

Міністерство освіти і науки України
Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича
Міністерство освіти і науки України
Хмельницька гуманітарно-педагогічна академія

Кваліфікаційна наукова
праця на правах рукопису

ЦИБАНЮК ОЛЕКСАНДРА ОЛЕКСАНДРІВНА

УДК 373.5:796.011.3(498)«18/20»(043.5)

ДИСЕРТАЦІЯ

**ТЕОРІЯ ТА ПРАКТИКА ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ УЧНІВСЬКОЇ
МОЛОДІ В НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ РУМУНІЇ
(кінець ХІХ – початок ХХІ століття)**

13.00.01 – загальна педагогіка та історія педагогіки

Подається на здобуття наукового ступеня доктора педагогічних наук

Дисертація містить результати власних досліджень. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело

О.О. Цибанюк

Чернівці – 2024

АНОТАЦІЯ

Цибанюк О. О. Теорія та практика фізичного виховання учнівської молоді в навчальних закладах Румунії (кінець XIX – початок XXI століття). – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора педагогічних наук за спеціальністю 13.00.01 «Загальна педагогіка та історія педагогіки». – Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича МОН України, Чернівці; Хмельницька гуманітарно-педагогічна академія МОН України, Хмельницький, 2024.

У дисертаційному дослідженні обґрунтовано теоретичні й практичні засади фізичного виховання учнівської молоді в навчальних закладах Румунії (кінець XIX – початок XXI ст.). Проаналізовано історіографію наукового дослідження, виокремлені ідеї фізичного виховання у румунській педагогічній літературі (визнання систематичних фізичних вправ як основи для виховання молоді, піднесення румунської держави через тілесну культуру, фізичну активність; потреба формування власної фахової термінології; розвиток румунських тіловиховних традицій та їх підтримка на рівні держави; необхідність інтеграції обов'язкового фізичного виховання в систему освіти, «виведення» його «з-під опіки військових»; вагомість фізичної активності для дівчат та жінок тощо), визначені основні періоди розвитку теорії і практики фізичного виховання дітей та молоді в Румунії, обґрунтовано етимологію поняття «шкільне фізичне і спортивне виховання» на тлі трансформацій румунської фахової термінології.

Охарактеризовано нормативно-правове підґрунтя фізичного виховання учнів у різні історичні періоди, обґрунтовано систему їх фізичного виховання як складову системи загального виховання населення країни. Нормативно-правове забезпечення системи фізичного виховання і спорту сучасної Румунії представлено основним законом про фізичне

виховання і спорт №69/2000. Його положення виокремили державну зацікавленість та підтримку фізичного виховання і спорту всіх верств населення країни, зокрема дітей та молоді. Так, шкільне фізичне виховання визнано обов'язковою дисципліною, передбаченою в навчальних розкладах з диференційною кількістю годин, відповідно до навчального плану, а позаурочна та позашкільна діяльність організована в шкільних спортивних асоціаціях.

Проаналізована специфіка програмного забезпечення шкільного фізичного і спортивного виховання в сучасній румунській школі, охарактеризовані методи, засоби та прийоми фізичного виховання учнів румунських закладів освіти, визначений зміст Національної системи оцінювання предмету «Фізичне виховання і спорт» країни, наголошено на ролі педагога у вирішенні завдань фізичного виховання і спорту. Так, сфера «Фізичне виховання, спорт і здоров'я» охоплює два навчальні предмети – «Фізичне виховання» та «Гра і рух» для початкової та «Фізичне виховання» та «Спортивна підготовка» (передбачає спортивну «спеціалізацію» із 51 виду спорту) для середньої школи.

Обґрунтовано сучасну систему методів фізичного виховання і спорту, популярну серед румунських теоретиків і практиків: свідомого навчання; виховання; перевірки, оцінки та аналізу, корекції освітнього та тренувального процесу; практичні методи тощо, які проаналізовані в розділі, визначено їх мету, актуальність та практичне впровадження. Представлено класифікацію засобів фізичного виховання школярів: фізичні вправи, гігієнічні та природні фактори; співвідношення між активною діяльністю та відпочинком. Крім того, визнано потребу використання неспецифічних засобів: аудіовізуального та інформаційного супроводу (слайдів, аудіо та відео записів, малюнків тощо).

З 2000 р. й до теперішнього часу в країні діє «Національна система оцінювання у фізичному вихованні і спорті»; тести і норми змінюють кількісно і якісно, використовують різноманітні методики, зокрема

іноземного походження, вводять тести з нових, актуальних видів спорту. Оцінювання передбачає проведення чітко визначеної, оптимальної для конкретної школи, системи тестових вправ, зокрема з «альтернативних» видів рухової активності, на початку й в кінці навчального року з метою визначення прогресу в якісних і кількісних показниках. Фіксацію отриманих результатів кожного учня здійснюють в індивідуальній картці.

Розглянуто особливості організації і проведення уроку, позаурочних та позакласних форм фізичного виховання учнів румунських закладів освіти, Національної олімпіади шкільного спорту; аргументовано вагому роль національної румунської гри «ойна» у фізичному вихованні сучасної учнівської молоді. Систему форм фізичного виховання в румунських закладах освіти формують різновиди уроку; щоденні позаурочні організовані заходи (хвилинки фізичного виховання, організовані перерви, щоденна гімнастика); варіанти фізичної активності у вільний час та форми спортивної і змагальної діяльності різновиди змагань (традиційні міжшкільні турніри, національний чемпіонат шкіл, кубки та першості); екскурсії та прогулянки, туристичні походи, спортивні шкільні свята, пришкільні табори, гуртки, самостійна діяльність вдома. Відмінністю уроку фізичного виховання в румунських школах стала його тривалість – 50 хвилин. Зазначено, що структура уроків фізичного виховання в країні перебуває в постійному розвитку – зазнають змін кількість частин (на даний час 8 ланок), їх мета і завдання, тривалість тощо. Зазначено, що низка науковців вважають можливим повернення до 4 частинної структури уроку в початковій школі.

Проаналізовано зміст позаурочної і позашкільної фізкультурно-оздоровчої діяльності учнів закладів освіти країни – порядок організації та проведення Національної шкільної спортивної олімпіади та «Гімназіади» (для гімназій та професійних ліцеїв), різноманітних заходів згідно з Календарем національних шкільних спортивних змагань». Наголошено на ролі спортивних шкільних асоціацій, федерацій різних видів спорту країни

у проведенні олімпіади та «Гімназіади», популяризації широкого спектру видів спорту, зокрема і сучасних, новітніх.

Сучасна трансформація народної гри у національну спортивну гру засвідчує не тільки врахування тіловиховних запитів народу, а й збереження і зміцнення національних традицій, виховання власної національної самоідентифікації на тлі європейської глобалізації. Відповідно ефективним рішенням стало включення «ойни» в каталог нематеріальної культурної спадщини Румунії як об'єкта охорони і захисту; популяризація гри через «Національну програму «Відкрий для себе ойну» (2014 р.); впровадження гри в зміст програми для школярів «Спортивна підготовка. Ойна» (2009 р.); введення гри до програми Національної олімпіади шкільного спорту; активна діяльність Федерації ойни; популяризація народних тіловиховних традицій під час заходів культурного напрямку (виставки та експозиції).

Обґрунтовано висновок про притаманний теорії та практиці фізичного виховання учнів в школах України систематичний поступ, тобто розвиток нормативно-правового, програмного, теоретико-методичного забезпечення.

Різноманітна палітра трендів розвитку фізичного виховання учнівської молоді (загальні імплементація міжнародно-правових стандартів з питань фізичного виховання та спорту, посилення офіційного суспільного визнання ролі фізичного виховання в школі, збереження його «обов'язкового» статусу; урізноманітнення програм та їх диференціація, впровадження актуальних видів спорту, активізація традиційних національних форм фізичного виховання; запровадження альтернативних видів фізичної активності, залучення дівчат до фізичної активності, шкільного спорту) дала змогу виокремити перспективні напрями творчого використання історичного досвіду теорії і практики фізичного виховання школярів Румунії в сучасній системі освіти України: створення громадсько-активної школи, єдиного закладу виховання всіх учасників освітнього

процесу; наступність ланок освіти та індивідуальність підходу; формування системи комунікації та взаємодії усіх зацікавлених сторін; розвиток навиків демократичної участі школярів під час реалізації позакласних масових заходів спортивного та рекреаційного характеру і у спільних з місцевою громадою проєктах популяризації фізичної активності; урізноманітнення змісту уроку завдяки використанню ігор, змагальних та ігрових вправ навіть з учнями старшої школи. Розвиток посиленої уваги до позаурочної і позашкільної діяльності учнів, престижність участі та перемог у змаганнях різного рівня, традиції відзначення і нагородження переможців збережені та реалізовані на всіх етапах Національної шкільної спортивної олімпіади / Гімназіади, гнучкість та сучасність їх програм окреслено традицією, яку варто повертати у фізичне виховання українського школяра, Нової української школи тощо.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що:

– *уперше здійснено* цілісне наукове дослідження теоретичних засад та основ практичної реалізації фізичного виховання учнівської молоді в навчальних закладах Румунії (кінця XIX – початку XXI ст.); *систематизовано* історіографію проблеми, обґрунтовано ступінь її дослідженості, поточнено її ключові дефініції (гімнастика, шкільний спорт, шкільне фізичне виховання), доведено мотивацію використання терміна «шкільне фізичне виховання»; проаналізовано історичні передумови розвитку фізичного виховання на території країни – наявність дієвої народної структури тіловиховання, класифікація на дозволені та заборонені вправи, розвиток кінного спорту, гімнастики, фехтування, боротьби, легкої атлетики; сформована система освіти в країні; документи, що визнали обов'язковість фізичних вправ; навчальні програми з фізичного виховання (1883 р., 1898 р.); розвиток громадського тіловиховного руху; потужний розвиток спортивних споруд; зацікавленість у розвитку фізичного виховання дітей та молоді офіційних осіб: принца Кароля, міністра освіти С. Харет, громадських діячів,

військових та педагогів; формування тематичного теоретико-методичного забезпечення; *запропоновано* періоди розвитку теорії і практики фізичного виховання дітей та молоді в Румунії досліджуваного часового проміжку – перший період (1859-1899 рр.) окреслює формування системи освіти; впровадження обов'язкового фізичного виховання (гімнастики) та фізичних вправ в навчальні програми закладів освіти; значну увагу до фізичного виховання дівчат. Другий (1900-1917 рр.) – період нарощування впливу військових на «шкільне» фізичне виховання; розвиток федерацій та товариств, проведення різноманітних змагань, розробка офіційних правил тощо; офіційного визнання спорту як виду діяльності. Третій (1918–1944 рр.) – період остаточної мілітаризації фізичного виховання учнівської молоді. Протягом 1945-1989 рр. фізичне виховання визнане провідним обов'язковим завданням системи освіти Народної / Соціалістичної республіки Румунія, остаточно розділені на «до військову» підготовку та фізичне виховання учнів. І п'ятим періодом розвитку фізичного виховання в Румунії визначаємо сучасний – 1990–2022 рр.;

– *удосконалено*, відповідно до сучасних вимог зміст, методи (невербальні – словесні, практичні методи (методи навчання рухових дій, методи їх удосконалення та методи розвитку рухових якостей), методи спостереження та оцінки діяльності), методичні прийоми (вправляння, зокрема «в уяві», імітаційні рухи), засоби фізичного виховання школярів (специфічні – фізичні вправи, гігієнічні та природні фактори, співвідношення між активною діяльністю та відпочинком; неспецифічні та інноваційні); виокремлено особливості організації уроку фізичного виховання румунських школярів (тривалість – 50 хв., структура з 8 ланок тощо);

– *охарактеризовано* специфіку оцінювання предмету «Фізичне виховання і спорт» за положеннями Національної системи сучасної Румунії, яка передбачає проведення чітко визначеної низки тестів на початку і в кінці навчального року з метою визначення прогресу в набутих

якісних і кількісних показниках та характеризується: впровадженням демократичного принципу організації освітнього процесу фізичного виховання; відкритістю системи оцінювання; індивідуальним підходом до учасників.

Подальшого розвитку набули проблеми ролі національної румунської гри «ойна» у фізичному вихованні учнівської молоді в різні історичні періоди – обов'язкові заняття в школах, проведення щорічних шкільних змагань (1899 р.), оприлюднення правил гри в «Офіційному Бюлетені Румунії» (1912 р.), створення «Центральної комісії ойни» (1949 р.), зміни у правилах, впровадження програми з спортивної підготовки «Ойна» для V-XII класів, визнання гри об'єктом нематеріальної культурної спадщини Румунії (2009 р.), презентація Національної програми «Відкрий для себе ойну» (2014 р.). У науковий обіг введено статті «Проблеми фізичного виховання», «Паління і спорт», «Зимові види спорту» (журнал «Фізичне виховання», 1933 р.), приклади фахової термінології, основи суддівства й правила гри, фотоматеріали.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що

- охарактеризовано зміст, методи та методичні прийоми, засоби фізичного виховання школярів Румунії, оснований на засадах програм «Кроки до здоров'я: європейські рамки сприяння фізичної активності для здоров'я» (2007 р.), «Здоров'я-2020: європейська політика та стратегія XXI століття» (2013 р.), та румунських державних програмах;
- зацентовано на перевірній часом практиці систематичного сталого розвитку основних форм фізичного виховання та шкільного спорту – уроку і тренування та тенденції контролю їх тривалості з наголосом на обґрунтоване збільшення часу;
- оприлюднено сучасні правила гри «ойна», її організаційні особливості, виокремлено зміст підготовчих вправ, ігрової та змагальної діяльності з метою використання в практичній роботі з школярами;
- визначено ідеї творчого використання досвіду організації

сучасного фізичного виховання та шкільного спорту в румунських закладах освіти, зокрема його диференціація на «Фізичне виховання» та «Спортивну підготовку», представлену 51 видом спорту, яка відповідає сучасним вимогам розвитку європейського суспільства та тенденціям реформування освіти і пропонує практичний синтез модульної програми з фізичної культури Концепції «НУШ» та спортивної підготовки в урочній та позаурочній діяльності, а також може бути використана для організації освітнього процесу студентів за спеціальностями 014 «Середня освіта (Фізична культура)» та 017 «Фізична культура і спорт» з метою підвищення якості освіти.

Матеріали дослідження дали змогу узагальнити провідні ідеї та практичний досвід фізичного виховання учнів досліджуваного періоду, визначити шляхи їх впровадження у практику закладів освіти. А його результати довели можливість використання при розробці навчальних програм і методичних рекомендацій для підготовки майбутніх учителів, фахівців фізичної культури та спорту, спортивних журналістів, а також для слухачів курсів підвищення кваліфікації. Викладений у дисертації фактографічний матеріал і теоретичні положення можуть бути застосовані для підготовки наукових досліджень, навчальної літератури з історії педагогіки, історії фізичної культури, туризму і краєзнавства.

Ключові слова: гра «ойна», «Гімназіада», заклади освіти, форми, методи і засоби шкільного фізичного виховання, програмне забезпечення, Румунія, тенденція, урок, учні, учнівська молодь, фізичне виховання, шкільний спорт.

SUMMARY

Tsybaniuk O.O. Theory and Practice of Physical Education of Schoolchildren in Educational Institutions of Romania (Late XIX – Early XXI Century). – Qualifying scientific work as a manuscript.

Thesis for obtaining a scientific degree of Doctor of Pedagogical Sciences, specialty 13.00.01 «General Pedagogy and History of Pedagogy». – Chernuvtsi Yurii Vedkovych National University Ministry of Education and Science of Ukraine, Chernivtsi; Khmelnytskyi Humanitarian-Pedagogical Academy Ministry of Education and Science of Ukraine, Khmelnytskyi, 2024.

The dissertation research substantiates the theoretical and practical foundations of physical education for youth in educational institutions in Romania (late 19th – early 21st century). The historiography of the scientific research is analyzed, and the ideas of physical education in Romanian pedagogical literature are identified (recognition of systematic physical exercises as the basis for youth education, enhancing the stature of the Romanian state through physical culture and activity, the need for the formation of specialized terminology, the development of Romanian physical education traditions and their state support, the necessity of integrating compulsory physical education into the education system, removing it from the military's control, the significance of physical activity for girls and women, etc.). The main periods of development in the theory and practice of physical education for children and youth in Romania are determined, and the etymology of the concept of «school physical and sports education» is substantiated against the backdrop of transformations in Romanian specialized terminology.

The normative-legal basis of physical education for students has been characterized across different historical periods, substantiating their system of physical education as an integral component of the country's overall education system. The normative-legal framework for the system of physical education and sports in modern Romania is presented by the main law on physical education and sports, Law № 69/2000. Its provisions highlight the state's interest

and support for physical education and sports for all segments of the population, especially children and youth. Accordingly, school physical education is recognized as a compulsory discipline, included in school schedules with a differentiated number of hours according to the curriculum, and extracurricular activities are organized within school sports associations.

The specifics of the curriculum for school physical and sports education in modern Romanian schools have been analyzed, along with methods, means, and techniques of physical education for students in Romanian educational institutions. The content of the National Assessment System for the subject «Physical Education and Sports» in the country is determined, emphasizing the role of educators in addressing the tasks of physical education and sports. The field of «Physical Education, Sports, and Health» encompasses two subjects – «Physical Education» and «Games and Movement» for primary school, and «Physical Education» and «Sports Training» (which includes sports «specialization» in 51 sports disciplines) for secondary school.

The modern system of methods for physical education and sports, popular among Romanian theorists and practitioners, is substantiated, including conscious learning, upbringing, verification, assessment, and analysis, correction of educational and training processes, as well as practical methods. These methods are analyzed in the section, their purpose, relevance, and practical implementation are determined. A classification of means of physical education for schoolchildren is presented, including physical exercises, hygienic and natural factors, and the balance between active activity and rest. Additionally, there is a recognized need for the use of non-specific means such as audiovisual and informational support (slides, audio and video recordings, drawings, etc.).

Since 2000, Romania has implemented the «National Assessment System for Physical Education and Sports». Tests and standards have undergone quantitative and qualitative changes, employing various methodologies, including those of foreign origin, and introducing tests for new, relevant sports disciplines. Evaluation involves the administration of a clearly defined, school-

specific, optimal system of test exercises, including «alternative» forms of physical activity, at the beginning and end of the school year to determine progress in qualitative and quantitative indicators. The results obtained by each student are recorded in an individual card.

The peculiarities of organizing and conducting physical education lessons, extracurricular, and extracurricular forms of physical education in Romanian educational institutions, the National School Sports Olympiad, are considered. The significant role of the Romanian national game «oyna» in the physical education of modern youth is argued.

The system of forms of physical education in Romanian educational institutions includes various types of lessons, daily organized extracurricular activities (physical education breaks, organized breaks, daily gymnastics), options for physical activity in free time, and forms of sports and competitive activities, such as traditional inter-school tournaments, the national school championship, cups, and championships. Also, excursions and walks, hiking trips, school sports festivals, school camps, clubs, and independent activities at home are included.

A distinctive feature of physical education lessons in Romanian schools is their duration – 50 minutes. It is noted that the structure of physical education lessons in the country is constantly evolving – the number of parts (currently 8 segments), their purpose and objectives, duration, etc., undergo changes. It is mentioned that some scholars consider it possible to return to a 4-part lesson structure in primary school.

The content of extracurricular and extracurricular physical education and health activities of students in educational institutions of the country is analyzed – the organization and conduct of the National School Sports Olympiad and «Gymnasiade» (for gymnasiums and vocational lyceums), various events according to the Calendar of National School Sports Competitions. Emphasis is placed on the role of school sports associations, federations of various sports in

the country in conducting the Olympiad and «Gymnasiade», and the popularization of a wide range of sports, including modern and innovative ones.

The modern transformation of a folk game into a national sport not only reflects the consideration of the physical education needs of the population but also preserves and strengthens national traditions, fostering national self-identification amidst European globalization. Consequently, effective measures have been taken, such as including «oina» in the catalog of Romania's intangible cultural heritage as an object of preservation and protection, promoting the game through the «Discover Oina» National Program (2014), incorporating the game into the curriculum for students in the program «Sports Training. Oina» (2009), introducing the game into the program of the National School Sports Olympiad, and the active involvement of the Oyna Federation. Additionally, the popularization of traditional physical education traditions during cultural events (exhibitions and expositions) is emphasized.

A conclusion is drawn regarding the inherent systematic progress in the theory and practice of physical education for students in schools in Ukraine, which includes the development of normative-legal, programmatic, theoretical-methodological support.

A diverse range of trends in the development of physical education for youth has led to the identification of promising directions for creatively utilizing the historical experience of theory and practice of physical education for Romanian students in the modern education system of Ukraine. These include the establishment of a community-active school, a unified educational institution for all participants in the educational process, continuity of education stages, and individualized approaches, the formation of a communication system and interaction among all stakeholders, the development of democratic participation skills among students during extracurricular mass sports and recreational events, and joint projects with the local community to promote physical activity, as well as diversification of lesson content through the use of games, competitive and play exercises even with high school students. The development of increased

attention to extracurricular and extracurricular activities of students, the prestige of participation and victories in competitions of various levels, and the traditions of honoring and rewarding winners are maintained and implemented at all stages of the National School Sports Olympiad/Gymnasiade. The flexibility and modernity of their programs are outlined by traditions that should be reintroduced into the physical education of Ukrainian students, the New Ukrainian School, and so forth.

The scientific novelty of the obtained results lies in:

- The first comprehensive scientific study of the theoretical foundations and practical implementation of physical education for students in Romanian educational institutions (late 19th – early 21st century) has been carried out. The historiography of the problem has been systematized, the level of its research has been substantiated, and its key definitions (gymnastics, school sports, school physical education) have been refined, proving the motivation for using the term «school physical education». Historical prerequisites for the development of physical education in the country have been analyzed, including the existence of an effective folk structure of physical education, classification of permitted and prohibited exercises, development of equestrian sports, gymnastics, fencing, wrestling, track and field athletics; the formation of the education system in the country; documents recognizing the mandatory nature of physical exercises; physical education programs (1883, 1898); development of the public physical education movement; significant development of sports facilities; interest in the development of physical education for children and youth by official figures such as Prince Carol, Minister of Education S. Haret, public figures, military personnel, and educators; formation of thematic theoretical-methodological support; periods of development of the theory and practice of physical education for children and youth in Romania for the studied time period – the first period (1859-1899) outlines the formation of the education system; introduction of compulsory physical education (gymnastics) and physical exercises into the educational programs of educational institutions; significant attention to physical

education for girls. The second period (1900-1917) – a period of increasing influence of the military on «school» physical education; development of federations and societies, conducting various competitions, development of official rules, etc.; official recognition of sports as a type of activity. Third (1918–1944) – the period of ultimate militarization of physical education for school-age youth. Throughout 1945-1989, physical education was recognized as the leading compulsory task of the education system of the People's/Socialist Republic of Romania, ultimately divided into «pre-military» training and physical education for students. The fifth period of physical education development in Romania is defined as contemporary – 1990–2022.

Improved content and methods according to modern requirements (non-verbal – verbal, practical methods (methods of teaching motor actions, methods of their improvement and methods of developing motor qualities), methods of observation and evaluation of activities), methodological techniques (exercises, including «imaginary», imitation movements), means of physical education for students (specific – physical exercises, hygienic and natural factors, correlation between active activity and rest; non-specific and innovative); characteristics of organizing physical education lessons for Romanian students (duration – 50 min, structure with 8 segments, etc.).

Described the specificity of assessing the subject «Physical Education and Sport» according to the provisions of the National System of modern Romania, which involves conducting a clearly defined series of tests at the beginning and end of the academic year to determine progress in qualitative and quantitative indicators and is characterized by: the introduction of the democratic principle of organizing the educational process of physical education; openness of the evaluation system; individual approach to participants.

Further development has seen the role of the national Romanian game «oina» in the physical education of school-age youth evolve across different historical periods – mandatory classes in schools, annual school competitions (1899), publication of game rules in the «Official Bulletin of Romania» (1912),

establishment of the «Central Commission of Oina» (1949), changes in rules, introduction of the «oina» sports training program for grades V-XII, recognition of the game as an object of Romania's intangible cultural heritage (2009), presentation of the National Program «Discover Oina» (2014). Articles such as «Problems of Physical Education», «Smoking and Sports», «Winter Sports» (journal «Physical Education», 1933), examples of professional terminology, the basics of refereeing and game rules, and photo materials have been introduced into scientific circulation.

The practical significance of the obtained results lies in:

- characterizing the content, methods, and methodological techniques, means of physical education for Romanian students based on the principles of programs «Steps to Health: European Framework for Promoting Physical Activity for Health» (2007), «Health 2020: European Policy and Strategy of the 21st Century» (2013), and Romanian state programs;

- focusing on the time-tested practice of systematic sustainable development of the main forms of physical education and school sports – lesson and training duration trends with an emphasis on substantiated time increases;

- publishing modern rules of the game «oina», its organizational features, highlighting the content of preparatory exercises, gaming, and competitive activities for practical work with students;

- identifying ideas for the creative use of experience in organizing modern physical education and school sports in Romanian educational institutions, including its differentiation into «Physical Education» and «Sports Training», presented in 51 sports disciplines, which corresponds to modern requirements for the development of European society and education reform trends and offers a practical synthesis of the modular program of physical education under the «New Ukrainian School» Concept and sports training in lesson and extracurricular activities. It can also be used in organizing the educational process for students majoring in 014 «Secondary Education (Physical

Education)» and 017 «Physical Education and Sports» to improve the quality of education.

The research materials have allowed summarizing the leading ideas and practical experience of students' physical education during the investigated period, identifying ways to implement them into educational practice. Its results have demonstrated the possibility of using it in the development of educational programs and methodological recommendations for the training of future teachers, physical education and sports specialists, sports journalists, as well as for participants in professional development courses. The factual material and theoretical positions presented in the dissertation can be applied in the preparation of scientific research, educational literature on the history of pedagogy, the history of physical education, tourism, and local history.

Key words: game «Oina», «Gymnasiade», educational institutions, forms, methods, and means of school physical education, programs provision, Romania, tendency, lesson, students, school youth, physical education, school sports.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Наукові праці, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації

1. Цибанюк О. О. Фізичне виховання учнівської молоді в закладах освіти Румунії (кінець XIX – початок XXI ст.): [моногр.]. Чернівці: Чернівець. нац.ун-т ім. Ю. Федьковича, 2022. 480 с.

2. Tsybanyuk O., Galan Y., Zavgorodnia T., Strazhnikova I., Kushnir I., Shestobuz O., Yarmak O., Kozhokar M. Correction of the psychophysiological state of young men aged 11–12 years by means of hiking tourism. *Journal of Physical Education and Sport*. 2019. Vol 19 (Supplement issue 6), Art. 318. pp. 2120–2126. <https://doi.org/10.7752/jpes.2019.s6318> (Scopus)

3. Tsybanyuk O., Hnes N., Strazhnikova I., Dariichuk S. The innovative structure of physical education lessons for students in romanian educational institutions (late XIX – early XXI Century). *Revista Eduweb*. 2023. Vol. 17 (2).

pp. 210–224. <https://doi.org/10.46502/issn.1856-7576/2023.17.02.18> (**Web of Science**)

4. Tsybanyuk O., Slyvka L., Batiuk A., Liasota T. (2023). European experience in organizing physical education and promoting a healthy lifestyle in educational institutions. *SPORT TK-Revista EuroAmericana de Ciencias del Deporte*. 2023. Vol. 12, Sup. 2. Art. 21. <https://doi.org/10.6018/sportk.566141> (**Web of Science**)

5. Tsybanyuk O., Komisaryk M., Kuznietsova K., Mishkulynets O., Chuyko H. Using folk game-based and body training technologies in modern education in European countries. *Conhecimento & Diversidade*, Niterói, v. 15, n. 37 Abr./Jun. 2023, 58–72. <https://doi.org/10.18316/rcd.v15i37.10922> (**Scopus**)

6. Tsybanyuk O., Komisaryk M., Kuznietsova K., Mishkulynets O., Chuyko H. The genesis of the transformation of terminology in the field of physical education and sports in Romania, historical context. *Conhecimento & Diversidade*, Niterói, v. 15, n. 37 Abr./Jun. 2023. 381–403. <https://doi.org/10.18316/rcd.v15i37.10966> (**Scopus**)

7. Цибанюк О. О. Державне регламентування системи фізичного виховання Румунії (1918-1947 рр.): групи законодавчих актів. *Науковий вісник Чернівецького університету*. Сер. Педагогіка та психологія. Чернівці: Чернівецький національний університет, 2015. Вип. 764. С. 206–211.

8. Цибанюк О. О. Нормативно-правове забезпечення шкільного (студентського) фізичного виховання та масового спорту сучасної Румунії. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія «Педагогіка, соціальна робота». Ужгород: Видавництво «УжНУ», 2015. Вип. 37. С. 193–195.

9. Цибанюк О. О. Нормативно-правове регламентування системи фізичного виховання Румунії: періодизація розвитку (XVII – початок XX ст.). *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету*.

Серія: Педагогічні науки. Фізичне виховання та спорт. 2015. Вип. 129 (1). С. 309–311.

10. Цибанюк О. О. Особливості нормативно-правового регулювання системи фізичного виховання Румунії. *Вісник Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Фізичне виховання, спорт і здоров'я людини.* 2016. Вип. 9. С. 397–404.

11. Цибанюк О. О. Розвиток фізичного виховання в Румунії: регламентування і засади. *Theory and Methods of Educational Management.* 2016. [Електронний ресурс] Режим доступу : <http://umo.edu.ua/katalogh-vidanj/electronic-journal-the-theory-and-methods-of-educational-management-edition-1-17-2016>

12. Цибанюк О., Завгородня Т. Управління системою фізичного виховання і спорту Румунії: нормативні засади (1948–1989). *Педагогічний дискурс.* Хмельницький, 2016. Вип. 20. С. 68–72.

13. Цибанюк О. О. Організаційно-правові засади визнання фізичного виховання і спорту Румунії пріоритетним напрямком розвитку держави (1948–1989 рр.). *Вісник Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Фізичне виховання, спорт і здоров'я людини.* 2019. Вип. 12. С. 88–92. <https://doi.org/10.32626/2309-8082.2019-12.88-92>

14. Цибанюк О., Богданюк А. Генезис та особливості Національної програми Румунії «Відкрий для себе ойну» у фізичному вихованні школярів. *Вісник Прикарпатського університету. Серія: Фізична культура.* 2019. Вип. 33. С. 114–119. <https://doi.org/10.15330/fcult.33.114-119>

15. Цибанюк О. О. Національна румунська гра «ойна» як складова навчальної програми «фізична культура і спорт». *Вісник післядипломної освіти. Серія «Педагогічні науки».* Київ: Юстон, 2019. Вип. 7 (36). С. 174–186.

16. Цибанюк О., Мосейчук Ю. «Енциклопедія фізичного

виховання й спорту в Румунії» – носій ідей фізичного виховання та спорту. *Фізичне виховання, спорт і культура здоров'я у сучасному суспільстві*. Луцьк, 2020. № 1 (49). С. 44–49. <https://doi.org/10.29038/2220-7481-2020-01-44-49>

17. Цибанюк О. О. Інноваційний підхід до програмового забезпечення фізичного виховання учнів початкової школи Румунії (2014–2020 роки). *Освітні обрії*. 2020. № 1(50). С. 36–40. <https://doi.org/10.15330/obrii.50.1.36-40>

18. Цибанюк О. О., Вілігорський О. М. Генеза розвитку системи фізичного виховання Румунії: реформування нормативно-правової бази (1948–1957 рр.). *Інноваційна педагогіка*. 2020. Вип. 22. Т. 4. С. 38–42. <https://doi.org/10.32843/2663-6085/2020/22-4.7>

19. Цибанюк О. Національна олімпіада шкільного спорту як специфічна форма фізичного виховання учнів сучасної Румунії. *Освітні Обрії*. № 1 (52). 2021. С. 33–38. <https://doi.org/10.15330/obrii.52.1.33-37>

20. Цибанюк О. О. Формування системи вищої освіти у галузі фізичного виховання Румунії (60-90 рр. ХХ ст.). *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова*. Сер 15. *Науково-педагогічні проблеми фізичної культури*. Київ: Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2021. Вип. 8 (139). С. 123–127. [https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series15.2021.8\(139\).22](https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series15.2021.8(139).22)

21. Цибанюк О. О. Особливості підготовки фахівців галузі фізичного виховання і спорту в закладах вищої освіти сучасної Румунії. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова*. Сер. 15. *Науково-педагогічні проблеми фізичної культури*. Київ: Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2021. Вип. 9 (140). С. 96–100. [https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series15.2021.9\(140\).22](https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series15.2021.9(140).22)

22. Tsybanyuk O., Zavgorodnia T., Hnes N., Doronina T., Strazhnikova I., Dariichuk S. The role of public associations in the Implementation of out-of-school education. *Laplage em Revista (International)*,

vol.7, n. 3C, Sept. – Dec. 2021, P. 613–618. <https://doi.org/10.24115/S2446-6220202173C1668p.613-618>

23. Цибанюк О. О. Історико-педагогічні особливості формування національної румунської гри ойна. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Сер. 15. Науково-педагогічні проблеми фізичної культури*. Київ: Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2021. Вип. 12 (144). С. 175–178. [https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series15.2021.12\(144\).35](https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series15.2021.12(144).35)

24. Цибанюк О., Дарійчук С. Організація діяльності першого вищого навчального закладу для підготовки фахівців фізичного виховання і спорту в Румунії. *Фізичне виховання, спорт і культура здоров'я у сучасному суспільстві*. Луцьк, 2021. № 3 (55). С. 36–42. <https://doi.org/10.29038/2220-7481-2021-03-36-41>

25. Цибанюк О. О. Особливості організації форм фізичного виховання школярів сучасної Румунії. *Освітні Обрії*. 2021. № 2 (53). С. 26–29. <https://doi.org/10.15330/obrii.53.2.26-29>

26. Цибанюк О. О. Генезис основних дефініцій галузі фізичного виховання в науково-довідковій літературі Румунії. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Сер. 15. Науково-педагогічні проблеми фізичної культури*. Київ: Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2022. Вип. 4 (149). С. 123–126. [https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series15.2022.4\(149\).27](https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series15.2022.4(149).27)

27. Цибанюк О. О. Національна система оцінювання предмету «фізичне виховання і спорт» в школах сучасної Румунії. *Інноваційна педагогіка*. 2022. Вип. 44, т. 3. С. 11–15. <https://doi.org/10.32843/2663-6085/2022/44/3.2>

28. Цибанюк О. Розвиток педагогічної думки в Румунії: необхідність фізичного виховання школярів (кінець XIX – перша третина XX ст.). *Освітні Обрії*. 2022. № 1 (54). С. 26–29. <https://doi.org/10.15330/obrii.54.1.26-29>

29. Цибанюк О. О. Роль педагога у вирішенні завдань фізичного виховання і спорту сучасних учнів Румунії. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Сер. 15. Науково-педагогічні проблеми фізичної культури*. Київ: Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2022. Вип. 8 (153). С. 109–112. [https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series15.2022.8\(153\).25](https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series15.2022.8(153).25)

30. Цибанюк О. О. Особливості структурування уроку фізичного виховання учнів початкової і середньої шкіл сучасної Румунії. *Інноваційна педагогіка*. 2022. Вип. 49, т. 2. С. 16–19. <https://doi.org/10.32843/2663-6085/2022/49.2.3>

31. Цибанюк О. О. Сучасні світові ініціативи у сфері фізичного виховання і спорту – програми, проекти, документи. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Сер. 15. Науково-педагогічні проблеми фізичної культури*. Київ: Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2022. Вип. 5 (150). С. 116–119. [https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series15.2022.5\(150\).25](https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series15.2022.5(150).25)

32. Цибанюк О. О. Сучасні тенденції популяризації фізичного виховання і здорового способу життя школярів Румунії: туризм. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Сер. 15. Науково-педагогічні проблеми фізичної культури*. Київ: Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2022. Вип. 11 (157). С. 149–152. [https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series15.2022.11\(157\).34](https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series15.2022.11(157).34)

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації

33. Цибанюк О. О. Федерація шкільного і студентського спорту сучасної Румунії: засади законодавчого регламентування. *Актуальні проблеми фізичної культури, спорту та здоров'я людини у сучасному суспільстві*: матеріали наук.-практ. конф. (Чернівці, 24–25 квіт. 2015 р.). Чернівці, 2015. С. 146–148.

34. Цибанюк О. Нормативно-правове забезпечення шкільного та студентського спорту сучасної Румунії. *Актуальні проблеми*

університетської та професійної післядипломної освіти в кризових умовах: зб. тез всеукр. інтернет-конф. (Київ, 27 лютого 2015 р.). Київ, 2015. С. 100.

35. Цибанюк О. Організація системи освіти Румунії (XV – XIX ст.): загальна характеристика першого етапу. *Педагогіка і психологія: напрямки та тенденції розвитку в Україні та світі*: зб. наук. робіт учасників міжнар. наук.-практ. конф. (Одеса, 15–16 квіт. 2016 р.). Одеса, 2016. С. 98–101.

36. Цибанюк О. Особливості регламентування діяльності установ, що займались фізичним вихованням і спортом Румунії II половини XX ст. *Стратегічне управління розвитком фізичної культури і спорту в контексті 25-річчя незалежності України*: зб. матеріалів IV регіонал. наук.-практ. інтернет-конф. з міжнар. участю (Харків, 11–13 трав. 2016 р.). Харків: ХДАФК, 2016. С. 161–166.

37. Цибанюк О., Музика В. Фізичне виховання на румунських землях (IX – початок XX ст.). *Історичні, теоретико-методичні, медико-біологічні аспекти фізичної культури і спорту*: матеріали наук.-практ. конф. (Чернівці, 6–7 квіт. 2016 р.). Чернівці: Чернівецький нац. ун-т, 2016. С. 296–301.

38. Цибанюк О. Специфіка регламентування діяльності національної ради з питань фізичного виховання і спорту – спеціалізованого органу управління громадського характеру Румунії (1967–1977 рр.). *Фізична культура і спорт: досвід та перспективи*: матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (Чернівці, 6–7 квіт. 2017 р.). Чернівці: Чернівецький нац. ун-т, 2017. С. 148–150.

39. Цибанюк О. О. Особливості реалізації навчальної програми «Гра і Рух» для школярів сучасної Румунії. *Ricerche scientifiche e metodi della loro realizzazione: esperienza mondiale e realta domestiche*: Raccolta di articoli scientifici «ΛΟΓΟΣ» con gli atti della I Conferenza scientifica e pratica internazionale (Bologna, May 14, 2021). Bologna-Vinnytsia: Associazione

Italiana di Storia Urbana & Piattaforma scientifica europea, 2021. Т. 2. С. 67–70.

40. Цибанюк О. О. Особливості організації «Гімназиади» для учнівської молоді ліцеїв та професійних закладів освіти Румунії. *Theoretical and empirical scientific research concept and trends: Collection of scientific papers with Proceedings of the II International Scientific and Practical Conference (Oxford, may, 28 2021)*. Oxford-Vinnytsia: P.C. Publishing Hause European Scientific Platform, 2021. С. 88–90.

41. Цибанюк О. О. Особливості функціонування системи фізичного виховання країн світу. *Формування та впровадження інноваційних педагогічних технологій: матеріали наук.-практ. конф. (Чернігів, 3–4 верес. 2021 р.)*. Херсон: видавництво «Молодий вчений», 2021. С. 25–29.

42. Цибанюк О. О. Фізичне виховання дітей та молоді, фізичний розвиток та збереження здоров'я людини як тема наукових розвідок (Румунія, кінець XIX – початок XX ст.). *Тенденції сучасної підготовки майбутніх учителів початкової школи: матеріали всеукр. наук.-практ. Інтернет–конф. (Умань, 7–8 жовт. 2021 р.)*. С. 73–77.

43. Цибанюк О. О. Загальна характеристика розвитку структури уроку фізичного виховання в школах Румунії. *Сучасні аспекти модернізації науки: стан, проблеми, тенденції розвитку: матеріали XXIII міжнар. наук.-практ. конф. (Diekirch (Luxembourg), 07 серп. 2022 р.)*. С. 224–230.

44. Цибанюк О. О. Популяризація спорту як чинник розвитку фізичного виховання учнів Румунії (кінець XIX – початок XXст.). *Trends in science and practice of today: proceedings of XXIX international scientific and practical conference (Stockholm, 26–29 July 2022)*. С. 209–212.

45. Цибанюк О. О. Розвиток фехтування як передумова формування фізичного виховання дітей та молоді Румунії (друга половина XIX – початок XX ст.). *Інноваційні наукові дослідження у галузі*

педагогіки: тези всеукр. наук.-практ. конф. (Одеса, 25–26 берез. 2022 р.). Херсон: Видавничий дім «Гельветика», 2022. С. 10–15.

46. Цибанюк О. О. Роль громадських організацій фізкультурно-спортивної спрямованості у становленні фізичного виховання дітей та молоді (на прикладі «Федерації спортивних товариств Румунії»), початок ХХ ст. *Modern research in world science: V* міжнар. наук.-практ. конф. (Львів, 7–9 серп. 2022 р.). Львів, 2022. С. 497–502.

47. Цибанюк О. О. Теоретико-методичні засади впливу на рівень кваліфікації викладача фізичного виховання. *Сучасні методи та форми організації освітнього процесу у закладах вищої освіти*: зб. матеріалів всеукр. наук.-метод. конф. (Одеса, 15 черв. 2022 р.). Одеса, 2022. С. 226–229.

48. Цибанюк О. О. Фізичне виховання та фізична активність як основна тема документів ООН. *Теоретичні основи педагогіки й сучасні аспекти виховання*: матеріали наук.-практ. конф. (Хмельницький, 13–14 трав. 2022 р.). Херсон: Видавничий дім «Гельветика», 2022. С. 13–16.

49. Цибанюк О. О. Характеристика основної ланки уроку фізичного виховання в сучасній румунській школі. *Концептуальні шляхи розвитку освіти та педагогічної науки*: матеріали наук.-практ. конф. (Чернігів, 16–17 верес. 2022 р.). Одеса: Видавництво «Молодий вчений», 2022. С. 16–20.

50. Цибанюк О. О. Характеристика традиційних форм туристичної роботи з школярами: туристичні фестивалі (європейський погляд, сучасна Румунія). *Освіта для ХХІ століття: виклики, проблеми, перспективи*: матеріали ІV міжнар. наук.-практ. конф. (Суми, 28 жовт. 2022 р.). Суми, 2022. С. 112–114.

Опубліковані праці, які додатково відображають наукові результати дисертації

51. Цибанюк О. О., Курнишев Ю. А. Диференціація предмету «Фізичне виховання» як один із шляхів реформування програмно-

методичного забезпечення системи фізичного виховання і спорту школярів Румунії. *Молодий вчений*: наук. журн. Херсон, 2017. Вип. 11. С. 465–469.

52. Цибанюк О. О. Історичні передумови становлення сучасної системи фізичного виховання Румунії. *Молодий вчений*: наук. журн. 2017. № 3.1. (43.1) С. 301–304.

ЗМІСТ

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ.....	30
ВСТУП.....	32
РОЗДІЛ 1. МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ТЕОРІЇ І ПРАКТИКИ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ УЧНІВСЬКОЇ МОЛОДІ РУМУНІЇ В ІСТОРИКО-ПЕДАГОГІЧНОМУ ДИСКУРСІ.....	50
1.1 Історіографія наукового дослідження.....	50
1.2 Ідеї фізичного виховання у румунській педагогічній літературі.....	67
1.3 Основні періоди розвитку теорії і практики фізичного виховання дітей та молоді в Румунії.....	87
1.4 Етимологія поняття «шкільне фізичне і спортивне виховання» на тлі трансформацій румунської фахової термінології.....	119
Висновки до першого розділу.....	133
РОЗДІЛ 2. НОРМАТИВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ ТА МОЛОДІ В НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ РУМУНІЇ.....	138
2.1 Система фізичного виховання в румунських закладах освіти.....	138
2.2 Законодавчо-правове забезпечення фізичного виховання в навчальних закладах Народної / Соціалістичної республіки Румунія.....	151
2.3 Нормативно-правове регулювання фізичного виховання в сучасній школі Румунії.....	191
Висновки до другого розділу.....	203

РОЗДІЛ 3. ЕВОЛЮЦІЯ ЗМІСТУ ШКІЛЬНОГО ФІЗИЧНОГО І СПОРТИВНОГО ВИХОВАННЯ В РУМУНІЇ (1990 р. – ПОЧАТОК ХХІ ст.).....207

3.1 Програмне забезпечення шкільного фізичного і спортивного виховання в сучасній румунській школі.....207

3.2 Методи, засоби та прийоми фізичного виховання учнів румунських закладів освіти.....226

3.3 Національна система оцінювання предмету «Фізичне виховання і спорт» в Румунії.....242

3.4 Роль педагога у вирішенні завдань фізичного виховання і спорту.....259

Висновки третього до розділу.....266

РОЗДІЛ 4. ОРГАНІЗАЦІЙНА СТРУКТУРА ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ В ШКОЛАХ РУМУНІЇ.....271

4.1 Урок як основна форма фізичного виховання в закладах освіти.....275

4.2 Особливості організації і проведення позакласних форм фізичного виховання учнів румунських закладів освіти.....298

4.3 Роль національної румунської гри «ойна» у фізичному вихованні сучасної учнівської молоді.....316

Висновки до четвертого розділу.....331

РОЗДІЛ 5. НАПРЯМИ РОЗВИТКУ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ І СПОРТУ УЧНІВ В ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ УКРАЇНИ.....336

5.1 Сучасні світові тренди теорії та практики фізичного виховання в загальноосвітніх школах.....336

5.2 Аналіз розвитку теорії і практики фізичного виховання в школах сучасної України.....372

5.3 Тенденції та перспективні напрями творчого використання історичного досвіду теорії і практики фізичного виховання школярів

	29
Румунії в сучасній системі освіти України.....	400
Висновки до п'ятого розділу.....	424
ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ.....	428
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	436
ДОДАТКИ.....	521

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ

Agenția Română de Asigurare a Calității în Învățământul Superior (ARACIS) – Румунське агентство із забезпечення якості вищої освіти.

Arhivele Naționale Istorice Centrale (ANIC) – Центральний національний історичний архів.

Asociația Transilvană pentru Literatura Română și Cultura Poporului Român (ASTRA) – «Астра».

Casa de Cultură Populară – Будинок народної культури (БНК).

Centrul de Studii pentru Învățământ Deschis la Distanță (CSIDD) – Центр дистанційної освіти та заочної форми навчання.

Comitetul olimpic și sportive Român (COR) – Олімпійський комітет Румунії.

Centrul Român pentru Promovarea Cooperării Europene în Sport (CRPCUS) – Румунський центр Розповсюдження Європейської Співпраці в сфері спорту.

E.F.S. – фізичне виховання і спорт.

FIE – Міжнародна федерація фехтування.

FRG – Federația Română de Gimnastică.

«Federatiunea Societatilor de Sport din Romania» (FSSR) – Федерація спортивних товариств Румунії (ФСТР).

Hotărârea Guvernului (HG) – Рішення Уряду Румунії.

Institutul National de Cercetari sportive (INCS) – Національний Інститут Дослідження Спорту.

International Council for Health, Physical Education, Recreation, Sports & Dance (ICHPER.SD) – Міжнародна рада з питань охорони здоров'я, фізичного виховання, відпочинку, спорту та танців.

ISCED – Міжнародна стандартна класифікація освіти розроблена ЮНЕСКО.

League of European Research Universities (LERU) – Ліга європейських

дослідницьких університетів.

Ministerul Educației, Cercetării, Tineretului și Sportului (MECTS) – Міністерство освіти, науки, молоді і спорту.

Ministerul Tineretului și Sportului (MTS) – Міністерство молоді і спорту.

Oficiului Educației Tineretului Român (OETR) – Відомства Виховання Румунської Молоді.

Oficiu Național de Educație Fizică (ONEF) – Національне Бюро фізичного виховання.

Olimpiada Națională a sportului școlar (O.N.S.S.) – Національна олімпіада шкільного спорту.

Organizației Sportului Popular (OSP) – Народна спортивна організація ((1946 р).

Organizării Sportului Românesc (OSR) – Румунська спортивна спілка.

Sistemul național de evaluare școlară la disciplina educație fizică și sport (S.N.Ș.E.F.) – Національна шкільна система оцінювання предмету фізичне виховання і спорт.

Tenis Club Roman (TCR) – Теніс-клуб Румунії.

Uniunii Federațiilor Sportive din România (UFSR) – Союз Спортивних Федерацій Румунії (1933 р.).

Uniunea pentru Cultura Fizica și Sportul Republicii Române (UCFS) – Союз з питань фізичної культури і спорту Румунської Республіки (1957 р.).

ЄСПО – Єдина система перевірки і оцінки.

ЄСПОВ – Єдина система перевірки, оцінки та виявлення здібностей.

ВСТУП

Обґрунтування вибору теми дисертації. На всіх етапах цивілізаційного розвитку фізичне виховання було однією з найбільш затребуваних і поціновуваних сфер життєдіяльності людини. Рухова активність, здоров'язберезувальний потенціал, вплив на духовно-ціннісну складову й соціальну поведінку особистості – сутнісні грані фізичного виховання і культури, які поза часом і поза кордонами. Вони покладені в основу глобальної гуманітарної політики сучасного світу, закумульованої в концепціях, програмах, проєктах ВООЗ, ООН, ЮНЕСКО.

«Людина, її життя – пріоритет демократичної держави» – провідний меседж державної політики в Україні щодо підвищення рівня фізичної активності, визначеної в Стратегії розвитку фізичної культури і спорту на період до 2028 року. Її ключові дескриптори – належні умови для заняття руховою активністю; формування позитивного ставлення; нові підходи проведення занять із фізичної культури (виховання) у закладах освіти як органічної складової здорового способу життя, зокрема з урахуванням інклюзивності для осіб з інвалідністю; відповідальність керівників закладів освіти за належний рівень фізичної активності; медико-педагогічний контроль – не лише окреслюють сучасну місію фізичного виховання, але й фокусують увагу на необхідності системних змін в організації фізичного виховання саме в закладах освіти. Цим заходам суголосні вимоги Нової української школи, орієнтованої на якісно новий рівень освітнього процесу через модернізацію змісту фізичної культури, впровадження новітніх методик і технологій навчання, імплементацію демократичних засад у професійній діяльності вчителя. Поєднання інноваційного і класичного, балансування між інтересами дітей і вимогами державних стандартів – не діалектичні дилеми, а реальні запити нинішньої школи.

У новому витку розвитку шкільного фізичного виховання в Україні вартісним видається досвід європейських країн, який полягає в

застосуванні особистісного підходу до фізичного виховання з урахуванням задоволення суспільних потреб, забезпеченні гармонійного розвитку особистості школярів у різних сферах, розширенні соціальної складової фізичного виховання, формуванні в учнів поважного ставлення до навколишнього світу, високих моральних якостей, почуття патріотизму.

Позитивним прикладом прагнення до забезпечення якості процесу фізичного виховання школярів як важливої інвестиції у майбутнє країни розглядаємо досвід сусідньої Румунії. Ця держава демонструє здатність зберігати й розвивати національну ідентичність фізичного виховання в гармонійній синергії з цінностями і стандартами єдиного освітнього простору.

Крізь призму компаративістики, в основі якої – ідея єдності й різноманітності людства, прагнемо пізнати спільні й самобутні риси, закономірності процесу фізичного виховання в румунських закладах освіти, проєктуючи їх відтак на змістові й організаційно-діяльнісні контексти фізичного виховання в Україні.

Проведення паралельного порівняння іноземного і національного в методологічному сенсі є важливим способом наукового пізнання, практичні ефекти якого підтверджені інтеграцією світових освітніх досягнень в український простір. У цьому переконують компаративістські дослідження значної кількості авторів, в чиїх працях висвітлені різні аспекти фізичного виховання школярів у країнах світу: А. Каянуса (A. Kajanus), Дж. Халберт (J. Halbert), А. Яковенко. Аналіз фізичного виховання в освіті став темою напрацювань таких науковців – Г. Кондрацької, І. Грінченко, О. Жданової, Д. Скальські, Л. Чеховської, А. Фляк, Дж. Халберта (J. Halbert) (країни Європи), Л. Алмонд (L. Almond), Р. Бейлі (R. Bailey), С. Брауна (S. Brown), Дж. Страттона (G. Stratton), І. Турчик, Б. Хамберстоун (B. Humberstone), О. Шиян (Великобританія), Е. Бальца (E. Balz), П. Ньюмана (P. Neumann), Ю. Пухзе (U. Puhse) та М. Гербера (M. Gerber) (Німеччина), К. Даллермасла

(K. Dallermassl), М. Буссеті (M. Bussetti), Л. Ейд (L. Eid), Н. Ловеккьо (N. Lovecchio) (Італія), Е. Пусієне, В. Волбікієне, С. Каваліускас (Латвія), Ю. Войнара, І. Глазиріна, Д. Наварецького, Х. Ронхольт (H. Ronholt) (Данія), А. Ручетскій (A. Rychtecky) (Чехія), Н. Валіан (N. Wallian) (Франція), Е. Вільчковського, Н. Панаготіса, В. Пасічника (Греція), Т. Дерекі, С. Дзюбінського (Z. Dziubinski), О. Мозолева, Є. Приступи, Б. Шияна, А. Цьося (Польща), Н. Тсангаліду (N. Tsangaridou) (Кіпр).

Низка праць українських науковців (Г. Арделеан, Ю. Войнар, Т. Дерекі, Т. Завгородня, О. Ніколайчук) предметно репрезентують фізичне виховання у Румунії, зокрема, особливості сучасного нормативно-правового регулювання, реформ, підготовки фахівців. Дослідники обґрунтували спільне у системах фізичного виховання України і Румунії, що актуалізує доцільність обміну досвідом.

Водночас питання не втратило актуальності й, як підтверджує історіографічний аналіз, наразі немає цілісного дослідження досвіду фізичного виховання у закладах освіти Румунії, яке б відображало ретроспективу й сучасний стан галузі з урахуванням євроінтеграційних процесів і транскордонної комунікації.

Науковий інтерес до заявленої проблеми детермінований і осмисленням низки *суперечностей*, які виявляють в нинішній сфері фізичного виховання дітей і молоді:

– об’єктивною вимогою інтенсифікації фізичної активності дітей та юнацтва задля підвищення якості освітнього процесу та реалізації міжнародних програм та проєктів і відсутністю неупередженого аналізу історично вивірених і апробованих практикою підходів до організації результативного фізичного виховання в школах країн світу, Європи, України;

– інноваційним характером сучасного нормативно-правового та програмного забезпечення фізичного виховання і спортивної підготовки школярів Румунії та збереженим традиційним характером мети, змісту,

форм, методів і засобів навчання у закладах освіти України;

– насущною потребою удосконалення функцій, змісту, форм, методів фізичного виховання дітей та молоді і фактичним станом розв’язання цієї проблеми в теорії і практиці організації освітнього процесу в школах України;

– активізацією процесів глобалізації, що загострюють взаємозалежність освітніх процесів у різних країнах світу, і пошуку власних шляхів вирішення сучасних проблем у теорії і практиці фізичного виховання учнів закладів освіти;

– посиленням інтересу до прогресивного досвіду реалізації шкільного фізичного виховання і спорту в Румунії, зокрема збереження, активізації та популяризації автентичних (історичних) тіловиховних традицій країни та відсутністю цілісного дослідження цих особливостей у вітчизняній педагогічній науці з метою збереження власних.

Важливим джерелом для розв’язання зазначених суперечностей вбачаємо румунський досвід інтеграції європейських стандартів і національної самобутності в системі шкільного фізичного виховання.

Отже, актуальність проблеми, зумовлена цінністю для української освіти закордонного досвіду, та відсутність цілісного дослідження зумовили вибір теми дисертаційної роботи **«Теорія та практика фізичного виховання учнівської молоді в навчальних закладах Румунії (кінець XIX – початок XXI століття)»**.

Зв’язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дослідження є складником науково-дослідницької роботи кафедри теорії та методики фізичного виховання і спорту Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича **«Історичні, організаційно-методичні та інноваційні засади у галузі фізичної культури і спорту»** (номер державної реєстрації 0119U101772).

Тему дослідження затверджено вченою радою Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії (протокол № 8 від 13.07.2023 р.). Тема

дисертації узгоджена в Міжвідомчій раді з координації досліджень у галузі освіти, педагогіки і психології НАПН України (протокол № 1 від 28.01.2014 р.).

Мета дослідження полягає у розкритті концептуальних засад, змісту та організації фізичного виховання у закладах освіти Румунії (кінець XIX – початок XXI ст.), обґрунтування можливостей творчого використання ідей зарубіжного досвіду в українському освітньому просторі.

Відповідно до мети визначено **завдання дослідження**:

1. Систематизувати історіографію проблеми, обґрунтувати методологічні засади теорії і практики фізичного виховання учнівської молоді Румунії в історико-педагогічному дискурсі.

2. Періодизувати розвиток теорії і практики фізичного виховання дітей та молоді в Румунії досліджуваного періоду.

3. Визначити сутність та етимологію поняття «шкільне фізичне і спортивне виховання».

4. Подати характеристику державного нормативно-правового регулювання фізичного виховання і спорту в різні історичні періоди.

5. Проаналізувати програмове забезпечення фізичного виховання в закладах загальної освіти Румунії.

6. Розглянути еволюцію змісту методів та організаційних форм шкільного фізичного виховання протягом дня.

7. Визначити продуктивні тенденції та окреслити перспективні напрями творчого використання історичного досвіду теорії і практики фізичного виховання школярів Румунії в сучасній системі освіти України.

Об'єкт дослідження – система фізичного виховання в Румунії.

Предмет дослідження – методологічні, теоретичні й практичні засади фізичного виховання в закладах освіти Румунії (кінець XIX – XXI ст.).

Методологічною основою дослідження слугує комплекс підходів до вивчення теорії і практики фізичного виховання учнівської молоді країни

(кінця XIX – XXI ст.), необхідних для здійснення ретроспективного аналізу порушеної проблеми: *історіографічний* (дав змогу з'ясувати ступінь дослідженості проблеми в історико-педагогічній науці); *регіональний* (забезпечив виявлення історичних передумов розвитку фізичного виховання у визначених хронологічних межах на румунських землях); *хронологічний* (зумовив виокремлення періодів розвитку теорії і практики фізичного виховання дітей та молоді в країні досліджуваного періоду). Основу джерелознавчого підходу складають такі компоненти: виокремлення критеріїв вибору джерел; класифікація різних типів документів; їх аналіз на основі принципу історизму; історіографічний огляд.

Задля реалізації мети та завдань дослідження застосовано комплекс методів, як-от: *теоретичні* – загальнонаукові (аналіз, синтез, абстрагування та конкретизація, систематизація, класифікація, періодизація, узагальнення тощо); *конкретно-наукові*: метод *термінологічного аналізу* (сприяв визначенню етимології базових понять та термінів, їх системного підпорядкування та актуальності); *історіографічного аналізу* (дав змогу виявити, класифікувати та систематизувати джерельну базу дослідження); *проблемно-хронологічний* метод (використаний для з'ясування генези теорії і практики шкільного фізичного виховання в часовій послідовності); *історико-структурний* метод (уможливив розробку структури дослідження); *історико-генетичний* метод (дав можливість встановити риси, функції і зміни теорії і практики фізичного виховання учнів країни в процесі його історичного поступу); *логіко-системний аналіз* нормативних актів та архівних документів, наукових публікацій (забезпечив логіку наукового дослідження з метою збирання й підготовки фактологічного матеріалу, процедури постановки завдань, пошуків їх вирішення та отримання результатів); *історико-системний* (використано для відтворення цілісної картини розвитку системи фізичного виховання школярів країни у

визначених хронологічних межах); *емпіричні методи* – для аналітики нормативно-правової та програмно-методичної документації, знаково-символічного визначення результатів дослідження в рисунках і таблицях та їх узагальнення.

Застосування окреслених методів забезпечило реалізацію визначених завдань, проведення комплексу дослідницьких операцій, формулювання теоретичних положень та висновків.

Концепція дослідження. Фізичне виховання учнівської молоді Румунії розглянуто крізь призму його інтенсифікації внаслідок реалізації декларацій міжнародних конференцій та конгресів, стратегічних програм та проєктів ООН, ЮНЕСКО, ВООЗ, ЕС тощо; сучасного нормативно-правового та програмового забезпечення; активного збереження надбань національної педагогіки. Концепція основана на методологічних підходах (*методологічний концепт*), серед яких визначальними є: синергетичний підхід, який дав можливість виділити передумови, що уможливили цілеспрямований розвиток теорії та практики фізичного виховання учнів румунських шкіл досліджуваного періоду; акмеологічний підхід забезпечив комплексне вивчення об'єкту дослідження, врахування специфічності практики фізичного виховання дітей та молоді сучасної Румунії, що базуються на синтезі народних традицій, освітніх інновацій і шкільного спорту, та сприяв обґрунтуванню продуктивних тенденції та окресленню перспективних напрямів творчого використання історичного досвіду теорії і практики фізичного виховання школярів Румунії в сучасній системі освіти України. *Теоретичний концепт* базується на працях науковців, які досліджували проблему фізичного виховання в Румунії (визнання фізичного виховання як основи для формування інтелектуальної, свідомої, патріотичної об'єднаної молоді (Н. Бальческу (N. Bălcescu), Р. Дашкалеску (R. Dăscălescu), К. Нарлі (C. Narly), Е. Фіреа (E. Firea), питання здоров'язбереження вивчали В.Г. Боргован, В. Гідіонеску, Р. І. Даміан (R. I. Damian), Д. Іонеску (D. Ionescu), І. Славічі;

питання появи і впровадження шкільного фізичного виховання, спорту детально розглянуто в працях Н. Велеску, В. Крецу (V. Crețu), I.K. Петреску; розвиток народних тіловиховних традицій досліджували М. Іштван, С. Стойка (M. Stoica), а потреби фізичної активності для дівчат Т. Віану (T. Vianu). *Практичний* концепт визначено наслідуванням традицій розвитку фізичного виховання в Румунії. Адже фізичне виховання учнівської молоді в навчальних закладах Румунії як система пододала складний шлях розвитку, пов'язаний з історичними, політичними, економічними та соціальними тенденціями розвитку, однак не втратила своєї національної ідентичності й на сьогодні має власні вагомні здобутки.

В основу дослідження покладено положення щодо фізичного виховання як:

- цілісної системи, якій характерні постійний розвиток, щільна увага до власних тіловиховних традицій та їх збереження, відкритість до інновацій та об'єктивних змін;

- складової загальної середньої освіти, що перебуває у тісному взаємозв'язку з іншими ланками;

- фундаменту, орієнтованого на формування повноцінної особистості сучасного румунського школяра, в якій гармонійно поєднані духовне багатство, інтелектуальна і фізична досконалість; його рівня здоров'я та фізичної підготовленості шляхом виховання потреби в русі, засвоєння необхідних знань, умінь і навичок, генерування звички узгоджувати власні дії відповідно до поставленої мети.

Сутність концепції дослідження полягає у синтезі попередніх досягнень щодо формування результативного фізичного виховання в школі, пошуку і практичного впровадження оптимальних сучасних освітніх моделей.

Джерельна база дослідження. У процесі підготовки дисертації використано документи і матеріали Arhivele Nationale ale Romaniei

(Національний архів Румунії, колекція фотографій «Фізичне виховання і спорт в Румунії до 1945 року», секція № 222), Arhiva Ministerul educației RSR (архів Міністерства освіти Соціалістичної республіки Румунія, справи 110/1968, 235/1970, 423/1973, 136/1978), Institutul Național de Statistică (Національний інститут статистики, звіти за 1945/1946, 1950/1951, 1960/1961, 1969/1970, 1988/1989 н. р. тощо), Державного архіву Чернівецької області (фонди №12, 16, 43 та 213) – листи, накази, розпорядження, рішення та звернення офісу Будинку народної культури, Міністерств освіти, оборони, внутрішніх справ; обов'язкові щорічні звіти шкіл, префектур щодо організації, впорядкування та обладнання місця для занять фізичним вихованням: залів, майданчиків, стадіонів; офіційне листування між дирекціями закладів освіти, примаріями, дирекцією шкільної та позашкільної діяльності Міністерства освіти Румунії.

Під час дослідження використано матеріали бібліотечних фондів наукової бібліотеки Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича (м. Чернівці, Україна), Чернівецької обласної універсальної наукової бібліотеки імені В. Івасюка (м. Чернівці, Україна), Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського (м. Київ, Україна), державного університету фізичного виховання і спорту (м. Кишинів, Молдова), Центральної бібліотеки університету «Лучан Блага» (м. Клуж-Напока, Румунія), Буковинської бібліотеки імені І. Сбієра (м. Сучава, Румунія); освітніх он-лайн платформ «Scribd» (<https://ru.scribd.com/>), «Academia» (<https://www.academia.edu/>), законодавчого порталу «Legislativ» (<https://legislatie.just.ro/>); сайтів Міністерства освіти Румунії (<https://edu.ro/>), національних спортивних федерацій – регбі (<https://rugbyromania.ro/>), «ойни» (<http://froina.ro/>), шкіл, ліцеїв та гімназій повітів Клуж (<http://cjsraems.ro/>), Констанца (<http://www.nicolaebalcescu.ro/>), Крайова (<https://www.henricoandacraiova.ro/>).

Хронологічні межі дослідження охоплюють період кінця XIX – початку XXI ст. Вибір нижньої межі зумовлений низкою геополітичних та

соціально-культурних подій – прийняття Конституції Румунії (1866 р.), оголошення незалежності від Османської імперії (1877–1878 рр.), проголошення королівства Румунія (1881 р.), а верхньої – прийняття змін до закону 69/2000 «Про фізичне виховання і спорт» (2022 р.).

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що:

– *уперше здійснено* цілісне наукове дослідження теоретичних засад та основ практичної реалізації фізичного виховання учнівської молоді в навчальних закладах Румунії (кінця XIX – початку XXI ст.); *систематизовано* історіографію проблеми, обґрунтовано ступінь її дослідженості, поточнено її ключові дефініції (гімнастика, тіловиховання, шкільний спорт), доведено мотивацію використання терміну «шкільне фізичне виховання»; *проаналізовано* історичні передумови розвитку фізичного виховання на території країни – наявність дієвої народної структури тіловиховання (*вправи* «тринта», «боротьба пастухів», «ведмежа боротьба»; *ігри* «Поарка», «Цикул», «Цурка», «Артічеле» «ойна»; *танці* «Сирба», «Банул-Меречіне», «Бриул», «Келушарі»); класифікацію на дозволені (ігри з м'ячем, «кості», «ойна», «доганялки») та заборонені (боротьба і кеглі) *вправи* (1802 р., 1817 р.); розвиток кінного спорту, гімнастики, фехтування, боротьби, легкої атлетики; сформованість системи освіти в країні: заклади освіти різних типів (школи, гімназії, коледжі, пансіони, університети), освітні норми – Органічний Регламент, закон Куза, закони про початкову і загальну середню (1878 р., 1893 р., 1896 р.); документи, що визнали обов'язковість фізичних *вправ* – регламент організації шкіл усіх типів Валахії (1776 р.), «Кодекс Іпсіланте», (1780 р.), «Рішення про інструкцію з гімнастики для військових частин і корпусів» (1862 р.); Інструктивний Закон №52014 (1864 р.); навчальні програми з фізичного виховання (1883 р., 1898 р.); розвиток громадського тіловиховного руху: товариства і клуби («Маленький Доробанті»; «Румунське центральне товариство зброї, гімнастики та стрільби», 1867 р.; «Товариство музики і гімнастики», 1902 р., «Майбутнє», «Румунська

молодь», «Гурток викладачів гімнастики м. Бухареста»; «Румунське товариство туристів», 1903 р., «Черчетешія», 1914 р.), федерації («Румунська федерація гімнастики, зброї і стрільби», 1906 р.; «Федерації спортивних товариств Румунії», 1912 р.); потужний розвиток споруд – гімнастичні майданчики (м. Медіашт, м. Брашов, м. Сибіу, м. Сігішоара та м. Бистриця), іподром Бенеаса, велодром (1894 р.), «Спортивний парк» (1914 р.); зацікавленість у розвитку фізичного виховання дітей та молоді офіційних осіб: принца Кароля, міністра освіти С. Харет (Sp. Haret), мера м. Бухарест Г. Кантакузіно, громадських діячів, військових та педагогів – І. Е. Флореску, К. Давілла, Г. Мочану (Gh. Moseanu), І. Камарашеску; формування тематичного теоретико-методичного забезпечення – теоретичні та методичні праці К. Константину, (1873 р., 1882 р.), М. Еліан (1894 р.), А. Бачеллі, методичні конференції щодо особливостей проведення гімнастичних і стрілецьких вправ в школах (1904 р.), необхідності організації ігор просто неба в школах і дитячих садках, екскурсій для школярів (1907 р.); *запропоновано* періоди розвитку теорії і практики фізичного виховання дітей та молоді в Румунії досліджуваного часового проміжку – перший період (1859–1899 рр.) характеризує формування системи освіти; впровадження обов'язкового фізичного виховання (гімнастики) та фізичних вправ в навчальні програми закладів освіти та у позаурочну діяльність за місцем проживання (1882 р); увагу до фізичного виховання дівчат (ігри і танці, гартувальні процедури визначені складовою загальної освіти для дівчат). Другий (1900–1917 рр.) – період нарощування впливу військових на «шкільне» фізичне виховання; формування громадського фізкультурно-спортивного руху (розвиток федерацій та товариств, проведення різноманітних змагань, розробка офіційних правил, державна реєстрація місць для проведення тренувань і змагань); офіційного визнання спорту як виду діяльності. Третій (1918–1944 рр.) – період остаточної мілітаризації фізичного виховання учнівської молоді (впровадження прикладних видів спорту в навчальні програми,

участь у цій діяльності фізкультурно-спортивних товариств). Протягом 1945–1989 рр. фізичне виховання визнане провідним обов'язковим завданням системи освіти Народної / Соціалістичної республіки Румунія (обов'язкова дисципліна в закладах освіти, пріоритетний напрямок в діяльності Комітету (Союзу) з питань фізичної культури і спорту), остаточно розділені «до військова» підготовка та фізичне виховання учнів, відповідальність за стан фізичного виховання дітей та молоді перенесена з Міністерства національної оборони на Національну Раду з питань фізичного виховання і спорту. І, п'ятим періодом розвитку фізичного виховання в Румунії визначаємо сучасний – 1990–2022 рр.:

– *удосконалено*, відповідно до сучасних вимог зміст, методи (невербальні – словесні, практичні методи (методи навчання рухових дій, методи їх удосконалення та методи розвитку рухових якостей), методи спостереження та оцінки діяльності), методичні прийоми (вправлення з безпосередньою фізичною допомогою, в «дві сторони», «в уяві», імітаційні рухи), засоби фізичного виховання школярів (специфічні – фізичні вправи, гігієнічні та природні фактори, співвідношення між активною діяльністю та відпочинком; неспецифічні – аудіовізуального та інформаційного супроводу; інноваційні – моделювання, алгоритмізація, проблематизація); виокремлено особливості організації уроку фізичного виховання румунських школярів (тривалість – 50 хв., структура з 8 ланок тощо);

– *охарактеризовано* специфіку оцінювання предмету «Фізичне виховання і спорт» за положеннями Національної системи сучасної Румунії, яка передбачає проведення чітко визначеної низки тестів на початку і в кінці навчального року з метою визначення прогресу в набутих якісних і кількісних показниках та якій притаманно: впровадженням демократичного принципу організації освітнього процесу фізичного виховання; відкритістю системи оцінювання; індивідуальним підходом до учасників;

Подальшого розвитку набули проблеми ролі національної

румунської гри «ойна» у фізичному вихованні учнівської молоді в різні історичні періоди – обов’язкові заняття в школах, проведення щорічних шкільних змагань (1899 р.), оприлюднення правил гри в «Офіційному Бюлетені Румунії» (1912 р.), створення «Центральної комісії ойни» (1949 р.), зміни у правилах 1955, 1958, 1964 та 1978 рр., впровадження програми з спортивної підготовки «Ойна» для V–XII класів, визнання гри об’єктом нематеріальної культурної спадщини Румунії (2009 р.), презентація Національної програми «Відкрий для себе ойну» (2014 р.).

У науковий обіг введено маловідомі факти – статті А. Іонеску (A. Ionescu) «Проблеми фізичного виховання», невідомих авторів «Паління і спорт», «Зимові види спорту» (журнал «Фізичне виховання», 1933 р.), приклади фахової термінології, основи організації ойни, суддівства й правила гри (журнал «Літературні бесіди», 1875–1876 рр.), підручник Т. Памфіле «Дитячі ігри» (1906 р.), фотоматеріали: команда середньої школи «Ніколае Бальческу» на церемонії нагородження (м. Браїли, 1904 р.), спортивний парад у парку Федерації спортивних товариств Румунії (1930 р.).

Історико-педагогічна бібліографія доповнена науковими дослідженнями проблем теоретичного забезпечення та практичної реалізації фізичного виховання дітей і молоді європейських та румунських педагогів кінця XIX – початку XXI ст., присвячених суб’єктивності оцінювання рівня фізичної підготовки учнів (І. Константін (I. Constantin), В. Павелку (V. Pavelcu), П. Попеску (P. Popescu); реформуванню структури і змісту уроків фізичного виховання (Т. Домінтяну (T. Dominteanu), Н. Ірмінієску (N. Iriminescu), Д. Крістеа (D. Cristea), В. Сергі (V. Serghi) та напрямів трансформації гри «ойна» з народної в національну (С. Кірітеску (C. Kiritescu), А. Магдас (A. Magdas), К. Мокану (C. Mocanu), М. Опрєа (M. Oprea), Н. Постолаке (N. Postolache), Б. Станчу (B. Stanciu); підручникам (Т. Бадіу (T. Badiu), А. Бота (A. Bota), А. Деметр (A. Demeter), А. Драгня (A. Dragnea), П. Драгомір (P. Dragomir), Г. Чиріце (G. Chiriță);

монографіям (Г. Антонеску (G. Antonescu), Г. Керстя (Gh. Cârstea), М. Станеску (M. Stănescu), В. Тудор (V. Tudor); посібникам (Н. Барабаш (N. Barabaş), І. та М. Бота (I. Bota, M. Bota), Ст. Стойє (Şt. Stroie), В. Суца (V. Şuţă); «Енциклопедії фізичного виховання і спорту в Румунії».

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що

- охарактеризовано зміст, методи та методичні прийоми, засоби фізичного виховання школярів Румунії, що базуються на засадах програм «Кроки до здоров'я: європейські рамки сприяння фізичної активності для здоров'я» (2007 р.), «Здоров'я-2020: європейська політика та стратегія ХХІ століття» (2013 р.), та румунських державних програмах;

- зацентровано на перевірених часом практиці систематичного сталого розвитку основних форм фізичного виховання та шкільного спорту – уроку і тренування та тенденції контролю їх тривалості з наголосом на обґрунтоване збільшення часу;

- оприлюднено сучасні правила гри «ойна», її організаційні особливості, виокремлено зміст підготовчих вправ, ігрової та змагальної діяльності задля використання в практичній роботі з школярами;

- виділено ідеї творчого використання досвіду організації сучасного фізичного виховання та шкільного спорту в румунських закладах освіти, зокрема його диференціація на «Фізичне виховання» та «Спортивну підготовку», представлену 51 видом спорту, яка відповідає сучасним вимогам розвитку європейського суспільства та тенденціям реформування освіти, пропонує практичний синтез модульної програми з фізичної культури Концепції «НУШ» та спортивної підготовки в урочній та позаурочній діяльності і може бути використана для організації освітнього процесу студентів за спеціальностями 014 «Середня освіта (Фізична культура)» та 017 «Фізична культура і спорт» з метою підвищення якості освіти;

- оновлено та актуалізовано зміст дисциплін «Теорія і методика рухливих ігор і забав», «Теорія і методика фізичного виховання», «Історія

фізичної культури», «Актуальні проблеми сфери фізичної культури і спорту», «Анімаційна робота у фізичному вихованні», зокрема шляхом використання тематичних фото, ілюстративних матеріалів, презентацій тощо.

Матеріали дослідження дали змогу узагальнити провідні ідеї та практичний досвід фізичного виховання учнів досліджуваного періоду, визначити шляхи їх впровадження у практику закладів освіти. А його результати довели можливість їх використання при розробці навчальних програм і методичних рекомендацій для підготовки майбутніх учителів, фахівців фізичної культури та спорту, спортивних журналістів, а також слухачів курсів підвищення кваліфікації. Викладений у дисертації фактографічний матеріал і теоретичні положення можуть бути застосовані при підготовці наукових досліджень, навчальної літератури з історії педагогіки, історії фізичної культури, туризму і краєзнавства.

Результати дослідження *впроваджено* в освітній процес Криворізького державного педагогічного університету (довідка про впровадження № 09/1 – 379/3 від 17.06.2021 р.), Мукачівського державного університету (довідка про впровадження № 929 від 02.07.2021 р.), Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича (довідка про впровадження № 10/17-1299 від 24.07.2023 р.), Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника (довідка про впровадження № 01-23/123 від 26.07.2023 р.), Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка (довідка про впровадження № 86/23 від 01.09.2023 р.).

Особистий внесок здобувача. Усі представлені в дисертації наукові результати одержані автором самостійно. У роботах, опублікованих у співавторстві, особистий внесок полягає в тому, що: у статті [740] – окреслено перспективи використання в роботі з юнаками-школярами пішохідного туризму, у статті [741] – неординарність інноваційної ланкової структури уроку фізичного виховання в румунських школах, у

статті [744] – обґрунтований європейський досвід організації шкільного фізичного виховання, у статті [743] – виокремлено лаптову гру «ойна» як технологію результативного фізичного виховання молоді, у статті [742] – досліджено історико-етимологічний розвиток фахової термінології в Румунії; у статті [220] – здійснено аналіз нормативних засад управління системою фізичного виховання і спорту соціалістичної Румунії; у статті [216] – проаналізовано особливості впровадження Національної програми для шкіл «Відкрий для себе ойну»; у статті [222] – визначено зміст «Енциклопедії фізичного виховання й спорту в Румунії» як носія національних ідей фізичного виховання населення; у статті [217] – наголошено на потребі перегляду відповідної нормативно-правової бази згідно з вимогою часу; у статті [745] – досліджено роль громадських об'єднань у реалізації позаурочних та позашкільних форм виховання; у статті [218] – розглянуто специфіку організації діяльності першого вищого навчального закладу для підготовки фахівців фізичного виховання і спорту в країні; у тезах [223] – охарактеризовано особливості фізичного виховання на румунських землях початку ХХ ст., у статті [221] – проаналізовано зміст програм, що забезпечують реалізацію предмету «Фізичне виховання» в румунській школі сучасності.

На захист винесено:

1. Методологічні засади теорії і практики фізичного виховання учнівської молоді Румунії в історико-педагогічному дискурсі.

2. Провідні та концептуальні особливості нормативно-правового та програмового забезпечення фізичного виховання в закладах загальної освіти Румунії в різні історичні періоди.

3. Еволюція змісту організаційних форм шкільного фізичного виховання учнів протягом дня.

4. Ефективні тенденції та перспективні напрями творчого використання історичного досвіду теорії і практики фізичного виховання школярів Румунії в сучасній системі освіти України.

Апробація результатів дисертації. Основні результати дослідження, концептуальні положення та узагальнені висновки подано в доповідях на наукових і науково-практичних конференціях різного рівня, серед яких: *міжнародні*: «Педагогіка і психологія : напрямки та тенденції розвитку в Україні та світі» (Одеса, 2016), «Вплив досягнень психологічних і педагогічних наук на розвиток сучасного суспільства» (Харків, 2016), «Фізична культура і спорт: досвід та перспективи» (Чернівці, 2017), «Ricerche scientifiche e metodi della loro realizzazione: esperienza mondiale e realta domestiche» (Bologna, 2021), «Theoretical and empirical scientific research concept and trends» (Oxford, 2021), «Trends in science and practice of today» (Stockholm, 2022), «Сучасні аспекти модернізації науки: стан, проблеми, тенденції розвитку» (Diekirch (Luxembourg), 2022), «Modern research in world science» (Львів, 2022), «Освіта для ХХІ століття: виклики, проблеми, перспективи» (Суми, 2022); *всеукраїнські*: «Актуальні проблеми університетської та професійної післядипломної освіти в кризових умовах» (Київ, 2015), «Фізична культура і спорт: досвід та перспективи» (Чернівці, 2017), «Інноваційні підходи до формування професійних компетентностей фахівців з фізичної культури, спорту і фізичної терапії та ерготерапії» (Чернівці, 2018), «Тенденції сучасної підготовки майбутніх учителів початкової школи» (Умань, 2021), «Сучасні методи та форми організації освітнього процесу у закладах вищої освіти» (Одеса, 2022); *регіональні*: «Актуальні проблеми фізичної культури, спорту та здоров'я людини у сучасному суспільстві» (Чернівці, 2015), «Історичні, теоретико-методичні, медико-біологічні аспекти фізичної культури і спорту» (Чернівці, 2016), «Стратегічне управління розвитком фізичної культури і спорту в контексті 25-річчя незалежності України» (Харків, 2016), «Формування та впровадження інноваційних педагогічних технологій» (Чернігів, 2021), «Інноваційні наукові дослідження у галузі педагогіки» (Одеса, 2022), «Теоретичні основи педагогіки й сучасні аспекти виховання» (Хмельницький, 2022),

«Концептуальні шляхи розвитку освіти та педагогічної науки» (Чернігів, 2022).

Дисертацію на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук «Управління системою фізичного виховання школярів на Буковині (друга половина XIX – початок XX століття)» за спеціальністю 13.00.01 – загальна педагогіка та історія педагогіки захищено в 2008 р. у Прикарпатському національному університеті імені Василя Стефаника. Матеріали кандидатської дисертації в тексті докторської дисертації не використано.

Публікації. Результати дослідження висвітлено в 52 наукових та навчально-методичних публікаціях автора (39 – одноосібні), з яких 32 відображають основні наукові результати дисертації (зокрема, 1 одноосібна монографія (21,8 ум. друк. арк.), 5 публікацій у виданнях, включених до міжнародних наукометричних баз Web of Science / Scopus, 1 публікація в зарубіжному науковому виданні, 25 статей у виданнях, включених до Переліку наукових фахових видань України (категорія «Б»), 18 публікацій, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації, 2 публікацій, які додатково відображають наукові результати дисертації.

Структура та обсяг дисертації. Робота складається зі вступу, п'яти розділів, висновків до них, списку використаних джерел (767 найменувань, із них – 534 іноземними мовами), 8 додатків на 77 сторінках. Загальний обсяг дисертації становить 573 сторінки друкованого тексту, основний зміст викладено на 408 сторінках. Роботу ілюстровано 25 таблицями та 18 рисунками.

РОЗДІЛ 1

МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ТЕОРІЇ І ПРАКТИКИ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ УЧНІВСЬКОЇ МОЛОДІ РУМУНІЇ В ІСТОРИКО-ПЕДАГОГІЧНОМУ ДИСКУРСІ

1.1 Історіографія наукового дослідження

Для аналізу теорії та практики фізичного виховання учнівської молоді країни нами було виокремлено такі підходи: а) хронологічний, що передбачав поділ джерел за часом їх створення; б) географічно-дослідницький, згідно з яким розвідки проаналізовано відповідно до місця їх написання; в) структурно-змістовий, згідно з яким наукові праці й архівні джерела поділено на певні групи відповідно до форми подачі їх змістового матеріалу; г) функціональний, що мав на меті розподілити джерела відповідно до їх змістового наповнення.

Для висвітлення проблеми дослідження проаналізовано значну кількість історико-педагогічних джерел, у яких розглянуто теорію та практику фізичного виховання учнівської молоді Румунії протягом визначених хронологічних періодів. У процесі роботи ми опиралися на визначення джерельної бази як основи історико-педагогічних досліджень: це «сукупність дібраних, систематизованих і класифікованих джерел як носіїв інформації про педагогічне минуле» [9, с. 7].

Дослідження різних аспектів джерелознавства й історіографії, звертання до розвідок науковців з Європи та інших частин світу, вказує на наявність різноманітних підходів щодо вибору історико-педагогічних джерел і визначення критеріїв їх класифікації [26; 150; 489]. Зокрема, І. Розман пропонував групувати матеріали за такими критеріями: «1) ті, що обґрунтовують його методологію»; 2) є публікаціями й науковими

дисертаціями за певною науковою тематикою; 3) є першоджерелами, вибір яких визначається насамперед історичним періодом [150, с. 48].

М. Кротті, Я. Лінкольн, С. Лінхам й Е. Губа виділяють важливим критерієм врахування географічних і хронологічних меж досліджень, звертаючи увагу на різні трактування тих чи інших подій у різні історичні періоди [334, с. 114; 525, с. 100].

Відповідно критеріями добору джерел у нашому дослідженні стали:

– час створення того чи іншого джерела, його відповідність хронологічним межам дослідження (архіви, нормативно-правові документи, що регламентували організацію фізичного виховання, зокрема дітей та молоді Румунії у визначений період);

– проблемно-тематичне спрямування джерел: науково-теоретичні й історико-педагогічні, автори яких використовують систему термінів і понять, пов'язаних з базовими ідеями нашої роботи («гімнастика», «вчитель», «спорт», «фізичне виховання», «шкільний спорт», «шкільне фізичне виховання» тощо);

– вид публікації (монографії, дисертації, наукові статті, звіти, науково-популярні видання, навчальні книги, довідники та енциклопедії) тощо [150, с. 45].

Опрацювання джерел дало змогу розподілити їх на п'ять груп:

1) архівні документи, що містять фактологічний матеріал дослідження; 2) джерела нормативно-правового спрямування, які регламентували формування та розвиток системи фізичного виховання в румунських закладах освіти, визначали її зміст і структуру; 3) інтерпретаційні джерела науково-теоретичного характеру, присвячені проблемі теорії та практики фізичного виховання учнівської молоді Румунії й стосуються питань організації різних форм фізкультурно-оздоровчої роботи в школах; де описані загальні питання й окремі аспекти розглянутої проблеми в педагогічній ретроспективі. Четверту групу представляють документи програмно-методичного забезпечення організації фізичного виховання в

зкладах освіти, які ілюстрували розвиток методики та практики шкільного фізичного виховання і спорту, особливостей підготовки фахівців у цій галузі. Останню, виокремлену нами групу, становлять матеріали національних федерацій Румунії з різних видів спорту й громадських організацій фізкультурно-спортивної спрямованості, які визначили історико-педагогічні особливості розвитку фізичних і спортивних вправ на теренах румунських земель, впровадження їх у навчальну програму шкіл у різні історичні періоди.

Зупинимося на більш детальному огляді визначених груп з урахуванням їх залучення до нашої дослідницької роботи.

Першу групу джерел склали архівні документи, що містять фактологічний матеріал нашого дослідження, знайдені в архіві Міністерства фізичного виховання Соціалістичної республіки Румунія (далі – Arhiva Med.), фонд «Постійний», справи 110/1968, 235/1970, 423/1973, 136/1978 та інші; у Національному історичному архіві (далі – ANIC), фонд – Центральний комітет комуністичної партії Румунії, секція № 222 – канцелярія; у фондах Національного архіву Румунії – колекція фотографій «Фізичне виховання і спорт в Румунії до 1945 року».

Серед названих архівів Румунії, які містять докладний матеріал щодо розвитку фізичного виховання і спорту в системі освіти Соціалістичної республіки Румунія та її змісту, варто виокремити такі: статистичні дані щодо абітурієнтів у закладах вищої освіти за фахом «фізичне виховання і спорт», програми вступних іспитів і їх результати, директивні вказівки щодо поліпшення кваліфікації вчителів шкіл з методичних питань; зведені звіти шкіл і курсів підготовки й перепідготовки спеціалістів; звіти приймальних комісій педагогічних інститутів; зведені звіти про організацію масових фізкультурно-спортивних заходів; стенограми нарад директорів закладів освіти означеного періоду, фотоматеріали [18; 250; 251; 318; 319; 356; 357; 358; 359; 445; 682-685; 704-706]. Використання вказаних матеріалів дало змогу розглянути проблему дослідження в

контексті впливу політики комуністичної партії Румунії на формування системи підготовки кадрів у галузі фізичного виховання та спорту, встановити її провідні напрями, охарактеризувати досягнення та недоліки.

Матеріали обласного архіву Чернівецької області (далі – ДАЧО), розміщені у фондах № 12 (Секретаріат міністерства внутрішніх справ Буковини, м. Чернівці – Secretariatul de Interne al Bucovinei, Cernăuți), № 16 (Префектура Кіцманського повіту – Prefectura județului Chițmani), № 43 (Примарія міста Чернівці – Primăria orașului Cernăuți), № 213 (XIV-ий окружний шкільний інспекторат – Inspectoratul școlar regional XIV – всі і надалі рум. – О.Ц.), № 844 (Чоловічий ліцей «Мареле воєвод Міхай», м. Хотин), № 939 (Чоловіча індустріальна гімназія м. Хотин Хотинського повіту) та № 940 (Чоловічий ліцей «Мареле Воєвод Міхай», м. Чернівці) дали можливість конкретизувати встановлені загальні тенденції розвитку фізичного виховання в системі освіти періоду анексії Північної Буковини Королівством Румунія (1918-1940 рр.) та відстежити їхні позитивні риси й негативні зміни.

Зокрема, серед матеріалів, що містяться в ДАЧО, було використано листи, накази, розпорядження, рішення та звернення офісу Будинку Народної Культури, Міністерств освіти, оборони, внутрішніх справ; обов'язкові щорічні звіти шкіл, префектур щодо організації, впорядкування та обладнання місць для занять фізичним вихованням: залів, майданчиків, стадіонів; офіційне листування між дирекціями закладів освіти, примаріями, дирекцією шкільної та позашкільної діяльності Міністерства освіти Румунії; списки затверджених Міністерством освіти та рекомендованих до обов'язкової підписки газет і журналів; документи – довідки, інформації [127; 128; 129; 156; 226; 227; 228; 233].

Друга група – нормативно-правові акти, які регламентували формування і розвиток фізичного виховання та шкільного спорту в країнах світу, зокрема в румунських закладах освіти означеного періоду. Окремим

блоком цієї групи виділяємо документи міжнародних організацій – ООН, ЮНЕСКО, ВООЗ, Європейської Ради тощо, які затверджують загальні права дитини, забезпечують їх, сприяють гендерній рівності, розширюють можливості жінок, аналізують реальну ситуацію щодо організації фізичного виховання дітей і молоді в закладах освіти різних рівнів і форм власності, стан охоплення фізичною активністю в позашкільний час населення країн Європи й світу, надають рекомендації щодо формування здорового способу життя, виховання молодого покоління, використання потенціалу фізичних вправ і спорту для цього, здійснюють стратегічне планування такої діяльності й реалізацію цих стратегій, проєктів щодо створення і трансформації матеріально-технічної бази для занять фізичною культурою і спортом, підготовки кадрів, їх популяризації тощо. Зокрема, це Конвенції ООН про права дитини (1989 р.), «Декларація тисячоліття» (2000 р.), Резолюція 58/5 «Спорт як засіб сприяння освіті, здоров'ю, розвитку і миру» (2003 р.); декларація Міжнародної конференції «Спорт і розвиток» (2003 р.), X Всесвітнього конгресу «Спорт для всіх» (2004 р.);

– Міжнародна хартія фізичного виховання і спорту ЮНЕСКО (1978 р.), «Освітні інновації для розвитку», програми Міжнародної ради з питань охорони здоров'я, фізичного виховання, відпочинку, спорту та танців (2001 р.), Глобальні рекомендації щодо фізичної активності заради здоров'я (2010 р.), «Всесвітнє опитування щодо шкільного фізичного виховання» (2013 р.), «Стимулювання фізичної активності за допомогою школи: набір інструментів» (2021 р.);

– Статут Всесвітньої організації охорони здоров'я (1946 р.), «Глобальна стратегія з харчування, фізичної активності і здоров'я (2004 р; 2007 р.), «Глобальний план дій ВОЗ з профілактики неінфекційних захворювань і боротьби з ними на 2013-2020 рр.»;

– Європейська хартія «Спорт для всіх» (1976 р.), Європейська спортивна хартія (1992 р.), Кодекс спортивної етики «Справедлива гра – шлях до перемоги» (1992 р.), Конвенція Ради Європи проти

маніпулювання спортивними змаганнями від (2014 р.), програма «Кроки до здоров'я: європейські рамки сприяння фізичної активності для здоров'я» (2007 р.), «Здоров'я-2020: європейська політика та стратегія XXI століття» (2013 р.), звіти Eurydice 2011-2021 pp. [28; 31; 32; 50; 52; 57; 75; 76; 82; 112; 145; 146; 151; 162; 169; 234; 237; 320; 382; 383; 384; 385; 386; 387; 388; 389; 390; 391; 425; 426; 440; 452; 708; 716; 750; 751; 752; 760].

Інші, зі свого боку поділені на три тематичні підгрупи – закони й постанови уряду Румунського королівства, постанови й декрети Міністерств освіти й віросповідань, оборони тощо другої половини ХІХ – 40 pp. ХХ ст., дотичні документи періоду Румунської Народної Республіки / Соціалістичної Республіки Румунії та сучасного періоду.

До першої підгрупи відносимо наступні:

– «Інструктивний Закон» №52014/1864 від 5/17 грудня 1864 р. («Legea Instrucțiunii nr. 52014 /1864 din 5/17 decembrie 1864, Al.I. Cuza»); «Закон про початкову і загальну середню освіту» від 1893 р. («Legea asupra învățământului primar și normal primar din 1893») та дотичний закон від 1896 р.; «Закон про загальну і вищу освіту від 1898 р.» («Legea asupra învățământului secundar și superior din 1898»); «Закон про професійну освіту» від 1899 р. («Legea asupra învățământului profesional din 1899» – всі рум. – О.Ц.) – акти, які забезпечували правову основу формування та розвитку всієї системи освіти Румунії означеного вище періоду [318];

– «Закон про призначення вчителів з гімнастики в гімназіях, ліцеях і професійних школах» від 1879 р. («Legea pentru numirea profesorilor de gimnastică în gimnazii, licee și școli profesionale» din anul 1879); «Закон про військове навчання учнів старше 15 років в середніх школах» 1909 р. («Legea privind instrucția militară și tragerea la țintă pentru elevii mai mari de 15 ani, din clasele secundare»); Закон 727 від 12 березня 1915 р. про функціонування «Федерації спортивних товариств Румунії» («Legea 727/12 martie 1915 în temeiul căreia Federațiunea Societăților de Sport din România»); Декрет Міністерства оборони № 3442 від 1913 р. про затвердження

регламенту військової школи з поглибленим вивченням фехтування і гімнастики («Decretul Ministerului de Războiu nr. 3442 din 1913 «Regulament provizoriu al școalei militare de scrima și gimnastică») – документи, які регламентували впровадження тих чи інших фізичних вправ у навчальні програми закладів освіти, діяльність громадських організацій у галузі фізичного виховання і спорт та різноманітних аспектів мілітаризації навчального процесу кінця XIX ст. до Другої світової війни. Крім того, до цієї підгрупи відносимо проекти законів і безпосередньо закони про організацію фізичного виховання для всіх верств населення Румунії, зокрема дітей і молоді, створення закладів і громадських формацій, що опікувались розвитком різних видів спорту – «Закон про Будинок народної культури» від 3 листопада 1921 р. («Legea Casa Culturii Poporului», 1921); проект «Закону про організацію фізичного виховання в школі, в спортивних і гімнастичних товариствах ремісників, робочих і селян», 1921 р. (proiectul «Legii pentru organizarea educației fizice în școală, în societăți de sport și gimnastică ale meseriașilor, muncitorilor și țărănimii»), «Закон про створення «Румунського товариства зброї, гімнастики і сигналу», 1921 р. («Legea în temeiul căreia «Societatea Română de Arme, Gimnastică și Dare la Semn» din București obține statut de persoană juridică»), «Закон про створення Румунського королівського аеро-клубу, 1923 р. («Legea și Statutul de înființare a Aero-Clubului Regal Român»), «Закони про фізичне виховання» 1923, 1929, 1933 рр., «Королівський Декрет № 3424 про ліквідацію Відомства Виховання Румунської Молоді та організацію Гвардії Румунії», 1937 р. («Decretul Regal nr. 3424/7 octombrie 1937 pentru organizarea și funcționarea Străzii Țării și desființarea Oficiului Educației Tineretului Român (OETR)»), Декрет-закон 3.628 про розпущення Союзу спортивних федерацій Румунії і реформування його в Румунську спортивну спілку, 1940 р. («Decretul-Lege 3.628/29 oct. 1940 privind desființarea Uniunii Federațiilor de Sport din România (U.F.S.R.) și noul regim al sportului românesc – înființarea Organizării Sportului Românesc sub

autoritatea Președinției Consiliului de Miniștri»), «Декрет-закон про заснування Федерації туризму Румунії», 1940 р. («Decret – Lege privind încetarea activității Federației Societăților de Turism din România și încadrarea asociațiilor și filialelor sale în OSR») [342; 343; 344; 345; 346; 347; 453].

Також під час Другої світової війни були прийняті закони щодо реформування системи фізичного виховання в країні відповідно до військового часу – «Закон про реорганізацію Румунської спортивної організації про місце і роль національного спортивного руху під час війни», 1942 р. («Legea pentru reorganizarea Organizației Sportului Românesc care prevedea în instrucțiuni speciale locul și rolul mișcării sportive naționale în timp de război»), «Закон про фізичне виховання», 1943 р. («Legea Educației Fizice»), «Закон від 7 грудня 1944 р. про ліквідацію Румунської спортивної організації та відновлення Співки спортивних федерацій Румунії» («Legea din 7 decembrie 1944 privind desființarea Organizării Sportului Românesc și reînființarea Uniunii Federațiilor de Sport din România» (U.F.S.R)), «Закон № 135 від 9 березня 1946 р. про визнання Народної Спортивної Організації державним органом і розпуск Союзу спортивних федерацій Румунії» («Legea nr. 135 din 9 martie 1946 privind nominalizarea Organizației Sportului Popular (OSP) ca organ de stat ce funcționează pe lângă. Președinția Consiliului de Miniștri și desființarea Uniunii Federațiilor de Sport din România (U.F.S.R).») [501; 505; 509; 510; 511; 512].

До другої підгрупи відносимо низку документів, серед яких Конституція Румунської Народної Республіки 1948 р., у статтях 20 і 25 якої визначено «фізичне виховання державними проблемами» (Constituția Republicii Populare Române), «Закон про реформу освіти» 1948 р., у статтях якого фізичне виховання було виокремлено серед обов'язкових предметів («Legea pentru reforma învățământului»); «Декрет про організацію Комітету фізичної культури і спорт Ради Міністрів», 1949 р. («Decretul nr. 329 / 6 august 1949 pentru înființarea și organizarea Comitetului pentru Cultură Fizică și Sport»), Постанова Ради Міністрів Румунської Народної Республіки від

2 липня 1957 р. про реорганізацію фізкультурно-спортивного руху і створення Спільної фізичної культури і спорту (Hotarârea Consiliului de Miniștri al Republicii Populare Romane 2 iulie 1957 cu privire la reorganizarea mișcării de cultură fizică și sport din RPR și înființarea Uniunii pentru Cultura Fizică și Sport (UCFS), в яких створені засади управління галуззю у зазначений час. Крім того, необхідно зазначити, що до цієї підгрупи належить «Закон № 29 від 29 грудня 1967 р. (перевиданий із змінами у 1977 р.) щодо розвитку діяльності фізичного виховання і спорту та створення Національної ради з фізичного виховання і спорту» («Legea nr. 29 din 29 decembrie 1967 (modificări până în 1977) cu privire la dezvoltarea activității de educație fizică și sport și înființarea Consiliului Național pentru Educație Fizică și Sport»). Зазначаємо, що всі юридичні документи означеного періоду виокремлювали фізичне виховання і спорт населення, зокрема учнівської молоді «діяльністю національного інтересу» [324; 341; 343; 445; 494; 498; 513; 562; 563].

Серед нормативно-правових актів третьої підгрупи ми виокремлюємо закони, декрети, постанови уряду й рішення міністрів країни з 1989 р. до теперішнього часу. Зокрема, це «Декрет Тимчасової ради Національного Союзу № 27/30 грудня 1989 р. про ліквідацію Національної ради з фізичного виховання і спорту та створення Міністерства спорту» («Decretul Consiliului Provizoriu de Uniune Națională nr. 27/30 dec.1989 privind desființarea Consiliului Național pentru Educație Fizică și Sport și înființarea Ministerului Sportului»), Рішення Прем'єр-міністра Уряду Румунії №549/16 лютого 1990 р. про організацію та функціонування Міністерства спорту та дотична постанова Уряду № 15 від 11 січня 1992 р. (Hotarârea Primului ministru al Guvernului României nr. 549/16 februarie 1990 pentru organizarea și funcționarea Ministerului Sportului), Постанова Уряду Румунії №124 / 01.02.1991 р. про організацію та функціонування Олімпійського комітету Румунії, доповнене рішенням уряду 631/1995 та змінене рішенням уряду 883/1998 (Hotarârea Guvernului

nr. 124/01.02.1991 privind organizarea și funcționarea Comitetului Olimpic Roman completata prin Hotărârea Guvernului 631/1995 și modificata prin Hotărârea Guvernului 883/1998).

У цій підгрупі представлені низка документів – Постанов Уряду країни щодо організації і функціонування центрального органу виконавчої влади, які реалізували політику держави в справах молоді і спорту (фізичного виховання) 1992, 1994, 1996, 1997, 1999, 2001 pp. – Міністерства молоді і спорту (Hotarârea Guvernului nr. 15 din 11 ianuarie 1992 de completare și modificare a Hotărârii Guvernului 994/1990 privind organizarea și funcționarea Ministerului Tineretului și Sportului; Hotarârea Guvernului României nr. 462/29 iulie 1994, privind organizarea și funcționarea Ministerului Tineretului și Sportului; Hotarârea Guvernului nr. 8/12 ianuarie 1996 pentru modificarea și completarea Hotărârii Guvernului nr. 462/1994 privind organizarea și funcționarea Ministerului Tineretului și Sportului; Hotarârea Guvernului nr. 406/iulie 1997 privind organizarea și funcționarea Ministerului Tineretului și Sportului; Hotarârea Guvernului nr. 239/01.04.1999 privind organizarea și funcționarea Ministerului Tineretului și Sportului; Hotarârea Guvernului nr.6/4 ianuarie 2001 privind organizarea și funcționarea Ministerului Tineretului și Sportului) [444; 513].

Основними сучасними актами цієї групи визначені «Закон № 69/28 квітня 2000 р. про фізичне виховання і спорт» («Legea nr.69/28 aprilie 2000 a educației fizice și sportului») і закони, що коректують або вносять зміни в його текст («Lege nr.23 din 14 ianuarie 2022 pentru completarea Legii educației fizice și sportului nr.69/2000», «Lege nr.194 din 4 iulie 2022 pentru completarea Legii educației fizice și sportului nr.69/2000»); Рішення Уряду № 884/2001 про затвердження Положення про виконання положень Закону про фізичне виховання і спорт № 884/2001. 69/2000 (Hotarârea Guvernului nr.884/2001 pentru aprobarea Regulamentului de punere în aplicare a dispozițiilor Legii educației fizice și sportului nr. 69/2000) та № 484/2003 про затвердження Норм щодо регулювання деяких фінансових проблем у

спортивній діяльності (Hotararea Guvernului nr. 484/2003 pentru aprobarea Normelor privind reglementarea unor probleme financiare in activitatea sportiva) [495; 496; 497; 498; 499; 500; 501; 502; 503; 505; 506; 507; 513].

Також до документів цієї групи відносимо низку наказів Міністерства освіти і науки сучасної Румунії [557; 558; 559; 560; 561; 562; 563; 564; 565].

Вивчення зазначених вище документів становило правовий фундамент для нашої роботи. Це дало змогу розкрити нормативне визначення основних понять нашого дослідження (виховання, гімнастика, вправи, урок, спорт, фахівці, шкільне фізичне виховання), виявити особливості еволюції теорії та методики фізичного виховання учнівської молоді в Румунії протягом різних історичних періодів, узагальнити тенденції впровадження і стратегічного розвитку шкільного фізичного виховання, а також визначити перспективи його подальшого розвитку.

Третю групу – інтерпретаційні джерела науково-теоретичного характеру – складають тематичні словниково-довідкові видання, наукові праці (монографії, дисертації, автореферати, тези до дисертацій) й окремі публікації, розміщені на сторінках світової педагогічної періодики, у матеріалах міжнародних і всеукраїнських конференцій тощо.

До першої підгрупи увійшли словниково-довідкові видання – 4-томна «Енциклопедія фізичного виховання й спорту в Румунії» (2002 р.) та 9 томна «Енциклопедія фізичного виховання й спорту в Румунії» (2015 р.) [372-380], «Словник термінів галузі фізичного виховання і спорту» (2016 р.) [338] , «Спорт. Енциклопедія для поколінь Ларош» (2001 р.) [699]; навчально-методичні видання щодо філософських, історичних, правових і кадрових проблем фізичного виховання учнів країн світу та Європи (О. Базильчук, В. Базильчук [3], М. Броніковський [268], Е. Вільчковський, В. Пасічник [20], Т. Дороніна [46], О. Жданова, Л. Чеховська, А. Фляк [54], О. Мозолев [98; 99], А. Кошура [100], Н. Панаготіс [114; 115] тощо) та наукові публікації, які представляють

сучасне розуміння ключових понять дослідження (М. Онофре, А. Маркес, Р. Морейра, М. Хользвек [554; 555] та ін.).

На сьогодні енциклопедії розглядають як взірць найповнішого й авторитетного подання інформації, особливо в певній галузі. Зокрема, «Енциклопедія фізичного виховання й спорту в Румунії», яка охопила історичний період з 1952 до 2012 рр., за словами румунських вчених, є найпотужнішим довідковим виданням у європейському просторі на цей момент. У нашій статті «Енциклопедія фізичного виховання й спорту в Румунії» – носій ідей фізичного виховання та спорту» розглянуто ідею створення цієї енциклопедії, її структуру, зміст, а також методи реалізації запитів населення країни стосовно цього видання [222, с. 44–49].

У 2002 р. за ініціативи й підтримки Міністерства молоді й спорту країни надруковано «Енциклопедію фізичного виховання й спорту в Румунії» – «вражаючу, цінну та комплексну працю з даними про виникнення й розвиток фізичного виховання та спорту в Румунії, досягнення з початку ХХ ст. і до 31 грудня 2000 р.» [336]. Перше видання вийшло в 4-х томах.

На думку редакторів другого видання, ідея створення такої енциклопедії виникла внаслідок затвердження нового державного устрою, звільнення від політичних обмежень і перегляду історичного минулого.

Науковці визнали історію фізичного виховання та спорту в Румунії значущою, саме тому варто ознайомити всі верстви населення з досягненнями та здобутками в цій сфері й спортивними подіями в країні, а також описати й систематизувати матеріали, розширити подальші наукові пошуки. Ще одним чинником успішної реалізації ідеї стала активна участь істориків, громадських діячів, спортсменів і ветеранів фізкультурного руху: «тих, хто останні півстоліття вирости та жили проблемами фізичного виховання». Їх знання, спогади та свідчення автори назвали «аутентичними».

Зусиллями авторів різних матеріалів керувала комісія, утворена з чотирьох спеціалістів – Н. Алексе, А. Врабіс, В. Констандаке і Т. Ройбу. Центральні органи влади й повітові управління, а також федерації олімпійських і неолімпійських видів спорту, спортивні клуби й асоціації здійснили підтримку та взяли безпосередню участь у роботі. До числа авторів входили видатні фахівців галузі фізичного виховання і спорту Румунії, звичайні вчителі й тренери з різних видів спорту – М. Кожокару (гандбол, регбі); А. Лезереску (теніс); А. Мурару (дзюдо); А. Предеску (баскетбол); почесний тренер Ф. Грігоре (веслування); О. Ніте (стрільба з лука, спортивна стрільба); Д. Ремеш (фехтування); Ф. Ціку (боб-санки). Такий підхід, на думку В. Констандаке, уможливив визнати вагомість фізичного виховання, оприлюднити досягнення «на місцях», викликати інтерес місцевої влади й населення, систематизувати збір інформації про біографічні дані, реальні досягнення, особисті фахові інтереси та, отже, «відновити історію, яка була прожита, але майже втрачена» [336, с. 12].

За свідченням учених, авторський склад представив громаді унікальну працю у 8 томах (більше 10 000 сторінок, 5 500 фотографій, зображень і схем), настільки високого рівня та складності, що, за свідченнями тогочасних науковців, їй не було рівних ні в СРСР, ні в європейських країнах.

Перші три томи «Енциклопедії» охоплюють історію національних федерацій з різних видів спорту, включаючи дати, події, учасників і результати як на національному, так і міжнародному рівнях у контексті відповідного виду спорту. Крім того, представлено ретроспективні фотографії та виокремлено видатних спортсменів, тренерів, керівників, суддів та почесних представників, а також розглянуто специфіку діяльності федерацій [372; 373; 374].

Саме IV і V-й відображають інноваційні аспекти другого видання «Енциклопедії...», що стосуються історії фізичного виховання та спорту в регіональному контексті: на теренах 41 повіту країни й столиці

м. Бухарест. Кожне повідомлення супроводжують географічні й історичні описи кожного регіону. Виділено традиції та особливості, що впливали на розвиток фізичного виховання та спорту на території відповідного повіту. Подано перелік специфічних для повіту структур (клуби, асоціації, товариства), профіль секцій, їх назв і потенціал на національному рівні. Особливу увагу приділено представництву профільних засобів масової інформації, шкільному й університетському спорту. Складено каталог педагогічних і профільних кадрів, які працювали в навчальних закладах і спортивних клубах протягом досліджуваного часу, хоча це було «дуже складно» [375; 376].

У томі VI відображено аналітику спорту вищих досягнень країни, здійснено огляд тренерів і педагогів, науковців, військових, політичних діячів, учених, інтелектуалів, медиків, журналістів, поетів, романістів, композиторів, художників, членів королівської родини та всіх тих, хто присвятив себе фізичному вихованню населення країни, пропагував спорт, достойно представляв державу на міжнародних змаганнях і створював умови для досягнення найвищих результатів тощо (Дивись Додаток А). Матеріал також описує історію міжнародних спортивних відносин Румунії протягом тривалого періоду, а також перелік її представників у міжнародних органах, що керували континентальним і планетарним спортом [377].

VII том є одним із найзмістовніших, оскільки відтворює аспекти системи фізичного виховання в Румунії на різних історичних етапах та її генезу. Тут представлено керівні органи, визначено організаційні структури й специфіку їхньої діяльності, виділено правові засади, починаючи з XIX ст. (Органічний регламент 1832 р.), охарактеризовано процес упровадження фізичного виховання у військову підготовку й педагогічні програми університетів. Також репрезентовано оригінальні досягнення вчених, авторські методики й програми в контексті реалізації практики фізичного виховання та спорту в країні, що існували протягом

півтора століття. У цьому ж томі також знаходимо перелік книг з теорії і методики фізичного виховання, написаних румунськими авторами. Значну увагу приділено друкованим періодичним і радіомовним засобам масової інформації як основному джерелу пропаганди фізичного виховання в країні та засобу виховання потреби у фізичній активності [378].

VIII том присвячено генезі фахової термінології, формування та втілення якої у практику потребувало чимало зусиль, визначено вплив на її формування як теоретичних засад європейських гімнастичних систем XIX, відродження сучасного олімпійського руху, так в власних, румунських тіловиховних традицій [379]. «Золота Книга румунського спорту» (IX том) вміщує рекорди й найкращі досягнення румунських спортсменів, інформацію про лауреатів Національної премії зі спорту (1932–2010 рр.), легендарних тренерів тощо [380].

Отже, авторами «Енциклопедії...» зібрано великий і різноманітний матеріал, що охоплював різні аспекти фізичного виховання й спорту в Румунії: генезу системи фізичного виховання країни в різні історичні періоди, розкрито організаційні структури та специфіку їхньої діяльності, виокремлено правові засади, описано процес упровадження фізичного виховання у військову підготовку й у програми університетів; представлено оригінальні досягнення вчених, авторські методики й програми; подано перелік книг з теорії та методики фізичного виховання, які належали румунським авторам. Значну увагу приділено друкованим періодичним і радіомовним засобам масової інформації, а також спортивній філателії (1937–2009 рр.), яку визнано важливим презентером спортивних досягнень румунів, платформою для пропаганди фізичного виховання в країні, засобом виховання потреби у фізичній активності [222, с. 44–49].

Другу підгрупу представлено монографіями та дисертаційними працями, як українських, так і румунських дослідників. Серед монографій, які було залучено для роботи, варто назвати такі: Г. Антонеску «Загальна

педагогіка» (1930 р.), «Історія педагогіки – фундаментальні доктрини» (1972 р.), «Проблеми сучасної педагогіки» (1923 р.) [247; 248; 249]; «Реформування системи фізичного виховання школярів Румунії» (Тернопіль, 2000 р.) Г. Арделеана [1]; «Термінологія, детермінологія та ретермінологія румунською мовою (на основі спортивного лексикону)» (Кішинеу, 2019 р.) А. Лука [398]; «Управління розвитком освіти в сфері фізичної культури і спорту Польщі» (Хмельницький, 2017 р.) О. Мозолева [99]; «Спорт у долях балканських народів» (Львів, 1991 р.) І. Попеску [120]; «Цитати Г. Керстеа – теоретико-методичні основи фізичного виховання» (1999 р.) П. Попеску [585]; «Комп'ютеризоване навчання у фізичному вихованні та фізичній терапії» (Клуж-Напока, 2010 р.) К. Продеа, Р. Вайдахазана [595]; «Дидактика фізичного виховання і спорту» (Бакеу, 2004 р.) Г. Раци [667]; «Теорія фізичного виховання і спорту» (Бухарест, 1972 р., 1985 р.) І. Циклована [688; 689]. Матеріал, представлений у зазначених монографіях, становив теоретико-методологічне підґрунтя нашого дослідження, сприяв уточненню базових понять у педагогічному дискурсі. Практично в кожній роботі містилася коротка ретроспектива становлення фізичного виховання учнівської молоді в межах проблемного поля наукової розвідки того чи того вченого. Тож студіювання цих праць дало змогу скласти узагальнену картину розвитку проблеми дослідження, уточнення якої, відповідно до визначених хронологічних меж, відбувалося з огляду на наявний науковий доробок.

Четверту групу становлять документи програмно-методичного забезпечення організації фізичного виховання в закладах освіти, які ілюстрували розвиток методики й практики шкільного фізичного виховання та спорту – програми «Фізичне виховання» та «Гра і рух» (початкова школа); «Практична спортивна підготовка» з 51 виду спорту, зокрема: альпінізм, бадмінтон, легка атлетика, спортивні ігри, різні види єдиноборства (гімназії, ліцеї); регламент і звіти щодо Національної шкільної олімпіади, «Національної програми «Відкрий для себе ойну»

(2014 р.). Крім того, сюди відносимо методичні й практичні рекомендації і розробки, додатки, звіти шкіл про пророблену роботу тощо.

Ще однією групою стали матеріали національних федерацій Румунії з різних видів спорту – Румунська федерація легкої атлетики (*Federatia Romana de Atletism*) [397], Румунська федерація ойни (*Federația Româna din oina*) [399], Румунська федерація плавання і сучасного п'ятиборства (*Federația Română de Natație și Pentatlon Modern*) [398], Румунська федерація регбі (*Federația Româna de Rugby*) [474], Румунська федерації фехтування (*Federatia Româna de Scrima*) [400], що визначили історико-педагогічні особливості розвитку фізичних і спортивних вправ на теренах румунських земель, впровадження їх у навчальну програму шкіл в різні історичні періоди.

Отже, використання джерелознавчого підходу й аналіз історіографії щодо проблеми дослідження уможливило визначити наявність різноманітних джерел, що охоплюють широкий спектр тем з розвитку фізичного виховання учнівської молоді у країнах світу та Європи, зокрема в Румунії протягом різних історичних періодів. Незважаючи на значний обсяг напрацювань учених щодо питань реалізації програм стратегічного планування в галузі, ефективності впровадження та організації форм фізичного виховання в закладах освіти, значна частина робіт стосуються або конкретних аспектів нормативно-правового регламентування фізичної активності всіх верств населення, або особливостей підготовки фахівців і підвищення їхньої кваліфікації. В історико-педагогічних дослідженнях питання теорії та методики фізичного виховання учнів Румунії висвітлено побіжно та не стосується безпосередньо предмета нашого дослідження.

1.2 Ідеї фізичного виховання у румунській педагогічній літературі

Важливе значення в контексті досліджуваної проблеми мають праці класиків світової філософської та педагогічної думки, особливо щодо фізичного виховання, фізичного розвитку й збереження здоров'я людини (Т. Кампанелла, Дж. Локк, Т. Мор, Ф. Рабле, Ж.-Ж. Руссо, Ф. Фребель та ін.), наукові розвідки, присвячені окремим аспектам фізичної культури та спорту (З. Алмонд, В. Дітріх, Л. Хенді, А. Хофманн, П. Шемпп); наукові праці засновників концепцій шкільного фізичного виховання (Й. Гутс-Мутс, Х. Зальцман, Т. Еліот, К. Кох, Г. Лінг, Я. Функе, А. Шпісс, Ф. Ян).

Інформація про фізичну підготовку дітей в боярських родинах на румунських землях знаходимо у працях Д. Кантеміра (1673–1723), зокрема «Discriptio Moldaviae» (1716 р.). У ній представлено фактичний опис техніки поводження зі зброєю, яку опановували молоді люди. Щоправда, фізична підготовка була адресована тільки юнакам і характеризувалась мілітаристичним змістом [588].

Думки про фізичне виховання як основу для створення інтелектуальної, свідомої та фізично, тактично і технічно підготовленої об'єднаної румунської молоді знаходимо у дописах реформаторів системи освіти Г. Асачі (1788–1829) та Г. Лазар (1779–1823). Ці теоретики шкільної освіти виокремили домінантами навчання природничі науки, філософію, право, теологію, тілесне виховання та загальну фізичну підготовку («*educatia corporala si pregatirea fizica generala*») [377, с. 216–230].

Н. Бальческу (1819–1852) у «Довіднику румунського добра» («*Manualul bunului roman*») доводив можливість здобуття «соціальної свободи» лише шляхом просвітництва, морального виховання та фізично-військової підготовки. На думку автора, «Історія румунів за часів Воєводи Михайла Хороброго» («*Istoria romanilor sub Mihai Voievod Viteazul*») – це

простий, примітивний довідник ефективного патріотичного та прикладного фізичного виховання [377, с. 230–234].

У різних джерелах, таких, як: нариси «Діатієтика» М. Іштвана, опубліковані в Клузі (1762 р.), у літописі М. Стоїка де Хагега (1763 р.), у низці публіцистичних статей А. Ламбріор (1845–1883), опублікованих у журналі «Літературні бесіди» з 1 квітня 1875 р. до 1 березня 1876 р., зазначають внески румунських педагогів, фольклористів, дослідників культурної спадщини фізичного виховання. Зокрема, розглянуто різноманітні народні й активні ігри (з м'ячем та бітами). Перші згадки про формування спеціалізованої румунської термінології, а саме назв прийомів в ойні, знаходимо в праці фольклориста Т. Памфіле (1883-1923 рр.) «Дитячі ігри» (1906 р.) (Дивись Додаток А) [479, 492, с. 5].

Р. Корбу у двох книгах – «Ойна» та «Ойна, рухлива гра з м'ячем» (в оригіналі «Ойна, гімнастична гра з м'ячем» – О.Ц.), виокремлюючи тіловиховні традиції румунів доводив вагомість збереження та розвитку саме цієї гри. Одним із шляхів популяризації фізичного виховання автор визначав синтез традиційного і нового «модерного» – визнання і реалізація нового ставлення до гри на рівні держави [327, с. 25–26; 328, с. 11].

«Позитивний» образ фізичних вправ, фізичного виховання був створений за допомогою лікарів, філософів, педагогів, священників. Серед таких діячів були: А. Веліні, С. Барнуціу, доктор С.І. Істраті, професор Я. Фелікс, доктор П. Васичі, професор І. Атанасіу, священник В. Сафту з Брашова [321; 347; 754; 755, с. 230].

С. Барнуціу (1808–1864) у курсі «Педагогіка» (1870 р.) заявив про природну інтеграцію фізичного виховання в цілісну систему освіти, зважаючи що тілесне виховання у взаємозв'язку з гігієною та гімнастикою «є умовою духовної освіти» [321, с. 326].

Я. Фелікс (1832–1905), військовий медик, професор, дійсний член, а згодом віцепрезидент Румунської академії наук (1881 р.), голова державної санітарної служби країни (1892–1899 рр.) вважається засновником

наукової гігієни в країні. Науковець приділяв особливу увагу ролі фізичних вправ у гармонійному «міцному» розвитку молодого покоління та боровся із «нехтуванням фізичної активності». За його твердженням, «...сучасна освіта є однією із аномалій нашої цивілізації – дає розвиток інтелекту і нехтує тілесним вихованням. Діти проводять більшу частину дня замкнені в нездоровій атмосфері школи та багато годин працюють вдома. Для вправ не має ні місця ні достатньо часу» (звіт про стан здоров'я населення м. Бухарест за 1891 р.) [378, с. 157].

У праці Я. Фелікса «Історія гігієни в Румунії у XIX та її стан на початку XX століття» у 7 томах, надрукованої у Бухаресті (1901–1903 рр.), зазначено, що необхідність систематичного фізичного виховання (а не лише гімнастики) визначалась медиками та педагогами ще на початку XIX ст. Так, фізична активність визнавалась обов'язковою для всіх учнів з 14 років; необхідність займатися ігровою діяльністю, прогулянкам і екскурсіями, гімнастикою – для дорослих і людей похилого віку обох статей. Науковець одним із перших звернув увагу на дотримання правил гігієни тіла під час тривалих навантажень, а також на правила розумного використання обладнання, приміщень та майданчиків [476].

Сучасні дослідники, автори румунської «Енциклопедії спорту» вважають Я. Фелікса першим румунським «спортивним лікарем». До такої думки їх наштовхнули низка досліджень фахівця щодо ефективності використання імітаційної вправи «велосипед» із різних вихідних положень з реабілітаційною метою.

Дослідження, опубліковані професором Д. Іонеску, К. Істраті, доктором Я. Феліксом підкреслювали роль фізичного виховання у збереженні здоров'я, зміцненні працездатності та гармонійного розвитку організму.

І. Еліаде (1827–1891) у праці «Елементи педагогіки та методології» («Elemente de pedagogie si metodologie», 1868 р.) представляє фізичну

освіту, необхідну для формування гігієнічних навичок, харчування та відпочинку, навичок роботи та гри, вправ почуттів та розуму [475].

Однією з особливих теоретико-методичних праць Г. Мочану (1831–1909) – відомого в румунських землях фахівця з теорії і практики гімнастики, фехтування та стрільби як навчальних предметів, а також як засновника школи з підготовки фахівців фізичного виховання і прихильника народних форм тіловиховання – танців й ігор, виокремлюємо «Книгу з гімнастики з картинками» із вступом Б. Хашдеу («Cartea de gimnastică cu figuri în text», 1869 p.), «Історію, анатомію та гігієну гімнастики, з основними вимогами та поясненнями щодо басейнів та школи плавання» («Istoria, anatomia și higiena gymnasticeii, după cei mai însemnați autori, cu figurele principale și textul explicativ al băilor și școlii de înotat», 1881 p.), «Книгу з гімнастики для початкової та середньої школи для дівчат» («Cartea de gimnastică pentru uzul școlilor primare și secundare de fete», 1882 p.), «Гімнастику для використання в початковій, середній та вищій школах» у співавторстві з Н. Велеску («Gimnastica populară rațională pentru uzul școlilor primare, secundare și superioare», 1889 p.); «Школа катання на ковзанах та плавання» («Școala de patinaj și înot», 1892 p.); «Спогади про мою гімнастику та подорожі Європою, Азією, Африкою та Америкою» («Memorii asupra gimnasticii și călătoriilor mele în Europa, Asia, Africa și America», 1895; 1899 pp.) (дивись Додаток А) [538; 539, с. 293; 540].

Одним з визначальних творів, що відобразив загальну тенденцію зацікавлення як у теорії та методиках фізичного виховання, так і в його гігієнічному аспекті, стала праця відомого румунського лікаря та хіміка І. Істраті «Міркування щодо важливості та необхідності гімнастики з гігієнічної та соціальної точок зору» («Considerațiuni asupra importanței și necesității gimnasticii din punctul de vedere igienic și social», 1880 p.). Автор підтримував думку проф. Атанасіу, завідувача кафедри фізіології Бухарестського університету, співавтора теорії роботи м'язів француза

Е.Ж. Маре про те, що активний рух є природною потребою організму, а гімнастика як вид фізичних вправ повинна підпорядковуватися певним законам і правилам, повинна бути «виведена з-під впливу емпіризму» й опіки військових. Саме І. Істраті розглядав гімнастику як комплекс науково обґрунтованих методичних прийомів і фізичних вправ, основною метою якого автор вважав гармонійний розвиток організму, удосконалення його можливостей, зміцнення здоров'я та загартування і відповідно забезпечення трудового й творчого довголіття людей [477, с. 244].

Починаючи з другої половини ХІХ ст., в педагогічних працях – навчальних курсах, підручниках, монографіях – з'явилися розділи про тілесне виховання. Так, у «Педагогіці» (1868 р.), автор І. Попеску (1832–1892), у трактаті «Педагогіка» (1892 р.) цього ж автора, написаному у співпраці зі С. Велованом (1852–1932), були розглянуті питання гігієнічних вимог щодо догляду за тілом, особливостей харчування, впливу систематичних гімнастичних вправ на виховання порядку, акуратності і дисципліни, моралі і естетики. Крім того, знаходимо аналіз особливостей чергування фізичного навантаження та відпочинку [424, с. 34–48; 583].

Завдяки активній участі І. Попеску у м. Сибіу 15 січня 1863 р. вийшов перший номер журналу «Педагогічний орган для освіти і навчання» («Organu pedagogicu pentru educatiune și instruciune»). Педагог був призначений редактором журналу, який зі свого боку визнаний В. Грішаном «початком редакційної діяльності в педагогічній галузі» та спричинив появу «Збірника педагогіки» («Compendiu de pedagogie», 1868 р.), «Емпірична психологія» («Psihologia empirică», 1881 р.), «Педагогіка» («Pedagogia», 1892 р.).

Кожний із 9 номерів «Педагогічного органу» за 1863 р. книжкового формату, оформлений як підручник і містить методико-організаційні вказівки щодо організації шкільних справ, аналіз основних питань навчання та виховання, зокрема сучасну концепцію освіти – термін «educatiune» як синонім «зростання» у значенні «виростити когось»;

розвиток людської особистості через безперервну освіту та системне виховання в родині, школі, церкві. У досягненні цілей освіти, за цією концепцією, беруть участь основні фактори: особистість педагога, завдання (в оригіналі настанова – О.Ц.), перехід понять і умінь у навички [583, с. 56–66].

Відзначаємо пріоритет, який автор надає вчителю у навчально-виховному процесі: через його особистість, силу слова та власну поведінку вчитель уособлює «ворота, через які діти отримують доступ до плодів знань і досягають мети». Якості, яких школа вимагає від вчителя, у баченні автора, це моральність, сумлінність, терпіння, послідовність (постійність, непохитність), скромність (покірність) тощо. Але й обізнаність у арифметиці, природознавстві, історії і народних традиціях – піснях, іграх та забавах, вміння перерозподілити «вагу школи» через фізичні вправи та активний відпочинок – ось навички, що необхідно опанувати вчителю-універсалу.

Тому можливість звернутись до педагогів через сторінки педагогічного журналу «Педагогічного органу» була задумана І. Попеску як інструмент удосконалення педагогів.

Необхідно зазначити, що І. Попеску був представником справжньої тогочасної «революційної» педагогічної течії, поруч із Г. Баріціу, С. Барнуціу, В. Роман, Ат.М. Маріенеску, А. Папіу Іларіон. За їх глибоким переконанням, основний напрямок, у якому має бути спрямована освіта, – це «вирощування серця і формування характеру в учнів», формування фізичного і морального розвитку молоді, а також тісний зв'язок між школою та сім'єю [332].

П. Піпос (1859–1913) у курсі «Загальна і спеціальна педагогіка» («*Pedagogie generala si speciala*», 1891 р.) наполягав на фізичному вихованні та його важливості для розвитку й вдосконалення тіла, щоб воно «швидко виконувало задуми духу». Рекомендованими засобами фізичного виховання були: харчування, прибирання, одяг, повітря, рух-ігри та

гімнастика, а також методичні вказівки для проведення уроку фізкультури та спорту [374, с. 260].

В.Г. Боргован (1850–1923) у праці «Педагогіка для нормалістів, семінаристів, вчителів» («Pedagogia pentru normalisti, seminaristi, invatatori», 1921 р.), за його словами, «схиляв голову перед можливостями тілесного виховання», необхідних для розвитку людини: «щоби мати здорове тіло, ціле, міцне, вправне та красиве». Для зміцнення за допомогою наполегливих і раціонально продуманих вправ «слабких» частин тіла педагог рекомендував використовувати такі засоби фізичного виховання, як: повітря і світло «щадіння їх у всьому оточенні», їжа, чистота, одяг, рухи та ігри [374, с. 164].

Автор «Активної школи» (1926 р.), «Проблеми відбору в школі демократії» (1928 р.), «Школи і життя» (1930 р.), «Освітнього регіоналізму» (1931 р.), «Вкладів до румунської педагогіки» (1928 р., 1938 р.) І.К. Петреску й дослідник історії педагогіки Г. Антонеску (1882–1955) визначали формувальний характер фізичного виховання, вагомість його використання як стимул для розвитку інтелектуальних, моральних та фізичних якостей, але «із повагою до внутрішніх умов особистості» [370].

Крім педагогічних видань, в цей час з'явилися спеціалізовані видання. Так, книга «Міркування про важливість і необхідність гімнастики з гігієнічної та соціальної точки зору в школах обох статей, в армії, у різний вік життя і як лікувальний засіб у різноманітних захворювання» («Consideratiuni asupra importantei si necesitatii gimnasticii din punct de vedere igienic si social in scolile de ambele sexe, in armata, la diferite etati ale vietii si ca mijloc therapeutic in cautare a diverse maladii», 1879 р.) доктора К.І. Істраті (1850–1918) створила глобальну картину необхідності популяризації фізичного виховання. При чому роль та вагомість «гімнастики» посилюється, на думку автора, за простою формулою – вдвічі за кожний рік дитинства у хлопців та у дівчат: «щоби у роки

шкільництва потреба у тілесному вантаженні вже була видимою» [там само].

І. Славічі (1848–1925), автор трьох книг: «Інтелектуальне виховання», «Моральне виховання», «Фізичне виховання» (всі 1909 р.), наголошував на визнанні фізичного виховання основною складовою освітнього виміру й щоденною потребою. В його концепції фізичне виховання необхідне для правильного функціонування організму: харчування, розмноження, рух і відчуття. І тому його підручник – це цілковито практично вивірені комплекси вправ, заняття, прогулянки із дослідницькими завданнями та орієнтацією у просторі. Його наступник, П. Сапау (1860–1911) зарахував гімнастику до категорії технічних дисциплін поряд із малюванням, каліграфією, музикою, ручною роботою, навчальними іграми тощо. Педагог-практик розробив та оприлюднив комплекси гімнастичних вправ для показових виступів на шкільних святах та урочистих парадах, ігри та активні завдання для шкільних прогулянок та екскурсій.

Розділ «Фізичне виховання», автором якого є В. Гідіонеску (1878–1948) у праці «Шкільна гігієна» (1904 р.), присвячений питанням гігієни, зокрема органів чуття, під час організованих та самостійних занять гімнастикою, ігровою діяльністю, спортом, прогулянок. Автор зробив спробу класифікувати гімнастичні вправи за критеріями впливу: «прикладна гімнастика», необхідна для тренування, майстерності та спритності – різноманітний біг та стрибки, силові вправи, єдиноборства; і «художня гімнастика», на думку лікаря, за методом Далькроза для гармонії та краси – танцювальні вправи, ігри в парах та в колі, вправи з предметами (стрічками, хустинами тощо) [375, с. 34–50].

Концепція О. Гібу (1883-1972) «терпляче» і грамотно співвідносила фізичне виховання з інтелектуальним, моральним, раціональним, естетичним вихованням, наголошуючи на потребі створення окремої наукової галузі. У статті «Про освіту» («despre educație», 1911 р.)

викладено принципи, форми організації фізичного виховання та цікаві методичні рекомендації щодо авторського бачення. У передмові до статті автор, виокремлюючи суттєвим недоліком низький рівень підготовки вчителів (за його переконанням, їх підготовка, що була здебільшого здійснена на короткотривалих курсах при гімнастичних товариствах «розташованих по сусідству»), запропонував організувати рівневу систему підготовки фахівців – від «курсів» інструкторів при громадських спілках до «класів» у румунських педагогічних училищах та університетах [424, с. 34–48].

С. Стоян (1900–1985) підтримував піднесення держави через національну культуру, зокрема через популяризацію румунських та новітніх, спортивних ігор. З цього вектору педагог не розглядав гімнастику як безсумнівно результативний інструмент розвитку дітей. На його думку, найефективнішим засобом фізичного зміцнення дитини різного віку є гра, яка передбачає виконання оздоровчих і розвивальних завдань. Крім того, засвідчував С. Стоян, «взаємозв'язок тіла і духу» визнавався необхідною рисою майбутнього молодого покоління: «Добре треноване і розвинене тіло є результативним у розпорядженні духу, ніж тіло без дисципліни та практики» [731, с. 11–16].

Надрукована в липневому номері журналу «Освіта людини» (можливе інше трактування назви журналу – О.Ц.) за 1916 р. стаття Дж. Атанасіу «Наукові основи фізичного виховання» містила витяг з виступу автора на низці науково-практичних конференцій, проведених протягом липня–грудня 1915 р. Основною ідеєю, так званим «повідомленням» читачам, на думку автора, було визнання потреби фізичного виховання всіх: «хлопців і дівчат, молоді, жінок, робочих, селян». Педагог розрізняв інтерес до фізичних вправ серед військових та освітян, але не на примітивному рівні, а з боку «повноцінного, наукового і практичного об'єкта досліджень» [252, б/с].

Крім того, засвідчуємо виокремлення негативного ставлення педагогів до дитячого спорту. К. Кірітеску (1876–1965), аналізуючи у праці «Фізичне виховання як основна частина цілісної шкільної освіти» (1930 р.) фізичне виховання як суспільну і національну необхідність, зазначив, що основними його аргументами є збереження здоров'я і збільшення «активних сил» дітей і молоді [487, с. 129]. «Аристократ» масового гімнастичного руху К. Кірітеску активно виступав проти переродження спорту у складову видовищних заходів (виставок – О. Ц.), проти участі у них учнівської молоді [488, с. 12-13].

Міжвоєнний період відзначений посиленою увагою до фізичного виховання дітей та молоді в Румунії – прийнято нормативно-правові документи: «Закон про будинок культури», закони про фізичну культуру 1923, 1933 та 1938 рр., запроваджено низку шкільних програм для всіх рівнів освіти, здійснено активну підготовку фахівців галузі інститут фізичного виховання в м. Бухарест. Автор хронологічної енциклопедії «Історія журналістики Румунії» наголосив на особливій діяльності фахового журналу «Бюлетень фізичного виховання» («Buletinul Educatiei Fizice», з 1923 р.), орган національного відділу фізичного виховання; бюлетень Федерації гімнастики Румунії «Румунська гімнастика» («Gimnasticul român. Buletinul Federației Societăților de Gimnastică din România», з 1906 р.); «Бюлетень перед військової підготовки та фізичного виховання» («Buletinul pregatirii militare și al Educatiei Fizice») [575].

На важливість фізичної підготовки дітей та молоді звертали увагу педагоги, військові, громадські діячі, які пропагували антимилітарні ідеї. За тезами Г.Г. Антонеску (1882–1955), автора багатьох педагогічних праць – «Історія педагогіки» («Istoria pedagogiei», 1927 р.), «Освіта і культура» («Educatie și cultura», 1928 р.), «Генеральна педагогіка» («Pedagogia generala», 1930 р.), «Сучасна педагогіка» («Pedagogia contemporana», 1935 р.), можемо вивчати зміни у освітній політиці Румунії того часу – від виховного характеру фізичного виховання («тільки через об'єднання

інтелектуальних, моральних стимулів та фізичних вправ, можливе виховання поважної та внутрішньо багатой особистості») до необхідної складової підготовки майбутнього захисника своєї країни або навіть завойовника («саме від школи залежить сила і витривалість майбутнього нашого успіху») [247, с. 111–117; 248, с. 14-18; 249, с. 312–340].

I.K. Петреску (1892–1967), автор таких праць, як: «Активна школа» («Scoala activa», 1926 p.), «Проблема відбору в школі демократії» («Problema selectiei in scoala democratiei», 1928 p.), «Школа і життя» («Scoala și viata», 1930 p.), «Освітній регіоналізм» («Regionalismul educativ», 1931 p.), «Вклади до румунської педагогіки» («Contributii la o pedagogie romaneasca», 1928, 1938 pp.), взагалі не розглядав освіту без фізичного виховання – значного, системного, обов'язкового [576; 577].

Професор університетів в м. Ясси, Бухарест та Чернівці, К. Нарлі (1896–1956), здійснюючи історико-педагогічні дослідження, виокремлював генезу повноцінного виховання «людини світу» та стверджував, що фізичне виховання в гімнастиці, іграх і спорті сприяє підвищенню імунітету здоров'я, тренуванню м'язів, а також появі і зміцненню духу товариства, взаємодопомоги, честі і волі». Будучи прихильником гімнастичних систем, зокрема системи Далькроза, педагог із своїми однодумцями Дж. Локе та В. Конта чітко виокремлювали зв'язок між фізичним, моральним та естетичним вихованням: «Гімнастичний ритм, повернення до спонтанності, але зосередженості – «їжа для задоволення» фізичних та моральних потреб молоді» [542, с. 10; 543, с. 572].

Його погляди були співзвучними із переконаннями С. Станчу (1900–1985), який розглядав та підтримував ідею піднесення румунської держави через культуру, народні звичаї і традиції, ігри: «Гімнастика, безсумнівно, впливає на розвиток тіла, але найкращим способом фізичного зміцнення дитини є гра». Автор знову ж таки повертався до культурного патріотизму, естетики рухів і формування моральних устоїв [376, с. 218].

Відповідно до законів про «Народний Дім» та низки законів про фізичне виховання і спорт оприлюднення досягнень та популяризація фізичного виховання серед населення Румунії, зокрема учнів, визнані як один із провідних напрямів діяльності пресових видань.

У 1912 р. в літературному журналі «Cosinzeana», який виходив в м. Орештіє (Трансільванія) була опублікована стаття А. Корбул «Спортивна мораль» [329, с. 335–336].

У вступі автор статті виокремив себе одним із прихильників ідеї досягнення істинної краси як синтезу краси душі і тіла. За його переконаннями, кожна сучасна людина повинна прагнути: «прогресу, що створив сучасне людство, і хоча він різноманітніший і складніший за еллінський, саме фізичне виховання і освіта – це, по суті, досконалість життя» [там само]. Автор наголошував на взаємозв'язку між інтелектуальним розвитком та систематичними вправами, які варто започатковувати з раннього дитинства: «Чим здоровіше ми відчуваємо себе фізично, тим більше жвавішають і джерела нашого розуму. Таким чином, справжніх синів батьківщини – письменників і художників, науковців і педагогів – готуватимемо з малих літ» [329, с. 336].

Дослідник румунської преси Ф. Теодорашку визначав, що тематику ролі фізичного виховання дітей та молоді все активніше порушували на сторінках газет саме перші десятиліття ХХ ст. На його думку, причинами такого бурхливого зацікавлення з сторони газет стала низка причин – розвиток спорту, успіх олімпійського руху та формування міжнародних організацій (федерацій, союзів) тощо [724, с. 141–151].

Ще одну важливу причину активізації висвітлення різноманітних аспектів фізичного виховання виокремив М. Йорга. Визнавши події Першої світової війни «як один із найпідліших актів ідіотської ненависті, коли-небудь скоєних землі», автор статті наголошував на необхідності змінити погляди суспільства на освіту і виховання, впроваджуючи прогулянки і заняття, ігри і розваги, народні забави і танці, класичну

хореографію, гімнастику, плавання і легку атлетику («еллінські види» – О.Ц.): «Через естетику руху, через розвиток гнучкості і сили, через постійні і науково обґрунтовані системи вправ, через розвиток духу і волі, тільки через цей місток можна перейти до формування справжньої молоді» [470, с. 7].

Прихильниками такого погляду є і автори статей в «Бюлетені євгенічному та біополітичному» («Buletin eugenic și biopolitic») та «Спортивному кур'єрі» («Curierul sportiv»). Л. Данієлло та Р. Дашкалеску наголосили на ролі фізичного виховання в житті нації, стверджуючи «воно [фізичне виховання] має множинні можливості впливати на краще життя сіл, якщо його розглядати не як окремі вправи або як до військової підготовки», а як невід'ємна складова освіти, в концепції якої «одночасний розвиток тіла, души і розуму» [339, с. 289; 340, с. 3].

У статті І. Немяну під назвою «Фізичне виховання», яка була опублікована в 1923 р. в журналі «Наша Батьківщина» («Țara noastră»), був зроблений узагальнювальний висновок про те, що на фізичні вправи варто «дивитись з точки зору суспільного управління та політики» як на засіб, який «гармонізує життя людини, підвищує її працездатність і відповідно через громадянську дисципліну організовує румунське суспільство». Автор акцентував увагу саме на цих двох цілях систематичного фізичного виховання: підвищити працездатність в мирний час і формувати громадянську «промилітарну підготовку» нації [546, с. 773].

Матеріали Ю. Хатеджану, опубліковані в політичному журналі «Gardianul» в Клужі, спрямовані на зацікавлення «енергійних» громадян – журналістів, педагогів, не вчених у змісті фізичного виховання – вправах, гімнастиці, іграх тощо. На глибоке переконання автора, фізичне виховання стосується людини в цілому, а «фізична обізнаність» веде до всебічної освіти – фізичної, моральної та інтелектуальної: «Таким чином, воно стає найпрекраснішою школою для практики всіх чеснот громадян, сприяє формуванню моралі та інтелектуальній діяльності». Крім того,

Ю. Хатеджану доводив, що фізичне виховання є найкращим засобом лікування «основних соціальних ран» – алкоголізму, туберкульозу, а також культурної чуми – неписьменності. Важливим, на його думку, повинно було стати загальнодержавне розуміння, що у скрутний час країна може покластися на сильних чоловіків, здатних до боротьби, і «на добрих матерів, які дарують країні багато дітей» [439, с. 14].

Отже, доведення вагомості реалізації фізичного виховання в країні не тільки в середі юнацтва, а й для всіх верств населення; в економічному та політичному аспекті розвитку Румунії спостерігаємо й на сторінках політичних пресових видань першої третини ХХ ст.

Однак існувала думка про те, що фізичне виховання як академічний предмет внесло в освіту, зокрема в інтелектуальне виховання, тільки недоліки. Так, розглядаючи наслідки військових дій для румунів, генерал О. Авереску називав розвиток гімнастичного і спортивного руху «кидок до радощів життя» [253, с. 12]. Таке прагнення спричинило формування нового медичного напрямку, основним змістом якого стало використання фізичних вправ у реабілітації всього суспільства: «зростанню значною мірою сприяли лікарі. Але, як і у всьому людському, це новий напрямок перевищив будь-який край. Гігієна показує корисність ходьби, плавання, ранкових підйомів, популяризує велосипед, але їх надлишок (вправ – О.Ц.) набагато шкідливіший за користь» [там само].

Основною причиною негативного ставлення до фізичного виховання дітей та молоді, зокрема шкільного, визнавали емоційну насиченість фізичного виховання, «надмірну практику», що можуть спричинити «знецінення моральних та інтелектуальних сил». Таку думку запропонував один із активних опонентів систематичних фізичних вправ К. Бакалогу: «фізичне і інтелектуальне повинно бути гармонізованим і збалансованим, а життя свідомим і повноцінним» [255, с. 78].

Автор низки дописів, об'єднаних у одній важливій статті, С. Фортунеску ставив під сумнів необхідність проведення фізичного

виховання з дитинства, переконуючи про так зване «вторгнення у шкільне життя» [409, с. 49]. І хоча в змісті його статті не було доказів стосовно цієї думки, знаходимо позитивну реакцію та посилання на неї, зокрема в статтях І. Борзи, М. Сійовіца [279, с. 1-2; 280, с. 2; 313, с. 4].

Наприклад, на сторінках журналу «Друг школи» («Amicul școalei») у 1931 р. була опублікована стаття «Негативні ефекти фізичного виховання в школі». Автор тексту, педагог, М. Сійовіца вважав, що результати та роль фізичного виховання перебільшені його прихильниками, а фізичні вправи, замість того, щоб принести гармонійний розвиток організму, лише викликають негативні наслідки: «Це правда, що в минулому фізичне виховання майже повністю нехтували, але тепер я іншої думки. Більше того, ми стали поважати учня, учня, який більше вміє наносити вправні удари, м'ячі та удари супернику, ніж працювати над науковою роботою або успішною дипломною роботою» [313, с. 4].

Церковно-політичний журнал «Унірея» виконував роль арени для суперечок на тему про необхідність або шкоду фізичних та спортивних вправ у школі. Сторону прихильників представляв вчитель В. Крецу, а противників – священник Іоан Борза. У статті «Фатальна аберація» І. Борза (серпень 1935 р.) стверджував, що «найбільший ворог шкільного навчання – це надмірні заняття спортом і сама дитина» [279, с. 1-2]. На думку педагога, причина такого ставлення полягала в тому, що «спорт викликає пристрасть, яку мало би викликати навчання» [там само, с. 1-2].

Ще однією тезою, з якою не погоджувались педагоги, стала ідея про те, що «здоровий дух у здоровому тілі не спроможний впливати на розум»: «У спортсменів будуть жорсткі м'язи, сталеві руки й ноги, сильні живіт і шия, але вплив тим і обмежується. Якби дух розвивав м'язи, це означало б, що вчені могли б створити інший вид істот: горилу з ерудицією Йорги, буйвола з генієм Емінеску» [279, с. 2]. Крім того, автор вважав, що спорт є відповідальним за аморальність молоді: «за непристойності, які вони дозволяють собі в громадських лазнях і басейнах» [279, с. 2].

В іншій статті, опублікованій у жовтні, І. Борза все ж таки визначав, що фізичне виховання є засобом формування особистості: «Фізичне виховання добре, якщо воно є середина, спосіб служіння душі» [280, с. 2]. Але, на думку автора, заняття фізичними вправами повинні отримати значно менше уваги, ніж релігійна освіта, зокрема з боку керівництва шкіл [там само]. Своє ставлення до місця фізичного виховання у системі освіти дослідник базував на матеріалах І. Агарбічану та Г. Топірчану, що розмежовували шкільні предмети на необхідні та «похідні». Ці автори вважали за необхідне реформувати процес навчання шляхом його інтенсифікації завдяки релігії, вивчення латині, відкидаючи математику, хімію, гігієну [236, с. 827; 736, с. 218].

Редактор газети «Curentul» П. Шейкару організував конференцію під назвою «Породження рівноваги», основною метою якої стало обґрунтування потреби зниження уваги до спорту з сторони молоді на прикладі аналізу зацікавлення фізичними вправами двох поколінь – «довоєнного покоління» та «повоєнного» (період до Першої світової війни та період після 1918 рр. – О.Ц.). Журналіст намагався довести, що військові дії ще й тому негативно впливали на молодь, що «випирали фізичну витривалість на перший план, а інтелект перестав переважати». Його теза – «Війна наклала відбиток на наступне покоління: створила нове лице – фізична витривалість» [322, с. 2].

Учитель гімназії В. Крецу зробив вдалу спробу розвіяти міф про згубний вплив шкільного спорту. У статтях «Школа і спорт» і «Шкільні спортивні права» (вересень, листопад 1935 р.) автор доводив певну «модність» європейських роздумів про користь або шкоду рекомендацій щодо вправ від людей «без фахової підготовки» і одразу пропонував ефективний спосіб вирішення проблеми: «Я вважаю правильним, що перебільшення та спотворення повинні бути усунені, як паразитичні нарости. Щоби не компрометувати спорт через спекулянтів, які його принижують, перетворюють на товар, варто друкувати матеріали фахівців

та практиків» [331, с. 2]. За словами педагога, шкільний спорт створив умови, «показав молоді як» вести «здорове життя, вільне від шкідливих для душі і тіла спокус» [330, с. 3].

Крім того, В. Крецу мотивував впровадження шкільного спорту у позаурочну діяльність, проте вважав себе ворогом культу фізичного навантаження заради самого навантаження, стверджуючи що через вивірене, дозоване навантаження вирішують завдання виховання волі, здатності керувати собою, керувати своїми бажаннями, емоціями і діями; реалізують розвиток витривалості і сили, формують характер кожної дитини [331, с. 3].

Проблема користі або шкідливості жіночого спорту також була актуальною як для педагогів, інструкторів з видів спорту, так і для журналістів, читачів газет і журналів. Так, Т. Віану, Д. Родяну висловлювали думку про те, що у випадку з особами жіночої статі, зокрема з дівчатами, фізична активність і спорт стануть корисними лише у випадку значної помірності. Адже фізичні праці викликають втому: «організм не може компенсувати докладені зусилля і починає поступатися, хворіє», саме тому жінкам рекомендували вправи, які могли допомогти відповідати «критеріям краси нашої епохи» [669, с. 2; 755, с. 230].

Цікавим чином вплинув на розвиток жіночого спорту на початку ХХ ст. кінематограф. Для всіх жінок того часу актриси змінили корсет на «раціональний спорт» – фізичні вправи та ігри мали контролювати вагу – «фігуру». Мода на тривалі прогулянки вже у спеціальному костюмі, спортивні ігри – теніс, бадмінтон, волейбол, біг, плавання та ігри у воді поширились серед румунських дівчат та молодих жінок. У середніх закладах освіти Бухаресту навіть пролунали заклики щодо «балансу для фізичних і духовних зусиль», мовляв, дівчата настільки активно взяли «спортувати», що це відбилося на успіхах у навчанні [322, с. 2].

Однак всі – і прихильники, і супротивники фізичного виховання – визнавали його потребу й роль у вихованні дітей і молоді країни,

підтримували політику Румунії щодо обов'язковості їх розвитку: «Прийнято до загальної моралі, охороняється державою, запроваджено в школах і рекомендовано освітянам, добре оцінені церквою і узаконені наукою – позитивна цінність спорту стоїть вище будь-якої дискусії» [680, с. 144].

Також тогочасний дослідник впливу фізичного виховання Т. Віану визначив важливість спорту у формуванні і ствердженні права на свободу та особисту недоторканність: «Спорт оживляє і велике повітря свободи», і «щастя знайти в собі здорову і успішну особистість» [755, с. 230].

Однією із фундаментальних педагогічних досліджень теорії і практики фізичного виховання дітей та молоді Румунії означеного періоду є праця К. Кірітеску «Палестрика» (1964 р.), що узагальнила значний фактичний матеріал про історичні особливості розвитку фізичного виховання, зокрема на румунських землях. Монографія охопила досить великі за обсягом історичні матеріали, проте не пов'язала розвиток галузі фізичного виховання і спорту із соціально-економічними та політичними перетвореннями в країні в різні історичні періоди [488]. Так, міжнародні кризи в період між двома війнами, відкрита войовничість фашистської Німеччини й Італії не названі автором причинами мілітаризації фізичного виховання румунської молоді в період диктатури Карла II та І. Антонеску, відповідно не визнана подібність цієї системи до німецької «гімнастичної муштри». А успіхам Румунії у післявоєнний період на міжнародній спортивній арені науковець завдячував розумінню влади щодо обов'язковості саме спортивної діяльності серед робітників [487].

Успіхи та проблеми румунської системи фізичного виховання і спорту соціалістичного укладу стали темою досліджень як румунських, так і радянських педагогів, істориків фізичної культури, журналістів тощо. Педагог та громадський журналіст Д. Іонеску у практичних рекомендаціях з організації роботи піонерів виокремлював роль форм фізичного виховання (ранкової гімнастики, фізкультурно-спортивних розваг і свят) як

запоруки формування «майбутньої, готової до випробувань, але із знаком плюс» молоді [461; 463; 464]. Порівнюючи скаутську систему виховання із піонерською, автор провів паралель стосовно частки різноманітної фізичної активності в щоденній діяльності дитини, наголосивши, що такий «обсяг навантажень необхідно впроваджувати всюди» [462, с. 11].

Підтримував думку фахівця і С. Барануй, адже тільки злагоджена робота школи, дитячих організацій, дитячо-юнацьких спортивних шкіл зможе досягти планки «здоровий школяр – сильна молодь – потужна армія – результативний спорт – міцна держава». Щоправда, в цій формулі навіть не була присутня родина, абсолютно нівелювалась роль сім'ї у вихованні освіченого, здорового молодого покоління [266, б/с].

Досвід організації й змісту фізичного виховання на румунських землях різних історичних періодів у подробицях висвітлив у статтях, власній монографії «Спорт у долях балканських народів» та дисертаційному дослідженні І. Попеску [119; 120; 121].

На думку автора, розвиток боротьби проти залежності від султанської Терції дунайських князівств Валахії і Молдавії протягом XVI – XVIII ст. спричинив поступ виховання і освіти молоді в регіоні, зокрема виховання фізичного. За свідченням І. Попеску, діти боярства отримували досить серйозну військову підготовку, яка розпочиналась з дитинства (3–4 років) шляхом формування умінь і навичок тривалих піших прогулянок, поводження із кіньми, орієнтації у просторі, загартування тощо. З 6–7 років прищеплювали навички поводження з різними видами зброї, зокрема важкої, юнаки оволодівали мистецтвом верхової їзди. Цей процес тривав до 21 року і по досягненні цього віку найкращі отримували звання «витязя». Одним із таких найкращих прикладів став успіх Теодозія, сина молдавського князя Нягоє Бассараба, який отримав освіту румунською і французькою та почесне військове звання [120, с. 97].

Автор монографії зробив висновок, що фізичні вправи, ігри, розваги, розповсюджені в народі, серйозна фізична підготовка в родинах знаті і

армії складала основу системи виховання валахів і молдаван та вплинули на визнання необхідності й обов'язковості занять фізичними вправами в закладах освіти (регламент організації шкіл у Валахії, 1776 р. О. Іпсиланті) [120, с. 64].

Крім того, педагог визнавав вплив військових на систему фізичного виховання дунайських князівств Валахії і Молдови в першій половині XIX ст.: розпочала роботу національна народна дружина, відкрито школи військової підготовки молодих офіцерів, а також румунська юнкерська школа; введено гімнастичні вправи для школярів на перервах, а гімнастика (із мілітаристичною складовою: марш, шиккування та перешикування – О. Ц.) визнана обов'язковим предметом. Аналіз навчальних програм, проведений І. Попеску, засвідчив впровадження фізичного виховання під різними назвами: фізичне виховання, гімнастичні вправи, фехтування тощо [120, с. 56–64].

Деякі науковці (І. Якоб, П. Кирстя) вказали на суперечності у висновках І. Попеску, серед яких – переоцінка ролі комуністичної партії в розвитку фізичної культури і спорту в Румунії.

Питання організації фізичного виховання дітей та молоді Румунії розглянуті Ю. Войнаром, І. Глазиріним, Д. Наварецьким, та Т. Дерека в контексті діяльності Національної академії фізичної освіти і спорту Румунії – провідного навчального закладу з підготовки фізкультурних кадрів (м. Бухарест), у якому здійснюють підготовку бакалаврів, магістрів, докторів на спортивному факультеті, факультетах фізичної освіти, фізіотерапії; у коледжі для тренерів. Також тут передбачена дворівнева система освіти за структурою 3+1, де на першому етапі здійснюють загальну базову підготовку, а на другому етапі навчання проводять спеціалізовану підготовку за відповідними напрямками [25].

Узагальнюючи результати нашого дослідження, можемо відзначити, що в ньому набули подальшого розвитку наукові знання (Г. Арделеан) щодо організаційних засад системи фізичного виховання школярів у

Румунії, про соціальний статус учителя фізичного виховання і його роль у школах країни й шляхи реформування цієї системи.

1.3 Основні періоди розвитку теорії і практики фізичного виховання дітей та молоді в Румунії

Вивчення генези фізичного виховання і культури народів, які населяли сучасну Румунію, засвідчило, що науковці характеризують джерела як «малочисельні й лаконічні». Це твердження збігається з думкою І. Попеску, який зазначив, що археологічні розкопки, історичні хроніки, правові документи тощо дали змогу фрагментарно відтворити картину стану фізичної культури у середньовічний період. Тому ми використовували джерела, що подають відомості про її зміст і еволюцію. Наприклад, як стверджує науковець, румунські народні танці, які передавали з покоління в покоління, зберігаючи попередню форму, одночасно збагачували новими рухами [119, б/с].

Форми фізичного виховання румунів змінювались залежно від розвитку продуктивних сил і виробничих відносин, а також необхідності захисту від внутрішніх ворогів. Вторгнення на Балкани римлян 229 р. до н. е. спричинило насадження інших ідеалів, нового способу життя, в якому фізичні вправи були в особливій пошані. У період римської Дакії фізичне виховання було організоване за римським зразком: активно розвивали будівництво споруд для спортивних ігор (амфітеатр в м. Сармізегетузі – 12 тис. глядачів), терм; в гімназіях практикували фізичні вправи за зразком афінських навчальних закладів; проводили традиційні свята «Герми» (провінція Добруджа), в яких брали участь молодь, ефеби і всі відвідувачі палестри [120, с. 90].

І. Попеску припустив, що саме під впливом слов'ян даки після виводу римських легіонів при імператорі Аврелію (274 р. н. е.) перейняли

уміння володіти вогнепальною зброєю, сокирою, списом, а також навчилися тактичних дій. Фізична сила, спритність, вміння поводитись із зброєю культивувалися упродовж безперервних війн з «варварами», гунами, аварами [120, с. 80].

Дослідники, що вивчали формування і розвиток системи фізичного виховання в Румунії (Г. Арделеан, І. Попеску), вважали початком організованих занять фізичними вправами на її території IX ст. Це був період, коли традиційні народні, сільські ігри й розваги розширили завдяки новим елементам – фізичним вправам, а саме гімнастиці й елементами єдиноборств, кулачних боїв і бойових мистецтв, що були запозичені в інших країнах і «транспортовані» студентами, мандрівниками й торговцями [1, с. 24–26].

Інформацію про розповсюдження різних форм фізичного виховання, піднесення систематичного загартування до обов'язкової норми виховання юнаків та чоловіків знаходимо у середньовічному німецькому героїчному епосі кінця XII – початку XIII ст. «Пісня про Нібелунгів». Невідомий автор, описуючи турнір, організований на Трійцю, згадував про «одного воеводу з Країни Валахів, який приходив на арену» – військовий та його численні супутники, серед яких були й юнаки, суворо дотримувались розкладу дня: починали його з тривалого бігу, кулачного бою в парах й групі, купання або обливання холодною водою [121, с. 14–15].

Серед сільського населення розповсюдженими були елементи боротьби та кидання на дальність і точність важких предметів – булави або спеціально пристосованого каміння. Цю традицію зберегли до наших часів та традиційно використовують під час проведення народного свята «Жунілор» у сучасному Брашовському повіті Румунії. В народних танцях відтворювали різновиди специфічної рухової активності, спрямовані на вирішення завдань фізичного виховання – різновиди ходьби: на носках, напівприсіді, в парах, різновиди бігу: приставним кроком, спиною [488, с. 51–54].

Причому активна політична й економічна діяльність Мірчи I Старого, націлена на посилення позицій його держави й розширення кордонів, базувалась, до того ж, на вірному молодому поколінні, фізично загартованому й витривалому. Це молоде покоління було об'єднано у військові дружини [567, с. 33–36]. Упродовж усього часу волоські парубки й молодики брали участь у постійно організованих кінських перегонах, грі «ойна», плаванні на човнах, атлетичних і гімнастичних змаганнях, народних іграх і танцях тощо. Однак, хоча визнаною була потреба у фізичному вихованні молоді та заняттях фізичними вправами, ці аспекти не знайшли документального відображення [306, с. 166].

У середині XVI ст. до складу Османської імперії ввійшли всі континентальні області Греції, Болгарії, Боснії, Сербії. У васальні князівства перетворилися Молдавія, Валахія, Албанія, Герцеговина, Чорногорія. Боротьбу населення князівств проти турецького іґа очолили князі Мірча Старий і Михайло Хоробрий в Валахії, Стефан Великий в Молдавії. У битві під Келугерені (1595 р.) Михайло Хоробрий розгромив турецьку армію, а через п'ять років йому вдалося, хоча і на короткий термін, об'єднати усі три дунайські князівства. Активна боротьба за незалежність змусила Османську імперію переглянути свою політику відносно Молдавії і Валахії. В результаті на трон в Яссах і Бухаресті були поставлені греки, тісно пов'язані з турецькою владою через своє походження зі стамбульського кварталу «Фанар». Незважаючи на жорстокий гніт турків, зв'язки молдаван і валахів, об'єднані спільним походженням, мовою, культурою, єдністю політичних та економічних інтересів, міцніли.

Характерною рисою виховання і освіти молоді середніх віків і Нового часу, крім класовості та релігійного забарвлення, стала наявність певної військової підготовки. Молдавський князь Нягос Бассараб розпочав фізичну підготовку свого сина Теодизіє з раннього дитинства, використовуючи тривалі прогулянки, біг, плавання, танці, елементи

боротьби просто неба у будь-яку пору року. З 10–11 років юнакам прищеплювали навички поведження з різними видами зброї, верхової їзди. Представників молоді, які досягли значних успіхів у військовій справі та загальній фізичній підготовці, що тривали до 21 року, називали «витязями» [306, с. 77].

Фізична підготовка відігравала неабияку роль у організації військових формувань і стала саме тим важелем, що сприяв збільшенню чисельності та зростанню якості війська. До середини XIV ст. волоське військо обмежували кількістю 10000 чоловік. Внаслідок призову до армії селян за часів князя Владі Цепеші (Влад III Басараб або Влад Цепеш – господар Валахії у 1448, 1456-1462 і 1476 рр.) у Валахії і Штефані Великому у Молдавії та продуманої ефективною фізичною підготовки чисельність військ зросла в чотири рази, не втративши якості. Висока бойова дисципліна, рівень витривалості і сила кожного солдата, сформоване вміння влучної стрільби з лука стали передумовою перемоги. Крім того, значну увагу приділяли їзді верхи, до тренувань якою допускали кожного охочого. Як результат, участь кавалерії в Марієнбурзькому бою проти тевтонів продемонструвала високі фізичні можливості молдавських воїнів, витривалість і влучність, а також ефективну тактику ведення бою. М. Емінеску, молдавський поет, у Третьому «Посланні», описуючи Ровинську битву з турками, відзначив вирішальну роль фізично підготовленої, організованої і підпорядкованої кінноти [531, с. 2].

Важливу роль у розвитку шкільного фізичного виховання на початку XVII ст. відіграв О. Іпсіланті (господар Валахії та Молдови). Організуючи заклади освіти – перший семінар священнослужителів, м. Крайова, 1775 р., слов'янську школу Св. Георгія, 1775 р. – О. Іпсіланті вперше визнає необхідними й обов'язковими фізичні вправи для школярів і спеціально розробляє для цього регламент організації шкіл усіх типів у Валахії (1776 р.).

Так, першим документом у Румунії такого спрямування є Регламент панської школи «Святий Сава» (1772 р.), який входив у збірку законів «Кодекс Іпсіланте» («Pravilniceasca condică»), остаточно сформованих автором за візантійським зразком у 1780 році. Серед великої кількості інструкцій знаходимо два пункти, що стосуються вправ для тіла: «...після спільного обіду учні мають відновлюваний час – 1 годину занять гімнастикою...» і «...один раз на тиждень учні вийдуть з вчителями або вихователями в місця на повітря для проведення фізичних вправ для тіла...» [588, с. 96].

Отже, цей документ офіційно встановлював час для занять фізичними вправами в румунських закладах освіти й визнавав щотижневе додаткове заняття на свіжому повітрі для ігор, розваг і елементів спортивних вправ як обов'язкове. Безперечно, згаданий регламент претендує на першість, оскільки на той час у програми загальноосвітніх шкіл у Європі ще не було введено гімнастику, Й. Базедов створює основу філантропії у 1774 р., а Й. Гутс-Мутс публікує «Gymnastik für die Junged» лише в 1793 р.

Фізичні вправи, ігри, розваги, популярні в народі, складали основу системи виховання валахів і молдован. На масових святах, ярмарках, весіллях проводили різноманітні змагання. Ігри доповнювали народними танцями і піснями. Однією із давніх форм фізичного виховання у князівствах Валахії і Молдавії була тринта (різновид народної боротьби), яка в сучасній Румунії визнана національним видом спорту. Існували варіанти ведення боротьби та чіткі правила для кожного: «войовницька» боротьба, коли два суперники бралися за руки та з допомогою різних силових прийомів намагалися звалити один одного на землю; «пряма боротьба» (вільна), яка полягала в тому, щоб однією рукою захопити шию противника, а другою пояс і повалити його на землю. Правила вимагали поваги до супротивника, забороняли підніжки та скриті захвати [317, с. 18].

У «боротьбі пастухів» дозволяли підніжки, а от у «ведмежій боротьбі» боролися тільки однією рукою. Значною популярністю в народі користувалися верхова їзда й стрільба з лука, адже їх використовували на полюванні, змаганнях і виступах, поступово вони ставали окрасою різних народних свят. Широко були розповсюджені ігри з м'ячем – «Поарка» («Poarka»), «Цикул» («Tsikul»), «Цурка» («Tsurka»), «Артічеле» («Artichele») [317, с. 25].

Відома ще з XIV ст. й історично популярна на теренах румунських земель гра «ойна» (сучасний національний вид спорту Румунії – О.Ц.) мала низку назв та варіантів: в Банаті її називали «лапта з маленьким м'ячем», в районі Сибіу – «ойна», в Трансільванії – «довгий м'яч», на молдовських землях – «хойна». Дівчата також грали в гру під назвою «oinita» [184, с. 174–186; 216, с. 114–119].

Поруч із фізичними вправами посилений інтерес спостерігаємо до народних танців «Банул-Меречіне», «Бриул», «Келушарі», «Сирба», які містили різноманітні акробатичні елементи і вимагали від виконавців витривалості, загальної фізичної підготовки.

На межі XVII-XVIII ст. європейські народи опинилися під владою чотирьох імперій: Австрійської, Османської, Пруської та Російської. Типовою європейською ознакою другої половині XIX ст. стали національно-визвольні рухи народів, у результаті яких країни отримали статус незалежності. Чорногорці, угорці, серби, греки, болгары й румуни не тільки вибороли таке право, а й на початку XX ст. намагалися зміцнити свій державний суверенітет. У кінці XIX – на початку XX ст. національно-визвольні рухи сприяють створенню в регіоні політичних організацій, діяльність яких згодом перетвориться на один з важливих факторів у визначенні спрямованості політичного курсу вже незалежних країн [36, с. 226; 153, с. 120].

У протоколі педагогічної ради ліцею у м. Сігету Мармаціей від 1802 р. зафіксовано поділ фізичних вправ на дозволені і заборонені. До

першої групи відносили й відповідно здійснювали наступні види активності: «кості», ігри з м'ячем, ойну (вид лаптової гри – О.Ц.), гру «доганялки». Забороненими для використання стали боротьба й кеглі [120, с. 77].

Загалом ставлення до кеглів протягом XVIII ст. досить неоднозначне. У 1817 р. канцелярія воєводи Г. Караджеа заборонила гру в кеглі. Ця заборона була обумовлена грою на гроші, що призводило до постійних конфліктів і скандалів. Тому таке рішення було зафіксоване в документальній формі. Проте у 1886 р. цей нормативний документ був скасований, а перспективи розвитку гри в кеглі стали пріоритетними (проте інформації щодо активного розвитку цієї гри у досліджуваний період нами не знайдено – О. Ц.).

Крім цих видів фізичної активності, на території Румунії створювали умови для розвитку кінного спорту. У 1841 р. господар Молдови Міхай Стурза нормативним документом ініціював організацію та будівництво іподромів у багатьох населених пунктах та організовував змагання з бігу із визначенням переможців і нагородженням преміями.

Згідно з положеннями регламенту коледжу «Святого Сави» в м. Бухаресті та центральної школи в м. Крайова (1832 р.) в цих закладах освіти було передбачено найм двох вчителів гімнастики із оплатою праці [317, с. 56–67].

Отже, суттєвим підґрунтям розвитку фізичного виховання в країні стали поява перших законодавчих актів, що висвітлювали різноманітні аспекти впровадження або заборони фізичних вправ, регламентування і нормування часу для занять, створення умов тощо, що відбулися у період 1772–1858 рр.

У 1859 р. в результаті об'єднання князівств Валахії і Молдови була утворена нова держава – Румунія, яка знаходилась спочатку в васальній залежності від Туреччини і лише після російсько-турецької війни 1877–1878 рр. стала незалежним князівством, а в 1881 р. – королівством.

Під час цього періоду посилену увагу приділяли системі фізичних вправ військових. Нормативні документи цього часу визначали різні аспекти організації фізичних вправ у військових школах і таборах. 14 квітня 1859 р. А. Куза видав наказ про створення військового табору в м. Флорешті, де обов'язковою складовою стала фізична активність і конкурси з техніко-прикладних навичок. Через чотири роки, у 1862 р., А. Куза також ухвалює «Рішення про інструкцію з гімнастики для військових частин і корпусів», основною метою якого було введення фізичного виховання (в тексті – гімнастика, термін який для досліджуваного періоду був тотожним – О.Ц.) обов'язковим предметом в армії і військових школах. Практична реалізація цієї інструкції зіткнулася з різним розумінням її змісту, норм і форм проведення фізичного виховання. Саме тому ще через чотири роки, у 1864 р., за ініціативи А. Куза та під його особистим патронажем прийнято Інструктивний Закон №52014/1864 (Офіційний бюлетень №272 від 5/17 грудня 1864 р.), який затвердив організацію навчання військових за єдиним зразком і передбачив обов'язковість викладання фізичних вправ і музичного виховання навіть у ліцєях: «серед предметів, які викладають, є гімнастика» (цей документ був включений до статті 116 «Збірника законів, правил, програм», виданих К. Ласкаром та І. Бібері – О.Ц.) [318, арт. 116].

Таким чином, інтерес військових до формування сильних, витривалих і дисциплінованих військовослужбовців був зреалізований у впровадженні фізичного виховання до навчальних програм освітніх закладів як військових, так і цивільних.

Однак, на думку дослідника генези фізичного виховання Д. Іонеску, закон не мав значної практичної реалізації через відсутність фахівців [461, с. 114].

Вагому роль у розвитку фізичного виховання (шкільної гімнастики – О.Ц.) відіграв, на нашу думку, лобіст гімназійної освіти в Румунії, вчитель

з Трансільванії Г. Мочану (1831-1908 рр.), діяльність якого знайшла суттєву підтримку В. Уреки, генерала Е. Флореску, лікаря К. Давіла.

Педагог активно займався пропагандою румунських народних танців та довів необхідність їх впровадження у шкільну програму гімнастики. Навіть зміна німецької системи в школах країни на шведську, що була здійснена у 1918 р., не призвела до зниження уваги освітян до народних танців та ігор, а навпаки, визнала їх вагомою і значною за обсягом частиною освітньої програми. Це значно відрізняло румунське фізичне виховання від інших. Крім того, Г. Мочану, популяризуючи національні танці та ігри, разом із своїми студентами гастролював до Парижа (1878 р.), Рима (1882 р.), Мадрида (1884 р.), Калькутти (1886 р.), Нью-Йорка, Клівленді та Чикаго (1893 р.) [270, с. 75–77].

Професор К. Кірітеску, один з організаторів румунської міжвоєнної освіти, описував любов до румунської національної тіловиховної спадщини таким чином: «Мочану розвивав невтомну та захоплену діяльність, справжній апостол нової ідеї. Викладаючи всі види гімнастики і фехтування та – з особливою любов'ю – румунські народні танці, він зумів поширити у великих колах смак до них, створивши безліч учнів та наступників» [487, с. 129].

Вказана вище переорієнтація шкільного фізичного виховання з німецької на шведську систему охарактеризована тогочасними румунськими фахівцями як «битва систем», оскільки в країні знайшли своїх прихильників і система Г. Демені – професор Д. Лонеску, і шведська система – професор І. Буковіняну [572, с. 99].

Ще одним досягненням Г. Мочану стала тривала і систематична робота у підготовці фахівців фізичного виховання. Професор читав курси гімнастики і фехтування у Військовій офіцерській школі, з 1868 р. на запрошення центрального осередку «Румунського товариства зброї, гімнастики та тренувань/сигналів» викладав як теоретичні, так і практичні предмети (гімнастику, стрільбу, танці) для 40 слухачів – викладачів

державних шкіл. Його учнями стали А. Богав, Н. Велеску, С. Петреску [275, с. 155–157].

Саме в цей період педагог розробив навчальну програму викладання гімнастики, регламент проведення змагань в школі, а також організував їх. Г. Мочану рішуче підтримав запровадження фізичного виховання в жіночих школах, аргументуючи тим, що хвора мати може народити лише хворих дітей [279, с. 76].

Його переконання започаткували роботу у пансіонаті для дівчат «Міллер-Вергі» в м. Бухаресті [278, с. 260]. Разом із К. Давілою (румунським лікарем та педагогом, італо-французького походження (1828-1884) – О.Ц.) він заснував молодіжну групу «Маленький Доробанті», метою якої стали фізичний розвиток та військова підготовка молоді. Ідея пробудження національної свідомості через свідомі систематичні заняття фізичними вправами знайшли підтримку у владних колах: Г. Мочану співпрацював, зокрема з генералом І. Е. Флореску, його підтримував король Карол І. Проте організація занепала вже через кілька років [там само].

Серед викладачів гімнастики варто відзначити італійця Лузатто, який викладав її у Ясській гімназії з 1840 до 1848 рр. Саме за його ініціативою й потужним впливом на дирекцію закладу та місцеву владу була створена одна із найпрестижніших на той момент гімнастичних баз, для діяльності якої були придбані або зроблені місцевими майстрами численні гімнастичні снаряди. Важливо, що доступ у гімнастичний зал гімназії був вільним, але досить обмеженим у часі [487, с. 129].

Відповідно до затвердженого регламенту 1830 р. всі заклади освіти повинні були скласти програми навчання і представити їх на розгляд дирекції, а вже її представники вирішували, які предмети потрібно викладати. Впливовим чинником стала наявність фахівців того чи того напряму безпосередньо в регіоні. Аналіз цих програм дав привід зробити висновок, що багато керівників освітніх пансіонатів та шкіл ввели в

програму навчання і фізичне виховання, подане під різними назвами: гімнастичні вправи, фізичне виховання, фехтування. Варто, на нашу думку, відзначити програму, складену А. Сарайем у 1831 р., в якій автор надає фізичним вправам вагомого значення. У навчальній програмі пансіонату Ж. Конта в Бухаресті й французького «інституту для дівчат» у м. Брайла передбачено заняття з гімнастики. У статуті французького пансіонату, наприклад, було написано, що «розумове виховання не є єдиною турботою школи: моральне і фізичне виховання дітей стає обов'язковим» [488, с. 76].

Крім того, за твердженням І. Попеску, у 1864 р. внаслідок введення загальної військової повинності була змінена структура збройних сил країни, зокрема офіційне ставлення щодо підготовки юнаків до служби в армії [583].

Отже, сформовані впродовж тривалого часу народні тіловиховні традиції і звичаї, що лягли в основу системи виховання населення румунських земель, військова повинність та відповідне піднесення систематичного загартування до обов'язкової виховної норми, зокрема для юнаків, розвиток актуальних для дослідженого часу видів фізичної активності, були трансформовані у необхідну складову освітнього процесу, контрольовану зі свого боку державою – «шкільний сектор» фізичного виховання.

Усе це спричинило поступ фізичного виховання учнівської молоді в школах, сприяло розробленню нових навчальних програм, в яких основна увага розділялась між гімнастикою і військовими вправами. Згідно з програмами для педагогічних гімназій, автором якої є А. Веліні, на військову гімнастику було передбачено дві години на тиждень [754]. А на основі розробки Г. Мочану в програму фізичного виховання ліцею «Матей Бессараба», коледжу «Св. Сави», військових училищ м. Бухарест було введено ряд змін, а саме: одночасно із акробатичними вправами за

системою Ф. Яна, народними танцями використовували шиккування, біг на витривалість, подолання перешкод.

Директивний лист Міністерства освіти від 1892 р. мав вагомe значення для вдосконалення фізичного виховання учнів. У ньому відзначено необхідність проведення фізичних вправ з учнями у позаурочний час за місцем проживання, зокрема в учнівських, гімназійних гуртожитках. Провівши аналіз способу життя, розробники листа виявили, що малорухомий спосіб життя учнів може привести до зниження стану здоров'я. Згідно з їхніми рекомендаціями для розумового й фізичного розвитку дітей та молоді щоденно необхідно проводити різні гімнастичні вправи, танці, ігри, піші переходи. А також необхідно забезпечити систематичними прогулянками просто неба двічі на тиждень в навчальні дні, а в неділю проводити якомога більше часу на відкритому повітрі [444].

Фізичне виховання як навчальний предмет вводять в освіті згідно з рекомендаціями до аналітичної програми для середніх шкіл і гімназій (1883 р.): «гімнастика та вправи зі зброєю будуть виконуватися в усіх класах по одній годині на тиждень» [492, с. 5], а з 1887 р. зареєстровано обов'язкове запровадження гімнастики в школах [488, с. 65].

Міністр народної освіти Румунії С. Харет упродовж десятиліття сприяв прогресивній реорганізації освіти: формуванню адекватної нормативно-правової бази, розширенню мережі шкіл, впровадженню новітніх, що відповідають вимогам часу, предметів, зокрема гімнастики, та навчальних програм, створення умов для навчання представниць жіночої статі.

Варто зазначити, що після 1878 р. було прийнято низку законів, які встановлювали гендерний розподіл освіти для дівчат і хлопців. «Закон про початкову і загальну середню освіту» від 1893 р. («*Legea asupra învățământului primar și normal primar din 1893*») і дотичний закон від 1896 р. визначили норми освіти для дітей віком від 7 до 14 років. При чому

зафіксовано уточнення, «що обов'язковість стосуватиметься переважно хлопців» [352, с. 101].

Закон про загальну і вищу освіту від 1898 р. («*Legea asupra învățământului secundar și superior din 1898*») змінив організацію і тривалість навчання загальної освіти з формуванням груп відповідно до статевої приналежності: для хлопців – ліцей з терміном навчання 8 років, а для дівчат – загальна школа з терміном на 4-5 років, причому останній рік навчання в ній присвячували вивченню суто «жіночих» предметів: педагогіки, ручної праці, основи гігієни й фармацевтики в контексті догляду за дітьми тощо. У навчальну програму також входили рухливі й малорухливі ігри, танцювальні елементи, гартувальні процедури, правила догляду за тілом і волоссям, теоретична інформація про будову тіла людини, її фізіологічні особливості тощо [444].

Обов'язковий курс з гімнастики (для дівчат і хлопців) (1898 р.), впроваджений С. Харет та оснований на новій програмі з фізичного виховання для всіх категорій шкіл, передбачив заняття один раз на тиждень окремо від занять з військової підготовки. Щоправда, його зміст, в основному, був запозичений у французької і німецької шкіл – сюди зараховували вправи без предметів і з інвентарем, на гімнастичних снарядах, зокрема на кільцях [317].

Проте після закінчення загальної школи дівчата могли вступати на другий рівень навчання (5-8 рік навчання) до ліцею, але тільки на класичне відділення. Таким чином, двері гімназійної освіти для дівчат не були зачиненими, але водночас мали чіткі обмеження.

Закон про професійну освіту від 1899 р. («*Legea asupra învățământului profesional din 1899*») встановив напрямки професійного спрямування. Для хлопців це були аграрна, комерційна й технічна школи, а для дівчат – сільськогосподарська, економічна школи й заклади для майстринь та домашнього благоустрою [573, с. 16].

Натомість введення нового предмету вимагало певного рівня підготовки вчителів. На румунських землях у цей період не було системи підготовки власних вчителів гімнастики, тому цей предмет викладали педагоги, які отримали дипломи у закордонних університетах, колишні військові або педагоги-любителі, тобто ті, хто у вільний час займались спортом. Очевидно, що система фізичного виховання дітей і молоді Румунії, що формувалась, не могла ефективно функціонувати без чітких вимог до осіб, які претендували на посади педагога. Це стало основним завданням «Закону про призначення вчителів з гімнастики в гімназіях, ліцеях і професійних школах» від 1879 р. Одним із ключових положень закону, ухваленого 1890 р., стало проведення відкритого конкурсу на отримання вакантної посади.

Процес становлення румунської національної системи освіти і навчання, який продовжувався протягом усього XIX ст., сприяв виникненню різних типів навчальних закладів (загальні школи, коледжі, гімназії, пансіони, університети); прийняттю низки законів про організацію та функціонування цієї системи, а саме: Органічний Регламент, закон Куза, закони Спіру Харет тощо. Зокрема, Закон про середню і вищу освіту 1898 р. передбачав введення 1 години гімнастики на тиждень й організації «гімнастичних ігор та вправ» двічі на тиждень – у четвер і суботу.

Ще одним очікуваним і схвальним результатом реформування системи освіти 1898 р. стала трансформація гри «ойна» з простої, рухливої дитячої гри в національний вид спорту. Ініціатор таких змін С. Харет запровадив обов'язкові практичні заняття в усіх школах, переконуючи: «Ойна може принести нове життя румунській школі, будучи чудовим засобом фізичного виховання, справжнім видом румунської спортивної гри» [120, с. 111]. Цього ж навчального року було затверджено календар щорічних шкільних змагань з цієї гри. І вже 9 травня 1899 р. у Бухаресті відбувся перший національний чемпіонат з ойни, в якому взяли участь 13

шкільних команд. Перемогу отримала команда ліцею ім. Н. Балческу з м. Брайла. Також цього ж року остаточно ухвалили традицію проведення масових гімнастичних свят серед румунських школярів [120, с. 111].

3 червня 1912 р. в румунському «Офіційному Бюлетені» опубліковано правила проведення гри, визнавши у такий спосіб ойну на державному рівні. Водночас у складі створеної «Федерації румунських спортивних товариств» (ФССР) засновано «Комісію Ойни» (грудень, 1912 р.) [586, с. 78].

Отже, першим етапом розвитку фізичного виховання учнівської молоді в країні став період 1859–1899 рр. – час реформування всієї системи освіти Румунії, якому характерно: виникнення різних типів навчальних закладів (загальні школи, коледжі, гімназії, університети, пансіони), формування законодавчої бази щодо діяльності цієї системи – Органічний Регламент, закон Куза, закони С. Харет; упровадження фізичного виховання (гімнастики) як обов'язкового предмету в навчальну програму спочатку військових таборів, військових шкіл, а згодом і цивільних закладів освіти – 1 година гімнастики й 2 години «гімнастичних ігор та вправ» на тиждень; офіційне визнання необхідності проведення фізичних вправ з учнями у позаурочний час за місцем проживання (1882 р). Ще однією особливістю цього етапу є виокремлення напрямків та тривалості загальної освіти для дівчат – загальна школа з терміном навчання 4-5 років, останній з яких присвячено ручній праці, педагогіці (рухливі й малорухливі ігри, танцювальні елементи, гартувальні процедури, засади догляду за тілом і волоссям, теоретична інформація про будову тіла людини), основам гігієни і фармацевтиці тощо. Окрім того, впродовж цього етапу були встановлені чіткі критерії до призначення вчителів з гімнастики в гімназіях, ліцеях і професійних школах, зокрема проведення відкритих конкурсів на отримання вакантних посад (1879 р.; 1890 р).

Ще одним видом спочатку фізичного і військового виховання, а вже потім спорту, визначаємо фехтування. Традиція володіння зброєю, набута в багатовіковій боротьбі за незалежність та національну єдність і передана з покоління в покоління, стала причиною розвитку фехтування в країні одночасно із його розвитком у Італії та Франції [400].

У першій половині XIX ст. в Арадї, Брашові, Бухаресті, Галаці, Джурджу, Сибіу, Клужі, Медіаші, Сігішоарі, Себеші, Яссах тощо з'явилися перші фехтувальні зали. У відповідь на відкриття у 1840 р. та популярність «Михайлівської академії» в м. Ясси і в столиці м. Бухаресті на базі кількох приватних залів у 1849 р. було створено «Військову офіцерську школу», де фехтування повинно було бути обов'язковим предметом. У 1864 р. швейцарець Л. Серес оголосив про створення «Школи фехтування» в будинку боярина С. Розетті (поблизу Чисміджіу), зареєструвавши її у префектурі.

Починаючи з 1849 р., французькі «майстри» фехтування А. Паре, Р. Суйріс і Ж. Сіріль співпрацювали з місцевими майстрами як викладачі та тренери, популяризатори фізичного виховання загалом і фехтування зокрема. Вони не тільки відкрили в Бухаресті в 1859 р. дві гімнастичні та фехтувальні школи, а й викладали гімнастику в приватних школах-пансіонатах м. Ясси. Одночасно з французами до розвитку фехтування доклали зусиль італійські інструктори. Так, починаючи з 1840 р. в «Михайлівській академії» та «Військовій офіцерській школі» з 1857 р. фехтування викладали Дж. Лузатто і Л. Спінці. Ці інструктори взяли участь у підготовці Н. Ет. Велеску, спочатку як спортсмена, а потім як інструктора та ідеолога розвитку фізичного виховання й популяризації його серед молоді.

Італієць Спінці, залишившись в країні після гастролей цирку, у 1857 р. запропонував свої послуги у ролі викладача, якого призначили інструктором з гімнастики в Бухарестській пожежній команді, а згодом – учителем гімнастики та фехтування у військовому училищі в м. Яссах.

Поляк Рембоф працював учителем гімнастики в м. Бирладі в ліцеї ім. Кодряну та став ініціатором проведення методичних заходів з обміну досвідом, вирішення актуальних проблем, наприклад, особливостей навчання складним гімнастичним елементам з віковими обмеженнями [120, с. 56].

Проте автор доповідної записки про стан фізичного виховання в Румунії, адресованої Вищій Раді, І. Монолеску, проаналізувавши рівень викладання фізичного виховання у закладах освіти, стверджував, що процес перебуває на низькому рівні через відсутність кваліфікованих кадрів і необхідно терміново вжити заходів для вирішення справи «національного» значення [540, с. 33–36].

Розвиток «турнерської» системи гімнастики в Європі сприяв заснування у 1822 р. в Трансільванії майданчика під керівництвом професора з м. Медіаш (повіт Сибіу) Ш.Л. Рот. Починаючи з 1825 р., кількість постійних відвідувачів майданчика та заходів нараховувала більше 2000 юнаків та дорослих. Їх успіхи спонукали до появи у м. Бистриця, м. Брашов, м. Сибіу, м. Сігішоара різноманітних за розмірами і «політикою» діяльності таких формацій: гімнастичний майданчик м. Бистриця об'єднав всіх охочих займатись фізичними вправами, скопіювавши повністю ідею виконання нескладних гімнастичних вправ, а також проведення рухливих ігор та розваг просто неба, «сибійські же турнери» чітко відмежовували від загальноприйнятих норм, запровадивши власну організацію з формою, членськими внесками, оздоровчими та тренувальними таборами [317, с. 60].

Розвиток фізкультурно-спортивних спілок був причиною поліпшення матеріально-технічної бази в регіоні – іподром Бенеаса («Jokey Club»), велодром (1894 р.), організований засновником газети «Universul» Л. Кацавілланом.

Саме ці спроби стимулювали появу перших фізкультурно-спортивних асоціацій та клубів в країні, прикладом яких стала перша і

наймасштабніша у ХІХ ст. фізкультурно-спортивна формація на румунських землях – «Центральне румунське товариство зброї, гімнастики та сигналів «Тірул») (Societatea centrală română de arme, gimnastică și dare la semn «Tirul»), яке активно діяло протягом 70 років, починаючи з 1867 р. [238, с. 66–76].

Директором товариства був призначений професор Г. Мочану, президентом – історик В.А. Урехія. Першими інструкторами з різних видів спорту на громадських засадах були: К. Константину, В. Корошец (фехтування та гімнастика) та Г. Станіке (стрільба і фехтування). Одним із напрямів розвитку одразу стає фехтування з 1869 р. «Тірул» організовує тренування та щомісячні контрольні змагання з фехтування рапірами, а з 1870 р. – шаблею. Щорічні «іспитові змагання», позитивне проходження яких, давало можливість отримати спортивну кваліфікацію та диплом про підвищення майстерності у фехтуванні [476].

Товариство одразу бере на себе відповідальність за дидактичне забезпечення фізичного виховання. Так, професор К. Константину розробляє першу румунську книгу з фехтування «Tratatu de scrimă» (1873 р.) та проєкт першого «Положення про фехтування» (1882 р.) [там само].

Інтенсивна діяльність «Тіруля», популярність товариства серед молоді та дорослих, високий рівень викладання й демократична атмосфера сприяли відкриттю мережі фехтувальних залів, серед них «Жокей-клуб» (роки діяльності 1885–1940 рр.), інструкторами та майстрами якого були А. Мішель, Г. Ніколау. А.Е. Гійон, С. Лашевре, а видатними членами – принці Дж. Бібеску, Г. Кантакузіно та М. Шуцу, генерал Л. Маврокордат (перший президент «Federația Sălilor Armate»), Е. Лаговарі, Д. Бретяну, Д. та Г. Цезіану, Г. Аріон.

Членами клубу «Молодь» (1894–1940 рр.) були такі майстри, як: А.Е. Гюйон, К. Панеску, а відомими учасниками фізкультурно-спортивного руху – Х. Розетті, д-р Фотіно, Дж. Голеску, Н. Ненчіулеску

тощо. До таких спілок також відносимо «Бухарестське військове коло» (1896–1940 рр.), інструкторами в яких працювали бельгійці Г. Піпарт та Л. Варі; «Скарлат Атанасіу» (1907–1946 рр.) та низка інших клубів [476].

Така тенденція поширюється всією країною: у Клузі вчителем гімнастики й фехтування, чемпіоном Трансільванії Г. Деаком ініційовано відкриття «Трансільванського спортивного клубу» (1897 р.); в Яссах – «Міжнародного товариства зброї, стрільби та гімнастики» (1877 р.); у Браїлі та Крайові – «Ралі-клубу» (1897 р.). Причому клуби і товариства майже одразу розпочинали роботу з популяризації гімнастики, велосипедного і стрілецького спорту. Одночасно з'являються нові спеціалізовані дослідження: Н. Велеску «Фехтування рапірою та шаблею» (1892 р.), М. Еліан «Наука про зброю» (1894 р.), Х. Розетті «Теорія або абетка фехтування та кодекс дуелі» (1901 р.), А. Бачеллі «Теоретичний трактат з фехтування на мечях» (1910 р.) [317, с. 44].

У період останнього десятиліття в румунській столиці проводять численні «тижні зброї», змагання та чемпіонати з фехтування. Окремої уваги заслуговує діяльність бельгійського майстра фехтування Г. Піпарта, який, через організовуючи заняття з фехтування й ігри, сприяв формуванню румунської школи фехтування. Також, популяризуючи цей вид спорту, майстер запрошував до Бухареста фахівців світового рівня і завжди офіційно звертався до дирекцій гімназій та ліцеїв з запрошенням до участі [317, с. 47–48].

На розвиток фізичного виховання школярів країни, згідно з даними «Енциклопедії фізичного виховання та спорту в Румунії», впливає участь румунських спортсменів і тренерів, активістів фізкультурно-спортивного руху у міжнародних спілках. Так, С. Розетті та професор Г. Ніколау стали почесними членами Паризької академії зброї в 1899 р., С. Атанасіу, засновник і натхненник спортивного клубу, – членом-кореспондентом (1912 р.), а у 1920 р. – Г. Філіпеску. Вчителі гімнастики і тренери, зокрема В. Йонеску, Д. Апостол, Д. Тепшан, Т. Мурешану, А. Паску, взяли участь у

створенні у 1913 р. «Міжнародної федерації фехтування» та у розробці «Статуту румунського фехтування», який вважають першим спортивним статутом в країні [400].

За свідченням фахівців, у кінці XIX ст. порівняно із фехтуванням інші види спорту лише починали формуватися. Недаремно фехтування вважали «ветераном» з точки зору організації змагань, сформованості техніко-тактичного потенціалу на міжнародному рівні та наявності теоретико-методичного забезпечення, тобто публікацій спеціалізованих статей тощо.

За ініціативи вчителя гімнастики Д. Іонеску у 1906 р. була заснована «Федерація румунських товариств гімнастики, зброї та сигналів», яка об'єднала 21 товариство. Значна кількість «модних» видів спорту (гімнастика, фехтування, стрільба) виокремила «фехтувальні» спілки: «Румунську федерацію фехтування» (1906 р.), «Товариство заохочення фехтування» (1911 р.) і «Комісію з фехтування» (1912 р.) [464, с. 18].

За твердженням «Енциклопедії фізичного виховання та спорту в Румунії», специфічною рисою для цього періоду розвитку фізичного виховання, зокрема дітей та молоді, є «міграція» інструкторів, тренерів і спортсменів з одного клубу в інший. Пояснювали це бурхливим розвитком мережі фізкультурно-спортивних осередків та урізноманітненням їх діяльності [222, с. 44–49].

Варто зауважити, що такий розвиток набув нового вектора. Саме в березні 1915 р. фізкультурно-спортивні товариства всієї країни отримують офіційний юридичний статус завдяки закону 727 від 12 березня, який нормативно закріпив функціонування «Федерації спортивних товариств Румунії». Ця загальнодержавна спілка, створена в 1912 р., стала активною громадською організацією. Отримання правового статусу значно розширило можливості фізкультурно-спортивного руху в країні, забезпечило йому державну підтримку й сприяло його активному розвитку [317, с. 36].

Національно-визвольні рухи народів Європи, революційні події в Російській імперії та російсько-японська війна спонукали уряд до зосередження уваги на фізичному вихованні й військовій підготовці на державному рівні. Ухвалений у 1905 р. «Закон про військову службу» затвердив обов'язкові військові та техніко-прикладні вправи для хлопців-учнів початкових, середніх і професійних навчальних закладів державного і приватного підпорядкування. Упродовж двох наступних років хлопці, які навчались у закладах всіх типів 1 раз на тиждень займались гімнастикою, стройовими й прикладними вправами й двічі на тиждень – іграми й спортивними вправами. Однак у 1907 р. положення відповідного закону про організацію армії скасували всі військові вправи у закладах освіти, залишивши тільки кульову стрільбу [568].

Необхідно зазначити, що педагоги, активісти гімнастичного руху, активно боролись проти мілітаризації фізичного виховання. Саме така протидія стала, на пропозицію С. Харет, темою методичних конференцій з питань покращення викладання фізичного виховання: 1904 р. – особливості проведення гімнастичних і стрілецьких вправ в школах; 1907 р. – необхідність організації ігор на відкритому повітрі в дитячих садках, екскурсій для школярів. Саме за ініціативи С. Харету у 1906 р. були відмінені всі положення попередніх нормативно-правових актів щодо проведення військових вправ у школах. Важливо зауважити, що впровадження і розвиток стрілецького спорту сприяли розвитку матеріально-технічної бази шкіл. Навіть обмеження прикладних вправ не зупинило подальше збільшення тирів у закладах освіти. Зі свого боку зростання кількості тирів саме при закладах освіти змусило державу знову повернутись до обов'язкової військової підготовки й виокремити стрільбу по мішенях як основний елемент цієї підготовки [120, с. 111].

«Закон про військове навчання» 1909 р. знову запровадив військову підготовку, зокрема стрілецькі вправи для учнів середньої школи старше

15 років. Під впливом військових кіл у школах Румунії в 1914 р. була створена молодіжна напіввійськова організація «Черчетешія» [568].

До перших офіційних програмових рекомендацій щодо організації саме уроку фізичного виховання, знайдених нами, відносимо програми для гімназій та ліцеїв, опублікованих у 1907 та 1908 рр. Так, у «Програмі шкіл для хлопчиків», опублікованій у Бухаресті в 1908 р. («Programa școlilor de băieți (gimnazii și licee)»), було передбачено розділ уроку на частини, в яких передбачено виконання серії вправ з предметами або без них; гімнастичних комбінації «у висі» на снарядах – «підвішування на пристроях»; та вивчення нових елементів із підтримкою вчителя, наприклад на брусах. У програмі з'явився перелік гімнастичного обладнання, який використовують – вертикальні жердини, бруса, кільця, «кінь», канати та мотузки тощо [424, с. 34–48]. Тобто основою програми для хлопців стала «турнерська» гімнастика.

Для дівчат же програма середньої школи (1909 р.) передбачала впровадження шведської системи і тому уроки враховували шиккування – «серію рухів для порядку», ходьбу, комплекс підготовчих вправ та ігор. Активно застосовували нерухомі сходи, лавиці, «колода» [528, с. 4–7].

У початковій школі програмове забезпечення уроків фізичного виховання реалізував «Посібник із викладання гімнастики в початкових та звичайних школах для дівчат і хлопців», автор якого є Д. Іонеску, виданий у Бухаресті 1910 р. («Conducator pentru predarea gimnasticii în școlile primare și normale de fete și băieți») [461, с. 114].

У цьому ж документі запропоновано структуру уроку з 7 частин: «наказова» вступна, підготовча, вправи без предметів, вправи на гімнастичних снарядах, вправи в парах або із підтримкою, ігри, ходьба. Її остаточний формат був представлений у підручнику «Методика гімнастики» Д. Іонеску («Metodica gimnasticii», 1916 р.) [424, с. 35].

Преса постійно здійснювала моніторинг стану освіти в країні, критикувала владу за гальмування реформ. Публікації в газетах

«Contimporanul» («Сучасник», м. Ясси), «România Muncitoare» («Робітнича Румунія», м. Бухарест) чітко висловлювали позицію прогресивних діячів Румунії – Д. Іонеску, Г. Атанасіу – проти буржуазного закону 1909 р., який передбачав заміну фізичного виховання в школах військовою підготовкою. Так, статті Д. Іонеску були присвячені питанням методики викладання фізичного виховання в школах та розглядів в його основі шведської системи гімнастики, а не військовим вправам [464, с. 14]. У доповіді Г. Атанасіу «Наукові основи фізичного виховання» ставлення до фізичного виховання дітей та підлітків визначено як «зневажливе», і, як наслідок, «30% допризовників фізично недорозвинені». Повна калька іноземних систем, на його думку, неможлива, а створення своєї системи фізичного виховання з врахуванням національних особливостей румунського народу – обов'язкове [252, б/с].

Декрет Міністерства оборони №3442 від 1913 р. напередодні Першої світової війни затвердив тимчасовий регламент військової школи з поглибленим вивченням гімнастики і фехтування (увійшов у дію 11 січня 1914 р.). Таким чином, реакцією на політичну ситуацію у світі стала спроба створення спеціалізованого освітнього закладу мілітаристичного спрямування.

Протягом перших десятиліть ХХ ст. І. Атанасіу розробляє проєкт першого в країні інституту фізичної культури, який би готував викладачів фізичного виховання для шкіл. Проте, не зважаючи на підтримку педагогів та громадських діячів, проєкт не зацікавив владу і не був реалізований [252].

Проблему підготовки спеціальних кадрів з фізичного виховання вирішували завдяки громадським фізкультурно-спортивним та педагогічним товариствам. У першому осередку, дворічному курсі підготовки при «Центральному румунському товаристві гімнастики і стрільби», готували сертифікованих викладачів, «майстрів» гімнастики, фехтування і стрільби для військових навчальних закладів та їх частин. На

курсах «Товариства музики і гімнастики» (м. Ясси, 1902 р.), спілки «Вперед» (м. Бухарест) основу підготовки складала програма авторства французьких фахівців [716, с. 75–102].

Метою діяльності товариств гімнастики «Майбутнє» («Viitorul»), «Румунська молодь» («Tineretul Românesc») став розвиток спортивної гімнастики, легкої атлетики та силових видів спорту. У 1903 р. було організовано «Румунське товариство туристів». Програма «Спортивного товариства Прахова» («Societatea de sport din Prahov») широко популяризувала велосипедний спорт, плавання, легку атлетику, верхову їзду і футбол [120, с. 11].

У 1906 р. гімнастичні товариства об'єдналися в «Румунську федерацію гімнастики, зброї і стрільби», а у 1912 р. – у «Федерацію спортивних товариств Румунії» (ФСТР), яка гуртувала всі вище означені спілки – від 20 осередків і більше (1906 р., «Румунська федерація гімнастики, зброї і стрільби») до 6000 членів (1912 р.). 1 грудня 1912 р. відбулися перші збори федерації в салоні Румунського королівського автомобільного клубу в м. Бухаресті. На зборах були обговорені й оприлюднені програмні положення федерації, до розробки яких долучились І. Камерасеску й І. Костінеску. Організаційний комітет спілки складався з таких осіб: наслідний принц Фердинанд, принц Кароль, К. Дісеску та Н. Хір'єу; секретарями комітетів призначені були Н. Ілієску Брінчені, Г. Костеску, І. Ніколаеску. Головною метою щойно створеної федерації, на думку принца Кароля, було фізичне виховання молоді в усіх класах румунських шкіл. До складу організації входили пропагандистський та шкільний комітети, що займались популяризацією спортивної діяльності серед населення країни, поширенням спорту серед дітей і молоді, впровадженням спортивних ігор, єдиноборств і гімнастики в урочну та позаурочну діяльність [353].

Аспектами фізичного виховання дітей та молоді були предметом уваги культурних товариств країни. Улітку 1913 р. при товаристві «Астра»

(«Asociația Transilvană pentru Literatura Română și Cultura Poporului Român, ASTRA») було сформовано гімнастично-спортивний підрозділ, який діяв до 1928 р. під керівництвом Ю. Хатіеджану. У звіті товариства за 1913 р., окрім досягнень, – розвиток боксу, тенісу, спортивних ігор, популяризація фехтування, легкої атлетики, народних танців, – були зазначені труднощі «проникнення фізичного виховання» в освітню програму шкіл: недостатність фінансування для створення та облаштування спортивних залів, найму вчителів і тренерів, загальні упередження, пов'язані з фізичними вправами [748, с. 13].

Наступною передумовою розвитку фізичного виховання учнівської молоді в Румунії досліджуваного періоду стала популяризація спорту. Так, у 1896 р. в столиці країни було завершено будівництво двох велодромів для проведення занять, тренувань і змагань. Одним з організаторів перших змагань із велоспорту, що відбулися 26 жовтня 1909 р. за маршрутом Бухарест – Плоешті – Бухарест, став «Клуб велосипедистів», який об'єднував любителів цього виду спорту вже два роки. У цьому ж році були створені нові клуби велосипедистів у м. Браїлі і м. Галаці.

Значної популярності набувають спортивні ігри – футбол і регбі. Один з перших футбольних офіційних матчів відбувся між командами міст Лукожо і Тімішоара в 1902 р., тим часом у Бухаресті були створені футбольні клуби «Рим», «Олімпія», «Колентина», у Плоешті – «Унітед Ф К» (кінець 1907 р.).

За ініціативи викладача Н. Мереску й спільно з учнями бухарестських ліцеїв «Міхай Бравий», «Св. Сави» і «Stadiul Roman» розпочав свою діяльність перший молодіжний клуб регбі «Студентське університетське спортивне товариство» («Societatea Universitara Sportul Studentesc», 1914 р.), а згодом студентські «Спортінг клуб» і «Регбі клуб». У першому чемпіонаті Румунії з регбі 8 вересня 1913 р. перемогла команда «Теніс-клуб Румунії» («Tenis Club Roman» (TCR), заснована в 1910 р. у Бухаресті. У звіті ФСТР за 1913 р. регбі зафіксовано офіційно як вид

спорту, а в 1914 р. була створена комісія з регбі у ФСТР (яка стала в 1931 р. Румунською федерацією регбі – О.Ц.). У 1915 р. були складені перші правила гри, враховуючи введення карточок арбітрів [474].

У червні 1913 р. під час загальних зборів ФСТР міський голова м. Бухареста Г. Кантакузіно – популяризатор спорту – оголосив офіційне рішення про скасування орендної плати за користування майданчиком просто неба загальною площею близько 25 га, що отримав назву «Федерація», а згодом був переданий у власність спілки. Питання щодо створення спортивного парку «Parc al Sporturilor» розглядали ще в 1912 р., а 12 листопада за ініціативою принца Кароля, професора Г. Мунтяну Мургочі, доктора Костінеску, І. Камаресеску й за участі групи спортивних діячів та делегатів румунських спортивних товариств були проведені збори щодо управління і контролю за діяльністю майбутнього парку [353]. 9 березня 1914 р. відбулося урочисте відкриття парку Федерації спортивних товариств Румунії [474].

Проблему нестачі теоретико-методичної літератури, викликану швидким розвитком легкої атлетики наприкінці ХІХ ст., вдалося вирішити завдяки виданню першої спеціалізованої роботи з цієї галузі – «Атлетика» (1875 р.). У цей період було організовано перші кросові змагання – 20 кілометровий пробіг між містами Клуж і Флорешти (1883 р.), а в лютому 1885 р. за ініціативою легкоатлетичної секції було проведено перші змагання у приміщенні [315].

Школярів також залучали до участі у змаганнях. У 1912 р. румунський союз легкої атлетики організував змагання між збірними командами шкіл м. Бухареста. У програму змагань входили біг на короткі дистанції, штовхання ядра, стрибки й ходьба на 14 км. Згідно з даними сайту Федерації легкої атлетики Румунії результати цих змагань були відзначені як перші вищі спортивні досягнення країни (Додаток А) [353].

Інтенсивно розвивались й інші види спорту: класична боротьба, бокс, лижні гонки, плавання.

Отже, другим етапом розвитку фізичного виховання дітей та молоді Румунії став період 1900–1917 рр. – час мілітаризації «шкільного» фізичного виховання (гімнастики) і боротьби освітян із цим процесом, зокрема через тематичні публікації в засобах масової інформації та шляхом роз'яснювальної роботи (виступи на зборах, конференціях, показові виступи). У цей період в Румунії відбулись: консолідація громадського фізкультурно-спортивного руху, трансформація у єдину організацію – федерацію спортивних товариств Румунії; офіційне визнання спорту та його різноманіття як виду діяльності – проведення змагань, зокрема національного рівня, оприлюднення офіційних правил, виокремлення спеціальних місць для проведення тренувань і змагань та їх державна реєстрація, формування теорії та практики спортивного тренування.

Упродовж двох років Першої світової війни королівство Румунії дотримувалось нейтрального статусу і не брало участі у воєнних діях, а з серпня 1916 р. вступило у війну на боці Антанти. За 1918 р. Румунське королівство анексувало Бессарабію (квітень), Буковину (листопад), Банат, Марморощину, Кришану та Трансільванію (грудень) [153].

Підсумки Першої Світової війни спонукали європейські країни до пошуку доступних і відносно дешевих засобів підготовки до військового реваншу або захисту, закріплення своїх завоювань. Для Румунського королівства одним з нагальних завдань стало виховання фізично підготовленого, мотивованого та контрольованого молодого покоління, зокрема на анексованих землях. Саме через обов'язковість фізичного виховання в школі, за допомогою дисципліни, притаманній заняттям фізичними вправами, долученню до організації фізичного виховання в закладах освіти гімнастики, ігор, екскурсій, таборів і походів членів родин, через впровадження загальної ідеї «Великої Румунії» держава намагалась вирішити це завдання. Одним із перших законів про контроль за організацію фізичного виховання в школах, став декрет-закон №3138 про організацію шкільного комітету від 24 липня 1919 р. [105, с. 252–258].

Проект закону про фізичне виховання (1920 р.) остаточно визначив «необхідність і обов'язковість» фізичного виховання дітей і молоді Румунії [77, с. 206–211], а з допомогою проекту «Закону про організацію фізичного виховання в школі, в спортивних і гімнастичних товариствах ремісників, робочих і селян» (1921 р.) виокремили засади системи фізичного виховання та спорту країни, шляхи контролю за результативністю організації різних форм фізичного виховання, принципи підпорядкування установ. Доопрацьовані й скоректовані положення цих нормативних актів увійшли у зміст законів 1923, 1929 та 1933 років [372, с. 445].

Посилення тенденції мілітаризації фізичного виховання остаточно закріпив принципово новий для Європи «Закон про Будинок народної культури» («Lege casa cultural popularului») від 3 листопада 1921 року, що став результатом активної діяльності Міністерства освіти Румунії зі збору інформації про реальний стан фізичного виховання в школах, аналізу статистичних даних, розробки рекомендацій щодо організації фізичного виховання в країні впродовж 1919–1920 рр. [437, с. 1210–1215].

Так, реалізуючи норми закону, розпочалась співпраця Будинку народної культури (БНК) та шкіл країни зі здійснення фізичного і санітарного виховання. Крім урочних форм фізичного виховання, були організовані «прогони» до військової підготовки (термін з'явився саме в цьому законі) – шиккування та перешиккування, марширування, подолання ліній перешкод, спільні групові дії та «примітивні» лекції «санітарної тематики»: «Звільнення дихальних шляхів від сторонніх предметів», «Правила накладання пов'язок на рану» [312, с. 400], які згодом стали складовою «підготовчих до призовних в армію» курсів, обов'язкових для всіх представників чоловічої статі, зокрема молоді, яка не продовжувала навчання в закладах середньої освіти [312, с. 401].

У документах ДАЧО віднайдені розклади таких «прогонів» та лекцій, щоправда, через їх несистемний характер, не можемо зробити

висновок про те, що така робота була систематичною та здійснювалась у всіх закладах освіти країни міжвоєнного періоду [226, арк. 6, 12, 33; 227, арк. 11-12; 228, арк. 14-17; 228, арк. 3, 14].

Остаточну мілітаризацію фізичного виховання дітей та молоді закріпила низка нормативно-правових актів, що стосувались ролі державних управлінських та громадських організацій фізкультурно-спортивного спрямування – щодо функціонування Відомства виховання Румунської молоді (Декрет-закон 821/1936 щодо змін в організації і функціонування Відомства Виховання Румунської Молоді (1936 р.), королівський декрет № 3424 «Про ліквідацію Відомства виховання румунської молоді та організацію Гвардії Румунії» (1937 р.); активізації синтезу гімнастики, туризму, аероспорту та вправ із зброєю (закони «Про створення Румунського товариства зброї, гімнастики і подача за сигналом» (1921 р.), «Про створення Румунського королівського аероклубу (1923 р.), «Декрет-закон 3.628 про розпущення Союзу спортивних федерацій Румунії та реформування його у Румунську спортивну спілку» (1940 р.), «Декрет-закон про заснування Федерації туризму Румунії» (1940 р.) [212, с. 138–148].

Отже, підготовка майбутніх солдатів й офіцерів армії вимагала інтенсифікації фізичних і прикладних вправ (лижі, орієнтування, плавання і туризм), стрілецької підготовки в школі, а саме: запровадження щоденних форм для хлопців і дівчат, зокрема гуртків обов'язкового відвідування, проведення змагань й спортивно-масових заходів; змін у діяльності фізкультурно-спортивних товариств.

Згідно з положеннями закону від 1921 р. вперше на державному рівні зафіксоване виділення землі для майданчиків для фізичних вправ та ігор, спортивних стадіонів, стрільбищ й тирів [437, с. 1215].

У листуванні з дирекцією ліцею «Д. Кантемір» примарії Кіцмань (Буковина) натрапляємо на інформацію про запити ліцею щодо оновлення фізкультурно-спортивного обладнання, а також про виділення коштів для

створення і обладнання спортивного залу протягом 1921–1924 рр. [233, с. 4].

Лист БНК від 10 червня 1922 р. зобов'язав префектів всіх рівнів виділити землю для облаштування стадіонів і спортивних майданчиків для занять фізичним вихованням і допризовної підготовки, щорічно звітувати щодо їх організації, впорядкування та обладнання [128, с. 14; 16; 19].

Перший ректор Національного інституту фізичного виховання професор В. Бадулеску, вирішуючи питання відсутності матеріально-технічної бази в столиці країни, перетворив спортивний майданчик військової піхотної школи на сучасний спортивний комплекс, відкритий для дітей та молоді у 1926 році [571, с. 34–56].

Ще однією рисою цього періоду стала поява офіційних засобів масової інформації тематичного спрямування – «Бюлетеню фізичного виховання» Національного бюро з фізичного виховання як складової БНК й журналу «Джерело Енергії» Міністерства освіти Румунії, затвердженого міністерством для рекомендації до обов'язкової передплати дирекціям ліцеїв та шкіл [233, с. 14–18], з метою систематизації теоретико-методичного забезпечення фізичного виховання в закладах освіти країни.

Час з 1918 до 1944 рр. вважаємо періодом найсуворішої, остаточної мілітаризації фізичного виховання дітей та молоді в закладах освіти королівської Румунії задля посилення його нормативно-правового забезпечення (Закон про будинок культури, закони про фізичне виховання 1923, 1933, 1938 рр.), впровадження прикладних видів спорту (стрільби, лиж, орієнтування, туризму) та щоденних форм фізичного виховання та до військової підготовки (обов'язкові гуртки, «прогони», «санітарні» лекції та курси), забезпечення обладнанням, майданчиками і тирами; підпорядкування цьому напряму діяльності фізкультурно-спортивних товариств країни. (Додаток Б).

Після знищення диктатури Антонеску в 1945 р. в країні створено уряд комуністичної спрямованості, а в 1947 р. створена Народна

республіка Румунія (назва країни до 1965 рр., рум. Republica Populară Română – О.Ц.).

Реформа освіти Румунії (1948 р.) запровадила тотожну до радянської модель освіти, якій були притаманні масовий характер, зменшення терміну обов'язкового навчання й навчання в середній школі, введення обов'язкових для всіх дисциплін, зокрема фізичного виховання. Спираючись на принцип політично-ідеологічної орієнтації освіти, кінцевою метою якої було створення «комуністичної освіти» школах країни [747, с. 110], ці зміни запустили ліквідацію безграмотності населення, розширили доступ до освіти, мали значний успіх у створенні ефективної підготовки педагогічних кадрів, незважаючи на помилкове копіювання радянської системи освіти, яка була повністю відмінна від традицій, акумульованих в Румунії до 1948 року.

Конституція Народної Республіки Румунія 6 квітня 1948 року визнала (статті 20, 25) фізичне виховання дітей та молоді одним з провідних обов'язкових завдань освіти країни. Відповідно потреба в державному органі управління системою фізичної культури та спорту населення Румунії було реалізовано у створенні Комітету з питань фізичної культури та спорту при Раді Міністрів (1949-1957 рр.). Комітет співпрацював з Міністерством освіти, брав участь у розробці, затвердженні програм з фізичної культури та спорту й контролював їх застосування в усіх закладах освіти [343, б/с].

Актом «розвитку» системи фізичного виховання і спорту стали рішення Ради Міністрів Народної Республіки Румунії щодо реорганізації руху фізичної культури та спорту і створення Союзу з питань фізичної культури і спорту (1957 р.) – органу, організаційною основою якого стали фізкультурно-спортивні колективи, створені на підприємствах та установах, радгоспах, школах та культурних центрах. Саме в їх складі запроваджували секції з різних видів спорту, а масову змагальну діяльність учнів організовували в рамках чемпіонатів закладів освіти,

республіканських чемпіонатів та спартакіад серед дітей та молоді, проводили піонерські заходи.

У цей період остаточно розмежували «до військової» підготовку та фізичне виховання учнівської молоді, створили Добровільне об'єднання підтримки оборони Вітчизни (прикладні види: стрільба, мотоспорт тощо), Асоціацію «Народний Туризм», активізували діяльність НОК Румунії [445, б/с].

Законом, що протягом більше ніж 20-ти років регламентував усі аспекти діяльності системи фізичного виховання та спорту Румунії, став «Закон №29 від 29 грудня 1967 р. щодо розвитку діяльності з фізичного виховання та спорту» (перевиданий у 1977 р.), який уперше після закінчення Другої світової війни зняв відповідальність за стан фізичного виховання населення Румунії, зокрема дітей та молоді, з Міністерств національної оборони й внутрішніх справ та затвердив створення НРФВС – Національної Ради з питань фізичного виховання та спорту [494, б/с].

Обов'язки залучення шкільної, студентської і робітничої молоді до систематичних занять фізичними вправами й спортом, виховання талантів і підвищення рівня спорту вищих досягнень у закладах освіти розділили Міністерство освіти і виховання, Союз Комуністичної молоді та національна піонерська організація [494].

Одним із основних завдань Національної ради стало планування її діяльності, враховуючи розробку інвестиційного плану й стратегії розвитку власної матеріально-технічної бази. Саме в цьому законі вперше встановлена заборона щодо будь-якої зміни в призначенні спортивної бази.

Отже, не зважаючи на те, що фізичне виховання учнівської молоді Румунії розглядали під кутом політичним та економічним – підготовки робочого покоління, витривалого освіченого, підпорядкованого й дисциплінованого, соціальним, зокрема задоволення потреб проведення вільного часу, мілітаристичним – наявність системи військової і загальної фізичної підготовки тощо, ідея єдиного закону, який регламентував би всі

аспекти фізичного виховання та спорту країни, вперше впроваджена в «Законі про Будинок Народної Культури», мала реалізацію в законі від 1967 року.

П'ятим періодом визначаємо сучасний – 1990–2022 рр., особливості якого проаналізовані у дослідженні.

1.4 Етимологія поняття «шкільне фізичне і спортивне виховання» на тлі трансформацій румунської фахової термінології

У багатьох галузях науки, освіти й виробництва використовують спеціальну термінологію для швидкого визначення предметів, явищ, понять і процесів. У фізичному вихованні термінологія має особливе значення, оскільки є основою взаєморозуміння фахівця з учнями під час спеціально організованої навчальної діяльності. Термінологічній системі фізичного виховання властиві певні особливості, основані на різних споріднених галузях науки про людину (анатомія, фізіологія, спортивна медицина, спортивна метрологія, біомеханіка, гігієна, біохімія, теорія і методика фізичного виховання, педагогіка, психологія і різні види спорту) [177, с. 1–3].

Згідно з «Тлумачним словником румунської мови» (DEX) («Dicționarul explicativ al limbii române»), термінологію окреслюють як набір визначень і назв, що мають специфічне значення в конкретній галузі й відображають безперервний розвиток суспільства та безпосередньо власної області [351]. Оскільки будь-яке нове явище повинно мати певне визначення в мові, а тим паче в термінології, то цілком логічно, що постійний розвиток фізичного виховання та спорту вплинув на формування як узагальненої, так і локальної фахової термінології.

Л. Мацедон, дослідник походження румунської термінології у галузі фізичного виховання, підкреслює, що більшість термінів кінця XVIII –

XIX ст. було створено на основі гімнастичного лексикону. За його твердженням, першою румунською працею стала монографія професора Д. Іонеску «Термінологія вправ для порядку, вільних, з предметами та на снарядах» («Terminologia exercițiilor de ordine, libere, cu instrumente și la aparate»), яка відобразила захоплення автора французькою системою Г. Демени [527, с. 3–5].

Аналізуючи фахові тексти, спостерігаємо вживання однакових термінів у різних контекстах: «exerciții» – вправи або форми фізичної активності (використовували для визначення вправ з верхової їзди, фехтування, боротьби до офіційної появи терміну «спорт»); «exercitiile corporale» – вправи для тіла у святкові й буденні дні (пан Мунтеней, II половина XVIII ст.) [453] або «звичні, потрібні вправи для відродження людей» (доктор Ю. Хатіеджану) [370], або вправи для тіла, задля «тілесних сил» (А. Веліні, 1860 р.) [754, с. 16–18].

Паралельно, завдяки популярності різноманітних гімнастичних систем в Європі й активному впровадженню їх елементів у практичну діяльність в країні, а також як загальна тенденція широко використовуваним є термін «gimnastica» на позначення : 1) назви системи засобів тілесного виховання – ігор, вправ з предметами (мотузками, стрічками, палицями) й на гімнастичному обладнанні – брусах, перекладині (Трансильванія, 1870 р.); 2) узагальнення класичних форм фізичної активності – ходьби й бігу, зокрема на місці, групові й персональні вправи, ігри на місці та в русі, єдиноборства тощо; 3) як обов'язковий навчальний предмет у закладах освіти (Інструктивний закон, 1864 р.).

С. Барнуціу підкреслював важливість комплексного підходу до виховання та освіти молодого румунського покоління, стверджуючи, що «основна мета гімнастики – привчати дітей з раннього віку до панування над своїм тілом» й акцентуючи увагу на ефективному використанні терміна «гімнастика»: «сфера гімнастики ширша, вона охоплює всі вправи,

метою яких є формування та зміцнення тіла» [321, с. 4–9].

У цей же період остаточно утверджують значення поняття «*educatiei fizice*» й виокремлюють «*educatiei fizice scolare*» як шкільне фізичне виховання, що охоплює гімнастику, екскурсії і прогулянки, ігри просто неба, зимові види активності в режимі дня закладу освіти (G. Moceanu, «*Gimnastica populara si rationala pentru uzul scolilor primare, secundare si superioare*» Bucuresti, 1875).

У педагогічній концепції С. Барнуціу, презентованій у надрукованому в Яссах у 1870 р. підручнику «Педагогіка», виховання «тілесних» і «духовних» сил людини, до яких належать інтелект, мораль й естетика, визначено пріоритетом освітнього процесу. Автор виділяв чотири складові зміцнення здоров'я – гігієна їжі, одягу й шкільних приміщень, значення природних факторів у житті дітей і молоді: «Набагато здоровіше їсти повільно, ніж ковтати непережовану їжу» або «у кімнатах, де діти навчаються, обов'язково повинно бути свіже повітря» [268, с. 326].

Г. Мочану й С. Барнуціу висловлювали міркування про важливість взаємозв'язку родини й школи у процесі виховання здорового покоління, зазначаючи, що деколи зусилля школи нівелюють ігноруванням з побутового боку: «повітря має вагоме значення для здоров'я та веселості духу, тому це питання не тільки освіти, яким повітрям дихають діти» [268, с. 326; 269, с. 259].

Шкільне фізичне виховання – це форма рухової діяльності, організована на рухових діях, систематизованих за конкретними правилами під керівництвом вчителя в різних умовах: у залі, просто неба, у лісі, у водоймі. Трансформація термінів «тілесні вправи», «гімнастика», «спорт» і «фізичне виховання» на початку ХХ ст., скомпонована нами, представлена в табл. 1.1.

**Трансформація термінів «тілесні вправи», «гімнастика», «спорт» і
«фізичне виховання» (кінець ХІХ – початок ХХ ст.).**

Тілесні вправи	Гімнастичні вправи/гімнастика	Гімнастика=фізичне виховання
«exercitiile corporale» – вправи для тіла у свята і будні (domnul Munteniei, II половина ХVІІІ ст.).	«Під час перерви учні отримують засоби для виконання гімнастичних вправ, які можуть зміцнити їхнє тіло та зробити їх сміливими; але вони будуть обережні, щоб не лазити по деревах і не бігати» (Regulamentului Organic din anul 1832) face exercitii gimnastice – виконувати гімнастичні вправи	gimnastica sa «învatatura obligatorie» în liceu – гімнастика – обов’язковий предмет у ліцеях (Legea instructiei din anul 1864)
Шкільне фізичне виховання	Ігри просто неба / шкільний туризм	Гімнастика як вид спорту
educatiei fizice scolare – шкільне фізичне виховання, що охоплює гімнастику, ігри просто неба, екскурсії та прогулянки, зимові види активності (G. Moceanu)	«introducerea jocurilor în aer liber la grădinițe»; «inițierea turismului școlar» – С. Харет, виступ 1910 р.: впровадження ігор на «відкритому повітрі» й туризму в школі (С. Kirîțescu)	Гімнастика – це система вправ, що впливає на кістково-м’язову систему задля удосконалення і гармонізації рухів людини (FRG, 1906 р.)
Спорт – організована змагальна й розважальна діяльність, яка полягає в зіставленні їхніх фізичних здібностей задля отримання морального й матеріального задоволення, слави й поваги (С. Харет, 1910 р.)		

Потрібно зазначити, що після 1870 р. у текстах робіт почали вживати терміни «рух», «рухова навичка»; виокремлювати поетапність вивчення вправи. Також описано алгоритм вивчення стрибків: «стрибки на місті, вгору, вниз, вдалину, через щось, з тростиною і без тростини...»; уточнено вказівки щодо дозування фізичних навантажень, «інтенсивності та відпочинку» для дітей і молоді: «Рух і обсяг сил тіла слід вимірювати їх віком. Занадто сильна розтяжка й занадто ранні сили тіла дуже небезпечні «або» сильні рухи тіла не варто робити ні безпосередньо перед, ні після їжі» [321, с. 326].

Важливою потребою, на думку автора «Педагогіки», було навантаження і утримання правильної постави тіла: «необхідно навчити

дітей спочатку тримати своє тіло прямо і водночас непорушно (невимушено), ходити прямо і твердо» [321, с. 326].

Сучасні дослідники історії педагогіки й фізичного виховання звертають увагу та не, що Г. Мочану й С. Барнуціу не виокремлювали плавання, фехтування, лижі й санчата як спортивну діяльність. Купання і плавання розглядали як природні засоби очищення і зміцнення організму, «додання здоров'я та набору сміливості на години, коли це може бути під загрозою у воді» [321, с. 326]. У наукових розвідках щодо організації шкіл плавання і катання на ковзанах Г. Мочану вважав ці види повсякденною працею педагогів, розуміючи спорт як спосіб підтримки людської рівноваги, інтеграції в повсякденну діяльність, а також як швидкий ритм сучасної цивілізації для досягнення слави [539, с. 293].

Також варто згадати про низку праць мовознавців кінця XIX – XX ст. – О. Нікуліца-Воронка, Дж. Паску, О. Ціоренеску, які обґрунтовували етимологію, походження таких термінів фізкультурно-спортивного спрямування, як: «підготовчі вправи», «подача м'яча», «порушення правил» і досліджували генезу назви гри «ойна» [312; 549, б/с; 570, б/с].

На думку сучасних журналістів (С. Боніфаціу, Ф. Теодорашку та ін.), які описують та аналізують різні аспекти фізичного виховання та спорту, після Першої світової війни саме спорт визначали як джерело сили для всієї румунської нації, а отже, остаточно утвердили як суспільне явище і як термін в румунській фізичній термінології [275, с. 111–118; 724, с. 141–151].

Так, у статті «Користь спорту та його початок у нашій країні» (1931 р.) , надрукованій в журналі «Три кризи» (м. Орадя) , Н. Бореску наголосив на необхідності підтримувати спортивний рух державного рівня, адже поява та активна діяльність спортивних товариств, впровадження таких вправ в освіту «давали можливість Румунії стояти поруч із цивілізованими країнами», що піклуються рівнем соціального та освітнього забезпечення [276, с. 94]. Спорт , за визначенням педагога, –

міцний засіб фізичного відновлення та колективного виховання і його мета – «послати міцну і здорову молодь у щоденну боротьбу за життя, чия фізична підготовка якомога глибше доповнена його інтелектуальною цінністю та соціальною продуктивністю» [276, с. 94].

Н. Бореску виокремив три умови результативності занять спортом в контексті кожного – дозованість, відповідність методичним принципам і виконання гігієнічних рекомендацій, «коли воно практикується в міру, певним чином методично та під гігієнічним контролем» [там само].

Закликаючи однодумців пропагувати спорт, автор наголошував на морально-виховній цінності спорту, закликав впроваджувати його в школу максимально швидко, оскільки він: «... розвиває бойовитість, мужність і життєву силу, виховує рефлексії та вчить дивитися прямо перед собою на всі перешкоди і перипетії життя, прагнучі енергійно їх усунути і розвинути витривалість, фізичну та моральну». Відчуття плеча та команди, товарицькості, а також відчуття сильної і свідомої частини активного і добре згуртованого цілого... Чи не це мета виховання як особистості, так і нації» [276, с. 94].

Румунські педагоги першої третини ХХ ст. розглядали спорт одним із складових фізичного виховання і відповідно не підтримували тезу про дотичність термінів «гімнастика», «фізичне виховання», «види спорту». Відомий прихильник активного впровадження фізичного виховання в щоденний побут румунського школяра В. Крецу зауважував: «Концепція, згідно з якою фізичне виховання було синонімом гімнастики, спортивних змагань, різноманітних урочистостей та парадів не сучасна, стара. Сенс поняття сьогодні – це школа здоров'я та активного відпочинку, де використовують такі засоби, як: правила гігієни; гра, гімнастика, спрощені спортивні та народні танці, прогулянки та екскурсії; а також природні фактори: вода, повітря, сонячне світло, їжа, житло та одяг» [331, с. 2].

«Термінологія фізичного виховання і спорту» (1974 р.) авторського колективу румунської Комісії з термінології є однією із найбільш

змістовних праць «соціалістичного» періоду щодо дослідження в галузі. Серед термінів, що виокремлені як засадничі та «історично сформовані», чи не вперше в румунських довідниках з'явився термін «cultura fizica» – культура фізична: традиційними є дефініції – фізичне виховання, фізичний розвиток, концепції фізичного виховання, спортивна культура [730, с. 300].

Друге видання цієї праці вийшло у тому ж році (з зазначеними укладачами – групою фахівців на чолі з Н. Алексе та Л. Теодореску) і стало прикладом нечисленної групи видань, у якому синтезована й класифікована термінологія шкільного фізичного виховання та спорту [238, с. 30–100]. Словниковий матеріал, укладений шістьма мовами (румунською, французькою, італійською, німецькою, англійською, російською), представлений у трьох основних розділах: 1) загальні терміни галузі фізичного виховання та спорту, як-от: фізичне виховання, методика фізичного виховання, спорт, тренування, гімнастика, легка атлетика, спортивна галузь, спортивна гра, спортивний тест, фізичний стан, фізична працездатність, фізична підготовка тощо; 2) терміни, які виражають поняття «рух», ті, що належать до загальної основи руху, психологічні основи руху, фізіологічні основи руху, характеристики й особливості руху, якості руху тощо. Третій розділ словника містить терміни, які визначають поняття «навчання»: форми, види й методи; організація навчання, планування та облік [238, с. 101].

К. Помпілує-Ніколає та В. Майєр засвідчили прагнення функціонерів в соціалістичній Румунії за радянським зразком союзу назавжди «закріпити» використання поняття «фізичної культури». За їх аналізом, у 50-х–60-х рр. ХХ ст. серед румунських науковців велись дискусії щодо вживання окремих термінів «фізична культура», «фізичне виховання» та «спорт».

Доказом активності стала систематична поява таких статей в журналі «Фізична культура і спорт», як: органу Комітету з фізичної культури та спорт при Раді Міністрів соціалістичної республіки Румунія: № 12 за

1950 р., с. 673-674, № 12 за 1954 р., с. 59; № 4 за 1955 р., с.7, № 8 за 1957 р., с. 455–464 («Cultură fizică și sport»). Лише той факт, що сам журнал вже називався «Фізична культура і спорт» (державний керівний орган теж використовував цю дефініцію) доводить, що цей термін широко впроваджували на офіційному рівні. Проте дослідники зауважили, що після тривалих дискусій перевагу віддали терміну «фізичне виховання» в контексті закладів освіти, армії, громадської та позашкільної діяльності. Однією з причин відмови від кальки вони назвали небажання румунської владної еліти наслідувати радянську ідеологію: «суспільні наслідки потрібно розглядати не з точки зору «фізичної культури», а з точки зору виховного впливу на дітей та молодь» [581, с. 368].

У дослідженні «Термінологія, детермінологія та ретермінологія румунською мовою (на основі спортивного лексикону)» (2019 р.) О. Лука проаналізувала особливості виникнення спортивної термінології, визначила класифікацію спортивної лексики, ознаки термінів у галузі спорту й розробила їх семантико-функціональну класифікацію [526, с. 112–125].

Авторка підтримує думку М. Аврам, що румунська спортивна термінологія виникла під час класифікації ігор, зокрема футболу й регбі, як ігор з «вибиванням м'яча» («lovirea mingii cu piciorul») [254, с. 88].

За твердженням дослідниці, перед етапом формування появи безпосередньо спортивних термінів існував етап «неповних визначень» (друга половина XIX ст.) – наявність ігор з власними правилами, ігровими ролями й основами суддівства; популярність європейських гімнастичних систем; а також види фізичної активності, які активно розвивались на території Румунії: фехтування, кінні перегони тощо (створені громадські осередки й клуби, проводились змагання, формувались правила) [254, с. 11].

Т. Христєа визначав загальну тенденцію використання терміна «спорт» в Європі й окреслив загальні причини – перетворення з «розваги»

в професійну діяльність; організацію і проведення Олімпійських ігор сучасності (1896 р.), створення європейських і світових організованих форматів (союзів, федерацій за видами спорту); появу офіційних правил тощо.

Витяг із розділу «Основні терміни галузі фізичного виховання та спорту» представлений у табл. 1.2.

Таблиця 1.2

Приклади визначень термінів галузі фізичного виховання та спорту Румунії [розроблено автором].

№	Термін рум.	Переклад терміну та його визначення
1	Mișcarea omului	Рух = вираз, що вказує на сукупність рухових актів, які виконує людина для підтримки своїх відносин з природним і соціальним середовищем.
2	Exercițiu fizic	Фізичні вправи – це діяльність, яка проводиться у вільний час і враховує танці, спорт, гімнастику тощо. Є синонімом фізичного, психічного та соціального добробуту людини. Виконання запланованих, повторюваних рухів тіла, деколи під наглядом з метою бути в хорошій формі та здоровим.
3	Educație fizica	Фізичне виховання – це практична тренувально-розвиваюча діяльність, необхідна для забезпечення здоров'я людини, розвитку особистості відповідно до вимог суспільства (інтелектуальних, етичних, філософських, політичних, релігійних, технологічних, екологічних, естетичних, гігієнічних тощо), використання потенціалу в умовах сьогодення.
4	Educație sportiva	Спортивне виховання – спеціалізований напрям виховання у спорті.
5	Știința educației fizice si sportului	Наукове обґрунтування фізичного виховання і спорту; стосунки між ними, система регулювання, перетворення конкретної інформації, принципи, що їх породжують, результат з одного боку; з іншого.
6	Sistem de educație fizica	Підсистема занять фізичними вправами (поруч із підсистемами економічного характеру, оборони і безпеки, культури, освіти і науки тощо) відома як система фізичного виховання і спорту.
7	Joc	Гра є засадничою діяльністю в житті людей, що передбачає наявність правил, мету та гравців (можлива участь однієї особи).
8	Condiție fizica	Рівень фізичної активності (можливостей) людини – це здатність організму реагувати на небезпеку навколишнього середовища.
9	Deprindere motrica	Рухове вміння є результатом навчання; автоматизований компонент діяльності, якому характерне здійснення свідомого контролю.

Окрім того, автор описав специфічні румунські риси цього процесу : не копіювання словосполучень, зокрема французьких, а використання власного терміна – «probe» (тест, змагання, спроба тощо), наприклад, «probe sportive» – спортивні випробування, «probe de atletism» – вид легкої атлетики, «probe de rezistență» – тест на визначення витривалості, «probă finală» – фінальна спроба [443, с. 261–264].

Так, за свідченням В. Бенсілеску (наводив дані невизначеного автора), у 1959 р. кількість спортивних термінів румунською мовою становила близько 13 000 найменувань, серед яких були:

- фахові терміни загального користування;
- назви спортивних дисциплін, спортивні галузі чи заходи;
- загальноприйняті назви, що вказують на заняття певними видами спорту;
- назви предметів, знаряддя, пристроїв, пов'язаних з різними видами спорту;
- спортивні терміни, що окреслюють фази гри, правила, штрафи тощо.

Фахівець зробив висновок, що в другій половині ХХ ст. кількість спортивних термінів значно зросла внаслідок «надзвичайного поширення спорту як явища у світі» та нової тенденції «інтернаціоналізації спортивної термінології» [264, с. 26].

Крім того, феномен універсалізації спорту (який, на думку В. Бенсілеску, розпочався також у другій половині ХХ ст.) визначив «потребу у вираженні, поясненні, аналізі та синтезі, що потребує специфічної, зрозумілої для всіх мови, як і всі науки і професії» [264, с. 7].

Наприклад, «Спортивний словник. Поліглот» («Dicționarul sportiv poliglot de Constantin Tudose», 1973 р.) К. Тудозе, розроблений румунською, іспанською, італійською, французькою, російською, англійською та німецькою, нараховував майже 6000 термінів з 22 видів спорту (легка атлетика, баскетбол, бокс, веслування, верхова їзда,

велоспорт, футбол, гімнастика, важка атлетика, гандбол, хокей, плавання, боротьба, катання на ковзанах, сучасне п'ятиборство, водне поло, лижі, фехтування, теніс, настільний теніс, настільний теніс, волейбол), а також перелік термінів (близько 1600) – канат, стрічка, стінка тощо. Однак у словнику немає визначень відповідних термінів [351, 799 с.].

Робота Л. Герцега «Термінологія науки про фізичне виховання і спорт» (1994 р.) продублювала той же принцип систематизації спеціалізованої лексики і подала визначення основних термінів в галузі теорії фізичного виховання і спорту, спортивної підготовки, шкільного фізичного виховання, гімнастики і спортивних ігор [442, с. 46–56].

Неодноразово вище окреслена схильність до вживання і поширення «гімнастичної» термінології пояснюється ще й тим, що вона охоплює терміни, які використовують для технічного опису рухів, назви приладів, обладнання тощо.

Однією із найгрунтовніших праць у галузі фахової термінології румунською мовою вважаємо восьмий том «Енциклопедії фізичного виховання і спорту в Румунії». Інформація викладена у двох змістовних частинах: I. Описовий словник термінів і поняття; II. Лексика загальноновживаних термінів, які використовують в галузі спорту, спортивної науки та фізичного виховання (румунською, англійською, французькою, німецькою, іспанською, російською мовами), і налічує 2900 загальнонаукових, технічних, методичних, медико-біологічних, спортивних визначень тощо [379, с. 7–8].

Низка сучасних досліджень Р. Даміана, М. Іон-Ене, П. Ішим, А. Чіріле мають чітко виражений дидактичний характер та адресовані вчителям, інструкторам і тренерам, які працюють в закладах освіти [338, с. 56–77; 469, с. 112–124].

Інші енциклопедичні статті, серед яких матеріали Р. Іонеску, Є. Жосана, призначені для широкої аудиторії, зокрема молоді та підлітків [468; 481; 699]. Спільною рисою цих видань є доступна, сучасна

мова (наприклад, вживання словосполучень, що використовують у нових олімпійських видах спорту), роль у популяризації спорту тощо.

Лінгвіст С. Бережан вказав на надзвичайно складний характер процесу відбору, визначення, систематизації сучасних наукових спортивних термінів, які можуть або повинні бути додані до словників, оскільки для сприйняття змісту лексичних одиниць, що підлягають визначенню, необхідні спеціальні знання. Саме тому, на його думку, фахові словники повинні укладати обізнані лексикографічні колективи, а з іншого боку, швидкий розвиток цієї галузі вимагає від таких фахівців систематичного розвитку. Ситуація ускладнилась ще й тим, що частими є спроби ввести у словники терміни, створені невдало, неадекватно або навіть такі, які не існують у спеціалізованій мові, що, звичайно ж, призводить до плутанини, суперечок і критики [274, с. 70].

Отже, формування, розвиток та розширення спортивної термінології пов'язано безпосередньо із генезою термінології з фізичного виховання, але мало власні риси та особливості. На «спортивний лексикон» впливало насамперед прискорене поширення та популяризація, а потім й інтернаціоналізація самого спорту. Крім того, в хронології появи термінів вагому роль грали популярність конкретних спортивних дисциплін в певних регіонах Румунії.

О. Породько-Лях, досліджуючи шляхи й способи творення терміносполук у галузі фізичної культури, виокремив чотири шляхи поповнення саме українського термінологічного складу. В межах останнього – створення спортивних термінів із використанням власних мовних ресурсів, знаходимо, на думку автора, найпродуктивніші словотвірні способи: 1) афіксальний; 2) осново- й словоскладання; 3) морфолого-синтаксичний (перехід від однієї частини мови до іншої); 4) морфолого-синтаксичний (перехід від самостійної частини мови до службової – категорії вигуку, тобто утворення вокатизмів); 5) лексико-синтаксичний (лексикалізація словосполучень, тобто їх розпад з метою

утворення одного слова і, навпаки, утворення терміносполуки) [122, с. 190].

Наступним способом, визначеним автором, – аббревіації в румунській сучасній термінології, реалізованій у двох напрямках: 1) безпосередньо аббревіатури назв організацій, які діють у галузі фізичного виховання і спорту: COR – Олімпійський комітет Румунії (Comitetul olimpic și sportive Român), MTS – Міністерство молоді і спорту (Ministerul Tineretului și Sportului), CRPCUS – Румунський центр Розповсюдження Європейської Співпраці в сфері спорту (Centrul Român pentru Promovarea Cooperării Europene în Sport), CCS – Центр дослідження проблем спорту (Centru de cercetare sportivă) або INCS – Національний Інститут Дослідження Спорту (Institutul National de Cercetari sportive) тощо; 2) використання аббревіацій спеціальних термінів, зокрема EFS, фізичне виховання і спорт, вживання яких спостерігають у різні історичні періоди.

У сучасній Румунії на офіційному рівні основні визначення затверджені в законі «Про фізичне виховання і спорт» 2000 р. («Legea educației fizice și sportului nr. 69/2000»). Так, фізичне виховання, як організоване, так і самостійне, – це регламентована, спланована і організована діяльність задля фізичного розвитку та удосконалення, формування рухової активності з урахуванням віку, статі, рівня соціальної інтеграції та професійну зайнятість населення країни [155, с. 54–60; 692, б/с].

Низка сучасних науковців та практиків фізичного виховання характеризує його шкільний струмінь як основну підсистему, що організована найефективніше: «На рівні цієї підсистеми існують: підготовлені спеціалізовані кадри – викладання як дисципліни в освіті; навчальні програми; оцінка результативності на основі точних критеріїв; власна база тощо. Крім того, вони фіксують наявність наукової дискусії щодо використання єдиного терміна, а не різних його варіацій: «шкільне фізичне виховання», «шкільне фізичне виховання і спорт», «шкільне

фізичне і спортивне виховання».

Основними аргументами стосовно вживання терміна «шкільне фізичне і спортивне виховання» (а саме на ньому наполягають І. Вербонку, О. Ніколеску, О. Тодан) стали:

– історичні особливості розвитку цієї системи – використання теоретичних основ французьких авторів М. Багет, Ж. Марсена, Р. Меранд та їх співробітників, наявність ідеї тісного взаємозв'язку фізичного і спортивного виховання й практичне застосування цього досвіду в освіті ще з 1924 року (автори матеріалу посилаються на публікації Л. Теодореску – О.Ц.) [726, с. 33; 727, с.77-111; 733, с. 56];

– вимоги сучасного розвиненого суспільства щодо комплексності та взаємозв'язку виховання, тренувальної та змагальної діяльності: інтеграція учнів в таке суспільство повинна бути вмотивована біологічними, освітніми, соціальними та культурними потребами [730];

– визначення основної мети занять спортом в рамках школи не з метою удосконалення техніки і тактики певних видів спорту будь-якою ціною, а формування особистості (інтелектуальної, вихованої на основі моралі та естетики, патріотично асоційованої); не лише як приємного і корисного проведення вільного часу, а як виховання потреби систематично займатись фізичними вправами. Такий підхід, на думку дослідників, передбачає широку пізнавальну основу, необхідні знання, рухові уміння і навички, до яких необхідно додати специфічну спортивну культуру – правила змагань, встановлення рекордів, поняття «чесної гри» тощо [629, с. 2–3].

Шкільне фізичне і спортивне виховання реалізовує освітні, виховні та оздоровчі завдання, підпорядковані основним принципам і функціям цілого феномену занять фізичними вправами. Необхідно зазначити, що характерними рисами цього процесу є його двобічність – в ньому беруть активну участь педагог і учень та коректні, адекватні відносини учасників в координатах сучасної освіти.

Отже, основна термінологія теорії і практики фізичного виховання румунських школярів дослідженого періоду потерпіла значні зміни залежно від конкретних історично-соціальних умов, що відображали інтереси суспільства. На генезу професійних дефініцій впливали світові й локальні тенденції розвитку системи фізичного виховання та її військове спрямування, зростання інтересу до фізичного виховання, формування наукового обґрунтування сутності фізичних вправ, диференціація окремих видів спорту й створення організаційних форм – шкіл і клубів, самостійних фізкультурно-спортивних товариств тощо. Нормативно-правове регламентування, затвердження фізичного виховання в навчальній програмі закладів освіти, розвиток шкільного спорту сприяли урізноманітненню термінів і понять, розширенню змісту їх визначень тощо. Особливою рисою формування фахової термінології в Румунії стала трансформація гри «ойна» з народної в національну спортивну гру, поява правил змагань і календарів, основ суддівства, методики тренувань, введення в обіг техніко-тактичних термінів.

Висновки до першого розділу

У розділі представлено теоретичне обґрунтування проблеми теорії і практики фізичного виховання в навчальних закладах Румунії в історико-педагогічному дискурсі. Виокремлені ідеї фізичного виховання у румунській педагогічній літературі – визнання його як основи для створення інтелектуальної, свідомої та фізично, тактично і технічно підготовленої об'єднаної румунської молоді, піднесення румунської держави через тілесну культуру, фізичну активність (Г. Асачі та Г. Лазар, І. Немяну, С. Станчу), потреби формування власної фахової термінології (Т. Памфіле), розвиток румунських тіловиховних традицій та їх підтримка на рівні держави (Р. Корбу, К. Нарлі), необхідність інтеграції

обов'язкового фізичного виховання та гігієни в цілісну систему освіти (С. Барнуціу, І. Істраті, Я. Фелікс), вагомість фізичної активності для дівчат і жінок (Т. Віану, Д. Родяну, К. Істраті, Г. Мочану) та «виведення» його «з-під піки військових» (Г. Антонеску, І. Істраті). Крім цього, «революційна» для того часу педагогічна течія вважала необхідним формувати тісний зв'язок між школою та родиною (Г. Баріціу, С. Барнуціу, В. Роман, Ат.М. Маріенеску, А. Папіу Іларіон, І. Попеску), використовувати фізичне виховання як засіб боротьби із асоціальною поведінкою (Ю. Хатеджану), адже тільки співпраця дасть змогу реалізувати завдання «здоровий учень – сильна молодь – потужна армія – результативний спорт – міцна держава» (С. Барануй). Ще однією популярною ідеєю стала коцепція створення окремої наукової галузі, розвитку системи підготовки фахівців (Дж. Атанасіу, О. Гібу).

До передумов розвитку фізичного виховання учнівської молоді країни у визначених хронологічних межах відносимо:

– наявність дієвої народної структури тіловиховання – фізичні вправи («тринта», «боротьба пастухів», «ведмежа боротьба»), ігри («Поарка», «Цикул», «Цурка», «Артічеле»), танці («Сирба», «Банул-Меречіне», «Бриул», «Келушарі»), розподіл фізичних вправ на дозволені та заборонені (м. Сігет Мармаціей, 1802 р., 1817 р.), організація масових заходів та свят; трансформація гри «ойна» в національне спортивне надбання (1898-1899 рр.);

– сформовану систему освіти країни: школи, гімназії, коледжі, пансіони); регламентування функціонування цієї системи – Органічний Регламент, закон Куза, закони 1878 р., 1893 р., 1896 р.;

– визнання заняття фізичними вправами обов'язковими для учнівської молоді (регламентування часу – 1 щоденна година та щотижневе заняття просто неба («Кодекс Іпсіланте», 1780 р.); програмове забезпечення фізичного виховання як предмету (1883 р., 1898 р.), його

урізноманітнення завдяки військово-прикладним елементам (Інструктивний Закон, 1864 р.);

– активізацію громадського тіловиховного руху («Румунське центральне товариство зброї, гімнастики та стрільби», 1867 р., Товариство музики і гімнастики», 1902 р., «Румунська молодь», «Румунське товариство туристів», 1903 р.; «Румунська федерація гімнастики, зброї і стрільби», 1906 р.; «Федерації спортивних товариств Румунії», 1912 р.), розвиток спорту (фехтування, гімнастики, легкої атлетики, футболу, боротьби) , будівництво гімнастичних майданчиків (м. Брашов, м. Сібіу, м. Сігішоара) та інших споруд – іподром Бенеаса, велодром (1894 р.), спортивний парк (1914 р.);

– активну участь у популяризації фізичного виховання офіційних осіб – принца Кароля, міністра освіти С. Харета, громадських діячів І. Е. Флореску, К. Давілла, Г. Мочану, Г. Кантакузіно, І. Камарашеску;

– розвиток його теоретико-методичних засад – проєкт «Положення про фехтування» (К. Константину, 1873 р., 1882 р.) , «Наука про зброю» (М. Еліан, 1894 р.), статті «Наукові основи фізичного виховання» (Д. Іонеску, «Сучасник»), «Відповідь псевдовчителю з фізичного виховання» (Г. Атанасіу, «Робітнича Румунія»); теми методичних конференцій – «Особливості проведення гімнастичних і стрілецьких вправ в школах» (1904 р.), «Необхідність організації ігор на повітрі в дитячих садках, екскурсій для школярів» (1907 р.).

Зазначені вище передумови сформували підстави виокремити періодизацію розвитку теорії і практики фізичного виховання учнів та молоді в Румунії досліджуваного періоду. Першу періоду (1859–1899 рр.) характерно формування системи освіти; впровадження обов'язкового фізичного виховання в навчальну програму закладів освіти та у позаурочну діяльність за місцем проживання (1882 р.); посилена увага до фізичного виховання дівчат (ігри і танці, гартувальні процедури визначені складовою загальної освіти для дівчат). Другий (1900–1917 рр.) – період нарощування

впливу військових на «шкільне» фізичне виховання; формування громадського фізкультурно-спортивного руху (розвиток федерацій та товариств, проведення різноманітних змагань, розробка офіційних правил, державна реєстрація місць для проведення змагань); офіційного визнання спорту як виду діяльності. Третій (1918–1944 рр.) – період остаточної мілітаризації фізичного виховання учнівської молоді (впровадження прикладних видів спорту в навчання, участь у цій діяльності фізкультурно-спортивних товариств). Протягом 1945–1989 рр. фізичне виховання визнане провідним обов'язковим завданням системи освіти Народної / Соціалістичної республіки Румунія, остаточно розділені «до військова» підготовка та фізичне виховання учнів, перенесена відповідальність за стан фізичного виховання з Міністерства оборони на Національну Раду з питань фізичного виховання і спорту. І п'ятим періодом розвитку фізичного виховання в Румунії визначаємо сучасний – 1990–2022 рр.

Формування, розвиток і розширення спортивної термінології в країні досліджуваного періоду пов'язані безпосередньо із генезою термінології з фізичного виховання, хоч і мали власні риси та особливості. На «спортивний лексикон» впливало прискорене поширення та популяризація конкретних спортивних дисциплін в певних регіонах Румунії й його інтернаціоналізація.

У розділі визначені аргументи стосовно використання сучасного терміна «шкільне фізичне і спортивне виховання»: історичні особливості розвитку цієї системи в Румунії – вплив праць М. Багета, Ж. Марсена, Р. Меранд тощо, наявність ідеї тісного взаємозв'язку фізичного і спортивного виховання й практичне використання цього досвіду в освіті; вимоги сучасного розвиненого суспільства щодо комплексності та взаємозалежності виховання, тренувальної та змагальної діяльності; визначення основної мети занять спортом в рамках школи, формування фізично підготовленої, інтелектуальної, вихованої на основі моралі та

естетики, патріотично асоційованої молоді.

Проте, незважаючи на чисельні дослідження теорії і практики фізичного виховання в закладах освіти Європи та світу, наявність низки робіт, що висвітлюють специфіку організації різних форм фізичного виховання учнів шкіл Румунії, цілісного й ґрунтовного аналізу системи фізичного виховання дітей та молоді країни, ми не знайшли, що актуалізувало вибір цієї тематики.

Основні результати розділу відображено в наукових працях автора [177; 181; 188; 199; 200; 201; 203; 210; 212; 218; 222; 223; 742; 745].

РОЗДІЛ 2

НОРМАТИВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ ТА МОЛОДІ В НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ РУМУНІЇ

2.1 Система фізичного виховання в румунських закладах освіти

За визначенням румунських теоретиків, А. Барти, П. Драгоміра, В. Паніко, Г. Раца та А. Унгуряну, В. Цуркана, система фізичного виховання є складовою формації вищого рівня – системи загального виховання населення. Одночасно така система синтезує соціальну та педагогічну підсистему.

Характеризуючи румунську систему фізичного виховання і спорту як динамічну та складну, необхідно наголосити, що її особливості визначають насамперед концепцією соціальної системи, в рамках якої вона функціонує, її ідеологічну доктрину [485, с. 34]. Другим важливим елементом є міжнародна, державна (глобальна) або зональна спрямованість щодо цілей фізичного виховання та спорту. І третя, специфічна риса, основана на усталених упродовж тривалого часу народних традиціях на фоні європейської інтеграції країни, її економічного, культурного та соціального розвитку протягом ХХІ століття.

Система фізичного виховання і спорту країни базована на фундаментальних положеннях – її меті та завданнях, принципах та закономірностях, методах, засобах та організаційних формах [687]; концептуальних засадах – ідеологічна доктрина, нормативно-правова база, теоретико-методичне забезпечення; структурно-організаційних підсистемах – освітній (дошкільна освіта, загальна середня освіта, вища освіта), професійній та професійній спортивній (спортивні товариства й клуби, ліги, федерації); адміністративній складовій – фізичне виховання і

спорт: Міністерство національної освіти, Міністерство молоді і спорту, управління молоді і спорту повітів, муніципалітету м. Бухареста; масовий спорт: Національне агентство спорту, Національна спортивна федерація «Спорт для всіх», асоціації повітів у м. Бухаресті з різних видів спорту; професійний спорт: Румунський Олімпійський Комітет, Національний Параолімпійський Комітет Румунії, національні спортивні федерації, професійні ліги і професійні спортивні клуби.

Згідно з положеннями закону Румунії №69/2000 «Про фізичне виховання і спорт» фізичне виховання і спорт враховують наступні види діяльності: фізичне виховання, шкільний і студентський спорт, масовий спорт, спорт вищих досягнень, фізичні вправи задля профілактики або терапії [494].

Відповідно ефективність цієї системи, ступінь результативності її інтегрованості залежить саме від чіткості визначення мети, кінцевих й проміжних завдань, і найважливіше, як цілої системи та її підсистем. Тому мета та завдання, принципи та методи – фундаментальні положення системи фізичного виховання і спорту населення Румунії опираються на такі концептуальні ідеологічні засади:

а) історичний досвід організації національного фізичного виховання населення країни;

б) збереження традицій практики фізичного виховання та спорту в Румунії (масові свята і розваги, паради, використання та інтенсифікація тіловиховних звичаїв, спеціалізовані заклади для підготовки кадрів тощо);

в) дотримання прав людини щодо забезпечення здоров'я людини, занять фізичною активністю та спортом як важливих чинників захисту фізичного та психічного здоров'я особи, освіти та соціалізації (Конституція Румунії, розділ II «Основні права і свободи») [325];

г) реалізація загальних цілей і завдань в концепції «Спорту для всіх» з метою диференційованого визначення змісту, підструктур і форм

організації фізичного виховання для різних вікових категорій, професій, людей з особливими потребами тощо [692].

Залежно від ідеологічних засад, що існували на різних історичних етапах країни, сучасну румунську систему фізичного виховання і спорту регламентує низка нормативно-правових актів, до яких відносять Закон про фізичне виховання і спорт №69/2000, закон №96/2014 про доповнення до закону №69/2000, стратегічні документи «Стратегія розвитку національної системи освіти Румунії», «Стратегія розвитку доуніверситетської освіти Румунії 2001–2010 рр.», «Стратегії розвитку фізичного і спортивного виховання 2013–2030 рр.», «Стратегії розвитку спорту в Румунії на 2016–2032 рр.», «Стратегії розвитку туризму та туристичної інфраструктури на 2020–2025 рр.», повітові стратегічні акти. Інтеграція країни до Європейського Союзу передбачила взяття на себе певних зобов'язань та виконання вимог, серед яких імплементація європейських норм щодо організації фізичного виховання і спорту населення. До таких належать: Європейська хартія «Спорт для всіх» і «Кодекс спортивної етики» (1992 р.), Європейська антидопінгова конвенція (1989 р.), Європейська конвенція про насильство та неконтрольований вихід глядачів під час спортивних заходів, особливо на футбольних матчах (1985 р.) тощо [709].

Відповідно визначення мети як суспільної, так і особистої передбачає прогноз бажаних результатів, що необхідно або бажано досягти на тому чи тому етапі. При цьому мета системи фізичного виховання і спорту на державному рівні опирається на об'єктивні політичні, економічні та ідеологічні запити, а інтереси кожної окремої людини синтезуються із інтересами держави: рівень розвитку країни, з одного боку, визначають рівнем здоров'ям та працездатністю громадян, а це, з другого боку, забезпечує умови для кращого життя, всебічного розвитку та реалізації творчого потенціалу кожного. Тобто загальною метою системи фізичного виховання і спорту, на думку А. Барти, П. Драгоміра, В. Паніко,

Г. Раца та А. Унгуряну-Добре, є задоволення потреб у фізичній активності, спортивній і змагальній діяльності (досягнення результатів) окремих людей й суспільства загалом – формування фізично здорового, досконалого, духовно і фізично розвиненого населення, здатного до ефективної праці та захисту країни [271, с. 32–33; 568, с. 132–137; 667, с. 17–26; 752, с. 12–14].

Принципи фізичного виховання розглядають як основні теоретико-практичні положення, що концентрують узагальнені закономірності виховання. У цьому контексті теоретики фізичного виховання і спорту виокремлюють чотири великі дидактичні групи принципів, а саме:

- Загальні принципи.
- Основні принципи, що домінують у навчанні.
- Принципи, що впливають на методи навчання та форми організації активу.
- Принципи, характерні для фізичної активності [360, с. 5–11].

<i>Загальні принципи</i>	<ul style="list-style-type: none"> • принцип практичного використання знань; • принцип врахування особливостей суб'єктів системи.
<i>Основні принципи, що домінують у навчанні</i>	<ul style="list-style-type: none"> • принцип доступності; • принцип системності та наступності в навчанні.
<i>Принципи впливу на методикау та форми організації діяльності</i>	<ul style="list-style-type: none"> • принцип співвідношення чуттєвого і раціонального, конкретного і абстрактного; • принцип свідомої та активної участі; • принцип ґрунтовного засвоєння знань і вмінь
<i>Специфічні принципи</i>	<ul style="list-style-type: none"> • оздоровчої орієнтації; • пріоритетності потреб, мотивів та інтересів особистості; • забезпечення системності та безперервності.

Рис. 2.1 Дидактичні принципи організації системи фізичного виховання і спорту Румунії

До першої групи загальнодидактичних принципів входять:

- 1) принцип практичного використання знань. Відповідно до цього

принципу будь-які знання, уміння і навички реалізують під час занять фізичною активністю й вправами, розваг і змагань; 2) принцип врахування особливостей суб'єктів системи. Відповідно до цього принципу вагомим та необхідним є врахування віку, статі, фізичного розвитку, рівня підготовки тощо.

До групи основних принципів, що домінують у навчанні, належать: принцип доступності – «крок за кроком», «від простого до складного»; принцип системності та наступності в навчанні, який реалізують у використанні раніше набутого досвіду для засвоєння нового.

В наступну групу об'єдналися принципи впливу на методику та форми організації діяльності, а саме: принцип співвідношення чуттєвого і раціонального, конкретного і абстрактного в навчально-виховному процесі (принцип інтуїції), принцип свідомої та активної участі, принцип ґрунтовного засвоєння знань і вмінь, який вимагає контролю за якістю їх опанування.

У четверту групу зібрані принципи, специфічні для фізичного виховання – оздоровчої орієнтації, пріоритетності потреб, мотивів та інтересів особистості та принцип забезпечення системності та безперервності (оптимальної ітерації), якому характерні наявність та забезпечення потреб у певних рухових діях протягом певного періоду часу. Цей принцип втілюють в стратегію розвитку фізичного виховання і спорту: «фізичне виховання і спорт є основними елементами формування і розвитку особистості людини» [495].

Безперервність занять фізичними вправами в нашому випадку повинна бути забезпечена шляхом впровадження фізичного виховання на рівні освітніх підсистем – закладів загальної середньої та вищої освіти.

Аналіз засобів й методів фізичного виховання учнівської молоді представлені в третьому розділі нашого дослідження.

Цінність результатів системи фізичного виховання і спорту значною мірою визначають насиченістю взаємозв'язків між її структурними елементами (див. рис. 2.2).

Система фізичного виховання і спорту Румунії – ієрархічна структура, кожний елемент якої має атрибути керівництва, чітко встановлені обов'язки та сферу діяльності (принцип єдності керівництва, відповідальності та компетентності професійний).

Структурно-організаційні підсистеми, а це: освіта (загальна середня освіта, вища), фахова (Міністерство внутрішніх справ) та професійна спортивна (спортивні товариства й клуби, ліги, федерації) (див. рис.2.2).

Згідно з рис. 2.2 система фізичного виховання і спорту країни передбачає наявність низки підсистем, складових та елементів, які взаємообумовлюють один одного.

За переконанням Г. Мітри та О. Могош, до таких підсистем належать: галузі – фізичне виховання дітей дошкільного віку; фізичне та спортивне виховання школярів; студентів; фізичне та спортивне виховання військовослужбовців; державні напрями, проєкти та стратегії: «Спорт для всіх» – адресований всім верствам населення; професійний спорт; жіночий спорт; спортивна медицина; наукові та освітні установи – для наукового забезпечення та підготовки фахівців (вчителів фізичного виховання, тренерів, спортивних лікарів, кінетотерапевтів, дослідників, організаторів, арбітрів); суб'єкти забезпечення – будівництво і облаштування спортивних баз; спеціальне обладнання та екіпірування; менеджмент та маркетинг спортивної діяльності; об'єкти популяризації – видавництво фахових мас медіа та літератури тощо [534, с. 7–9].

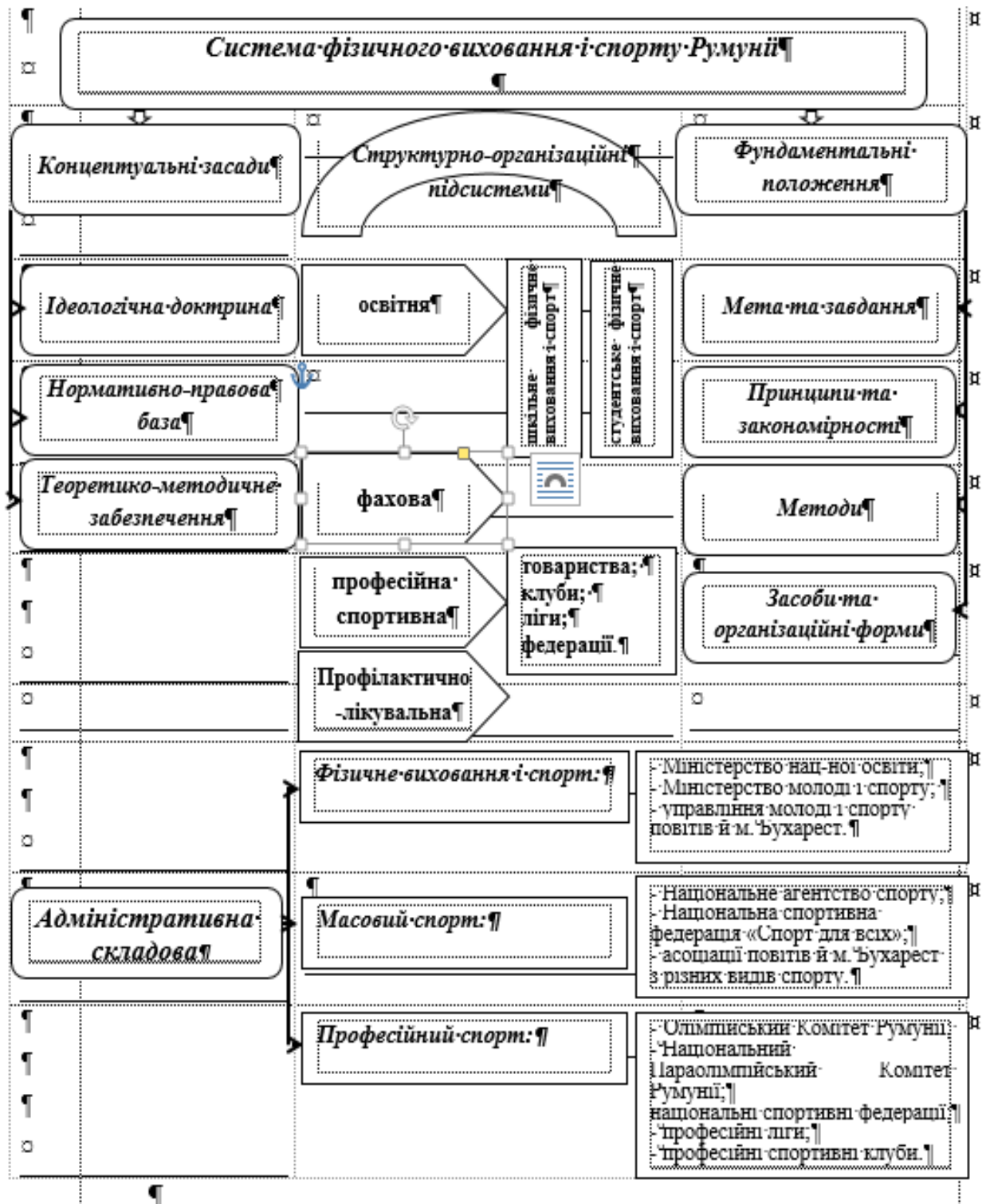

Рис.2.2 Система фізичного виховання і спорту Румунії [розроблено автором]

Шкільне фізичне виховання та шкільний спорт визнані обов'язковою навчальною дисципліною, передбачені розкладом навчання з певною

кількістю годин відповідно до навчального плану, затвердженого Міністерством молоді і спорту та Міністерством національної освіти (стаття 5 закону Румунії про фізичне виховання і спорт №69/2000).

Спортивна робота в навчальних закладах загальної середньої освіти організована в рамках шкільних спортивних асоціацій, діяльність яких координується Федерацією шкільного спорту.

Освіта Румунії в зазначений період основана на егалітарній системі (концепція рівного доступу) безкоштовного навчання, доступ до якої гарантує стаття 32 Конституції країни. Нормативно-правова база для здійснення освіти представлена Законом про національну освіту №1/2011, останні зміни в зміст якого були внесені у 2018 році [569].

Крім того, нормативно-правове регламентування системи освіти сучасної Румунії здійснюють «Закон про якість освіти» (Lege calității educației Nr. 87 din 13 aprilie 2006) [505], стандарти та процедури зовнішнього оцінювання довузівської освіти: Рішення уряду № 21/2007 про затвердження стандартів для дозволу на тимчасову діяльність підрозділів довузівської освіти, а також стандартів для акредитації та періодичного оцінювання підрозділів довузівської освіти; Рішення уряду № 1534/2008 про затвердження еталонних стандартів та показників ефективності для оцінювання та забезпечення якості довузівської освіти; Рішення уряду № 22/25.01.2007 р. «Затвердження Методології інституційної оцінки з метою уповноваження, акредитації та періодичної оцінки організацій, що надають освіту». Починаючи з навчального 2021-2022 рр., запроваджуватимуться нові стандарти, затверджені урядом Румунії та опубліковані в Офіційному віснику (процес призупинено в наслідок пандемії Covid-19) [512].

Міністерство освіти забезпечує відносини з Парламентом, Економічною та Соціальною Радою Румунії й представниками громадянського суспільства у питаннях, що стосуються сфери його

діяльності. Конкретні процедури та норми встановлюють урядовими рішеннями та розпорядженнями Міністерства освіти.

За визначення звіту EURYDICE, національній системі освіти країни притаманні національна пріоритетність; відкритість, що уможлиблює мобільність учнів шляхом переходу від одного шкільного підрозділу до іншого підрозділу, від одного класу до іншого класу, від однієї галузі навчання до іншої; плюралістичний характер (державні і приватні школи як альтернатива в єдиній освітній системі); сформованість умов для навчання державною мовою (румунською мовою), рідними мовами учнів, що належать до національних меншин, або мовами міжнародного обігу [670].

Національна освітня система враховує державні, приватні та конфесійні навчальні заклади, управління якими здійснює місцева влада. Держава забезпечує рівні права доступу до довузівської та вищої освіти, а також до навчання протягом усього життя без будь-якої форми дискримінації громадянам Румунії й інших країн-членів Європейського Союзу тощо. Варто зазначити, що державні школи, які фінансує держава, відвідують близько 95,6% всіх учнів. Перелік нормативних актів правової бази щодо організації, адміністрування та функціонування освіти в Румунії представлені у додатку В.

Дослідники освітніх систем Європейського Союзу Т. Кристопчук та С. Сисоєва, характеризуючи шкільну систему Румунії як складову національної системи освіти країни, визначають такі її основні риси: а) зміст навчання строго визначено і структуровано; б) панівною дидактичною формою є урок; в) основний метод трансляції знань – вербальний (можливі варіанти доповнення іншими); г) для обробки і засвоєння знань використовують колективні, фронтальні методи; д) процесу засвоєння знань притаманний систематичний контроль [159, с. 77–81].

Національна система загальної середньої освіти має такі рівні (див. табл. 2.1):

– початкова освіта (ISCED 1) «Învățământul primar», що враховує підготовчий клас та 1-4 класи. «Підготовчий клас» (clasa pregătitoare), призначений для дітей віком 6-7 років, є частиною початкової освіти, а також обов'язковою умовою вступу до першого класу з 2012 р., згідно з статтею 23 Закону про освіту № 1/2011 (Legea Educației Naționale nr.1/2011) [506].

Загалом тривалість обов'язкового навчання в румунській системі освіти 10 років (з 6 до 16 років), а саме: у початковій школі з 6 до 10 років, у гімназії (I етап загальної середньої школи I рівня) – з 10 до 14 років, у профільній гімназії (II етап загальноосвітньої школи) – з 14 до 16 років [566].

Шкільний рік у закладах, що реалізують профільну / професійну освіту, передбачає 36 тижнів навчання й розділений на два семестри. Заняття тривалістю 50 хвилин організовані упродовж п'яти днів на тиждень. Встановлені також мінімальні показники річної кількості годин дидактичних занять: 540 – в початковій школі, 870 – в гімназії та середній школі, 900 – у школі мистецтв і ремесл, 960 – в ліцеї. Згідно з положеннями у класі профільної гімназії може бути від 10 до 30 учнів. У початковій школі всі предмети (за винятком релігієзнавства, іноземної мови, фізичного виховання та музичної освіти) викладає лише один учитель, натомість у середній школі всі предмети викладають фахівці [566].

Національна система освіти (дошкільний та шкільний сегмент)

[розроблено автором]

Вік/ступінь освіти	Клас	Тип	Вік/ступінь освіти	Клас	Тип
Початкова освіта 6-7	Підготовчий клас (Clasa pregătitoare)	обов'язкове	13-14	7 клас (Clasa VII)	обов'язкове
7-8	1 клас (Clasa I)	обов'язкове	14-15	8 клас (Clasa VIII)	обов'язкове
8-9	2 клас (Clasa II)	обов'язкове	Середня освіта Ліцей 15-16	9 клас (Clasa IX)	обов'язкове
9-10	3 клас (Clasa III)	обов'язкове	16-17	10 клас (Clasa X)	обов'язкове
10-11	4 клас (Clasa IV)	обов'язкове	17-18	11 клас (Clasa XI)	обов'язкове
Середня освіта Гімназія 11-12	5 клас (Clasa V)	обов'язкове	18-19	12 (Clasa XII)	обов'язкове
12-13	6 клас (Clasa VI)	обов'язкове	14-15	8 клас (Clasa VIII)	обов'язкове

Усі навчальні дисципліни згруповані в сім галузевих напрямів: мова та спілкування, математика і «загальна» наука, людина і суспільство, гуманітарні науки й мистецтво, фізичне виховання, технології, менеджмент тощо. Основними предметами є: румунська мова, іноземні мови, історія Румунії та фізичне виховання, які зі свого боку охоплюють 50% тижневого навантаження. Методи навчання не встановлені Міністерством освіти, але за потребою рекомендовані щодо впровадження інноваційних методик, альтернативних підручників, підготовки домашніх завдань і використання ІКТ в навчальному процесі.

Після закінчення початкової школи учні автоматично, без іспитів, переходять на наступний рівень. Після закінчення курсу в гімназії, учні

складають загальнодержавні випускні экзамени за зразками та рекомендаціями Міністерства освіти.

Наступними рівнями національної системи освіти виокремлені:

– середня освіта або гімназія (ISCED 2), 5–8 класи. До речі, доступ до наступного рівня забезпечують результативним складанням національного іспиту;

– середня освіта II рівня або ліцей (ISCED 3), що враховує 9–12/13 класи середньої школи або ліцею теоретичного та/або професійно-технічного напрямку [566].

Середня школа II рівня дає можливість продовжити освіту у професійних училищах і технікумах, в яких готують представників виробничої кваліфікації. Обов'язковий сертифікаційний іспит щодо фахової кваліфікації засвідчує отримання професійної освіти (мінімальна тривалість 3 роки), а отриманий «атестат зрілості» передбачає можливість вступати до закладів вищої освіти.

У початковій школі існує така система оцінювання: «Foarte bine» (FB) – відмінно, «Bine» (B) – добре, «Suficient» (S) – задовільно, «Nesatisfactor/Insufficient» (N/I) – незадовільно [566].

Характерно, що упродовж всієї власної історії, початкова освіта країни зберегла своє призначення досить чітко та прозоро – як результат учні повинні оволодіти базовими навичками (висловлювати власну думку усно й письмово, критично мислити, проявляти творчість та ініціативу, логічно і системно обґрунтовувати власну позицію, конструктивно керувати емоціями, оцінювати ризики тощо), читати з розумінням, писати та вивчити елементарну математику.

Індивідуалізація навчання як концептуальний підхід розвитку освіти спрямувала початкову школу на розвиток особистості – емоційний, соціальний та естетичний. Проголошуючи наступність в освіті, середню школу не розглядають як стандартну ланку, а як рівень навчання,

завданням якого визначено «створення соціальної еліти, заохочення до здобуття вищої освіти» [159, с. 152].

Такий процес проходить а) враховуючи потреби учнів з різними здібностями і при цьому не занижуючи стандарти середньої освіти; б) завдяки зміцненню взаємозв'язку між рівнями освіти; в) із додаванням до навчальних планів і програм сучасних наукових та соціальних здобутків тощо. Група дослідників освітніх систем Європейського Союзу, характеризуючи проблеми румунської школи ХХІ ст., виявили, що саме перед середньою ланкою постала проблема визначення власного місця в обов'язковій освіті: бути об'єднаною або існувати окремо від початкової; розділитися на ступені, цикли тощо? Крім того, науковці визнали, що саме організація середньої освіти є найбільш проблематичним питанням для всіх європейських країн сучасності, адже вік випускника середньої школи («найбільш важливий та важкий перехідний» – в оригіналі – О.Ц.) передбачає наявність певних досягнень, результатів і визначає подальші життєві перспективи [159, с. 170].

У період з V до XII класу використовують десяткову систему оцінювання: 10 – максимальна, а 1 – мінімальна оцінка. У кінці семестру виставляють середню оцінку як середнє арифметичне оцінок, отриманих за тести, самостійне «домашнє» завдання, роботу в класі та додаткове тестування «teza» (поточне або семестрове тестування). Оцінку округлюють до цілого числа (якщо середня оцінка була 9,5, відповідно до 10). Зрозуміло, що семестрові оцінки є підставою для визначення річної оцінки з кожного предмету. Таким чином, вираховують єдину середню оцінку продуктивності школяра (Media Generala). За умови, що з трьох або більше предметів середня оцінка менше 5, учня залишають на другий рік [159, с. 123].

Наступним рівнем національної системи освіти є вища професійно-технічна освіта (ISCED 4, «Învățământul terțiar nonuniversitar»). Вища освіта (ISCED 5–8) організована у закладах вищої освіти, які отримали

акредитацію відповідно до правових положень. Особливості організації вищої освіти у галузі фізичного виховання і спорту в країні розглянуті в монографії автора [212].

Отже, освіта Румунії в зазначений період основана на егалітарній системі безкоштовного навчання, регламентована низкою нормативно-правових документів. Цій системі притаманні національна пріоритетність; відкритість; плюралістичний характер; сформованість умов для навчання державною мовою (румунською мовою), рідними мовами національних меншин або мовами міжнародного обігу. Обов'язкове навчання в румунській системі освіти триває 10 років (з 6 до 16 років). До складу Національної освітньої системи належать державні, приватні та конфесійні навчальні заклади, що охоплюють наступні рівні: дошкільна освіта (0–6 років), початкова освіта (6–10 років), середня освіта або гімназія (10–13 /14 років), середня освіта II рівня або ліцей (13 /14–16 років), що враховує 9–12/13 класи середньої школи або ліцею теоретичним або професійно-технічним напрямом.

2.2 Законодавчо-правове забезпечення фізичного виховання в навчальних закладах Народної / Соціалістичної республіки Румунія

Дослідження теорії та практики фізичного виховання учнів навчальних закладів Румунії досліджуваного періоду потребує аналізу законів і інших правових документів, що регулювали всі аспекти фізичного виховання в країні, зокрема шкільної молоді. Початок наступного етапу розвитку системи фізичного виховання збігається із закінченням Першої світової війни (1918 р.) та закінчується перетворенням Королівства Румунія у Народну республіку Румунію в 1947 р.

Королівська Румунія за різні роки охоплювала різні території: під час Другої балканської війни було завойовано Південну Добруджу; після

розпаду Австро-Угорської та Російської імперій розширила кордони, додавши до свого складу Трансильванію, Банат, Бессарабію та Буковину (1918 р.). У 1940 р. королівство втратило Північну Трансильванію, яка відійшла до Угорщини, Бессарабію і Буковину, що увійшли до складу Радянського Союзу, Південну Добруджу, яка була повернута Болгарії.

Законодавче регулювання фізичного виховання населення країни представлене низкою законодавчих актів, умовно ділилось на три групи: до першої відносили культурно-освітні та військові документи, які впорядковували різноманітні аспекти фізичного виховання всіх верств населення, до другої – закони, що формували засади діяльності фізкультурно-спортивних громадських та державних товариств. Третя група об'єднала документи, що були безпосередньо присвячені фізичному вихованню дітей та молоді в країні. Розглянемо в історичній послідовності ці рішення, розпорядження, закони та інші законодавчі акти.

До першої групи належать «Закон про Будинок народної культури» (3 листопада 1921 р.), проєкт «Закону про організацію фізичного виховання в школі, в спортивних і гімнастичних товариствах ремісників, робочих і селян» (1921 р.), Декрет-закон 821/1936 щодо змін в організації і функціонування Відомства Виховання Румунської Молоді (1936 р.), королівський декрет № 3424 «Про ліквідацію Відомства Виховання Румунської Молоді та організацію Гвардії Румунії» (7 жовтня 1937 р.). До другої – закон «Про створення «Румунського товариства зброї, гімнастики і подача за сигналом» м. Бухарест (09 липня 1921 р.), закон про створення Румунського королівського аеро-клубу (1923 р.), декрет-закон 3.628 про розпуск Союзу спортивних федерацій Румунії та реформування його у Румунську спортивну спілку (29 жовтня 1940 р.), декрет-закон про створення Федерації туризму Румунії (13 листопада 1940 р.).

Після закінчення Першої світової війни одним із перших законів, що впорядковував систему освіти, в тому числі і фізичного виховання в школах, став декрет-закон №3138 про організацію шкільного комітету (24

липня 1919 р.). За положеннями Декрету, одними із провідних завдань шкільного комітету були організація, контроль, планування, фінансування фізичного виховання в закладах освіти (гімнастики, ігор, таборів, екскурсій і походів) [103, с. 252–258].

Цей декрет об'єднав довоєнний досвід і врахував потреби організації навчання у закладах освіти країни, визнав роль шкільного комітету, потребу залучання батьків до контролю за діяльністю шкіл, однак все ж таки мав тимчасовий характер.

Розробці та виданню наступних актів передувала ґрунтовна робота: було розроблено та оприлюднено перший проєкт закону про фізичне виховання в історії фізичної культури Румунії (1920 р.). Необхідно зазначити, що ця норма, хоча і залишилась проєктом за назвою, проте стала єдиним документом, що організовував діяльність системи фізичного виховання населення країни протягом майже двох років. Основним його досягненням було остаточне визнання фізичного виховання дітей і молоді Румунії «необхідним і обов'язковим» на офіційному рівні [178, с. 206–211].

Ефективними ідеями проєкту, що згодом були збережені у наступних законах, стали виокремлені засади системи фізичного виховання і спорту країни, оптимально виписані принципи підпорядкування установ, шляхи контролю за результативністю різних форм фізичного виховання.

Проблемним місцем проєкту був розділ, який описував основні норми фінансового забезпечення. Наприклад, щодо виділення коштів на забезпечення діяльності державних спортивних товариств та федерацій; пропаганду спорту на державному рівні, розвиток тематичних засобів масової інформації; утримання та будівництва спортивних споруд, оплати праці тренерів збірних команд різного рівня; організацію позашкільних заходів – прогулянок, туристичних походів, поїздок команд на змагання й свята тощо.

Загалом проєкт був перехідним, а його зміст перероблений, доопрацьований, деякі положення навіть відмінені. Проте він вдало виконав роль тимчасової, але результативної нормативної бази, що довело його практичне застосування. Причиною відмови від цього формату регламентування стала заміна майже всього тексту проєкту.

Його наступником, якого спіткала така ж доля був підготовлений та представлений в Парламент Румунії Міністерством оборони країни у 1921 р. проєкт «Закону про організацію фізичного виховання в школі, в спортивних і гімнастичних товариствах ремісників, робочих і селян». Доопрацьовані та скоректовані положення цих нормативних актів увійшли у зміст законів про фізичне виховання 1923, 1929 та 1933 рр. [372, с. 445].

До законів цієї групи також відносимо принципово новий для Європи «Закон про Будинок народної культури» («*Lege casa culturala rorugului*») від 3 листопада 1921 р., який став результатом активної роботи Міністерства освіти Румунії зі збору інформації про реальний стан фізичного виховання в школах, аналізу статистичних даних, розробки вказівок щодо організації фізичного виховання в країні протягом 1919–1920 рр. Цей закон вперше затверджував розбудову офіційної установи розвитку культури нації, зокрема фізичної, а його загальною метою стало управління нею на державному рівні та формування зацікавлення й опіки за санітарним станом населення країни, знищення анальфабетизму, організації бібліотек, кіно, дитячих студій та тіловиховних гуртків [437, с. 1210–1215].

Перша стаття розділу 1 «Головні положення» цього закону чітко виокремила лобіювання ідеї «національного культурного розвитку» на вищому офіційному рівні: «під головуванням його Величності Принца, спадкоємця Румунії, створюють національну інституцію культури і виховання народних мас з назвою «Будинок народної культури» [437, с. 1210–1215].

У законі наголошувалось на тому, що установу створювали як «автономну інституцію, яка самостійно регламентує власну діяльність, управляє майном і має всі юридичні права, а також тісно співпрацює з Міністерством освіти» [там само].

Розділ 2 зафіксував врахування тодішніх тенденцій культурного поступу нації – розповсюдження в народі нових технологій, зацікавлення у них та, з іншого боку збереження власних традицій та звичаїв. Зокрема, Будинок народної культури мав на меті: «Розбуджувати і розвивати в народі смак до читання, збільшуючи знання людей про справи і факти, підвищувати рівень життя, формувати смак до народних цінностей; розвивати любов до батьківщини і нації шляхом написання творів, промов, проведення ювілейних свят, екскурсій, артистичних спектаклів, здійснення освіти громадян і відзначення великих подій громадського значення; розвивати у людей відчуття господаря, заохочуючи їх господарські навички; співпрацювати з товариствами культури і освіти народу, заохочувати їх діяльність, допомагаючи і надаючи фінансову допомогу» [437, с. 1211].

Одним із провідних напрямів роботи Будинку культури (БНК) як державного закладу визначалась фізична активність, виховання як складова загальної культури нації: «фізичне і санітарне виховання, а також перед і після військова підготовка населення» [437, с. 1211].

Обов'язкове та безкоштовне фізичне виховання, військова підготовка «для всіх синів країни з моменту завершення підготовчих курсів і до призову в армію» (крім учнів гімназій та ліцеїв), стало підґрунтям фізичного виховання всіх верств населення, а особливо дітей і молоді Буковини (стаття 10 «Бюро фізичного виховання»).

Цікавим для нас є і система побудови Будинку народної культури: регламентовано створення центральної адміністрації, повітових Будинків культури та Клубів культури в кожному населеному пункті. В другому розділі визначено керівництво вищою культурною радою цього державного інституту. Показовими є такі зобов'язання Вищої культурної

ради організації, як: призначення керівника Бюро фізичного виховання і директорів центральної адміністрації; директорів повітових Будинків культури. Цей розділ регламентує проведення щорічного генерального конгресу клубів і товариств культури і виховання народу [там само].

У статті 9 другого розділу зазначеного закону визначено місце Національного бюро фізичного виховання, до військової підготовки (НБФВ) в системі Будинку народної культури: «НБФВ є складовою частиною центральної адміністрації Будинку народної культури і має дві управлінські структури: фізичного виховання та санітарної пропаганди» [437, с. 1213].

Цікавим для дослідження є той факт, що в розділі окреслена необхідність створення спеціального закону про фізичне виховання, за нормами якого проводитимуть фізичне виховання нації загалом, а чоловіків після завершення служби в армії у відповідних спеціалізованих підрозділах зокрема.

Інформативними, з нашого погляду, є задуми створення інституту фізичного виховання з метою підготовки професійних інструкторів з фізичного виховання на державному рівні. Зобов'язання з розробки стратегічних документів для створення такого закладу були покладені на Вищу культурну раду.

Все це свідчить про визнання кадрової проблеми на офіційному рівні та формування стратегії щодо створення системи підготовки фахівців фізичного виховання і військової підготовки.

Цей закон регламентував організаційні засади діяльності повітових та місцевих культурних рад, визначив статус, мету, шляхи створення, особливості керування: «У кожному повіті потрібно створити повітовий будинок культури для виконання завдань ... шляхом співпраці з дієвими народним культурними товариствами і створити клуби культури в тих населених пунктах, де не має закладів виховання народу» [437, с. 1212].

Наступна, чотирнадцята стаття цього закону конкретизує систему

керування цією сферою, проголошуючи управлінський склад, а саме: префект повіту, командир збройних сил регіону, голова суду, церковний голова, ректор університету (при наявності) та директори середніх шкіл і прирівняних до них закладів освіти, шкільний інспектор, головний лікар та інженер, головний фінансист та 12 працівників культурної сфери [437, с. 1212].

На наш погляд, суттєвою є 20 стаття, в якій, крім створення читальні, бібліотеки та лазні, передбачено відкриття місцевих музеїв та кіосків для продажу населенню книг, журналів та різних видань, важливими завданнями визначені також обладнання для спортивного та ігрового майданчиків, тиру; забезпечення інвентарем.

Підсумкові положення закону встановлюють статус БНК як національної інституції, «створеної для виховання народних мас» [437, с. 1215], регламентують перехід зобов'язань соціально-культурного спрямування від повітових та сільських шкільних комітетів до Клубів та Будинків культури, залишаючи шкільним комітетам нагляд і забезпечення діяльності шкіл, а також предмети, пов'язані з культурним вихованням в школі.

Набуття статусу юридичної особи культурними товариствами визначено (статті 30, 31) після отримання погодження від БНК. Ця організація контролює роботу кінотеатрів: «Жодний фільм не можна демонструвати без дозволу» [437, с. 1215].

Ініціатором будь-яких святкових та громадських заходів відповідно до положення другого абзацу статті 38 закону про працю та соціальний захист, затверджені БНК, є повітові будинки та клуби.

Відповідно до 35 статті через відсутність достатнього цивільного персоналу і до моменту його підготовки, військові, які отримали спеціальну освіту з фізичного виховання, можуть бути переведені на роботу в Будинки народної культури з дотриманням всіх прав, які надає їм активна армійська служба.

Стаття 36 закону від 1921 р. зафіксувала виділення земельних ділянок для створення інфраструктури для занять фізичними вправами: «Держава виділяє в кожному місті, селищі та селі земельні ділянки для будівництва клубів та обладнання, майданчиків для ігор» [437, с. 1215].

Отже, закон про Будинок культури 1921 р. став послідовним продовженням дій королівського Міністерства освіти 1919 року в зверненнях, інструкціях та розпорядженнях якого була визначена необхідність та терміновість створення закону про фізичне виховання, порядку, за яким проводитимуть фізичне виховання нації загалом, і дітей та молоді зокрема. Важливим було і те, що цей закон встановив статус єдиного органу управління фізичним вихованням, а також затвердив офіційне спрямування політики Румунії щодо фізичного виховання [437, с. 1210-1215].

Показовим прикладом плідної діяльності новоствореного державного інституту визначаємо лист-звернення Будинку Народної Культури до міністерства освіти та оборони Румунії, підписаний обраним виконавчим директором полковником В.І. Бадулеску. З метою відродження нації, впровадження у повсякденне життя фізичного виховання населення, популяризації національного бюро з фізичного виховання як складової БНК, лист-звернення пропонує видання офіційного органу «Бюлетеню фізичного виховання». В листі наявне прохання до професіональних інструкторів, військових, лікарів про допомогу в організації журналу, фінансуванні та надання для друку наукових та методичних розробок.

Ця заява свідчила про концентрацію уваги до проблем фізичного виховання населення країни та вказувала на перспективні шляхи їх вирішення через формування його методичного забезпечення.

Дирекція шкільної та позашкільної діяльності Міністерства освіти Румунії в офіційному листі за № 49011 від 8 червня 1921 р. інформує генерального директора з питань державної освіти в м. Чернівцях про отримання примірника журналу про фізичне виховання «Джерело Енергії»,

затвердженого міністерством для рекомендації до обов'язкової підписки дирекціям ліцеїв та міських шкіл на Буковині, «з проханням надіслати назву школи, яка підписалася для регулярного надсилання журналу» [128, с. 14–18].

Отже, для формування цієї «методичної валізи» використовували зобов'язання до обов'язкової передплати новостворених фахових видань.

У березні 1921 р. Міністерство освіти подало в парламент новий проєкт закону про фізичне виховання, який засвідчив прагнення правлячих кіл Румунії підпорядкувати фізичне виховання мілітаристичній підготовці молоді [120, с. 112]. У співпраці з міністерствами освіти та оборони триває активна робота щодо створення національного інституту фізичного виховання, покращення та реформування фізичного виховання в школах початкових, середніх, військових, сприяння розвитку спортивних товариств в країні, санітарної та військової підготовки [127, с. 11]. Листування з дирекцією ліцею «Д. Кантемир» примарії Кіцмань про виділення коштів для створення та обладнання спортивного залу протягом 1921–1924 рр. свідчить про несистематичне забезпечення спортивним обладнанням шкіл [233, с. 4].

Прикладом зацікавленості та опіки держави в питаннях розвитку системи фізичного виховання є наказ № 10106 від 20 січня 1922 р. Міністерства внутрішніх справ, надісланий префектурам Буковини і Бессарабії, Ардялу, примаріям міст Арад, Клуж, Орадя-Маре, Сату-Маре, Сибіу, Тиргу-Муреш і Тімішоара. У наказі важливе значення приділено фізичному і моральному вихованню громадян: «...наші прадіди румуни мали девіз «здоровий глузд в здоровому тілі» [156, с. 9–10]. На основі цього принципу вони навчали своїх дітей, майбутніх громадян, і завдяки цій системі виховання Румунська держава змогла завоювати відомі до того часу землі». Вкотре була підкреслена необхідність фізичного і морального виховання і його мета: забезпечення шляхом вправ нормального розвитку організму і «надання кожному максимум здоров'я, сили, витривалості для

завоювання і утримання необхідних якостей», використовуючи ігри і спорт. Забезпечити відновлення організму з метою професійної прикладної фізичної підготовки і «закласти основу для зміцнення характеру молодих поколінь» [там само].

З огляду на те, що в країні досить розвинена система спортивних клубів, «ці товариства мають гарну і необхідну мету і для того, щоб вони розвивалися, державні органи повинні надавати їм підтримку, а там, де їх немає, необхідно ініціювати їх створення». Наказом затверджено, що найбільш придатним для такої роботи органом є примарія (міська рада), яка має постійний і тісний зв'язок з громадянами, «турбуючись школами і церквами, вона повинна працювати в напрямку організації фізичного виховання молоді, більш інтенсивного спортивного життя». У зв'язку з реалізацією цієї мети, міністерство в наказі звертається «за соціальною солідарністю до повітів, міст і сіл терміново виділити майдани, «необхідні для практики фізичних вправ та спорту» [там само]. Умови виконання наказу варіюються від оренди поля або пасовища в селах до створення в містах стадіонів, сучасних комплексів з доріжками, ангарами, мийками, душовими кабінами, басейнами, трибунами тощо. Для виконання рекомендованих цим наказом заходів вимагають надіслати програму дії, «яку здатні розробити» [156, с. 18].

Цікавим для розгляду є лист БНК від 10 червня 1922 р. до префектів всіх рівнів для виділення територій для стадіонів та спортивних майданчиків для занять фізичним вихованням і спортом юнацтва та допризовної молоді від 18 років. У цьому документі наголошують про обов'язковий щорічний звіт щодо організації, впорядкування та обладнання будь-якого місця для занять: залу, майданчика, стадіону [129, с. 14; 16; 19].

Закон про фізичне виховання, опублікований у Офіційному бюлетені №59 від 17 червня 1923 р., постановив, що «фізичне виховання є головним обов'язком» для молоді допризовного віку та повинен бути реалізований в

усіх закладах освіти. Саме для ефективної організації фізичного виховання на рівні всієї країни згідно з статтею 2 цього документа було створено Національне Бюро з фізичного виховання (Oficiu Național de Educație Fizică (ONEF), інституцію, яка діяла в єдиному середовищі з Міністерством освіти, Міністерством оборони і Міністерством охорони здоров'я, праці і соціального захисту. Здійснюючи аналіз статті 3 цього закону, Т. Дороніна виокремила завдання ONEF, а саме:

- визначення основного напрямку організації фізичного виховання і військової підготовки в контексті створення товариств, федерацій, союзів;
- забезпечення необхідними спортивними майданчиками і обладнанням, контроль за адмініструванням цією матеріально-технічною базою;
- участь у підготовці вчителів, тренерів, інструкторів з фізичного виховання, які працюють в школах, армії, в будь-яких інших організаціях;
- розробка інструкцій і публікацій для популяризації фізичного виховання серед усіх верств населення [46, с. 10–11].

У розділі II цього ж закону окреслені засади організації ONEF, її структура – керівний комітет на чолі з почесним головою, виконавчого голову, генерального директора, керівників юридичного, організаційного, адміністративного підрозділів. В склад бюро обов'язково входили ректор Національного інституту фізичного виховання та начальник генерального штабу армії країни. Керівний комітет за статтями 6, 7, 8 виконував такі завдання: формування річного бюджету Національного бюро, розробка положень, згідно з якими діяла ця організація та підпорядковані їй інституції.

На державну службу в бюро були запрошені як фахівці з фізичного виховання (за умови наявності диплома про базову освіту – стаття 10 даного закону), так і військових – стаття 12. Крім того, в керівний склад бюро та педагогічний колектив інституту фізичного виховання

запрошували педагогів, управлінців, медиків, навіть іноземного походження.

Задля ефективного масового залучення населення Румунського королівства до фізичного виховання в столицях повітів і в інших великих містах створювали регіональні інспекторати Національного бюро (стаття 13). Був передбачений окремий бюджет, походження та витрати фондів якого контролювала вища розрахункова палата.

Питанню створення Національного інституту фізичного виховання був повністю присвячений розділ IV, наголошено на його значенні у системі освіти і оборони: підготовка керівників з фізичного виховання для закладів освіти і армії, реалізація теоретичної та практичної підготовки кадрів для фізичного виховання, організація курсів для практичного навчання педагогів, які бажатимуть покращити власні знання і уміння, а також виокремлення умов залучення до такого навчання. Цікаво, що закон наголошував на змінах в системі вищої освіти, які відбудуться внаслідок появи такого фахового закладу, зокрема обов'язкову організацію при університетах секцій з фізичного виховання.

Ще однією особливістю, що дає можливість вважати вагомим цей закон є той факт, що міські і сільські комітети мали право безкоштовно, з дотриманням законодавчих норм, отримувати землю для створення ігрових та спортивних майданчиків, місць для бігу та стрільби [510].

В умовах посиленої зацікавленості до організації та функціонування системи фізичного виховання і спорту в 1923 р. було реалізовано ідею створення закладу підготовки фахівців Національного інституту фізичного виховання. Ініціатор і організатор інституту, перший ректор, професор В. Бадулеску (1882-1944 рр.) перетворив спортивний майданчик курсантів військової піхотної школи на сучасний спортивний комплекс, який був відкритий в 1926 р. [571, с. 34–56].

Подальший розвиток фізичного виховання у країні пов'язаний з прийняттям нового закону про фізичне виховання №2801 від 15 серпня

1929 р., надрукованого в Офіційному бюлетені (№ 196, частина I) 4 вересня. У тексті документа конкретизовано, що фізичне виховання «є обов'язком всієї молоді країни і здійснюється в усіх державних і приватних шкільних закладах, а також в спеціалізованих організаціях»; зафіксовано реорганізацію ONEF – перехід у підпорядкування Міністерства охорони здоров'я і соціального захисту, залишивши у статусі «однодумців» Міністерства освіти й оборони. Саме така співпраця, на думку розробників закону, мала реалізувати ідею системної організації фізичного виховання в школах і військових установах, зокрема розробку навчальних програм і формування кадрового складу. Зрозуміло, що структура управління бюро зазнала певних змін: керівний комітет очолював міністр охорони здоров'я, а до його склад входили: начальник генерального штабу армії, директор департаменту середньої освіти Міністерства освіти, представник медичного вищого закладу, директор ONEF і голова Союзу спортивних федерацій Румунії – нової, приватної формації в галузі фізичного виховання і спорту, що згрупувала федерації з видів спорту (стаття 41). Комітет спрямовував діяльність бюро, розробляв напрями функціонування, візував рекомендації, управляв бюджетом [571, с. 39–56].

Розділ III було присвячено викладанню фізичного виховання у цивільному та військовому інститутах фізичного виховання, подано тематику навчання: «теоретичні і практичні» і відповідно «профіль педагогів», які здійснювали таку підготовку: характер їх відбору, положення про конкурс, вимоги до відбору кандидатів; терміни навчання (не менше ніж 3 роки), механізм переведення студентів з курсу на курс та специфіка іспитових випробувань; ступінь, яку випускники отримують після випуску тощо [728, с. 121].

Прийняття закону від 8 травня 1933 р. суттєво змінило регламентування фізичного виховання в Румунії, вперше затвердивши завдання та зміст приватної діяльності в галузі фізичного виховання,

спорту і туризму. Зокрема стаття 40 цього документа наголосила на «свободі» приватної ініціативи, реалізацію якої потрібно здійснювати через об'єднання «любителів і професіоналів» у федерації різних видів спорту й консолідації в Союз Спортивних Федерацій Румунії (Uniunea Federațiilor Sportive din România, UFSR). Через Союз, який визнано згідно з статтею 47 юридичною особою, держава контролювала та координувала спорт, туризм і фізичне виховання, які функціонували за приватною ініціативою [453].

За положеннями закону, виокремленими в наступній, 41 статті, роз'яснено, що діяльність будь-якої приватної спілки напряму фізичного виховання, спорту і туризму можлива лише у випадку її приєднання до спеціалізованої федерації у складі UFSR відповідно до власних статутів, затверджених Союзом.

Варто зазначити, що не зважаючи на надзвичайну актуальність та прогресивність, цей закон офіційно затверджував значний системний тиск на приватне фізичне виховання і спорт, здійснюючи весь можливий контроль: «У випадку виявлення порушення в керівництві федераціями або асоціаціями, він [Союз] має право звільняти членів керівних органів федерацій і замінити їх іншими до найближчих загальних зборів» [453, с. 32].

Значну увагу в тексті документа приділено структурі Союзу. Так, керівну роль відігравав комітет, до складу якого входили голови всіх федерацій і по одному делегату від Міністерств народної освіти, національної оборони, здоров'я, праці і соціального захисту, а також видатні особистості у національному спортивному житті. Це свідчить про намагання держави консолідувати зусилля громадських спортивних організацій, міністерств та відомств, особисто активних громадян і відомих діячів.

Суттєвим став перелік конкретних шляхів підтримки спорту, туризму і фізичного виховання населення. Таким чином, до переліку були

внесені: а) субвенції, премії і різні форми матеріального забезпечення; б) надання державних, повітових земельних ділянок для практичної діяльності, призначення яких вже не змінювали; в) видача колективних паспортів для спортивних команд, які їдуть за кордон, шляхом внесення змін до закону про паспорти; г) зниження на 50% тарифів для проїзду залізницею, річковим та морським транспортом для членів спортивних команд; д) звільнення від сплати податків на виступи, змагання, спортивні свята і паради, організовані в рамках Союзу (надано Міністерством фінансів на основі звернення – О.Ц.) тощо [728, с. 121].

Наступні нормативно правові акти групи були прийняті з подачі військових та регламентували різноманітні аспекти виховання здорового, боєздатного населення, забезпечення армії фізкультурно-спортивними спорудами тощо. Причиною активної діяльності Міністерства оборони Румунії та його активної співпраці із Міністерством освіти та громадськими фізкультурно-спортивними товариствами стала ситуація у Європі та світі. Адже світова криза економіки 1929-1933 рр. загострила міжнародні відносини й призвела до окупації військами Японії території Маньчжурії (осінь 1931 р.), але світова спільнота практично не зреагувала та не запровадила відповідні санкції. З'явився перший прецедент безкарності агресії, яким скористалась Італія, захопивши у 1935-1936 рр. Ефіопію. Наступним кроком до ескалації став «Пакт згоди і співробітництва» між Англією, Францією, Італією і Німеччиною, що був підписаний за пропозицією Муссоліні (липень 1933 р.). Цей договір, хоча і був зірваний, передбачав співпрацю цих країн у питанні перегляду Версальської системи і юридично закріплював рівноправність Німеччини в галузі озброєнь, якої вона була позбавлена.

Створена після Першої світової війни система європейської безпеки припинила існування – у 1934 р. Гітлер здійснив спробу приєднати Австрію, у 1935 р. земля Саар у результаті плебісциту відійшла до Німеччини, Велика Британія і Німеччиною уклали військово-морську

угоду, що була двостороннім порушенням Версальської системи. В результаті спільні інтереси Японії та Німеччини привели до підписання Антикомінтернівського пакту (25 листопада 1936 р.). В тому ж році Німеччина й Італія підтримали фашистський заколот генерала Ф. Франко в Іспанії.

Крах політики «умиротворення агресора» та ідеї створення системи колективної безпеки, відкрита підготовка до війни, розгорнута у Німеччині, призвели до потреби прийняття законів, які забезпечували ефективне функціонування системи виховання і підготовки патріотично налаштованого, фізично та морально загартованого, дисциплінованого та боекдатного населення. Так, у 1936 р. був прийнятий декрет-закон 821/1936 щодо змін в організації і функціонування Відомства Виховання Румунської Молоді (Oficiului Educației Tineretului Român (OETR)) [345, б/с]. Через рік, у 1937 р., відомство було ліквідоване, королівський декрет № 3424 від 7 жовтня 1937 р. підтверджує цей факт. Цей же законодавчий акт затвердив засади організації і функціонування Гвардії країни [347, с. 81–90].

З метою створення умов для ефективних занять фізичними та військово-прикладними вправами, забезпечення новоствореної гвардії фізкультурно-спортивними площами та спорудами 7 квітня 1938 р. на офіційному рівні була затверджена передача земельних ділянок з власності держави.

Розглянемо закони другої групи, що управляли діяльністю фізкультурно-спортивних громадських та державних товариств в країні. А саме закон затверджений 09 липня 1921 р., що визначав статус «Румунського товариства зброї, гімнастики і сигналу» м. Бухарест як юридичної особи. Крім того, у 1923 р. законодавчо затверджено створення Румунського королівського аероклубу. Статут цієї організації та відповідний закон були проголосовані на засіданні Сенату країни 8 березня 1923 р. і опубліковані в «Офіційному віснику» №7 від 1923 р. [509].

Початок Другої світової війни спричинив зміни й у регламентуванні громадського руху тіловиховного спрямування в країні: відповідно декрету-закону 3.628/29 жовтня 1940 р. Союз спортивних федерацій Румунії був розпущений та реформований у Румунську спортивну спілку – OSR (Organizații Sportului Românesc) [346, с. 14–16].

Відомо, що туризм, орієнтування, лижний спорт та інші прикладні види фізичного гарту мали неабияке значення у підготовці майбутніх солдат і офіцерів армії. Тому діяльність фізкультурно-спортивних спілок потребувала змін відповідно до вимог військового часу. Першими кроками стали припинення роботи Федерації туристичних товариств Румунії (13 листопада 1940 р.) та мілітаризація новоствореного підрозділу туризму Румунської спортивної спілки [346, с. 13]. Через два роки, 7 листопада 1942 р. в «Законі про реорганізацію Румунської спортивної спілки» («lege pentru reorganizarea OSR») роль фізичного виховання і національного спортивного руху під час війни була піднята практично на якісно інший рівень: збільшено кількість занять фізичними і прикладними вправами, стрілецькою підготовкою, лижами в старших класах школи (саме їх необхідно було проводити щоденно), інтенсифіковано заняття орієнтуванням, плаванням і туризмом для студентів вищих навчальних закладів у гуртках з обов'язковим відвідуванням, систематичних змаганнях і масових заходах.

Положення «Закону про фізичне виховання» 1943 р. відрізнялись від попередніх лише черговою зміною підпорядкування Румунської спортивної спілки, яку повернули під керівництво Ради міністрів країни, натомість різні міністерства «отримали завдання щодо фізкультурно-спортивної діяльності». Через рік, 7 грудня 1944 р. було офіційно оголошено про розпуск вище зазначеної спілки і створення Союзу спортивних федерацій Румунії [500, б/с.; 504; 508, с. 33; 511].

Отже, нормативно-правове регламентування фізичного виховання і спорту дітей та молоді Королівства Румунія перебувало у стані активного

розвитку, якому з боку держави було приділена значна увага: закони та декрети визначали засади системи фізичного виховання всіх верств населення, контролювали реалізацію впровадження його форм у заклади освіти; корегували громадський фізкультурно-спортивний рух та запровадили заклад підготовки кваліфікованих кадрів у цій галузі.

Після знищення фашистської диктатури Антонеску, змін кордонів та зречення від престолу короля Міхая у 1945 р. в країні було створено уряд комуністичної спрямованості, а у 1947 р. – Народну республіку Румунія (офіційна назва країни 1947–1965 рр., рум. Republica Populară Română – О.Ц.).

Науковці неодноразово стверджували, що ми не можемо розглядати фізичне виховання молодого покоління, оминаючи систему освіти країни. Адже система освіти забезпечує розвиток однієї з найважливіших соціально-людських проблем – підготовку і навчання молодого покоління, робочої сили, спеціалістів. У зв'язку з цим навчання та освіта стали національним пріоритетом, який «необхідно розвивати в контексті взаємодії між вимогами соціально-економічного розвитку і розвитку людських ресурсів» [458, с. 2–6].

Реформа освіти Румунської Народної республіки, запроваджена Декретом № 175 від 3 серпня 1948 р., встановила радянську модель освіти, якій були притаманні масовий характер, зменшення тривалості обов'язкового навчання з 7 років до 4 (в міжвоєнний період), а тривалості навчання в середній школі з 11 до 10 років (у 1956 р. повернулися до 11-річної освіти – О.Ц.), введення обов'язкових дисциплін – російської мови (законами про освіту від 1968 і 1978 рр., ця норма була відмінена – О.Ц.), фізичного виховання, атеїзму тощо та єдиних навчальних програм. Були створені спеціальні дворічні школи, еквівалент середньої школи для робітників підприємств, тобто ліцей, де незалежно від попередньої освіти сформували умови для отримання диплома з відривом від виробництва

(віком від 23 до 40 років). Випускники таких закладів освіти могли вступати в будь-який вищий навчальний заклад.

Класичний розподіл між технічними ліцеями, класичними і професійними школами був повністю ліквідований – школи розділили на три рівні (початкові і середні школи, університети), приватні і релігійні школи зовсім закрили, а частина університетів деградувала до рівня технічних інститутів.

Реформа 1948 р. внесла дуже помітні зміни завдяки виданню певних нових підручників, введенню програм й планів і опиралась насамперед на принцип політично-ідеологічної орієнтації освіти, кінцевою метою якої було створення «комуністичної освіти». Дослідниця освітньої реформи 1948 р. С.Н. Тудосіу неоднозначно оцінила вплив Румунської Комуністичної партії на процес освіти, здійснений шляхом створення піонерської та комсомольської організацій в школах [747, с. 110].

Водночас варто відзначити певні досягнення цієї реформи – ліквідацію безграмотності населення, створення умов для масового навчання читати і писати національною мовою, мовами національних меншин (особливо угорською) [747, с. 170].

Отже, політика реформи 1948 р. щодо розширення доступу до освіти мала значний успіх з огляду на наявну матеріальну базу, ефективність підготовки педагогічних кадрів, мотивацію учнів і студентів, незважаючи на помилкові орієнтири, які виникали через копіювання радянської системи освіти, яка зі свого боку повністю відрізнялася від національних та європейських традицій, акумульованих в Румунії до 1948 р.

Етап визнання «фізичного виховання і спорту як пріоритету в розвитку держави» на офіційному рівні розпочався з прийняттям «Закону про організацію вищої освіти з фізичного виховання й про відновлення Національної академії фізичного виховання» (1945 р.), закону «Про призначення Народної спортивної організації (Organizației Sportului Popular, OSP) державним органом, що функціонує під керівництвом Ради

Міністрів та ліквідацією Союзу спортивних федерацій Румунії» (1946 р.). Саме вони стали документами, що затвердили: а) ліквідацію «старих структурних формацій» у галузі фізичного виховання і спорту; б) відновлення повноцінної підготовки фахівців цієї галузі [500; 511].

6 квітня 1948 р. Вищі Національні Збори країни проголосували за Конституцію Румунської Народної Республіки, зокрема за відповідні 20 і 25 статті, визначаючи фізичне виховання одним із провідних і обов'язкових завдань освіти країни. У зв'язку з цим виникла потреба в керівному органі, який би взяв на себе управління системою фізичної культури і спорту населення Румунії. Такі повноваження Комітету з питань фізичної культури і спорту при Раді Міністрів (Comitetul pentru Cultură Fizică și Sport (CCFS)) надав декрет № 329 від 6 серпня 1949 р. Момент оприлюднення цього декрету засвідчив втрату чинності закону №135 від 9 березня 1946 р. щодо створення «Організації народного спорту» [343, б/с].

Розділ I «Головні положення» визначив мету і завдання Комітету з фізичної культури і спорту, а саме: планування і реалізацію політики розвитку фізичної культури і спорту в країні, координацію діяльності громадських організацій і державних інституцій з питань фізичної культури і спорту, керівництво і контроль діяльності всіх організацій системи. Крім того, Комітет повинен був контролювати розвиток теоретичних наукових досліджень в галузі, вивчення нових методик фізичного виховання, формування наукового підґрунтя для використання новітніх технологій в процесі спортивного тренування тощо. Ще одним струменем «спортивних завдань» стали вирішення проблем матеріально-технічного забезпечення, а саме: цей комітет спорту формував перелік необхідного спортивного обладнання, необхідних для досягнення мети власної діяльності, створював умови для його затвердження Державною плановою комісією Ради Міністрів країни, наглядав за виробництвом і раціональним розповсюдженням цього обладнання, вживав заходів щодо

розвитку мережі спортивних майданчиків, регулював норми їх будівництва і використання. Оцінка результативності всієї галузі фізичної культури і спорту також входила в обов'язки Комітету, зокрема установа визначала кваліфікацію спортсменів та їх тренерів усіх рівнів, здійснювала вручення спортивних нагород, преміювала тощо.

Окрему увагу в декреті приділено кадровій політиці та її ідеологічному вихованню. З метою вирішення цієї проблеми Комітет мав не тільки раціонально використовувати кадри, а й сприяти підвищенню ідеологічного рівня фахівців і передових спортсменів. Питання ефективної пропаганди також входили у сферу його діяльності, оскільки ця структура керувала спортивною пресою, координувала видання книг, брошур, довідників, бюлетенів, альманахів та інші публікації з проблем фізичної культури і спорту тощо. Інші два напрямки діяльності формувались у співпраці з Міністерством освіти і Міністерством охорони здоров'я. У першому випадку Комітет брав безпосередню участь у розробці й затвердженні програм з фізичної культури і спорту, контролюючи їх застосування в усіх навчальних закладах будь-якого рівня, а в другому – зобов'язаний був організувати необхідну медичну допомогу спортсменам будь-якого рівня.

Другий розділ декрету №329 визначив основні засади організації Комітету з питань фізичної культури і спорту. Очолював комітет голова та чотири заступники, призначені рішенням Ради Міністрів Румунії. Крім них, в установі працювали 12-18 фахівців сфери фізичної культури і спорту. Відповідно до декрету при комітеті мали можливість діяти радники, які згідно з декретом №86 від 7 березня 1949 р. працювали на договірних засадах і залучались при потребі [343, б/с].

Усі організаційні положення діяльності Комітету були визначені в регламенті, також затвердженому Радою Міністрів країни. Відповідно у кожному повіті країни, згідно з декретом, функціонували повітові

Комітети фізичної культури і спорту, а при «Народних Радах» місцевого рівня – делегати з певних питань.

Рішення про реструктурування установи, діяльність якої охоплювала сферу фізичної культури і спорту, було прийнято без відповідної фінансової «підготовки», тому стаття 10 декрету №329 виокремила використання спеціального кредиту з резерву Ради Міністрів країни на фінансування діяльності Комітету з питань фізичної культури і спорту на 1949 р. [343, б/с].

Отже, Комітет з питань фізичної культури і спорту Румунської народної республіки, що діяв з серпня 1949 до липня 1957 рр., як основний законотворчий, регламентувальний, керівний та контролювальний орган в сфері фізичної культури і спорту, став правонаступником «Організації народного спорту».

Звичайно, повоєнні закони, що внесли зміни в освіту і громадський рух, фізичне виховання і спорт, з часом вимагали уточнення та перегляду. Це сприяло прийняттю рішення ради міністрів Румунської Народної Республіки 2 липня 1957 р. про реорганізацію руху фізичної культури і спорту і створення Союзу з питань Фізичної Культури і Спорту (*Uniunii pentru cultură fizică și sport (UCFS)*).

Такий документ вважаємо першим нормативним актом, в назві і змісті якого спостерігаємо ідеологічний вплив «радянзації». Крім того, в ньому знаходимо виокремлення проблем наявної організаційної структури Союзу з питань фізичної культури і спорту та діяльності організації. Розглянемо зміст «Рішення ЦК Румунської трудової партії і Ради міністрів Народної Румунської Республіки щодо реорганізації руху фізичної культури і спорту». Аналіз діяльності Комітету з фізичної культури і спорту як керівного органу сфери країни підтвердив, на думку авторів, наявність цілого переліку негативних аспектів. Їх можна розділити на дві окремі групи – «управлінські» та «ідеологічні». Стосовно загальної характеристики першої групи, визначаємо недосконалість системи

управління, ознаками якої стали «велика кількість зацікавлених на папері» і наявність паралельності керівних органів зверху до низу, і як результат, бюрократизму – активного звітування про результати і відсутність фактичної відповідальності.

До другої належать проблеми нехтування масовим фізичним вихованням щодо занадто розрекламованої турботи про спорт вищих досягнень як можливість представити світу переваги соціалістичного устрою.

Отже, аналіз діяльності Комітету фізичної культури і спорту з 1949 до 1957 рр. висвітлив наявність низки негативних моментів в організації фізичного виховання всіх верств населення, зокрема застарілу бюрократичну систему – «зверху вниз», в якій декілька разів дублювались органи управління; нехтування масовим фізичним вихованням стосовно перебільшеної вагомості спорту та відповідно неправдиві дані про залучення до спортивних змагань, наприклад школярів.

Одним із шляхів реструктуризації управлінської ланки галузі стало створення єдиної громадської організації «за принципом демократичного централізму» – Союзу з питань фізичної культури і спорту Румунської Республіки (UCFS) як єдиного керівного органу, організаційною основою якого стали фізкультурно-спортивні колективи, створені на підприємствах, в установах та ремісничих кооперативах, автотракторних станціях і радгоспах, школах та культурних центрах. У їх складі запроваджували секції з різних видів спорту, які брали участь в змаганнях міського, регіонального чи республіканського характеру. У рамках цих колективів було передбачено функціонування спортивних секцій, метою яких, мала була участь у змаганнях міського, регіонального або державного рівня. Змагальна діяльність учнів та студентів, на думку розробників, відбувалась в рамках чемпіонатів закладів освіти, республіканського гатунку серед школярів та молоді; спортивною активністю піонерів опікувались піонерські організації за програмами Міністерства освіти і культури.

Крім того, було заплановане створення спортивних клубів та федерацій – юридичних осіб для надання фізкультурно-спортивних послуг. Федерації з видів спорту зі свого боку стали «вищим спеціальним форумом відповідного спортивного напрямку» та зосередили увагу на його розвитку. Важливий акцент було поставлено на невеликому штаті співробітників та посиленні роботи на громадських засадах.

Також з метою розвитку спорту вищих досягнень Союз (UCFS) тісно співпрацював із Олімпійським комітетом Румунії (COR) та Асоціацією «Народний туризм», метою якої був розвиток туризму та екскурсій.

Остаточно були розділені «до військова» підготовка та фізичне виховання учнівської молоді, Добровільне об'єднання підтримки оборони Вітчизни (Asociația Voluntară pentru Sprijinirea Apărării Patriei, AVSAP) за зазначеним документом впроваджувало лише прикладний аспект деяких видів спорту: стрільбу, мотоспорт, лижі тощо.

Масове фізичне виховання організували за територіальним принципом або адресності функціонування (при підприємствах, установах, профспілкові, студентські, військові, кооперативні, сільські) спортивних колективів. Відповідно позашкільну діяльність учнів розгортали в спортивних колективах при школах (гуртки, секції) і в рамках дитячих спортивних шкіл. Змагальну діяльність учнів та студентів згідно з рішенням проводили в рамках шкільних, повітових і державних чемпіонатів для юнаків і спартакіад для молоді. Бачимо ідеологічне підґрунтя, закріплене в положенні керівної ролі піонерської організації в процесі фізичного виховання учнів: «спортивна діяльність піонерів повинна бути керована піонерськими організаціями в школах, палацах і будинках піонерів на основі програм Міністерства освіти» [445, б/с].

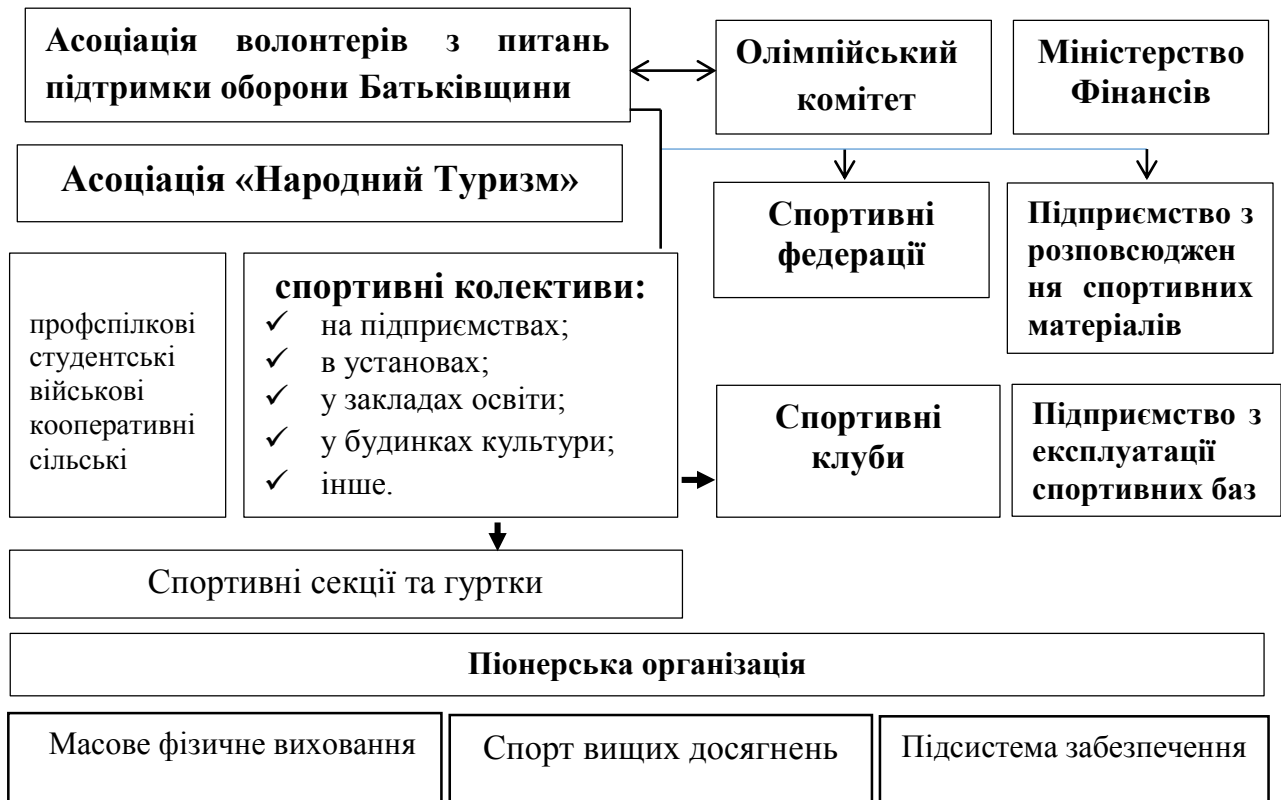

Рис. 2.3 Система фізичного виховання і спорту РНР 1957 р.

Враховуючи регіональну специфіку, з метою розвитку туристичної привабливості регіонів країни в Румунії було створено Асоціацію «Народний Туризм», спортивним федераціям повернені назви і юридичний статус, активізовано діяльність НОК Румунії (рис.2.3, розроблено автором).

Діяльність Асоціації волонтерів з питань підтримки оборони Батьківщини обмежували лише прикладними видами спорту: стрільбою, мотоспортом тощо. До складу підсистеми забезпечення результативності діяльності Союзу з питань фізичної культури і спорту в Румунській Народній Республіці зараховували підприємство з розповсюдження спортивних матеріалів, зокрема газет «Народний Спорт» і «Юніорський спорт», журналів «Фізична культура і спорт» та «Стадіон» як друкованих органів Союзу з питань фізичної культури і спорту в Румунії, підприємство з експлуатації спортивних споруд, а також Міністерство фінансів.

Окремим напрямом реформування системи фізичного виховання і спорту Румунії реалізовували зниження ціни на спортивне обладнання, друковані матеріали, зменшення митних тарифів на імпорتنі товари сфери фізичної культури і спорту, зниження податку на спортивні спектаклі, свята, змагання тощо [445, б/с].

Законом, що протягом більше ніж 20 років регламентував всі аспекти діяльності системи фізичного виховання і спорту Румунії, називаємо «Закон №29 від 29 грудня 1967 р. щодо розвитку діяльності з фізичного виховання і спорту» [494], який був перевиданий у 1977 р. з новою нумерацією статей згідно з вимогами Декрету Державної Ради № 396 від 7 грудня 1976 р. Необхідно зазначити, що впровадженню закону 1967 р. передувала важлива та різнопланова робота щодо визначення результативності чинних законів, розроблених програм навчання, системи оцінювання, гігієнічних норм тощо. Оприлюднення її результатів на Конференції працівників освіти та галузі фізичної культури і спорту (28-29 липня 1967 р.), призвели до остаточного оформлення нового закону.

Загальні положення першого розділу закріплюють національний інтерес держави до фізичного виховання і спорту в Соціалістичній Республіці Румунія.

За законом, одними із основних завдань держави виокремлені зміцнення і підтримання здоров'я, зростання фізичної здатності, ефективне використання вільного часу, гармонійний фізичний і моральний розвиток населення шляхом фізичного виховання і занять спортом.

На підприємствах і в установах ці обов'язки були покладені на профспілки; в школах та інших закладах освіти – на Союз Комуністичної молоді та національну раду піонерської організації. У навчальних закладах всіх рівнів процес фізичного виховання шкільної і студентської молоді був організований Міністерством освіти і виховання. У виконанні завдань щодо розвитку фізичного виховання і спорту беруть участь Міністерство охорони здоров'я, Національний союз кооперативів, Комітет з питань

народних рад, місцеві органи державної адміністрації, Міністерство туризму, інші органи і громадські організації (див. рис. 2.4).

Рис. 2.4 Розподіл обов'язків з організації фізкультурної та спортивно-масової діяльності населення Румунії (за першим розділом «Загальні положення» Закону №29 від 1967 року) [розроблено автором]

Центральним спеціалізованим органом управління (громадського характеру) визнана Національна Рада з питань фізичного виховання і спорту, яка спрямовувала і координувала діяльність з фізичного виховання та спорту, впроваджувала політику соціалістичної партії і держави в цій сфері (див. рис. 2.5).

Проаналізувавши завдання цих органів і організацій, визначимо їх найважливіші спільні риси: залучення шкільної, студентської та робітничої молоді й дорослого населення до систематичних занять фізичними вправами і спортом; широкий розвиток масового спорту, виховання талантів і підвищення рівня спорту вищих досягнень.

Звичайно, задля виконання такого пласту завдань повинна була існувати злагоджена співпраця та тісна координація всіх цих організацій [368].

Рис. 2.5 Організаційна структура реалізації рішень Національної ради з питань фізичного виховання і спорту Румунії

Другий розділ закону присвячено засадам організації Національної Ради з питань фізичного виховання і спорту та підлеглих місцевих рад, визначено їх державне підпорядкування.

Чітко виокремлені завдання Національної Ради, які можна розділити на декілька груп: перша стосується перспективності планів, орієнтирів і змісту фізичного виховання, друга – масового спорту, а третя – спорту вищих досягнень.

За законом Рада спрямовувала специфічну діяльність з фізичного виховання і масового спорту, відповідала за розвиток румунського спорту вищих досягнень і його презентацію на міжнародних спортивних змаганнях.

У законі наголошено, що всі нормативи, визначені Національною Радою з питань фізичного виховання і спорту, мають обов'язковий

характер. Крім цього, рада керувала і спрямовувала діяльність спортивних федерацій країни.

До завдань Національної ради також входило встановлення норм щодо змагань, класифікації спортсменів та призначення звань, розрядів і ступенів; системи підвищення кваліфікації тренерів, інструкторів, суддів тощо; планування і управління коштами, передбачених на розвиток фізичного виховання і спорту. Крім того, рада відповідала за функціонування і режим адміністрування спортивних споруд.

За згодою Міністерства фінансів і Міністерства праці Національна рада формувала нормативи стимулювання спортсменів, спеціалістів і технічних працівників. У законі наголошено, що всі нормативи визначені НРФВС мають обов'язковий характер. Також рада керувала і спрямовувала діяльність спортивних федерацій країни. За нормами цього закону, виокремлені рамки співпраці ради з Міністерством освіти і виховання і Міністерством охорони здоров'я, а саме: планування наукових досліджень в сфері фізичного виховання і спорту, організація спільної інформаційної діяльності і створення спеціалізованої документальної бази.

Спільно з Міністерством охорони здоров'я рада повинна була слідкувати за дотриманням санітарно-гігієнічних норм на тренувальних базах під час тренувань і змагань; вносити пропозиції щодо підвищення підготовки медичних працівників, які працюють в закладах цієї галузі.

Цікавим в контексті дослідження визначаємо регламентування відповідальності ради за ефективність пропаганди в сфері фізичного виховання і спорту, зокрема спортивної преси і реклами. В законі затверджено фінансування її діяльності з державного бюджету, доходів від спортивних лотерей і конкурсів, видатків профспілок тощо [494].

Важливим вектором завдань Національної ради стало ще й планування власної діяльності – розробка інвестиційного плану і плану розвитку власної матеріальної бази. Щодо матеріально-технічної бази, то в завдання Національної ради входило надання спеціалізованої допомоги в

будівництві спортивних баз, внесення пропозицій виробничим міністерствам щодо якості, асортименту і кількості матеріалів та обладнання, нагляд за дотриманням їх призначення. Саме в цьому законі вперше з'являється заборона будь-якої зміни призначення спортивної бази. У співпраці з державними органами і громадськими організаціями, які мають завдання в сфері фізичного виховання і спорту, НРФВС формувала вимоги щодо функціонування спортивних клубів й асоціацій, а також щодо використання ними грошових коштів.

Стаття 6 першого розділу затвердила обов'язковий статус республіканських конференцій з питань спортивного руху, визначила мету їх створення: аналіз функціонування сфери фізичного виховання і спорту задля визначення шляхів щодо її подальшого розвитку, а також створення умов для підвищення власної фахової майстерності спортсменів, членів національної Ради і місцевих рад з питань фізичного виховання та спорту, членів спортивних федерацій, клубів і асоціацій, представників державних організацій, які займаються проблемами фізичного виховання і спорту.

Наступна стаття визначала склад НРФВС, який створювали з учасників конференції та членів-представників відповідних державних органів і громадських організацій; періодичність її зборів, систему управління. Виконавче бюро ради, до складу якого входили голова, перший заступник голови, п'ять заступників, два секретарі і члени, було визначено колективним керівним органом ради, який забезпечує виконання рішень Ради між засіданнями і оперативне керівництво діяльністю. Стаття 8 цього ж закону визначала організаційну структуру Національної ради з питань фізичного виховання і спорту Румунії. Згідно з законом в адміністративно-територіальних одиницях країни функціонували місцеві ради з питань фізичного виховання і спорту, які діяли під керівництвом НРФВС і водночас були відповідними спеціалізованими органами громадського характеру. Такі ради створювали з членів, затверджених під час конференції, проведеної на місцевому рівні,

і представників, призначених місцевими державними органами і громадськими організаціями галузі фізичного виховання і спорту. З метою забезпечення виконання рішень ради, функціонування та звіту було створене виконавче бюро місцевої ради з питань фізичного виховання і спорту, яке зі свого боку діяло в такому складі: голова, його заступники і члени.

Учасниками конференції в адміністративно-територіальних одиницях були спортсмени, фахівці з питань фізичного виховання і спорту, делегати спортивних клубів і асоціацій, представники громадських організацій тощо. Метою проведення місцевої тематичної конференції було визначено аналіз стану виконання прийнятих попередньо рішень і затвердження заходів, спрямованих на подальший розвиток фізичного виховання і спорту у відповідних адміністративно-територіальних одиницях.

Отже, аналіз положень вище зазначених законів дає змогу зробити висновок, що законодавче регламентування системи фізичного виховання і спорту Румунії перебувало у постійному розвитку. На цей процес впливали суб'єктивні та об'єктивні причини, зокрема тотожність румунської та радянської систем загалом та наявність суто румунських народних тіловиховних традицій. В основних їх положеннях вказано, що центральним органом управління цієї системи була Національна рада з питань фізичного виховання і спорту [494, б/с].

Стаття 12 наголошувала на тому, що ради з питань фізичного виховання і спорту будь-якого рівня з моменту прийняття закону мали права юридичної особи.

Стаття 16 цього ж закону регламентувала роль комсомолу Румунії в ефективній діяльності системи фізичного виховання і спорту країни. На союз молоді були покладені такі обов'язки:

а) організація спортивної діяльності в школах та інших закладах освіти;

- б) підтримка спортивної діяльності, організованої профспілками на підприємствах і в установах, а також університетських спортивних клубів;
- в) сприяння розвитку туризму, технічних видів спорту та інших видів рекреації;
- г) участь в організації університетських і шкільних чемпіонатів;
- д) організація фізичного виховання в таборах відпочинку для учнів і студентів спільно з Міністерством освіти і виховання;
- е) організація масового спорту в сільській місцевості через сільські спортивні асоціації;
- є) допомога в обладнанні певних спортивних баз.

Наступні статті визначали в цьому ж напрямку обов'язки інших організацій. Наприклад, піонерська організація країни організовувала спортивно-масові заходи серед учнів загальноосвітніх шкіл та відповідала за фізичне виховання і спорт в таборах відпочинку.

Отже, в документі було чітко виділено завдання державних органів в сфері фізичного виховання і спорту: Міністерство освіти і виховання відповідало за ефективність фізичного виховання, масовий спорт та спорт вищих досягнень в освіті, організацію шкільних і студентських змагань різного рівня, підготовку та участь учнів і студентів в спортивних тренувальних таборах; розробку програм фізичного виховання для закладів освіти всіх рівнів; забезпечення умов для розвитку спортивних шкіл і ліцеїв, університетських спортивних клубів; створення і розвиток необхідної матеріальної бази в сфері освіти, будівництво і обладнання спортивних залів, майданчиків та комплексів як стаціонарних закритих, так і просто неба.

Міністерство охорони здоров'я як державний орган впливу в сфері фізичного виховання і спорту Румунії забезпечувало медико-санітарний контроль за тренувальною і змагальною діяльністю, регулювало медичне забезпечення національних спортивних команд; спільно з НРФВС розробляло санітарно-гігієнічні норми в сфері фізичного виховання і

спорту та забезпечувало необхідні умови для функціонування медично-спортивних установ [494].

Варто зазначити, що закон 1967 р. вперше після завершення Другої світової війни офіційно зняв відповідальність за стан фізичного виховання населення Румунії, зокрема дітей та молоді, з Міністерства національної оборони і Міністерства внутрішніх справ, а задля її реалізації було створено НРФВС.

Завдання місцевих органів державної адміністрації можна означити як стратегічні, адже вони здійснювали загальне планування на виділення ділянок для будівництва і обладнання спортивних баз, стадіонів та ігрових майданчиків для дітей. Також вони забезпечували господарювання та утримання таких об'єктів, фінансування закупівлі обладнання та інвентаря. Фінансування діяльності спортивних шкіл і ліцеїв, спортивних тренувальних таборів й таборів відпочинку було ще одним завданням місцевих органів країни (рис. 2.6) [494].

Рис. 2.6 Типи установ-організаторів фізичного виховання і спорту в Румунії (згідно закону 1967 р.)

Так, зміни до закону № 29 щодо розвитку діяльності з фізичного виховання і спорту, запровадили єдину класифікацію установ, що

займались фізичним вихованням і спортом в Румунії, перелік персоналу, а також визначили нормативні критерії для його підбору [494, б/с].

За вищезазначеним законом організацію фізичного виховання і спорту в країні здійснювали в трьох типах установ: а) спортивного характеру; б) рада з питань фізичного виховання і спорту; в) інших тощо.

До установ спортивного характеру належали:

- асоціації з різних видів спорту та фізичної активності;
- клуби;
- регіональні та республіканські центри підготовки національних збірних команд;
- заклади для початківців: секції, гуртки тощо;
- центри для тренувань.

Другу групу представляли повітові, міські, столичні ради з питань фізичного виховання і спорту і ради секторів в м. Бухаресті. До інших установ (третя група) відносили спортивні бази та їх адміністрацію; спорт та фізкультурно-оздоровчі комплекси; центри надання спортивних послуг; адміністратор спортивних баз в м. Бухаресті, бухгалтерії тощо.

За законом 1967 р. спортивними асоціаціями були визначені громадські організації з правом юридичної особи, які сприяли розвитку як масового спорту, так і спорту вищих досягнень. Юридично створювали їх в установах, навчальних закладах, військових установах, громадських організаціях, в органах центральної і місцевої влади, а також в містах і селах. Законом чітко окреслена обов'язкова кількість в кожній із них – не менше 50 членів. Спортивні асоціації, які охоплювали понад 3000 членів, наприклад, в 5 секціях з різних видів спорту, мали більші можливості: наймати додатковий персонал, зокрема секретаря або бухгалтера; організовувати тривалі екскурсії, походи тощо.

Спортивні клуби – це громадські організації, що діяли на правах юридичної особи та створювались, зокрема у навчальних закладах, військових та інших установах, а діяльність спрямовували, як правило, на

розвиток спорту вищих досягнень. Спортивні клуби сформовані при міністерствах, центральних і місцевих органах влади також підпорядковувались НРФВС. Умови створення клубу передбачали наявність 60 спортсменів (дорослих, юнаків і дітей) з одного виду спорту або 150 спортсменів з двох і більше видів спорту, хоча наступна теза закону виокремила можливість отримання дозволу на створення спортивного клубу і з меншою кількістю членів. Як і асоціаціями, спортивними клубами керували ради, обрані на загальних зборах або конференціях [494, б/с].

Заклади / центри для початківців – це установи, створені з метою популяризації різних видів спорту серед дітей, молоді або дорослих, організації занять для тренувальних груп в спортивних асоціаціях, клубах, при місцевих радах з питань фізичного виховання і спорту, адміністраціях спортивних баз тощо. Основною умовою знову стала кількість осіб: центри для початківців відкривали, якщо мінімально було хоча б 30 осіб, а тренувальні центри – за наявності 20 спортсменів.

Крім того, залежно від об'єму відвідувачів, кількості напрямів, статусу і специфіки діяльності організаційна структура цих установ передбачала функціональні підрозділи – відділи з видів спорту, спортивні гуртки, методичні кабінети (зокрема при місцевих радах з питань фізичного виховання і спорту), кабінети спортивної медицини (спортивні асоціації, клуби і центри підготовки національних команд), комісії з видів спорту та комісії з проблем спеціальності.

Згідно з нормами закону спортивні секції організовували для навчально-тренувальної діяльності: в спортивних асоціаціях – унормована кількість 10 осіб; в спортивних клубах – не менше 30 спортсменів (дорослих, юнаків або дітей). Важливо, що обов'язковою умовою відвідувачів секцій була систематична участь в офіційних змаганнях. Спортивні гуртки відкривали в спортивних асоціаціях за наявності 5 охочих осіб.

У центрах підготовки спортсменів такі норми розраховані відповідно офіційно затверджених членів збірних команд країни: в Республіканському центрі підготовки національних команд – 10; в тренувальних центрах – 20 і більше спортсменів [494, б/с].

Методичні кабінети закладів сприяли оптимізації та розвитку їх діяльності шляхом створення теоретико-методичного забезпечення тренувального процесу задля підвищення ефективності фізичного виховання, масового спорту і спорту вищих досягнень, а також для підвищення фахової кваліфікації тренерів, інструкторів і технічного персоналу.

Такі кабінети організовували при закладах спортивного типу та місцевих радах з питань фізичного виховання та спорту (далі місцеві ради – О.Ц.) для співпраці з науковцями і практиками: тренерами, вчителями, медиками, інженерами, біохіміками, соціологами, психологами тощо (див. рис. 2.7).

Заклади спортивного характеру	Місцеві ради з питань фізичного виховання і спорту	Інші
Функціональні структури		
Бюро		
–		Відділи
Структури практичної діяльності		
<ul style="list-style-type: none"> • секції з видів спорту; • спортивні гуртки; • методичні кабінети; • кабінети спортивної медицини. 	<ul style="list-style-type: none"> • комісії з видів спорту; • «проблемні» комісії; • методичні кабінети. 	<ul style="list-style-type: none"> • виробничі ательє; • будівельно-монтажні ділянки, ремонтні цехи; • відділи обслуговування спортивних баз; • спортивні бази і комплекси; • заклади/центри для початківців; • харчові установи і готелі для спортсменів.

Рис. 2.7 Організаційна та функціональна структури установ, що здійснювали організацію фізичного виховання і спорту Румунії досліджуваного періоду

Комісії з видів спорту, створені при місцевих радах, мали громадський характер, організовували і здійснювали підготовку змагальної діяльності у конкретному, обраному виді спорту.

Відповідно «проблемні» комісії – це внутрішня структура громадського гатунку, яка займалась актуальними проблемами спортсменів, які займались індивідуальним видом спорту, підготовки і підвищення кваліфікації кадрів, виховання, нестачі, ремонту, закупівлі спортивного обладнання і матеріалів, будівництва спортивних баз тощо.

Загальною рисою інших установ, які умовно були об'єднані в одну групу, стала відсутність прав юридичної особи (крім економічного підприємства для адміністрування спортивних баз в м. Бухаресті). Розглянемо цільове призначення установ, що безпосередньо брали участь у фізичному вихованні учнівської молоді.

Спортивні бази – це установи без права юридичної особи, організовані для спортивної діяльності, підготовки та участі спортсменів у змаганнях. Керівництво базою здійснював керівник бази.

Наступний тип – спортивні комплекси – це установи, які об'єднували групи спортивних конструкцій, призначених для проведення тренувань і спортивних змагань, розташовані на одному місці або в декількох місцях. Спортивні бази і комплекси створювали передусім в навчальних закладах, військових установах, масових і громадських організаціях, центральних і місцевих органах влади, а також в містах, селищах і селах.

Установи третьої групи створювали відповідно до норм, передбачених в статті 4 Декрету № 162/1973 про встановлення єдиних норм структури економічних, будівельно-монтажних установ, а харчові установи і готелі для спортсменів – відповідно до норм, передбачених для структури підприємств внутрішньої торгівлі і туризму.

Також потребували уваги питання щодо персоналу установ, які займались фізичним вихованням і спортом. За законом такий персонал

складався з наступних категорій: спортивного, управлінського і функціонального апарату (див. табл. 2.2.)

Розділ третій містить додатки до румунського закону 1967 р., в яких зазначено номенклатуру керівного і виробничого персоналу (спеціалісти і адміністратори), чітко виокремлено керівні посади. Наприклад, у місцевих радах з питань фізичного виховання і спорту керівництво здійснювали голова або його перший заступник, секретар та голови комісії з фізичного виховання і спорту.

Таблиця 2.2

Категорії персоналу установ, що займались фізичним вихованням і спортом (за Додатком 3 Закону №29 від 29 грудня 1967)

	Спортивний персонал	Управлінський персонал та персонал групи забезпечення
	Керівний	Керівний
	Виконавчий	Виконавчий
		Адміністративний
		Обслуговуючий
		Забезпечення

У спортивному клубі діяльність коригував голова або заступник голови, у спортивних базах і комплексах – керівник спортивного комплексу або бази. До виконавчих посад згідно з положеннями закону належали тренери I, II, III, IV категорій; головні інструктори та інструктори; організатори спортивних заходів.

Кількість посад в установах фізичного виховання і спорту визначали відповідно до критеріїв, представлених у табл. 2.3.

Норми для персоналу спортивних клубів, асоціацій і центрів

Тренери	Тренери	Балетмейстер, акомпаніатор, організатор заходів	Адміністративно- економічний персонал
1 посада – для команди рівня I, 10 спортсменів; – для команди рівня II, 15 спортсменів. 1 посада – для команди рівня III, склад 30 осіб. 1 – 30 учасників центрів або гуртків моделізму	1 посада – 1500 місцевого населення (асоціація); 1 посада – для 4 секцій з одного виду спорту 10 посад тренерів. 1 – Центр підготовки нац.команд. 1 посада – повітовий радіоклуб.	1 посада – в секції з спортивної /художньої гімнастики. 1 посада – в футбольному клубі. 1 посада – в установі, яка має 5 секцій спорту вищих досягнень.	1 посада – головний бухгалтер спортклубу; 2 посади – бухгалтер, касир; 1 посада – в кожній спорт.асоціації з 5 секцій спорту вищих досягнень. 1 посада – секретар-друкарка, охоронець, працівник, комірник

На основі чинних регламентів закон передбачав призначення необхідних посад з інших галузей. Визначення мінімальної кількості спортсменів, з якими працює один тренер, диференціація за видами спорту, а також градація груп або команд за рівнями, здійснювали відповідно до норм Національної ради з питань фізичного виховання і спорту. В особливих випадках для спортсменів спорту вищих досягнень Рада мала можливість залучати більшу кількість тренерів.

Специфіка спортивних баз і комплексів вимагала різного обслуговувального персоналу.

Отже, в законі чітко прописані вимоги щодо працевлаштування: працівник з благоустрою спортивної бази – 1 посада (в зміну) на ділянку площею 5000 м² або 1500-2000 м² з спортивними майданчиками і залами; 1 посада для басейну, баз з водних видів спорту, катка з штучним льодом і для 1000 м лижні. Для забезпечення умов тренування необхідні також некваліфіковані працівники: 1 посада на кожні 700 м² площі спортивної бази (в зміну); 1 посада на 100 м² внутрішньої площі (в зміну); 1 посада для доріжки для кеглів (в зміну); по 1 посаді в кожному стрілецькому тирі (в зміну). Також у тирах, ковзанках, кінних та водних базах працювали

зброяр, технік з морозильних установок, корабельник, керманіч та доглядач за кіньми.

Чисельність інших категорій кваліфікованих працівників, які забезпечували утримання та ремонт спортивних баз і спортивного обладнання й матеріалів, визначали залежно від обсягу робіт на основі норм праці кожної професії. Тому вперше в законі було прописано, що орган управління фізичним вихованням і спортом (НРФВС) може мати в своєму підпорядкуванні установи з іншою специфікою, які створюють відповідно до структурних норм, затверджених для галузей, частинами яких вони є.

Ідея єдиного закону, який регламентував би всі аспекти фізичного виховання і спорту країни, вперше впроваджена в королівській Румунії («Закон про будинок культури»), була реалізована і в законі від 1967 р. Проте численні складності у будові державної системи фізичного виховання і спорту, наприклад, у підпорядкуванні установ, структура або «громадськість» Національної ради з питань фізичної культури і спорту вимагали додаткових офіційних документів. Саме таким актом стало рішення Ради міністрів Соціалістичної республіки Румунія №629 від 9 квітня 1968 р. «Про деякі заходи для впровадження Закону №29 від 29 грудня 1967 р. щодо розвитку діяльності з фізичного виховання і спорту» [449, б/с].

Звичайно, що фізичне виховання населення Румунії розглядали під кутом політичним та економічним – підготовки гідного робочого покоління, витривалого освіченого, підпорядкованого та дисциплінованого, соціальним – задоволення потреб проведення вільного часу, мілітаристичним – наявність систематичної військової та загальної фізичної підготовки тощо.

2.3 Нормативно-правове регулювання фізичного виховання в сучасній школі Румунії

З огляду на те, що у 1992 р. Радою Європи були прийняті якісно нові законодавчі акти в сфері фізичного виховання й спорту – Європейська хартія «Спорт для всіх» і «Кодекс спортивної етики», які заклали принципи демократії, дотримання прав людини та етичні принципи в галузі фізичного виховання і спорту, вважаємо ці документи основою нових загальноєвропейських законодавчих актів, програм і стратегій розвитку, зокрема для нормативно-правового регламентування цієї галузі сучасної Румунії. Сутність Хартії «Спорт для всіх» полягала у визначенні ролі державних органів влади у підтримці й розвитку фізичного виховання, спортивного руху та рекреації, встановленні шляхів їх співпраці з неурядовими спортивними організаціями, створенні відповідних структур з координації діяльності в розвитку фізичного виховання і спорту. Інформацію щодо результативності реалізації цих норм надають систематичні моніторинги особливостей організації фізичного виховання в європейських країнах, метою яких стало визначення кадрового складу, кількості дітей, охоплених фізичною активністю в закладах шкільної та позашкільної освіти, їх віковий та гендерний склад. Витяг із такого моніторингу, що визначає кількість часу, передбаченого навчальною програмою з фізичного виховання у початковій та середній освіті країн Європи, представлено в табл. 2.4.

Таблиця 2.4

Розподіл часу (хвилин/на тиждень), передбаченого навчальною програмою фізичного виховання (країни Європи) [611, с. 114-115].

Країна	Початкова освіта		Середня освіта	
	Факт Хв/тиждень	Вимога (хв/тиждень)	факт (Хв/тиждень)	вимога (хв/тиждень)
Албанія	90	90	45	45
Андорра	165	165	-	-
Арменія	95	95	90	90

Австрія	125	100-150	133	50-200
Азейбарджан	90	90	90	90
Беларусь	90	90	90	90
Боснія Герцоговіна	90	90	90	90
Болгарія	100	70-120	102	80-120
Бельгія (Flanders)	50	50	50	50
Бельгія (Wallonia)	100	100	100	100
Хорватія	90	90	90	90
Кіпр	50	50	50	50
Чеська республіка	90	90	95	95
Данія	120	120	150	150
Великобританія	120	120	120	120
Естонія	135	135	90	90
Фінляндія	88	75-90	81	45-90
Франція	220	220	165	165
Грузія	90	90	90	90
Німеччина	135	135	135	135
Греція	90	90	93	45-135
Угорщина	141	112-180	112	45-135
Ірландія	59	30-80	76	30-120
Італія	110	60-120	120	120
Латвія	82	70-95	90	80-100
Літва	117	70-135	93	90-135
Македонія	120	120	111	90-120
Молдова	90	90	90	90
Нідерланди	90	90	90	50-120
Норвегія	100	100	120	120
Польща	156	120-180	145	120-180
Португалія	67	45-90	140	120-180
Румунія	95	45-100	65	50-150
Сербія	120	90-135	110	90-135
Словаччина	90	90	90	90
Словенія	135	135	119	90-135
Іспанія	142	90-180	119	110-120
Швеція	85	60-120	102	60-140
Швейцарія	135	135	135	135
Туреччина	80	80	80	80

Аналіз наведених даних свідчить про наявність офіційно визначеного часу, передбаченого навчальними програмами фізичного виховання в країнах Європи, проте не вказує на різницю між

нормативними вимогами і реальністю. Як бачимо, у навчальних програмах низки країн (Польща, Португалія, Румунія, Сербія та інші) кількість годин, передбачених на фізичне виховання в школі варіюється в певних межах.

Наприклад, в Румунії за вимогами програм заплановано від 45 до 100 годин (початкова школа) та від 50 до 150 годин (середня школа), а практична реалізація відповідно 95 та 65 годин [751, с. 114–115].

Нормативно-правове регламентування фізичного виховання і спорту сучасної Румунії представлено Конституцією країни, на якій ґрунтуються положення закону №69 про фізичне виховання і спорт від 28 квітня 2000 р. та закон 96/2014 про відповідні доповнення [369]. Закон 69/2000 синтезував в собі ефективні норми попередніх 5 постанов Уряду Румунії та 9 законів, а зміст цих норм у зміненому, доповненому та розгорнутому форматі став основою для нього. А всі нормативні акти та постанови, прийняті до 2000 р., були скасовані.

Зазначений закон представлений у 15 загальних розділах, розділених на 97 статей. Розділ I «Загальні положення» об'єднав спеціальні терміни та сформулював їх значення, визначив види діяльності, що входять у поняття «фізичне виховання і спорт Румунії», виокремив державні гарантії функціонування державного і приватного секторів у цій сфері тощо. За його змістом, фізичне виховання і спорт охоплюють всі види фізичної активності, які шляхом організованої або індивідуальної участі спонукають покращити фізичний і духовний стан людини, створюють умови для формування цивілізованих соціальних відносин і спрямовують до досягнення результатів на будь-якому рівні [495].

Пункт третій загальних положень окреслює основні засади фахової термінології – її обов'язкову тотожність, уніфікованість, подає визначення понять та термінів. Наприклад, шкільне фізичне виховання – це обов'язкова дисципліна, передбачена в розкладі закладу освіти з виокремленою кількістю годин відповідно до навчального плану, затвердженого спільно Міністерством молоді і спорту та Міністерством

національної освіти, а спортивна база – об'єкт, до якого входять будівлі й обладнання для діяльності в сфері фізичного виховання і спорту тощо [495].

На наш погляд, досвід синтезу всіх ефективних норм в одному законі з метою оптимізації регулювання сфери, простоти викладу та доступності, не допущення різночитання термінів та положень, появи юридичних колізій варто враховувати у регламентуванні фізичної культури і спорту всіх верств населення сучасної України.

Стаття друга проголошує загальну державну зацікавленість та підтримку фізичного виховання і спорту для всіх верств населення країни, незалежно від статі, віку, віросповідання у всіх секторах соціального життя.

Аналіз третьої статті закону № 69/2000 дав змогу відділити зобов'язання органів влади, силових структур та закладів освіти різного підпорядкування тощо стосовно розвитку фізичного виховання і спорту. Так, адміністративні органи та інституції (заклади освіти, спортивні заклади, а також неурядові профільні органи) зобов'язані визнавати та реалізовувати пріоритетність в забезпеченні умовами для занять фізичними вправами дітям дошкільного віку, молоді і людям похилого віку з метою соціальної інтеграції, підтримувати спорт, як масовий, так і спорт вищих досягнень. Крім того, такі умови для занять органи влади забезпечують інвалідам, глухонімим, людям з психічними та змішаними розладами, а також сприяють участі спортсменів-інвалідів в національних і міжнародних змаганнях.

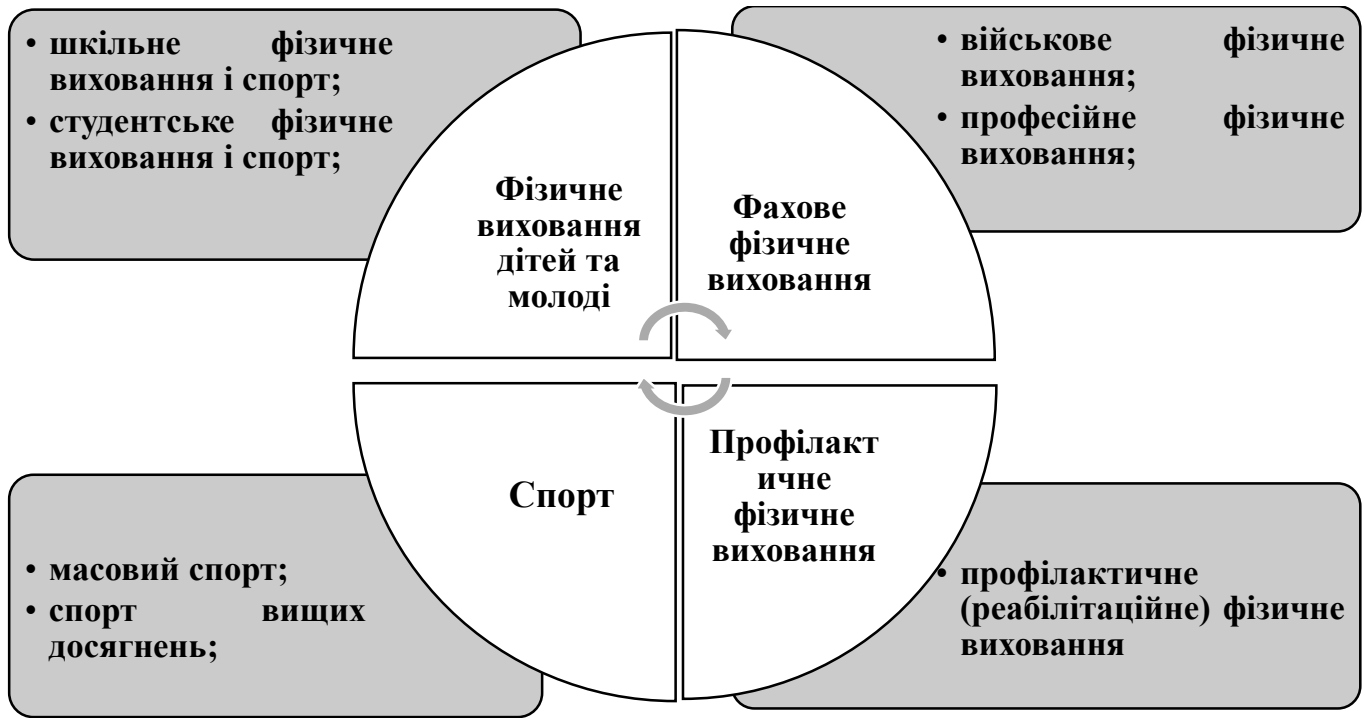

Рис. 2.8 Основні напрямки фізичного виховання і спорту в сучасній Румунії (згідно з положеннями Закону №69 про фізичне виховання і спорт від 28.04. 2000 р.) [495]

На законодавчому рівні основними напрямками фізичного виховання і спорту у Румунії XXI ст. визначені шкільне і студентське фізичне виховання та спорт, військове фізичне виховання, масовий спорт, спорт вищих досягнень та профілактичне (реабілітаційне) фізичне виховання (див. рис. 2.8).

Відповідно до закону їх реалізацію в закладах освіти покладено на Міністерство національної освіти країни, а самим суб'єктом реалізації визнані шкільні та університетські спортивні асоціації. Крім того, «шкільне фізичне виховання» та «шкільний спорт» проголошені обов'язковими предметами, передбаченими в навчальних планах, розкладі із чітко окресленою кількістю годин.

Варто звернути увагу на систематичний розвиток цього закону відповідно до вимог часу. Вище проаналізовані документи ЮНЕСКО та Європейської Ради XXI ст. безпосередньо впливали на зміст нормативного забезпечення фізичного виховання учнів Румунії. Як наслідок, у 2004 р. були конкретизовані і посилені положення про шкільне фізичне виховання,

з'явилися нові структурні одиниці, виокремлені їх мета та завдання діяльності, вимоги щодо матеріально-технічного забезпечення. Шкільні і університетські спортивні асоціації – це спортивні структури, що організують позаурочну та позакласну фізичну активність та спортивну діяльність учнівської та студентської молоді, й координуються Федерацією шкільного спорту («Federația Sportului Școlar») і Федерацією студентського спорту («Federația Sportului Universita») відповідно [503].

Ці формації згідно з положеннями закону мають такі завдання: а) популяризація спорту; б) ініціативність у створенні програм із залучення школярів і студентів до занять спортом; в) координація спортивних змагань різного рівня (місцевих, регіональних, зональних і національних); г) практична допомога шкільним і студентськими спортивними федераціями; г) презентації країни на офіційних міжнародних змаганнях учнів та студентів.

Ініціаторами створення таких структур були Національне агентство спорту й Міністерство освіти і науки. Фінансування асоціацій здійснювали за рахунок видатків з державного бюджету та із позабюджетних джерел, а участь школярів та студентів в міжнародних офіційних змаганнях – пріоритетно за рахунок урядових коштів [503].

Закон №69/2000 обумовив створення окремих класів, шкіл і ліцеїв спортивного спрямування, а також шкільних та студентських спортивних клубів, які організують спорт вищих досягнень школярів і студентів [495].

Положення закону зобов'язують всі шкільні заклади будь-якої форми власності мати власну або орендовану спортивну базу для проведення уроків (академічних занять) та інших форм фізичного виховання.

Цікавим є право закладів освіти надавати в оренду власні спортивні бази місцевим громадам, зацікавленим фізичним і юридичним особам за плату або безкоштовно.

Глава 2 цього закону регламентує засади організації військового і професійного фізичного виховання. Стаття 7 визначає військове фізичне виховання обов'язковою дисципліною, передбаченою планами навчання і тренування, яке повинні проводити систематично, щонайменше 3 години на тиждень під керівництвом військових або цивільних спеціалістів.

За статтею 10 закону №69/2000 масовий спорт є комплексом дій, оснований на організованих або самостійних, групових або індивідуальних заняттях фізичними вправами за власним бажанням у безпечному середовищі. Метою таких занять названо підтримку здоров'я й соціалізацію громадян без виключень. Держава, неурядові організації і органи місцевої влади всебічно підтримують будь-які програми, стратегії та проекти – саме масовим спортом опікується національна програма «Спорт для всіх» («Sportul pentru toți»), для координації якої створено Комітет з фізичної активності для здоров'я, навчання і відновлення («Comitetul activităților fizice sportive pentru sănătate, educație și recreare») як складову Національного агентства спорту («Agenției Naționale pentru Sport») [565].

Фінансування національної програми «Спорт для всіх» і на сьогодні забезпечено фондами, передбаченими державними і місцевими бюджетами, а різноманітних підпрограм – крім фондів державного бюджету, передбачених на спортивну діяльність та справ молоді, з коштів, отриманих від міжнародних фондів, меценатів, спонсорів та благодійників.

Основний закон країни про фізичне виховання і спорт у 4 главі другого розділу визначає спорт вищих досягнень як основний фактор спортивного розвитку на національному рівні та наголошує на його представницькій функції на міжнародних спортивних змаганнях. Органи центральної і місцевої державної влади з питань спорту забезпечують необхідні засоби для підготовки спортсменів спорту вищих досягнень, зарахування їх до системи освіти та повну соціальну й професійну інтеграцію, а також надають необхідні наукову і медичну підтримку.

Зміст цієї державної підтримки спортсменів спорту вищих досягнень, зокрема школярів та студентів, полягає у створенні умов для комбінації навчання у закладах освіти, тренувань і участі в змаганнях; соціальній і професійній інтеграції спортсменів-професіоналів впродовж всієї спортивної кар'єри; навіть у скороченні кількості уроків або академічних занять, сесійного терміну тощо.

Отже, ефективні рішення, представлені у попередніх румунських законах, були сконцентровані у єдиному документі, внаслідок чого запрацювала єдина система визначень і трактувань основних термінів, яка надалі змогла відмінити всі різночитання. Ще однією позитивною рисою правової бази сучасної Румунії стало систематичне вдосконалення та уніфікація норм закону на вимоги часу, певне законодавче доопрацювання на основі практичного використання.

Стратегія розвитку національної системи освіти будь-якої країни повинна сформуватись адекватно вимогам європейського та світового освітнього простору, сучасним інтеграційним і глобалізаційним процесам. Аспекти фізичного виховання залишаються актуальними за будь-яких суспільно-історичних обставин, навіть на сучасному етапі, коли зростають вимоги до фізичного здоров'я людини не тільки як чинника працездатності в процесі її життєдіяльності, але й головного чинника національної безпеки та державотворення, що стало явним в умовах світової пандемії «Covid 19». Стратегія розвитку доуніверситетської освіти Румунії 2001–2010 рр. розглядала фізичне виховання і спорт як засоби виховання толерантності та виконання принципу «чесної гри» протягом життя суспільства як можливі шляхи ліквідації проявів насильства та расизму. Виокремленим, особливим виховним напрямом стратегії стало залучення дітей та молоді із різних соціальних категорій та високим ступенем ризику до активної соціальної діяльності та їх соціальна реінтеграція, формування сприятливого менталітету та позитивних й активних установок на майбутнє через освіту, фізичне виховання і спорт: «фізичне

виховання = здоров'я; фізичне виховання і спорт = демократичне суспільство; «спортивний» дух» = національне самовизначення» [710].

Згідно з положеннями стратегії розвитку доуніверситетської освіти Румунії 2001–2010 рр. загально визнаним завданням фізичного виховання є оптимізація впливу на біологічний розвиток молоді через реалізацію гармонійного фізичного розвитку тіла, розвиток рухової активності, корегування певних фізичних дефектів, формування санітарно-гігієнічних звичок і знань, формування потреби у фізичній активності та впевненості щодо важливості наслідків фізичного виховання [710].

Логічним продовження попередніх документів, присвячена саме вирішенню завдань шкільного фізичного виховання в Румунії XXI ст. , стала Стратегія розвитку фізичного і спортивного виховання 2013–2030 рр. Основним її «повідомленням» є теза М. Кіркербі, голови Інтернаціональної асоціації спорту і культури (International sport and culture association) про те, що зараз час «політичної прихильності до галузі спорту в Європі як далекоглядної ініціативи» [711, с. 1].

Цей документ є прикладом стратегічного планування ефективної системи фізичного виховання і спорту на теренах сучасної Румунії. Одним із основних напрямів стратегії визначена систематична оптимізація освітніх програм фізичного виховання шляхом збільшення частки рухової активності вихованців закладів дошкільної освіти та школярів, а також фінансування шкільних та університетських масових заходів. Крім того, документ звертає увагу на соціальні, просвітні та культурні аспекти фізичного виховання і спорту, порушує питання доброчесності, прозорості та правил «fair play» [711, с. 2–4].

Згідно з вище визначеним документом в кожному повіті сучасної Румунії розробляють власні, регіональні стратегічні плани (здебільшого на 5 або 6 років) щодо розвитку фізичного виховання та спорту. Так, звіт повіту Тиміш за 2018–2023 рр. виокремлює перспективи подальшого поступу в галузі, базуючись на результатах досліджень попиту на заняття

фізичними вправами серед дітей та молоді, визначень популярності видів фізичної активності та спорту, результативності шкільного фізичного виховання і динаміки місцевих, регіональних, національних спортивних заходів та подій [712, с. 83–84].

Важливою проблемою згаданого регіону є зафіксована негативна точка зору осіб, які приймають рішення щодо розвитку та фінансування матеріально-технічної бази, мотивуючи відмову фінансування відсутністю коштів у повітовому бюджеті. На жаль, цей документ не надає конкретного способу вирішення цього питання, проте оприлюднює основні стратегічні напрямки – заохочення

- 1) настільних видів спорту;
- 2) організації та проведення різноманітних заходів та змагань;

3) систематичного розвитку галузевої інфраструктури та розроблені конкретні дії реалізації. Також рекомендовано таке: пролонгація стратегії розвитку фізичного виховання і спорту в повіті Тиміш дотичної до національної спортивної стратегії, щорічних досліджень та моніторингу, зокрема соціально-економічної динаміки; планування та чітке виконання фінансування відповідних проєктів; розробка системи оцінювання проєктних заявок щодо осучаснення об'єктів для занять фізичним вихованням та спортом на визначений період [712, с. 83–84].

Крім того, ефективність саме такого формату планування розвитку фізичного виховання і спорту в Румунії призвела до результативної реалізації «Стратегії розвитку туризму та туристичної інфраструктури на 2020–2025 рр.» [713, с. 1–12].

Отже, документами стратегічного планування й управління галуззю фізичного виховання в освіті, що цілком відповідають вимогам європейського та світового освітнього простору, сучасним інтеграційним та глобалізаційним процесам і вирішують актуальні проблеми галузі XXI ст. визнані «Стратегія розвитку національної системи освіти Румунії», «Стратегія розвитку доуніверситетської освіти Румунії 2001–2010 рр.»,

«Стратегії розвитку фізичного і спортивного виховання 2013–2030 рр.», «Стратегії розвитку туризму та туристичної інфраструктури на 2020–2025 рр.», повітові акти.

Необхідно зазначити, що характерною рисою регламентування цієї галузі стало запровадження низки державних програм щодо популяризації національних і офіційних видів спорту в контексті активізації самостійної та організованої фізичної активності всіх верств населення країни.

Так, метою програми «Популяризація офіційних видів спорту», яка надалі названа П 1, є формування організованої системи відбору для занять ігровими видами спорту, а також тренувань та масових змагань, спрямованих на покращення спортивних результатів на етапах підготовки спортсменів. Відповідно завданнями стало піднесення іміджу Румунії шляхом отримання високих результатів на офіційних міжнародних спортивних змаганнях: Олімпійських / Параолімпійських іграх, Чемпіонатах світу та Європи у олімпійських / параолімпійських та неолімпійських видів спорту, чемпіонаті Балкан тощо. Крім того, програма «опікується» результативністю виступів молоді. У згаданому документі йшлося про Європейський молодіжний олімпійський фестиваль, який проводять у Вуокатті (Фінляндія) [598].

З огляду на те, що завданнями П 1 основний акцент було зроблено на розвиток національної змагальної системи, оптимізацію умов підготовки національних збірних команд та діяльності фахівців, які забезпечують їх роботу, а реалізація цієї програми покладена на національні федерації та Національні олімпійський та параолімпійський комітет, засвідчуємо об'єднання зусиль державних і громадських організацій задля підвищення результативності фізичного виховання школярів.

На відміну від попередньої, програма «Спорт для всіх», що далі в документі згадана як П 2, мала на меті сприяння та розвиток комплексу заходів, заснованих на самостійній або організованій фізичній активності всіх верств населення. Крім того, програма спрямована на інтеграцію в

суспільство людей з особливими потребами за допомогою підпрограми «Спорт для людей з особливими потребами». Відповідно основними завданнями її впровадження було: збільшення ступеня участі всіх верств населення у фізичній активності; забезпечення конкретних умов для систематичних занять фізичними вправами, зокрема для людей з особливими потребами; зростання кількості людей з особливими потребами, які регулярно займаються фізичними вправами і спортом; сприяння навчанню за його допомогою спорту впродовж життя [598].

Звичайно, результат впровадження цих програм залежить від багатьох чинників, насамперед від стану фізкультурно-спортивної бази та її наявної мережі. Наприклад, програму «Технічне обслуговування, експлуатація та розвиток фізкультурно-спортивної бази та спортивного спорядження» впроваджено задля найперше забезпечення:

- оптимальних умов для проведення тренувальних та змагальних заходів з пріоритетом для національних та олімпійських команд;
- необхідного добового навантаження.

Згідно з положеннями програми щороку в січні-лютому повинен бути здійснений моніторинг всіх спортивних споруд і сформовано стратегію оптимізації, впорядкування їх обслуговування та експлуатації. Наступним кроком визначені модернізація наявних баз за міжнародними стандартами, забезпечення їх необхідним сучасним інвентарем та спорядженням. Чітко прописано перелік організацій, які беруть на себе фінансування програми – витрати на утримання та експлуатацію нерухомого майна, отриманого національними спортивними федераціями у користування від держави, місцевої влади або приватного власника. Капітальні видатки на капітальний ремонт спортивних споруд та побудову нових передбачені у бюджеті країни на 2021–2022 рр. [598].

Висновки до другого розділу

У розділі визначено та охарактеризовано румунську систему фізичного виховання і спорту, наголошено на її динамічності та складності, виділено її особливості – концепцію соціальної системи, в рамках якої вона функціонує, її ідеологічну доктрину; міжнародна, державна (глобальна) або зональна спрямованість цілей фізичного виховання та спорту в країні; збережені роками народні традиції на фоні європейської інтеграції Румунії.

З'ясовано, що система фізичного виховання і спорту країни базована на фундаментальних положеннях – її меті та завданнях, принципах та закономірностях, методах, засобах та організаційних формах; концептуальних засадах – ідеологічна доктрина, нормативно-правова база, теоретико-методичне забезпечення; структурно-організаційних підсистемах – освітній (дошкільна освіта, загальна середня освіта, вища освіта), професійній та професійній спортивній (спортивні товариства й клуби, ліги, федерації); адміністративній складовій – фізичне виховання і спорт: Міністерство національної освіти, Міністерство молоді і спорту, управління молоді і спорту повітів, муніципалітету м. Бухареста; масовий спорт: Національне агентство спорту, Національна спортивна федерація «Спорт для всіх», асоціації повітів й м. Бухареста з різних видів спорту; професійний спорт: Румунський Олімпійський Комітет, Національний Параолімпійський Комітет Румунії, національні спортивні федерації, професійні ліги і професійні спортивні клуби.

Доведено, що така система – ієрархічна структура, кожний елемент якої має атрибути керівництва, чітко встановлені обов'язки та сферу діяльності. З огляду на те, що однією із основних підсистем є середня освіта, охарактеризовані основні засади її організації – концепція рівного доступу та безкоштовного навчання, національна пріоритетність, відкритість та прозорість.

Зазначено, що шкільній системі Румунії притаманні строго визначений та структурований зміст навчання; домінантність уроку та вербального методу передачі знань; фронтальний метод засвоєння знань та систематичний контроль. Національна система загальної середньої освіти передбачає рівні початкової освіти (ISCED 1): підготовчий та 1–4 класи, середня освіта або гімназія (ISCED 2) – 5–8 класи, середня освіта II рівня або ліцей (ISCED 3), що враховує 9–12/13 класи середньої школи або ліцею теоретичного та/або професійно-технічного напрямку.

Нормативно-правове регламентування фізичного виховання і спорту дітей та молоді Румунії періодів королівства та Народної /Соціалістичної республіки перебувало у стані активного розвитку, характеризувалось посиленою увагою з боку держави: численні закони та декрети визначали засади системи фізичного виховання населення, контролювали реалізацію впровадження його форм у заклади освіти; корегували громадський фізкультурно-спортивний рух та систему підготовки кваліфікованих кадрів цієї галузі. Ідея єдиного закону, який регламентував би всі аспекти фізичного виховання, навіть дітей та молоді, вперше запроваджена в королівській Румунії («Закон про будинок культури»), мала реалізацію в законі 1967 р. Проте численні перипетії у будові державної системи фізичного виховання і спорту, наприклад, підпорядкування установ, структура або «громадськість» НРФВС, вимагали додаткових офіційних документів.

Законодавче забезпечення системи фізичного виховання і спорту Румунії, засноване на міжнародних та європейських положеннях, представлено основним законом про фізичне виховання і спорт №69/2000 та законом №96/2014 про відповідні доповнення. Положення, викладені у цьому законі, уніфікували та систематизували фахові терміни та їх значення, визначили види діяльності, що входять у поняття «фізичне виховання і спорт» країни, державні гарантії діяльності державного і приватного секторів у сфері фізичного виховання і спорту тощо.

Вважаємо, що досвід об'єднання всіх норм в одному законі з метою оптимізації регулювання сфери, простоти викладу та доступності, недопущення різних трактувань термінів та положень, уникання юридичних колізій варто враховувати у регламентуванні сфери фізичної культури і спорту всіх верств населення сучасної України. Законом №69/2000 виокремлено державну зацікавленість та підтримку фізичного виховання і спорту всіх верств населення країни, зокрема дітей та молоді, а одним із основних його напрямків – шкільне фізичне виховання і спорт.

«Шкільне фізичне виховання та шкільний спорт» визначено обов'язковою дисципліною, передбаченою в навчальних розкладах з диференційною кількістю годин, відповідно до навчального плану, а позаурочна та позашкільна діяльність організована в шкільних спортивних асоціаціях. Ці інституції мають такі завдання: пропаганду спорту; ініціативу і створення програм щодо залучення школярів до занять спортом; організацію та координацію спортивних заходів тощо. Норми закону обумовлюють створення класів, шкіл і ліцеїв спортивного напрямку, шкільних та студентських спортивних клубів, а також зобов'язують всі заклади освіти мати власну спортивну базу та забезпечити доступ до неї вихованцям.

Крім основних норм, в країні затверджено документи стратегічного планування та управління галуззю фізичного виховання в освіті, що повністю відповідають вимогам європейського та світового освітнього простору, сучасним інтеграційним і глобалізаційним процесам та вирішують актуальні проблеми галузі XXI ст.: «Стратегія розвитку національної системи освіти Румунії», «Стратегія розвитку доуніверситетської освіти Румунії 2001–2010 рр.», «Стратегії розвитку фізичного і спортивного виховання 2013–2030 рр.», «Стратегії розвитку туризму та туристичної інфраструктури на 2020–2025 рр.», повітові стратегічні акти.

Основні результати розділу відображено в наукових працях автора [178; 186; 187; 189; 190; 191; 196; 205; 217; 219; 220].

РОЗДІЛ 3

ЕВОЛЮЦІЯ ЗМІСТУ ШКІЛЬНОГО ФІЗИЧНОГО І СПОРТИВНОГО ВИХОВАННЯ В РУМУНІЇ (1990 р. – ПОЧАТОК ХХІ ст.)

3.1 Програмне забезпечення шкільного фізичного і спортивного виховання в сучасній румунській школі

Згідно з «Рекомендацій щодо програм з фізичного виховання і шкільного спорту» мета фізичного виховання у сучасній румунській школі – це збереження і зміцнення здоров'я, забезпечення всебічної фізичної підготовки, яка знадобиться школярам в дорослому житті для практичного використання набутих знань, умінь і навичок для зміцнення здоров'я, розвитку фізичних якостей та рухових здібностей, виховання потреби займатись фізичними вправами через організацію корисного дозвілля та активного відпочинку у шкільному осередку [580].

Предмет «Фізичне виховання» безпосередньо забезпечує фізичний розвиток, який реалізується через формування рухливих умінь і навичок, розвиток рухових якостей, спрямування на інтеграцію у природне та соціальне середовище. Згідно з нормативно-правовою базою Румунії та програмовим забезпеченням навчання в школі сфера (термін з'явився в тексті вказаних програм у 2014 р.) «Фізичне виховання, спорт і здоров'я» для початкової школи охоплює два навчальні предмети – «Фізичне виховання» та «Гра і рух». Такий синтез напряму впливає на конкретне навчання щодо формування здоров'я учнів шляхом виховання потреби в русі.

Предмет «Фізичне виховання» вивчають відповідно до програми дві години на тиждень з учителем фізичного виховання, а для «Гри і руху» передбачена одна година на тиждень під керівництвом учителів початкових класів або фахових інструктора чи вчителя [600, с. 3].

Положення програми III-IV класів розроблені за новою моделлю шкільного проєктування, концентрованої на компетенціях. Наповнення програм скомпоновано таким чином, щоб вони сприяли розвитку учня від початкового етапу навчання, використовуючи знання, уміння і навички, набуті в закладах дошкільної освіти. Основний орієнтир педагогічного курсу, починаючи з компетенцій, мети, і відповідно форм і методів – формування особистості учня.

Структура шкільних програм має такі елементи: вступ, основні компетенції, специфічні компетенції і приклади навчальної діяльності, основний зміст і висновки з очікуваними результатами впровадження програм. Згідно з положеннями програм компетенції – це структурована система знань, навичок і досвіду, сформована шляхом навчання і виховання, які дають змогу досягти максимального результату. Головні компетенції, передбачені в змісті предмету «Фізичне виховання», визначають рівень рухової активності учня, ознайомлення його з необхідними навиками для здорового життя і гармонійного фізичного розвитку. Стосовно учнів III-IV класів, то ці компетенції зазначені у програмі для I-II класів [601, с. 3].

Специфічні компетенції впливають із головних і представляють етапи їх засвоєння упродовж одного шкільного року. Методологічні висновки передбачають визначення педагогічної стратегії та проєктування педагогічного контролю – систематичного оцінювання.

Аналізовані навчальні програми не є догмою і представляють собою гнучку пропозицію, яка дозволяє фахівцям варіювати освітню діяльність. Також у них передбачено реалізацію педагогічного персоніфікованого впливу, який забезпечить формування знань, зазначених у програмі, специфічних для кожного класу та кожного учня.

Вікова специфіка, основана на мотивації навчатись через ігри, стала підґрунтям для диференціації педагогічних дій залежно від рівня фізичної підготовленості дітей. Розглянемо програму «Гра і рух» для III і IV класу

румунської школи, що була апробована згідно з додатком № 2 до наказу Міністра національної освіти Румунії № 5003/02.12.2014 та впроваджена у навчально-виховну діяльність шкіл цієї країни у 2019 р. [600].

Таке упровадження предмету «Гра і рух» до навчальних планів румунських шкіл зацентувало роль ігрової діяльності у процесі розвитку дітей віком 9–11 років. Як повноцінна й інтегрована складова програмового забезпечення програма «Гра і рух» підкреслює освітній, виховний і навчально-тренувальний потенціал ігор, особливо адресний – в період молодшого шкільного віку.

Значна кількість видів рухливих ігор (з і без предметів), спрямованих на співпрацю і змагання з ролями чи без них, можуть стати основою проєктування певних ситуацій в навчанні з багатим і корисним впливом на особистість дитини.

Потенціал рухливих ігор може бути використаний для зміцнення знань, отриманих під час вивчення інших предметів (румунська мова, математика, природознавство тощо). Інтегрований спосіб засвоєння цих предметів робить можливим вивчення/зміцнення абетки, цифр, назви тварин, фруктів, овочів тощо. Внаслідок специфіки – групової діяльності, рухлива гра сприяє демонстрації соціальних відносин (кооперування, змагання), передбачаючи гармонізацію індивідуальних інтересів і власних зусиль з груповими; сприяє входженню в колектив, демонстрування критичної і самокритичної поведінки, ініціативи та дозволяє дітям з'ясувати, що означають толерантність, сприйняття іншого, прийняття рішення і взяття на себе відповідальності за його наслідки.

Гра передбачає дотримання правил, тому навчальний предмет «Гра і рух» сприяє моральному розвитку дитини і дає можливість здійснити його шкільну та соціальну інтеграцію. Внаслідок позитивних або негативних ситуацій, з якими стикається дитина у процесі гри, вона переживатиме широкий спектр різних почуттів – радість, сум, вдячність, ентузіазм, задоволення. Дитина має нагоду пізнавати ці стани, зрозуміти їх і

навчитися їх контролювати для того, аби мати урівноважену поведінку в школі і в суспільстві.

Шкільна програма з курсу «Гра і рух» пропонує гнучке започаткування, основане на оцінці компетенцій і досвіді вчителя, специфічних ресурсів закладу освіти. Педагоги мають право вибирати, змінювати або доповнювати освітню діяльність, яка повинна бути пристосована до особливостей учнів та базуватися на навчанні через ігри. Зі свого боку учні заохочені висловлювати свої враження щодо впровадження у процес навчання певних ігор.

Таблиця 3.1

Варіанти використання рухливих ігор і вправ залежно від психомоторних можливостей та індивідуальних інтересів школярів III-IV класів [розроблено автором].

	III клас	IV клас
1	Використання рухливих навичок в іграх-змаганнях :	Використання рухливих навичок в різних умовах :
	- участь в естафетах та іграх; - участь в естафетах та іграх з використанням маніпулятивних навичок.	- проходження маршрутів, обладнаних в залі і просто неба; - участь в естафетах і рухливих іграх, що входять до шкільної та позашкільної діяльності.
2	Дії з предметами в умовах групи і змагання між групами :	Дії з предметами в умовах змагання між командами :
	- виконання рухливих завдань з різними предметами в групі; - врахування дій з предметами до ігор-змагань.	- рухливі дії з предметами різних розмірів і форм під час ігор-змагань.
3	Використання базових рухових навичок в повсякденних справах.	Оцінювання базових рухових навичок у різних умовах.
	- участь в естафетах різної складності; - проходження маршрутів різної складності; - участь в іграх з орієнтуванням у просторі.	- ігрова діяльність для зміцнення знань, отриманих на інших предметах; - використання рухливих ігор у тематичних заходах, експедиціях, таборах.

До основних компетенцій, зазначених у програмі, належать:

– участь у рухливих іграх, організованих або спонтанних;

– демонстрація адекватної соціальної поведінки у щоденній діяльності.

Відповідно у програмі розділені специфічні компетенції і представлені приклади навчальної діяльності. Їх розподіл стосовно першої основної компетенції представлено в табл. 3.1.

Друга специфічна компетенція, що визначає демонстрацію адекватної соціальної поведінки у повсякденній діяльності, диференційована для третіх класів таким чином: у процесі вивчення предмету учні третього класу повинні навчитись управляти груповими і міжгруповими відносинами в грі.

А для цього необхідно виконувати певні спільні завдання під час гри, брати активну участь у діях групи, зокрема в уникненні/посередництві конфліктів [600, с. 11].

У контексті ігрової діяльності важливим визначено врівноважене сприйняття перемоги/поразки в рухливих іграх. Для цього програмою передбачено:

- виконання ролей і завдань у команді (капітан команди, суддя, секретар тощо);
- участь у жеребкуванні;
- вітання членів команди/суперників;
- самостійний аналіз власної результативності та результативності команди.

Упровадження цієї компетенції до виховного процесу сучасної початкової освіти є необхідним для повноцінного розвитку дитини шкільного віку, формування у неї здібностей та можливостей, необхідних для самостійного розв'язання різних життєвих проблем; здатної до співпереживання; готової до вільного гуманістично орієнтованого вибору, індивідуального інтелектуального зусилля і самостійної, компетентної та відповідальної дії в політичному, економічному, професійному і культурному житті; яка поважає себе й інших; терпима до представників

інших національностей; незалежна в думках та відкрита для іншого погляду й несподіваної думки [139, с. 22–24].

Основний зміст програми презентує перелік видів рухливих ігор і естафет, диференційований відповідно для III-IV класів (приклади ігор представлені в Додатках Г. Наведемо їх перелік для III класу згідно з програмою «Гра і рух». Ігри розділяють на три великі групи. Перша група (ігри для розвитку «психомоторики») об'єднала: а) рухливі ігри з різновидами ходьби, носінням предметів (наприклад, «Вимірювачі»); б) рухливі ігри й естафети з різновидами бігу: «зіг-заг», з оббіганням перешкод, із перенесенням предметів («Кучер і кінь», «Трійка», «Полювання», «Горобець і бджола», «Миша і кіт», «Пошта йде»); в) ігри й естафети зі стрибками («Еластична резинка», «Бережи ноги»); г) ігри й естафети з киданням і пійманням: кидання двома руками вперед, вгору і над головою, піймання однією рукою, метання на дальність і в ціль («Подвійний човник», «Мисливці й качки», «Вівчар», «Досвідчені стрільці»); д) ігри, переходи й естафети, що враховують складні рухливі навички: перетягування-штовхання, лазіння-сходження («Коток», «Гірка для катання», «Літак»); з) рухливі ігри й естафети, які передбачають розвиток рухових якостей; к) ігри для орієнтації в просторі і часі [600].

Складові другої специфічної компетенції за програмою «Гра і рух» та приклади навчальної діяльності запропоновані лише для IV класу представлені у табл. 3.2.

Друга велика група об'єднує: а) ігри та вправи, які виховують навички спілкування та співпраці в групі: ефективні техніки спілкування під час рухливих ігор (наприклад, жести, сигнали, знаки); б) вправи задля засвоєння ролей (для прикладу: дії в парах, малих групах, зі зміною ролі у процесі кожної дії); в) ігри-опитування задля вислуховування і погодження з думками інших (наприклад, запитання і відповіді щодо результатів ігор); г) ігри-наслідування (нагляд за дотриманням правил і порядку під час проведення ігор); д) ігри для ознайомлення із правилами взаємодії між

групами: повага до команди суперників, визнання результатів змагання під час ігор, нагляд за дотриманням правил партнерами змагань («Взяття на буксир», «Швартування судна до берега», «Між двома вогнями» тощо).

Таблиця 3.2

Складові другої специфічної компетенції за програмою «Гра і рух» та приклади навчальної діяльності для IV класу [розроблено автором]

	Складові компетенції	Приклади діяльності
I	Взяття на себе відповідальності у виконанні індивідуальних ролей у межах групи, в грі.	- адекватне виконання ролей керівника/підпорядкованого; - участь у розподілі ролей; - участь у створенні команди.
II	Організація й адаптація рухливих ігор у повсякденній шкільній і позашкільній діяльності.	- організація рухливих ігор з різними правилами, різної ефективності і в різних умовах; - адаптація засвоєних ігор до позашкільної діяльності; - визнання поразки і прагнення реваншу.

Третя група ігор іменована як «Активний стиль життя». Вона комбінує в собі різноманітні ігри і спортивно-масові заходи, дитячий туризм. Наприклад, рухливі ігри для розвитку серцевої і дихальної систем («Яструб і голуб», «Невід», «Доганяли»); ігри, які проводять в різні пори року під відкритим небом («Коток або Сніжна гора», «Візники», «Досвідчені стрільці», «Рахівниці», «Мисливці і качки», «Вівчар оберігає вівці», «М'яч у капітана»). Крім того, сюди додають рухову активність у вільний час, на екскурсіях, у таборах, походах, а також шкільні конкурси – в школах, між школами; місцеві центри розвитку різних видів спорту, спортивні свята тощо.

Хід ігор та методичні рекомендації щодо їх проведення представлені в Додатку Г.

Зміст програми передбачає методологічні висновки – методичні рекомендації педагогам, алгоритм самоаналізу ефективності впровадження програми в окремо взятій школі. Наведемо деякі з них. Викладання предмету здійснюють в такій послідовності: від головних компетенцій до

специфічних, до навчальної діяльності і після цього – до змісту. Вчителі/викладачі закладів початкової освіти будуть проєктувати освітній процес залежно від особливостей класу, наявної матеріальної бази та бажання учнів.

Задля визначення обізнаності з положеннями програми фахівцям фізичного виховання і вчителям початкових класів запропонований ряд питань:

- З якою метою я це зроблю? (визначення компетенції);
- Як це зроблю? (визначення навчальних дій);
- Які форми буду використовувати? (вибір змісту);
- Що буду робити? (аналіз матеріальних ресурсів);
- Скільки було реалізовано? (визначення критеріїв для оцінювання).

Відповідно до положень програми гра стає методом, засобом і формою організації, здійсненої з/або без форми змагання, адаптованих до рухових і психічних можливостей учнів. Завдяки рухливим діям дитина має змогу пізнавати, досліджувати, сприймати або не сприймати власний стан та емоції, взаємодіяти з власним тілом, з іншими учасниками гри, з природним середовищем.

В обох класах акцентована робота в парах і в групах, надана перевага інтеграції, допомозі та взаємному стимулюванню, розвитку спілкування й толерантності, вирішенню певних ситуацій дослідницького типу. Рекомендовано використання значної кількості інвентаря і реквізиту (м'ячі, кільця, прапорці, системи захисту тощо), які будуть захищати дітей, уникатимуть виникненню нещасних випадків. Рекомендовано, щоб засоби мали естетичний вигляд, були привабливими, легкими у пересуванні [600].

Для реалізації аналізованої нами ігрової програми мають бути враховані такі аспекти:

- охоплення іграми і вправами всіх учнів із врахуванням їх індивідуальних особливостей;
- заборона ігор, в яких передбачено виведення з гри учнів;

- обов'язкове виконання ролі капітана кожним учасником;
- формування якісно рівних груп/команд;
- для можливості отримати реванш групі/команді, яка програла, будь-яке змагання треба повторювати мінімально по 3 рази;
- нову гру обов'язково повторюють на 3-4 наступних уроках;
- ігри можуть повторювати в нових варіаціях, враховуючи особливості учнів;
- планування уроків передбачає використання однієї нової гри й однієї засвоєної раніше; нової гри й одної-двох естафет; двох ігор, засвоєних раніше; двох-трьох естафет;
- варто збалансовано поєднувати ігри й естафети під час уроку: швидкість – сила, спритність – сила, спритність – витривалість;
- з метою оптимізації уроків необхідно формувати групи або команди з 6-8 учнів;
- рекомендовано використовувати щонайменше одну форму змагання на кожному уроці (індивідуальні, в парах, між групами, між командами вправи та ігри);
- у позашкільній діяльності варто використовувати раніше вивчені рухливі ігри [600].

Як відомо, базовим елементом процесу навчання є оцінювання його результатів. Згідно з цією програмою оцінювання реалізують шляхом поточного оцінювання (спостереження за поведінкою учня під час проведення ігор, за виконанням рухливих дій, дотриманням правил гри, використанням навичок спілкування і праці в команді); етапне оцінювання (за семестр) буде враховувати ефективність участі учня не менш ніж у чотирьох рухливих іграх, організованих упродовж семестру, з виконанням різних ролей. Крім того, будуть враховуватись участі у позаурочній спортивно-масовій діяльності.

Отже, програма «Гра і рух», впроваджена у навчально-виховну діяльність шкіл цієї країни у 2019 р., виокремила гру методом, засобом і

формою організації роботи, адаптовану до рухових і психічних можливостей учнів. Завдяки рухливим діям дитина має змогу пізнавати, досліджувати, сприймати або не сприймати власний стан та емоції, взаємодіяти з власним тілом, з іншими учасниками гри, з природним середовищем. Ця програма запропонувала гнучке зачаткування, основане на оцінці компетенцій і досвіді вчителя, специфічних ресурсів закладу освіти. Серед основних компетенцій, визначених програмою, належать: участь у рухливих іграх, організованих або спонтанних; демонстрація адекватної соціальної поведінки у щоденній діяльності. Встановлені умови реалізації аналізованої ігрової програми (врахуванням індивідуальних особливостей учнів, заборона ігор, в яких передбачено виведення з гри учнів; обов'язкове виконання ролі капітана кожним учасником; формування якісно рівних груп/команд тощо).

Відповідні зміни відбулись у програмно-методичному забезпеченні системи фізичного виховання і спорту в середніх школах Румунії. Так, предмет «Фізичне виховання і спорт» було розділено на окремі «Фізичне виховання» та «Спортивна підготовка» (практична та теоретична). Відповідно до Наказу міністра освіти, науки та інновацій №5098 від 09.09.2009 р. адресатом впровадження «Спортивної підготовки» стали школи з інтегрованою спортивною програмою (V-XII класи), профільні заклади освіти, навчальні установи із додатковою спортивною програмою.

Згідно з наказом у школах учні I-IV класів займаються за вище проаналізованою програмою навчання, а у V класі відбувається «спеціалізація»: учні мають можливість вибрати предмет, який вони будуть вивчати поглиблено. Наприклад, учні, які бажають займатись спортом, обирають предмет «Спортивна підготовка», поділений на практичний і теоретичний напрям.

Необхідно зазначити, що до переліку предметів, які можна обрати для поглибленого вивчення віднесені ті, які об'єднані в блок «Людина і суспільство»: «Цивільна культура» (V-VI класи), «Інтелектуальна освіта»

та «Економічна освіта» (гімназії). Також затверджені шкільні програми для додаткового вивчення «Логіки, аргументування та спілкування» для IX класів ліцеїв.

Аналіз затверджених програм дає змогу констатувати тенденцію збільшення загальноприйнятих європейських векторів на гуманізацію освітнього простору, зокрема можливість поглибленого вивчення європейських мов. Так, блок «Мова і спілкування» презентує вивчення в форматі школи таких предметів: «Рідна угорська мова і література» (IX-X класи), «Рідна німецька мова і література» та «Рідна російська мова і література» (IX-X класи), «Староєврейська мова – сучасна мова» (III-XII класи). Крім того, до цього блоку відносять вивчення низки сучасних мов – англійської, французької, німецької, італійської тощо (XI-X класи) [558; 559].

Також згідно з Наказом міністра освіти, науки та інновацій Є. Анронеску за №5.099 від 9 вересня 2009 р., враховуючи бурхливий темп технологічного розвитку світу, були затверджені поглиблені програми блоку «Технології» – з дисциплін «Інформатика» (XI-XII класи), «Інформаційні технології» (IX-XII класи), «Комп'ютеризація процесу зображення» для XI класів тощо [559].

Зазначений вище предмет забезпечений навчальною шкільною програмою з 51 виду спорту, зокрема альпінізм, легка атлетика, бадмінтон, спортивні ігри: волейбол, баскетбол, хокей на траві і льоду, різні види єдиноборств тощо (див. табл. 3.3) [602–653].

Перелік видів спорту, що представлені в навчальній шкільній програмі «Практичної спортивної підготовки» [розроблено автором].

Альпінізм	Гандбол	Парне катання	фігурне теніс
Бадмінтон	Гімнастика спортивна (жін., чол.)	Плавання	Тхеквандо
Баскетбол	Гімнастика художня	Регбі	Фехтування
Бейсбол	Гірські лижі	Софтбол	Фігурне катання одиночне
Біатлон	Го	Спортивне орієнтування	Футбол
Бокс	Кайяк	Спортивні танці	Хокей на траві
Боротьба вільна / греко-римська	Культуризм	Спортивні танці на льоду	Стрільба з пістолету
Важка атлетика	Легка атлетика	Стрибки з трампліну	Хокей на льоду
Веслування каное	Лижі (комбінація)	Стрибки у воду	Шахи
Велосипедний спорт	Настільний теніс	Саний спорт	Яхтинг
Волейбол	Орієнтування на лижах	Спортивна аеробіка	Карате
Водне поло	Ойна	Стрільба з луку	

Головним завданням «Практичної спортивної підготовки» визначені розвиток «біо-психо-рухливих» навичок та формування здатності учнів використовувати їх з метою досягнення максимального рівня в спортивній змагальній діяльності на фоні формування оптимального стану здоров'я, гармонійного фізичного розвитку і здатності професійно та соціально адаптуватись» [602, с. 2].

Навчальні програми для кожного виду спорту мають наступну структуру:

– вступ, в якому визначено роль предмету у національному навчальному плані;

– основні знання, якими мають оволодіти учні після завершення навчання;

– специфічні знання для всіх рівнів підготовки – початківців, підвищення спортивної майстерності – «прогресуючих» і спортсменів вищих досягнень;

– методичні висновки, розроблені для проектування розвитку кожної спортивної дисципліни.

Отже, зміст всіх програм не є сталим, його оптимізують щороку, опираючись на досягнуті результати учнів, які займаються тим чи тим видом спорту, та рекомендації вчителів і тренерів цих закладів освіти.

До загальних основних компетенцій, яких повинен набути учень у разі результативного вивчення програми, відносять: використання фахової мови; розвиток основних рухливих вмінь і навичок відповідно до віку, статі і рівня підготовки; адекватна поведінка, базована на засадах «fair-play»; самооцінка фізичного, психологічного, техніко-тактичного та теоретичного потенціалу на тренуваннях і змаганнях; демонстрування позитивного ставлення до здорового способу життя та фізичної культури і спорту.

Також чітко виокремлені цінності, що можуть бути виховані у румунських школярів в результаті виконання цієї програми, а саме:

– бажання самоудосконалюватися і наполегливо виконувати завдання на тренуванні задля досягнення вищих результатів;

– демонстрація змагального духу під час тренування і змагання;

– відчуття обов'язку і відповідальності;

– дотримання загальних правил, прояв поваги до партнерів, суперників, арбітрів і глядачів, пропаганда духу «fair-play» як в спортивній діяльності, так і в соціумі;

– готовність до співпраці з партнерами для ініціювання і підтримки особистих стосунків;

– об'єктивність в оцінюванні власної поведінки, членів команди і суперників;

– вибір на користь здорового способу життя, гармонії між фізичними та інтелектуальними зусиллями, вимогою і можливістю, зайнятим і вільним часом;

– постійний інтерес до спорту;

– естетичний смак і прагнення прекрасного [там само].

Кожна програма «практичної спортивної підготовки» з усіх вище зазначених видів спорту розділена на дві частини: компетенції та їх зміст для груп початкової підготовки, підвищення спортивної майстерності – «прогресуючих» і спортсменів вищих досягнень.

При використанні інтегрованого та додаткового спортивного навчання групи створюють з учнів одного або різних класів відповідно до рівня підготовки.

Розглянемо докладно зміст навчальної програми початкового рівня спортивної дисципліни «Легка атлетика». Отже, у змісті програми, представлений у вигляді таблиці, виокремлено такі основні та специфічні компетенції, як: 1) сомато-функціональні показники (оптимальне співвідношення між ростом і вагою; розвиток м'язів тіла, стабільність артикуляції, рівень загальної гнучкості тощо); 2) рухливі уміння і навички (бігу, стрибків, метань); 3) рухливі якості – швидкість (реакції, виконання, переміщення), силу, спритність та витривалість (до аеробних навантажень та однакових помірних зусиль). Це щодо 1 загального розділу програми початкового рівня.

До специфічних технічних прийомів, які здебільшого вивчають індивідуально, віднесені передача палички під час естафети, біг по віражу стадіону, стрибок у довжину способом зігнувшись, стрибок у висоту з розбігу (див. табл. 3.4)

Зміст програми «Практична спортивна підготовка. Легка атлетика. Специфічні компетенції» початковий рівень (2009 р.) [розроблено автором]

Складові	Специфічні компетенції початківців
Функціональна складова	Основні сомато-функціональні показники; рівень розвитку навичок бігу, стрибку, кидання); рухливі якості – швидкість, сила, спритність, витривалість; специфічні сомато-функціональні показники (співвідношення між ростом і вагою); методи і засоби розвитку: максимальної вибухової сили, швидкості реакції, спритності та гнучкості.
Технічна складова	Базові технічні прийоми бігу, стрибків, метань; специфічні технічні прийоми (індивідуальні); специфічні тактичні дії; психологічна підготовка; індивідуальна підготовка (техніка урівноваження, методи зменшення шоку та теоретичні знання).
Спортивна результативність	Мотивація до занять саме цим видом спорту; причини зниження продуктивності та показники її оцінювання; критерії аналізу результатів.
Виховна складова	Регламент змагань, суддівство та його помилки; правила поведінки: в колективі, під час змагань, із дорослими; критерії оцінювання життєвих цінностей.

У другому розділі обґрунтовано технічний компонент програми, зокрема називано базові технічні прийоми, якими має оволодіти учень, що відвідує цю групу. Наприклад, з бігу – техніку високого старту, бігу по дистанції; бар'єрного бігу – ритм в три кроки між бар'єрами, техніку долаття бар'єрів, низького старту та стартового прискорення, естафетного бігу тощо.

Тут необхідно зазначити, що розподіл навчальної програми на три рівні, не заперечує, а навпаки, ефективно обмежують вивчення певних вправ. Так, стрибки у висоту способом «фосбери флоп», штовхання ядра, кидання важких предметів повинні вивчатись, на думку авторів, лише з 12-13 років [602, с. 7].

Вивчення специфічних тактичних дій розділено для бігових видів, стрибків та метань. Цікаво, що шляхи уникнення блокування в групі

бігунів на середні та довгі дистанції розглядають вже на початковому етапі.

До психологічних рис, які повинні формуватися на цьому етапі, належать: бажання перемогти, наполегливість, концентрація, сміливість, вміння володіти собою, чесність і порядність. Індивідуальна психологічна підготовка спортсмена-початківця передбачає ознайомлення з технікою урівноваження методами зменшення шоку та теоретичними знаннями про надання допомоги, відновлення дихання, вагомість розминки (підготовчої частини) [602, с. 7].

До найнеобхідніших психологічних рис, що повинні виховуватись у школярів-спортсменів, програмою виокремлені такі, як: бажання перемогти, наполегливість, концентрація, сміливість, чесність і порядність.

Результативність діяльності юного спортсмена, на думку авторів програми, залежить від багатьох факторів. Саме на початковому рівні необхідно навчити учнів аналізувати фактори, що обумовлюють успішне тренування, причини зниження продуктивності; самоаналізу дій та самохарактеристики ставлення до тренувальної та змагальної діяльності [602, с. 8–9].

Уже на цьому етапі учні повинні знати правила змагань та особливості їх організації, вміти виокремлювати та аналізувати помилки у суддівстві. А також формувати власну модель поведінки під час змагань з метою уникнення критичних ситуацій (запізнень, помилок відносно початку, сходу з дистанції, виконання 3 невдалих спроб тощо) задля ефективного виступу.

Крім того, в змісті програми визначені специфічні «культурні» компетенції: демонстрування поведінки, базованої на повазі до тренерів, партнерів, суперників та арбітрів; вивчення історичних, філософських, психологічних та економічних засад фізичної культури і спорту тощо.

Зміст другого етапу спортивної дисципліни «легка атлетика», охарактеризований авторами як «прогресивний», оскільки в ньому вдало

структуровані загальні та специфічні компетенції, зміст загальної фізичної підготовки ускладнено та урізноманітнено згідно з віковими нормами. Щодо технічної складової програми, то тут спостерігаємо реорганізацію всіх технічних прийомів: в бігових видах окрему увагу приділено техніці низького старту, естафетного та бар'єрного бігу. У стрибках з розбігу передбачено вивчення приземлення на сідниці, багатоскоків у потрійному стрибку, розбігу – у стрибках із жердиною.

На цьому етапі спортсмени починають вивчати техніку метання спису, молоту та диску та специфічні технічні прийоми щодо цих метань. Продовжено виховання необхідних психологічних рис, а саме: бажання перемогти, віра у власні можливості, сміливість [602, с. 10].

Важливим, на нашу думку, є те, що програмою передбачено вивчення будови організму людини, основ гігієни та надання першої медичної допомоги тощо.

Розділ «Спорт вищих досягнень» як функціональна складова підготовки спортсменів цього рівня передбачає наявність оптимально розвиненої м'язової маси, максимальну аеробну та анаеробну спроможність, високий рівень розвитку серцево-судинної та дихальної систем. Технічні прийоми характеризують «специфічністю», тобто вивчають певні тонкі нюанси, наприклад, біг від останнього бар'єру до фінішу, ритм трьох кроків у потрійному стрибку, кінцеве зусилля у метаннях.

Щодо тактики, то програмою рекомендовано особливу увагу приділити специфічним тактичним діям: займання місця в групі і власна атака, а також адекватна реакція на атаку суперників; оптимальний графік бігу; відмова та перенесення спроби у стрибках тощо. До психологічних рис, які варто, на думку розробників програми, розвивати зараховують стійкість і концентрацію, увагу і вміння володіти собою, співпраця і взаємодопомога, ініціативність, повага до суперників, арбітрів і глядачів [602, с. 12].

Спортсмени вищих досягнень повинні гідно представляти свою Батьківщину, бути «патріотами власних культурних цінностей», поважати спортсменів інших країн, проявляти еталонну поведінку в спілкуванні із офіційними особами, не допускати проявів расизму.

Останньою частиною програми є методичні рекомендації до її використання. Тут наголошено, що урок спортивної підготовки – це творчий процес кожного педагога з цього предмета, який вимагає застосування власних професійних знань і вмінь в конкретних умовах із врахуванням персональних особливостей учнів [602, с. 12–14].

За умови виконання певної серії методологічних пропозицій, що надає ця програма, наслідок її впровадження повинен матеріалізуватись у досить ефективний пласт спортивних результатів в шкільному спорті. Наведемо основні з них:

- ефективного використання матеріальної бази і фінансових ресурсів;
- відбір результативних форм, засобів і методів залежно від особливостей віку, статі і рівня підготовки учня;
- проведення акцентованих навчальних дій, спрямованих на формування компетенцій, передбачених в програмі;
- попереднє планування педагогами змісту, вимог і критеріїв оцінювання, що будуть застосовані;
- недопустимість у відносинах педагог-учень будь-якої форми вербальної або фізичної агресії до учня;
- розуміння спортивного тренування як процесу постійної адаптації до навантажень, інтенсивність, складність і об'єм яких постійно зростають з метою досягнення високих результатів;
- забезпечення безперервності процесу спортивної підготовки впродовж всього року;
- системний аналіз вчителя-тренера у визначенні спортивної спеціалізації спортсмена або його місця в команді;

– забезпечення оптимальної кількості змагань для груп кожного рівня з метою організації мотивованої, систематичної і об'єктивної підготовки [602, с. 13].

Оскільки програма інтегрованого і додаткового спортивного навчання була створена для досягнення результатів рівня спорту вищих досягнень учнями шкіл, методичні пропозиції, представлені вище, доповнюють серією положень. Отже, необхідно організувати проведення систематичного відбору здібних учнів шляхом спостереження і об'єктивної оцінки генетичних показників (зросту і ваги дитини, формування скелету, показників швидкості реакції, координаційних можливостей і темпераменту) згідно з моделями відбору, специфічної для кожної спортивної дисципліни. Забезпечити ефективний перехід з групи початківців, враховуючи психологічний і фізіологічний вік, рухливі параметри в контексті спортивних результатів. Крім того, тренер і спортсмен повинні бути обізнані у актуальних світових тенденціях змісту техніко-тактичної підготовки [602, с. 13–14].

Програма наголошує на вагомості індивідуального контролю за учнями з нетиповими для віку характеристиками: росту, довжини кінцівок тощо, але дуже ефективними для цієї спортивної дисципліни. Важливою для вивчення стала рекомендація використання (в роботі з школярами!) засобів енергетичної підтримки і відновлення та забезпечення систематичного медично-спортивного контролю. Окремо звернено увагу на обов'язковість матеріальної підтримки (харчування, досконале спорядження, нахилів) учнів, які мають високі спортивні досягнення.

Для груп вищих спортивних досягнень програмою рекомендовано розробляти багаторічний перспективний груповий план та плани індивідуальної підготовки.

Отже, зміст вищезазначених програм не є сталим, він його оптимізують щороку, опираючись на результати учнів, які займаються тим чи тим видом спорту і рекомендації вчителів та тренерів цих закладів

освіти. Тут необхідно відзначити розподіл навчальної програми на три етапи – початковий, вдосконалення та вищих спортивних досягнень. Відповідно згідно з метою і завданнями кожного етапу в програмах підібрані форми, методи, засоби та прийоми їх досягнення, збережено принципи «від простого до складного», індивідуалізації та системності. Необхідно також наголосити, що такі спеціалізовані початкові програми були запропоновані для навчальних закладів, а їх масштабність – 51 вид спорту дає змогу зробити висновок про масштабність популяризації та розвитку саме шкільного спорту.

3.2 Методи, засоби та прийоми фізичного виховання учнів румунських закладів освіти

Поняття методики в теорії фізичного виховання і в практичній роботі охоплює сукупність засобів, методів і методичних прийомів, які характеризують в цілому шлях реалізації освітніх або виховних завдань. Румунські науковці А. Барта, П. Драгомір, М. Логін, Г. Мітра та М. Вода, Е. Скарлат визначають методи як спосіб впливу практичного та інтелектуального характеру, що сприяють досягненню цілей, проміжних та підсумкових завдань [272, с. 14; 365, с. 32; 526, с. 99–111].

Названа дослідники наголошують на значній кількості різноманітних класифікацій методів, зокрема й фізичного виховання в закладах освіти, представлених у сучасних джерелах. Не зважаючи на суттєві відмінності, класифікація, яку користує переважна більшість педагогів та фахівців з фізичного виховання групує методи відповідно до їх історичної еволюції:

– класичні (традиційні) методи, виокремлені з точки зору ефективності навчально-виховного процесу: формування образу (експозиція), бесіда, демонстрація, практичної справи тощо;

– інноваційні методи: моделювання, алгоритмів, проблем тощо.

Характерною особливістю дисципліни «Фізичне виховання» є те, що засвоєння специфічних знань, рухових умінь і навичок, досягається, здебільшого, шляхом практичного повтору. І ця специфіка вимагає від вчителя вибору відповідних та адаптованих методів та прийомів, які зі свого боку залежать від етапів навчально-виховного процесу, наприклад, етапу формування знань, умінь і навичок.

На думку упорядника електронного курсу з теорії та методики фізичного виховання М. Зопа, методи – це способи взаємної діяльності учителя і учнів спрямованої на вирішення навчально-виховних завдань. Методичні прийоми – це шляхи реалізації методів у конкретних випадках і умовах процесу фізичного виховання. Спеціально упорядкована сукупність методів, методичних прийомів, засобів та форм навчання, на думку автора, утворює методику [766, с. 2].

Популярні серед румунських теоретиків і практиків методи фізичного виховання та спорту представляють собою наступну систему:

- методи свідомого навчання;
- методи виховання;
- метод виправлення помилок (практичний);
- методи перевірки, оцінки та аналізу;
- методи корекції навчально-вихованого та тренувального процесу [730].

Методи свідомого навчання, за чітким переконанням А. Унгуряну, дають змогу визначити мету конкретного процесу, наприклад, розвиток рухових якостей, спортивне тренування, формування спеціальних теоретичних знань, рекреацію тощо [753, с. 123].

Ще однією специфікою фізичного виховання є різноманітність методів, методичних прийомів, які використовують на практиці, їх можлива комбінація. Формуючи образ вправи або елемента, вчитель створює чітке уявлення за допомогою словесних прийомів (виклад, розповідь, лекція, бесіда), але його сприйняття, справжнє розуміння змісту

та структури вправи завершують, як правило, демонстрацією руху. Ефективний навчально-виховний процес потребує проєктування діяльності (за допомогою алгоритмів моделювання): покрокове виконання оперативних завдань і використання методів, які стимулюють інтерес і мотивацію навчитись «виконувати саме такий фінт» – навчання через відкриття, «мозковий штурм» тощо. Результат (оцінка) має на меті підкреслити ефективність використаних методів тощо [753, с. 160].

М. Зопа довів актуальність застосування словесних прийомів, тобто використання мови, розподіливши на різні форми спілкування: розповідь, опис, пояснення, супроводжувальне пояснення інструкції і вказівки, бесіду, рекомендації, словесні оцінки, звіти і пояснення, команди, підрахунок, самопроговорювання та самонакази [766, с. 2].

Проаналізуємо деякі з них. Розповідь (пояснення) вважають найдавнішим способом передачі інформації і характеризують як доступний і чіткий виклад. Це досить простий, прямий, швидкий спосіб передачі інформації, а також, на думку А. Унгуряну-Добре, розмова / бесіда є одним із найефективніших способів отримання даних, розуміння потреби фізичних навантажень та оцінювання рухової діяльності тощо [753, с. 120].

Команда слугує сигналом для спільних дій, її використовують для швидкого виконання дій, одночасного їх закінчення або зміни характеру діяльності. Підрахунок допомагає визначати необхідний темп і ритм дій. Особливо це важливо для дітей шкільного віку: роль періодичності та систематичності роботи в природному для них індивідуальному темпі неможливо недооцінити.

Самопроговорювання і самонакази є формою використання зв'язків між словами і діями, коли мову безпосередньо додають в процесі виконання вправ як фактору керування цим процесом. Вимовлені окремі фрази, слова-накази «сильніше», «вище», «тримати» сприяють підвищенню якості виконання рухових дій і функціональних проявів.

Формування чітких уявлень щодо раціонального виконання руху і рухові дії здійснюють за допомогою інтуїтивних (невербальних) методів, які пов'язані з діяльністю органів чуття: зору, слуху, шкіри, кінестетичного тощо. В рамках інтуїтивного методу розвинулись методи демонстрації та спостереження. Метод демонстрації у фізичному вихованні – це метод, за допомогою якого показано, який рух учні повинні відтворити або чого їм потрібно досягти в кінцевому підсумку. За допомогою демонстрації дітей знайомлять з рухами, руховими діями, вправами, які потрібно вивчити, закріпити, удосконалити або оцінити. Демонстрація може передувати, супроводжувати або завершувати пояснення. Одним із найважливіших є метод спостереження – за виконанням окремого руху, вправи або цілої дії.

А. Барта та П. Драгомір серед інтуїтивних методів, що використовують при викладанні фізичного виховання, виділили чотири групи:

- словесні методи (пояснення, бесіда);
- практичні методи (демонстрація, повторення);
- метод спостереження (презентація, моніторинг);
- метод оцінки діяльності [272, с. 34–41].

Методи навчання на основі практичної діяльності, виокремлюємо як єдиний шлях, який дає змогу реалізувати мету та виконання завдань фізичного виховання і спорту. Практичні методи можна умовно поділити на три групи:

- методи навчання рухових дій;
- методи удосконалення рухових дій та розвитку функціональних можливостей організму;
- методи розвитку рухових якостей (тренування).

Розучування вправи загалом і по фрагментах – це різнополюсні варіанти в навчанні. Оскільки кожен з названих методів має свої позитивні сторони і недоліки, то найвищої ефективності в навчанні можна досягнути при вмілому їх поєднанні, правильному чергуванні в змісті уроків, занять

та тренувань. У практиці як допоміжний метод використовують підготовчі (підвідні) вправи. Підвідні вправи за своєю структурою повинні відповідати руховій дії загалом або її окремим елементам. Система практичних методів представлена на рис. 3.1.

Рис. 3.1 Система практичних методів фізичного виховання

До методів удосконалення і закріплення рухових дій та вдосконалення функціональних можливостей організму належать ігровий і змагальний методи.

Найхарактернішими рисами ігрового методу є наступні:

- широкі можливості відтворювати стосунки між людьми у вигляді взаємодопомоги і гострого суперництва;
- яскраво виражена емоційність, що спричиняє потребу регулювати стосунки між гравцями;
- швидка зміна ситуації, яка вимагає постійного внесення коректив у дії гравців задля оперативного вирішення проблем;
- надання гравцям можливості самостійного вибору варіацій діяльності і поведінки, прояву ініціативи і творчості;
- навантаження, яке отримують учасники, залежить від активності гравців і характеру виконання ними ігрових функцій, що унеможлиблює її сувору регламентацію з боку педагога;

– комплексне використання рухових навичок, прояву фізичних, вольових і моральних якостей для досягнення успіху, що визначає комплексну дію гри на організм учнів [272, с. 48].

Ігрова діяльність повинна відповідати таким вимогам:

– форма ігрової діяльності, її зміст визначають метою. В ній головними є дії, пройдені за програмою навчання. Мета кожного учня – виконувати ці дії з великою швидкістю, оптимальними зусиллями і максимальною доцільністю;

– дії, які здійснює учень у грі, повинні відповідати його вмінням управляти собою та його силі і спритності. Якщо вимоги, які ставить гра перед дитиною, можна легко виконати, то це забезпечить їй почуттям задоволення;

– ігри повинні поступово і послідовно ускладнюватись та урізноманітнюватись.

При цьому всі дії учнів обумовлюють певними правилами, які теж поступово і послідовно ускладнюються. Окремі ускладнення і видозміни правил можуть вводитись і за ініціативи учнів. Контролювати дотримання правил можуть особи, обрані самими учнями із свого складу. Найбільш характерними ознаками змагального методу є наступні:

- зіставлення можливостей учнів задля виявлення переможця;
- вся діяльність підпорядкована досягненню перемоги;
- дає можливість повністю розкрити функціональні та психічні можливості учнів і вивести їх на новий рівень підготовленості;
- стимулювання активності, самостійності, ініціативи тощо;
- обмежені можливості регулювання навантаження [272, с. 46].

При правильному використанні ігрового і змагального методів розкриваються широкі можливості для виховання в учнів почуття колективізму, бережливого ставлення до товаришів, ініціативи, наполегливості, витримки, свідомої дисципліни тощо [753, с. 134].

Методи вдосконалення фізичних якостей (тренування) побудовані на закономірностях чергування рухової активності і відпочинку, напруження і розслаблення, співвідношення між обсягом виконаної роботи та її інтенсивністю. Методи тренування можна розділити на три групи.

1. Методи безперервної вправи. Характерною їх особливістю є тривале виконання одного завдання без відпочинку. Це:

- метод безперервної рівномірної вправи;
- метод безперервної прогресуючої вправи;
- метод безперервної регресуючої вправи;
- метод безперервної варіативної вправи.

2. Методи інтервальної (повторної) вправи. Характерною особливістю методу інтервальної (повторної) вправи є наявність робочих фаз та інтервалів для відпочинку між ними в процесі виконання певного тренувального завдання. При цьому тривалість робочих фаз і режимів їх виконання, тривалість і характер відпочинку планують заздалегідь [753, с. 152].

Залежно від режимів навантаження у процесі виконання тренувального завдання метод інтервальної вправи має чотири різновиди:

- інтервальної (повторної) рівномірної (стандартизованої) вправи;
- інтервальної (повторної) прогресуючої вправи;
- інтервальної (повторної) регресуючої вправи;
- інтервальної (повторної) варіативної вправи.

3. Метод комбінованої вправи. Характерною ознакою методів комбінованої вправи є поєднання в одному тренувальному завданні безперервної і інтервальної роботи та різних режимів навантаження: метод безперервно-інтервальної стандартизованої вправи; метод інтервальної рівномірно-прогресуючої вправи.

Як засвідчує досвід, можливості поєднання в одному тренувальному завданні окремих методів практично безмежні.

Специфічною організаційно-методичною формою методу комбінованої вправи є метод колового тренування [753, с. 143].

Метод проблематизації або проблеми передбачає створення проблемних практичних ситуацій, які вимагають від учнів приділення особливої уваги пошуку найбільш ефективних рішень. Заснований на «практиці логіки та творчого мислення» і зв'язках між знаннями, навичками та вміннями, у фізичному вихованні школярів метод передбачає: пропонування вибору розв'язання ситуації вчителем/тренером; вибір варіанту вирішення ситуації групою учнів; вибір учнем/спортсменом варіанту вирішення ситуації.

На уроці фізкультури проблематизація вимагає великої кількості учнів, які можуть, наприклад, на основі попередніх знань вибирати найбільш ефективні рішення залежно від часу виконання.

Індивідуальний метод навчання визначений теоретиками як «невідповідний» для галузі фізичного виховання і спорту, він набуває все більшої актуальності, адже передбачає виконання вправи з метою вдосконалення або визначення власної «характеристики» вправи, розуміння її змісту, структури, моменту для результативного використання (кидок в кільце – баскетбол; прийом – в боротьбі, подача певного типу – у волейболі тощо). В його основу покладена теоретична інформаційна підготовка, а також рекомендована самостійна практична діяльність, що має на меті мотивувати до подальших занять, покращити працездатність та підвищити спортивні результати [596].

До найважливіших методичних прийомів задля впорання (в українських публікаціях «вправляння» – О.Ц.) із завданнями належать:

- з безпосередньою фізичною допомогою;
- в «дві сторони»;
- в уяві;
- за допомогою імітаційних рухів [735, с. 126].

Вправління з безпосередньою фізичною допомогою полягають у тому, що вчитель своєю мускульною силою допомагає учневі відтворити необхідну рухову дію. Це дає можливість виконати недоступну (на початку навчання) вправу, створити уявлення про положення і рухи окремих частин тіла, про тривалість максимальних зусиль. Крім того, зрозуміти і вловити м'язові відчуття, що виникають при виконанні конкретного руху і сформувати впевненість у власні сили в учнів, боротися з почуттям страху, а також попередити помилки і виправити їх.

Вправління в «дві сторони» передбачає відчуття реакції м'язів особи як у статусі нападника, так і захисника (спортивні ігри, єдиноборства), тому що під час виконання вправ у «чужий бік» виникають гостріші відчуття, які потім можна перенести на «свою сторону». Також ця вправа націлена підвищити впевненість у своїх можливостях (спортивні ігри, бокс, боротьба), коли, діючи в незручному положенні, учень знаходить зручніше. При заняттях однобічними фізичними вправами (веслування на каное, стрільба, фехтування) такий методичний прийом дає можливість уникнути або виправити дефекти будови тіла, що виникають [569, с. 135].

Отже, методичний прийом вправління в «дві сторони» більше характерний для занять спортом – єдиноборствами, спортивними іграми, веслуванням та фехтуванням тощо. Крім того, прийом передбачає неабиякий рівень розвитку уваги, уяви та сформованості розуміння структури рухових дій. Тобто його використання у навчальній діяльності в умовах школи, зокрема початкової та середньої, визначаємо як ситуативне, фрагментарне.

Вищезазначені методичні прийоми визнані ефективними і дають можливість прискорити процес засвоєння техніки фізичних вправ і досягти її вдосконалення; збільшити діапазон рухових можливостей учнів.

Методичний прийом «впорання в уяві» (ідеомоторне тренування), «прокручування» в думці, візуальне відтворення – прийом, який дає можливість оволодіти технікою конкретного руху; розвивати рухові якості,

на які впливає конкретна вправа; скорочувати час на практичне виконання рухів і, як наслідок, зменшувати навантаження на організм під час занять фізичним вихованням і спортом; оволодіти здатністю розслабляти різні групи м'язів; безпосередньо перед виконанням вправи відтворювати в пам'яті її образ і, тим самим, створити передумови для досягнення вищих результатів у вирішенні рухового завдання. Можливості та оптимальний вік використання даного прийому в роботі з школярами представлено в табл. 3.7.

Також зауважуємо, що через складність реалізації у молодшому віці, ідеомоторне тренування стає результативним в роботі із учнями-старшокласниками [569, с. 135].

Використання імітаційних рухів дає можливість створювати і закріплювати уявлення про техніку вправ та прийомів; розвивати групи м'язів, які навантажують максимально; досягати автоматизації окремих елементів техніки, зокрема спортивних вправ; відновлювати в пам'яті послідовність рухів [368, с. 13].

Узагальнюючи вимоги, що висувають до підбору методів і методичних прийомів задля результативного фізичного виховання низка теоретиків і практиків (В. Паніко, Г. Раца та В. Цуркан), виокремимо найактуальніші з них.

Отже, методи повинні:

- забезпечити максимальний оздоровчий і виховний ефект фізичного виховання;
- відповідати завданням, які потрібно вирішити;
- забезпечити найкоротший шлях до засвоєння запланованих знань, умінь і навичок та удосконалення фізичних якостей;
- відповідати індивідуальним особливостям учнів, рівню їх розвитку, підготовленості, віку;
- враховувати специфіку навчального матеріалу, його складність [569, с. 134; 668, с. 116].

Методичні прийоми, які ефективно використовують в роботі з школярами (В. Паніко, В. Цуркан)

Методичні прийоми впорання			
	з безпосередньою фізичною допомогою	в уяві (візуальне відтворення)	за допомогою імітаційних рухів / вправ
створені можливості	- виконати складну вправу; - створити уявлення про положення і рухи окремих частин тіла; - зрозуміти м'язові відчуття, що виникають при виконанні конкретного руху; - сформувані впевненість у власних силах; - боротьба з почуттям страху; - попередження помилок.	- досконало оволодіти технікою руху; - виправлення помилки; - скорочувати час на практичне виконання рухів; - розвивати здатність зосереджувати увагу на конкретній руховій дії; - навчитися регулювати емоційний стан; - зберегти досягнутий рівень техніки руху під час вимушених перерв.	- створювати і закріплювати уявлення про техніку руху; - розвивати групи м'язів, на які припадає максимальне навантаження; - досягати автоматизації окремих елементів; - відновлювати в пам'яті послідовність рухів.
вік	Учні початкової, середньої та старшої школи.	Учні старших класів.	Учні початкової, середньої та старшої школи.

Крім того, вибір методу і прийомів залежить від етапу навчання, індивідуальним властивостям і найважливіше – можливостям вчителя. Методи, які використовує вчитель, повинні забезпечити розвиток особистості кожного учня.

Щодо вибору, то його обумовлюють за природними інтересами та позитивними емоціями дітей; умовами проведення занять, їх матеріально-технічним забезпеченням тощо [668, с. 78].

Засобами є визначені чинники біологічної, фізичної або психічної природи, за допомогою яких реалізують вплив на об'єкт, у нашому випадку – учнів шкіл в процесі фізичного виховання. Умови підбору –

вікові особливості та їх рівень підготовки, а вибір, адаптація та відповідне застосування – здійснює вчитель під час освітнього процесу [536, с. 11–16].

До засобів фізичного виховання школярів деякі румунські фахівці зараховують:

1. Фізичні вправи.
2. Гігієнічні фактори.
3. Природні фактори (вода, повітря, сонце).
4. Співвідношення між активною діяльністю та відпочинком (пасивний відпочинок, комфорт, сон) [294, б/с; 668, с. 34].

У деяких дослідженнях, наприклад, у В. Шуги, третя група має назву «процедури відновлення працездатності» [719, с. 34]. В інших працях, зокрема електронному посібнику «Засоби фізичного виховання», ці методи поділяють лише на дві групи: специфічні та супутні неспецифічні засоби. До найважливіших, специфічних, тих, що безпосередньо забезпечують прогрес, відносяться фізичні вправи, спеціалізоване обладнання та засоби і методи відновлення працездатності [536, б/с].

За визначенням Г. Керстя, фізичні вправи є «основним специфічним засобом фізичного виховання і спорту, операційною моделлю, яку найчастіше використовують для досягнення запропонованих цілей» [296, с. 9]. Інший румунський дослідник І. Циклован трактує вправу як «переважно тілесну дію, яку виконують систематично і свідомо, з метою покращення фізичного розвитку та рухових можливостей людини» [689, с. 34].

Вправи сприяють функціональному та морфологічному розвитку організму, позитивно впливають на розвиток кістково-м'язової системи, внутрішніх органів, центральної нервової системи; сприяють розвитку та вдосконаленню рухових якостей: швидкості, витривалості, сили, спритності.

Отже, вправи – це особливий і спеціалізований руховий акт, елементарні рухи, складені з них рухові дії та їх комплекси, спрямовані на

фізичний розвиток особистості. Фізичні вправи поділяють відповідно до впливу, який вони здійснюють на людський організм, а саме: пролонгованого в часі ефекту від систематичних фізичних вправ, особливості груп суб'єктів на які здійснюють вплив, мети фізичного виховання і спорту тощо.

За визначення І. Циклована, невід'ємною частиною вправи є форма – «особливий спосіб, у якій складові (рухи) змінюють один одного, а також зв'язки, які встановлюють між ними під час виконання дії» [689, с. 36; 690, с. 90].

Практично формою вправи є її зовнішній вигляд, який можна спостерігати неозброєним оком. Щоб оцінити оптимальність виконання вправи, необхідно визначати такі елементи як: положення тіла та його частин, напрямок та амплітуду руху, темп та ритм, розташування у середовищі (відповідно поверхні або майданчику, снарядів, партнера, суперника тощо). Відповідно класифікація фізичних вправ передбачає використання наступних стандартів: 1) за анатомічним критерієм – вправи для всього тіла та тільки для певних його частин; 2) за залученням спортивного інвентарю або обладнання – вправи з інвентарем, вправи на тренажерах і снарядах, вільні вправи.

Відповідно до впливу на організм з метою розвитку фізичних якостей вправи розмежовують таким чином – вправа для розвитку швидкості, спритності, витривалості, гнучкості та силові вправи. За типом рухових навичок, які необхідно засвоїти, фізичні вправи поділені на:

- основні;
- корисно-прикладні;
- для розвитку моторики;
- характерні для спортивної діяльності.

За характером послідовності складових рухів бувають циклічні вправи, ациклічні та змішані вправи. За інтенсивністю фізичного зусилля вправи поділяють на надмаксимальні, максимальні та субмаксимальні

фізичні навантаження; вправи середньої інтенсивності; вправи низької інтенсивності, а за характером м'язового скорочення: динамічні, статичні вправи та змішані [554, с. 25; 703, с. 56].

На думку М. Станеску, задля досягнення фізичними вправами своєї мети, необхідно, щоб вчителі дотримувались певних вимог, без яких ефективність цих вправ не буде забезпечена, а саме врахування:

– індивідуальних, морфологічних, функціональних і психічних особливостей, властивих учням молодшого шкільного віку;

– особливостей місця проведення, а також кліматичних та гігієнічних умов (при організації практичних заходів);

– наявних навчальних матеріалів при складанні переліку фізичних вправ;

– мети і завдань при підборі та вивченні фізичних вправ;

– кількості дітей при складанні розкладу освітнього процесу [703, с. 70-72].

У фізичному вихованні, на відміну від інших навчальних дисциплін, використання гігієнічних факторів при створенні і утриманні місць для занять фізичними вправами – майданчиків, стадіонів, залів, басейнів, тирів, треків тощо – є основною умовою організації його якісних і результативних форм. Просте створення майданчиків або спортивних залів – це лише створення простору для здійснення діяльності. Задля забезпечення оптимального, сучасного уроку фізичного виховання необхідна наявність достатньої матеріально-технічної бази, обладнання (гімнастичні комплекси, ворота, баскетбольні щити, волейбольна сітка тощо) та різноманітного спортивного інвентаря (м'ячі, скакалки, обручі, нерухомі сходи, мати, лавиці тощо), блоку гігієнічного супроводу – роздягалень, туалетних та душових кімнат. Відсутність або мала кількість засобів стає найважливішим обмежувальним фактором у досягненні мети і змісту, визначених шкільною програмою [747, с. 113–120].

Вагомими засобами фізичного виховання є природні фактори загартовування організму та гігієнічні умови. Дітей варто привчати до раціонального використання впливу повітря, сонця та води для загального зміцнення організму. Дотримання ергономічних та екологічних правил при виготовленні або будівництві спортивних баз, правильне, цивілізоване використання спортивних споруд – все це відноситься до гігієни спортивних споруд. Приміщення, де проводяться уроки, повинні бути чистими та провітрюваними, вхід повинен бути дозволений лише у спеціальному взутті. Важливим для ефективності фізичного виховання визначаємо вибір місця для зберігання інвентаря і обладнання. Вдалим практичним прикладом визнаємо вбудовані у стінки залу шафи із полицями, спеціально пристосованими для кожного предмета або закріплення на стелі залу розсувного пристрою для канатів і жердин; встановлення тягових брусів у кутах залу тощо (інформація була представлена у практичних рекомендаціях Є. Фіреа – О.Ц.) [404, с. 16; 405, с. 23–27].

Неодмінною умовою успішного досягнення цілей фізичного виховання є гігієнічні фактори – заходи особистої та соціальної гігієни.

Наявність значного рівня та систематичності фізичних навантажень, специфічність змагальної діяльності тощо в шкільному спорті дали змогу румунськими науковцями виокремити засоби та заходи відновлення працездатності актуальнішими для нього, ніж для фізичного виховання учнів Румунії. Але різноманітність навантаження на школярів, впровадження різних сучасних видів фізичної активності та наявність навчальних шкільних програм спортивного спрямування та різноманітних форм позакласної та позаурочної спортивної діяльності спричинили використання форм відновлення: а) під час навчальної діяльності – досягають перервами між вправами, активними та пасивними перервами; б) у змагальній діяльності – забезпечуються зміною учасників у фазах атаки та захисту, перервами між подачами; в) після завершення тренувального

заняття – реалізують комплексами вправ для розслаблення м'язів, дихальних вправ, масажем (на практиці реалізують в спортивних клубах – О.Ц.) [747, с. 119].

Вода, повітря, сонце – основні фактори, з допомогою якого можна загартувати організм. Найефективнішим методичним прийомом є раціональне опромінення тіла на сонці в поєднанні з фізичними вправами на свіжому повітрі та використанням водних процедур. Їх пріоритетними завданнями є: загартовування організму; підвищення стійкості до різних інфекційних захворювань; адаптація до природної погоди тощо.

Сучасне фізичне виховання вимагає від шкільних вчителів використання неспецифічних засобів. Так, до таких відносять засоби аудіовізуального та інформаційного супроводу: слайди, діапозитиви, аудіо записи, відеокасети, малюнки, проектор, комп'ютер, музичний центр тощо. Крім вище названих, застосовують засоби галузі медицини: спірометр, ваги, ростомір, динамометр [735, с. 117].

На думку фахівців-практиків К. Георгеску, Д. Ортенеску, А. Танасе, П. Трофіну, сьогодні, зокрема навчання онлайн внаслідок пандемії Covid-19 і, як результат, стрімке зниження фізичної активності дітей та молоді тощо вимагає синтезування та адаптації таких засобів, як:

- вивчення літературних та художніх творів зі спортивною тематикою (інтелектуальна освіта);
- використання музичного супроводу (естетичне виховання);
- дотримання нормативно-логічних положень поведінки в повсякденній і змагальній діяльності (громадське та моральне виховання) [417, б/с; 723, с. 4].

Отже, поняття методики в теорії фізичного виховання і в практичній роботі охоплює сукупність засобів, методів і методичних прийомів, які характеризують в цілому шлях реалізації освітніх або виховних завдань. Румунські дослідники наголошують на значній кількості різноманітних класифікацій методів, зокрема фізичного виховання в закладах освіти,

представлених у сучасних джерелах. Проте класифікація, якою користується переважна більшість педагогів та фахівців з фізичного виховання країни, поділяє методи на: а) класичні (традиційні) – формування образу (експозиція), бесіди, демонстрації, практичної вправи; б) інноваційні – моделювання, алгоритмізація, проблематизація тощо.

Визначені характерні особливості методів, засобів та прийомів, які зі свого боку залежать від етапів навчально-виховного процесу дисципліни «Фізичне виховання» та «Шкільний спорт». Важливою специфічною рисою визнана також різноманітність методів, методичних прийомів, які використовують на практиці, їх можлива комбінація. Методи навчання на основі практичної діяльності виокремлені як єдиний шлях, який дасть змогу реалізувати мету та виконання завдань фізичного виховання і спорту.

3.3 Національна система оцінювання предмету «Фізичне виховання і спорт» в Румунії

Оцінювання з фізичного виховання є необхідним елементом дидактичного процесу, яке дає змогу вчителеві систематично накопичувати, аналізувати й інтерпретувати інформацію про дидактичний процес, визначати ступінь реалізації освітніх завдань. Не можна собі уявити процес навчання, що не враховував би однієї із основних педагогічних дій, якою є контроль та оцінювання шкільних досягнень учнів. Зміна способів, критеріїв і систем оцінювання повинна мати корисний вплив на покращення інших ланок освіти, тобто таксономії цілей, планування і програмування роботи вчителя та реалізації освітніх занять у всіх типах і видах шкіл [105, с. 2].

Оцінювання як обов'язковий етап в організації та управлінні навчально-виховним процесом фізичного виховання має чітко визначену

мету та завдання. Його здійснюють задля виявлення результатів учнів та досягнутого прогресу у вирішенні поставлених завдань [397, с. 129–139].

За визначенням Г. Арделеана, процес оцінювання у конкретній галузі, у нашому випадку предмета «Фізичне виховання і спорт», передбачає:

- перевірку;
- оцінку;
- облік отриманих результатів [1, с. 108].

Перевірка комбінує ідентифікацію виконання вправ, рухових умінь і навичок, які засвоюють, або якостей, які розвивають у виховному процесі та під час самостійних занять. Відповідно оцінювання здійснюють шляхом усного виразу кваліфікаційного типу – «незадовільно», «задовільно», «добре» та «відмінно» або цифрових символів. Можливість вимірювати результати забезпечує об'єктивність і коректність оцінювання, і відповідно, коли результати не можна виміряти, а лише бачити, наприклад оцінити техніку виконання або техніко-тактичні дії цілої команди і кожного окремого гравця, оцінювання характеризують як суб'єктивне [583, с. 116; 586, с. 33].

До причин, що обумовлюють суб'єктивність оцінки вчителем успішності учнів, П. Попеску відносить:

- рішення, прийняті поспіхом;
- прагнення учителя мотивувати невпевнених у своїх силах, сором'язливих, лінивих школярів;
- невитриманість вчителя;
- недостатня підготовка педагога саме у питаннях оцінювання (докімологічна);
- негативний вплив інших представників педагогічного колективу та родин учнів, можливий за певних обставин;
- несприятливі умови навколишнього середовища – шум в залі, на майданчику, сигнали, крики вболівальників та учасників [586, с. 33–41].

В організованому процесі фізичного виховання учнів передбачено трансформацію оцінювання учнів в самооцінювання, трансформацію, сутністю якої є увага до власної підготовленості – досконалої чи недосконалої, високого чи недостатнього рівня, вдалої або не вдалої, результативної чи ні. Саме самооцінка передбачає концентрацію уваги вихованців на власних рухах, поведінці, вчинках, поразках або перемогах і найважливіше – об'єктивність цього процесу формується тривалий період, вимагає від учнів усвідомлення своїх фізичних і психічних можливостей, а також самоконтролю.

Дослідник проблем оцінювання рівня фізичної підготовки населення Румунії В. Павелку визначає функції та загальні критерії, згідно з якими здійснюють безпосереднє визначення цього рівня. Автор виокремив такі:

- інформативну (містить повідомлення для учнів, вчителів, батьків, керівників гуртків);
- управлінську (зокрема освітнім процесом);
- виховну (спрямування учнів до участі у визначенні власних можливостей і самооцінювання);
- «каталізатора» (стимулювання досягнення певного рівня результатів учнів);
- мотивуючу – задля активізації школярів отримати вищий бал;
- шокуючу (в оригінальному тексті «патологічну» – О.Ц.), оскільки оцінка приводить до психологічного дискомфорту, стресу та дисбалансу (поразка, заступ у стрибках у довжину, хиба, дискваліфікація, падіння з снаряду) [573, с. 114–117].

Відповідно виокремлено систему критеріїв, за якими здійснюють оцінювання учнів і яка впливає із завдань навчально-виховного процесу фізичного виховання. Незалежно від типу закладу освіти (заклад дошкільної освіти, школа, гімназія, ліцей, університет), основними критеріями оцінки названі: 1) загальний прогрес або регрес, досягнутий учнями або студентами; 2) кількість і якість рухових дій, засвоєних

відповідно до вимог навчальних програм; 3) систематичність використання рекомендованих вправ в щоденному житті; 4) можливість займатися фізичними вправами самостійно; 5) спроможність школяра синтезувати, видозмінити або реструктурувати засвоєнні раніше елементи залежно від ситуації; 6) рівень теоретичних знань учнів за загальною тематикою «Фізичне виховання і спорт»; 7) рівень фізичного розвитку; 8) відвідування уроків та участь у заходах як віддзеркалення ставлення учнів до фізичного виховання; 9) прагнення виконувати функції помічників та асистентів організаторів тощо [306, с. 71–114].

Як бачимо, охарактеризована система критеріїв оцінювання охопила як індивідуальний поступ учнів у фізичному розвитку, якість засвоєння навчальної програми, вміння використовувати набуті знання, уміння і навички у повсякденному житті, так і залученість у позаурочну та позашкільну фізичну активність, шкільний спорт тощо.

До методів перевірки, що відповідають передусім вище визначеним критеріям і дають змогу відповідно проаналізувати та оцінити ефективність організації фізичного виховання і спортивної діяльності в школі належать:

- тестування згідно з унітарною системою перевірки або завдань вибраних викладачем;
- тестування умінь і навичок, що є визначальними в певному виді спорту;
- тестування рухових умінь і навичок у стандартних умовах;
- тестування теоретичних знань у спеціальних спортивних класах ліцеїв та гімназій;
- визначення показників фізичного розвитку;
- рівень виконання учнями організаторських і методичних завдань (проведення фрагменту уроку, щоденної гімнастики, показових виступів);
- спостереження (реакція на навантаження, розвиток втоми та її ознаки) [1, с. 110].

Одним із найактуальніших напрямів дослідження проблем оцінювання у галузі фізичного виховання і спорту учнівської молоді дослідники Г. Арделеан та П. Попеску вважають причини появи суб'єктивізму в оцінюванні результатів учнів під час рухової та спортивної діяльності, визначення правильних зразків поведінки в процесі фізичного виховання при підготовці фахівців тощо [1, с. 111; 586, с. 123].

Процес формування єдиної системи оцінювання у галузі фізичного виховання та спорту Румунії і на теперішній час перебуває у стані систематичного розвитку – тести і норми змінюють кількісно і якісно, використовують різноманітні методики, зокрема іноземного походження, здійснюють спроби впровадження нових, актуальних видів спорту – скейтборду, наприклад, та пропонують відповідні нормативи і тести.

Так, скопійовавши досвід радянської системи оцінювання ефективності фізичної культури і спорту (ГТО та БГТО) та системи Німецької демократичної республіки, у 1973-1974 навчальному році в практику роботи шкіл Румунії була введена Єдина система перевірки і оцінки (ЄСПО), що функціонувала в країні без змін до 1986 року [122, с. 18]. І відповідно у 1986 році теж не була відмінена, а згідно з інструкцією № 6226/1986 була видозмінена та посилена таким чином: доповнена тестами задля виявлення спортивних здібностей (в оригінальному тексті «талантів» – О.Ц.) у школярів та з метою досягнення високих спортивних результатів у далекій перспективі. Саме тому назву було змінено на «Єдину систему перевірки, оцінки та виявлення здібностей» (ЄСПОВ) [336, с. 3], яка зі свого боку об'єднала три групи тестувань:

– обов'язкові тести, що визначали рівень розвитку фізичних якостей, зокрема, спринтерський біг, стрибки в довжину з місця, кидання м'яча двома руками вперед і назад через голову, метання на дальність, кросовий біг тощо;

– обов’язкові тести для перевірки якості техніки виконання спортивних елементів: вільні вправи з гімнастики або акробатики, стрибок через «козла»; техніко-тактичні прийоми у двосторонній спортивній грі, в зимових видах спорту; техніка плавання;

– частота і якість участі у масових спортивних і неспортивних заходах – змаганнях, святах, парадах і туристичних походах [336, с. 19–37].

Характеристику цих тестів представлено у табл. 3.6.

Таблиця 3.6

Характеристика тестів з фізичного виховання і спорту в закладах освіти Румунії (ЄСПОВ, діяла до 1999 р.)

Група	Зміст	Час і методика оцінювання
I	Біг 25-50 м (швидкість); Біг 600-800-1000 м (загальна витривалість); Метання медицинболу (вибухова сила); Стрибок в довжину з місця (вибухова сила).	Тестування організовували на початку і в кінці року. Суму результатів усіх тестів ділили на їх кількість і фіксується в журналі.
II	Рівень володіння правилами гри, технікою виконання елементів, техніко-тактичних прийомів, командною роботою (ігри, циклічні види спорту, єдиноборства); Рівень володіння елементами та їх комбінаціями (акробатика, спортивна і художня гімнастика).	Організовували додаткове виставлення 1-2 оцінок
III	Участь у масових фізкультурно-спортивних заходах – змаганнях, святах, парадах, туристичних походах, показових виступах.	Враховували якість виконання та кількісний показник участі, прогрес, досягнутий учнями.

Єдина система перевірки і оцінювання, яку використовували згідно з інструкцій Міністерства освіти і навчання № 6226/1986, була скасована у 1999 р. [692, с. 2].

Частиною реформ в системі освіти Румунії (початковій, гімназійній, ліцейній і професійній), що відбулись на початку 2000–х рр. стало запровадження «Національної системи оцінювання у фізичному вихованні і спорті».

Координатором проєкту став Ф. Константін, а група розробників (Є. Скарлата, П. Драгомір, І. Міронеску та С. Предеску) об'єднала вчителів I ступеня з різних закладів освіти Румунії. Тому головним завданням цієї інновації була синхронізація впровадження нових навчальних планів в закладах освіти, рівня підготовки вчителів та матеріально-технічного забезпечення освітнього процесу з міжнародними та європейськими рекомендаціями щодо удосконалення процесу фізичного виховання дітей та молоді [691, с. 2].

Документ розділений на розділи, де окремо розглянуті система оцінювання для початкової школи, гімназії та ліцею – форми застосування системи, опис завдань, методичні рекомендації та примітка, а також таблиці орієнтовних нормативів для різного віку.

Варто зазначити, що критерії оцінювання, передбачені цією системою, використовували для визначення рівня виконання як поточних завдань і кінцевих результатів (на кожному циклі навчання), так і завдань для кожної вікової категорії в опануванні основних рухів і видів шкільного спорту.

Необхідно наголосити, що така система оцінювання у 1999 р. була адресована лише класам, для яких предмет «Фізичне виховання і спорт» був доданий у загальний шкільний розклад. Зараз в румунських школах ця дисципліна є офіційним обов'язковим предметом.

Згідно з згаданим документом незалежно від власника навчального закладу, концепції управління та його типу, вчителі оперують інструментами оцінювання національної системи, яка передбачає:

- методологію її застосування;
- якості і компетенції, які підлягають оцінюванню;
- контрольні завдання як інструменти визначення;
- мінімальні показники для переведення в наступний клас;
- опис завдань [692, с. 5].

Національна система охоплює методологію оцінювання компетенцій, розвитку фізичних якостей, яких необхідно досягти в межах виконання навчального плану з фізичного виховання і спорту. Залежно від типів уроків, що використовують, загальний результат доповнюють оцінками інших компетенцій і здібностей, вказаних в програмі.

Система передбачила 2-3 варіанти тестів оцінки основних компетенцій та здібностей задля щорічного можливого вибору учнями:

– початкове навчання – два тести для оцінки фізичних якостей, 2 – оцінювання навичок основних рухів, 2 оцінювання елементарних спортивних навичок;

– гімназійне навчання – 1-2 тести для оцінки фізичних якостей, 1-2 тести з розділу «Легка атлетика» і по 1 нормативу з гімнастики і спортивної гри (на вибір);

– навчання в ліцях і професійному навчанні – по 1 тесту для оцінки кожної з фізичних якостей, а також з легкої атлетики, гімнастики і спортивної гри, зимового виду спорту [692, с. 6–7].

Оцінювання рівня розвитку фізичних якостей передбачає також проведення чітко визначеної низки тестів на початку і в кінці навчального року з метою виявлення прогресу в набутих якісних і кількісних показниках. Прогрес є наслідком ефективності форм, методів і засобів (специфічних і неспецифічних), організованих в школі [там само, с. 7].

Оцінювання тестів з певних видів спорту здійснюють згідно з документом упродовж одного або більше семестрів залежно від змісту і складності уроків. Так, рівень витривалості учня можна оцінити як шляхом виконання тестових завдань з легкої атлетики, так і тестів для оцінки фізичних якостей.

Залежно від матеріально-технічних умов, створених у конкретному закладі освіти та рівня власної підготовки, вчителю фізичного виховання дозволено:

– обрати нормативи з бігу на короткі або середні дистанції;

- вибрати 1-2 тести з легкоатлетичних стрибків та метань;
- виокремити для виконання 1 елемент гімнастики;
- запровадити вивчення 1-2 спортивні гри;
- вибрати альтернативні види спорту.

Тобто із переліку, запропонованих тестових завдань, вчитель, враховуючи можливості спортивно-оздоровчого комплексу школи – наявність бігової доріжки довжиною 100-400 м, секторів для стрибків та метань, спортивних майданчиків, гімнастичного та ігрового залів, значної кількості обладнання та інвентаря – матів, різноманітних планок, сіток, м'ячів тощо – може обрати як широко розповсюджені спортивні вправи, так і запропонувати альтернативні.

Зі свого боку з усього представленого переліку залежно від інтересу і готовності учні обирають тести для себе, але за однією обов'язковою умовою: 1-2 тести для оцінки фізичних якостей, 1-2 тести з розділу «Легка атлетика» й по 1 нормативу з гімнастики і обраної спортивної гри. Крім того, вони можуть обрати для себе «заміну» – якісні і кількісні оцінки з альтернативних видів спорту [692, с. 6–7].

Загальну оцінку кожному учню виставляють на основі отриманих результатів, враховуючи стан здоров'я, фізичну підготовку, ставлення до процесу навчання і досягнутого прогресу, зафіксованого в індивідуальній картці.

Національна система оцінювання передбачає мінімальний рівень як «достатній», еквівалентний оцінці 5. У зв'язку з потребою визначення рівня нижче «достатнього» методична комісія школи або вчитель фізичного виховання і спорту розроблятиме власну шкалу оцінок, а цінність досягнень будуть оцінені залежно від того, скільки годин на тиждень займався учень за конкретних умов. Оцінювання тестів для альтернативних видів спорту також буде визначений на рівні педагогічного колективу окремої школи. Окрім кваліфікаційних оцінок,

згідно з документом визначена можливість проводити поточні тестування впродовж навчального року [692, с. 5].

Це свідчить про впровадження демократичного принципу організації освітнього процесу фізичного виховання в сучасній Румунії, тобто педагогічний колектив, опираючись на загальні вимоги та норми, використовує власну, оптимальну систему тестових вправ, реальну для конкретної школи. Крім того, програма реалізовує чіткий індивідуальний підхід до навчання кожного учня, класу, школи.

Обов'язковою умовою успішності запровадженої системи оцінювання стало оприлюднення обраних тестів – у вигляді інформаційного стенду, на сайті закладу освіти та шляхом ознайомлення всіх учнів зі змістом нормативів та специфікою оцінювання [692, с. 5–6]. Все це підтверджує відкритість запропонованої системи оцінювання.

Реєстрацію результатів кожного учня здійснюють шляхом заповнення індивідуальної картки, в якій фіксують особисті дані, результати проб, передбачених національною системою оцінювання та локальних тестів, вибраних вчителем для поточного оцінювання. Користування карткою забезпечує:

- оперативну і об'єктивну оцінку фізичного розвитку учня впродовж навчального циклу;
- констатацію ставлення учня до різних форм фізичного виховання;
- аргументацію зауважень до учнів;
- передачу інформації про конкретного учня у випадку заміни вчителя або переведення учня в інший заклад освіти;
- самооцінку вчителя і об'єктивну оцінку його діяльності з боку керівництва [692, с. 7].

Такі індивідуальні картки видають учням на період навчання – у 1–4 (початкова), 5–8 (гімназія) та 9–12 класах (ліцей).

У табл. 3.7 наведено приклад індивідуальної картки учня початкової школи, в якій представлена інформація про особистість учня, рік

народження, стать; особливі дані, які можуть впливати на оцінювання – стан здоров'я, ставлення до процесу навчання, вроджені здібності; нормативи, запропоновані для оцінювання та результат в кожному навчальному році (для початкової школи – 4 роки).

Таблиця 3.7

Індивідуальна картка для реєстрації результатів, отриманих під час оцінювання фізичної підготовленості (початкова школа)

№ п/п	Тести для оцінювання	Оцінка	Клас..... навч.рік	Клас..... навч.рік	Клас..... навч.рік	Клас..... навч.рік	Клас..... навч.рік
1.	Біг 25 м						
2.	Біг 5х5 м						
3.	Біг на витривалість						
4.	Розтяжка тіла лежачи обличчям вниз						
5.	Розтяжка тіла з позиції сидячи						
6.	Підняття тіла з позиції лежачи на спині						
7.	Підняття ніг з позиції лежачи на спині						
8.	Підтягнення на гімнастичній лавці						
9.	Стрибок у довжину з місця						
10.	Силова комплексна вправа						
11.	Комплекс вільних вправ						
12.	Комплекс з предметами						
13.	Комплекс під музичний супровід						
14.	Стрибки на скакалці на двох ногах						
15.	Альтернативні стрибки на скакалці на місці						
16.	Стрибки через скакалку послідовно кожною ногою на місці						
17.	Стрибки через скакалку в русі						
18.	Метання в горизонтальну ціль						
19.	Метання у вертикальну ціль						
20.	Елементи гімнастики						
21.	Комбінація акробатичних елементів						
22.	Технічні дії в спортивній мінігрі						
23.	Прості ігрові структури						
24.	Проби для поточного оцінювання						

Опис завдань для оцінювання передбачає вимоги щодо організації місця для виконання, дії організаторів та техніку реєстрації, які фіксують кількість разів, час, дальність (в см або м) тощо. Так, біг 25 м з високого старту:

– виконують по прямій лінії на рівному покритті;

- відмічають лінія старту і фінішу;
- секундомір умикають при русі задньої ноги;
- реєструють використаний час в секундах і долях секунди.

Човниковий біг 5 разів по 5 м проводять лише у випадку, коли не має можливості організувати на біг 25 м [692, с. 10].

Під назвою «розтяжка тіла з позиції лежачи обличчям вниз» румунські фахівці фізичної культури і спорту мають на увазі вправу для розвитку сили спини – підняття тулуба вгору в положенні лежачи обличчям вниз, долоні на потилиці, із фіксацією партнером гомілок. Дотичним є трактування вправ для визначення сили м'язів живота – перехід із положення лежачи в положення сидячи та підняття ніг з положення лежачи на спині. Під назвою «комплексна силова вправа» запропонований упор присівши, упор лежачи [692, с. 11–12].

Невдалим, на наш погляд, є вибір вправи – підтягування на гімнастичній лавці, оцінювання якої передбачає фіксацію пройденої відстані. Тобто довжина стандартної лавиці 200 см, а середня відстань, на яку може просунутись учень, навіть 1 класу, набагато більша. Незрозумілим залишається питання: чи вздовж ставлять декілька лавиць, чи учень повинен підніматись і повертатись на початок?

Комплекси для загального фізичного розвитку, які вивчають впродовж низки уроків, складені з вільних вправ, з та без предметів, під музичний супровід формує вчитель. Згідно з методичними рекомендаціями укладачів Національної системи оцінювання в змісті кожного комплексу обов'язково повинні бути по одній вправі для рук і плечового поясу, для м'язів спини і живота, для верхніх та нижніх кінцівок. Крім того, для складання контрольної проби для виконання формують групу з 6–8 учнів. Щодо вимог, то оцінюють такі навички: рівень запам'ятовування структури кожної вправи, темп виконання та правильність; поступовість вправ згідно з принципом природовідповідності та онтогенетичності; амплітуду, ритм і виразність рухів.

Різноманітні метання, запропоновані як тести, передбачають кидання обома руками знизу до цілі по горизонталі, метання у вертикальну ціль тощо [692, с. 12].

Важливо, що у другому випадку запропонований для використання м'яч для ойни. І саме в цьому прослідковуємо зв'язок між змістом навчання, визначення ефективності системи фізичного виховання школярів Румунії та створеної системи оцінювання (табл. 3.8) [692, с. 14].

У гімназіях країни згідно з Національної системи оцінювання існує чітке нормування проведення тестування, зокрема фізичних якостей. Так, силу визначають двічі на рік шляхом парних проб, які обирають учні.

Таблиця 3.8

Система оцінювання фізичного розвитку та підготовленості для початкових класів

№	Компетенції/Інструменти оцінювання (проби на вибір)	Мінімальний рівень для достатньої кваліфікації							
		I клас		II клас		III клас		IV клас	
		X	Д	X	Д	X	Д	X	Д
	Швидкість								
1.	Біг 25 м	-	-	-	-	5,9	6,2	5,8	6,0
	Пробіжки 5x5 м	6,5	7,0	6,4	6,8	6,3	6,7	6,2	6,6
	Витривалість								
2.	Біг на довгу дистанцію (хв)	1,30	1,30	2,00	1,45	2,15	2,00	2,30	2,15
	Сила								
3.	Розтяжка тіла лежачи	6	6	8	7	9	8	10	9
	Розтяжка тіла з позиції сидючи	5	5	6	6	8	7	9	8
	Піднімання тіла з в.п. лежачи на спині	6	5	8	6	9	7	10	8
	Піднімання ніг з позиції лежачі на спині	6	5	8	6	9	7	10	8
	Перетягування на гімнастичній лавці	1	1	1	1	1	1	1	1
	Стрибок у довжину з місця (м)	1,10	1,05	1,15	1,10	1,20	1,15	1,25	1,20

4.	Комплекс вільних вправ	4 вправи темп 4x4		5 вправ темп 4x4		5 вправ темп 4x8		5 вправ темп 4x8	
	Комплекс з предметами								
	Комплекс з музичним супроводом								
	Спритність								
5.	Стрибки через скакалку на 2 ногах	6	6	7	6	-	-	-	-
	Стрибки альтернативні через скакалку на місці	6	6	8	8	-	-	-	-
	Стрибки через скакалку послідовні на одній нозі на місці	-	-	-	-	2x4	2x4	2x6	2x6
	Стрибки альтернативні через скакалку в русі	-	-	-	-	6м	6м	8м	8м
	Кидання по горизонталі в ціль обома руками	Від 3м 1 із 3		Від 4 м 1 із 3		-	-	-	-
	Кидання в ціль по вертикалі	-	-	-	-	Від 5м 1 із 3		Від 6м 1 із 3	
6.	Елементи гімнастики	2	2	2	2	-	-	-	-
	Окремі технічні елементи спортивної міні-гри	2	2	2	2	-	-	-	-

В індивідуальну картку записують середній показник 2 кращих результатів. Для класів, в яких за розкладом передбачений 1 урок на тиждень, оцінюють одну пару тестів.

Крім обов'язкових вправ, наприклад, бігу на 50 м, човникового бігу 5 разів по 10 м, інші тести з легкої атлетики учні гімназії обирають самостійно. Для класів з 1 уроком на тиждень інших тестувань не проводять.

У гімнастиці учні обирають один із запропонованих варіантів: вільні вправи, стрибок через знаряддя або комбінація вправ із стрибком. Оцінювання проходить таким чином:

- максимальна оцінка за окремі елементи – 9;
- максимальна оцінка за комбінацію – 10.

Оцінювання в спортивних іграх згідно з спільного вибору вчитель-учень проводять так: ті учні, які обирають виконання окремих базових елементів (подачу у волейболі), можуть отримати максимальну оцінку 8, ті, які обирають виконання окремих техніко-тактичних дій (виконання

прийому м'яча у волейболі із подальшим нападаючим ударом), – 9; ті, які обирають двосторонню гру, – 10 [692, с. 17–19].

Отже, для оцінювання фізичної підготовленості учнів гімназії спостерігаємо урізноманітнення фізичних вправ, ускладнення відповідно до їх віку та диференціацію максимально можливої оцінки при виконанні спрощеного або ускладненого тестового завдання. Для учнів гімназії Національною системою запропоновані такі завдання:

– підтягування на гімнастичній лавці (оцінка 5 ставиться учням 5-6 класів, які виконали підтягування в довжину всієї лавки вперед-назад, а для учнів 7-8 класів – двох лавиць);

– підняття тіла, лежачи на спині в положення сидячи за 30 секунд:

– підняття ніг (в.п.: лежачи на спині) за 30 секунд:

– підняття тулуба вгору з в.п.: лежачи на животі на опорі за 30 секунд;

– підняття тазу з позиції сидячи за 30 секунд:

– кидання м'яча для ойни (для 5-6 класів – з місця, а для 7-8 – у нахилі).

Перелік обов'язкових тестів для гімназійних класів з 1 та 2 годинами фізичного виховання в тиждень представлено в табл. 3.9 [692, с. 17–18].

Таблиця 3.9

Порівняльна характеристика кількості та змісту тестових завдань для гімназійних класів з 1 та 2 годинами фізичного виховання в тиждень

№	Класи з 2 годинами фізичного виховання в тиждень	Класи з 1 годиною фізичного виховання в тиждень
1	2 оцінки за рівень розвитку фізичної якості – сили	1 оцінка за рівень розвитку фізичної якості – сили
2	1 оцінка за рівень розвитку фізичної якості – швидкість.	1 оцінка за рівень розвитку фізичної якості – швидкість.
3	1 оцінка – легкоатлетичні вправи.	1 оцінка – легкоатлетичні вправи.
4	1 оцінка – акробатична гімнастика, стрибок через знаряддя та комбінація акробатичних елементів і стрибка.	1 оцінка – акробатична гімнастика, стрибок через знаряддя та комбінація акробатичних елементів і стрибка.
5	1 оцінка – спортивна гра.	1 оцінка – спортивна гра.
	Всього: 6	Всього: 4

Усі решта тести – згинання-розгинання рук в упорі, підтягування, стрибок у довжину з місця, стрибок через гімнастичну лавку, човниковий біг, біг на витривалість, стрибок в довжину та у висоту, гімнастика і спортивна гра тощо – описано в розділі «Спільні тести» [692, с. 18].

Це свідчить про те, що такий широкий діапазон тестів дає можливість знову ж таки обирати оптимальний варіант для кожного вчителя і учня, ефективно взаємозамінюючи одну вправу іншою.

Система оцінювання для учнів IX, X, XI класів представлена та проаналізована окремо. Так, в програмі для IX класу знаходимо такі зміни в оцінюванні: результат бігу 50 м фіксують лише з низького старту, оцінювання учнів з гімнастики та спортивних ігор проводять за обраними учнем тестами. Вимоги щодо кількості і термінів тестування не змінені. Наведемо перелік запропонованих завдань: випадки в сторони; три послідовні стрибки в довжину з місця; пробіжки 16 разів по 50 м і 20 разів по 50 м; віджимання класичні.

У перелік для учнів X класу додано віджимання з відривом рук від підлоги і ударом у долоні; опускання і піднімання тіла, сидячи на гімнастичній лавці; піднімання тіла з позиції лежачи на спині з важким предметом (вага 2 кг); кидання м'яча з позиції лежачи обличчям вниз (в парах) на гімнастичній лаві. Для учнів XI класів в легкій атлетиці будуть оцінені: триатлон, складений на вибір з 3 тестів (хлопці), одну з 4-х запропонованих вправ проб (дівчата) [692, с. 27].

Наведемо приклад індивідуальної картки учнів ліцеїв XI (XII) класів (див. табл. 3.10), в якій представлена інформація про учня, рік народження, стать; особливі дані, які можуть впливати на оцінювання – стан здоров'я, ставлення до процесу навчання, вроджені здібності; нормативи, запропоновані для оцінювання та результат в кожному навчальному році, тобто результати за минулі роки; результати участь в змагання різного рівня, пріоритети у виборі видів спорту тощо [692, с. 33]. Перелік тестів

запропонованих для оцінювання в старших класах ліцеїв Румунії із диференціацією вправ за статтю представлений в Додатку Г.5.2.

Таблиця 3.10

Індивідуальна картка для реєстрації результатів, отриманих під час оцінювання рівня фізичного розвитку і підготовленості (ліцей, XI (XII) класи)

№ п/п	Проби для оцінювання з Національної Системи	Оцін.	Клас..... Шк.рік...		Клас..... Шк.рік...		Клас..... Шк.рік...	
			Кв.	Оц.	Кв.	Оц.	Кв.	Оц.
1.	Підняття колін до грудей з важким предметом у висі							
2.	Підняття витягнутих вперед ніг у висі							
3.	Потрійний стрибок з місця							
4.	Стрибки вертикальні							
5.	Пробіжки 5x10 м							
6.	Біг з низького старту, 50 м							
7.	Біг на витривалість – 800 м (д), 1000 м – (х)							
8.	Стрибок у довжину							
9.	Метання важких предметів							
10.	Комплекс вправ з музичним супроводом							
11.	Стрибок через коня							
12.	Техніко-тактичні дії							
13.	Двостороння гра							
14.	Проби для поточного оцінювання							

У документі представлені також система оцінювання для закладів професійного навчання, опис загальних для всіх класів тестів, умови виконання та методичні рекомендації щодо організації тестування, зразок індивідуальної картки тощо [692, с. 35–42].

Подано й рекомендації щодо виконання та оцінювання елементів гімнастики і спортивних ігор, насамперед особливості визначення якості виконання, специфіку складання комплексу вправ та вибору інвентаря, вибору музичного супроводу, а також оцінки техніки виконання передач, подач, ведення, тактичних прийомів, командних дій та виконання правил такої спортивної гри тощо.

Крім тестів, передбачених національною системою оцінювання, педагогічні колективи здійснюють і поточне оцінювання, як правило, за змістом матеріалу, який викладали протягом навчального року [692, с. 32].

У процесі реформування шкільної системи фізичного виховання в Румунії активно впроваджують принципи не директивної педагогіки в демократичних відносинах між вчителем та учнями, тобто системи взаємодії, оснований на співпраці та співробітництві, довірі та партнерських стосунках, виразними прикладами якої стали можливість вибрати той чи той тест для визначення фізичного розвитку та підготовленості, обов'язкове оприлюднення та інформування про терміни, зміст та особливості тестування згідно з Національною системою оцінювання фізичного виховання і спорту в школах Румунії.

Цікавим є здійснена румунськими розробниками системи оцінювання спроба врахування мотивації школярів до занять тим чи тим видом спорту, психологічних аспектів діяльності кожного учня (внутрішніх переживань та емоцій зокрема) на уроках фізичного виховання, під час позаурочної та позашкільної фізичної активності.

3.4 Роль педагога у вирішенні завдань фізичного виховання і спорту

Сучасна парадигма освіти спрямовує фізичне виховання школярів у русло формування основних компетентностей та системи цінностей, що базовані на визнанні у світовій спільноті концепції гармонійного розвитку кожної особи, ефективної інтеграції людини в суспільство та збереження фізичного, соціального, психічного і духовного здоров'я [308, с. 123].

На думку Х. Хаага, дослідника актуальних проблем фізичного виховання в світі, досягнення конкретної мети фізичного виховання можливо лише за умови керівництва цим процесом уповноваженими,

підготовленими особами [435, с. 24–31].

Однак сучасне суспільство висуває вчителям фізичної виховання і спорту конкретну низку вимог та очікувань, що визначають структуру та зміст їх діяльності. Від рівня усвідомлення учителем цих очікувань та висунутих вимог, а також від рівня виконання ними своїх професійних обов'язків залежить його суспільне визнання, престиж та авторитет серед учнів, батьків, представників педагогічного колективу, колег, а також ціна на ринку праці. Відповідно аналіз опитування батьків і учнів, проведений Г. Арделеаном, (2000 р.) засвідчили, що 68% румунських вчителів фізичного виховання відноситься до категорії осіб, статус і роль яких визнані суспільством [1, с. 78].

Викладання фізичного виховання та спорту в закладах освіти забезпечують в Румунії лише атестовані в цій галузі особи, які мають відповідні дипломи або визнані «Законом про фізичне виховання і спорт» сертифікати. В його положеннях зазначено, що «Підготовка ліцензіатів з фізичного виховання, тренерів, менеджерів, кінетотерапевтів здійснена у закладах вищої освіти, акредитованих і уповноважених законом, післядипломна підготовка спеціалістів зі складу випускників цих закладів – курсами професійного удосконалення і стажування, організованими акредитованими уповноваженим вузами» [508, с. 11].

При вступі до вищих фізкультурно-спортивних навчальних закладів, які готують вчителя фізичного виховання і спорту, пріоритет надають випускникам ліцею, які займались спортом і мають високі спортивні досягнення. На вступ можуть також претендувати випускники ліцею із спортивними результатами мінімального рівня, але достатніми для складання іспиту з фізичної підготовленості. Автор дисертаційного дослідження щодо реформування системи фізичного виховання Румунії на сучасному етапі Г. Арделеан довів факт використання тестування абітурієнта загальноприйнятою практикою відбору для навчання у фізкультурно-спортивних вузах.

Дослідник теорії і практики підготовки фахівців фізичного виховання і спорту Г. Керстя, дослідивши матеріали щодо діяльності вчителів, вчорашніх випускників університетів, визначив, що, незважаючи на постійну турботу вишів про формування професійно необхідних знань, умінь і навичок під час навчання, їм не вдається досягти «достатньої та остаточної підготовки», яка гарантувала б абсолютну реалізацію адресованих обов'язків. Тому відповідно не зважаючи на те, що випускник отримує офіційний статус, він ще не повністю готовий до виконання своєї соціально-професійної ролі [296, с. 133].

Науковець підтримує думку І. Циклована та Л. Шойту про необхідність підтвердження випускниками своєї професійної кваліфікації шляхом отримання «стартового» третього ступеня не пізніше, ніж через два роки після випуску. Подальше удосконалення професійної діяльності потрібно реалізувати шляхом отримання другого і першого ступеня кваліфікації (на зразок кваліфікаційних категорій педагогічних працівників в Україні) та систематичного обов'язкового навчання на курсах удосконалення [689, с. 158-160; 695, с. 113]. Цілком погоджуємось, що така система ліцензування фахівців є дієвою і ефективною й що таку ідею варто творчо використовувати в українських реаліях.

При цьому «новоспечений» вчитель фізичного виховання має рівні права і обов'язки з іншими вчителями [435, с. 24-31]. Як зазначає І. Попеску, у його обов'язки входить: «розкриття перед дітьми таємниці рухової діяльності» задля формування знань про позитивний ефект фізичних вправ та потреби займатись ними [122, с. 18-19]. Тобто ця молода особа у статусі вчителя розпочинає керувати групою учнів, а це натомість вимагає від нього великої відповідальності перед учнями, особливо у випадку, якщо вони не досягли запланованого результату; перед батьками – за виховання дітей; перед закладом освіти, який уповноважив його виконувати професійні обов'язки [733, с. 181-191]. На глибоке переконання М. Салкану, вчитель фізичного виховання очікує належної

оцінки своєї праці – поваги та любові від учнів та батьків, раціональної інтеграції власного внеску, не притаманного іншим професіям, у розвиток суспільства [678, с. 55-58].

Основними чинниками, що впливають на кваліфіковане виконання вчителем своїх функцій, на думку А. Барта, М. Драгня, П. Драгоміра, є:

1. Ідентифікація вчителем соціальної значимості власної професії; наявність у нього відповідних психосоціальних властивостей та стану здоров'я. Соціальний характер педагогічної діяльності, спрямований на формування особистості учня та розвиток його функціональних можливостей, вимагає систематичного власного поступу на фізичному та інтелектуальному рівнях.

2. Ситуаційна характеристика діяльності вчителя фізичного виховання передбачає взаємодії та взаємовідносини між учителем і учнями, між учителем і колегами, між учителем та батьками й іншими членами суспільства, які беруть участь у фізкультурно-спортивній діяльності. Ці відносини повинні базуватися на принципах демократизму і гуманізму: вчитель фізичного виховання повинен пишатись успіхами своїх учнів і співпереживати невдачі; мотивувати і активізувати учнів до занять фізичними вправами, пропагувати принцип «fair play» та коректного змагання між учнями; бути об'єктивним в оцінюванні їхньої діяльності; формувати і розвивати потребу і любов до рухової активності [363, с. 196-200; 366, с. 91-99; 709, с. 77-80].

У дослідженні особливостей формування стилю керівництва педагогічним процесом румунський науковець К. Попеску виділив 12 таких типів фахівців фізичного виховання і спорту серед вчителів, викладачів і тренерів, як демократичний, авторитарний, демагогічний, інноваційний, консервативний, традиціоналістичний, імпровізаторський, імпульсивний, мобілізуючий, досвідчений тощо. Одночасно Г. Арделеан критикував цю класифікацію, наголосивши на відсутності ознаки, за якою було здійснено такий поділ [1, с. 62].

Погоджується із думкою науковця і практик М. Маролікару. За його переконанням, діяльність фахівця галузі фізичного виховання та спорту суттєво відрізняється від інших педагогів і тому задля її ефективного виконання цей вчитель повинен бути «здоровим розумово і фізично» [531, с. 81]. Крім того, педагог наголошував, що вчитель повинен мати такт, бути тонким психологом, творцем; бути терпеливим, пунктуальним, спостережливим; адекватно поводитись, мати високий рівень загальних знань, організаторські здібності та високий моральний рівень [531, с. 84].

На ефективність виконання професійних обов'язків вчителя впливають його знання та глибоке розуміння законодавчих та нормативних актів, що регламентують зміст процесу фізичного виховання. Важливим чинником, що детермінує ефективність праці шкільного спортивного педагога є його індивідуальність і наукова підготовленість, використовуючи які він створює оригінальні методики та технології, організовує результативну самостійну фізичну активність учнів. Всі ці показники Г. Арделеан пропонує об'єднати під назвою «професійна компетентність», яка передбачає дидактичну, наукову, спортивну, соціальну і активну компетентність [1, с. 64]. Їх реалізація визначена необхідною умовою ефективного виконання фахівцями галузі фізичного виховання і спорту своїх професійних обов'язків.

Враховуючи вагомість проблем моральності цієї галузі, сучасні румунські вчені (В.З. Андер, В. Марку, Р. Поенару та ін.) основним напрямом власних наукових досліджень обрали статус, роль у суспільства та професійний розвиток педагога фізичного виховання і спорту [243, с. 11-16; 244, с. 68; 317, с. 54; 530, с. 41–51].

Вивчаючи результати таких досліджень, Г. Арделеан виокремив складові деонтологічного коду вчителя фізичного виховання, які ідентифікують з традиціями румунської школи: мотивація до результативної діяльності; сучасні умови навчання і виховання; загальні принципи педагогічної діяльності; обов'язки, норми і обмеження щодо

професійної діяльності [1, с. 66].

Особистісні, соціально-виховні та психо-соціальні чинники, які сприяють становленню і розвитку вчителя фізичного виховання і спорту, презентовані схематично на рис.3.2.

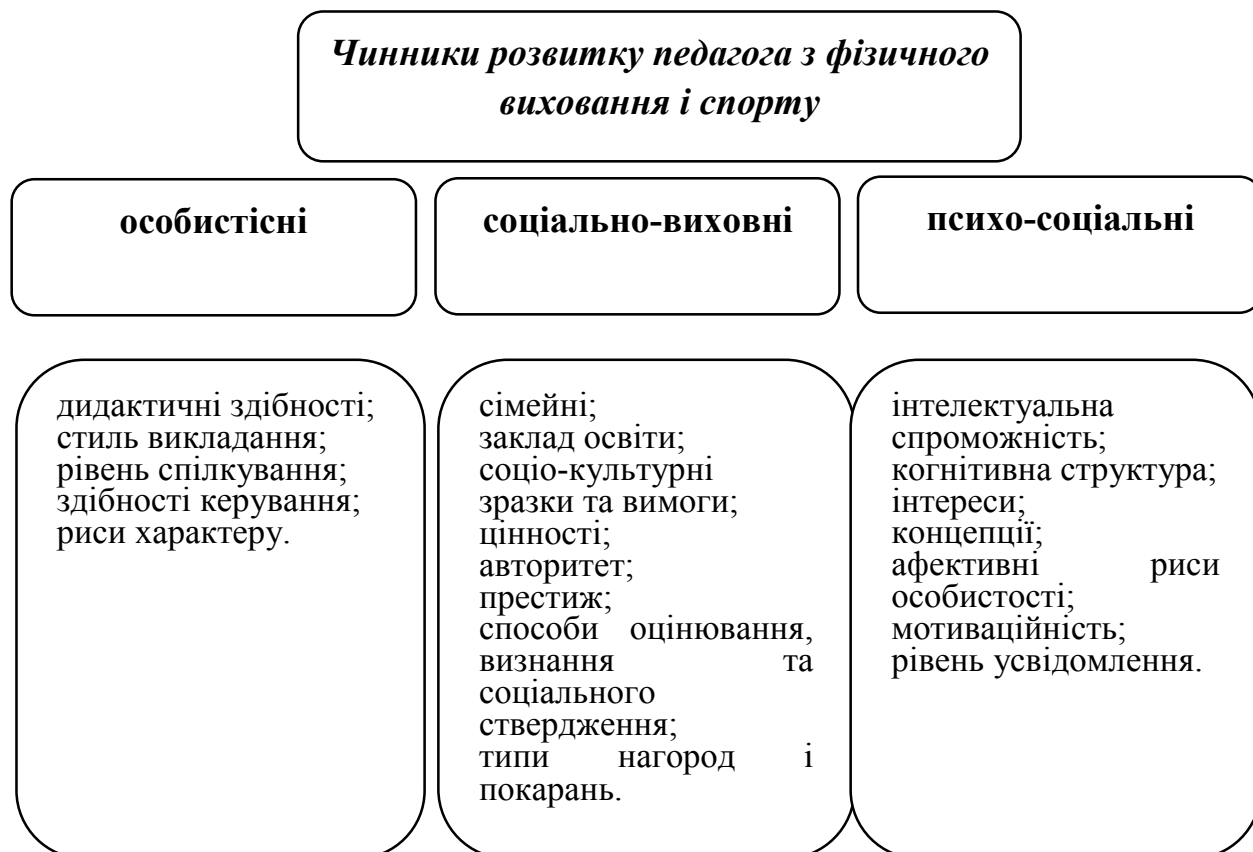

Рис. 3.2 Чинники, які сприяють розвитку вчителя фізичного виховання і спорту

Зміст підготовки фахівця вимагає належного рівня компетенції щодо забезпечення навчально-виховного процесу, який виражено у певній поведінці. Система компетенцій, здатних забезпечити оптимальну фахову поведінку за В. Марку, передбачає:

- професійні компетенції;
- спортивні компетенції;
- соціальні компетенції;
- психо-педагогічні компетенції;
- моральні компетенції [530, с. 41-51].

На його думку, визначальними принципами діяльності вчителя фізичної культури сучасної румунської школи є такі:

- формування потреби у дітей, молоді та дорослого населення систематично займатись фізичними вправами і активністю, спортом задля гармонійного фізичного розвитку, здоров'я та корисного проведення часу;
- індивідуальний підхід до кожного окремого учня залежно від соціальних вимог, особистих потреб, здібностей і бажань;
- соціальна інтеграція тих, хто займається руховою активністю і спортом;
- систематична відповідальна співпраця з родинами, колегами, громадою [530, с. 46].

Враховуючи, що шкільна система є підсистемою суспільства і вчитель фізичного виховання з іншими педагогами завжди знаходиться в суспільному середовищі, що і спричиняє наявність вимог до його поведінки і моралі. Обов'язки і норми поведінки вчителя, систематизовані В. Тирковніку, інтерпретовані таким чином: для вчителя всі учні рівні, незалежно від їх расової та етнічної, релігійної і політичної приналежності; соціального й економічного стану; розумових і фізичних здібностей [590, с. 83].

На думку науковця, вчитель повинен також бачити у кожному учні «той позитивний елемент особистості, на якому повинно базуватись виховання»; поважати дитину, повідомляти батьків про досягнення в розвитку дитини з метою пошуку спільних рішень та забезпечення прогресу; брати активну участь у соціальному житті суспільства, інформувати громадськість про виховні програми, турбуватись про покращення умов навчально-виховного процесу, зміцнення морального, духовного та інтелектуального життя школи тощо. Крім того, брати активну участь у діяльності професійних спілок, постійно і безперервно підвищувати свій професійний рівень [590, с. 83].

Викладання фізичного виховання та спорту, їх організовані форми можуть забезпечувати в Румунії лише атестовані в цій галузі особи, які мають відповідні дипломи або визнані «Законом про фізичне виховання і спорт» сертифікати. Особливим є досвід румунських шкіл щодо необхідності підтвердження випускниками своєї кваліфікації шляхом отримання «стартового» третього ступеня вже безпосередньо під час двох перших років роботи. При цьому молодий вчитель фізичного виховання має рівні права і обов'язки з іншими вчителями.

Отже, основними чинниками, що впливають на кваліфіковане виконання вчителем своїх функцій виокремлені ідентифікація вчителем соціальної значимості власної професії; наявність у нього відповідних психо-соціальних властивостей та стану здоров'я; взаємодія між учителем і учнями, між учителем і колегами, між учителем та батьками тощо. Крім того, на ефективність виконання професійних обов'язків вчителя впливають його знання та глибоке розуміння нормативно-правових актів, що регламентують систему фізичного виховання школярів та його наукова підготовленість. Усі ці показники запропоновано об'єднати під назвою «професійна компетентність» (Г. Арделеан).

Висновки до третього розділу

Предмет «Фізичне виховання» безпосередньо забезпечує фізичний розвиток, який реалізують через формування рухливих умінь і навичок, зростання фізичних якостей, надання переваги інтеграції у природне та соціальне середовище. Цей академічний предмет для початкової школи охоплює два навчальні предмети – «Фізичне виховання» (дві години щотижня, під керівництвом учителя фізичного виховання) та «Гра і рух» (одна година під керівництвом учителя початкових класів або фізичного виховання). Їх зміст розроблений відповідно до моделі шкільного

проектування, концентрованої на рівні рухової активності учня, обізнаності щодо навичок здорового способу життя і гармонійного фізичного розвитку («Фізичне виховання»), участі у різноманітних рухливих іграх, демонстрації адекватної соціальної поведінки («Гра і рух»). У середніх школах Румунії цю навчальну дисципліну розділено на окремі «Фізичне виховання» та «Спортивну підготовку» (практичну та теоретичну), адресатом впровадження яких стали V-XII класи. Особливостями останньої програми є вибірковість – можливість займатись обраним видом спорту на уроках, починаючи з V класу школи, навчальні програми з 51 виду спорту, вивчення анатомії, основ гігієни та спортивної психології, тактики і стратегії змагальної діяльності, надання першої медичної допомоги тощо. Загальною рисою всіх програм з фізичного виховання стала їх щорічна оптимізація змісту, яка спирається на результати учнів та рекомендації вчителів і тренерів.

Популярні серед румунських теоретиків і практиків методи фізичного виховання та спорту представляють собою таку систему: методи свідомого навчання; методи виховання; практичний метод; методи перевірки, оцінки та аналізу й методи корекції освітнього та тренувального процесу, проаналізовані в розділі, визначено їх мету, актуальність та практичне впровадження. Специфічною стала виокремлена різноманітність методів, методичних прийомів, які використовують на практиці, їх можлива комбінація. Методи навчання на основі практичної діяльності – навчання рухових дій, удосконалення рухових дій та розвитку функціональних можливостей організму і розвитку рухових якостей (тренування) – виокремлені як шляхи, які дають змогу реалізувати мету та виконання завдань фізичного виховання й спорту. Змагальний та ігровий методи визнані одними із провідних в організації фізичного виховання школярів Румунії.

Представлено вимоги, що висувають до підбору методичних прийомів (з безпосередньою фізичною допомогою; в «дві сторони»; в уяві;

за допомогою імітаційних рухів) задля результативного фізичного виховання: забезпечення максимального оздоровчого і виховного ефекту; реалізація найкоротшого шляху до засвоєння знань, умінь і навичок та удосконалення фізичних якостей; відповідність завданням, індивідуальним особливостям учнів, рівню їх розвитку, підготовленості, віку; врахування специфіки та складності навчального матеріалу.

Аналіз румунських досліджень В. Шута, Г. Керстя, І. Циклована уможливив віднести до засобів фізичного виховання школярів такі, як: фізичні вправи, гігієнічні та природні фактори; співвідношення між активною діяльністю та відпочинком.

Як відомо, базовим елементом процесу навчання є оцінювання його результатів. Процес оцінювання у конкретній галузі – «Фізичне виховання і спорт» в румунській школі передбачає: перевірку, оцінку, облік отриманих результатів згідно з системою критеріїв, за якими здійснюється оцінювання учнів і яка впливає із завдань навчально-виховного процесу фізичного виховання: 1) загальний прогрес або регрес; 2) кількість і якість засвоєних рухових дій; 3) систематичність використання вправ; 4) можливість самостійних фізичних вправ; 5) спроможність школяра реструктурувати засвоєнні уміння і навички залежно від ситуації; 6) рівень теоретичних знань учнів за конкретною тематикою; 7) рівень фізичного розвитку; 8) відвідування уроків та участь у заходах тощо.

Таким чином ця система критеріїв оцінювання охопила як індивідуальний поступ учнів у фізичному розвитку, якість засвоєння навчальної програми, вміння використовувати набуті знання, уміння і навички у повсякденному житті, так і залученість у позаурочну та позашкільну фізичну активність, шкільний спорт тощо.

Частиною освітніх реформ Румунії стала «Національна система оцінювання у фізичному вихованні і спорті» (1999 р.), головним завданням якої є синхронізація нових навчальних планів, рівня підготовки вчителів та матеріально-технічного забезпечення освітнього процесу з міжнародними

та європейськими рекомендаціями щодо удосконалення процесу фізичного виховання учнів. Національна система охоплює методологію оцінювання компетенцій, розвитку фізичних якостей, яких необхідно досягти в межах виконання навчального плану. Вона передбачає 2-3 варіанти тестів: початкове навчання – 2 тести для оцінки фізичних якостей, 2 – основних рухів, 2 – спортивних навичок; гімназія – 1-2 тести для оцінки фізичних якостей, 1-2 тести з розділу «Легка атлетика» і по 1 – з гімнастики і спортивної гри (на вибір); ліцей – відповідно 1 тест.

Необхідно зазначити, що залежно від матеріально-технічних умов, створених у конкретному закладі освіти та рівня власної підготовки вчитель фізичного виховання має право обрати тестові завдання або запропонувати альтернативні. Учні, враховуючи власні інтереси і готовність, обирають тести за обов'язковим алгоритмом: 1-2 тести для оцінки фізичних якостей, 1-2 тести з розділу «Легка атлетика» й по 1 нормативу з гімнастики і обраної спортивної гри. Крім того, вони можуть обрати випробування з альтернативних видів спорту. На різних рівнях шкільного навчання спостерігаємо урізноманітнення фізичних вправ, ускладнення відповідно віку та диференціацію максимально можливої оцінки. Загальну оцінку кожному учню виставляють на основі результатів тестів, враховуючи стан здоров'я, фізичну підготовку, ставлення до навчання і досягнутий прогрес та фіксують в індивідуальній картці.

Упровадження демократичного принципу організації фізичного виховання в сучасній Румунії реалізовано, зокрема у можливості використання педагогами власної, оптимальної системи тестів, реальної для конкретної школи, а відкритість запропонованої системи оцінювання – у обов'язковому оприлюдненні змісту обраних тестів на інформаційному стенді, на сайті закладу освіти тощо. В країні активно впроваджують принципи недирективної педагогіки в демократичних відносинах між вчителем та учнями, виразними прикладами якої є можливість вибрати учнями тест для визначення фізичного розвитку, обов'язкове

інформування про терміни, зміст та особливості тестування згідно з Національною системою оцінювання фізичного виховання і спорту в школах країни.

По-особливому здійснена румунськими розробниками системи оцінювання, що представляє собою спробу врахування мотивації школярів до занять тим чи тим видом спорту, психологічних аспектів діяльності кожного учня на уроках фізичного виховання, під час позаурочної та позашкільної фізичної активності.

Основні результати розділу відображено в наукових працях автора [180; 185; 195; 196; 202; 203; 204; 209; 221; 746].

РОЗДІЛ 4

ОРГАНІЗАЦІЙНА СТРУКТУРА ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ В ШКОЛАХ РУМУНІЇ

Система фізичного виховання і спорту населення сучасної Румунії охоплює організаційні структури та власні підсистеми із специфічними метою і завданнями, шляхами реалізації і проблемами тощо.

Незалежно від реалізації у будь-якій підсистемі фізичного виховання, форми організації фізичних вправ відповідають загальним правилам, а саме організуються та управляються, здебільшого фахівцями спеціальності «Фізична культура і спорт»; мають обов'язковий або факультативний характер; реалізують завдання розвитку фізичних якостей та формування знань, умінь і навичок, профілактики захворювань, розширення потенційних можливостей організму, виховання чеснот через запровадження вправ та рухів змагального та незмагального характеру [535, с. 150–162].

Фізичне виховання учнів румунських закладів освіти здійснюється з використанням різноманітних навчальних і поза навчальних форм. На думку фахівців Г. Арделеана, Г. Керстя, Е. Фіреа, різні форми фізичного виховання взаємно доповнюють і впливають одна іншу та мають основу – урок; певні просторово-часові і демографічні характеристики та залежать від загальних і місцевих факторів [1, с. 67–73; 297, с. 111; 299, с. 56; 404, с. 114-115; 405, с. 90–91].

Відповідно до вимог навчальних програм 2014 р. виокремлені такі форми фізичного виховання учнів початкових класів: різновиди уроку (lecție – О.Ц.), хвилинки фізичної активності (Momentul de educatie fizica), організовані перерви (Pauza organizata – О.Ц.), щоденна гімнастика (Gimnastica zilnica – О.Ц.); форми фізичної активності у вільний час (рум.

Forme desfasurate in timpul liber al elevilor – О.Ц.); спортивна та змагальна діяльність (Forme de activitate specifice sportului de performanta – О.Ц.).

Різноманітність форм фізичного виховання учнів румунських шкіл схематично представлено на рис.4. 1.

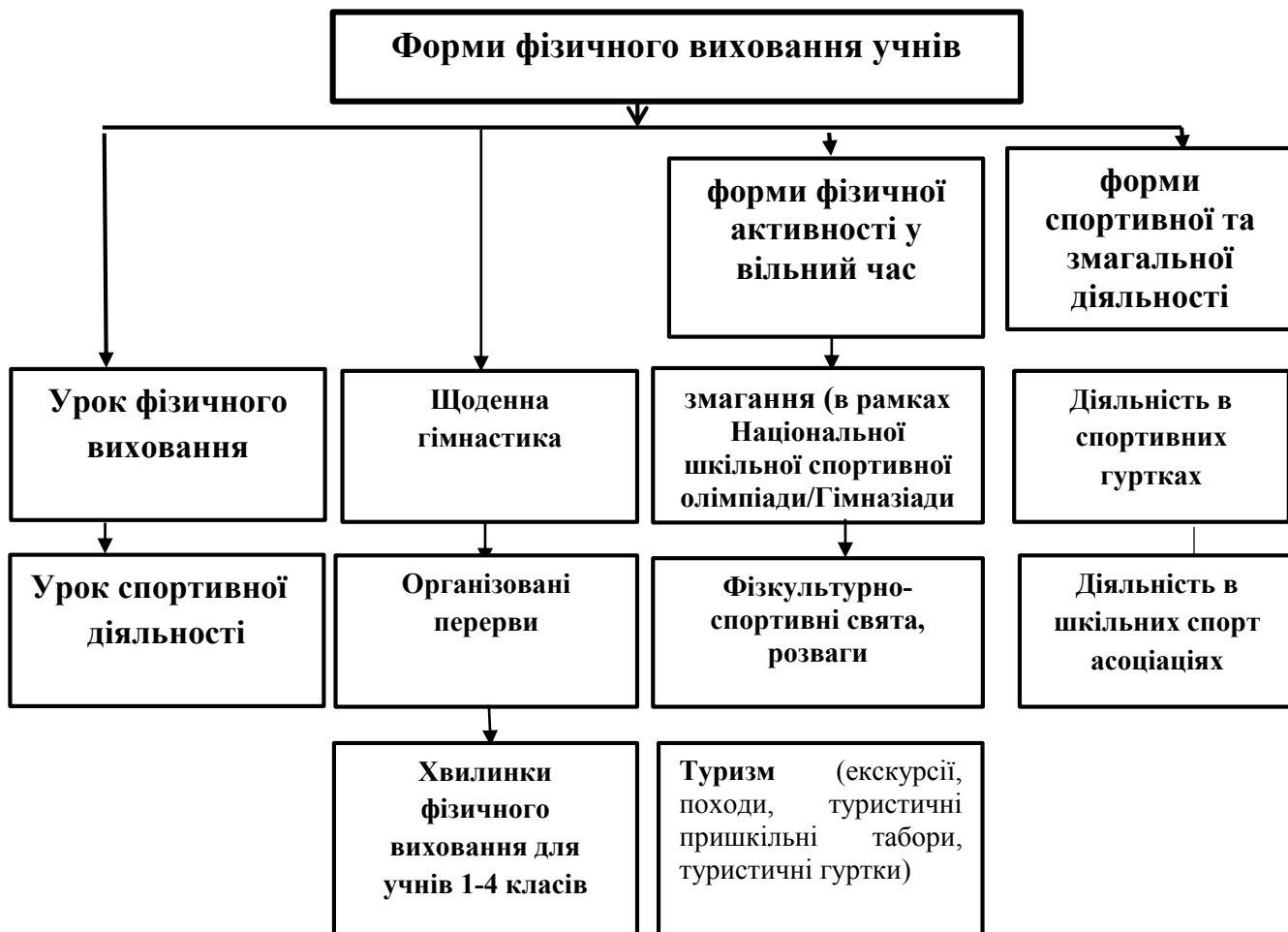

Рис. 4.1 Система форм фізичного виховання в румунських закладах освіти

Так, хвилинки фізичного виховання – «хвилинки фізичної активності» як «екстра дидактичні» форми фізичного виховання організовуються щоденно, на уроках з інших навчальних дисциплін, під керівництвом вчителя. Їх метою визначені запобігання втоми учнів; регенерація їх працездатності, поліпшення їх самопочуття, підвищення їхньої уваги, запобігання порушень постави тощо. Специфічною рисою «хвилинок» є використання вправи, що не потребують вихідних положень лежачи та значних пересувань або амплітудних рухів, тривалість – 3-4 хвилини. Особливістю організації цієї форми фізичного виховання в

початковій ланці виокремлено можливість застосування ігрового формату – рухливих ігор різної інтенсивності, пальчикових або дихальних вправ [473, с. 5-6].

Наступною формою визначаємо організовану перерву в початковій школі Румунії, яка організована вчителями, які безпосередньо працюють із класами, але за участі вчителів фізичного виховання і спорту та студентів, що проходять практику. Такі перерви супроводжуються високим емоційним забарвленням та моторною щільністю: використовуються рухливі ігри, естафети, жартівливі комплекси вправ із музичним супроводом; нестандартне обладнання.

В школах Румунії рішенням Міністерства освіти ще 1972 р. щоденна гімнастика визначена обов'язковою формою для всіх ланок доуніверситетської освіти [1, с. 75]. І хоча в 90-тих рр. ХХ ст. ця форма не була скасована, за свідченням практиків вона тривалий час використовується у меншості шкіл в 1-4 класах [1, с. 76].

Тогочасні рекомендації фахівців щодо її організації є актуальними і в даний час – тривалість комплексу від 3 до 5 хвилин, бажане використання лише вихідного положення стоячи та музичного супроводу, систематичний контроль за рівнем навантаження з боку вчителя тощо.

Цікаво, що проведення щоденних гімнастичних комплексів регламентовано не лише перед початком уроків, а й під час організованої перерви. Мета досягається за рахунок використання як класичних комплексів фізичних вправ – 6-8 (із врахуванням віку), так і комплексів «бейбі-йоги», хатха-йоги; на великих м'ячах, степ платформах тощо.

Класична форма фізичного виховання – ранкова гімнастика – збережена у закладах інтернатного типу, оздоровчих таборах різного типу та тривалості перебування, зокрема у спортивних, схожа за змістом з щоденною гімнастикою, з різницею між ними в чітко визначеному часі проведення – ранкові години. У літніх таборах зміст і тривалість гімнастики збільшується за рахунок бігу, стрибків, рухливих ігор та

танцювальних вправ тощо [296, с. 120; 298, с. 66]. В організації дня учнів профільних спортивних класів гімнастика виокремлена як вдала організаційна форма, особливо у між змагальний період.

Для учнів старших класів зорганізується компенсаторна гімнастика, тривалість цієї форми організації занять фізичними вправами у лабораторіях або шкільних майстернях – 3-4 хвилини. Головна її мета названа «стратегічною» – переконання молоді у необхідності її використання після закінчення навчання в майбутній професійній діяльності [299, с. 70].

На думку А. Драгнеа, А. Бота, Н. Ірмінеску, М. Станеску, С. Теодереску, В. Тудора форми фізичної активності учнів у вільний час передбачають факультативний формат, а саме:

а) різновиди змагань – між класами, традиційні міжшкільні турніри, національний чемпіонат шкіл, кубки та першості (в рамках Національної шкільної спортивної олімпіади);

б) екскурсії, походи, фізкультурно-спортивні шкільні свята, пришкільні табори, гуртки, самостійну діяльність вдома [362, с. 206].

За іншими критеріями розділяє форми фізичної активності учнів у вільний час Г. Керстя – форми відпочинку (рекреації) та форми профілактики [300, с. 112; 301, с. 27; 302, с. 39–46].

Низка дослідників: І. Циклован та Л. Шойту та інші, навпаки розділили форми у вільний час на форми організації змагального (чемпіонати, місцеві, загальні або національні кроси, кубки тощо) та незмагального характеру (масові фізкультурно-спортивні свята, туристичні походи, прогулянки, походи, екскурсії, спортивні табори тощо) [689, с. 158; 695, с. 118].

Туристична робота реалізується у поза навчальний час, а її форми передбачають практикування фізичних вправ, орієнтування на місцевості, прогулянки та екскурсії, як і інші вище проаналізовані форми, вирішують

завдання фізичного виховання. Як правило, в кінці семестрів, або навчального року в школах Румунії організують спортивні свята.

Отже, наголос на різноманітності форм занять з фізичного виховання і спорту, зроблений фахівцями фізичного виховання і спорту Румунії, базується на єдності галузі, що в свою чергу вимагає забезпечення взаємодії та взаємообумовленість згаданих форм.

4.1 Урок як основна форма фізичного виховання в закладах освіти

Основною формою організації фізичного виховання в румунських школах виступає урок. Так, на думку, Г. Керстя та Г. Арделеана цій формі притаманні такі риси:

– визначення державними нормативно-правовими актами її як обов'язкової [496; 508, с. 14];

– проводиться на основі офіційних програм, затверджених Міністерством національного виховання, що забезпечує вирішення завдань фізичного виховання та спорту [336, с. 4; 597, с. 24.; 598, с. 11];

– визначається сталою тривалістю – 50 хвилин та передбачена розкладом;

– організована спеціалістами з відповідною освітою [496];

– проводиться з суб'єктами – (класи, команди, групи), що характеризуються відносною однорідністю, зокрема за віком [496].

Вимоги, виокремлені Г. Черитця, яких необхідно дотримуватись учителям при проведенні уроку фізичного виховання, формують алгоритм його організації: чітке визначення теми, завдань та особливостей конкретного уроку; мотивований підбір ефективних методів і засобів їх реалізації; дозування навантаження та забезпечення належної щільності занять; оптимальний синтез навчання і виховання (поєднання

«інформатива із формативом»); врахування індивідуальних особливостей кожного учня задля диференціації мікрогруп для самоорганізації, самооцінки тощо; формування цілісної системи, де кожний урок, спираючись на попередній є основою для наступного [311, с. 104].

Аналізуючи спрямування форм фізичного виховання учнів Румунії Д. Крістеа провела паралелі з європейськими країнами та згрупувала характерні риси систем шкільного фізичного виховання. Так, для німецької школи характерна формальна спрямованість, шведам притаманна – гігієнічна, а природне спрямування обране засадничим для шкільного фізичного виховання Франції, можливість вільного вибору – Великої Британії та, відповідно, Румунії, а педагогічна, виховна спрямованість – для країн колишнього СНГ [334, с. 76].

На думку Д. Крістеа, зміст уроку фізичної виховання визначається: обраною темою; взаємним зв'язком уроків як складової навчальних планів та поставленими навчально-виховними завданнями, вимогами програм. Крім того, він регламентується віком учнів та рівнем їх підготовки [334, с. 76].

В 2000-х рр. серед європейських, і зокрема румунських педагогів, теоретиків й практиків фізичного виховання посилилась ідея «зняття обов'язкового статусу» з уроку фізичного виховання, мотивуючи це посиленням гурткової та секційної роботи у спортивних клубах. Відповідаючи таким ідеологам, Д. Крістеа виокремила позитиви та недоліки такої трансформації. Так, до однозначних плюсів вона віднесла знання вчителя про учнів, їх кількість, стать, особливості і кількість відведених годин. Крім того, учитель може адаптувати зміст уроків до можливостей та рівня підготовки вихованців, має можливість дозувати навантаження та планувати роботу поступово, за принципом «від простого до складного». Шкільний фахівець може розумно використати час, відведений на урок та зобов'язаний вести чіткий запис проведеної діяльності. До сучасних недоліків авторка віднесла відносну

неоднорідність учнів, велику кількість школярів в класах, неврахування різних інтересів у сфері фізичних вправ дітей та той факт, що основний акцент у розробці уроку здійснює вчитель [334, с. 76-80].

Але, не зважаючи на таку фахову полеміку, урок фізичного виховання залишається основною формою фізичного виховання в школі і знаходиться в стані постійного розвитку.

Так, численні дослідження румунських науковців й практиків засвідчують наявність різних визначень типів уроків фізичного виховання та не досконалість їх класифікації [296, с. 101; 297, с. 62; 363, с. 241]. Значна кількість різноманітних сучасних класифікацій, функціонують згідно основних критеріїв – за змістом, за частинами, за сезоном, за рівнем опанування рухових умінь і навичок, за місцем проведення тощо. На думку автора численних тематичних досліджень Д. Крістеа основні форми фізичного виховання поділяються на таких 6 груп:

– уроки, основним завданням яких визначено вдосконалення рухових умінь і навичок;

– уроки із завданням розвитку фізичних якостей – загальної фізичної підготовки;

– змішані або комбіновані уроки, основою яких є формування та вдосконалення умінь і навичок й розвиток спритності, швидкості, сили і гнучкості [302, с. 87].

За змістом, за його твердженням, уроки можуть бути такі: «моноспорту» – опанування одного виду спорту (наприклад, сезонних видів спорту – бігових та гірських лиж, сноубордингу, лиж-ролерів, скейтбордингу). Уроки «біспорту», яким характерне вивчення елементів двох видів спорту та «поліспорту», які проводяться лише у спеціалізованих шкільних закладах, де є унікальна матеріальна база, і створені умови для визначення рівня обдарованості. А за етапами засвоєння рухової дії уроки поділяються на:

– навчальні;

- закріплення та усталення рухових навичок;
- вдосконалення – «тренувальні»;
- контрольні – уроки контролю, перевірки та діагностики;
- комбіновані, на яких реалізуються, принаймні, два вищезначених формати (удосконалення – перевірка) [301, с. 89].

Відповідно, за кількістю поставлених завдань в окремо взятому уроці, автор виокремив уроки з одним, двома, трьома та чотирма і більше завданнями. Основним критерієм останньої класифікації виокремлено рівень засвоєння матеріалу, який впливає на визначену кількість: на початку навчального року можливі перші два варіанти; уроки з трьома завданнями найчастіше у румунських школах здійснюються за схемою: одне завдання – формування навичок, два – розвиток фізичних якостей [301, с. 96].

Відомий науковець, дослідник реформ системи фізичного виховання школярів Румунії Г. Арделеан, констатував наявність й інших типів уроків. Наприклад, за місцем в навчальному році – вступні, щоденні та підсумкові [1, с. 83].

Крім того, за місцем проведення уроки поділяються наступним чином:

- просто неба за сприятливих умов;
- за умов холодної погоди;
- в спортивному залі;
- в класі, в пристосованому приміщенні, в коридорі тощо [653, с. 2].

Навіть поверховий аналіз означеної кваліфікації дозволяє погодитися з фахівцями щодо її недосконалості.

Н. Ірмінеску розглядаючи уроки фізичного виховання як дидактичну форму відповідно до положень навчальної програми, виокремила такі змістовні варіанти:

- a) заняття за загальною програмою «Фізичне виховання»;

б) уроки для класів, що навчаються за програмою «Спортивна підготовка», план 22522у246w (згідно рішення педагогічної ради школи) з метою розширення та поглиблення знань, умінь і навичок щодо власного здоров'я та безпеки життєдіяльності, розвитку фізичних якостей та перспектив подальшої фізичної активності;

в) для занять спортом за програмою «Спортивна підготовка»;

г) урок спортивної підготовки в класах спеціальних освітніх закладів [473].

Крім того, авторка презентувала власні рекомендації щодо організації уроків (занять) саме в класах, які згідно рішення педагогічної ради школи займаються за перехідним планом програми «Спортивна підготовка». На її думку, ефективними будуть такі організаційні моменти:

- розподіл по 12-15 учнів в групі за напрямками спорту;
- можливе об'єднання у складі групи учнів з кількох класів;
- проведення заняття у позаурочний час;
- подібність уроку за змістом до спортивного тренування;
- фіксація діяльності учнів в документації вчителя (частота, результати, особливості);
- організація уроку-тренування один раз на тиждень;
- реєстрація груп «перспективних спортсменів» дирекцією школи [473, б/с].

Аналізуючи власну класифікацію уроків фізичного виховання Д. Кристеа, наголошує на її деталізації. А саме, на думку дослідниці варто виокремлювати ще й групу уроків, що організовані за рішенням педагогічної ради школи:

- уроки поглибленого вивчення;
- додаткові уроки;
- факультативні заняття за новою дисципліною (аеробіка, теніс тощо);

– уроки з факультативним інтегрованим змістом (сучасний танець, балет). Дослідниця не відносить до позакласних форм роботи тренування спортивних команд, класифікуючи його як основну форму фізичного виховання [334, с. 66-67].

Отже, на нашу думку, досвід прихильності та уваги до шкільного спорту, виокремлення тренування основною формою фізичного виховання для шкільної молоді, визначений у науково-методичних дослідженнях та реалізований на практиці, необхідно творчо використовувати у оптимізації даної роботи у сучасних українських школах.

Зміст уроку фізичного виховання визначається його метою та завданнями, засобами та методами, передбаченими для кожного фрагменту. Між змістом та структурою існує органічна єдність, вони взаємообумовлені та взаємозалежні: якщо структура або послідовність вправ не відповідає завданням, поставленої мети не можна досягти. У свою чергу, за рахунок правильної структури «не станеться «диво», якщо зміст уроку убогий, сталий; в підборі вправ не враховані можливості учнів та матеріально-технічне забезпечення школи [356, с. 99-101].

Між змістом і структурою уроку існує взаємозалежність, яка реалізується наступним чином – вибрані вправи повинні бути упорядковані у відповідній логічній послідовності; структура уроку забезпечить досягнення мети за умови, якщо зміст уроку насичений, багатий на привабливі вправи, правильно дозований і відповідав темі, можливостям колективу і матеріальним умовам [334, с. 110].

Отже, погоджуємось із твердженням Т. Домінтяну проте, що зміст уроку віддзеркалює загальну мету шкільного фізичного виховання та регламентуються шкільними навчальними програмами й іншими документами планування для кожного класу і навчального року [356, с. 99-101]. Його завдання і мета безпосередньо впливають та тісно пов'язані зі змістом уроку – його структурою, кількістю вправ та їх повторень, послідовність тощо, використання інвентаря або спортивного обладнання.

Румунські фахівці – М. Іонеску, Г. Мітра визначають структуру уроку як послідовність частин у визначеному часовому періоді, спосіб упорядкування змістових елементів. За їх міркуванням, визначення структури уроку залежить від фізіологічно-біологічних, педагогічно-психічних характеристик навчального матеріалу та об'єктів впливу, від специфічних орієнтацій закладу освіти – розташування, наявності різнопланової матеріально-технічної бази та методичного забезпечення, і, навіть, підготовки окремого фахівця – вчителя або тренера [467, с. 86; 468, с. 48; 534, с. 26-29].

Необхідно зазначити, що структура уроків фізичного виховання в країні знаходиться у постійному розвитку – зазнають змін кількість частин, їх мета і завдання, тривалість тощо. У 70-их рр. минулого століття, за твердження Г. Арделеана, урок складався з 8 наступних частин: 1) організація учнів; 2) підготовча робота для вирішення завдань уроку; 3) вивчення нових вправ; 4) закріплення та удосконалення знань, рухових умінь шляхом повторення; 5) розвиток рухових якостей; 6) перевірка знань, умінь та навичок, рівня розвитку рухових якостей; 7) відновлення організму; 8) загальне оцінювання діяльності учнів та методичні рекомендації тощо [1, с. 77].

З часом урок, структурований за частинами, також еволюціонував: запроваджена структура з трьох частин, яка була сталою тривалого часу, після чого в 90-тих рр. ХХ ст. фахівцям-практикам була запропонована структура з чотирьох частин.

Так, три частинний урок фізичного виховання (*structura pe 3 părți* – О.Ц.) мав таку структуру: підготовча, фундаментальна та заключна частини. Кожній з яких були адресовані конкретні мета і завдання, визначені таким чином:

1. Підготовча частина спрямована на виконання таких завдань: організація учнів, підняття емоційного стану, підготовка організму до навантаження, вибірковий вплив на опорно-руховий апарат.

2. Основна частина через навчально-виховні завдання реалізовувала досягнення теми уроку.

3. Заключна частина мала на меті зниження нервово-м'язової збудливості, відновлення показників основних функцій за вихідними параметрами, аналіз та рекомендації щодо оптимізації.

Сучасна дослідниця В. Сергі констатує факт використання такої структури і в сучасній практиці – в процесі тренувань або у фізіотерапевтичних заняттях: «де зміст і мета уроків більш обмежені» [688, с. 4].

Урок фізкультури з чотирьох частин (structura pe 4 părți – О.Ц.) проводився шляхом розділу підготовчої та утворення двох частини: вступної і підготовчої. Порівняльна характеристика мети кожної із чотирьох представлена в табл. 4.1.

Таблиця 4.1

Порівняльна характеристика частин уроку фізичного виховання школярів Румунії

Варіанти розділу	Мета вступної частини		Мета фундаментальної частини	Мета заключної Частини
	Вступна	Підготовча		
Трьох частинна структура	-	Поступове залучення в фізичну активність	досягнення безпосередньо і теми уроку	зниження нервово-м'язової збудливості, відновлення показників основних функцій за вихідними параметрами, аналіз та рекомендації щодо оптимізації.
Чотирьох частинна структура	Оприлюднення завдань, організація групи і підвищення емоційного стану учнів	Поступова підготовка організму до навантаження		

У такому варіанті вступна частина складається з різновидами організації групи (шикування або розмова «зграйкою», в колі) з певною інформаційною складовою: оприлюднення теми уроку, завдань та можливих особливостей уроку; привітання когось із учнів з участю або перемогою на змаганнях, з днем народження, з державним святом тощо. Саме завдяки цим прийомам реалізується підвищенням емоційного стану. Безпосередня рухова активність розпочинається у підготовчій частині, що

має на меті поступово залучити всі системи організму в діяльність задля «підготовки» до фізичного навантаження. Фундаментальна та заключна частини за своїми цілями і завданнями дотичні в обох варіантах.

Реформа системи фізичного виховання школярів Румунії, започатковане законом №69/2000 внесла корективи, зокрема і в формування структури основної форми – уроку. Основою змін стало впровадження інноваційної структури за «ланками» або «моментами» (*structura pe verigi* – О.Ц.), характерною особливістю якої стало розбиття змісту на невеликі одиниці в постійній, узгодженій послідовності. Розглянемо ланки (Л) сучасної структури, які схематично представлені на рис. 4.2.

Рис. 4.2 Еволюція структури уроку фізичного виховання в закладах освіти Румунії (90-ті рр. – ХХ ст. ХХІ ст.) [688, с. 2]

До ланок даної структури віднесено:

Л 1. Організаційні заходи;

Л 2. Підготовка тіла до навантаження (загальне «розігрівання» тіла);

Л 3. Вправи вибіркового впливу на опорно-руховий апарат: «оптимізація фізичного розвитку» [555, с. 11];

Л 4. Вправи задля розвитку (або перевірки) рухової якості (швидкості, спритності);

Л 5. Реалізація теми уроку: «навчання, закріплення, удосконалення й перевірка рухових умінь і навичок» [688, с. 11-12].

Шоста ланка присвячена розвитку та моніторингу таких рухливих якостей як сила та/або гнучкість й витривалість. Дві наступні (Л 7 та Л 8) реалізують завдання заключної частини й передбачають відновлення організму після навантаження (Л 7) та інформативну складову: аналіз, рекомендації, подяки, анонси тощо (Л 8).

Ця ланкова структура, на думку дослідниці, веде до послідовного досягнення всіх навчально-виховних цілей, а вчитель має можливість обрати конструктивні варіанти, обумовлені умовами конкретного закладу та конкретних дітей, його методичного забезпечення та власної підготовки [688, с. 4].

Теоретично урок фізичного виховання складається з восьми ланок, які можуть бути використані всі або вибірково. Таким чином, виділені обов'язкові ланки, що входять до структури будь-якого уроку та вибіркові. До першої категорії належать ланки, які створюють передумови для фізичного навантаження (перші три ланки – Л 1, Л 2 та Л 3), ланка в якій виконуються безпосередньо завдання конкретного уроку і дві останні – для відновлення, а також аналізу виконаної роботи та надання необхідних рекомендацій.

Ланки розвитку рухових якостей або формування умінь і навичок можуть бути присутні одночасно або чергуватись. Тобто, вчитель обирає ланки – наприклад, Л 4, Л 6, оскільки їх завдання спричинятимуть

реалізацію мети всього уроку. Серед варіантів можуть бути уроки, які спрямовані тільки на розвиток конкретної фізичної якості або елементів конкретного виду спорту.

Розглянемо детально особливості структури уроку з 8 ланок, визначимо тривалість, навчально-виховні завдання, алгоритм дій і способи організації діяльності конкретно для кожної з них. Ланка 1 (Л1) символізує собою організований початок уроку, який є важливим моментом, оскільки забезпечує організаційно-емоційний стан для ефективного початку діяльності. Крім того, вона характеризується специфічним ритуалом, алгоритмом дій та певним рівнем урочистості. Авторка виокремила практичні рекомендації щодо високої результативності «легких, неофіційних» форм організації класу, зокрема в старшій школі – використання «коло довіри», самоорганізація під керівництвом однокласника, вільне спілкування, привітання з днем народження тощо [688, с. 5].

Тобто, спостерігаємо збереження індивідуального підходу до кожного учня та визначаємо визнання потреби комунікації між вчителем і класом, вчителем і учнем, зокрема шляхом демонстрації знань про персональні данні, успіхи та досягнення.

До різновидів управління класом були віднесені такі формати як шикування, звіт чергового: клас, відвідуваність, відсутні (рекомендовано використовувати починаючи з третього класу). Окрему увагу приділено контролю за станом здоров'я учнів, їх поведінкою тощо. Оголошуючи теми уроку, констатує авторка, необхідно зацікавити темою уроку, акцентуючи увагу на привабливих аспектах і використовувати для цього короткі розповіді, відео фрагменти. Шикувальні і стройові вправи необхідно використовувати, зазначає вона, відповідно до теми і мети уроку, наприклад гімнастика або туризм.

Цікавими є пропозиції використовувати ігри на увагу – «Зворотна команда», «Зроби так, зроби ось так!»; команди-несподіванки тощо. Крім

того, з метою запобігання стану апатії, демобілізації, недисциплінованості на уроці, варто використовувати емоційні привабливі засоби, життєстверджуючу, ритмічну музику; педагог повинен говорити активно і позитивно.

Специфічною метою другої ланки (Л 2) називаємо ритмічну діяльність – виховання ритму, відтворюючи його характеристики, запропонована та керована вчителем (диктує необхідний ритм і темп за допомогою звукових сигналів або музики). Крім того, в даній ланці є можливість підвищення інтересу до фізичної діяльності, як передумови свідомої та активної діяльності, шляхом використання різноманітної та імітаційної ходьби («Школа ходьби», ходьба у повному присіді, «кульгання» на гімнастичній лаві, ходьба зі зміною напрямку, швидкості рухів, частоти кроків, їх довжини, гімнастичні кроки), бігу (звичайний біг, біг з високим підніманням стегна, закидання гомілок назад, витягнувши вперед ноги, в кроці тощо), елементів танцю (крок вальсу, галоп, полька, мазурка, крок хори, «коса», сербський крок, латиноамериканські кроки), стрибків; комбінації вправ та дихальні вправи. Ритмічні вправи виконуються на кожний або другий такт.

В. Сергі, характеризуючи особливості проведення другої ланки неодноразово наголошувала, що плануючи вправи саме в ній, необхідно чітко дотримуватись принципу доступності [688, с. 9-10].

Виконання комплексу вправ – простих рухів руками, тулубом або ногами, складних для розвитку координації, в парах і в русі передбачено здебільшого з предметами (чим старше учні, тим меншим стає відсоток використання інвентарю): з палицями, короткими шнурами, стрічками і скакалками, набивними м'ячами та на спортивному обладнанні: гімнастичних лавах, шведських стінках, хореографічному станку тощо.

Організована в цій ланці ігрова діяльність повинна залучати всіх учнів, тривати недовго, забезпечуючи високу щільність, наприклад: «Сітка і рибки», «Leaps» (з обмеженням ігрового простору), «Горобці», «Потяг»

(варіанти з бігом чи стрибками) [688, с. 9–10]. Варто зазначити, що вправи в ігровій формі є раціональним вибором в початковій школі.

Організація діяльності відбувається на основі руху в колоні та дві колони, засвоюються та закріплюються й інші варіації переміщення: діагональ, «серпантин», петлі, «мале та велике коло», приєднання.

Вправи, що складають третю ланку уроку (Л3), виконуються в певній вмотивованій послідовності та групуються наступним чином: 1) координаційні вправи – прості послідовні або одночасні, симетричні або асиметричні, а також рухи в різній площині. Фізичне навантаження – не інтенсивне, дозування цих вправ базується на значній кількості повторень із різних вихідних положень (P.I., Poziția inițială – в оригіналі «початкових положень» О.Ц.).

2) Вправи для рук: ривки, відведення, згинання-розгинання, махи, оберти; на місці або в русі. Наприклад (опис вправ збережено за викладом в оригіналі):

Початкове положення (далі П.п.) – стоячи, ноги нарізно, руки зігнуті на рівні грудей.

1-2-3 – відведення прямих рук в сторони;

4 – П.п. [688, с. 10].

Наступною, третьою групою вправ стали вправи для ніг – махи різної амплітуди, згинання-розгинання, нахили; на місці і в русі, з рухами рук та мають складний, естетичний характер. Наприклад:

П.п. – стоячи, ноги нарізно, руки на поясі;

1, 3 – притиснення лівого/правого коліна до грудей, обхопити його руками;

2, 4 – П.п.

Загальна характеристика трьох перших ланок (Л. 1, Л. 2 та Л. 3) уроку фізичного виховання в школі Румунії – назва, тривалість, мета, особливості організації та роль вчителя представлені в таблиці 4.2.

Подальший аналіз генези структури уроку з фізичного виховання школярів Румунії, зроблений В. Сергі, розглянув особливості проведення

вправ для тулуба та комплексних вправ (стійки на лопатках та голові, «міст», перекиди): виокремлені початкові положення, амплітуда рухів, дозування, наведені приклади вправ тощо [688, с. 11].

Такий зразок обраний авторкою для характеристики вправ «для великих груп м'язів» – упор присів-упор лежачи, закидання прямих ніг за голову у П.п. лежачи на спині, присідання; різноманітних стрибків – на одній нозі і на двох, з різних початкових положень, з предметами, настрибування і зістрибування, з поворотом тощо.

Авторка надає методичні рекомендації щодо змісту та дозування комплексу вправ, наголошуючи, що ці характеристики залежать від місця проведення і матеріального забезпечення: у приміщенні вправи урізноманітнюються початковим положенням з опорою на підлогу – сидіння, лежання, стійка на колінах, на «чотирьох» тощо. Крім того, наступним етапом після засвоєння вправ передбачений етап виконання в русі, в парах, групами, з предметами, на обладнанні. Кількість вправ у комплексі коливається в межах 5-10 вправ, залежно від вибору вчителів [688, с. 11].

Необхідно зазначити, що впроваджена академічна свобода вибору мотивує вчителів Румунії до ефективного підходу щодо вибору кількісного або якісного показника – педагог може обрати варіант з використанням меншої кількості вправ, але із значною кількістю повторів, або використовувати велику кількість вправ з меншою кількістю повторів. Крім того, на нашу думку, в залежності від етапу опанування вправи або її елементу, вчитель фізичного виховання може обрати якісний підхід – наприклад, через комплекс вправ закріплювати сформований стереотип руху.

Загальна характеристика трьох перших ланок уроку фізичного виховання в закладах освіти Румунії [розроблено автором].

Ланка / Назва	Трив-ть	Мета	Роль вчителя	Особливості організації
Л 1 Організація учнів	2-3 хв	- Організувати заходи для ефективного початку уроку; пробудження інтересу до діяльності; - підготовка здібностей до організації та самоорганізації; формування основ дисциплінованої, впорядкованої діяльності; - підвищення емоційного стану.	провідна роль, безпосереднє управління діяльністю.	Використання різноманітних організаційних заходів
Л 2. Підготовка до організму до навантаження	хв	- поступова активація основних систем організму; - забезпечення оптимальної збудливості ЦНС; - виховання просторово-часових уявлень і ритму.	Керівна роль	В кінці ланки ЧСС повинна сягати 120 уд/хв: частота дихання 24 рух/хв. Використання музики та інвентарю.
Л 3. Вправи вибіркового впливу на опорно-руховий апарат	8-10 хв	- Виховання правильної постави шляхом формування відповідних кінестетичних відчуттів та шляхом тонізація м'язів постави; - формування загальних основ рухів: форми і його змісту, напрямку, амплітуди, площини, сили; - розвиток координації, точності, рівноваги, просторово-часового орієнтування; рухливості і гнучкості суглобів; - виховання навички правильного дихання; - формування звички виконувати фізичні вправи.	Контролююча та спрямовуюча роль	Створення мотивації виконувати домашнє завдання. ЧСС – 140 уд/хв: частота дихання 28 рух/хв.

Задля раціонального використання часу, відведеного на третю ланку (Л 3) рекомендовано розпочинати його з пояснення учнями під час безпосередньої роботи методом наслідування. І, відповідно, ЧСС учнів повинно сягати близько 140 уд./хв., а частота дихання приблизно 28 повторів/хв [688].

Такий рівень ЧСС і частоти дихання, досягнутий в результаті виконання вище згаданих вправ, вимагає впровадження дій для часткового повернення параметрів згаданих функцій, а саме комплексів дихальних вправ. Крім того, такі вправи використовуються між вправами за умови виконання певних методичних умов – чітко сформована необхідність й коротка тривалість. Авторкою рекомендовано виконувати ці вправи з амплітудними рухами рук; темп виконання з повільного, але ритмічного, збільшується з моменту засвоєння рухів; кількість повторень визначається складністю вправ та завдань, які необхідно реалізувати, характеристик учнівського колективу – 4 вправи по 4 рази (молодші школярі) та до 8 вправ по 4 рази (середня або старша школа). Взагалі, з метою формування «багажу рухів», на думку розробниці, необхідно вивчати мінімум 3 комплекси вправ на кожному році навчання. А в старшій школі використовувати цей багаж в режимі дня – на уроках, тренуваннях, в розминці, на позашкільних заняттях, фітнесом зокрема [688, с. 12].

Наступна четверта ланка (Л 4.) охоплює вправи задля розвитку (або перевірки) рухової якості (швидкості, спритності) триває приблизно 5 хвилин. Враховуючи основне завдання цієї частини організм учнів повинен бути в стані оптимальної збудливості та «розігрятості». Дослідниця визначає період початкової та середньої школи сприятливим періодом для розвитку швидкості, саме тому пропонує впровадження Л 4 у більшість уроків. Проте, за умови реалізації її мети в інших частинах, вона може бути відсутньою. Наприклад, під час виконання тестових завдань.

Декілька методик розвитку швидкості і спритності запропонувала В. Сергі. До першої групи нею віднесені «специфічні технології для розвитку швидкості»:

– біг на короткі дистанції (10 – 30 м): через повний відпочинок, серіями, у вигляді змагальної вправи, естафети;

– біг як оперативна реакція на акустичні сигнали з різних положень на короткі відстані (2-3 м.);

- виконання різноманітних дій залежно від поданих сигналів);
- змагання формату «Хто виконає швидше і правильніше?».
- повторне виконання циклічних дій: «човниковий біг»; присідання в опорі, закидання ніг назад лежачи на спині, перехід із положення лежачи у стійку;
- ігри: «Впіймай палицю», «М'яч горить», «Leapşa», «Хто біжить швидше?»;
- швидкий біг як легкоатлетична вправа.

До «спеціальних» технологій розвитку швидкості авторкою віднесені ходьба і біг у незвичних умовах: у рівновазі, по похилій або обмеженій площині, між етапами, над або під перешкодами; кидки різними предметами на контрольовану відстань, в ціль, з різними траєкторіями, з дотиком («пружні кульки»); кидки предметами різними за формою, «консистенцією», вагою; кидання і ловіння на місці і в русі, ведення м'яча; перенесення великої кількості різних предметів; комбіновані завдання тощо.

Ще однією, окремою групою названі вправи розвитку спритності – конструювання з кубів, гімнастичних палиць, різноманітні «баланси», ігри «Краби і креветки», «Викрадення каплиці», «Виклик з трьох пострілів», «Охорона мосту», «Вовк у канаві», «Мисливці та качки», «Штурм цитаделі», «Шотрон» тощо.

Отже, одним із шляхів оптимізації процесу фізичного виховання школярів, що вдало використовують румунські педагоги стало урізноманітнення змісту уроку фізичного виховання за рахунок використання ігор, змагальних та ігрових вправ навіть з учнями старшої школи.

«Спортивні» технології передбачали використання елементів спортивних ігор: ведення м'яча/шайби рукою/ногою між або під/над перешкодами, одночасне або почергове ведення двома руками, утримання м'яча у повітрі ударами головою, ногами, руками; змагання за спрощеними

правилами, паси зі зміною місць 2 x 2, 3 x 3, «робота із дзеркалом», ігрові вправи «Раз-два», «Човник», «Безногі гонки», «Посів і збирання картоплі». Тут необхідно зазначити, що в тексті наголошувалось на контролі за правильною технікою вправи спортивного характеру. І тому, наголошувалось на диференціації вправ за віком – початок їх впровадження визначений як 3-4 клас школи.

Саме такі дії зі складним впливом на розвиток швидкості, спритності і координації привабливі та ефективні, зокрема в роботі зі школярами, і спричиняли досягнення високої щільності. На зміст даних частин впливає домінування основних тем, що можуть вирішувати завдання 4 і 6 ланок, тому необхідно методично ефективно планувати урок.

У дотичному порядку проаналізована ланка 6 (Л 6) – вправи задля розвитку (або перевірки) рухової якості (сила, гнучкість, витривалість). Проте, одночасно визначені особливості цієї ланка: вправи на розвиток сили і витривалості диференціюються за статтю (принаймні, кількісно) і за рівнем можливості учнів, зокрема гендерні відмінності яскраво представлені в старшій школі.

Отже, загальною рисою ланок 4 і 6 стало визначення загальною метою розвитку фізичних якостей: однієї або декількох на одному уроці. Крім того, характерними стали використання ігрових і змагальних вправ, моніторинг моторної та загальної щільності й контроль за станом здоров'я школярів: про це свідчить вимога переривання вправ у разі втоми.

Враховуючи, що урок фізичного виховання відрізняється складнощами організації навчання учнів в умовах залу і спортивного майданчику, на практиці використовуються: елементарними способами управління; різними способами виконання вправ; методами організації діяльності учнів, найефективнішими із яких названі фронтальний, груповий та індивідуальний метод організації [555, с. 12].

Ланка 5 (Л 5) реалізує основні мету і завдання уроку – навчання, закріплення, удосконалення й перевірка знань, рухових умінь і навичок.

В. Сергі називає її «основною складовою» і визначає тривалість – 20-25 хвилин [там само].

На етапі А. (Навчання нових рухових дій) основної ланки уроку (ЛІ 5) уміння формуються шляхом численних повторів вправи у стандартних умовах та активній участі всіх органів відчуття.

Обов'язковою умовою стає зосередженість уваги учня на елементах рухової дії, на просторових, часових, просторово-часових, динамічних та ритмічних характеристиках. Багаторазові повтори вправи і її частин із свідомим контролем і при безперервному пошуку ефективного їх виконання поступово приводять до удосконалення і стабільності рухових операцій, окремих елементів, з наступною трансформацією у рухову дію та згодом у навичку. На перших етапах навчання рухової дії виконується уповільнено, із зупинками, зайвими рухами та помилками.

Алгоритм реалізації завдань етапів формування знань, умінь та навичок в цій ланці уроку фізичного виховання в школах Румунії представлений в табл. 4.3.

До методів реалізації завдань на другому етапі (див. табл. 4.3) формування знань, умінь та навичок віднесено виконання рухів, зокрема у різноманітних умовах: зі зміною початкового або кінцевого положення, стресові умови – повторні, безперервні виконання, в складних умовах, на інших покриттях, у формі гри.

На думку румунських фахівців Р. Вайдехазан та С. Продеа, час, передбачений на проведення уроків фізичного виховання як академічної дисципліни є недостатнім, етап удосконалення (С) повністю реалізується вкрай рідко. Автоматизація динамічного стереотипу вимагає різних умов і потужної кількості повторень, що характерно спортивним тренуванням. Метою же уроку є набуття учнями якомога більше рухових навичок [596, с. 23].

Алгоритм реалізації завдань етапів формування знань, умінь та навичок в ланці 5 уроку фізичного виховання в школах Румунії

Етап	Освітньо-виховні завдання	Методи реалізації / організації діяльності	Засоби
А. Навчання нових рухових дій	Формування базових, прикладних та галузевих знань, умінь та навичок.	Метод позитивного переносу навички, формування стереотипу руху у полегшених /стандартних умовах; навчання рухових дій; метод слова, демонстрації Фронтальний, груповий.	Плакати, малюнки відео фрагменти; відео фіксація тренажери, що створюють полегшенні умови; підготовчі та імітаційні вправи; спостереження, консультація.
Б. Закріплення рухових знань, умінь і навичок	Формування динамічного стереотипу; забезпечення стійкості навичок.	Виконання в стандартних та ускладнених умовах; в умовах ігри, естафет, змагальній діяльності. Практичні методи. Фронтальний, груповий, індивідуальний.	Підготовчі та імітаційні вправи; стандартні вправи; ігри та естафети; тренажери та технічні засоби.
С. Удосконалення знань, умінь навичок	Забезпечення практичного застосування набутої навички	Метод удосконалення рухових дій; метод безперервної вправи, методи інтервальної та комбінованої вправи. Фронтальний, індивідуальний.	Завдання за точно передбаченими параметрами (метання на задану відстань, біг із заданою швидкістю); з акцентом на певних рухах (швидке відштовхування).

Тому в теорії та методиці фізичного виховання румунських авторів існує четвертий етап – Г. Перевірка рівня надбання знань, умінь, умінь та розвиток моторики, заходи якого здійснюються протягом усього уроку. Мета етапу визначена наступним чином:

- перевірка та оцінка результатів по відношенню до локальних завдань;
- виховання здатності до самопізнання та об'єктивної самооцінки діяльності на уроці та під час самостійної роботи;
- об'єктивне оцінювання результатів.

Мета реалізується шляхом поточної перевірки на уроці, застосування контрольних випробувань, згідно норм, встановлених Національною

шкільною системою оцінювання предмету «фізичне виховання і спорт» (Sistemul National scolar de Evaluare la disciplina E.F.S.); перевірки під час масових заходів та змагань – оцінюється рівень володіння технікою конкретних вправ і елементів спорту та результати; оцінки рівня розвитку фізичних якостей, за даними S.N.Ş.E.F. із гендерною та віковою диференціацією. Щодо організації цієї діяльності, оцінювання учнів відбувається шляхом співставлення результатів тестів з нормами, техніко-тактичні прийоми в спортивних іграх – двостороння гра.

Важливо, що дидактичні цілі, описані у абзаці вище, не можуть бути присутніми одночасно на одному уроці, відповідно до рекомендації В. Сергі, максимально дві, у різних комбінаціях, в контексті уроків змішаного типу [688, с. 14].

І тривалість двох останніх ланок, прототипом яких є заключна частина уроку, а метою – відновлення організму після навантаження (Л 7) та комунікація (Л 8), відповідно 2-3 хвилини. Засобами реалізації мети ланки відновлення названі:

– прості вправи низької інтенсивності: легкий, розслаблений біг і ходьба, ігри низької інтенсивності, елементи сучасного танцю, імпровізація, елементи народних танців: «приспів», «коса» тощо;

– спеціальні вправи для розслаблення кінцівок, що супроводжуються дихальними вправами: «струшування» на місці або в русі, махи, стретчинг (в парі або виси на нерухомій драбині), самомасаж, дихальні вправи с інтенсивним видихом, елементи йоги;

– вправи на виховання рефлексу правильної постави (точкові та рухливі);

– дії для гарного настрою у формі простих веселих ігор, ритмічних вправ, танцювальних кроків, простих групових вправ (надування кульок, утримування їх в повітрі, вправи з м'ячиком для настільного тенісу) [688, с. 14–15].

Метою «Організованого кінця уроку» (Л 8) визначено: виховання здатності до оцінювання та самооцінки шляхом порівняння власних досягнень із офіційною оцінкою і результатами друзів; аналіз всіх ланок: ефективність використання тої чи іншої справи, поведінки учнів, рівень реалізації цілей уроку, взаємозв'язок з іншими уроками. До системи заходів відносимо різноманітну організацію учнів, оцінку поведінки учнів (оцінки позитивні), отриманих результатів, визначення перспектив (оптимістичні); надано рекомендації щодо самостійної діяльності школярів, яка спрямована на щоденну фізичну активність. Цікавим досвідом, що потребує вивчення називаємо залучення самих учнів шкіл до оцінки власної роботи або роботи своїх однолітків [688, с. 15–16].

Але не зважаючи на той факт, що сучасні уроки фізичного виховання організовані в школах Румунії саме за ланковою структурою, фахівці до сих пір обговорюють ефективність змін у організації уроків, їх вплив на зміст фізичного виховання дітей та молоді. При цьому низка науковців вважають можливим повернення до 4 частинної структури основної форми фізичного виховання в початковій школі [688, с. 11].

Але всі, і теоретики і практики схиляються до думки, що незважаючи на те, де, коли і з ким проводиться урок, він повинен обов'язково вирішувати завдання

– підготовки дітей як суб'єкта впливу до навантаження – емоційного, фізичного, психічного; оптимального [1; 688];

– здійснення цього навантаження із відповідною реакцією організму та адаптація до нього [430, с. 11];

– поступовий перехід із стану активності в стан спокою [468, с. 51].

Аналіз публікацій та підручників, а також методичних посібників румунських фахівців присвячено теорії рухової активності (А. Драгня, А. Бота, П. Герван) [361; 424], проблемам фізичної активності всіх верств населення (П. Драгомір, Е. Скарлат, М. Епюран) [365; 382], науковим дослідженням у галузі фізичного виховання і спорту, методам та

технологіям (А. Гаджеа, Г. Прікоп) [412; 594; 595], актуальним питанням теорії та практики спортивної діяльності, основам спортивних тренувань і харчування (А. Драгня, С. Теодореску, П. Фідлер, Е. Фіреа) [364; 402; 404; 405], проблемам матеріально-технічного забезпечення тощо (Ф. Бенедек) [274]. Е. Раца обґрунтувала власну авторську концепцію щодо відбору та аспектів далекого прогнозування у шкільному та вищих досягнень спорті [665], а Г. Раца – присвятив методичний посібники дидактичним аспектам фізичного виховання школярів [668].

Крім того, аналіз джерел дозволив визначити вузьку спеціалізацію низки видань одного автора. Так, наприклад, П. Герван визначив за основну тему засоби, методи і прийоми вивчення спортивної гри гандбол школярами різного віку та спортсменами на різних етапах підготовки [418; 419; 420; 421; 422; 423]. А Є. Раца присвячує низку досліджень щодо навчання плаванню та легкій атлетиці [666; 667]. Витяг з даного переліку представлений в додатку Д [421-425; 429-434; 515-523].

Якщо класифікувати дані джерела, то виокремлюються чотири загальні групи – матеріали щодо медичних, психологічних та педагогічних засад фізичного виховання; праці щодо проблематики рухової активності всіх верст населення; загальні розробки щодо теоретичних та методичних аспектів фізичного виховання; методичні та практичні рекомендації з різних видів спорту; дослідження ігрової діяльності дітей та молоді. Медичні, психологічні та педагогічні засади фізичного виховання дітей та молоді проаналізовані у низці дослідження А. Деметера та Г. Циріце [311; 312; 349; 350]. Крім того, визначаємо факт пильної уваги до різноманітних питань теоретичного, методичного та практичного характеру спортивних ігор (Л. Теодореску, С. Сербану, Е. і М. Скарлат, І. Циклован) [679; 680; 686; 689; 690; 727; 728], зокрема гандболу (В. Вік, І.К. Германеску, В. Гоголтан, І. Кунст, І. Нігулеску, Р. Сотіріу, Е. Трофін, С. Ханту, Е. Яну) [416; 417; 436; 491; 546; 698; 739; 763], футболу (І. Мотрок) [542], баскетболу (А. Моанце, Т. Предеску) [590], волейболу (С. Строе) [718].

Основні роботи теоретиків і практиків шкільного фізичного виховання представлена додатку Д.4.2.

Отже, інноваційна структура уроку фізичного виховання школярів сучасної Румунії дозволила використати досвід попередніх теоретико-методичних розробок, врахувати специфіку сьогодення – виникнення сучасних видів фізичної активності і спорту та їх швидке розповсюдження, зміни у зацікавленні і мотивації дітей та молоді до занять фізичними вправами, кардинальна різниця у матеріально-технічному забезпеченні шкіл й різний рівень підготовки фахівців та впровадити нові ідеї організації цього предмету у закладі освіти.

4.2 Особливості організації і проведення позакласних форм фізичного виховання учнів румунських закладів освіти

Виклики, що природньо виникли в процесі перебудови освітнього процесу в сучасній румунській школі спричинили пошук нових форм і методів фізичного виховання школярів. Серед таких запитів – потреба формувати знання, навички і вміння самостійно організовувати фізкультурно-оздоровчу та рекреаційну діяльність, опікуватися своїм фізичним станом, оцінювати рівент власної фізичної підготовки. З цією метою у додатку 11 до наказу Міністра національної освіти Румунії визначено особливу роль організації й проведення шкільних змагань, затверджено Положення про організацію заходів, включених до календаря освітніх, шкільних та позашкільних змагань, конкурсів. Загальною метою таких змагань даними документами визначено «стимулювання учнів які мають особливий інтерес та навички в науковій, технічно-прикладній, культурно-мистецькій галузі, громадянські і спортивні до подальшої діяльності» [246, с. 2–4]. Крім того, такі форми виховної роботи пропагують культурно-етичні цінності, принцип чесної гри,

конкурентоспроможності та міжособистісного спілкування. Необхідно зазначити, що термін «шкільні змагання» («*competiții școlare*» – дослівний переклад з румунської мови – О.Ц.) охоплює змагання з навчальних дисциплін – конкурси та культурно-мистецькі фестивалі, чемпіонати та шкільні спортивні змагання для учнів, які мають науковий, техніко-прикладний, культурно-мистецький та спортивний характер. Крім того, визначена кількість обов'язкових учасників, а саме у шкільних змаганнях беруть участь учні щонайменше з 50% повітів країни та м. Бухарест. Для координації організації та проведення шкільних змагань в Міністерстві національної освіти (MEN – *Ministerului Educației Naționale*) було створено Національну комісію з питань координації шкільних змагань [246, с. 3].

«Стратегія розвитку освіти Румунії» визначаючи фізичне виховання та спорт як діяльність, що представляє національний інтерес для Румунії як засіб формування людської особистості та остаточного формування сучасної системи освіти, що відповідає вимогам сьогодення, регламентувала організацію і проведення щороку Національної олімпіади шкільного спорту (O.N.S.S. – *Olimpiada națională a sportului școlar*) [554, с. 2–3].

Стаття 5 Регламенту організації та проведення спортивних шкільних змагань (Додаток до наказу Міністра освіти, науки та молоді від 20.12.2007 р.) визначає «Національну шкільну спортивну олімпіаду» програмою Генеральної дирекції управління довузівською освітою, в якій мають право взяти участь усі діти та студенти з доуніверситетських навчальних підрозділів денної форми навчання, зареєстровані в реєстрі школи, яку вони представляють і фінансується за рахунок коштів, що надходять до Міністерства освіти, науки та молоді. Метою проведення таких змагань стали є:

- гармонійний розвиток особистості;
- сприяння соціалізації дітей та учнів;

- збільшення кількості учнів та студентів, що займаються спортом вищих спортивних досягнень, за рахунок розширення і диверсифікації селекції;

- виховання принципу чесної гри;

- формування звички самостійних занять руховою активністю;

- оптимізація здоров'я учнів;

- розвиток традиційних румунських видів спорту;

- впровадження та підтримка нових видів спорту, що мають міжнародне визнання;

- залучення до організації, розвитку шкільної спортивної діяльності та встановлення партнерських відносин представників влади, громадських діячів, бізнесменів;

- сприяння створенню спортивної ідентичності для кожної навчальної одиниці;

- впорядкування спортивних змагань рівня навчального закладу.

З цього випливає, що головна мета організації такого масштабного дійства як Національна шкільна спортивна олімпіада включила низку позицій виховного та патріотичного спрямування.

Згідно регламенту (стаття 10) Національної олімпіади щорічно на рівні кожного навчального закладу проводиться спортивний чемпіонат. Важливо, що обов'язковий національний календар змагань враховує умови міської та сільської місцевості, так для деяких спортивних дисциплін заходи організуються окремо.

Структура підпорядкування та компетенції суб'єктів проведення Національної шкільної спортивної олімпіади (НШСО) представлена в табл. 4.4.

**Структура підпорядкування та компетенції суб'єктів проведення
Національної шкільної спортивної олімпіади**

Посада/управління/заклад	Компетенції
Міністр освіти, науки та молоді	Затверджує наказ про організацію та проведення «Національної шкільної спортивної олімпіади».
Генеральне управління доуніверситетською освітою	Розробляє (до 1 жовтня щороку): наказ про організацію та проведення «Національної шкільної спортивної олімпіади»; Національний календар змагань; Методичні положення до спортивних дисциплін (стаття 4).
Шкільні повітові інспекції/ м. Бухарест Шкільні інспектори з фізичного виховання та спорту	Створюють повітові комісії / Бухарестський муніципалітет шкільного спорту та Комісії зі спортивних дисциплін; Організують та проводять змагання в повітах/ муніципалітеті м. Бухарест (стаття 7-8).
Заклади освіти	Створюють шкільну спортивну комісію (стаття 9).
Педагогічні колективи	Здійснюють підготовку учнів та команд до змагань (стаття 11).

Взагалі, національний формат передбачає проведення 4 етапів: 1. В закладі освіти; 2. Місцевий; 3. Повітовий / за районом / муніципалітет м. Бухарест; 4. Національний.

Крім того, у 2019 р. наказом №3015 був впроваджений ще один етап – між повітовий, але обмеження, що принесла пандемія COVid-19 не дала можливості випробувати дану новацію [554, с. 5–7].

Національний етап, у якому беруть участь мінімум 4 команди, кваліфіковані на попередньому етапі, визначає команду-чемпіона або учня-чемпіона Румунії, або, де це можливо, окремо національного чемпіона міської або сільської школи.

Регламент проведення шкільної олімпіади чітко охарактеризував кожен із етапів. Наприклад, етап в закладі освіти представляє собою чемпіонат школи мінімум у 2 видах спорту та сприяє створенню спортивних команд, які представлятимуть заклад на наступних етапах. Шкільна спортивна комісія залучає до активної діяльності учнів усіх

класів, вчителів фізичної культури вихователів та вчителів, батьків тощо [554, с. 3].

Повітову комісію / Бухарестського муніципалітету шкільного спорту очолюють: президент – шкільний інспектор / заступник генерального директора; виконавчий президент – інспектор з фізичного виховання та спорту; три віце-президенти – головний бухгалтер шкільної інспекції та ще дві особи, призначені виконавчим президентом; секретар – штатний викладач. Її обов'язками визначаються: комісія, яка за положенням забезпечує належну організацію (місце змагань, місце проживання та харчування учасників; місцеві транспортні засоби) та проведення спортивних змагань у закладах середньої і доуніверситетської освіти; контролює створення шкільної спортивної асоціації в кожному навчальному закладі; популяризує Олімпіаду на місцевому повітовому рівні; забезпечує ефективний документообіг; створює комісії зі спортивних дисциплін та призначає їх членів; забезпечує кваліфіковане суддівство та медичну допомогу і заходи безпеки на всіх етапах змагань; контролює, затверджує та організовує церемонію нагородження; забезпечує рекламу в ЗМІ; залучає спонсорів для організації змагань; передає всі дані до Міністерства національної освіти / Генеральної дирекції з управління довузівською освітою, згідно з додатком 4 до цього Положення (див. Додаток Г) [554, с. 4–9].

Комісія зі спортивної дисципліни організовує та проводить змагання лише за конкретною спортивною дисципліною, а її члени не можуть входити до складу інших комісій спорту. Шкільна спортивна комісія кожного окремого закладу освіти складається на власному рівні, а очолюють її: президент директор або його заступник; президент-виконавчий директор – викладач фізичного виховання та спорту; головний бухгалтер; секретар – викладач фізичного виховання і спорту, інший вчитель або помічник викладача. До складу комісії також входять 3-7 членів: викладачі, не педагогічний персонал, учні тощо. Функції цієї

комісії розділені на такі 3 групи – забезпечення (розробка положення та календаря заходів, організація змагань на рівні закладу, відповідає за участь команд у наступних етапах олімпіади, фахового суддівства, відповідальність за стан обладнання та спортивних споруд у школі); контролю (за документообігом щодо організації спортивних олімпіад на всіх етапах, медичним оглядом та дотриманням правил безпеки всіх учасників змагань); популяризації фізичного виховання і спорту на рівні школи, населеного пункту, залучення спонсорів [554, с. 5–9].

Стаття 24 даного регламенту чітко виокремила умови участі школярів у Олімпіаді, зокрема з дотриманням врахування віку учасників, за обов'язкового пред'явлення оригіналу свідоцтва про народження, заявки на участь із медичним допуском згідно з додатком 1 до цього положення (див. Додаток Г.6).

Склад шкільних спортивних делегацій (кількість учнів або студентів та кількість посадових осіб) щороку встановлюється Міністерством національної освіти, науки та молоді. У спортивних змаганнях на рівні закладу освіти учні (команди) беруть участь від імені класу, в якому вони навчаються, а на інших етапах Олімпіади – від імені закладу. Реєстрація участі на кожному етапі, крім шкільного, здійснюється у письмовій формі за 7 робочих днів до початку змагань, в іншому випадку право на участь втрачається. Результати змагань надсилаються в головне управління довузівської освіти міністерства протягом 10 робочих днів.

Зміни у складах команд спортсменів, зареєстрованих для участі, під час змагань не можливі, за порушення цієї вимоги команда знімається з змагань. Рішення щодо участі спортсменів та команд, часу реєстрації учасників, її допуску до змагань та інші питання приймаються технічною нарадою. У ній, за вимогою регламенту, беруть участь усі члени організаційного комітету та офіційні представники делегацій. Всі рішення технічної наради повинні фіксуватись у протоколі, відмова делегата команди підписати протокол скасовує право участі команди/учня у

змаганнях. Особливі ситуації, що виникають під час організації Олімпіади, зафіксовані офіційно повинні бути проаналізовані та вирішені Міністерством національної освіти. Рішення Міністерства є остаточним [554, с. 12].

Стаття 32 Регламенту визначає порядок участі у змаганнях, правила жеребкування та визначення часу їх початку. В подробицях описаний процес подачі документів для участі, можливості апеляції у випадку непогодження з рішенням суддів.

Формування арбітрського забезпечення покладається на організаційний комітет змагань кожного етапу.

Регламентом визначені звання та нагороди, що отримують призери та переможці змагань (три перші місця) НШСО. На місцевому етапі переможцю надається звання Чемпіона закладу, міста, повіту (муніципалітетом Бухареста надається звання чемпіона району / муніципалітету Бухареста), титули національного шкільного чемпіона присвоювались переможцям національних етапів Олімпіади за умови участі не менше 4 команд / учнів або студентів. Нагородами, згідно положення, можуть стати дипломи, медалі, кубки та особисті футболки. Крім того, Міністерство освіти, науки та молоді, місцеві громади, національні федерації спорту й спонсори мають можливість відзначити кращих грошовими преміями або стипендіями. З метою популяризації фізичного виховання і спорту, знайомства з регіонами Румунії, патріотичного виховання тощо кожна шкільна інспекція та заклад освіти можуть виготовляти власні грамоти, медалі, значки задля привітання учасників всіх етапів змагань.

Отже, збереження та розвиток посиленої уваги до позаурочної і позашкільної діяльності учнів, діяльність спортивних шкільних асоціацій щодо різноманітної пропозиції занять не тільки спортом, а й різними видами фізичної активності, популяризація участі у змаганнях різного рівня, традиції відзначення та нагородження переможців змагань,

престижність чемпіонства серед дітей і молоді реалізовані проведенням всіх етапів НШСО.

Популярність та вагомість успішного виступу на етапах Національної олімпіади доводить той факт, що, зокрема на підставі щорічних звітів про результативність участі в цих змаганнях, створюється рейтинг закладів освіти, від якого залежить фінансування фізкультурно-спортивної та оздоровчої діяльності в позаурочний час, витрат на змагальну діяльність, нове обладнання та інвентар. Так, за систематичні високі досягнення у жіночому баскетболі (національне чемпіонство – 2012, 2017 рр.; призові місця протягом 2013-2016 рр.) ліцей м. Брашов отримав баскетбольний стадіон із трибуною на 4 майданчики, зокрема 1 для стрітболу, та комплексом для загальної фізичної підготовки: біговою доріжкою, ямами для стрибків; тренажерним залом [289].

Національний календар змагань та «Методичні положення щодо визначених у календарі спортивних дисциплін» затверджується Міністерством національної освіти щорічно [290; 291].

Так, календар змагань в 6-ій регіональній зоні, що об'єднала повіти Сибіу (Sibiu, в документах скорочується до SB – О.Ц.), Брашов (Braşov, BV), Ковасна (Covasna, CV), Мюреш (Mureş, MS), Харгіта (Harghita, HR), Клуж (Cluj, CJ) передбачав проведення футболу, гандболу, баскетболу, волейболу, ойни, регбі, багатоборства (дівчата, хлопці) протягом березня і травня 2020 р. Варто зазначити, що зональний календар (Tabloul etapelor zonale pentru unitățile de învățământ liceal/profesional) складається окремо для команд шкіл і ліцеїв [721, с. 1–4]. Приклад такого регіонального календарю представлений у табл. 4.5.

**Календар змагань Національної шкільної спортивної олімпіади 2020 р.
(зона б) [721].**

Етап /Зона	Спортивні дисципліни, повіт-організатор, дата						
	Футбол	Гандбол	баскетбол	Регбі	Волейбол	Ойна	П'ятиборство
	Х/Д	Х/Д	Х/Д	Х/Д	Х/Д	Х/Д	Х/Д
Зона 6	03-05.04. 2020 /10-12.05. 2020	27-29.03. 2020 Сігішоара /25- 26.04.2020 Брашов	20-22.03. 2020 Клуж / Сибіу 27-29.03. 2020	25.04. 2020 Брашов	20.03.2020 Клуж 27-29.03. 2020 Таргу Мюреш	20.03. 2020	4.05.2020 Клуж

Поіменний список учасників та переможців в кожній спортивній дисципліні Національного календаря змагань формується та надсилається шкільною інспекцією зокрема, для створення картотеки та відбору юних талановитих спортсменів (для закладів з інтегрованою спортивною освітою і збірних команд) та внесення особистої подяки учню в особову справу [663, с.11, 14, 28].

Перелік видів спорту, що входять в залік Олімпіади не є сталим, аналіз документів дає можливість зробити висновок, що він може суттєво змінюватись. Причинами змін можуть бути як події у спортивному житті Румунії – перемога збірної команди країни у офіційних міжнародних змаганнях та Олімпіаді, або бурхливий світовий розвиток, наприклад карате або біатлону.

Так, порядок проведення Національної олімпіади у 2018-2019 рр. засвідчив про факт відсутності у календарі ойни, яка протягом 10 років була обов'язковим видом спортивних змагань та появу бейсболу. Це можна пояснити тим, що обидва види спорту є лаптовими, мають дотичні правила та спільні технічні елементи, але бейсбол – гра світового поширення та популярності, крім того олімпійський вид спорту (на той момент – О.Ц.).

В 2018-2019 н.р. в даний перелік входили біатлон, плавання, теніс, шахи, байдарка і каное, легка атлетика, греко-римська та вільна боротьба, дзюдо, бейсбол, дзюдо, настільний теніс, лижний і гірськолижний спорт, сані, спортивна та художня гімнастики й фехтування [565, с. 4–7]. Результати участі дівчат, учениць Ботошанського повіту у змаганнях Національної олімпіади шкільного спорту (2013-2014 н.р.) представлені у Додатках.

Необхідно зазначити, що за даним регламентом організатори всіх рівнів Національної шкільної спортивної олімпіади повинні організувати культурно-мистецькі заходи для всіх учасників заходу. Варіанти форм проведення різноманітні – паради вулицями міста-організатора, спектаклі під відкритим небом, конкурси малюнків, змагання груп підтримки спортивних команд, вело пробіги, місцями проведення стали стадіони і вулиці, вернісажі та концертні майданчики, території парків відпочинку та набережні. Наприклад, фінальні змагання з футболу в м. Таргу Муреш (27-29.03. 2020 р.) супроводжувались дитячим футбольним святом у центральному парку міста, «вільним мікрофоном» на прес конференції організаторів Олімпіади, конкурсом пісні серед місцевих жителів «У пісні відчуваємо спортивну ноту», рекламними акціями брендів спортивного одягу та взуття «Reebok», «Adidas» [662, с. 45].

З метою пропаганди фізичного виховання і здорового способу життя, популяризації національних видів спорту організаторами пропонуються всі можливі виховні форми задля залучення як можна більше не тільки учасників, а й пасивних та активних глядачів, вболівальників. За даними звіту про проведення Національної олімпіади у 2018-2019 рр. учасниками тільки виховних та культурно-мистецьких заходів в м. Сибіу стали більше 2000 учнів закладів освіти, а глядачами більше 12 000 дітей та дорослих [565, с. 8–9].

Необхідно зазначити, що не тільки на таких заходах, а й на прилеглий території парків, стадіонів, майданчиків, де проводяться змагання

заборонена реклама тютюну та алкоголю. Так, під час проведення повітової олімпіади в повіті Мюреш, 23-25 квітня 2008 р. розпорядженням влади всі рекламні майданчики із таким змістом були замінені на плакати, борди та афіши здоров'язбережувальної тематики. Цікаво, що всі ці види роботи були учасниками міського конкурсу малювання серед школярів і студентів «Ми любимо спорт!», а їх збільшені версії прикрасили місто [656, с. 34].

Жовтень	Листопад	Грудень	Січень	Лютий	Березень	Квітень	Травень	Вересень
01.10.-30.11.		01.12.-31.03				01.04-31.05		1.09-30.09
Змагання просто неба: • Індивідуальні • Командні.		Змагання в залі: Індивідуальні Командні (по колу). Змагання просто неба: • Зимові види спорту. • Центри відпочинку: заходи під час канікул.				Змагання просто неба: • Індивідуальні • Командні.		Підготовка до нового змагального року.
<p>А. ЗМАГАННЯ, ЩО ПРОВОДЯТЬСЯ НА ВІДКРИТОМУ ПОВІТРІ:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Індивідуальні види спорту: легка атлетика, бадмінтон, їзда на велосипеді, плавання, спортивне орієнтування, катання на роликах, дайвінг, теніс, стрільба з лука. • Командні види спорту: баскетбол, футбол, гандбол, ойна, регбі, волейбол. <p>В. ЗМАГАННЯ, ЩО ПРОВОДЯТЬСЯ У ЗАЛІ:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Індивідуальні види: бадмінтон, бодібілдинг, народні та спортивні танці, спортивна та художня гімнастика, плавання, дзюдо, карате, аеробіка, шахи, теніс, теніс, стрільба з лука • Командні види: баскетбол, футбол, гандбол, ойна, волейбол <p>С. ЗМАГАННЯ З ЗИМОВИХ ВИДІВ СПОРТУ:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Індивідуальні види: фігурне катання, ковзани, санки, лижі, біатлон, лижне орієнтування. • Командні види: хокей <p>Д. СПОРТИВНІ ТА КУЛЬТУРНІ ЗАХОДИ: змагання, веселі ігри, спортивні демонстрації, піші прогулянки, зустрічі з особами зі світу спорту та культури.</p>								

Рис. 4.3 План організації фізкультурно-спортивних заходів протягом року на рівні навчального закладу

На рис. 4.3 подано план організації фізкультурно-спортивних заходів протягом року на рівні навчального закладу.

Отже, Національна шкільна спортивна олімпіада розглядається і реалізується не тільки через змагання, а й через організацію масових заходів популяризації форматів «для всієї родини» – парадів, міні-марафонів, велопробігів, фестивалів тощо.

Під час літнього канікулярного періоду фізкультурно-спортивні, масові оздоровчі та культурні заходи організуються в центрах відпочинку та оздоровлення [289, с. 14–21; 290; 291].

Крім НШСО в закладах освіти країни проводиться ще ціла низка різноманітних фізкультурно-спортивних заходів, що підпорядковуються вимогам «Методичних положень та регламентів для видів спорту, визначених в Календарі національних шкільних спортивних змагань» на певний шкільний рік [592; 593].

Це перелік різноманітних фізкультурно-спортивних заходів, зокрема змагання з різних видів спорту (які, зокрема не включені у річну програму Національної шкільної олімпіади), культурного та рекреаційного характеру – масові прогулянки, танцювальні фестивалі, тематичні бієнале, фітнес тренування просто неба.

Важливою рекомендацією щодо організації таких заходів визначаємо вказівку розпочинати навчальний рік обов'язковим для всіх учнів заходом фізкультурно-спортивного спрямування під загальною назвою «День шкільного спорту» щороку 1 жовтня. Право обирати програму заходу, тривалість, церемонію нагородження тощо «Методичні положення» залишили за кожним закладом освіти, але визначені мінімальні норми щодо кількості змагань в школах – 5 індивідуальних та 3 командних, які щороку можна змінювати [592; 593].

Ще одним таким заходом національного рівня для учнів гімназій та професійних ліцеїв називаємо «Гімназіаду», змагання які проводяться за подібною системою: 1 етап – заклад освіти, 2 – місцевий, 3 – повітовий, 4 – зональний (42 повіти сучасної Румунії поділено на 8 зон) та національний. Календар змагань серед гімназистів передбачає змагання з легкої атлетики (біг 50 м, 600 м, крос, багатоборство), баскетболу, футболу, ойни, гандболу, шахів, настільного тенісу, волейболу (спортивні дисципліни можуть змінюватись, за винятком «Ойни», легкої атлетики та футболу/баскетболу – О.Ц.) [246, с. 6].

Аналіз календаря НШСО та «Гімназіади» за 2016-2017, 2018-2019 рр. як для початкової школи, так і для гімназій та ліцеїв, дав можливість зробити висновок про продумане системне планування видів спорту, з яких будуть організовані змагання в той чи інший рік. Причинами відсутності певного виду спорту в календарі пояснюється тим, що протягом останніх п'яти років, змагання наприклад з бадмінтону, активно організовувались та проводились в рамках Національної олімпіади. Тому в наступному році цей вид спорту залишається в календарі «Гімназіади», а в перелік видів Олімпіади вводиться інший або навпаки. Метою такої ротації визначена популяризація фізичної активності, спорту й здорового способу життя і формування обізнаності дітей та молоді у фізкультурно-оздоровчих традиціях інших народів, нових олімпійських видів спорту, інноваційних технологій тощо.

Регламент проведення «Гімназіади» на поточний рік вміщує в себе не лише календар змагань, розподіл за зонами, положення про проведення змагань з певного виду спорту. В документі представлені методичні рекомендації та вказівки щодо ефективного проведення кожного із фізкультурно-спортивних заходів. Серед легкоатлетичних дисциплін для учнівської молоді ліцеїв та закладів професійної освіти також організовуються змагання з індивідуального кросу серед дівчат і хлопців.

Крос проводиться серед молоді двох вікових категорій – учнів IX-X та XI-XII класів. Дистанція кросу змінюється відповідно етапу: повітовий етап – 1500 м, національний – 2000 м (дівчата) та відповідно 2500 м (хлопці).

В тексті представлені таблиці балів задля перерахунку результатів бігу (секунди, хвилини), стрибків у довжину, метання м'яча, кидання ваги (метри, сантиметри) тощо.

Серед легкоатлетичних дисциплін для учнівської молоді ліцеїв та закладів професійної освіти також організовуються змагання з індивідуального кросу серед дівчат і хлопців. Крос проводиться серед

молоді двох вікових категорій – учнів IX-X та XI-XII класів. Дистанція кросу змінюється відповідно етапу: повітовий етап – 1500 м, національний – 2000 м (дівчата) та відповідно 2500 м (хлопці).

Витяг із таких рекомендацій представлено в табл. 4.6.

Таблиця 4.6

Методичні рекомендації щодо організації змагань з легкої атлетики в рамках календаря фізкультурно-спортивних заходів «Гімназіади» на 2018-2019 н.р.

Вид легкої атлетики	Методичні рекомендації по проведенню
Біг 50 м (дівчата і хлопці)	Біг розпочинається з подачі звукового сигналу; Вправа виконується в забігах по 4-6 учнів; Учні, які отримали перші два місця в забігу, виходять у півфінал; у фіналі приймають участь школярі, які зайняли 6-8 місце у півфіналах; змагання проводяться лише на доріжках стадіону; для кожного учасника використовується 2 секундоміри.
Біг 600 м (дівчата і хлопці)	Біг розпочинається з подачі звукового сигналу; Вправа виконується в забігах по 4-6 учнів; змагання проводяться лише на доріжках стадіону; для кожного учасника використовується 2 секундоміри.
Легкоатлетичне багатоборство	
Біг 60 м (дівчата і хлопці)	Біг розпочинається з подачі звукового сигналу; Вправа виконується в забігах по 4-6 учнів; змагання проводяться лише на доріжках стадіону; для кожного учасника використовується 2 секундоміри.
Стрибки в довжину з місця/розбігу	Вправа виконується на обмеженій доріжці; вимірювання проводиться з місця відштовхування; формується групи з 10 учнів; виконуються 3 спроби, що виконуються по черзі; враховується найкращий результат, якій переводиться в бали.
Метання м'яча для ойни	Спроби метання можуть бути виконані з місця або з розбігу; враховується найкращий результат із 3 спроб, який переводиться в бали.
біг 800 м (хлопці і дівчата)	Біг розпочинається з подачі звукового сигналу, виконується в забігах по 4-6 учнів

В тексті представлені таблиці задля перерахунку результатів бігу (секунди, хвилини), стрибків у довжину, метання м'яча, кидання ваги (метри, сантиметри) тощо.

Вимоги для організації баскетболу в рамках «Гімназіади» передбачають участь лише однієї вікової категорії учнів – IX-XII / XIII

класів. Ігри можуть проводитись як у приміщенні, так і на відкритому повітрі, на баскетбольних майданчиках. Окреслено склад суддівської бригади – 2 арбітри на майданчику, 1 боковий та суддя-секундометрист; вимоги до спортивної форми тощо.

Рекомендаціями до організації змагань надано можливість безпосередньо організаторам вибрати систему змагань (на всіх етапах): «навиліт», турнірну або змішану, в залежності від кількості команд-учасниць. Щоправда, організатори етапу повинні враховувати пропозиції делегацій-учасників баскетбольних баталій. Порядок виходу в наступний етап збережено дотично з Національною олімпіадою школярів: змагання на місцевому; на повітовому; зональний; національний рівнях. Команда закладу, яка перемогла в змаганнях муніципалітету м. Бухарест виходить на рівень зони. Загалом, весь процес організації, проведення, суддівства баскетболу, згідно цих рекомендацій, повинен відповідати вимогам положення федерації баскетболу Румунії [593, с. 12–14].

Серед видів спорту, що активно популяризуються в країні, зокрема за рахунок введення їх в програму загально національних масових фізкультурно-спортивних заходів виокремлюємо міні-футбол (футбол на маленькому полі – О.Ц.). Рекомендаціями наголошено, що проведення таких змагань систематично, в кожній школі, для дівчат і хлопців має загальнодержавну вагу [593, с. 45–51].

Методичними рекомендаціями передбачені варіанти як заміни воротаря будь-яким із резервних гравців. Виокремлені вимоги до екіпіровки гравців, засади суддівства – кількість суддів, їх повноваження, остаточність рішень та безпосередньо правила гри – початок, вкидання, удари від воріт, кутові, штрафні та інші удари, фіксація взяття воріт, порушення та неправомірні дії тощо (положення «офсайд» у міні футболі не фіксується).

Чітко, з позиції норм правил гри, положень для суддів трактовано такі терміни як дисциплінарні стягнення, тимчасові відсторонення і

усунення гравця, червона та жовта картки.

Вагому роль в організації цих змагань відіграє Федерація футболу Румунії, яка безпосередньо забезпечує арбітраж змагань через суддівські комісії Асоціації повітів та через центральну суддівську комісію; інформаційну підтримку в засобах масової інформації, призи для учасників та переможців заключного етапу.

Основні технічні характеристики та вимоги організації змагань з міні-футболу погоджені з Асоціацією повітів з футболу (*Asociațiilor Județene de Fotbal (A.J.F.)*) та Муніципальною асоціацією футболу м. Бухарест (*Asociația Municipală de Fotbal București (A.M.F.B)*) для шкіл та гімназій /ліцеїв представлені в додатках.

Саме активна участь федерацій різних видів спорту країни у проведенні «Гімназіади» демонструє наступність загального шкільного спорту та спорту вищих досягнень, популяризацію широкого спектру видів спорту, зокрема і сучасних, новітніх.

Звання чемпіона «Гімназіади» з футболу отримає команда-переможець національного етапу. З цієї нагоди члени делегації отримають футболки чемпіона, Кубки для команд, що зайняли I-IV місце; дипломи для команд-учасниць, що зайняли I-VIII місце; комплект м'ячів для всіх кваліфікованих у фінальному етапі команд. Крім того, визначаються персональні трофеї – «Найкращий гравець», «Кращий воротар» та «Кращий бомбардир фінальної стадії».

На нашу думку, актуальність розвитку в сучасних школах Румунії міні-футболу пов'язана із 1) меншими витратами на організацію тренувань і змагань – зменшений розмір майданчика та простіші вимоги до трав'яного покриття; 2) доступністю і високим рівнем емоційності та рухливості; 3) спрощеними правилами та 4) систематичними пошуками румунських педагогів сучасних форматів активізації фізичної активності тощо.

Одним із таких форматів, на нашу думку, став популяризуємий в сучасній Румунії такий вид спорту як тег регбі (Rugby Tag) – безконтактна командна гра, метою якої є взяття воріт суперника або занос м'яча за залікову зону опонентів. Кожний гравець носить пояс, на якому закріплено два шнура, липучки або стрічки. Гравці, що атакують, намагаються виконати передачу м'яча, тоді як захисники намагаються запобігти його забиванню, «позначаючи» гравця – витягуючи прикріплену на поясі стрічку. Тег регбі використовується як навчальна гра навіть в професійних командах. Тег регбі має декілька варіантів, одними із найвідоміших варіантів визначаємо OzTag та Mini Tag. За даними порталу «Вікіпедія» тег регбі потужно розвивається в Австралії, Ірландії, Новій Зеландії та Великобританії [722].

Змагання організовуються для однієї вікової категорії – учнів IX-XII/XIII класів гімназій та ліцеїв в міксованому форматі – в команді виступають і дівчата і хлопці. Причиною такого обмеження визначаємо досить високі вимоги щодо фізичної підготовленості юних спортсменів, сформованості умінь і навичок командної гри, тактики та стратегії. Методичні рекомендації презентують стандартний перелік засад організації змагань – система проведення, правила жеребкування, етапи змагань (шкільний, місцевий, повітовий, зональний, національний) та правила виходу в наступний етап, а також визнали факт виконання правил Румунської федерації регбі [592, с. 60–66].

Документом визначені також склад команди для всіх вище визначених видів спорту, починаючи з учасників на кожному виді та закінчуючи кількістю представників педагогів. Так, в легкій атлетиці на місцевому рівні для дівчат і хлопців, учнів початкової школи, до участі в бігу на коротку (50 м) та довгу (600 м) дистанції допускаються 4 школярі та 1 делегат. Кросове випробування передбачає участь 1 хлопця та 1 дівчини – учнів гімназії та професійних ліцеїв, а делегація для участі у багатоборствах (п'ятиборство) – 5 дівчат, 5 хлопців та 2 представника

школи / міста / повіту. Наведені данні щодо складу команд дівчат і хлопців для всіх видів спорту, представлених у календарі змагань – баскетбол (12+12), міні футбол (12+12), гандбол (14+14), міні гандбол (12), ойна (16+16), настільний теніс (3), волейбол (12+12), шахи (3). Склад змішаної команди з регбі Таг (Rugby Tag) учнів 1-4 та 9-12 класів – 12 дівчат і хлопців.

Дотичні методичні рекомендації сформовані для міні-гандболу (початкова школа), гандболу (гімназії та ліцеї), настільного тенісу, волейболу, шахів.

Звіти про якість освіти в навчальних закладах Румунії приділяють значну увагу результатам виступу своєї учнівської молоді в різноманітних проєктах фізкультурно-спортивного спрямування місцевого, регіонального та державного рівня [660; 661]. Так, узагальнений звіт закладі середньої освіти м. Крайова за 2018-2019 н.р., крім досягнень в Національній шкільній олімпіаді та «Гімназіаді» (1 місце в загальнодержавних змаганнях з настільного тенісу, 1-2 місце – у повітових змаганнях з регбі, 10 місце – в повітових змаганнях з гандболу), засвідчив факт успіху освітнього проєкту «Спорт, рух, освіта», який був реалізований в регіоні за ініціативи С. Одobleя [659, с. 40–43].

Спортивний клуб «Сілвер» гімназії «Лукана Блага» м. Бистрица став ініціатором організації та проведення конкурс велосипедних навичок серед школярів, який згодом перетворився на Національний [658, с. 39–40].

Звіт про діяльність викладачів фізичного виховання технологічного ліцею імені короля Міхая I (м. Куртя-де-Арджеш) за 2018-2019 рр. під керівництвом професора К. Каліна дає можливість засвідчити проведення низки різноманітних фізкультурно-спортивних заходів як у форматі Національної шкільної олімпіади, так і поза її календаря. В документі представлені результати участі в змаганнях в рамках Олімпіади: I місце студентка М. Ута, I місце І. Разван; II місце Н. Зінка в змаганнях з настільного тенісу (місцевий етап); дівоча збірна з футболу (місцевий етап).

А також визначені успіхи учнів у національному фізкультурно-спортивному конкурсі «Почни грати, завоюй своє здоров'я!»: І місце збірна команда дівчат з волейболу, І місце збірна команда хлопців з волейболу (муніципальний етап); ІІ місце збірної команди хлопців з волейболу. В рамках освітнього проекту «Разом для освіти», основною метою якого стала популяризація фізичної активності дітей і молоді в позаурочній та позашкільній діяльності навчальний заклад прийняв участь у спортивних змаганнях з стріт-баскетболу між командами повіту та м. Бухареста. Звіт містить прізвища учениць, членів збірних команд з різних видів спорту – О. Дервіш, А. Білеа, М. Ламінорія; зафіксував результати матчів, заміни тощо [657].

Отже, звіти закладів освіти поруч із результатами в освітній та виховній роботі з учнями обов'язково містять данні про участь у Національній шкільній спортивній олімпіаді та «Гімназіаді», інформують про систему позаурочних та позашкільних заходів тіловиховного та спортивного характеру, дають можливість проаналізувати тенденції щодо розвитку того чи іншого виду спорту в регіонах та повітах і свідчать про увагу щодо результатів у змаганнях вихованців шкіл, гімназій та ліцеїв.

4.3 Роль національної румунської гри «ойна» у фізичному вихованні сучасної учнівської молоді

Яскравим прикладом збереження і зміцнення власних історико-культурних традицій стало визнання гри лаптового характеру «ойна» об'єктом нематеріальної культурної спадщини країни, національним видом спорту сучасної Румунії, закріплене положеннями закону №69/2000 про фізичне виховання і спорт (2000 р.) та реалізоване у впровадженні програми з шкільного фізичного виховання і спорт для школярів V-XII

класів шкіл «Ойна» (2009 р.), Національної програми «Відкрий для себе ойну» (2014 р.) тощо.

«Ойна» (Oina або hoina – румунська) – традиційна спортивна гра лаптового характеру історично популярна на теренах румунських земель, гра мала низку назв та варіантів: в Банаті її називали «лапта з маленьким м'ячом», в Трансільванії – «довгий м'яч», в районі Сибіу – «ойна», на молдовських землях – «хойна». Дівчата також грали в гру під назвою «oinita», подібних до ігор, які були популярні в інших країнах, таких як німецька «Schlagball», фінська «pesäpallo», «рауме» у Франції та «Cluiche Corr» в Ірландії.

Дослідники історії фізичного виховання країни, зокрема Н. Постолаке зазначали, що дату народження гри дуже складно вказати, проте існує багато документальних підтверджень, які дозволяють стверджувати, що варіанти цієї гри практикувались ще з давньохристиянських часів і були тісно пов'язані з діяльністю пастуха. У сучасній Румунії існують назви місцевостей або природних об'єктів названі Oina, Oinești, Oinasu, Hoina (Ойна, Ойнешті, Оінаку, Хойна) на кшталт таких місць Великобританії як Регбі та Бадмінтон, які дали назву двом відомим видам спорту.

Уперше, в документальній хроніці, «ойна» зустрічається у XIV ст., коли у 1364 р. під час правління Владіслава I у щоденній хроніці вона описана як гра для проведення дозвілля. Інше документальне свідчення датується 1596 р., коли італійський науковець Ж. Л. д'Ананія згадує гру описуючи розваги дітей та молоді Верхньої Валахії в «Універсальній системі Всесвіту» [587, с. 14].

Повідомлення та згадки про «ойну» зустрічаються в роботі «Diaetetica» С. Матюса в 1762 р., надрукованій в Клужі, у мемуарах священика Н. Стойки з Hațeg (м. Хацег, Трансільванія) 1763 р., в яких автор пригадує години проведені з дітьми у дворі церкви в м. Тімішоара за грою.

Протягом досліджуваного періоду «ойна» була відома на всіх румунських землях під назвами, збереженими і сьогодні, наприклад, «Lapta lungă» («Довга лапта»), «Matca mare» («Господиня») або «Hâlca» в м. Блаж, «fuga» («Політ») в районі м. Сибіу, «De-a patru să stăm» («На чотирьох») м. Алба-Юлія, «Норасіу» в м. Деж, в м. Брашов – «Vaciul» і «de-a loga», в м. Сучава «Норасіу» і «Нарисул», а Молдові давно називають «Hoîna». Дослідники історії педагогіки та проблем фізичного виховання на румунських землях (Д. Іонеску, К. Карітеску, С. Кірітеску) визначали, що незважаючи на різні назви, гра не виявляла істотних відмінностей у плані розвитку, її структури і правил [464, с. 112; 485, с. 39; 488, с. 129; 490, с. 276], що призвело у 1894 р. до створення комісії з уніфікації техніки та тактики гри під керівництвом Спіру Харета [320].

Період кінця ХІХ – початку ХХ ст. характерний полемікою щодо походження терміну «ойна» та формуванням ігрової термінології. Лінгвіст Х. Х. Тіктін (1850-1936 рр.) визначав войовничість гри і співставляв назву з слов'янською «война», польською «wojna» [377]. Цей варіант розглядав і філолог В. Богреа (1881-1926 рр.), однак, наголошуючи на адаптації правил гри до вимог школи, вважав, що це більше справа і розвага.

Філолог з м. Ясси, Дж. Паску (1882-1951 рр.), доводив, що назва «ойна» є суто румунською, проте ця гіпотеза не була врахована мовознавцями. У міжвоєнний час більшість фахівців схилились до турецького походження терміну, оскільки гра пов'язана з елементами старої турецької термінології, що використовувалась пастухами, зокрема в румунських землях (сіобан, câșlă, vătaf – пастух, ватажок тощо) [480].

Гра швидко поширилася ставши обов'язковою складовою шкільних програм у 1897 р. Потужним результатом реформування системи освіти 1898 р. стала трансформація «ойни» з рухливої, дитячої гри в національне спортивне надбання. Автор таких змін, Спіру Харет запровадив обов'язкові практичні заняття з «ойни» в школах усіх ступенів, вбачаючи у ній вдале поєднання етнічних традицій та нових, спортивних тенденцій.

Він зазначав: «Ойна може принести нове життя румунській школі, будучи чудовим засобом фізичного виховання, справжнім видом румунської спортивної гри» [588, с. 242].

І вже 9 травня 1899 р. в Бухаресті відбувся перший національний чемпіонат з «ойни», а 3 червня 1912 р. в румунському «Офіційному Бюлетені» публікуються правила проведення гри, тим самим визнавши «ойну» на державному рівні. На початку грудня 1912 р. в Бухаресті була створена «Федерація румунських спортивних товариств» (ФССР), до складу якої входила також «Комісія Ойни» [587, с. 77].

Будучи справжнім соціальним явищем у період 1899-1938 рр., гра рішуче нав'язувалась, а потім домінувала у фізичному вихованні учнівської молоді та спортивному житті взагалі. Саме вчителі фізичного виховання стали основними носіями ідеї поширення та постійного вдосконалення гри.

Федерація (Комісія) Ойни – одна з 13 структурних одиниць, що складала «Федерацію спортивних товариств Румунії» («Federatia Societatilor Sportive din Romania» (FSSR) створену на початку грудня 1912 р., зі штаб-квартирою в м. Бухарест.

Гене́за розвитку гри ойна протягом досліджуваного періоду представлена в табл. 4.7.

Таблиця 4.7

**Гене́за розвитку національної румунської гри ойна
(кінець XIX – початок XX ст.)**

№	Дата	Події
1	1895 р.	Оприлюднено перші письмові правила.
2	1897 р.	Впровадження ойни в шкільну програму як обов'язкову складову.
3	1898 р.	Трансформація ойни з рухливої, дитячої гри в національне спортивне надбання: перший регламент організації гри та змагань.
4	1898 р.	Внаслідок доопрацювання висвітлено унікальний регламент проведення змагань.
5	9 травня 1899 р. м. Бухарест	Організація першого національного чемпіонату з ойни.
6	1902 р.	Нове регулювання гри, що сприяло динаміці гри, усунуло суперечності.
7	3 червня 1912 р.	В «Офіційному Бюлетені» публікуються правила проведення гри, тим самим ойну визнано на державному рівні.
8	грудень 1912 р. м. Бухарест	Створена Федерація/Комісія ойни у складі «Федерації румунських спортивних товариств»

Федерація була реорганізована у 1923 р. в Центральний клуб (комісію) спортивних ігор, який активно діяв у Трансільванії, Бессарабії та Буковині, який, у свою чергу, був реформований в грудні 1925 р. [480, с. 4].

Після тривалого підготовчого періоду, метою якого стали листування з існуючими командами та їх реєстрація, визначення єдиних вимог щодо членства у федерації для команд шкільного, любительського та професійного рівня, визначення стратегії розвитку гри в тодішніх умовах тощо. В червні 1932 р. було створено «Румунську федерацію ойни» («*Federatia Romana de oina*»).

У вересні 1940 р. «Федерація ойни» та 21 спортивні спілки були об'єднані у «Румунську спортивну організацію» («*Organizarea Sportului Romanesc*»), яка проіснувала до 7 листопада 1944 р. Періодично «ойну», як вид спорту комбінували з іншими, створюючи, наприклад, «Румунську федерація регбі та ойни» («*Federatia Romana de Rugby și Oina*») (вересень 1940 р.), «Румунську федерацію гімнастики та ойни» («*Federatia Romana de Gimnastica și Oina*») (1942 р.), «Румунську федерацію гімнастики та національних ігор» («*Federatia Romana de Gimnastica si Jocuri Nationale*») (лютий, 1944 р.) [292, б/с]. Не зважаючи на те, що основною метою федерацій було розвиток ойни як виду спорту, саме ці організації плідно співпрацювали з закладами освіти в напрямі фізичної підготовки учнівської молоді.

Одразу після Другої світової війни ойна популяризується державою – організовані і проведені ряд місцевих і національних змагань: кубок Надії, кубок регіонів, кубок Румунії, Національний чемпіонат юнаків і дорослих, кубок міст, кубок села, Чемпіонати університетів, «Динамовіада», Спартакіада, кубок Федерації, Чемпіонати закладів освіти тощо; з'явилися статті у засобах масової інформації та фахових виданнях [765, с. 17–23].

29 червня 1949 р. була створена «Центральна комісія ойни», яка мала на меті формування методичної основи тренувань в цьому виді спорту,

моніторинг виконання правил гри командами і гравцями, контроль за роботою арбітрів та інструкторів, підвищення кваліфікації працівників галузі фізичного виховання і спорту.

У 50-тих рр. ХХ ст. вносяться суттєві зміни в правила гри, і, відповідно, у суддівство. У 1955 р. офіційно затверджуються можливості подання м'яча товаришем по команді, присудження двох очок при ударі суперника, не присвоєння балу гравцеві, який проходить без удару тощо. Згодом, у 1958, 1964 та 1978 рр. правила гри зазнавали змін, які, проте, були відмінені із-за мізерного впливу безпосередньо на гру та значної плутанини в суддівській практиці [474, с. 4].

У державних та громадських структурах, що здійснювали управління галуззю фізичного виховання і спорту населення Румунії: «Союз фізичної культури і спорту» (UCFS – «Uniunea pentru Cultura Fizica si Sport», 1957 р.) «Національна рада з фізичного виховання та спорту» (CNEFS – «Consiliul Național de Educație Fizică și Sport», 1967 р.), Міністерство молоді та спорту (з 1989 р. назва декілька разів змінювалась – О.Ц.) «Румунська федерація ойни» працює безперервно до теперішнього часу [587, с. 111].

Звичайно, що розвиток «ойни» на теренах країни протягом даного часу не міг не призвести до серйозних змін в організації шкільної (дитячої) гри, а саме: у 1985 р. уточнюються розміри дитячої біти, згодом, у 1987-1988 рр. сформовані правила участі учнів середніх та старших класів у змаганнях, посилена роль арбітра тощо. Саме увага з боку держави, громадських організацій та Федерації ойни, тривала наявність елементів гри у навчальних програмах з фізичної культури початкової, середньої та старшої шкіл і закладів вищої освіти вплинули на значну популяризацію гри та її конкурентну спроможність серед інших спортивних ігор – при закладах освіти створювались шкільні команди; організовувались навчальні курси для тренерів та інструкторів, арбітрів; формувалась науково обґрунтована методика гри, вдосконалювались методи навчання

тощо. У 1989 р. календар заходів об'єднував змагання, адресовані всім віковим категоріям гравців, починаючи з місцевих етапів, заходів в регіонах та країни в цілому.

Отже, історики педагогіки та фізичної культури і спорту – Н. Посталакє, Б. Станчу, визначають період соціалістичної Румунії для ойни як етап розвитку та популярності [587, с. 34-42; 702].

Після 1990 р. національна румунська гра пережила потужний занепад, що призвело майже до зникнення гри, проте це тривало не довгий час [669].

Вже у 2003 р., завдяки спрямованій стратегії розвитку, що впроваджує «Федерація ойни Румунії» у співпраці з Міністерствами національної освіти та спорту, «ойна» продемонструвала очевидне відродження. У 2003 р. після тривалої роботи творчої комісії в складі керівників федерації та спортивних команд, фахівців галузі фізичної культури і спорту, вчителів фізкультури та директорів закладів освіти, інструкторів та арбітрів був реалізований проєкт щодо формування нових, сучасних правил гри, згідно яких вона організована і сьогодні.

У 2009 р. «ойна» разом із ще 51 видом спорту була запропонована для вивчення в закладах освіти Румунії, розроблена програма навчання для V-XII класів – *Programe școlare. Pregătire sportivă practică (încerțatori / avansați / performanță). Oina*» [626, с. 1-15].

Крім того, Національною комісією для охорони нематеріальної культурної спадщини гру ойна включено в каталог нематеріальної культурної спадщини Румунії як об'єкт охорони, захисту і популяризації (розділ «Дитячі та молодіжні ігри», секція – «Фізкультурно-спортивні ігри») [459].

Особливе значення має введення ойни до програми Національної олімпіади шкільного спорту та «Гімназіади» в двох вікових категоріях – для учнів середньої школи та старших класів. Протягом XXI ст. в Румунії створено 12 тренувальних центрів, урізноманітненні варіанти гри – тепер в

«ойну» можна грати у закритому приміщенні (правила передбачають участь 6 учнів) та на пляжі (правила регламентують участь 8 спортсменів).

Положення Закону 96/2014 про доповнення до Закону про фізичне виховання і спорт № 69/2000, що опублікований в Офіційному Віснику Румунії презентували «Національну програму «Відкрий для себе ойну», основною метою якої стало визнання ойни національним видом спорту Румунії, а інструментом – комплекс дій задля розповсюдження та широкого використання цієї гри. Основним реалізатором визнана Федерація ойни Румунії [400].

На думку розробників, ця динамічна гра, дозволить розвивати здорове і красиве тіло, навчитися працювати в команді, спілкуватися на полі та поза ним, оволодівати емоціями, стати сміливішими та наполегливішими. Цитуючи положення програми, М. Опра виділила вимогу розвивати та популяризувати ойну як в міській так і сільській місцевостях. Вікова категорія гравців: 6-70 років; стать гравців: жіноча, чоловіча; національність: румуни [557, с. 1].

Також, відповідно до положень національної програми, фінансування «Відкрий для себе ойну» може бути забезпечене за рахунок коштів, передбачених окремо в державному бюджеті, бюджетних асигнувань, власних надходжень Міністерства молоді і спорту та, залежно від можливості, з місцевих бюджетів.

Програмою передбачена система заходів, що дозволить реалізовувати гру безперервно: на рівні закладів освіти – впровадження програми «Ойна» в навчальний процес, використання у позаурочній діяльності (гуртки, збірні команди), проведення змагань та показових виступів; на рівні спортивних клубів – організація відділень з ойни, проведення спортивно-масових заходів, змагань, майстер-класів; на рівні федерацій – організація різноманітних форм підготовки фахівців та підвищення кваліфікації учителів, керівників гуртків і секцій тренерів тощо [626].

Основними структурами, що беруть участь реалізації програми визначені клуби ойни в Бузеу, Бухаресті, Клужі Констанці, Марамуреші, Нямці, Сучаві, Ясах та інших містах Румунії. Згідно положень Національного опису активних елементів нематеріальної культурної спадщини Румунії та програми «Відкрий для себе ойну» на даний момент активно діють п'ять повітових спілок та 32 клуби: 12 з них у міській та 20 у сільській місцевості [459].

Яскравим прикладом реалізації державної програми «Відкрий для себе ойну» став «спортивний фестиваль Ойна», що був проведений 13-16 червня 2019 р. в Центральному парку м. Клуж-Напока та на спортивних майданчиках парку імені Ю. Хатіеджану (I. Hațieganu). Фестиваль був організований та проведений громадською організацією «Movement Team» в партнерстві з СК «Політехніка» («Politehnica», Cluj-Napoca) та Румунською федерацією ойни. Метою фестивалю описаному в регламенті стала популяризація спільної фізичної активності всієї родини, ознайомлення дітей із національною грою ойна, оприлюднення можливостей даного виду спорту у напрямі фізичного виховання дітей та молоді. В регламенті представлені умови участі, розклад посвяти у гравці та ігор, визначені особливості реєстрації бажаючих, медичного допуску до змагань тощо. У короткому звіті, представленому на сайті «спортивні фестивалі» було визначено рекордну кількість учасників та їх різноманітний статус. У 2019 р. у фестивалі взяли участь 16 сімейних команд, вік учасників яких коливався від 6 до 64 років, 12 команд шкіл міста, 4 команди «сеньйорів», всього посвяти в учасники спортивного фестивалю ойни пройшли 216 дітей та представників молоді від 6 до 23 років [553, с. 3].

Щодо змагань школярів з ойни, проаналізуємо методичні рекомендації щодо організації національного турніру для дівчат і хлопців, учнів ліцеїв та професійних закладів освіти. Необхідно сказати, що

рекомендації мають абсолютно загальний характер та опираються на правила гри, затверджених Федерацією ойни Румунії [552, с. 46].

Отже, данні змагання організуються для однієї вікової категорії – учнів X-XII класів; на всіх етапах вони проводяться за системою, обраною організаторами залежно від кількості команд-учасниць – на виліт, турнірна або змішана. При чому, вибір системи здійснюється голосуванням делегацій закладів освіти – простою більшістю. Враховуючи стратегію подальшою активізації і популяризації саме національної румунської гри – ойна, документом затверджена «бажана участь» команд всіх закладів освіти країни на першому, місцевому етапі, обов'язковий регіональний та національний етапи змагань. Рекомендаціями визначені вимоги щодо форми учасників (два набори футболок різного кольору та дозволеними номерами), складу команд та супроводжуючої делегації, супровідних документів (медичних довідок про допуск до змагань, даних про успішне навчання тощо), порядку дня приїзду та дня від'їзду команд [553, с. 50].

Отже, результативна реалізація Національної програми «Відкрий для себе ойну» відбувається за активної співпраці Міністерства національної освіти, Федерації ойни країни, Міністерства молоді і спорту та громадськими організаціями – спортивними клубами, шкільними асоціаціями тощо.

Національна програма «Відкрий для себе ойну» знайшла своє продовження у пост карантинний період у вигляді складової програм активізації фізичної активності, спорту для всіх та професійного спорту Румунії на 2021 р., відповідно до положень Закону про фізичне виховання та спорт №69/2000, з подальшими поправками та доповненнями. Дані програми передбачають активізацію шкільного фізичного виховання, зокрема шляхом подальшого поступу «Відкриємо для себе ойну» – максимальне охоплення учнів шкіл позаурочною ігровою діяльністю, зниження віку залучених до ойни, збільшення кількості секцій та гуртків, впровадження тематичних форм підвищення кваліфікації вже працюючих

вчителів і керівників гуртків та врахування потреби обізнаності у теоретико-методичних засадах гри у підготовці майбутніх фахівців [626].

В сучасній Румунії, повноцінному учаснику Європейського союзу, докладають максимальних зусиль щодо збереженню і зміцненню власних національних традицій, вихованню у молодого покоління самоідентифікації. Зокрема, з ініціативи румунської федерації ойни та за підтримки Міністерства освіти, науки та спорту запущено спільний план відродження цього виду спорту. Одним із векторів реалізації цього плану стало впровадження ойни як повноцінну складову загальної шкільної програми «Практична спортивна підготовка» для V-XII класів [626, с. 2].

Дослідники сучасного розвитку «ойни» в школах країни, А. Магдас та К. Мокану наголосили на певному спрощенні правил для учнів початкової школи та їх оптимізації для старших школярів. Витяг із правил представлений в додатках, а структуру майданчика представлено на рис. 4.4 [529, с.7-8; 539, с.18; 754, с. 6].

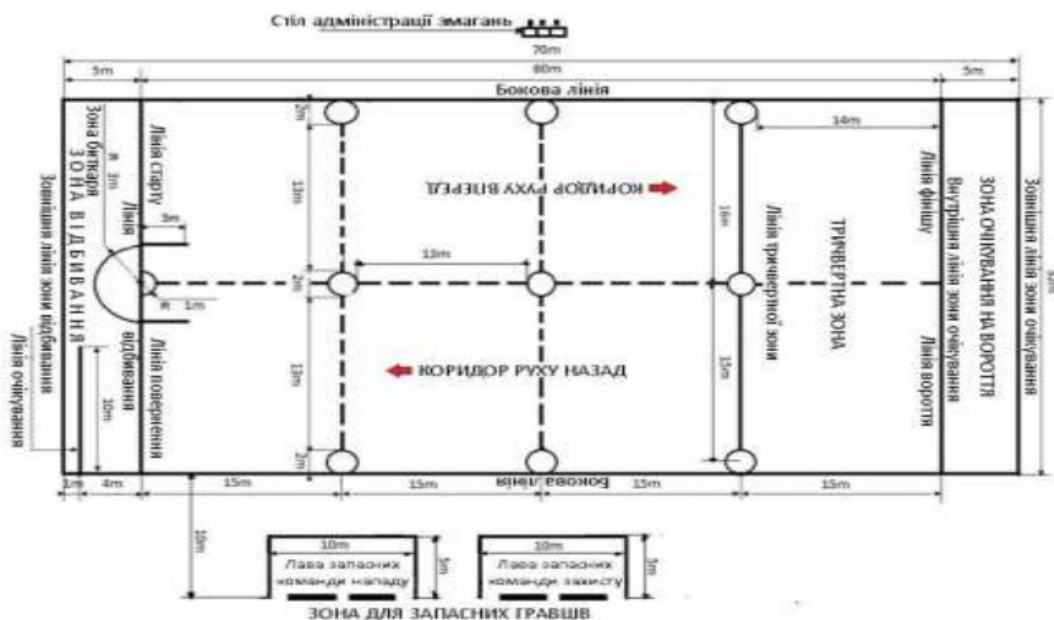

Рис. 4.4 Майданчик для гри ойни 11x11 [754, с. 6]

Серед 51 навчальної шкільної програми з 51 виду спорту, що забезпечують викладання «Практичної спортивної підготовки» «ойна» займає окреме положення. Програмові вимоги передбачені для трьох

рівнів підготовки: початкового навчання, підвищення спортивної майстерності і спортсменів вищих досягнень.

Навчальні програми для кожного виду спорту мають наступну структуру:

– вступ, в якому визначено роль предмету у національному навчальному плані;

– основні знання, якими мають оволодіти учні по завершенні навчання;

– специфічні знання для всіх рівнів підготовки;

– методичні висновки, розроблені для проектування розвитку кожної спортивної дисципліни [626, с. 2-6].

До основних компетенцій, визначених програмою, відносяться: використання фахової мови; розвиток основних рухливих вмінь і навичок відповідно віку, статі і рівня підготовки; адекватна поведінка, базована на засадах «fair-play»; самооцінка фізичного, психологічного, техніко-тактичного та теоретичного потенціалу на тренуваннях і змаганнях; демонстрація позитивного ставлення до здорового способу життя та фізичної культури.

Головним завданням «Практичної спортивної підготовки» визначені розвиток «біо-психо-рухливих» навичок та формування здатності учнів використовувати їх з метою досягнення максимального рівня в спортивній змагальній діяльності на фоні формування оптимального стану здоров'я, гармонійного фізичного розвитку і здатності фахово та соціально адаптуватись» [626, с. 4].

Розглянемо зміст специфічних компетенцій, запрограмованих саме для цього виду спорту, рівня початківців. Їх умовно можна поділити на п'ять груп: 1) загальнофізична підготовка; 2) технічна підготовка; 3) спортивна продуктивність; 4) психологічна підготовка; 5) загальна культура.

Сомато-функціональні показники як перша з компетенцій передбачають контроль показників росту, ваги, частоти серцевих скорочень, еластичності грудної порожнини, ЖЄЛ, м'язової сили правої-лівої кисті як основних, так і специфічних – об'єму талії, оптимальної ваги, статичної сили всіх груп м'язів, слухової, зорової і кінетичної чутливості тощо. Крім того, враховується як ступінь розвитку базових фізичних якостей (швидкості, сили, спритності, витривалості), так і специфічних:

- швидкості: реакції на видимі подразники; виконання; повторення; переміщення;
- сили кидку.

А також координація, динамічна рівновага, орієнтація у просторі і часі, моторність. На етапі початкової підготовки, на думку авторів програми, найвагомішими повинні стати методи і засоби розвитку максимальної вибухової сили, максимальної статичної сили; швидкості реакції, виконання, повторення, переміщення; витривалості до аеробних і змішаних зусиль; а також спритності, рухливості і гнучкості [626, с. 9].

До базових технічних компетенцій програма віднесла основну стійку, утримання м'яча, прийом-передача на маленькі відстані, подача, прискорення по «коридору». До специфічних, оволодіння якими, за програмою, повинно проводитись індивідуально, належать кидання в ціль з прогресивно зростаючих відстаней, кидання і прийом м'яча в різних позах і напрямках.

Специфічні тактичні дії в атаці і захисті, що вивчаються на початковому етапі включають в себе розміщення гравців на ігровому майданчику; завдання гравців під час передач; бокові паси, короткі і довгі прийоми і передачі. До компетенцій індивідуального захисту віднесено теоретичні знання про обов'язковість підготовчої частини – «розминки» та специфіку відновлення.

Спортивна продуктивність або результативність юного спортсмена розглядається як вміння визначати фактори, які обумовлюють тренування,

причини, які знижують продуктивність; аналізувати власні результати та зусилля; здійснювати самохарактеристику. І, відповідно, у спортсмена даного рівня необхідно виховувати такі риси, як стриманість і наполегливість, концентрацію, ініціативу та сміливість, відповідальність та уяву. Ігрова діяльність вимагає також усунення боязні супротивника та формування навичок співпраці і взаємної допомоги.

Важливими знаннями повинні стати правила гри, регламент змагань, можливі помилки арбітрів, часові обмеження, а також правила поведінки під час змагань, критичні та нестандартні ситуації тощо.

Загальнокультурні компетенції, названі програмою визначають обов'язкове опанування особливостями національної культури, духовно-моральні основи людства і окремих народів, володіння ефективними способами організації вільного часу.

Ще однією складовою кожної програми стали методичні рекомендації щодо результатів реалізації програми. Отже, для їх отримання необхідне оптимальне використання матеріальної бази і фінансових ресурсів; відповідність засобів і методів віку, статі і рівню підготовки учнів; оприлюднення змісту, вимог і критеріїв оцінювання учнів, які будуть застосовані; виключення з відносин педагог-учень будь-якої форми агресії; розуміння спортивного тренування, як процесу постійної адаптації до навантаження, інтенсивність, складність і обсяг якого постійно зростає; забезпечення безперервності підготовки впродовж року у інтегрованому і додатковому спортивному навчанні; відповідальність вчителя-тренера у визначенні спеціалізації спортсмена з відповідної дисципліни або його місця в команді, з метою забезпечення максимально можливих результатів; забезпечення оптимальної кількості змагань для груп кожного рівня з метою систематичної, різносторонньої підготовки [626, с. 11-12].

Оскільки структури інтегрованого і додаткового спортивного навчання були створені саме для ефективного відбору здатних до спорту

вищих досягнень методичні пропозиції, представлені вище, доповнені серією аспектів, а саме:

- організація відбору здібних учнів шляхом спостереження і об'єктивної оцінки, опираючись на модельні характеристики даної спортивної дисципліни та темперамент;
- забезпечити постійний відбір, спираючись на термін для переходу в групу вищого рівня, психологічний і фізіологічний вік, результати змагань;
- використання актуальних прийомів техніко-тактичної підготовки;
- індивідуальний підхід до спортивної підготовки для учнів з нетиповими для віку показниками росту, ваги, довжини кінцівок тощо;
- прогресивне використання засобів відновлення згідно збільшення навантаження та участі у змаганнях;
- забезпечення систематичного медико-спортивного контролю;
- матеріальна підтримка (харчування, сучасне спорядження) учнів, які мають високі спортивні досягнення [626, с. 10-12].

Педагогічне проектування в інтегрованому спортивному навчанні здійснюється у формі 1) річного перспективного плану; 2) календарного планування на семестр (для початківців); 3) планування підготовки по етапах, 4) багаторічний перспективний план, 5) план індивідуальної підготовки учнів (для груп підвищення спортивної майстерності і груп спорту вищих досягнень).

Витяг із правил змагань, особливості організації гри, різновиди амплуа гравців та особливості їх дій представлені в Додатку Ж.

Отже, ідея відновлення та популяризації державної національної спортивної гри «ойна», реалізувалась планом розповсюдження самої гри та її елементів шляхом введення шкільної програми «Спортивна підготовка. Ойна» циклу «Фізичне виховання і спорт» для V-XII класів загальноосвітніх шкіл з інтегрованою програмою поглибленого вивчення предметів. Запровадження даної програми, робота Федерації «ойни»

Румунії та її співпраця з Міністерством освіти, науки та інновації відносимо до передумов появи Національної програми «Відкрий для себе ойну». Крім того, до передумов відносимо історичну популярність та ступінь розповсюдження гри, а також регламентування організації занять, уроків та тренувань на законодавчому рівні.

Необхідно зазначити, що статі О. Цибанюк «Генезис та особливості Національної програми Румунії «Відкрий для себе ойну» у фізичному вихованні школярів», «Національна румунська гра «ойна» як складова навчальної програми «фізична культура і спорт» [183, с. 175–178; 185, с. 174–186] увійшли у список рекомендованої літератури у навчально-методичному посібнику «Правила гри в ойну» за редакцією президента Федерації ойни Румунії Н. Добре, що були випущені у 2022 р. у Полтаві [46].

Висновки до четвертого розділу

Система фізичного виховання і спорту населення сучасної Румунії охоплює організаційні структури та власні підсистеми з специфічними метою і завданнями, шляхами реалізації і проблемами тощо. Однією з таких підсистем визнано фізичне та спортивне виховання учнів закладів освіти (Г. Мітра, О. Могош). Незалежно від реалізації у будь-якій підсистемі фізичного виховання, форми організації фізичних вправ відповідають загальним правилам, а саме здійснюються та управляються, здебільшого фахівцями спеціальності «Фізична культура і спорт»; мають обов'язковий або факультативний характер; вирішують завдання формування фізичних якостей і низки знань, умінь та навичок, профілактики порушень постави та хвороб, розвитку фізичних якостей, виховання різноманітних чеснот.

Система форм фізичного виховання в румунських закладах освіти сформована із а) різновидів уроку; б) щоденних позаурочних організованих заходів різної тривалості (хвилинки фізичного виховання, організовані перерви, щоденна гімнастика); в) варіантів фізичної активності у вільний час та г) форм спортивної і змагальної діяльності.

Форми активності у вільний час передбачають факультативність фізичної активності: а) різновиди змагань (традиційні міжшкільні турніри, національний чемпіонат шкіл, кубки та першості); б) екскурсії та прогулянки, туристичні походи, фізкультурно-спортивні шкільні свята, пришкільні табори, гуртки, самостійна діяльність вдома (А. Драгня, А. Бота, Н. Ірмінеску, М. Станеску, С. Теодереску, В. Тудор).

Основній формі організації фізичного виховання в румунських школах – уроку притаманні: обов'язковість, наявність офіційних програм, стала тривалість – 50 хвилин. Він передбачений розкладом, організований фахівцями фізичного виховання і спорту та проводиться з класами, командами, групами із відносною однорідністю. Доведено, що зміст уроку фізичного виховання визначається його метою та завданнями, засобами й методами, передбаченими для кожного фрагменту. Між змістом та структурою існує органічна єдність, вони взаємообумовлені та взаємозалежні: зміст уроку віддзеркалює загальну мету шкільного фізичного виховання та регламентується шкільними навчальними програмами, іншими документами для кожного класу і навчального року. В свою чергу, структура уроку залежить від фізіологічно-біологічних, педагогічно-психічних характеристик навчального матеріалу та об'єктів впливу, від специфічних орієнтацій закладу освіти – розташування, наявності різнопланової матеріально-технічної бази та методичного забезпечення, і, навіть, підготовки вчителя або тренера (М. Іонеску, Г. Мітра).

Необхідно зазначити, що структура уроків фізичного виховання знаходиться в постійному розвитку – зазнають змін кількість частин, їх

мета і завдання, тривалість тощо. Основою змін, започаткованих законом №69/2000 стало впровадження інноваційної структури із 8 «ланок», характерною особливістю яких стало розбиття змісту на невеликі одиниці в постійній, узгодженій послідовності. До них віднесені: Л 1. Організаційні заходи; Л 2. Підготовка організму до навантаження; Л 3. Вправи вибіркового впливу на опорно-руховий апарат; Л 4, Л 6. Вправи для розвитку фізичних якостей (швидкості, спритності, гнучкості, сили, витривалості); Л 5. Формування рухових умінь і навичок. Дві наступні (Л 7 та Л 8) реалізують завдання заключної частини й передбачають відновлення організму після навантаження (Л 7) та інформативну складову: аналіз, рекомендації, подяки, анонси (Л 8).

Ця ланкова структура призводить до послідовного досягнення всіх навчально-виховних цілей, а вчитель має можливість обрати конструктивні варіанти, обумовлені умовами конкретного закладу та конкретних дітей, його методичного забезпечення та власної підготовки. Тобто, вище визначені ланки можуть бути використані всі або вибірково. До однозначних позитивних сторін такої структури відносимо збереження індивідуального підходу до кожного учня та визначаємо визнання потреби комунікації між вчителем і класом, вчителем і учнем, зокрема шляхом демонстрації знань про персональні данні, успіхи та досягнення. А також впроваджена академічна свобода вибору мотивує вчителів Румунії до ефективного підходу щодо вибору кількісного або якісного показника – педагог може обрати варіант з використанням меншої кількості вправ, але із значною кількістю повторів, або використовувати велику кількість вправ з меншою кількістю повторів.

Одним із шляхів оптимізації процесу фізичного виховання школярів, що вдало використовують румунські педагоги стало урізноманітнення змісту уроку фізичного виховання за рахунок використання ігор, змагальних та ігрових вправ із учнями (змагання за спрощеними правилами, паси із зміною місць 2 x2, 3 x 3, «робота із дзеркалом», ігрові

вправи «Раз-два», «Човник», «Безногі гонки», «Посів і збирання картоплі»).

Враховуючи що урок фізичного виховання відрізняється особливістю організації навчальної діяльності учнів в умовах залу і спортивних майданчиків, вчителями використовуються: прості способи управління; різні способи виконання вправ; методи організації діяльності учнів, найефективнішими із яких названі фронтальний, груповий та індивідуальний методи. Проте, не зважаючи на плюси організації уроку в школах Румунії саме за ланковою структурою, низка науковців вважають можливим повернення до 4 частинної структури основної форми фізичного виховання в початковій школі.

Перебудова освітнього процесу в сучасній румунській школі потребує пошуку нових форм і методів задля формування знань, навичок і вмінь самостійно організувати фізкультурно-оздоровчу та рекреаційну діяльність, опікуватися своїм фізичним станом. Саме такими формами стали щорічна Національна олімпіада шкільного спорту та «Гімназіада», проведення якої організовано в 4 етапи: 1. Чемпіонат школи; 2. Місцевий; 3. Повітовий / муніципалітет м. Бухарест; 4. Національний.

Важливо, що організація таких масштабних заходів передбачає проведення культурно-мистецьких заходів – парадів, спектаклів, змагань груп підтримки, вело пробігів, конкурсів пісень «У пісні відчуваємо спортивну ноту», конкурсів малюнків «Ми любимо спорт!», рекламних акцій відомих брендів спортивного одягу та взуття.

Сучасна трансформація народної гри, що прийшла ще з дакійських часів та має значний досвід урізноманітнення, розповсюдження й розвитку на румунських теренах у національну спортивну гру засвідчує не тільки врахування тіловиховних запитів народу, а й збереження і зміцнення національних традицій, вихованню власної національної самоідентифікації на тлі європейської та світової глобалізації. Ефективним підходом до визнання «ойни» національною грою на практиці є включення «ойни» в

каталог нематеріальної культурної спадщини Румунії як об'єкту охорони і захисту; популяризація гри через «Національну програму «Відкрий для себе ойну» (2014 р.); впровадження гри в освітній процес фізичного виховання школярів країни; впровадження програми для школярів «Спортивна підготовка. Ойна» (2009 р.); її введення до програми Національної олімпіади шкільного спорту; активна діяльність Федерації ойни; популяризація народних тіловиховних традицій під час заходів культурного напрямку (свята, виставки та експозиції, паради).

Такий вагомий досвід Румунії систематично популяризується серед фахівців галузі фізичного виховання і спорту на міжнародних конференціях та конгресах (С. Вадува, Л. Теодореску, Е. Трофін). Досвід використання власної, народної рухливої гри як потужного засобу фізичного виховання підростаючого покоління активно впроваджується педагогами Іспанії, Італії та Франції (бочче, петанк), Швеції та Фінляндії (флорбол).

Основні результати розділу відображено в наукових публікаціях автора: [179; 182; 183; 184; 192; 193; 194; 197; 207; 214; 216; 740; 741; 743].

РОЗДІЛ 5

НАПРЯМИ РОЗВИТКУ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ І СПОРТУ УЧНІВ В ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ УКРАЇНИ

5.1 Сучасні світові тренди теорії та практики фізичного виховання в загальноосвітніх школах

Сучасні дослідження теоретичних та практичних основ системи фізичного виховання населення сучасної Румунії, зокрема учнівської молоді задля визначення перспектив її розвитку не можливі без компаративного аналізу функціонування цієї формації в країнах світу та Європи.

Так, заслуговують на увагу офіційні документи міжнародних організацій, що управляють, контролюють або опікуються різними аспектами фізичного виховання і спорту, здоров'я різних верств населення країн світу – ООН, Організації Об'єднаних націй (United Nations – англ.), її дочірніх організацій – ВООЗ, Всесвітньої організації охорони здоров'я (WHO, World Health Organization – англ.); ЮНЕСКО, Організації Об'єднаних Націй із питань освіти, науки й культури (UNESCO, United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization – англ.).

В преамбулі до Статуту ООН (набув чинності 24 жовтня 1945 р.), організації, девізом якої став слоган «Мир, гідність та рівність на здоровій планеті» було поставлено завдання «створити умови, за яких можуть дотримуватися справедливості та поваги до зобов'язань, що впливають із договорів та інших джерел міжнародного права». Статут ООН закріплює основи міжнародних відносин – від суверенної рівності держав до заборони застосування сили [170].

Ключовою ідеєю Конвенції ООН про права дитини (прийнята резолюцією 44/25 Генеральної Асамблеї від 20 листопада 1989 р.) стало

визнання дитини самостійною, повноцінною і повноправною особистістю, що володіє всіма правами і свободами; та безумовного пріоритету інтересів дитини над потребами держави, суспільства, сім'ї, релігії. Серед основних принципів, проголошених даним документом: право на фізичний розвиток, закріплене за кожною дитиною, незалежно від того, в якій країні вона народилася (стаття 1 даної Конвенції визначає дитиною кожну людська істоту до досягнення 18-річного віку, якщо згідно із законом, що застосовується до цієї дитини, вона не досягає повноліття раніше – О.Ц.). Держави-учасниці визнають право кожної дитини на рівень життя, необхідний для фізичного, розумового, духовного, морального та соціального розвитку дитини. А також заохочують та розвивають міжнародну співпрацю у питаннях освіти, зокрема, з метою сприяння ліквідації неграмотності у всьому світі та полегшення доступу до науково-технічних знань та сучасних методів навчання (стаття 27) [83].

Згідно статті 30 Конвенції про права дитини, для всіх дітей закріплено право на розвиток особистості, талантів і розумових і фізичних здібностей у повному обсязі. Крім того, визнаються права дитини на відпочинок та дозвілля, на участь в іграх та розважальних заходах, заняттях мистецтвом, що відповідають її віку, й участь у культурному житті. Країни-учасниці Конвенції поважають та заохочують ці права та сприяють наданню відповідних й рівних можливостей для культурної та творчої діяльності, дозвілля та відпочинку [там само].

Проблеми суспільного визнання ролі фізичного виховання і спорту, рівня кадрового забезпечення в закладах освіти країн світу, доступу до фізкультурно-спортивних споруд тощо були і залишаються актуальною темою для ООН. Резолюція Генеральної асамблеї ООН 58/5 «Спорт як засіб сприяння освіті, здоров'ю, розвитку і миру» (листопад, 2003 р.) проголосила 2005 рік Міжнародним роком спорту і фізичного виховання та визначила шляхи консолідації зусиль урядів країн світу, міжнародних установ та спортивних організацій, а саме:

– формування та реалізація програм розвитку фізичного виховання і спорту, підвищення поінформованості громадян щодо здоров'я та рухової активності;

– використання потенційних можливостей спорту для солідарності та співробітництва заради миру, розвитку соціальної та гендерної рівності, утвердження загальнолюдських цінностей;

– визнання вкладу спорту і фізичного виховання у економічний та соціальний розвиток, забезпечення будівництва і реконструкції спортивної інфраструктури;

– удосконалення та підвищення ефективності фізичного виховання передусім у навчальних закладах, підтримки спорту з урахуванням місцевих особливостей для освітнього, соціального і культурного розвитку;

– активізації співробітництва і партнерства між усіма діючими сторонами, включаючи сім'ї, школи, клуби, місцеві громади, молодіжні, спортивні, організації, органи виконавчої та місцевої влади, а також громадський та приватний сектори задля забезпечення доступності фізичного виховання та занять спортом тощо [50, с. 2].

Серед заходів у рамках Міжнародного року спорту і фізичного виховання (2005 р.) були проведені, зокрема всесвітні науково-практичні конференції: «Спорт і розвиток (економіка, культура, етика)», Німеччина, 13-15 лютого 2005 р., «Спорт і здоров'я», Туніс, 22-24 березня 2005 р., «Спорт і оточення», Японія, 31 липня 2005 р., «Спорт і виховання», Таїланд, «Спорт і розвиток – 2», Швейцарія, 4-6 грудня 2005 р. [50, с. 3].

ЮНЕСКО, Міжнародний олімпійський комітет (МОК), Міжнародна рада фізичного виховання і спорту та інші міжнародні організації реалізують спільні напрацювання у напрямі актуалізації фізичного виховання і спорту в житті молодого покоління, які спрямовані об'єднувати молодь в дусі взаємоповаги, взаєморозуміння, дружби,

солідарності і чесної гри без будь-якої дискримінації за расовими, релігійними або політичними мотивами [103, с. 511].

Практична діяльність ЮНЕСКО будується у форматі 6-річного плану, на підставі якого складаються 3 дворічні програми. Головними напрямками в рамках затверджених програм визначені: освіта, природничі, соціальні та гуманітарні науки, культура, комунікація, засоби масової інформації тощо. Доступність фізичного виховання і спорту, важливість занять дітей та молоді фізичним вихованням і спортом при здобуванні ними освіти, моніторинг його якості у закладах освіти, особливості інклюзивного фізичного виховання – далеко не повний перелік питань, що знаходять систематичну увагу з сторони ЮНЕСКО.

Метою Міжнародної хартії фізичного виховання і спорту ЮНЕСКО, став менеджмент розвитку фізичного виховання та спорту для прогресу людства. Документ проголосив право кожного та кожної на доступ до фізичного виховання та спорту, необхідних для розвитку особистості, визначив чіткі шляхи їх матеріального забезпечення, а також виокремив можливості використання інших засобів заохочення і стимулювання. В яких, згідно з положенням хартії, повинні бути зацікавлені як органи державної влади всіх рівнів, так і неурядові організації [752, с. 7].

Визначення реальних даних про цілі та теми, напрямки діяльності, актуальність введення певних видів фізичної активності в освітні навчальні програми, тривалість та системність занять; моніторинг якості фізичного виховання в школах країн світу; кадрове та матеріально-технічне забезпечення навчального процесу; рівень співпраці закладів освіти і організацій, що реалізують заняття спортом поза школою, приклади найкращих практичних рішень у світовому шкільному фізичному вихованні, стало метою «Всесвітнього опитування щодо шкільного фізичного виховання» за 2013 р., здійсненого ЮНЕСКО-NWCPEA (Асоціації фізичного виховання північно-західних країн). Аналіз даних засвідчив, що у 97% країн світу існують законодавчі вимоги до

фізичного виховання як хлопців, так і дівчат, принаймні, до певного віку або на етапі обов'язкового навчання, у 98,7% країн у початковій школі фізичне виховання визнано обов'язковим. Проте, в двох країнах фізичне виховання не організовано в початковій та у 18 – в середній школах [752, с. 114–115].

Автори загальних висновків рапорту повністю підтримують думку дослідників В. Кларка, К. Хардмана та інших про те, що частка країн, в яких фізичне виховання не є обов'язковим предметом на рівні середньої школи, значно вища в країнах з низьким рівнем життя, ніж у країнах з високим рівнем доходу, а також виокремлювали можливу причину такої ситуації – низький рівень офіційного визнання важливості та актуальності фізичного виховання в шкільних програмах [315; 439, с. 6–9].

Згідно «Всесвітнього опитування щодо шкільного фізичного виховання» лише у 79% країнах світу навчальні програми з фізичного виховання офіційно затверджуються, причому високий відсоток – 96% в країнах Латинської Америки, 94% в Європі та 93% в країнах середнього Сходу протиставлений 0% в Північній Америці та 22% в Океанії. Цифри по останній в 2007 р. взагалі були відсутні, а в Північній Америці 33% перетворились на 0 (див. табл. 5.1).

Таблиця 5.1

Наявність державних навчальних програм з фізичного виховання учнів (у %) [750]

Регіон	2007	2013
Африка	60	89
Азія	33	90
Європа	89	94
Латинська Америка	67	96
Середній Схід	33	93
Північна Америка	33	0
Океанія	Дані відсутні	22

Дані по Північній Америці представляють показники лише Канади та США, де в період опитування сформувався остаточно автономія освіти,

закріплена на місцевому та штатному рівнях. Показники забезпечення державними навчальними програмами в Австралії за 2013 р. пояснювались тогочасними освітніми реформами, зокрема розробкою нової редакції програм з фізичного виховання [750].

Отже, дані таблиці дозволяють зробити висновок про зростання кількості державних навчальних програм з фізичного виховання в школах країн світу порівняно з 2007 р. Так, в Азії та на Середньому Сході за 6 років показник зріс майже в три рази, на 50% – в Африці, досяг 96% у Латинській Америці, а в Європі залишається стабільно високим (зафіксовано зростання на 5%), що дозволяє зафіксувати високий рівень державної зацікавленості у якості фізичного виховання учнів в цих регіонах. Нуль навпроти Північної Америки говорить про відсутність даних внаслідок регіональної автономії освіти.

Автори звіту довели наявність «прірви» між закликів офіційної політики влади і положеннями нормативних актів та фактичною реальністю у сфері результативного фізичного виховання дітей та молоді, визначені загальні фактори, що сприяють її виникненню – передача відповідальності за виконання навчальних програм внаслідок певної автономії; перерозподіл часу на фізичне виховання на інші предмети; зниження статусу шкільної фізичної культури в цілому та негативне ставлення до фізичного виховання, зокрема педагогів; фінансові обмеження та пере направлення ресурсів в інші галузі; відсутність або неадекватне забезпечення фізкультурно-спортивними спорудами, обладнанням та навчальними ресурсами; брак кваліфікованих кадрів або недоліки у якості їх підготовки тощо.

«Доступ до фізичного виховання» в різних регіонах та країнах, на думку М. Онофре, А. Маркеса та інших, залежить від віку учнів, кількості тижнів навчання в рік (данні коливаються від 16 до 40), кількості уроків фізичного виховання на тиждень (від 0,5 до 6). Автори погоджуються із думкою, що офіційно затверджений доступ до шкільного фізичного

виховання не гарантує його якісної реалізації. Причинами, на їх думку, стали суперечність між законодавчими положеннями та їх фактичним виконанням особливо в країнах, де відповідальність за навчальну програму покладається на освітні округи чи окремі школи. Наприклад, в Сполучених Штатах три чверті штатів офіційно визнали фізичне виховання в початковій та середній школі, проте 28 штатів дозволяють звільнення від занять фізичною культурою або відмову від них, 22 штати чітко регламентують час для даної навчальної програми, лише 6 штатів реалізують фізичне виховання в кожному класі, і лише 3 штати виконують національні рекомендації щодо 150 хвилин на тиждень у початковій та 225 хвилин у середніх школах [555, с. 31-35; 556, с. 24].

Цікавою, на нашу думку, стала ідея укладачів «Всесвітнього опитування щодо шкільного фізичного виховання» (2013 р.) про запровадження альтернативних видів фізичної активності для тих, хто звільнений від занять фізичними вправами на підставі рекомендацій лікаря (медичної довідки). Адже, така практика звільнення (тимчасово або назавжди, частково чи повністю) за медичними показаннями підриває статус предмету як повноцінної складової навчальної програми. Проблема тут полягає в тому, що звільнення рідко вимагається від інших предметів, за винятком, можливо, уроків релігійної освіти в деяких країнах [751, с. 114–115].

Досить значна кількість досліджень сучасних науковців, що започаткувало ЮНЕСКО, визначила об'єктом дослідження фізичне виховання всіх верств населення різних регіонів світу. Так, проблеми і досягнення у цій галузі Малайзії, Тайланду, Китаю та інших країн представлені у матеріалах ЮНЕСКО (Бангкок) щодо реалізації Азійсько-Тихоокеанської програми «Освітні інновації для розвитку» [456, с. 60–70]. Аналізуючи загальні проблеми регіону, що суттєво впливають на розвиток фізичного виховання Л. де Врайс виокремив основні з них: визнання цієї дисципліни навчальним предметом низького пріоритету через відсутність

істотного впливу на економіку та адміністративний апарат. Як приклад наведено існування практики виключення фізичного виховання та спорту із переліку актуальних напрямків розвитку, зокрема керівниками системи освіти. Притаманна країнам Азії значна кількість учнів і обмежений освітній простір призводить до навчання у дві зміни, виділення доступних класів під «пріоритетні предмети» і скорочене проведення або навіть відсутність уроків фізичного виховання. Дослідник називає систему освіти більшості країн Азії, бюрократичною та централізованою, «не сприятливою» для розвитку і впровадження інновацій, зокрема щодо здоров'я збереження та фізичного виховання [514, с. 4].

Проте, в азійських країнах активно реалізуються інноваційні практики щодо популяризації та розвитку фізичної культури і спорту, окрема через погляд на цю галузь в контексті появи нових робочих місць, а отже, і економічного зростання. Крім того, існує тенденція збільшення тривалості як обов'язкових уроків (від 40 до 80 хв на тиждень), так і додаткових позаурочних занять [456, с. 24].

Занепокоєння щодо якості підготовки вчителів фізичної культури та активна робота щодо поліпшення її рівня в школі призвели до ідеї розробки стандартів підготовки таких фахівців. Необхідно зазначити, що запити щодо стандартів, за аналізом Л. де Врайса, надсилались урядам країн від медичної, юридичної та інженерної галузей. А також абітурієнтами, які вивчали фізичну культуру як додатковий предмет з метою успішного складання співбесіди (VIVA), результати якого є одним із критеріїв прийняття до університетів. У 2001 р. Міжнародна рада з питань охорони здоров'я, фізичного виховання, відпочинку, спорту та танців (ICHPER.SD) у співпраці з ООН та ЮНЕСКО, розробила глобальні стандарти підготовки вчителів фізичного виховання. Автор відзначив вдалий синтез фітнес технологій, традиційного фізичного виховання (гімнастика, легка атлетика, єдиноборства, спортивні ігри, плавання тощо)

та традиційних східних систем в навчальних програмах освітніх закладів [456].

Актуальним є глобальний погляд укладачів на мету і завдання фізичного виховання та спорту всього населення. Так звана «Мета розвитку тисячоліття» (МРТ) ціллю №1 визначила саме можливість галузі у ліквідація бідності та голоду: фізкультурно-спортивна індустрія, а також організація спортивних заходів різного рівня від визначних до регіональних спроможна створити умови для працевлаштування. Крім того, фізичне виховання і спорт забезпечують формування життєвих навичок, необхідних для продуктивного життя у суспільстві.

Наступною ціллю виокремлено досягнення загальної освіти населення, визначення фізичного виховання важливим елементом якісної освіти, впливовою складовою пропаганди позитивних та сучасних цінностей: спорту, гендерної рівності, принципу «fair play»; активне фізкультурно-спортивне життя закладу освіти робить його привабливішим для вступу, активного громадського шкільного і студентського життя та покращують відвідуваність всіх занять та рівень знань.

Ще однією проблемою, притаманною саме азійським країнам, якою цікавиться значна низка науковців стало фізичне виховання дівчат. Матеріали ЮНЕСКО щодо цього питання обґрунтували необхідність розвитку тілесного виховання і спорту, визначили соціальну складову участі мусульманських дівчат та жінок у громадських спілках фізкультурно-спортивного напрямку, у керівництві та прийнятті рішень в організаціях, пов'язаних із спортом. Монографія «Інноваційні практики фізичного виховання і спорту в Азії» (2008 р.) визнала роль засобів масової інформації у популяризації та поширенні громадської думки щодо можливості і обов'язковості фізичної активності представниць жіночої статі: «Те, як ЗМІ зображують жінок у спорті, сильно вплине на сприйняття та ставлення суспільства до спорту для жінок та дівчат». Відповідальними саме за цей напрям роботи названі міністерства освіти,

спорту, спортивні громадські організації, а актуальною формою реалізації – семінари із відкритим доступом з просвітництва щодо участі жінок у спорті [456, с. 8].

Одним із важливих напрямів розвитку фізичного виховання і спорту в Азії стало проголошення гендерної рівності, зосередження на справедливості та недискримінації, спрямування на надання жінкам можливостей проявити їх спортивний потенціал. З однієї сторони міністерства, Олімпійська рада Азії, національні олімпійські комітети, спортивні та фізкультурні асоціації стали лобістами «високоєфективних видів спорту» – тих, що тривалий час розвиваються в регіоні і створюють всі умови для участі в них жінок: гімнастика, волейбол, і, тих видів спорту, міжнародні спортивні змагання з яких проводяться в мусульманських країнах – наприклад, «Діамантова Ліга» з легкої атлетики (Доха). Проте, такій потужній роботі створюють складності, наприклад Іранський олімпійський комітет ухвалив вимоги щодо поведінки жінок під час змагань та заборонив їм брати участь в спортивних подіях, де чоловік-суддя міг би так чи інакше вступити в фізичний контакт з ними. Але визначаємо поступ у цьому питанні – якщо на Олімпійських іграх (1996, 2000, 2004 та 2008 рр.) сумарно виступало 6 жінок, то у Ріо-де-Жанейро (2016 р.) країну представляли 9 спортсменок зі стрільби з лука, легкої атлетиці, настільному тенісі. К. Алісаде стала бронзовою призеркою у змаганнях з тхеквандо [472].

Політика урядів азійських країн щодо гендерної рівності та недискримінації була реалізована у забезпеченні можливостей працевлаштування як чоловіків, так і жінок у галузі фізичного виховання і спорту: були докладені зусилля щодо збалансованого представництва чоловічого та жіночого персоналу серед вчителів фізичного виховання, тренерів з видів спорту, фітнесу та відпочинку; підвищення кваліфікації жінок у спортивному менеджменті. З цією метою були затверджені цільові навчальні програми [456, с. 11-12].

Крім того, в матеріалах монографії виокремлені проблеми або особливості фізичного виховання, зокрема дітей та молоді, конкретних країн. Наприклад, для Малайзії таким гострим питанням стало відсутність системи підвищення кваліфікації вчителів фізичної культури [456, с. 29], для Філіппін – специфічною особливістю організації системи фізичного виховання і спорту стало створення такої державної формації як Інститут молодіжного спорту заради миру. Цікавою для подальшого вивчення називаємо програму фізичної активності у школі та під час канікул у Сінгапурі – «Кожен крок має значення» [456, с.52, 82].

Фізичне виховання – органічна частина системи освіти дітей, підлітків, юнаків, що слугує формуванню духовно і фізично розвиненої людини та безпеки її життєдіяльності. В положеннях статуту Всесвітньої організації охорони здоров'я (ВООЗ) доведено, що регулярна фізична активність допомагає запобігти та боротися з неінфекційними захворюваннями (НІЗ), підтримувати здорову вагу тіла, покращити психічне здоров'я, якість життя та благополуччя. Проте, за сучасними глобальними оцінками, 25% дорослих і 81% підлітків не займаються достатньою фізичною активністю. Підвищений рівень не активності негативно впливає на системи охорони здоров'я, навколишнє середовище, економічний розвиток, добробут громади та якість життя [427].

Саме на вирішення цих проблем світового суспільства спрямовані документи стратегічного планування ефективної фізичної активності населення, зокрема дітей та молоді. Так, до таких документів відносимо Глобальну стратегію з харчування, фізичної активності і здоров'я (2004 р; 2007 р.) та її імплементація [32; 76; 427], «Кроки до здоров'я: європейські рамки сприяння фізичної активності для здоров'я» (2007 р.) [708], Рекомендацій щодо фізичної активності дорослих та програми для пришвидшення їх розповсюдження в конкретних регіонах, зокрема у Тихоокеанському (2008 р.) [147], Глобальні рекомендації щодо фізичної активності заради здоров'я (2010 р.) [33], Стратегія та планування

діяльності щодо здорового старіння в Європі, 2012–2020 рр. (2012 р.) [716], Здоров'я-2020: європейська політика та стратегія XXI століття (2013 р.) [441].

Глобальний план дій ВООЗ щодо фізичної активності на 2018-2030 рр. основною своєю метою визначив збільшення кількості активних людей, забезпечення ефективних та здійснених політичних дій, які допоможуть підтримати, зберегти та збільшити фізичну активність через міжурядові та між секторні партнерства в усіх країнах тощо [33, с. 56].

«Здорове місто – активне місто: посібник із планування фізичної активності за місцем проживання» (ВООЗ, 2008 р.) запропонував практичні шляхи створення та реалізації плану фізичної активності, активного життя та спорту безпосередньо із дієвими локаціями в конкретно взятому місті. «Партнерами в справі активного життя» запропоновано залучити державну та місцеву владу, громадську спільноту та приватний сектор тощо. Характерною особливістю такої роботи визначений комплексний підхід до організації фізичної активності та три етапний процес планування. Серед корисних інструментів, інноваційних засобів для створення здорового і активного міста знаходимо реальну оцінку громади щодо можливостей для занять фізичною активністю; систематичний аудит відвідування; можливості міста для організації велосипедного руху тощо [235].

Саме потенціал закладів освіти у створенні осередку фізичного виховання, активності і спорту розглядається авторами у першу чергу. Так, аналіз реальної картини передбачив визначення рівня 1. забезпечення школою якісних щоденних уроків фізкультури для всіх учнів, масових фізкультурно-спортивних заходів; 2. заохочення до участі у заходах всіх учнів у кожному класі, незалежно від здібностей; 3. акценту на рекреації, безпеці, «чесній грі», розвитку здоров'язбережувальних навичок, що необхідні усього життя; 4. кваліфікації вчителів; 5. задоволення очікувань учнів шкіл; 6. виконання основних тестів щодо розвитку фізичних якостей тощо. Крім того, особливо важливими стали безкоштовна доступність баз

закладів освіти для активного відпочинку та занять спортом у неробочий час для мешканців громади й створені умови для «активного транспорту до школи і назад» – наявність безпечних маршрутів, місць для паркування велосипедів, програми пішохідного шкільного автобуса; співпраця з батьками, поліцією та місцевими установами [235].

Ще однією групою інструментів для вирішення питання оптимізації фізичної активності розробники посібника визначили масові заходи міжнародного, національного або місцевого рівня. Це події, завданням яких є демонстрація впевненості, що потреба у фізичному вихованні і заняттях спортом є природною, і вони разом несуть культурне різноманіття, позитивні емоції й, що важливо, вписуються в напружений спосіб життя сучасного міста. Автори наводять низку інноваційних на їх погляд ідей. Наприклад,

- розширення вже існуючих заходів – прогулянок та пробіжок, організованих фондами боротьби з раком молочної залози, спортивні та дитячим благодійними організаціями;

- участь у національних днях, які пропагують фізичну активність, та у міжнародних масових заходах (Дня руху заради здоров'я (<http://www.who.int/moveforhealth/about/en>), День танцю (10-17 травня), Європейський тиждень мобільності (середина вересня), День без автомобіля (<http://www.mobilityweek.eu>), Міжнародний місяць ходьби до школи (жовтень) (<http://www.iwalktoschool.org>) тощо);

- проведення спільних «позитивних» заходів між містами, школами, підприємствами тощо;

- організація сезонних заходів – кампанія «літній актив» (водний формат – перегони на човнах-драконах, веслування, родинна риболовля; садівництво: майстер-класи, змагання садових ділянок), зимові карнавали та змагання (катання на ковзанах, гонки на санчатах, міський триатлон);

- проведення інноваційних подій (скейтбординг і паркур, нічні баскетбольні турніри, змагання з боулінгу, турніри з пляжного волейболу,

марафонський футбол), націлених на певну аудиторію (пішохідні екскурсії по зоопарку, в історичних місцях, із спостереженнями за птахами, собачі паради та заходи з орієнтування); заходів з прибирання: парків й струмків;

– події «з новим поворотом» – заходи в приміщенні: прогулянки торговими центрами, квести, ярмарки фізичної активності, дні відкритих дверей у сфері спорту та відпочинку; масові танці просто неба і в закритих приміщеннях; сімейні розважальні пікніки; «fun» забави тощо.

Необхідно зауважити, що здебільшого документи ВООЗ мають глобальний, стратегічний або аналітико-рекомендаційний характер, де об'єктом впливу визначені всі верстви населення. Так, Рамкова програма політики у сфері освіти, зосереджених на харчуванні і фізичній активності започаткувала низку досліджень щодо ролі закладів освіти, зокрема шкіл у формуванні здорових дітей та молоді у країнах світу [144].

Проект «Стимулювання фізичної активності за допомогою школи: набір інструментів» (2021 р.) виокремив два основних струмені – безпосередньо організацію фізичної активності для дітей та підлітків й формування школи як спеціалізованого середовища для активного життя юнацтва та молоді. Саме цей документ ВООЗ надав основні рекомендації для шкіл щодо динамічного та актуального поступу в п'яти напрямках. Так, їх першою групою стала активізація менеджменту школи, виведення на якісно інший рівень співпраці керівництва, вчителів та учнів: управління та розподіл бюджету; розробка плану діяльності; матеріально-технічне забезпечення та його актуальність; а також моніторинг шкільної діяльності та витрат тощо. Наступними названі: організація робочої групи – «active grupe»; оприлюднення подій та результатів – «зробити фізичну активність видимою»; посилення міжпредметних зв'язків; мотивація до систематичного підвищення кваліфікації педагогів; забезпечення відкритість та доступність залів та майданчиків [760, с. 9].

До засобів виконання віднесено відзначення спортсменів та їх тренерів, налагодження зв'язків із громадськими та державними

організаціями, організація масових заходів та їх реклама у соціальних мережах, змагання між класами, школами тощо. Крім того, документ рекомендує пропагувати фізичну активність через конференції, інформаційні бюлетені, журнали та соціальні мережі. Наголошено на потребі визнання ваги партнерства між школою та громадою, на потенціалі партнерства між батьками та органами місцевого самоврядування, іншими закладами освіти, приватними підприємцями та волонтерами, дитячими організаціями [760, с. 11 –12].

Одне із таких досліджень – «Висвітлення і популяризація фізичної активності в школах: важливий елемент здоров'язбережувальної школи» представило алгоритм тижневої фізичної активності школяра (див. рис. 5.1) [761].

На думку розробників, для «здорового» тижня кожного школяра необхідно щодня – гуляти та грати просто неба і у приміщенні, 3-6 разів на тиждень відвідувати уроки з фізичного виховання, різноманітні форми фізкультурно-оздоровчої роботи: тренування в секціях, онлайн заняття, вільні ігри, гуртки танців та йога студій. Тільки таке, щоденне навантаження дозволяє, стверджують розробники, протистояти «хибному впливу цивілізації» і формувати особу, здатну стати повноцінним учасником громади [761].

Рис. 5.1 Піраміда фізичної активності [619]

Загальна стратегія координації фізичної активності сформульована у стратегії фізичної активності у Європейському регіоні на період 2016-2025 рр. Одним із пріоритетних областей даного документу стала підтримка фізичного розвитку дітей та молоді. Саме така підтримка, на думку розробників можлива через заохочення країн, регіонів, міст, шкіл, родин, педагогів та дітей до збереження і розвитку існуючої системи фізкультурно-оздоровчої роботи та її форм. Автори реферату наголошують на розвитку тенденції збільшення кількості обов'язкових занять в закладах освіти і їх тривалості та мотивації педагогічних колективів до активної участі у такій роботі, зокрема через фінансову підтримку [479].

Метою дослідження Т. Венховена, Дж. Ван Раай та інших визначаємо не лише фіксацію проблеми дитячого ожирінням у дітей молодшого шкільного віку, а й активний пошук шляхів боротьби із нею, як нових, інноваційних, так і класичних – організацію мотивованої

систематичної популяризації фізичного виховання фізичної активності і здорового способу життя [762, с. 13–16].

Так, на думку групи дослідників, впровадження ефективних програм профілактики неінфекційних захворювань, підвищення фізичної активності, стану фізичного виховання дітей та молоді, функціонерам необхідні дані про тенденції прогресу даних показників. Заслужують на увагу дані представлені у звіті, наприклад, частка підлітків 13-15 років, які займаються фізичною активністю менше 60 хв на день (від помірної до високої інтенсивності) становить 80,1-80,5%; засвідчено, що хлопчики більш активні, ніж дівчата (дослідження здійснювалось в 105 країнах цієї вікової групи – О.Ц.). Тому рисами такого моніторингу повинні стати систематичність та об'єктивність, а його різнобічність допоможе керувати розробкою стратегій та програм підвищення рівня фізичної активності [442, с. 247–257].

Вибрані вище означеними світовими організаціями напрями діяльності були у повній мірі підтримані європейською міжнародною міжурядовою організацією – Радою Європи (дата створення 1949 р.) [163].

Сфера фізичного виховання і спорту тісно пов'язана з реалізацією основних прав і свобод людини, закріплених зокрема Європейською конвенцією про захист прав людини і засадничих свобод (стаття 2 «Право на життя», стаття 5 «Право на свободу та особисту недоторканність», стаття 6 «Право на справедливий суд», стаття 14 «Заборона дискримінації» тощо) [163].

Низка документів Ради Європи стали міжнародно-правовим підґрунтям співробітництва у сфері фізкультури та спорту – Європейська хартія «Спорт для всіх» (1976 р.), Європейська конвенція про насильство та неналежну поведінку глядачів під час спортивних заходів, і зокрема футбольних матчів (1985 р.), Антидопінгова конвенція (1989 р.) та Додатковий протокол до Конвенції (2002 р.), Європейська спортивна хартія (1992 р.), Кодекс спортивної етики «Справедлива гра – шлях до

перемоги» (1992 р.), Конвенція Ради Європи проти маніпулювання спортивними змаганнями від (2014 р.) тощо [77, с. 10–13; 392; 481]. Дослідники діяльності Ради Європи у сфері фізичного виховання і спорту О. Вюницька, Н. Камінська, Я. Назарко, А. Палюх охарактеризували згадані документи «відкритими до приєднання», актами, що засвідчують зацікавленість Ради у досягненні оптимального правового регулювання у даній сфері [29, с. 9; 114, с. 92–99; 484, с. 1337–1342].

Перші десятиліття XXI ст. під егідою Ради Європи реалізовано низку сучасних ключових соціальних програм та проєктів – освітнього, безпекового спрямування, з захисту дітей і сім'ї, інтеграції мігрантів та охорони здоров'я; спортивного напрямку («Весела футбольна школа», «Єврофіт», протидії маніпулюванням спортивними змаганнями); молодіжної тематики (Європейський центр молоді м. Страсбург, Новий молодіжний центр м. Будапешт, Європейський молодіжний фонд) тощо.

До спільних програм Ради Європи і ЄС у сфері спорту належать програма забезпечення безпечного та здорового довкілля для молодих атлетів (2014-2015 рр.), стратегічна програма запобігання та боротьби з сексуальним насильством щодо дітей у спорті (2017 р.), програма забезпечення гендерної рівності у спорті (1 березня 2018 – 31 жовтня 2019 рр.), програма охорони здоров'я та безпеки спортивних заходів (до 30 червня 2018 р.), програма подолання транскордонних загроз для спорту (1 липня 2018 – 29 лютого 2020 рр.) [152, с. 225–232].

Звичайно, всі ці нормативні документи регламентують діяльність системи фізичного виховання дітей та молоді Румунії, як повноцінного учасника управлінських, моніторингових процесів та реформ.

Рекомендації ЄС щодо фізичної активності населення, що схвалені робочою групою «Спорт і здоров'я» (25 вересня 2008 р.) виокремили три основні напрями, що варті систематичної уваги з боку держави і громадськості – «взаємозв'язок між освітнім сектором і фізичною активністю» реалізується через: фізичне виховання в школі та його

активізацію, формування можливостей для фізичної активності у місцевих громадах, освіту та підготовку інструкторів, вчителів, тренерів [384].

Документ визначає, що у школах більшості країн ЄС за фізичним вихованням закріплено статус обов'язкового предмету, проте якість шкільного фізичного виховання вимагає систематичного контролю. Причинами названі спроби зменшення тривалості уроків, допуск до викладання педагогів без фахової освіти, відмова від організації позаурочної діяльності тощо. Щоби досягти стабільних результатів, необхідно, на думку розробників, забезпечити певний мінімум: 1 годину організованої щоденної фізичної активності (ігри на шкільному подвір'ї), 2-3 уроки на тиждень та 6 годин руху поза школою; врахувати місце фізичного виховання у шкільному розкладі, кількість приміщень, майданчиків та обладнання, оптимізувати навчальний план, запровадити якісні системи оцінювання. Неодноразово наголошено на потребі позитивного відношення – «лобіювання» фізичного виховання як з сторони керівництва закладів освіти, так і регіонального та державного характеру. Крім того, перспективними шляхами розвитку визначені:

- доступність спортивних споруд шкіл, зокрема у позаурочний час;
- організація клубів для родин учнів;
- врахування відповідності обладнання для дівчат;
- впровадження інноваційних технологій на уроках, наприклад за рахунок фітнес напрямів, моніторів серцевого ритму, відео та цифрового фото обладнання, комп'ютерних програм тощо.
- персоналізація навчальної програми;

Рекомендації щодо підготовки вчителів фізичної культури, розроблені громадською Європейською асоціацією фізичного виховання (EUPEA, European Physical Education Association – англ.) на основі висновків досліджень «Спосіб життя молоді та малорухливість» [384].

Дослідник ролі Ради Європи в забезпеченні умов для розвитку фізичного виховання та спорту А. Палюх, проаналізувавши понад 200

авторитетних джерел міжнародного публічного права – міжнародних конвенцій, програм та проєктів, назвав досить широким спектр відносин, що вони регулювали. Продовжуючи власну думку та спираючись на дослідження Н. Камінської та Я. Назарко, науковець назвав «зразком» зобов'язальний План дій Третього саміту глав держав і урядів Ради Європи (м. Варшава, 16–17 травня 2005 р.), а власне Раду Європи – механізмом, що впливає на поступ спорту в європейських державах і демонструє приклад іншим континентам [77, с. 10–13; 114, с. 119-125; 484, с. 1337–1342].

Отже, активізація даної організації, її органів і держав-членів, значна кількість міжнародно-правових актів прийнятих Радою Європи засвідчує пильну увагу цієї організації до фізичної активності і виховання, спорту. Ці документи фактично становлять міжнародно-правове підґрунтя співробітництва у сфері фізичного виховання і спорту на європейському рівні, основними формами якого є правотворча, правозастосовна, контрольна, координаційна діяльність. Відповідно, країни – члени Ради Європи мають зобов'язання імплементувати міжнародно-правові стандарти з питань фізичного виховання та спорту, виконувати рішення Європейського суду з прав людини.

Тема фізичного виховання всіх верств населення європейських країн, зокрема дітей та молоді, як в контексті повноцінної складової навчально-виховного процесу в закладах освіти, так і в ракурсі ваги фізичної активності у здоров'ї людини й виховання потреби до систематичних занять тощо стала актуальною для вищого органу виконавчої влади Європейського Союзу – Єврокомісії. Звіти європейської освітньої інформаційної мережі Eurydice, інформаційно-аналітична мета діяльності якої впливає на офіційні рішення у сфері освіти, неодноразово оприлюднювали результати досліджень даного питання. Це звіти Eurydice 2011-2021 рр. щодо структури європейських систем освіти, рекомендації

щодо розподілу навчального часу та загальний аналіз освіти в Європі [386; 387; 388].

До документів, що аналізують саме проблеми шкільного фізичного виховання відносимо звіт Eurydice «Фізичне виховання та спорт у школі Європи» за 2013 р., який містив узагальнену інформацію щодо рівня реалізації національних стратегій та проєктів з розвитку фізичного виховання і спорту в європейських країнах, їх моніторинг. Наприклад, інформація румунського відділу Eurydice (офіційна адреса – Calea Serban Voda, nr. 133, 3rd floor Sector 4 040205 Bucharest, керівник: В. Г. Чірея, експерти: Е. Н. Аврам та А.С. Пеунеску) засвідчила впровадження державних національних стратегічних програм та ініціатив у початковій та середній школах, виокремила зміст навчального плану, стан занять фізичною культурою, причини вибору конкретного обов'язкового виду фізичної активності або спорту, виокремила причини звільнення від уроків фізичного виховання – згідно медичного висновку, батьківського рішення тощо (дивись Додаток Г) [391, с. 4–7].

Так, згідно зведених даних у рис.5.2 даного звіту для початкових та середніх шкіл Румунії (2011-2012 н.р.) притаманна шкільна автономія щодо вибору видів спорту та фізичної активності і, здебільшого, це легка атлетика, спортивні ігри, зимні види спорту та фітнес [391, с. 11].

Крім того, звіт надав рекомендації щодо ефективного навчального часу в обов'язковій освіті та продемонстрував частку, що виділена на викладання фізичного виховання – в кожному семестрі (із розрахунку 16 тижнів) мінімально передбачено 59 годин, більше чим 3 академічні години на тиждень (I-VII та X класи) і 30 годин – для VIII-IX класів. В документі окремо висвітлені кадрові показники – рівень освіти вчителів, ступінь постійного професійного розвитку; проаналізовано існуючу позакласну фізичну активність учнів й рівень залучення до занять спортом, а також про аносовані заплановані реформи – на рівні нормативно-правового забезпечення, так і змін у програмах навчання, кадрового та матеріально-

технічного забезпечення, зокрема ефективного використання та розвитку спортивно-оздоровчої інфраструктури.

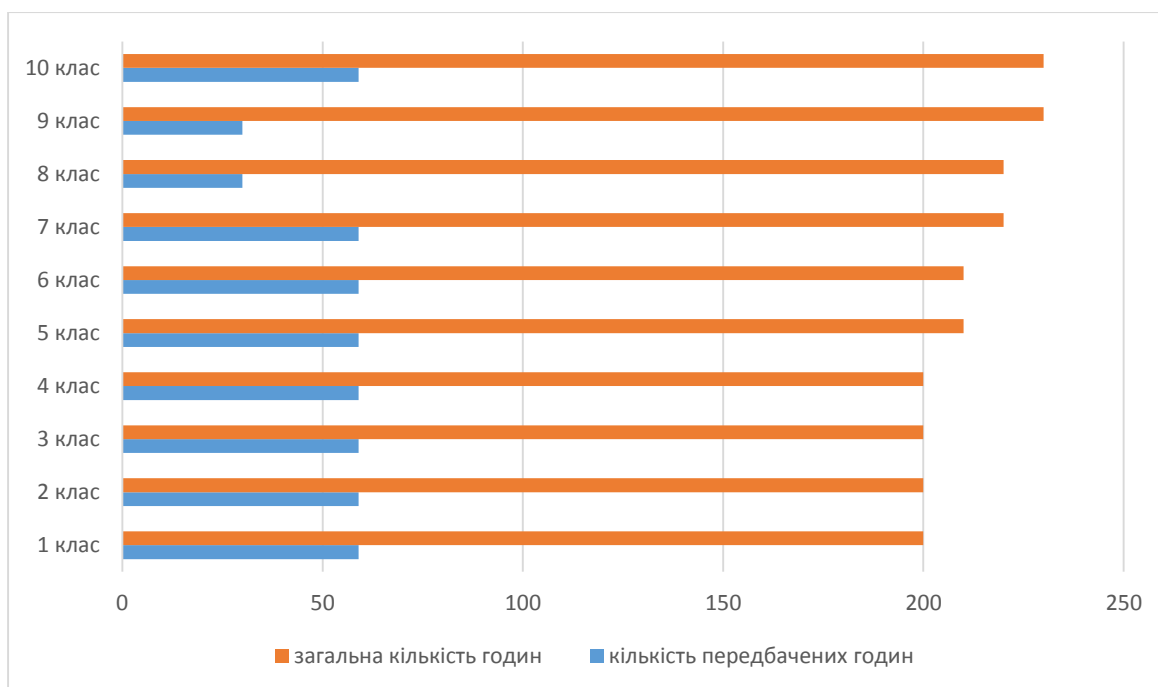

Рис.5.2 Рекомендований мінімальний щорічний навчальний час для занять фізичним вихованням як обов'язкового предмета в школі Румунії (2011-2012 н.р.) [391, с. 32]

Причин зменшення обов'язкових годин у VIII-IX класах румунської школи не визначено, припускаємо, що саме в цих класах у визначений термін була запроваджена нова програма «Спортивна підготовка», що складалась із двох частин – теоретичної та практичної, і в час для занять фізичним вихованням не враховувалась.

До документів Європейської комісії належать рекомендації ЄС щодо фізичної активності «Спорт та здоров'я» (2008 р.) [383]; мотивація та рішення відзначати Міжнародний день спорту заради розвитку та миру, акція «Біла картка» [384] та повідомлення «Розвиток європейського виміру у спорті» (2011 р.) [389; 390].

Серед праць вітчизняних та зарубіжних учених, присвячених розв'язанню проблем дотичних до нашої теми дослідження, найбільшу увагу привернули роботи щодо перетворень у системі фізичного виховання

школярів у зарубіжних країнах протягом ХХ – початку ХХІ ст. Аналіз тенденцій розвитку освіти у країнах світу, здійснений А. Яковенко, дозволив виокремити його провідні ознаки, а саме: доступність, варіативність і децентралізацію управління, а також відкритість та наступність її ступенів. Автором з'ясовано, що фізичне виховання в якості предмету присутнє в змісті більшості національних навчальних планів і визнано обов'язковим в початковій та середній освіті. Характерними особливостями державної політики цих країн, на думку автора, є визнання загального права займатись фізичною активністю для всіх дітей; обов'язковість фізичного виховання як шкільного предмету; винятковість фізичного виховання у збереженні здоров'я; збереження потенціалу закладів освіти, спортивних клубів та федерацій [228, с. 113].

Науковець систематизував інформацію щодо годин, відведених на вивчення предмету «Фізична культура», наприклад, у країнах Європейського Союзу мінімальна кількість – 3 години на тиждень. Визначені види спорту, популярні в школярів різних країн, як традиційні, так і не традиційні – регбі, сквош, крикет, гольф, хокей на траві, стрільба з лука, верхова їзда, ковзанярський спорт, водні види, наприклад стрибки у воду, скейтбординг (Велика Британія), гірськолижний спорт (Австрія, Італія), американський футбол, соккер, баскетбол, волейбол, бейсбол, легка атлетики, гольф, теніс (США).

А. Яковенко визначив однією із причин проведення уроків фізичного виховання у молодшій школі в багатьох європейських школах вчителами молодших класів брак дипломованих фахівців. Проте, у Бельгії, Болгарії, Греції, Іспанії, Латвії, Польщі, Португалії та Румунії з дошкільнятами або молодшим школярами мають право працювати лише вчителі, які отримали спеціальну фізкультурно-педагогічну освіту. У Німеччині, Франції, Ірландії де можливий варіант здійснення фізичного виховання класними керівниками передбачена методична допомога спортивного тренера,

спортивного консультанта або кваліфікованого вчителя фізичної культури [228, с. 111-116].

До низки загальних проблем організації фізичного виховання в закладах освіти окремих країн були віднесені середній рівень матеріально-технічного забезпечення; скорочення фінансової підтримки; нестача фахівців з фізичного виховання, особливо на початковому ступені навчання. Науковцем визначено, що такі проблеми вирішуються в різних краях по-різному та зробив спробу узагальнення тенденцій розвитку фізичного виховання школярів у сучасному світі. Так, встановлено, що країни світу продовжують удосконалювати програмно-нормативні основи навчального процесу; фахівці сфери фізичного виховання намагаються привернути увагу до необхідності покращення психічного та фізичного благополуччя дітей; потребує змін система оцінки досягнень; підвищують рейтинг та попит на кваліфікованих вчителів фізичного виховання [233, с. 12].

Отже, основними напрямками оптимізації системи шкільного фізичного виховання в сучасній школі, за висновками автора, повинні стати: 1) реальне дотримання рекомендацій ВООЗ, ЮНЕСКО та інших організацій щодо активізації фізичної активності дітей та молоді; 2) систематичне вдосконалення законодавчої бази; 3) впровадження національних зразків фізичного виховання з урахуванням всіх аспектів розвитку дитини та специфіки регіонів країни; 4) ефективне кадрове забезпечення тощо [233, с. 12].

Значна група досліджень присвячена особливостям організації фізичного виховання в закладах різних країн. Так, А. Каянус досліджуючи мотивацію учнів молодших шкіл Китаю до самостійних занять фізичною активністю провів паралель між організацією та проведенням в країні значних фізкультурно-спортивних заходів, зокрема Літніх юнацьких олімпійських ігор (2014 р.) і розвитком матеріально-технічного забезпечення шкіл країни. На його думку, саме різноманітність інвентаря і

обладнання, сучасність та доступність залів, стадіонів, басейнів та майданчиків призводить до «загального захоплення» фізичним вихованням і спортом (в тексті статті здійснено опис фізкультурно-мистецького комплексу у м. Нанкін – О.Ц.) [483, с. 5–8].

Дослідник системи фізичної культури сучасного Китаю Ван Сюе Мань визначив засадничою суспільну ідею, що міць держави та її розвиток напряму залежить від здоров'я громадян, і, відповідно, фізичне виховання саме юного покоління є основою державної політики КНР. Автор затвердив наявність власних, національних форм фізичної культури, що спричинило появу певної специфіки організації фізичного виховання в системі освіти [16, с. 6–8].

За глибоким переконанням автора, «Положення про шкільний спорт» виокремило шляхи реалізації в школах Китаю як традиційних видів спорту, заснованих на місцевих культурних традиціях, так і олімпійських видів. Такий підхід дозволяє створити спортивний резерв країни, посилити роль місцевих та провінційних департаментів у фізкультурно-спортивному русі та збереженні культурної здоров'язбережувальної спадщини народу [15, с. 217–221].

Вивчення досвіду організації фізичного виховання дітей та молоді в провідних світових країнах дало поштовх стимулювати вдосконалення національної системи освіти, зокрема, й системи шкільного фізичного виховання. До таких досліджень відносимо роботи, в яких увага приділяється особливостям та підходам до організації різних сфер суспільного життя, зокрема фізичного виховання в системі освіти. Так, аналіз фізичного виховання в середній освіті США, однієї з найуспішніших у економічній, соціальній та освітній галузях країні, став темою напрацювань значної кількості авторів –К. Купера, Дж. Грінберга, Д. Кастелі, М. Бартона, С. Мартін (особливості політики активізації фізичного виховання та активності в школах) [327, с. 133–140], Т. Осадчої (підготовка фахівців з фізичного виховання у закладах США [110],

А. Мандюк (наявність загальних національних стандартів та рекомендацій провідних організацій щодо розробки шкільних програм з фізичного виховання) [94, с. 110-113]. Саме данні її дослідження дозволили нам конкретизувати основні риси системи фізичного виховання учнів в американських школах.

Однією із тенденцій розвитку фізичної культури в системі американської освіти, стала, на думку А. Яковенко, активізація шкільних спортивних клубів (за даними журналу «Sports Illustrated» в країні діє близько 25 тис. таких спілок) та ініціативних груп під керівництвом батьківського комітету [233].

До досліджень, що розкривають та аналізують освітню політику у сфері фізичного виховання і спорту дітей та молоді Великобританії належить низка англійських тез, статей, доповідей, розділів монографій тощо. Загальні питання організації фізичного виховання в закладах освіти в країні розглянули Л. Алмонд, Р. Бейли, С. Браун; особливості національного курикулума аналізували Дж. Страттон, С. Фейрклаус, Б. Хамберстоун тощо [241, с. 45-52; 260, с. 40-43; 288, с. 110-112; 395, с. 20-24; 451, с. 244-246].

Українські дослідниці І. Турчик та О. Шиян, авторки монографії «Освітня політика Англії з фізичного виховання (Національний курикулум)» одним із найефективніших шляхів удосконалення системи фізичного виховання визнали реструктурування побудови навчально-виховного процесу, що запропонував Національний курикулум. Розподіл на 4 етапи (залежно від віку учасників) передбачив виконання учнями певних вимог. Так, перший (5-7 р.) та другий (8-11 р.) етапи передбачали синтез обов'язкових видів рухової активності та обраних самостійно; наступні, 3 (12-14 р.) та 4 (15-16 р.) – впровадження додаткового теоретичного уроку, зокрема для підготовки до іспиту з фізкультурної освіти. Результат якого є складовою загального сертифікату середньої освіти. Результатами нововведень стали: утвердження академічного

статусу предмету «фізкультурна освіта»; централізацію змісту фізкультурної освіти – впровадження національного курикулуму; підтримку ініціатив учителів у даній сфері; інтеграцію осіб з особливими потребами у навчальний процес фізкультурної освіти; обов'язкове врахування гендерних, етнічних особливостей національного складу учнів Англії тощо [169, с. 74].

Аналіз досягнень шкільного фізичного виховання в європейських школах (О. Жданова, Л. Чеховська та А. Фляк) дозволив визначити, що внаслідок освітніх реформ кількість годин шкільного фізичного виховання в 16% країн збільшилася, 68% – залишилася сталою, а у школах 16% європейських країн – навіть зменшилася [55, с. 311-319]. Крім того, дослідження засвідчило факт визнання країнами Європи важливості шкільного фізичного виховання: на державному рівні його організаційні засади формуються у Бельгії, Італії, Люксембургу, Португалії, Франції тощо, на регіональному – у Німеччині, Іспанії, Швейцарії.

Ідея підвищення ефективності навчання шляхом реалізації міжпредметного підходу в сучасній Європі реалізується на шкільних уроках фізичного виховання, де учні

- опановують правила дорожнього руху (Чехія, Німеччина, Норвегія);

- вчать користуватися мапою і знайомляться із основами орієнтування на місцевості (Скандинавські країни);

- здобуваються знання з олімпійської освіти, про цінності й символіку олімпійських ігор, їх роль у розвитку людства (Чехія, Греція, Румунія, Польща);

- беруть участь у «хвилинах для здоров'я», організованими вчителями інших предметів (Словенія) [55, с. 311–319].

Навчальна програма для початкової школи в більшості країн охоплює такі основні рухи: ходьбу, біг, стрибки й кидання, повзання, лазіння, піднімання і перенесення вантажу, метання, вправи для рівноваги,

розвитку дрібної моторики тощо. В середній школі, як правило, це легка атлетика, танці, спортивні ігри, зимові види спорту, плавання. За свідченням О. Жданової, Л. Чеховської, А. Фляк, на додаткових заняттях (максимум 6 год) італійські школярі обирають заняття на велотренажері, плавання, гімнастику, гірськолижний спорт, спортивне орієнтування, а також волейбол, футбол та баскетбол. Отже, традиційні види фізичної активності у школах деяких країн Європи розглядаються як додаткові, так і передбачені шкільними навчальними програмами.

Крім того, дослідниці зазначили, що мінімальна кількість годин занять фізичним вихованням в деяких країнах визначається на державному рівні, в інших – залишається за школами. Мінімальна кількість годин фізичного виховання зафіксована у початковій школі Ірландії – 37, а максимальна – 108 годин – у Франції (2011-2012 н.р.). У гімназіях кількість годин знаходилась в межах від 24-35 годин (Іспанія, Мальта, Туреччина) до 102-108 годин (Франція, Австрія), що дало підстави стверджувати, що фізичне виховання в школах Європи визначається як несуттєвий предмет. Різниця в розподілі годин між фізичним вихованням та іншими предметами в початковій школі є суттєвою.

Дослідниці виокремили та проаналізували чотири варіанти оцінювання з фізичного виховання в різних країнах: оцінка з фізичного виховання включається до табеля; оцінку виставляють вчителі, починаючи з різних років навчання: Угорщина – друга половина II класу, Греція – з III класу початкової школи; Латвія, Польща і Словенія – з IV класу початкової школи, Португалія – з V класу, Фінляндія – з 8-9 років; особисті успіхи й досягнення у фізичному вихованні в початкових школах оцінюються формально [55, с. 313].

Отже, за переконанням авторів, у більшості країн уроки фізичного виховання проводяться не менше ніж тричі на тиждень, з акцентом (за кількістю годин) на молодший шкільний вік; на офіційному рівні усі європейські країни визнають важливість фізичного виховання в школі та

його ефективність як способу проведення вільного часу. Проте, встановлені відмінності мети й завдань занять фізичним вихованням, часових обсягів обов'язкової та додаткової фізичної активності у навчальних програмах, різне співвідношення кількості уроків фізичного виховання до загального числа навчальних годин дали можливість авторам стверджувати, що система фізичного виховання дітей та молоді прагне змін та вдосконалення [55, с. 311-319].

Певний інтерес для нашої роботи становили праці зарубіжних дослідників стану фізичного виховання в закладах освіти європейських країн. Зокрема, С. Аннерстед та А.-К. Солерхед розглядав розвиток шкільного фізичного виховання в Швеції [247, с. 604–629; 696], Е. Бальц, П. Ньюман, Ю. Пухзе та М. Гербер – в Німеччині [264, с. 292–309], К. да Коста – в Португалії [295, с. 554–571], К. Даллермасл, С. Гроссінг – в Австрії [338, с. 188-201], Л. Ейд, Н. Ловекьо, М. Буссеті – фізичне та спортивне виховання в Італії [372, с. 37–43], А. Брьоке, Дж. Ван Далфсен та К. Хардман – в Нідерландах [286], Н. Тсангаріду – на Кіпрі [740, с. 28–35], Е. Пусієне, В. Волбікієне, С. Каваліускас в Латвії [579, с. 440-459]. Аналіз системи фізичного виховання в Ірландії здійснив Дж. Халберт [437, с. 380–399], Х. Ронхольт – в Данії [673, с. 206–227], А. Ручетській обґрунтував реформи в даній галузі Чеської республіки [676], Н. Валіан та Дж. Грейан визначали реальний стан розвитку фізкультурної освіти у Франції [759, с. 272–291].

На думку О. Мозелева та А. Кошури одним із можливих шляхів вирішення комплексу сучасних проблем галузі фізичної культури і спорту в Україні стало узагальнення та імплементація передового світового педагогічного досвіду Польщі. Окресливши зміст змін в освітній парадигмі країни (формування нової нормативно-правової бази, втрата системою освіти державної монополії, зменшення впливовості міністерства освіти на заклади вищої освіти тощо), автори зауважили, що основою існуючих проблем є думка, яка закріпилась у Польщі з 90-х рр. XX ст. про те, що

фізичне виховання дітей і підлітків реалізовується в школах, а для студентів – це «справа другорядна». Яка трансформувалась у зменшення годин на цей предмет до 90-120 годин [87, с. 12–15; 100; 101, с. 140–143].

Певною тенденцією стало нормативне, організаційне і практичне впровадження спортивних клубів та «Академічного спортивного союзу» в системі вищої освіти. М. Броніковський обґрунтував генезу нормативних положень про студентські спортивні клуби – закони «Про громадські об'єднання» (1989 р.), «Про спорт» (2010 р.) тощо [287, с. 123-127].

Зміни, що відбулися внаслідок переоцінки ставлення до фізичного виховання в ЗВО Польщі на початку ХХІ ст., а це: впровадження обов'язкових форм фізичного виховання, розширення можливостей проведення факультативних форм, активізація роботи спортивних клубів, знайшли відображення в роботах С. Дзюбінського, А. Смолена, Дж. Зюско, В. Кудлік, Р. Томік, З. Цендровски [303, с. 1–3; 369, с. 148–163; 694, с. 171–180; 736, с. 101–108].

Передумови розвитку фізичного виховання дітей та молоді на польських землях (друга половина ХІХ – початок ХХ ст.), їх теоретико-педагогічні складові стали темою дослідження В. Пасічника [118, с. 32-37]. Проблематика фізичного виховання дітей та молоді у польській педагогічній думці представлена у роботах Р. Врожинського, Дж. Гайя, Е. Долата, В. Лежанської, К. Хаджелека, Л. Шиманського [355, с. 79–95; 413, с. 61, 293; 524, с. 11–26; 720, с. 303; 747]. Досягнення республіки Польща у підготовці висококваліфікованих фахівців, аспекти розвитку Варшавської, Гданської та Краківської академій фізичного виховання представлено в дослідженні Т. Дереки [40].

У сучасних школах Греції, за твердженням Е. Вільчковського та В. Пасічника, фізичне виховання – обов'язковий навчальний предмет. Визначаючи його головну мету, автори виокремили певні групи завдань фізичного виховання у трьох загальних сферах: вдосконалення психомоторики, у почуттєвій та пізнавальній. Науковці визначили основні

напрями модернізації, серед яких – розвиток інфраструктури та оптимізація наявного спортивного інвентарю та обладнання; покращення якості підготовки фахівців фізичного виховання та забезпечення підвищення їхньої кваліфікації; обов'язкова реалізація нормативно-правових актів щодо престижності фізичного виховання у школі; сучасне дидактичне забезпечення практичної діяльності тощо [21, с. 10-14].

За визначенням Е. Вільчковського та В. Пасічника значним кроком до результативного фізичного виховання стала розробка та провадження Міністерством народної освіти і релігії Греції нових навчальних програм, згідно з якими обов'язкові уроки плануватимуться із 8.15 до 14.00, а факультативні заняття – із 15.00 до 17.00. Для учнів I–IV класів планується чотири уроки, а в V–VI класах початкової школи – два уроки фізичного виховання на тиждень. Крім того, результатом віднесення предмета до дисциплін за вибором, стало збільшення кількості уроків за рахунок вибіркового до п'яти щотижня. В дослідженні виокремлені засоби, які рекомендується застосовувати відповідно віку і статі дітей: основна гімнастика, рухливі ігри й танцювальні вправи (10-12% – грецьким народним танцям) – I-II класи; основна гімнастика, рухливі та спортивні ігри, музика й танцювальна освіта, народні танці – III-IV класи. В дотичному контексті проаналізована структура програм для інших класів. Для ліцеїв, професійно-технічних училищ передбачено застосування авторських програм, які враховують наявну спортивну базу та обладнання, кліматичні умови регіону, інтереси учнів тощо. Дослідники проаналізували систему визначення якості фізичного виховання, зазначили, що оцінювання школярів починається лише з III класу початкової школи.

Європейська тенденція XXI ст. реформування системи освіти безпосередньо в Греції, за глибоким переконанням авторів, реалізовується шляхом збільшення кількості обов'язкових занять, покращення фізкультурно-спортивної бази закладів освіти, застосування в школах програми «Kallipateira» (з 2008 р.), яка заснована на принципах

«Олімпійської освіти», а її зміст доповнено вивченням прав дитини, протидії расизму та ксенофобії, формуванням знань про гендерну рівність. Крім того, уроки в закладах освіти Греції проводять лише фахівці фізичної культури, чого, на переконання дослідників, немає в багатьох інших країнах Європи [21, с. 10-14; 115].

Проблеми ефективності програмового забезпечення фізичного виховання в закладах освіти Греції також зацікавлювали Н. Панаготіса [115; 116, с. 93].

Фізична активність дітей та молоді як складова здорового способу життя проблеми стала актуальною темою доробку науковців в контексті аналізу й осмислення багатогранного і складного міжнародного досвіду з питань забезпечення ЗСЖ населення. Характеристика тенденцій, виявлення та аналіз найважливіших варіантів розвитку державної політики забезпечення здорового способу життя в умовах європейської інтеграції була здійснена А. і Д. Бедворс, Д. Ендрюс, К. Ободинським, Д. Натбім, Р. Пірсіг, Р. Шнейдер, К. Тоунз, політика об'єднаної Європи щодо забезпечення здорового способу життя молоді в системі освіти, зокрема характеристики нормативно-правових актів (рішення Мадридської конференції міністрів охорони здоров'я Європи, 1981 р.; рекомендації Комітету міністрів країн-членів Ради Європи №R (82) 4 «Про попередження проблем, пов'язаних з алкоголем, зокрема серед молоді» та № R (82) 5 «Про попередження наркотичної залежності та особливу роль освіти з питань охорони здоров'я», 1982 р.; «Оттавська хартія», 1986 р.), програм і проєктів (створення Європейської мережі шкіл сприяння здоров'ю, 1980 р.; «Заклик до дій: пропаганда ЗСЖ в країнах, що розвиваються», Женева, 1989 р.; «Здоров'я – 21. Основи політики досягнення здоров'я для всіх у Європейському регіоні ВООЗ», ВООЗ ЄРБ, 1999 р.; програма FRESH (Концентрація ресурсів для ефективною шкільної гігієни), заходів («Підготовка до здорового способу життя в суспільстві», Галль, 1981 р.; «Навчання молоді відмови від паління і алкогольної

залежності», Відень, 1982 р.; «Перспективи сприяння здоров'ю молоді в Європейському регіоні», Шпітцінзее, 1983 р.; «Освіта у школі здоров'я в Європейському регіоні», Бурлі, 1984 р.) знайшли своє відображення у дослідженні О. Шиян [230, с. 66-72; 112; 145].

За висновками автора, починаючи з 1980 р. і до тепер в Європі спостерігається посилення міжнародного співробітництва у сфері збереження здоров'я, фізичного виховання і спорту, організації профілактичної роботи серед молоді. Так, впроваджені нові підходи в державній політиці щодо формування та збереження громадського здоров'я та міжнародний досвід реалізації освітньої політики з питань забезпечення здорового способу життя дітей і молоді інтегровано на глобальному рівні.

На фоні вище визначених досліджень, окрему позицію займає докторська дисертація Д. Скальські «Концепції фізкультурної освіти у країнах Європейського Союзу». В ній, зокрема, обґрунтовані чотири групи загальних європейських тенденцій розвитку фізкультурної освіти: нормативно-правова – координація та заохочення здоров'язбережувальної фізичної активності на національному та урядовому рівнях, фінансування фізичної активності населення; структурна – створення дорадницьких структур, наглядових інституції моніторингу, координаційної структури підтримки проєктів, спрямованих на збільшення доступу до здоров'язбережувальної фізичної активності всіх груп населення; інформаційно-рекламна – створення механізмів заохочення до рухової активності у школах, розроблення навчальних курсів з рекреації і включення їх до програм підготовки фахівців медичної галузі, фізичного виховання і спорту, організація і проведення національної інформаційної кампанії; інфраструктурна – покращення матеріально-технічної бази [161, с. 112-116].

Досвід країн світу у формуванні певної системи професійної підготовки фахівців сфери фізичного виховання і спорту виокремлено як

тема для дослідження Ю. Войнара, О. Войтовської, І. Глазиріна, І. Гринченко, Т. Дереди, М. Дутчака, Д. Наварецького [26; 38, с. 39-50; 40, с. 107-129; 52, с. 43-49; 747, с. 109-117]. Особливості професійної підготовки майбутніх працівників галузі фізичної культури і спорту в Ізраїлі проаналізували О. Базильчук і В. Базильчук [4].

Однією із актуальних проблем професійної підготовки фахівців фізичного виховання і спорту, не зважаючи на створення ENSSHE – Європейську мережу спортивних навчальних закладів вищого гатунку (1989 р., Люксембург), І. Гринченко назвав різноманіття закладів, а саме: факультети фізичного виховання в класичних університетах, в педагогічних закладах освіти; інститути фізичного виховання; спортивні академії; курси для інструкторів тощо [38, с. 39–50].

Варіативність як характерна особливість розподілу годин серед дисциплін у ЗВО різних європейських країн, на думку І. Гринченко, все ж передбачила три типи дисциплін – обов'язкові, частково елективні (за вибором) і повністю елективні. У Фінляндії підготовка вчителів фізичного виховання здійснюється у 11 національних і 3 регіональних інститути, які крім того готують тренерів з різних видів спорту; у Польщі – у більш ніж 30 закладах, серед яких ключову роль відіграють Академії фізичного виховання. Автор згадує Румунію в контексті того, що в цій країні підготовка майбутніх фахівців здійснюється здебільшого на факультетах фізичної культури і спорту, що не відповідає дійсності у повному об'ємі.

Необхідно зазначити, що набуває популярності принцип «чим менший за віком учень, тим вищий фах вчителя». Тому, тільки вчителі фізичного виховання, які здобули спеціальну фізкультурно-педагогічну освіту, можуть працювати з дошкільниками або молодшим школярами в Бельгії, Болгарії, Греції, Іспанії, Латвії, Польщі (з дітьми 4-6 років), Португалії, Румунії і Туреччині (з дітьми 5-6 років) [38, с. 45].

Отже, підсумовуючи результати вище означених досліджень виокремлюємо характерні тенденції подальшого розвитку фізичного

виховання та спорту в закладах освіти. Так, загальними тенденціями стали

- загальна імплементація міжнародно-правових стандартів з питань фізичного виховання та спорту, посилення уваги до зростання рівня офіційного суспільного визнання важливості та актуальності фізичного виховання в шкільних програмах;

- визнання вкладу спорту і фізичного виховання у економічний та соціальний розвиток, забезпечення будівництва і реконструкції спортивної інфраструктури;

- впровадження «натуральної» концепції, метою якої визначено збереження здоров'я, формування особистого багажу рухових компетенцій – знань, умінь і навичок діяти ефективно у складних ситуаціях на базі основних рухів впродовж життя, самоідентифікації тощо;

- зусилля збереження «обов'язкового» статусу предмету, його місця у розкладі й не допущення заміни на інші дисципліни (наприклад, інформатику);

- перерозподіл уваги з спортивних досягнень на систематичну участь задля покращення стану здоров'я, власного тілесного вдосконалення, спілкування, отримання задоволення від занять;

- подальше впровадження політики гендерної рівності у фізичному вихованні, розширення спектру видів фізичної активності для дівчат, залучення у шкільний спорт;

- активізації партнерства між школою і родинами, місцевими громадами, молодіжними й спортивними організаціями, органами виконавчої та місцевої влади, громадським та приватним сектором задля забезпечення доступності фізичного виховання та занять спортом.

З іншої сторони, визначаємо прагнення збільшити загальний час відведений на фізичну активність, оптимізувати фізичне виховання учнівської молоді за рахунок

- реалізації концепцій освіти засобами навчання руху й спорту («Спорт заради розвитку»), формування антибулінгової свідомості;

– впровадження нових, актуальних для сьогодення видів фітнесу та спорту й активізації традиційних національних форм фізичного виховання (вектор культурного наслідування);

– запровадження альтернативних видів фізичної активності для звільнених від занять фізичною культурою;

– міжпредметного підходу до організації навчання (знайомство з правилами дорожнього руху, основами орієнтування на місцевості, знань про цінності й символіку олімпійських ігор, їх роль у розвитку людства);

– використання потенціалу школи для створення доступного, адекватного вимогам сьогодення середовища для забезпечення тіло виховних потреб у позаурочний час;

– різноманітних варіацій моніторингу якості фізичного виховання в школах країн світу (включення оцінок до табеля, формальний підхід до оцінювання).

5.2 Аналіз розвитку теорії і практики фізичного виховання в школах сучасної України

Розділ III закону України «Про фізичну культуру і спорт» окреслює мету фізичної культури у сфері освіти як комплекс відповідних напрямків, спрямованих на: забезпечення розвитку фізичного здоров'я учнів та студентів; комплексний підхід до формування розумових і фізичних здібностей особистості; вдосконалення фізичної та психологічної підготовки до активного життя; пріоритетності оздоровчого спрямування через використання різноманітних засобів та форм фізичного виховання і масового спорту; безперервності цього процесу впродовж життя [61].

Норми законодавства України та низка дидактичних досліджень українських науковців (В. Бодня, М. Зубалій, С. Присяжнюк, О. Савченко та ін.) засвідчують визначення змісту предмету «Фізична культура»

засадничою системою, твірною складовою шкільної фізкультурної освіти [12, с. 51-55], його ґрунтування на державних стандартах освіти, спрямованих на забезпечення науково доведених норм рухової активності дітей та молоді, його реалізацію через обов'язкові заняття у закладах, зокрема загальної середньої освіти відповідно до навчальних програм [61], а теоретико-методичне забезпечення (підручники і навчально-методичні посібники) визначають основними засобами його втілення [93, с. 41-42; 155, с. 30-40.]

Рекомендації щодо стратегічного розвитку фізичного виховання та спортивної підготовки серед учнівської молоді на період до 2025 року остаточно закріпили обов'язковий статус основної форми фізичного виховання в сучасній українській школі – уроку фізичної культури й повторили тижневий розклад організації – не менше ніж три рази на тиждень [107].

Програмове забезпечення цієї дисципліни пройшло тривалий шлях розвитку. Так, перша українська «Програма з фізичної культури для загальноосвітніх шкіл» (1992 р.), авторами якої є творча група з фізичного виховання учнівської молоді під керівництвом А. Комар, [143, 36 с.] через малий тираж (1500 примірників) була замінена «Комплексною програмою «Фізична культура» для 1–11 класів середньої загальноосвітньої школи» [82].

Важливими аспектами запропонованої програми 1992 р. були такі: врахування сенситивних періодів розвитку фізичних якостей учнів, впровадження принципу пріоритетного та варіативного використання засобів фізичної культури, що дало учителям фізичної культури можливість враховувати умови, особливості контингенту, самостійно визначати дозування навантаження і творчо планувати навчальний матеріал. Вагомими недоліками програми вважаємо насамперед недоступність внаслідок нечисленного тиражу та неврахування актуального на той час негативного впливу радіоактивного забруднення

внаслідок Чорнобильської катастрофи [143]. Наступна українськомовна Комплексна програма «Фізична культура» для 1–11 класів середньої загальноосвітньої школи (1993 р.), розроблена відповідно до вимог Державної національної програми «Освіта» («Україна XXI століття»), мала на меті докорінно оновити зміст навчальних програм, зокрема й з фізичної культури, і на новій основі створити навчально-методичні посібники, розробки, підручники тощо. На думку авторів навчального посібника «Методика фізичного виховання учнів 1–11 класів» М. Зубалія, Л. Волкова, С. Жеваги, В. Івашковського, А. Ільченко, В. Мудрік, О. Остапенко, Є. Столітенко, М. Тимчика, А. Шинкарюка [95], причиною невиконання «місії» стали незавершені дослідження впливу Чорнобильської катастрофи на фізичну підготовленість учнів та «радянська спадщина», а саме: комплекси БГПО, ГПО і ГЗБ, Постанова Ради міністрів Української РСР №229 від 9.08.1988 р. «Про схему управління фізичною культурою і спортом» [125].

Крім того, посилилась тенденція обмеження фізичних навантажень учнів і скорочення позакласної фізкультурно-оздоровчої та спортивно-масової роботи в загальноосвітніх школах у зв'язку з радіоактивним забрудненням великої території країни. Відсутність або незавершеність власних досліджень призвели до пролонгації дії рекомендацій Міністерства народної освіти УРСР щодо внесення змін у Комплексну програму фізичного виховання учнів шкіл республіки, що знаходяться в зонах радіоактивного забруднення; проведення уроків фізичної культури та позакласної фізкультурно-масової роботи в школах, що знаходяться в зоні радіоактивного забруднення (обидва документа 1990 р.) [148, с. 1-2; 149, с. 1-4].

Саме тоді у 1993-1994 рр. друкують перші наукові статті з проблеми фізичного виховання учнів загальноосвітніх шкіл в умовах пострадіаційного забруднення Г. Бельского [9, с. 439-441], В. Завацького,

Б. Грейда, А. Зимовіна [56], М. Зубалія [63, с. 17-18], методичні посібники О. Куца [90; 91].

Загальною рисою цих робіт були обґрунтовані висновки про необхідність активізації рухової активності учнівської молоді, яка проживає у зонах пострадіаційного забруднення, адже нерухомість негативно впливає на стійкість організму до шкідливого впливу зовнішнього середовища. Зокрема, М. Зубалій, А. і І. Паніни наголошували на необхідності опрацювання та перегляду наявних методик фізичного виховання учнів шкіл у пострадіаційний період, трансформуючи у нові навчальні програми найновіші напрями усунення негативних тенденцій у руховій підготовленості школярів, що проживають у зоні забруднення [117, с. 169-174].

Важливою віхою у розвитку фізичного виховання учнівської молоді України стало прийняття у 1994 р. Закону України «Про фізичну культуру і спорт», який визначив «загальні правові, організаційні, соціальні та економічні основи діяльності у сфері фізичної культури і спорту країни, регулює суспільні відносини у створенні умов для розвитку фізичної культури і спорту» [61]. Згідно з цим законом (редакція 1994 р.) незначна кількість стратегічного планування та документів контролю був призупинений розробкою та ратифікуванням «Концепції фізичного виховання в системі освіти України» [86, с. 50-54] та «Державних тестів і нормативів оцінки фізичної підготовленості населення України» (втратили чинність 05.11.2008 р.) [124], «Державної програми розвитку фізичної культури і спорту в Україні», для створення яких були запрошені відомі науковці сфери фізичної культури і спорту, а саме: В. Ареф'єв, М. Бака, А. Єфімов, М. Жмарьов, В. Запорожанов, М. Зубалій, В. Кубасов, Ю. Мічуда, П. Савицький, В. Столітенко, Б. Шиян тощо.

Продовження розвитку теорії та методики фізичного виховання в українській школі пов'язане з підписанням Закону України «Про освіту» [60], що став поштовхом для активної роботи над актуальними

державними стандартами загальної освіти учнівської молоді. Проект стандарту під назвою «Вимоги до навчальних програм фізичного виховання в системі освіти України (основи стандарту фізичного виховання)» було оприлюднено у січневому номері журналу «Педагогіка і психологія» 1996 р. (авторська група у складі В. Ареф'єва, М. Зубалія, Р. Раєвського, Т. Ройко, М. Третякова) [62, с. 115-118].

Необхідно зазначити, що проблеми фізичного виховання стають актуальними і для інших педагогічних журналів України цього часу. Протягом 1995-1996 рр. журнал «Початкова школа» систематично знайомить читачів – вчителів фізичної культури, інструкторів та тренерів секцій, гуртків і дитячо-юнацьких шкіл із першим українським «Словником спортивних термінів» [64-74] та із заснованим фаховим науково-методичним журналом «Фізичне виховання в школі» (видають з 1996 р. до теперішнього часу).

Поява першого стандарту, його інноваційність знаменувала виокремлення вісім освітніх галузей, серед яких «Фізичну культуру і здоров'я», зміст програми якої розробляли наукові співробітники лабораторії фізичного виховання Інституту проблем виховання АПН України у складі Е. Вільчковського, М. Зубалія, А. Борисенка, В. Новосельського, О. Остапенка. Цей факт викликала неабияке обговорення як у колах науковців, так і серед практиків. Новий варіант базового стандарту було представлено на Всеукраїнській науково-практичній конференції «Стандарти загальної середньої освіти. Проблеми, пошуки, перспективи» [20, с. 117-119]. «Робота над помилками» визначила потребу поетапного введення цих стандартів, забезпечення дотичної загальної середньої освіти в різних типах навчальних закладів, дотримання єдиного освітнього простору, а також наголосила на пріоритетності мінімізації навчального навантаження на учнів. Результатом ґрунтовної апробації та доопрацювання, зокрема Базового навчального плану, стало

оприлюднення проєкту Державного стандарту освітньої галузі «Фізична культура і здоров'я» у журналі «Фізичне виховання у школі» [45, с. 3-12].

Матеріали цього журналу надалі сформували основу для науково-методичних вимог до складання програм з фізичної культури, вимог до фізичного виховання школярів, учнів і студентів, методичних вимог щодо змісту базової програми з фізичної культури, пропозицій щодо нормативних актів з фізичного виховання у навчально-виховній сфері [174, с. 58].

Аналіз стану фізичної підготовленості учнів тогочасних українських шкіл стимулював створення «Державних тестів і нормативів оцінки фізичної підготовленості населення України» [42]. Результативних засобом перевірки їх ефективності став перший Всеукраїнський конкурс «Учитель року – 97», номінація «Фізична культура» (14-20.05.1997 р.) [28]. Таке практичне впровадження мало низку як позитивних, так і негативних ознак чинної навчальної програми «Фізична культура» для 1-11 класів та інших регламентуючих документів з фізичного виховання. Це надалі спричинило проєктування «Концептуальних засад подальшого розвитку фізичної культури і спорту в Україні», затвердження «Концепції фізичного виховання в системі освіти» [86, с. 2-7], «Цільової комплексної програми «Фізичне виховання – здоров'я нації» (всі 1998 р.) [177], видання нової навчальної програми для загальноосвітніх навчальних закладів «Фізична культура» для 1-11 класів [172], що базувалися на основі «Державних вимог до навчальних програм з фізичного виховання в системі освіти» (1998 р.) [41, с. 32-34].

Автори навчального посібника «Методика фізичного виховання учнів 1-11 класів» М. Зубалій, Л. Волков, С. Жевага, В. Івашковський, А. Ільченко, В. Мудрік, І. Мудрік, О. Остапенко, Є. Столітенко, аналізуючи цю програму, звернули увагу на фіксацію мінімального рівня обов'язкової фізкультурної освіти, вмінь, навичок і рухового режиму

учнів, що гарантуватиме держава на всіх етапах навчання в загальноосвітніх навчальних закладах [95, с. 114].

Прийняття «Закону про загальну середню освіту» 1999 р. (втратив чинність на підставі Закону № 463-IX від 16.01.2020 р.) зумовило перехід до нової структури і змісту 12-річної шкільної освіти [59, с. 230]. Реформаторський характер «Закону про загальну середню освіту» проявлявся у тому, що вперше на законодавчому рівні було зафіксовано кількість навчальних годин на кожен клас і обов'язкових робочих днів на навчальний рік, зі свого боку вплинуло на зміни у розподілі часу між освітніми галузями в «Базовому навчальному плані», а надалі – зумовило удосконалення змісту освітніх галузей, скорочення обов'язкового класно-урочного навантаження на учнів, переосмислення ролі самостійної домашньої роботи тощо. Однак усі ці зміни не стосувались фізичного виховання, оскільки мінімальна кількість годин на тиждень на фізичну культуру не була вказана, а врахування потреби організму учнівської молоді у фізичній активності взагалі не було передбачено. Така ситуація, на думку М. Зубалія, Л. Волкова, С. Жеваги, В. Івашковського, А. Ільченко, В. Мудріка, І. Мудріак, О. Остапенко, Є. Столітенко, М. Тимчик, А. Шинкарюка, стала причиною «загальнонаціональної катастрофи у стані фізичного розвитку і здоров'я більшості школярів» [95, с. 125]. В. Столітенко та А. Попов запропонували ввести урок футболу як третій урок фізичної культури в загальноосвітніх школах (пізніше було названо уроком фізичної культури з елементами футболу). З метою вирішення нагальних проблем було організовано Всеукраїнську науково-практичну конференцію «Впровадження уроку з футболу в середніх закладах освіти» (26-27 травня 1999 р., м. Київ), підготовлено навчальну програму «Основи здоров'я і фізична культура» для 1-11 класів загальноосвітніх навчальних закладів [111] з поглибленим вивченням футболу, видано навчально-методичний посібник «Футбол у школі» [24], проведено круглий стіл «Фізичне виховання шкільної молоді України»

(1999 р.), запроваджено розробку проєкту державного стандарту лише освітньої галузі «Фізичне виховання», обговорено «Державні вимоги до навчальних програм з фізичного виховання» у системі освіти, «Державні вимоги до системи фізичного виховання дітей, учнів та студентської молоді», «Положення про заліки з фізичного виховання» тощо [12, с. 51-55].

Проте введення нового для початкових класів предмету «Основи здоров'я», поява освітньої галузі «Здоров'я і фізична культура» (розрахованої на 2 уроки «Фізичної культури» і 1 урок «Основи здоров'я»), за твердженням М. Зубалія, переставило акцент на загальне здоров'я [75, с. 263-271].

Не зважаючи на створення «Типового навчального плану» 4-річної початкової школи, визначення обсягів і характеру навчального навантаження, розробку та апробацію нової програми «Основи здоров'я», нову систему оцінювання досягнень, методичних посібників для вчителів тощо, враховуючи «Державні вимоги до навчальних програм з фізичного виховання в системі освіти» та різке зниження рівнів фізичної підготовленості й погіршення стану здоров'я учнів, науковці лабораторії фізичного виховання Інституту проблем виховання АПН України розпочали розробку змісту альтернативної освітньої галузі «Фізична культура і здоров'я», розрахованої на 3 і більше уроків фізичної культури на тиждень. Проте опублікування проєкту освітньої галузі «Здоров'я і фізична культура» та навіть лобіювання Академією педагогічних наук України й Міністерством освіти і науки України не дали можливості розвитку альтернативи [80].

Водночас відбулось публічне обговорення серед учителів фізичної культури, студентів вищих педагогічних навчальних закладів та інших фахівців фізичного виховання інноваційних «Критеріїв оцінювання навчальних досягнень учнів з фізичної культури» за 12-бальною системою, які теж, на жаль, не були затверджені.

Однак необхідність активізації рухової активності учнів була настільки актуальною, що співпраця лабораторії фізичного виховання та Федерації футболу України зреалізували підписання договору з Міністерством освіти і науки України про офіційне введення у школах уроків футболу (2001 р.) та підготовці листа № 1/9 – 246 від 23.07.2001 р. того ж Міністерства «Про введення уроку футболу в загальноосвітніх закладах I-III ступенів» [80, с. 164].

Крім того, введення уроку з футболу дозволило виконати норму статті 12 Закону України «Про фізичну культуру і спорт» та Цільової комплексної програми «Фізичне виховання – здоров'я нації», а також ввести «розвантажувальний» формат, починаючи з 1 вересня 2001 р. в усіх загальноосвітніх закладах I-III ступеня [80, с. 430]. Основними причинами невиконання державних вимог, на думку М. Зубалія, були тогочасне скорочення всього відділу фізичного виховання в МОН України, проблеми з кадровим складом та передача незначної долі керівних функцій Центральному спортивному клубу «Гарт» [62, с. 115-118].

Значна підтримка Федерації футболу України дала змогу того ж року підготувати і видати нову навчальну програму «Основи здоров'я і фізична культура» (розробники М. Зубалій, В. і Є. Столітенко), що забезпечила викладання футболу у 1-11 класах [112]. Зasadничим принципом цієї програми стало диференційоване використання засобів фізичної культури на уроках з учнями різної статі та віку, з урахуванням стану їхнього здоров'я, рівнів фізичного розвитку та підготовленості. Навчальний матеріал структурували на три і більше уроків на тиждень, з яких один був обов'язковий урок фізичної культури з елементами футболу для хлопців і дівчат. Натомість 34 години в кожному класі передбачали вивчення теорії, фізичну, технічну і тактичну підготовку учнів, виконання домашніх завдань та складання контрольних нормативів і тестів. Уроки фізичної культури з елементами футболу проводили як на свіжому повітрі з використанням необхідного обладнання, так і в спортивних залах з

обов'язковим дотриманням установлених вимог та заходів щодо запобігання травматизму. Основною метою цього предмета були виокремлені такі напрями, як: «збереження й зміцнення здоров'я, розвиток основних фізичних якостей, рухових здібностей і підвищення рівня фізичної підготовленості учнів. У процесі його вивчення враховували найсприятливіші вікові й анатомо-фізіологічні періоди розвитку та оздоровлення організму школярів; розкривали значення занять фізичними вправами для здоров'я учнів; розвивали основні фізичні якості та рухові здібності; формувалися вміння і навички здорового способу життя, проведення корисного дозвілля та активного відпочинку; формували знання, вміння і навички дотримання особистої гігієни, загартування організму, профілактики захворювань, запобігання травматизму, дотримання правил техніки безпеки; розвивали вміння і формували навички використання фізичних вправ для запобігання порушення постави та зняття втоми учнів» [112]. Вагомою характеристикою програми, на нашу думку, стало варіювання кількості годин для проходження розділів та врахування регіональних умов проведення уроків фізичної культури з елементами футболу [там само].

Завдання предмета «Основи здоров'я і фізична культура» (2002 р.), який вивчали в усіх класах і який був інтегрований з хореографією, гігієною, біологією, анатомією і фізіологією людини, музикою тощо, були спрямовані на розвиток в учнів основних фізичних якостей та рухових здібностей; формування необхідних рухових навичок та вмінь; виховання інтересу і звички до занять фізичними вправами; виховання бережливого ставлення до свого здоров'я як найвищої соціальної цінності особистості; формування основ здорового способу життя та безпеки життєдіяльності; формування усвідомленої установки на необхідність розвивати свої фізичні якості та рухові здібності; виховання морально-вольових і психологічних якостей особистості [112, с. 3-4]. Матеріал навчальної програми був розрахований на три і більше обов'язкових уроків на

тиждень, з яких виділи один урок фізичної культури з елементами футболу (34 години на навчальний рік) [112, с. 3-4].

Ефективність впровадження цієї програми, організація фізичного виховання в кожній окремій школі та досягнення кожного учня визначали за результатами орієнтовних комплексних тестів оцінки фізичної підготовленості – 6 вправ упродовж року і 6 наприкінці (протягом кожного навчального року з учнями основної групи здоров'я). Ці тести об'єднали фізичні вправи, що виявляли рівень розвитку фізичних якостей в школярів. Для проведення цього тестування протягом навчального року учитель фізичної культури застосовував змагальний метод. Отримані оцінки зараховували до Державної підсумкової атестації навчальних досягнень учнів у системі загальної середньої освіти [112].

Такі нововведення потребували систематичного опрацювання нормативно-правових та програмових документів, що регламентували фізичну культуру дітей та молоді. З метою структурування освітніх галузей, чіткого визначення співвідношення вимог до результатів навчання і їх меж, вивчення можливостей профілізації старшої школи тощо, а також редагування другої версії «Державного стандарту базової і повної загальної середньої освіти» у 2002 р. були створені творчі колективи з науковців і практиків. Група науковців під керівництвом директора Інституту проблем виховання АПН України, академіка І. Бега розпочала доопрацювання стандарту освітньої галузі «Здоров'я і фізична культура». Тривала робота (2002-2003 рр.) відтворила сучасне бачення фахівців мети і завдань загальноосвітніх навчальних закладів безпосередньо у збереженні здоров'я, фізичному гарті та вихованні, потребі у фізичній активності протягом життя, зацентувала зміст освітньої галузі «Здоров'я і фізична культура» й відшліфувала вимоги до загальноосвітньої підготовки учнів основної і випускників старшої школи [62, с. 115-118].

У цей же ж період була започаткована стандартизація системи освіти України, зокрема проєкт стандарту «Вимоги до навчальних програм

фізичного виховання в системі освіти України (основи стандарту фізичного виховання)» (1996 р.), «Основні вимоги до змісту базового стандарту з фізичного виховання учнів 1-11 класів школи» (1996 р.), проєкт Державного стандарту освітньої галузі «Фізична культура і здоров'я» (1997 р.), «Державні вимоги до навчальних програм з фізичного виховання в системі освіти» (1998 р.), «Державні тести і нормативи оцінки фізичної підготовленості населення України» (1997 р.) тощо.

Аналіз програмного забезпечення практичного змісту фізичного виховання, здійснений в дослідженнях українських фахівців свідчить, що на його розвиток значний вплив здійснив Державний стандарт базової і повної загальної середньої освіти, затверджений Постановою Кабінету Міністрів України № 24 від 14.01.2004 р. [132]. Основними ознаками цього впливу були: визначення вимог до освіченості учнів і випускників школи; державні гарантії у досягненні результатів у процесі навчання; виокремлення Базового навчального плану, характеристики інваріантної та варіативної складових змісту базової і повної загальної середньої освіти [43, с. 149].

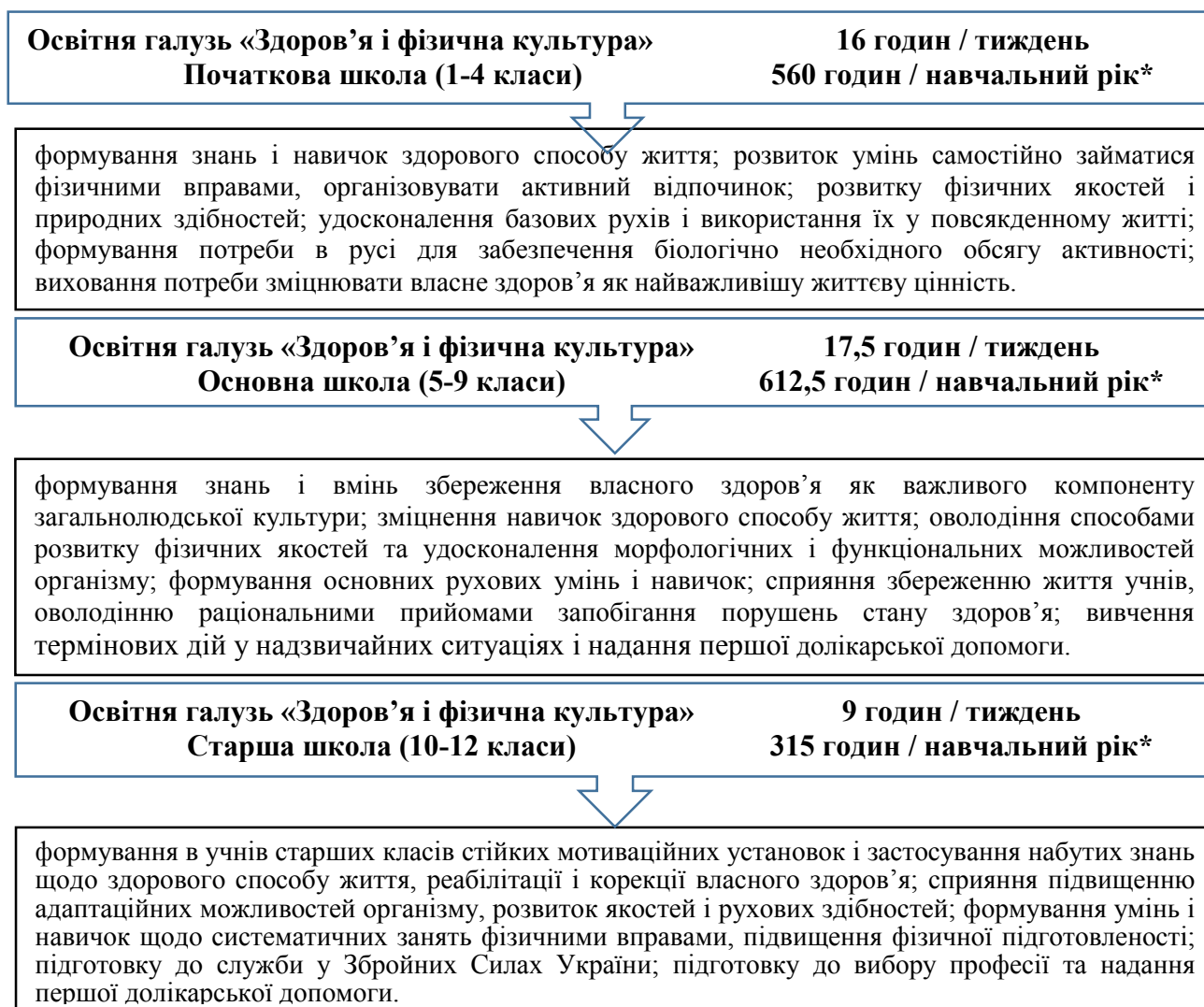
Серед значних досягнень цього впливу можемо виокремити увагу «до навчання українськознавчої спрямованості, що реалізовувалось безпосередньо через народні ігри та ігрові вправи, загартувальні традиції, розваги і свята тіловиховного напрямку; освітню галузь «Здоров'я і фізична культура», Базовий навчальний план, навчальні програми з фізичної культури, підручники і навчально-методичні посібники, видані українською мовою [43, с. 149-158].

До речі, у змісті Державного стандарту також було посилено необхідність індивідуалізації та диференціації навчання, його профільності, зокрема у старшій школі, виокремлено вагомість запровадження особистісно орієнтованих педагогічних технологій, наголошено на ролі соціальної, комунікативної, комп'ютерної,

фізкультурно-спортивної та інших видів компетентності учнів [там само, с. 151].

Наступність в освіті стала актуальним акцентом в стандарті 2004 р.: задля підвищення рівня загальної освітньої підготовки учнів (уміння отримувати інформацію з різних джерел, засвоювати, поповнювати та самостійно оцінювати її, застосовувати різні способи пізнавальної і творчої діяльності тощо) необхідно, на думку розробників, забезпечити між ступенями шкільної освіти послідовність і перспективність як змісту, так і вимог щодо його засвоєння дітей та учнівської молоді. Так, вимоги до рівня підготовки було подано за галузевим принципом у 7 освітніх галузях як логічне продовження змісту відповідних освітніх галузей Державного стандарту початкової освіти. Зміст освітньої галузі «Здоров'я і фізична культура» реалізовано в системі навчальних предметів «Основи здоров'я» і «Фізична культура, які забезпечені навчальними програмами, підручниками й навчально-методичними посібниками. Тоді зміст освітньої галузі «Здоров'я і фізична культура» намагались реалізувати за такими змістовими лініями:

– фізичне здоров'я людини – особливості формування власного організму та його фізичного розвитку; основи здорового способу життя та занять фізичною культурою як основним засобом фізичного самовдосконалення; переваги систематичних занять фізичною культурою, корекції власного здоров'я; переваги регулярного проведення активного дозвілля, формування навичок надання першої долікарської допомоги; змістові лінії «Духовне здоров'я людини» та «Соціальне здоров'я людини» були спрямовані на ознайомлення учнів із: засадами соціальної адаптації, підготовки до дорослого життя та професійного самовизначення; способами формування духовного здоров'я; основами збереження та зміцнення здоров'я; умовами формування стійкої мотивації дотримуватись здорового способу життя, захисту Батьківщини.

*Рис.5.3 Зміст освітньої галузі «Здоров'я і фізична культура»,
погодинний тижневий та річний розподіл*

Зміст освітньої галузі «Здоров'я і фізична культура», погодинний розподіл представлений на рис.5.3 [42, с. 149-158].

При цьому години занять фізичною культурою цієї освітньої галузі не враховували при визначенні гранично допустимого навантаження на учнів загальної середньої освіти.

Зміст фізичного виховання для всіх учнів основної і старшої школи визначено сталим: особистісно орієнтований підхід здійснювали через варіативність методик організації навчання, факультативні курси, фізкультурні гуртки та спортивні секції з різних видів спорту. Державний стандарт 2004 р. запропонував профільність «Фізичної культури» у старшій школі: зміст освіти з фізичної культури і вимоги до рівня

засвоєння диференціюють за 2-3 рівнями – обов’язковий рівень за Державним стандартом, профільний – за змістом навчальних програм, затверджених МОН України; академічний рівень взаємопов’язаний з предметами, що вивчають в старших класах за профільними програмами, наприклад, «Основи здоров’я» у спортивному профілі. Для учнів, які не обрали спортивну спеціалізацію, навчання організували за чинною на той час навчальною програмою з фізичної культури для старшої школи [там само, с. 153]. Інваріантна складова передбачала дотримання всіма закладами загальної середньої освіти України єдиних вимог до підготовки учнів, а варіативна – забезпечення індивідуальної орієнтованості змісту освіти з фізичної культури (для учнів спеціалізованих шкіл, гімназій, ліцеїв і колегіумів дозволяли перерозподіляти між освітніми галузями до 15% навчального часу, визначеного інваріантною частиною Базового навчального плану) [там само, с. 154].

Зміст варіативної складової за рекомендаціями Державного стандарту формував сам заклад з урахуванням особливостей регіону, його типу, фізкультурно-спортивної бази, індивідуальних потреб учнів. В основній школі «варіативні години» враховували загальну фізичну підготовку, індивідуальні заняття, консультації та факультативне навчання; у старшій (різнопрофільні навчальні групи учнів) – профільне навчання з фізичної культури, вивчення предметів за вибором учнів, заняття у спортивних секціях.

Типові навчальні плани, розроблені на основі Базового навчального плану для загальноосвітніх навчальних закладів II-III ступенів, продемонстрували різні варіанти структури, інтеграції та розподілу навчального змісту з фізичної культури за роками навчання. Базуючись на цих планах, заклади освіти складали робочі навчальні плани з чітким визначенням варіативної складової освіти з фізичної культури із врахуванням особливостей організації навчально-виховного процесу в конкретній школі.

Автори навчального посібника «Методика фізичного виховання учнів 1–11 класів» (2011 р.) констатували, що частина закладів середньої освіти запровадили по 3, 4, а деякі школи й щоденні уроки фізичної культури і, як результат, це значно підвищило рухову активність учнів впродовж дня, покращило їхню фізичну і функціональну підготовленість, загальний фізичний розвиток та стан здоров'я. Отже, «це той шлях, на який мають поступово перейти всі школи України» [95, с. 47].

Важливим етапом формування нового змісту фізичної культури стала розробка навчальних програм для початкової, основної і старшої школи, що забезпечували результативність перехідного на 12-річний термін шкільного навчання період. Вони поступово були замінені на нові навчальні програми – «Фізична культура» 1–4 класи. Програму для основної та спеціальної медичних груп загальноосвітніх навчальних закладів» (2006 р.) підготували М. Зубалій, В. Дерев'янку, О. Лакіза та інші [171]. Основною метою предмета «Фізична культура» за цією програмою стало збереження й зміцнення здоров'я; розвиток фізичних, соціальних, психічних і духовних якостей; формування природних рухових здібностей; підвищення рівня фізичної підготовленості школярів в умовах середовища, що постійно змінюється.

Основним організаційно-педагогічним принципом цієї програми було визначено диференційоване впровадження засобів фізичної культури на уроках з урахуванням віку і статі учнів, стану їхнього здоров'я, рівня фізичного розвитку та фізичної підготовленості.

Зазначену мету реалізували шляхом дотримання сенситивних вікових та анатомо-фізіологічних періодів розвитку організму дітей молодшого шкільного віку; врахування вагомості фізичних вправ для зміцнення здоров'я учнів; розвитку фізичних якостей; формування знань, вмінь і навичок здорового способу життя, особистої гігієни; проведення корисного дозвілля та активного відпочинку; загартування організму, профілактики захворювань та травматизму; становлення умінь і навичок

використання фізичних вправ для запобігання порушення постави та зняття втоми учнів (див. рис.5.4).

<i>Навчальні</i>	<i>Розвивальні та оздоровчі</i>
<p>під час вивчення учнями рухливих і народних ігор, елементів спортивних ігор, видів спорту, основ техніки виконання ЗРВ, спортивних, гімнастичних, акробатичних, легкоатлетичних, ігрових і танцювальних вправ, художньої і ритмічної гімнастики; отримання елементарних знань, умінь і навичок дотримання режиму дня, правил техніки безпеки, особистої гігієни, загартування організму, ведення здорового способу життя та підвищення працездатності.</p>	<p>під час формування в учнів фізичних якостей і рухових здібностей; умінь і навичок використання фізичних вправ для запобігання порушення постави і зняття втоми; отримання основ знань про фк, власне здоров'я; підвищення рухової активності як основи розвитку людського організму, його органів і систем; отримання елементарних знань про рухливі, народні й спортивні ігри, гімнастику, акробатику, танцювальні вправи, туризм, плавання, кросову підготовку, ковзанярський і лижний спорт.</p>
<i>Пізнавальні</i>	
<p>під час розвитку й розширення світогляду, елементарних уявлень учнів щодо фізичної культури, масового спорту, туризму, плавання, основ здоров'я та здорового способу життя; ознайомлення з українською народною фізичною культурою, спортивними традиціями, національними іграми, забавами, визначними українськими спортивними діячами, вченими, тренерами, спортсменами, спортивними командами та їхніми виступами на Олімпійських іграх, чемпіонатах світу, Європи та інших міжнародних змаганнях;</p>	
<i>Виховні</i>	
<p>виховання інтересу і звички до регулярних занять фізичними вправами; цікавості до українських народних ігор, національних, народних і олімпійських видів спорту; бережливого ставлення до особистого здоров'я; формування стійких мотиваційних установок на здоровий спосіб життя задля зміцнення власного здоров'я, індивідуальної установки на необхідність розвивати свої фізичні якості та рухові здібності; виховання морально-вольових і психологічних якостей особистості.</p>	

Рис.5.4 Напрями реалізації цілей «Фізична культура» 1–4 класи.

Програма для основної та спеціальної медичних груп загальноосвітніх навчальних закладів» (2006 р.)

Програма окреслила такий розділ власних цілей, як: навчальні, розвивальні, оздоровчі, пізнавальні та виховні та визначила напрями їх реалізації. Так, навчальні цілі втілюють під час вивчення різноманітних рухливих, народних та спортивних ігор, окремих видів спорту та основ їх техніки: легкої атлетики, гімнастики та акробатики, лиж, туризму та плавання; виконання загальнорозвиваючих і танцювальних вправ; отримання елементарних знань, умінь і навичок дотримання режиму дня, правил техніки безпеки, особистої гігієни, загартування організму, ведення здорового способу життя та підвищення працездатності. Аспекти реалізації

розвивальних та оздоровчих цілі представлені на рис. 5.4 [171]. Пізнавальні цілі, за задумом розробників, реалізовуватимуть через розвиток й розширення світогляду дітей, елементарних уявлень про фізичну активність, масовий спорт, основи здоров'я та здорового способу життя, українські народні виховні та спортивні традиції; знайомство з визначними українськими вченими, тренерами, спортсменами, командами та їх досягненнями. І відповідно виховні цілі охоплюють виховання в учнів 1-4 класів інтересу і звички до регулярних занять фізичною активністю; до українських народних ігор, національних, народних і олімпійських видів спорту; бережливого ставлення до власного здоров'я; формування стійких мотиваційних установок на здоровий спосіб життя та необхідність розвитку фізичних якостей, рухових здібностей; виховання морально-вольових і психологічних якостей особистості тощо [там само, с. 6-8].

Основними темами для учнів початкової школи були вибрані рухливі й народні ігри та забави, гімнастика, легка атлетика, спортивні ігри, плавання, туризм, кросова, лижна і ковзанярська підготовка, а також теоретико-методичні знання з фізичної культури, основ здорового способу життя, гігієни та техніки безпеки тощо. Зміст предмета «Фізична культура» інтегрували з хореографією та естетикою, а в процесі їх вивчення здійснювали міжпредметні зв'язки з анатомією і фізіологією людини, біологією, музикою та іншими навчальними дисциплінами. Школярі також опановували основи особистої гігієни, організації найпростіших форм самостійних занять поза школою та за місцем проживання [171].

Наступними формами оптимізації, визначені програмою, стали фізкультурно-спортивні заходи і змагання, в програму яких входили вправи комплексних тестів та елементи видів спорту, туристичні походи; спортивні секції з обраних учнями або традиційних для певної школи видів спорту.

Особливістю навчальної програми «Фізична культура» (2006 р.) було те, що в її тексті чітко не визначена кількість годин на розділи, а вчителів

фізичної культури зобов'язали при плануванні більшу частину часу приділяти практичному навчанню за пріоритетними напрямками із врахуванням певних місцевих умов, наприклад, місць проведення уроків фізичної культури або традиційних видів фізичної активності. Саме показник пріоритетності тих чи тих елементів програми (традиції закладу, умови проведення уроків, наявність спортивного обладнання та інвентарю, фізичної підготовленості учнів кожного класу) дав змогу учителям фізичної культури змінювати кількість навчальних годин, відведених для їхнього вивчення в обсязі не більш 20% від загальної кількості годин. Тому кількість годин, відведених для вивчення предмета «Фізична культура» – 3 і більше уроки на тиждень. Ще однією характерною рисою став акцент на керівництві уроками фізичної культури у початкових класах відповідними фахівцями або підготовленими вчителями. Щоправда, вимоги до процесу підготовки вчителів початкових класів в програмі непрописані [171].

Звичайно, що зміни у програмовому забезпеченні торкнулись і старшої школи. Зміст навчальної програми «Фізична культура» для 5-12 класів загальноосвітніх навчальних закладів, затвердженої Міністерством освіти і науки України у грудні 2004 р. й виданої у 2005 р., був спрямований на формування ключових компетентностей: соціальних, мотиваційних та функціональних, які поступово розширили й удосконалили у процесі вивчення предмета «Фізична культура» [173].

Ця навчальна програма передбачала реалізацію змісту в обсязі 3 годин на тиждень, але чітко не встановлювала кількість годин для вивчення тих чи тих розділів й тем і зобов'язувала вчителів при плануванні більшу частину відведеного часу приділяти навчанню і засвоєнню пріоритетного навчального матеріалу. Наприклад, за наявності в закладі басейну було рекомендовано виділяти 12 годин для продовження навчання плавання як важливому засобу загартування, зміцнення здоров'я та збереження життя.

Також ця програма вперше регламентувала обов'язкові окремі уроки фізичної культури для юнаків і дівчат, учнів 10-12 класів та рекомендувала, за наявності умов, розділити урок фізичної культури також в 5-9 класах. Ще однією суттєвою відмінністю програми була можливість розробки та впровадження регіональних навчальних програм з фізичної культури, на основі базової (що узгоджувались з обласними управліннями освіти і науки державних адміністрацій та затверджувались Інститутом інноваційних технологій і змісту освіти Міністерства освіти і науки України) або внесення змін і доповнень до змісту в обсязі не більше 10% від загальної кількості годин на навчальний рік.

Наступним кроком у розвитку змісту навчального матеріалу стала програма для 10-12 класів загальноосвітніх навчальних закладів зі спортивного профілю (2005 р.) [80, с. 531-555], яку можна вважати специфічною «відповіддю» на положення Закону України «Про загальну середню освіту», постанову Кабінету Міністрів України від 16 листопада 2000 р. «Про перехід загальноосвітніх навчальних закладів на новий зміст, структуру і 12-річний термін навчання» (2000 р.) [80, с. 126–128], Концепції профільного навчання в старшій школі (2003 р.) [85], Державного стандарту базової і повної загальної середньої освіти (2004 р.), Типових навчальних планів для профільного навчання на III ступені загальноосвітніх навчальних закладів (2003 р.) [139], Національної доктрини розвитку фізичної культури і спорту (2004 р.) [80, с. 100-109].

Підходи до організації профільної фізкультурної освіти в старших класах загальноосвітніх навчальних закладів, закладені у вище названих документах та реалізовані в програмі, уможливили врахувати індивідуальні особливості, потреби, зацікавлення і нахили старшокласників у виборі спортивного профілю та орієнтації їх на майбутню професійну діяльність. Відповідно основною метою цієї програми «зі спортивного профілю» стало ознайомлення старшокласників з основними формами і методами професійної діяльності в цій сфері, що

реалізували шляхом зростання їх спортивної майстерності в обраному виді спорту, створенням стійких уявлень про специфіку спортивної діяльності, інтересу до неї, а також професійного розвитку в умовах реформування сучасного суспільства.

Зміст цієї програми ґрунтувався на принципах наступності та неперервності, варіативності й альтернативності, гнучкості, особистісної орієнтованості та діагностико-прогностичної реалізованості і передбачав виявлення рухових здібностей старшокласників задля доказової орієнтації на певні види спорту і майбутньої професійної підготовки. Вагомим внеском варто вважати використання інноваційних технологій і відповідного навчально-методичного забезпечення, розподіл учнів у класах, групах і секціях за рівнем підготовки, інтересами, потребами, здібностями й нахилами до певного спортивного профілю. Тобто впровадження програми зі спортивного профілю дало змогу учням старших класів самостійно обирати види спорту – спортивні ігри, легку атлетику, гімнастику, плавання, туризм. Крім того, була передбачена можливість зміни обраного учнем спортивного профілю [80, с. 531-555].

Навчальна програма об'єднала обов'язковий і змінний модулі. Обов'язковий враховував загальноосвітню й загальну фізичну підготовку (3 години на тиждень), змістовні складові чинної на той момент навчальної програми з фізичної культури, змінний – спеціалізовану підготовку, засновану на обраному виді спорту (ще 2-3 години на тиждень). За задумом реалізували тісні міжпредметні зв'язки з такими дисциплінами, як: анатомією і фізіологією, біологією, психологією, Захистом Вітчизни, теорією і методикою фізичного виховання і спорту, музикою, хореографією, естетикою, фізикою, географією, природознавством, основами здоров'я, безпекою життєдіяльності тощо. Модульно-тематична будова програми визначала модулями «Баскетбол», «Гандбол», «Футбол», «Легку атлетику», «Гімнастику», «Атлетизм», «Плавання», «Спортивний туризм», «Лижну підготовку» із фіксованою кількістю годин у кожному

класі на навчальний рік. Обсяг розподіляли таким чином: 5 годин на тиждень у 10-11 класах та 6 годин – у 12 класі, і ще 10 годин резервного часу у кожному класі для нестандартних ситуацій (несприятливі погодні умови, карантин) [80, с. 540].

Причинами недостатньо широкого впровадження спортивних профілів в загальноосвітніх навчальних закладах країни стали низький рівень матеріально-спортивної бази, недостатня кількість спортивного обладнання та інвентарю й непереконалива якість підготовки самих вчителів до такої спеціалізованої роботи. Серед тих шкіл, що ввели таку профільність, частина створила спортивні класи та окремі профільні групи, деякі – організували профільне навчання за індивідуальними планами і програмами під контролем учителів фізичної культури, а окремі – створили динамічні профільні групи, зокрема й різновікові, з конкретного виду спорту.

Завершення переходу на 12-річний термін навчання вимагало термінового впровадження нової навчальної програми з фізичної культури. На відміну від попередніх, у змісті програми для 5-9 класів загальноосвітніх навчальних закладів (2009 р.) було наголошено на варіативності, а саме планування навчального матеріалу відповідно до віку і статі, їх інтересів, кадрового та матеріально-технічного забезпечення навчання [106]. Перелік варіативних модулів (обов'язкові враховували теоретико-методичні знання й загальну фізичну підготовку, а варіативні модулі – легку атлетику, гімнастику, плавання, футбол, баскетбол, туризм, аеробіку, бадмінтон) кожний навчальний заклад мав можливість формувати самостійно, а на їх вивчення відводили приблизно однакову кількість годин. Так, в 5 класі на 1 модуль відводили 21 годину, відповідно 5 модулів – 105 годин на рік. А можливість збільшення або зменшення кількості годин на вивчення того чи того модуля не була передбаченою. При цьому вчитель фізичної культури враховував 5 річний цикл вивчення кожного модуля [106].

На відміну від попередніх, програма 2009 р. акцентувала роль домашніх завдань для самостійного виконання вправ, вивчених на уроках фізичної культури фізичних вправ, тобто в ній розписані необхідні фізичні вправи, наведена їх послідовність та кількість повторень, інтервали відпочинку, засоби контролю, навіть запропоновані різноманітні варіанти відміток про виконання. Програма рекомендувала учителям фізичної культури складання індивідуальної програми з фізкультурно-оздоровчих занять за потреби, а вже у 8-9 класах такі програми складаються у тісній співпраці вчителя і учня. Крім того, такі самостійні заняття дали можливості учню отримати додаткові оцінки. Отже, індивідуалізація зазначеної програми сприяла диференційованому підходу до організації навчального процесу з фізичної культури із урахуванням стану здоров'я, рівня фізичного розвитку й підготовленості, мотивації та зацікавлень до занять фізичними вправами, зокрема за місцем проживання [106].

Сучасна освітня перебудова – «Нова українська школа», запроваджена з початку навчального 2018-2019 рр. для початкових, 1-4 класів та з вересня 2022 р. для 5 класів внесла в освітній процес низку новацій, а саме: компетентнісний, діяльнісний підхід як засади навчання, втілення основних наскрізних умінь через засоби кожного предмета чи інтегрованого спецкурсу, провадження принципів педагогіки партнерства та дитиноцентризму, автономія закладів освіти тощо [162, с. 130-133].

Дослідники, які здійснили аналіз нормативного забезпечення сучасної фізичної культури в школі, Н. Сороколіт та Р. Чопик виокремили низку специфічних ознак «Нової української школи» (НУШ), розділивши їх за напрямками:

- особливості стандартів;
- особливості організації самого процесу;
- особливості програмного забезпечення;
- оцінювання навчальних результатів [162, с. 130-133].

Так, основною особливістю стандартів НУШ в 1-4 та 5-9 класах є однакова кількість змістових ліній, за якими поділені вимоги, виокремлені результати навчання, поставлені перед педагогами та здобувачами освіти державою (див. табл. 5.2).

Таблиця 5.2

Результати та орієнтири оцінювання фізкультурної освітньої галузі (НУШ) у 1-4 та 5-9 класах [136; 137].

	Стандарт початкової освіти / Змістовні лінії	Стандарт базової середньої освіти / Змістовні лінії
1	заняття руховою активністю, фізичною культурою та спортом; демонстрація рухових умінь та навичок, використання їх у різних життєвих ситуаціях;	формування психічної та соціально-психологічної сфер особистості засобами фізичного виховання;
2	вибір фізичних вправ для підвищення рівня фізичної підготовленості;	систематичні заняття фізичними вправами, володіння технікою фізичних вправ;
3	дотримання правил безпечної і чесною гри, вміння боротися, вигравати і програвати; усвідомлення значення фізичних вправ для здоров'я, задоволення, гартування характеру, самовираження та соціальна взаємодія, які відображають завдання фізичного виховання (освітні, оздоровчі, виховні).	усвідомлення значення фізичної/рухової активності для підтримування стану здоров'я та задоволення у процесі фізичного виховання.

Аналіз стандарту базової середньої освіти та основні трансформації фізичної культури, пов'язані із його ратифікацією, дає змогу констатувати, що продовження визначення обов'язкових очікуваних результатів від початкової до середньої школи збережене лише удвох напрямках – систематичності занять фізичними вправами, володінні їх технікою та усвідомлення ролі рухової активності в формуванні та збереженні здоров'я, а також задоволення від процесу фізичного виховання [133; 134; 135; 136; 137; 140].

Змістова лінія «Вибір фізичних вправ для підвищення рівня фізичної підготовленості» (початкова школа) не знайшла своєї пролонгації в стандарті базової середньої освіти галузі, а перша лінія стандарту для

середньої освіти «Формування психічної та соціально-психологічної сфер особистості засобами фізичного виховання» – загалом відсутня у початковій освіті, тобто формується лише у 5 класі.

Позитивним моментом цього стандарту є наявність орієнтирів для оцінювання досягнення учнями вимог стандарту після закінчення кожного циклу навчання – адаптаційного (після завершення 6 класу) чи основного (після закінчення 9 класу). Це дасть можливість учителям фізичної культури порівнювати результати учнів з вимогами стандарту та коректувати педагогічний вплив.

Організація освітньої діяльності з фізичного виховання в умовах НУШ, безпосередньо її специфіка, деталізована в Типовій освітній програмі для здобувачів освіти адаптаційного циклу (5-6 класи) та циклу базового предметного навчання (7-9 класи). Виділено об'єм навантаження в годинах, його розподіл між освітніми галузями за роками навчання, затверджено варіанти типових навчальних планів, перелік модельних навчальних програм, рекомендовані форми організації освітнього процесу, описаний інструментарій оцінювання. Важливою особливістю в організації освітнього процесу є вимога укладання освітньої програми конкретного закладу загальної середньої освіти на основі Типової освітньої програми (стаття 1 Закону України «Про загальну середню освіту»). В її зміст повинні увійти комплекс освітніх компонентів, спланованих та організованих закладом освіти для досягнення учнями очікуваних результатів навчання, зокрема навчальний план (кількість годин для кожної освітньої галузі за предметами та інтегрованими курсами), перелік навчальних програм на основі модельних програм для кожної освітньої галузі, опис форм організації та системи оцінювання.

Програмне забезпечення предмета в початкових класах забезпечено двома типовими навчальними програмами, одна з яких розроблена робочою групою під керівництвом О. Савченко, а друга – під керівництвом Р. Шияна (обидві 2022 р.) [165, 68 с.; 166, 107 с.; 167, 66 с.; 168, 73 с.].

Відмінність їх від попередніх полягає, по-перше, у наявності двох змістових ліній під назвами «Рухова діяльність» та «Ігрова та змагальна діяльність» і змістовому наповненні по класах (О. Савченко), а по-друге, у розробці трьох змістових ліній, що віддзеркалюють зміст стандарту: «Базова рухова активність», «Ігрова та змагальна діяльність» та «Безпека та турбота про здоров'я» й циклової структури навчального матеріалу з фізичної культури (Р. Шиян). Важливо, що фахівці з фізичної культури мають можливість обрати програму, за якою здійснюватимуть освітній процес.

Натомість для учнів середніх класів запроваджена одна, затверджена МОН України, Модельна навчальна програма з фізичної культури (термін «модельна» трактує її як документ з орієнтовною послідовністю досягнення результатів навчання здобувачами освіти). Саме на її основі педагоги укладатимуть власну навчальну програму, зміст якої буде враховувати умови кожного закладу загальної середньої освіти.

Наступною важливою особливістю є можливість вчителя працювати за авторськими навчальними програмами, які можуть суттєво відрізнитись від вимог модельної програми, але обов'язково відповідати вимогам стандарту освіти. Модельна навчальна програма в НУШ, на нашу думку, є логічним продовженням навчальної програми 2009 р., розробленою робочою групою під керівництвом Т. Круцевич, адже використовує дві складові навчального матеріалу – інваріантну та варіативну. Інваріантна складова представлена теоретико-методичними знаннями та загальною фізичною підготовкою, засоби якої застосовують упродовж кожного уроку. Варіативна налічує 60 модулів, які вчитель разом з учнями обирають для вивчення в кожному класі. Відмінністю модельної програми в НУШ від попередниці є вимога вивчати 10-12 варіативних модулів (5-6 клас), а не 4-6. При цьому не пропагують, а навпаки, скасовують послідовне вивчення кожного варіативного модуля. На кожному уроці запропоноване одночасне вивчення 3-4 модулів.

Фахівці неоднозначно прореагували на такі інновації, називаючи їх суперечливими, такими, що обмежують вибір різних методів організації учнів. Викликала сумнів її реалізація як у сільських малокомплектних школах, так і в великих міських школах [162, с. 130-133].

Методичні рекомендації щодо оцінювання навчальних досягнень у початковій школі наголосили на відсутності оцінювання в адаптаційно-ігровому періоді (1-2 класи), використанні критеріїв рівнів компетентностей: початковий, середній, достатній, високий (3-4 класи), контролі за навчальним поступом учнів з акцентом на формуванні особистої траєкторії навчання (5-6 класи) [137; 138].

Зазначаємо відсутність вимог щодо оцінювання рівня розвитку фізичних якостей, навчальних нормативів, що, на думку фахівців-практиків, не відображає специфіки фізичного виховання та визначає предмет «Фізична культура» як другорядний. Ще одним із ефективних нововведень є запровадження формувального оцінювання, яке забезпечують не критеріями, а на основі застосування технік «Світлофор», «Тижневий звіт», «Шкала», «Дві зірки», «Сигнали рукою», «Трихвилинна пауза». Новинкою є запровадження свідоцтва досягнень учня, в якому фіксують семестрові та річні освітні досягнення; щоденника спостережень, який відображає рівень формування ключових компетентностей та наскрізних умінь, які учні здобули за семестр або рік [162, с. 130-133].

Отже, на сучасному етапі розвитку фізичної культури як навчального предмета в українській школі визначальним нормативним документом в плануванні освітнього процесу з фізичного виховання в Новій українській школі є стандарт відповідного рівня освіти (початкової чи базової середньої), між вимогами якого існує часткова наступність. Модельна навчальна програма в НУШ передусім є орієнтиром для організації освітнього процесу, ніж обов'язковою нормою, оскільки учителям надано право укладати навчальні програми на основі модельної чи авторські. До способів оцінювання не внесено визначення рівня розвитку фізичних

якостей та орієнтовних навчальних нормативів, що не відображає специфіки навчального предмета «Фізична культура». Таким чином, теорії та практиці фізичного виховання учнів в школах України притаманний систематичний поступ:

ратифіковані документи нормативно-правового регламентування – Закон України «Про освіту» (1991 р.), Закон України «Про фізичну культуру і спорт» (1994 р.), Закон України «Про загальну середню освіту» (1999 р.), постанов Кабінету Міністрів України (2000 р., 2011 р., 2018 р., 2020 р.).

та стратегічного планування – Державна національна програма «Освіта» («Україна XXI століття») (1994 р.), Концепція фізичного виховання в системі освіти України» (1994 р.), «Державні тести і нормативи оцінки фізичної підготовленості населення України» (1994 р.), «Державна програма розвитку фізичної культури і спорту в Україні» (1994 р.), Концепція фізичного виховання в системі освіти України (1998 р.), «Цільова комплексна програма «Фізичне виховання – здоров'я нації» (1998 р.). Підписано договір Федерації футболу України з Міністерством освіти і науки України про офіційне введення у школах уроків футболу (2001 р.), впроваджено Концепцію профільного навчання в старшій школі (2003 р.), Державний стандарт базової і повної загальної середньої освіти (2004 р.), Національну доктрину розвитку фізичної культури і спорту (2004 р.).

Розроблена низка навчальних програм, зокрема сучасні «Типові освітні програм» для 1-3 та 3-4 класів (О. Савченко, 2018 р.), Модельна навчальна програма «Фізична культура. 5-6 класи» для закладів загальної середньої освіти (2021 р.), «Типова освітня програма. 1-2 клас», «Типова освітня програма. 3-4 клас», розроблені під керівництвом Р. Шияна (2022 р.), Модельна навчальна програма «Фізична культура. 7-9 класи» для закладів загальної середньої освіти (2023 р.).

Формується власна, українська науково-методична платформа теорії й практики фізичного виховання учнівської молоді – статті Г. Бельського «Вплив Чорнобильської катастрофи на здоров'я дітей», В. Берзін, Е. Ясинського, Р. Раєвського «Оптимізація фізичного вдосконалення населення районів, постраждавши від аварії на ЧАЕС, як пріоритетна проблема фізкультурного руху в Україні», М. Зубалія «Підвищення опірності організму школярів засобами фізичної культури»; методичні посібники В. Завацького, Б. Грейда, А. Зимовіна «Соціальні та медико-біологічні особливості життєдіяльності дітей і дорослого населення, які постраждали внаслідок аварії на Чорнобильській АЕС», О. Куца «Особливості змісту фізичного виховання в умовах підвищеної радіоактивності», К. Віхрова «Футбол у школі» (2002 р.), довідниково-методичне видання «Книга вчителя фізичної культури», упорядниками якого стали С. Операйло, В. Єрмолова, Л. Іванова (2006 р.), С. Дятленко «Фізична культура в школі» (2009 р.), «Методика фізичного виховання учнів 1–11 класів» М. Зубалія, Л. Волкова, С. Жеваги, В. Івашковського, А. Ільченко, В. Мудрік, О. Остапенко, Є. Столітенко, М. Тимчика, А. Шинкарюка (2012 р.).

Аналіз науково-методичної літератури та практики роботи загальноосвітніх навчальних закладів засвідчує, що в сучасних умовах ведуть активний пошук шляхів удосконалення шкільної фізичної культури, зокрема активізували дослідження проблем фізичного виховання учнів початкової школи та старшого шкільного віку в дисертаційних дослідженнях І. Бакіко, Г. Безверхньої, Ю. Борисової, А. Васильчука, Л. Гнітецького, Т. Гнітецької, С. Сембрат, В. Семененко [5; 7; 13; 17; 34; 35; 158; 159]; статтях В. Бабича, Л. Барщай, І. Глазиріна, М. Булатової та Ю. Усачова, О. Дубогай, М. Дутчака, М. Євтушка, Б. Мицкана, В. Платонова, Г. Презляти [3, с. 134–139; 6, с. 18–20; 14, с. 320–354; 31, с. 28–32; 48, с. 36–40; 51, с. 158–162; 96, с. 59–64; 119, с. 3–7], монографіях Н. Бібік, В. Єфімової, А. Цьося [11; 54; 225], навчальних посібниках

Л. Волкова, В. Голуба, Г. Єдинака, О. Куца, П. Плахтія, А. Рибковського, Б. Шияна [27; 53; 90; 91; 150; 230; 231].

Наукові пошуки стосувались нормативних [36, с. 11–13; 49], організаційних [78; 89; 145; 164], методичних [18, с. 1–6; 23; 25, с. 35–40; 30; 78; 88], соціальних [109, с. 29–31; 126, с. 3–7; 153, с. 15–18; 175; 226, с. 13] сторін фізичного вдосконалення школярів. Аналіз наукових літературних джерел засвідчує, що в сучасних умовах ведуть активний пошук шляхів удосконалення шкільної фізичної культури. Зокрема пропонують вдосконалити методи й форми проведення занять фізичними вправами, покращити програмно-нормативне забезпечення, санітарно-гігієнічне забезпечення навчального процесу, підвищити рухову активність учнів, застосовувати технічні засоби навчання, удосконалити систему оцінювання.

Необхідно зазначити, що тематика проблем фізичного виховання стає актуальною у педагогічних журналах України цього часу. Журнали «Початкова школа», «Рідна школа» знайомлять читачів – вчителів фізичної культури, інструкторів та тренерів секцій та гуртків, дитячо-юнацьких шкіл з актуальними проблемами фізичного виховання і спорту, розглядають інноваційні технології фізичної активності у школі; «Освіта і управління» – знайомив фахівців із новими вимогами державних стандартів, зокрема у фізкультурній галузі. Систематично виходить фаховий науково-методичний журнал «Фізичне виховання в школі» (з 1996 р. до теперішнього часу).

5.3 Тенденції та перспективні напрями творчого використання історичного досвіду теорії і практики фізичного виховання школярів Румунії в сучасній системі освіти України

В умовах реформування освіти в Україні простежується запит на дослідження освітніх здобутків країн Європи та світу, що інтенсифікує

розбудову національної педагогіки, зокрема історичного спрямування з елементами компаративістського дискурсу.

Неупереджене історіографічне дослідження є актуальним, оскільки має відповісти на складні й суперечливі питання історіографічного процесу, презентувати досягнення та здобутки, з однієї сторони, та негативи, поразки та їх наслідки, з іншої. Історики наголошують на багаторівневості відносин сучасної України з найближчими європейськими сусідами, однією з яких є Румунія [8, с. 36-42]. Саме тому дослідження усіх аспектів інтеграції Української держави в європейський простір, відповідність вимогам та аспекти конкурентоспроможності самої системи освіти й шкільного фізичного виховання і спорту як її обов'язкової складової є на часі.

Враховуючи результати структурно-системного аналізу наукових джерел, нами було виокремлено продуктивні тенденції організації фізичного виховання учнівської молоді Румунії. Так, нами виокремлено загальні європейські та притаманні безпосередньо даній країні напрями розвитку теорії та практики фізичного виховання підростаючого покоління в сучасному освітньому просторі.

Сучасна освіта Румунії заснована на егалітарній системі безкоштовного навчання їй притаманні національна пріоритетність; відкритість; плюралістичний характер; сформованість умов для навчання державною мовою (румунською мовою), рідними мовами національних меншин або мовами міжнародного обігу. Обов'язкове навчання в румунській системі освіти триває 10 років (з 6-16 років). Національна освітня система включає державні, приватні та конфесійні навчальні заклади, охоплює наступні рівні: дошкільну, початкову, середню або гімназіальну освіту, середню або освіту в ліцеї; й характеризується використанням гнучких методів контролю і управління, оперативністю реакції на вимоги сьогодення.

Враховуючи, той факт, що сучасна Румунія – це повноцінний член і активний учасник Європейського Союзу, підписант Європейської хартії «Спорт для всіх» і «Кодекс спортивної етики», документів, що заклали принципи демократії, дотримання прав людини та етики, наголошуємо на визначенні ролі державних органів влади у підтримці й розвитку фізичного виховання, спортивного руху та рекреації, встановлення шляхів їх співпраці з неурядовими спортивними організаціями, створення відповідних структур з координації діяльності в розвитку фізичного виховання і спорту.

Дані, представлені в дослідженні свідчить про наявність офіційно визначеного часу, передбаченого навчальними програмами фізичного виховання в країнах Європи, проте засвідчено різницю між нормативними вимогами і реальністю. Отже, наголошуємо на варіювання кількості годин, передбачених на фізичне виховання в школі країн Європи (Португалія, Румунія, Сербія тощо) й посиленні тенденції контролю їх тривалості з наголосом на обґрунтоване збільшення часу безпосередньо в сучасній Румунії.

Країна активно відгукується на впровадження інноваційних інструментів, що запропоновані, зокрема, положеннями Глобального плану дій ВООЗ щодо активності на 2018-2030 рр. та низки практичних розробок, адресованих закладам освіти, учнівській молоді, батькам, місцевій владі та громадам – «Здорове місто – активне місто: посібник з планування фізичної активності за місцем проживання» (2008 р.), «Висвітлення і популяризація фізичної активності в школах: важливий елемент здоров'язберезувальної школи», «Стимулювання фізичної активності за допомогою школи: набір інструментів» (2021 р.) [235; 760; 761]. Так, загальноєвропейською тенденцією, вдало реалізованою Румунією став комплексний підхід до створення фізично активного міста, і, що важливо, формування здоров'язберезувального осередку, осередку фізичного виховання, активності і спорту для всіх без винятку мешканців

громади на локаціях закладів освіти – шкіл. Особливо важливими визначасмо

- стратегію партнерства державної, місцевої влади й громадської спільноти у зміцненні потенціалу закладів освіти;

- доступність фізкультурно-оздоровчих комплексів шкіл для занять фізичною активністю учнів та їх батьків;

- організацію якісних щоденних форм фізичного виховання для всіх – секцій, гуртків, груп здоров'я, масових заходів організованих благодійними організаціями охорони здоров'я; прогулянок та пробіжок;

- участь у національних та міжнародних масових заходах, які пропагують фізичну активність: Дні руху заради здоров'я, Міжнародного дня туризму, Дні танцю, Європейському тижні мобільності, Міжнародному місяці ходьби до школи;

- організацію сезонних заходів – родинні риболовлі, зимових змагань: катання на ковзанах, гонки на санчатах «Створи власноруч», міський триатлон, сімейні пікніки з розвагами для будь-якого віку тощо;

- проведення інноваційних подій – квестів, змагань з боулінгу, пляжного волейболу, марафонського футболу між поколіннями, заходів з орієнтування, масових фітнес та танцювальних вечірок, перегонів.

Цікавою, на нашу думку, стала ідея запровадження альтернативних видів фізичної активності для тих, хто звільнений від занять фізичною культурою на підставі рекомендацій лікаря. Адже, така практика звільнення (тимчасово або назавжди, частково чи повністю) за медичними показаннями підриває статус предмету як повноцінної складової навчальної програми. На чітким переконанням румунських педагогів, результат приніс тандем ідеї укладачів «Всесвітнього опитування щодо шкільного фізичного виховання» (2013 р.) [751, с. 114–115] й традиційний підхід до цього питання в румунських школах – «не звільнення, а інший шлях, інша пропозиція» – ойна за спрощеними правилами, боулінг,

стільникові ігри, бадмінтон, аква фітнес, програма «активний транспорт до школи і назад»: велосипед, піші переходи, туризм.

Отже, перспективними шляхами використання творчих ідей визначаємо: формування «навколо шкільного фізично активного» середовища та його доступність у позаурочний час для всіх верств населення, організація секцій, клубів для учнів та їх родин, урізноманітнення масової фізкультурно-рекреаційної роботи за рахунок інноваційних форм.

Ще одним логічним напрямом поступу стала розробка документів стратегічного розвитку національної системи освіти Румунії, зокрема шкільного фізичного виховання, сформованих адекватно вимогам європейського та світового освітнього простору, сучасним інтеграційним і глобалізаційним процесам. Так, Стратегія розвитку доуніверситетської освіти Румунії 2001–2010 рр. розглядала фізичне виховання і спорт як засоби виховання толерантності та виконання принципу «чесної гри» протягом життя суспільства, як можливі шляхи ліквідації проявів насильства та расизму. Особливим завданням стало залучення дітей та молоді із різних соціальних категорій та високим ступенем ризику до активної громадської діяльності та їх соціальна реінтеграція, формування сприятливого менталітету та позитивних та активних установок на майбутнє через освіту, фізичне виховання і спорт за принципом: «фізичне виховання = здоров'я; фізичне виховання і спорт = демократичне суспільство» [711]. Важливою складовою стало визнання фізичної активності, шкільного спорту інструментом національного самовизначення: через формування санітарно-гігієнічних звичок і знань, потреби у фізичній активності та впевненості щодо важливості наслідків фізичного виховання; знань щодо історичних традицій тіло виховання, досягнень спортсменів країни, систематичні туристичні заходи до любові до рідного населеного пункту, гордості за регіон, націю, країну [711].

Логічним продовження попередніх документів, присвячена саме вирішенню завдань шкільного фізичного виховання в Румунії XXI ст. стала Стратегія розвитку фізичного і спортивного виховання 2013–2030 рр. Основним «повідомленням» стратегії стала теза М. Кіркербі, голови Інтернаціональної асоціації спорту і культури про те, що зараз час «політичної прихильності до галузі спорту в Європі як далекоглядної ініціативи» [712, с. 1].

Одним із основних напрямів стратегії визначена систематична оптимізація освітніх програм фізичного виховання, зокрема шляхом збільшення частки рухової активності школярів, а також фінансування шкільних масових оздоровчих заходів. Крім того, документ звертає увагу на соціальні, просвітні та культурні аспекти фізичного виховання і спорту, а також питання доброчесності, прозорості та правил «fair play» [712, с. 2–4].

Зрозуміло, що повіти сучасної Румунії не реалізують такі програми за шаблоном, а розробляють власне, регіональне планування (здебільшого на 5 або 6 років) щодо розвитку фізичного виховання та спорту, опираючись на конкретні кліматичні, кадрові та матеріально технічні характеристики, виокремлюючи притаманні даній місцевості проблеми й потреби [714, с. 83–84]. Звіт за 2018–2023 рр. Тимішського повіту оприлюднив основні стратегічні напрямки на означений період – заохочення настільних видів спорту; організації та проведення різноманітних заходів та змагань; систематичного розвитку галузевої інфраструктури та розроблені конкретні дії реалізації. Так, рекомендовано наступне: пролонгація стратегії розвитку фізичного виховання і спорту в повіті дотичної до національної спортивної стратегії, щорічного моніторингу, зокрема соціально-економічної динаміки; планування та чітке виконання фінансування відповідних проєктів; розробка системи оцінювання проєктних заявок щодо осучаснення об'єктів для занять фізичним вихованням та спортом на визначений період [713, с. 83–84].

Крім того, ефективність саме такого формату планування розвитку галузі фізичного виховання і спорту в країні призвела до появи та результативної реалізації «Стратегії розвитку туризму та туристичної інфраструктури на 2020-2025 рр.» [714, с. 1–12].

Ще однією загальною європейською тенденцією стало посилення ідеї «зняття обов'язкового статусу» з уроку фізичного виховання, мотивом якого стало посиленням гурткової та секційної роботи у шкільних спортивних федераціях. Румунські педагоги (Д. Крістеа та інші), визначивши як недоліки велику кількість школярів в класах, неврахування різних інтересів у сфері фізичних вправ дітей, наголосили на однозначних плюсах «обов'язковості» навчальної дисципліни – знання вчителя про учнів, їх кількість, стать, зміст, особливості і кількість відведених годин; можливості учителів адаптувати зміст уроків до рівня підготовки вихованців, дозувати навантаження та планувати роботу за принципом «від простого до складного». Саме вирішення даних проблем і є, на думку фахівців, поштовхом до постійного розвитку уроку як основної форми фізичного виховання в школі. Що важливо, що тренування в секціях або гуртках, дотична до уроку форма фізичного виховання для шкільної молоді, визначена у науково-методичних дослідженнях та реалізована на практиці, необхідно творчо використовувати у оптимізації даної роботи у сучасних українських школах.

Актуальним для сьогодення є профілактика булінгу серед учнівської спільноти та виключення із відносин педагог-учень будь-якої форми вербальної або фізичної агресії до учня через впровадження концепції «Спорт для всіх» організацію спільних заходів фізкультурно-оздоровчої спрямованості, туризму.

Ще одним загальним трендом стало посилення економічного впливу фізичного виховання, фізичної активності населення Румунії, зокрема дітей та молоді – не тільки в контексті підготовки витривалого й освіченого, підпорядкованого та дисциплінованого покоління, а й як

інструмент профілактики та боротьби із трудовою міграцією, створення нових робочих місць та розвитку цілих регіонів. З іншої сторони, спостерігаємо відмову від мілітаристичного спрямування загальної фізичної підготовки учнів закладів освіти.

Однією із провідних національних ідей Румунії, що історично сформувались та розвиваються на даний час стала фіксація використання єдиного терміну – «шкільне фізичне і спортивне виховання», базована на тісному взаємозв'язку фізичного і спортивного виховання, практичному використанні визначення з 1924 р. та сучасного визнання комплексності виховання, реалізації освітніх, виховних та оздоровчих завдань, підпорядкуванні основним принципам і функціям феномену «фізична активності». Остаточну єдину фахову термінологію закріпили положення закону №69 про фізичне виховання і спорт (28.04.2000 р.).

Ще одна тенденція, що заснована у минулому, отримала продовження у XXI ст. – ідея єдиного закону, який би сконцентрував ефективні положення всіх попередніх законів та регламентував би всі аспекти фізичного виховання і спорту дітей та молоді, вперше впроваджена в королівській Румунії («Закон про будинок народної культури», 1921 р.), мала реалізацію в дотичному законі 1967 р., та реалізувалась в законі №69 про фізичне виховання і спорт (2000 р.), внаслідок чого, зокрема запрацювала єдина система визначень і трактувань основних термінів, яка відмінила всі різночитання. Однак, ще однією позитивною рисою нормативно-законодавчої бази сучасної Румунії стало систематичне вдосконалення положень закону, певне законодавче доопрацювання на основі практичного використання.

На наш погляд, досвід об'єднання всіх ефективних норм вище вказаних правових актів в одному законі з метою оптимізації регулювання галузі, простоти викладу та доступності, не допущення різних трактувань і визначень термінів та положень варто враховувати у регламентуванні фізичної культури і спорту всіх верств населення сучасної України.

Необхідно зазначити, що характерною рисою нормативного регламентування стало запровадження низки державних програм щодо популяризації національних і офіційних видів спорту в контексті активізації самостійної та організованої фізичної активності всіх верств населення країни. Так, метою програми «Популяризація офіційних видів спорту», стало формування організованої системи відбору для занять ігровими видами спорту, а також тренувань та масових змагань, спрямованих на покращення спортивних результатів на етапах підготовки спортсменів. Відповідно, завданнями стало піднесення іміджу Румунії шляхом перемоги на Олімпійських / Параолімпійських іграх, Чемпіонатах світу та Європи, чемпіонатах Балкан, Європейських молодіжних олімпійських фестивалів тощо [599].

В сучасній Румунії докладають максимальних зусиль щодо збереженню і зміцненню власних національних традицій, вихованню у молодого покоління само ідентифікації. Зокрема, за ініціативою румунської федерації ойни та за підтримки Міністерства освіти, науки та спорту запущено спільний план відродження цього виду спорту:

- включення гри лаптового характеру «ойна» в каталог нематеріальної культурної спадщини Румунії як об'єкт охорони, захисту і популяризації;

- її визнання національним видом спорту сучасної Румунії;

- впровадження програми «Ойна» для школярів V-XII класів шкіл (2009 р.);

- підписання Національної програми «Відкрий для себе ойну» (2014 р.);

- розробка сучасних правил гри, що урізноманітнили варіанти гри: класичних, для закритих приміщень (6 учасників), використання в умовах пляжу (8 гравців);

- організації Чемпіонату Румунії з ойни для школярів в двох вікових категоріях – для учнів середньої школи та старших класів (як складової

Національної Олімпіади / Гімназіади, так і в окремому форматі);

– проведення «фестивалів Ойни» та інших спортивно-масових та рекреаційних заходів;

– створення 12 тренувальних центрів (2009-2019 рр.).

Національна програма «Відкрий для себе ойну» знайшла своє продовження у пост карантинний період у вигляді складової програм активізації фізичної активності, спорту для всіх та професійного спорту Румунії на 2021 р. Нею передбачена активізація шкільного фізичного виховання – максимальне охоплення учнів шкіл позаурочною ігровою діяльністю, зниження віку залучених до ойни, збільшення кількості секцій та гуртків, впровадження тематичних форм підвищення кваліфікації вже працюючих вчителів і керівників гуртків та врахування потреби обізнаності у теоретико-методичних засадах гри у підготовці майбутніх фахівців.

Звичайно, результат впровадження цих програм залежить від багатьох чинників, зокрема від стану фізкультурно-спортивної бази та її наявної мережі. Так, програму «Технічне обслуговування, експлуатація та розвиток фізкультурно-спортивної бази та спортивного спорядження» впроваджено задля перш за все, забезпечення

– оптимальних умов для проведення тренувальних та змагальних заходів з пріоритетом для національних та олімпійських команд;

– необхідного добового навантаження для всіх верств населення країни. Згідно положень програми щороку, в січні-лютому повинен бути здійснений моніторинг всіх спортивних споруд і сформовано стратегію оптимізації, впорядкування їх обслуговування та експлуатації. Наступним кроком визначені модернізація існуючих спортивних баз за міжнародними стандартами, забезпечення необхідним сучасним інвентарем та спорядженням.

Ще однією яскравою тенденцією став чіткий розподіл фінансування – витрати на утримання та експлуатацію нерухомого майна, отриманого

національними спортивними федераціями у користування від держави, місцевої влади або приватного власника беруть на себе національні спортивні федерації, а капітальні видатки на капітальний ремонт спортивних споруд та побудову нових передбачені у бюджеті країни [599].

Предмет «Фізичне виховання» безпосередньо забезпечує фізичний розвиток, який реалізується через формування рухливих умінь і навичок, зростання фізичних якостей, надання переваги інтеграції у природне та соціальне середовище. Так, програмовому забезпеченню навчання в школі, сфери «Фізичне виховання, спорт і здоров'я» притаманна диференціація – два навчальні предмети: «Фізичне виховання» та «Гра і рух» (для початкової школи) та «Фізичне виховання» і «Спортивна підготовка» (практична та теоретична) для середньої і старшої. Предмет «Фізичне виховання», як в початковій, так і в середній / старшій школі вивчається 2 години щотижня учителем фізичного виховання, а на обов'язкову «Гру і рух» передбачено 1 година на тиждень, що важливо, під керівництвом учителів початкових класів або фахових інструктора чи вчителя. «Спортивна підготовка» (3 рази щотижня), зокрема 51 її варіант вимагає надзвичайно високого рівня підготовки фахівця, адже на практиці «спортивна спеціалізація» також розділяється на групи масової спортивної діяльності й групи підготовки до спорту вищих досягнень.

Звичайно, впровадження значної кількості видів спорту, передбачених програмою «Спортивна підготовка» для середньої та старшої школи, не можливе в умовах одного закладу освіти. На практиці, педагогічний колектив обирає один або декілька видів спорту і цей вибір заснований на традиціях школи, регіону; матеріально-технічній базі закладу, рівня підготовки вчителя фізичного виховання (можливе залучення фахівця на умовах короткострокового договору) й бажання учнів.

Програма «Гра і рух» (2019 р.) виокремивши гру методом, засобом і формою організації роботи, запропонувала гнучке використання рухливих

ігор для формування особистості учня, зокрема його морального розвитку, шкільної інтеграції, адекватної соціальної поведінки у щоденній діяльності тощо. Внаслідок позитивних або негативних ситуацій, які переживає дитина під час гри, вона відчуває широкий спектр різних почуттів – радість, сум, вдячність, ентузіазм, задоволення. Ігрова діяльність в умовах врахуванням індивідуальних особливостей учнів, заборону ігор, в яких передбачено виведення з гри учнів; обов'язкове виконання ролі капітана кожним учасником; формування якісно рівних груп/команд тощо, створює можливість розпізнавати ці стани, розуміти їх й вчитися їх контролювати, тобто утворює базу для формування емоційного інтелекту .

Аналіз затверджених програм дозволяє констатувати тенденцію збільшення загально прийнятих європейських векторів на гуманізацію освітнього простору, зокрема можливість обрати для поглибленого вивчення серед низки предметів й «Спортивну підготовку» (його практичний і теоретичний напрям), що за рахунок програми з 51 виду спорту (альпінізм, легка атлетика, бадмінтон, спортивні ігри: волейбол, баскетбол, хокей на траві і льоду, різні види єдиноборств тощо) дозволив урізноманітнити та збагатити кейс компетентностей необхідних сучасній молодій людині. Проте, така диференціація програм притаманна саме румунській системі освіти.

Крім того, «практична спортивна підготовка» передбачає створення груп початкової підготовки та груп підвищення спортивної майстерності, що оптимізує підготовку спортсменів резервного та спорту вищих досягнень, створюючи умови для навчання, тренувань та відпочинку в умовах закладу середньої освіти, участі у національних та міжнародних змаганнях, презентації на світовій арені сучасну румунську молодь.

Отже, характерною тенденцією програмового забезпечення шкільного фізичного виховання і спорту стали взаємозв'язок урочних та позаурочних форм та їх наступність; посилення міжпредметних зв'язків; персоналізація навчальних шкільних програм (об'єктивна оцінка морфо-

функціональних, показників забезпечення оптимальної кількості змагань для кожного); врахування вікових (обмежують вивчення певних вправ) та гендерних особливостей школярів (врахування відповідності обладнання для дівчат); системний аналіз з сторони вчителя-тренера у визначенні спортивної спеціалізації спортсмена або його місця в команді тощо.

Ще однією тенденцією стало активне впровадження принципів не директивної педагогіки реалізоване

– у впровадженні академічної свободи вибору ефективного підходу щодо вибору кількісного або якісного показника: наприклад, використання меншої кількості вправ із значною кількістю повторів або навпаки), або закріпити сформований стереотип руху через комплекс вправ;

– у можливості педагогічного колективу, опираючись на загальні вимоги та норми, використовувати власну систему оцінювання (тестових вправ), оптимальну для конкретної школи, конкретного регіону;

– у системі взаємодії між вчителем та учнями, заснованої на співпраці та співробітництві, довірі та партнерських відносинах, яскравим прикладом якої визначаємо надання можливості учням вибрати той чи інший тест в контексті Національної системи оцінювання фізичного виховання і спорту в школах країни;

– при врахуванні мотивації школярів до занять тим чи іншим видом спорту, психологічних реакцій кожного учня (внутрішніх переживань та емоцій) на уроках, під час позаурочної та позашкільної фізичної активності як складових визначення ефективності шкільного фізичного виховання;

– у відкритості інформації щодо вибраних тестів, як закладом освіти, так і кожним учнем, через оприлюднення специфіки їх проведення й оцінювання, термінів, їх вихідних та підсумкових результатів, у вигляді інформаційного стенду, на сайті закладу освіти.

Крім того, спостерігається пролонгація здійснення чіткого індивідуального підходу до навчання кожного учня, класу, школи, зокрема до визначення ефективності фізичного виховання. Фіксація досягнень

кожного учня в румунських закладах освіти реалізується шляхом заповнення індивідуальної картки, де фіксуються особисті дані, результати, передбачені Національною системою оцінювання та локальних тестів, вибраних вчителем для поточного оцінювання. Ведення картки забезпечує

– наступність змісту фізичного виховання у початковій освіті та в гімназійних (5-8 класи) та класах ліцеїв (9-12 класи). В перспективі запропоновано запровадження індивідуальної картки оцінювання в дошкільних закладах;

– оперативну і об'єктивну оцінку фізичного розвитку кожного впродовж навчання;

– констатацію ставлення учня до різних форм фізичного виховання;

– аргументацію зауважень до учнів;

– можливість передачі інформації про конкретну особу у випадку заміни вчителя або переведення учня в інший заклад освіти;

– самооцінку вчителя і неупереджену оцінку керівництвом його діяльності.

Важливою тенденцією, притаманною організованому процесу фізичного виховання учнів сучасної Румунії стала трансформація оцінювання учнів в само оцінювання, сутністю якого визначилось в формуванні увагу до рівня власної підготовленості – досконалого чи недосконалого, високого, достатнього чи недостатнього, й результатів. Самооцінка власних рухів, поведінки, вчинків, поразки або перемоги передбачена у індивідуальній карті учнів ліцеїв.

Потужним румунським надбанням, яскравим прикладом поступу стала реформа структури уроків фізичного виховання – змінено кількість частин, їх мету і завдання, тривалість тощо. Особливістю інноваційної будови стало розбиття змісту на невеликі одиниці – «ланки» в постійній, узгодженій послідовності: організаційна, підготовча, вибіркового впливу на опорно-руховий апарат, розвитку (контролю) фізичних якостей,

реалізація теми уроку, розвитку та моніторингу сили, гнучкості, витривалості. Дві наступні (Л 7 та Л 8) реалізують завдання заключної частини й передбачають відновлення організму після навантаження та інформативну складову: аналіз, рекомендації, подяки, анонси тощо.

На думку фахівців, цей формат веде до послідовного досягнення всіх навчально-виховних цілей, а вчитель має можливість обрати конструктивні варіанти, обумовлені умовами конкретного закладу та конкретних дітей, його методичного забезпечення та власної підготовки. Для цього із восьми ланок виділені обов'язкові – перші три, ланка в якій виконуються безпосередньо завдання конкретного уроку і дві останні – для відновлення та аналізу виконаної роботи. Ланки розвитку рухових якостей або формування умінь і навичок можуть бути присутні одночасно або чергуватись.

Отже, інноваційна структура уроку фізичного виховання школярів сучасної Румунії дозволила використати досвід попередніх теоретико-методичних розробок, врахувати специфіку сьогодення – виникнення сучасних видів фізичної активності і спорту та їх швидке розповсюдження, зміни у зацікавленні і мотивації дітей та молоді до занять фізичними вправами, кардинальну різницю у матеріально-технічному забезпеченні шкіл й різний рівень підготовки фахівців та впровадити нові ідеї організації цього предмету у закладі освіти.

Ще однією рисою, притаманною фізичному вихованню учнівської молоді країни, стало визнання потреби потужного взаємозв'язку між урочною та позаурочною тіло виховною діяльністю. Адже, час, передбачений на проведення уроків фізичного виховання як академічної дисципліни є недостатнім, етап удосконалення повністю реалізується вкрай рідко, а автоматизація динамічного стереотипу вимагає різних умов і потужної кількості повторень, що характерно спортивним тренуванням. Саме тому в країні збережено традицію організації фізичної активності учнів у вільний час – різних змагань: між класами, традиційні міжшкільні

турніри, національний чемпіонат шкіл, кубки та першості в рамках Національної шкільної спортивної олімпіади; екскурсії, походи, фізкультурно-спортивні шкільні свята, пришкільні табори. Серед завдань таких змагань виокремлюємо, зокрема сприяння соціалізації дітей, збільшення кількості учнів, що прагнуть займатись спортом вищих спортивних досягнень, виховання в них необхідності дотримуватись принципу чесної гри, розвиток як традиційних, румунських видів спорту так і нових видів спорту, що мають міжнародне визнання, сприяння створенню спортивної ідентичності для кожної навчального закладу. Отже, мета організації такого масштабного дійства як Національна шкільна спортивна олімпіада включила низку позицій виховного, популяристичного та патріотичного спрямування.

Важливо, що обов'язковий національний календар змагань Олімпіади враховує умови регіонів, міської та сільської місцевості й передбачає проведення 4 етапів: в кожному закладі освіти; на рівні міста; повіту; національний етап. Крім того, у 2019 р. наказом №3015 був впроваджений ще один етап – між повітовий, але обмеження, що принесла пандемія COVid-19 не дала можливості випробувати дану новацію.

Популярність та вагомість успішного виступу на етапах Національної олімпіади доводить той факт, що, зокрема на підставі щорічних звітів про результативність участі в цих змаганнях, створюється рейтинг закладів освіти, від якого залежить фінансування фізкультурно-спортивної та оздоровчої діяльності в позаурочний час, витрат на змагальну діяльність, нове обладнання та інвентар. Перелік видів спорту, що входять в залік Олімпіади не є сталим, аналіз документів дає можливість зробити висновок, що він може суттєво змінюватись. Причинами змін можуть бути як події у спортивному житті Румунії – перемога збірної команди країни у офіційних міжнародних змаганнях та Олімпіаді, або бурхливий світовий розвиток, наприклад карате або біатлону.

Отже, збереження та розвиток посиленої уваги до позаурочної і позашкільної діяльності учнів, діяльність спортивних шкільних асоціацій щодо різноманітної пропозиції занять не тільки спортом, а й різними видами фізичної активності, популяризація участі у змаганнях різного рівня, традиції відзначення та нагородження переможців змагань, престижність чемпіонства серед дітей і молоді реалізовані на всіх етапах олімпіади / Гімназіади. Необхідно зазначити, що за регламентом на всіх рівнях цих змагань організуються різноманітні культурно-мистецькі заходи – паради вулицями міста-організатора, спектаклі під відкритим небом, конкурси малюнків, змагання груп підтримки, велопробіги, місцями проведення стають стадіони і вулиці, вернісажі та концертні майданчики, території парків відпочинку та набережні. Наприклад, фінальні змагання з футболу в м. Таргу Муреш (2020 р.) супроводжувались дитячим футбольним святом, «вільним мікрофоном» на прес конференції, конкурсом пісні серед місцевих жителів «У пісні відчуваємо спортивну ноту». На території парків, стадіонів, майданчиків, де проводяться змагання заборонена реклама тютюну та алкоголю, здійснюється активна популяризація здорового способу життя: рекламні майданчики замінені на плакати, борди та афіші авторства учасників міського конкурсу малювання серед школярів і студентів «Ми любимо спорт!», а їх збільшені версії прикрасили місто (2008 р.).

Поява у 2004 р. нових структурних одиниць – шкільних спортивних федерацій, що були створені задля пропаганди спорту, ініціювання та реалізації різноманітних програм щодо залучення школярів до масових занять спортом, і, в перспективі, створення умов для навчання і тренування спортсменів спорту вищих досягнень, організації спортивних змагань різного рівня – місцевих, регіональних і національних. Заснування шкільних федерацій синтезувало фізкультурно-оздоровчу роботу школи і діяльність громадських об'єднань спортивного спрямування (спілок, федерацій та секцій й гуртків при них) поза школою створило єдиний

простір з відповідними умовами для розвитку здібностей вихованців в обраних видах спорту, гармонійного виховання, фізичного розвитку, повноцінного оздоровлення, змістовного відпочинку і дозвілля дітей та молоді, самореалізації, набуття навичок здорового способу тощо, таку собі «дитячо-юнацьку школу в загальній середній школі».

Тобто, шкільне фізичне виховання доповнюється систематичною позаурочною фізичною активністю – «шкільним спортом», мережею гуртків, секцій, студій, що організовані шкільною спортивною асоціацією на базі школи та реалізуються вчителями, тренерами, інструкторами з різних видів спорту, фітнес інструкторами. Отже, забезпечення організованої щоденної фізичної активності румунського школяра здійснюється на базі тої самої школи – 2-3 уроки фізичного виховання та 6 годин позаурочної діяльності в секціях та гуртках.

Активна участь сучасної Румунії в реалізації глобальних світових стратегій, зокрема Глобальної стратегії з харчування, фізичної активності і здоров'я (2004, 2007, 2010 рр.) та її імплементації [32; 76; 426; 427], Глобальних рекомендацій щодо фізичної активності заради здоров'я [33, с. 56], Концепції «Спорт заради розвитку» трансформувалась у власний, модифікований варіант їх імплементації. Вирішуючи проблему трудової еміграції молоді, в країні активно впроваджується проєкт розвитку гірських, карпатських регіональних курортів та різноманітної і сучасної мережі рекреаційних, оздоровчих, фізкультурно-спортивних закладів. Що, в свою чергу, спричинило

- формування партнерства державної і місцевої влади, приватного бізнесу та місцевих громад у справі організації результативного фізичного виховання, фізичної активності і здорового активного життя;

- популяризацію серед учнівської молоді актуальних для даного регіону видів фізичної активності, з однієї сторони та видів спорту, що є інноваційними – катання на монолижі, буєрний спорт, зимовий триатлон, сноукайтинг, скіджорінг, зокрема в олімпійській програмі;

- появу гуртків, секцій, шкіл зимових видів спорту, скелелазіння, пішохідного, кінного, лижного, велосипедного туризму тощо;

- проведення офіційних змагань місцевого, національного та міжнародного рівнів, масових заходів – компанії «Літній актив», зимових карнавалів, ярмарків та фестивалів фізичної активності, майстер-класів, піших прогулянок, екскурсій та походів тощо;

- вихід на інший рівень матеріально-технічного забезпечення фізичної активності – перехід від станцій прокату спортивного спорядження до мережі центрів гарантування якості;

- потужний попит на фахівців сфери фізичної культури і спорту, рекреації та реабілітації (тренерів, інструкторів, технічного та менеджерського персоналу), зростання їх ціни на регіональному та державному ринку праці та престижності даних професій;

- зростання престижності здорового способу життя, фізичної активності, спорту, зокрема серед сільської молоді.

Звертаємо увагу на соціально-економічно обґрунтовану рекомендацію Міністерства освіти і науки Румунії щодо врахування запитів на кількість фахівців сфери фізичного виховання і спорту, зміст навчальної бакалаврської та магістерської програм при відкритті факультетів фізичного виховання і спорту у закладах вищої освіти будь якої форми фінансування. Так, в 12 із 55 державних закладів вищої освіти країни (данні за 2019-2020 н.р.) функціонують факультети фізичної культури і спорту, на яких здійснювалась підготовка студентів бакалаврів й магістрів за спеціальністю «Фізичне виховання і спорт» [238; 406; 407; 408; 409]; в структурі 13 державних закладах вищої освіти м. Бухарест не передбачені факультети фізичної культури і спорту, і, відповідно, запит населення реалізує Національний університет фізичного виховання і спорту. До 2020 року Трансильванський університет м. Брашов був єдиним закладом у країні, де студенти опановували бігові та гірські лижі, сноуборд та санки, гірський туризм, скелелазіння тощо. Спираючись на економіко-

рекреаційне розташування, спортивні традиції, «гірську культуру» міст та зростаючий запит ринку відновлена підготовка магістрів за навчальною програмою «Рекреація, дозвілля та екстремальні види спорту», що реалізовувалась протягом 2014-2015, 2015-2016 рр. в університетах м. Брашов, Сучави, Клуж-Напока.

Підготовка фахівців галузі фізичного виховання і спорту в румунських закладах вищої освіти, проаналізована в монографії «Фізичне виховання учнівської молоді в закладах освіти Румунії (кінець ХІХ – початок ХХІ ст.)» та представлена у низці статей автора дозволили виокремити творчі ідеї організації фізичного виховання в школах у напрямі оптимізації існуючої матеріально-технічної бази, регіональних ресурсів, спортивних традицій тощо [195, с. 96–100; 213; 214, с. 123–127; 219, с. 36–42].

Ще однією характерною для Румунії тенденцією стало забезпечення співпраці закладів вищої освіти з довузівською освітою, фізкультурно-спортивним середовищем задля ефективного представництва молодих спеціалістів на ринку праці.

Поява безпосереднього істотного впливу на економіку регіону, країни трансформує фізичне виховання, фізичну активність і спорт у сферу високого пріоритету, припиняючи практику виключення фізичної культури та спорту із переліку актуальних напрямків розвитку суспільства, зокрема освіти.

Отже, така різноманітна палітра трендів розвитку фізичного виховання учнівської молоді країни дозволила виділити перспективні напрями творчого використання історичного досвіду теорії і практики фізичного виховання школярів Румунії в сучасній системі освіти України. Так, на нашу думку, такою ідеєю стала створення громадсько-активної школи, закладу в якому зароджується єдине поле громадського виховання всіх учасників освітнього процесу, який, в свою чергу, базується на

цінностях прав людини, демократичній участі, рівності та партнерстві. Тобто, спостерігаємо

– створення атмосфери послідовного досягнення всіх навчально-виховних цілей, в якій вчитель має можливість обрати конструктивні варіанти, обумовлені умовами конкретного закладу та конкретних дітей, його методичного забезпечення та власної підготовки (вибір однієї або декілька напрямів згідно програми «Спортивна підготовка»);

– у впровадженні академічної свободи вибору ефективного підходу щодо вибору кількісного або якісного показника: наприклад, використання меншої кількості вправ із значною кількістю повторів або навпаки), або закріпити сформований стереотип руху через комплекс вправ;

– наступність ланок освіти (індивідуальна картка оцінювання);

– збереження індивідуального підходу до кожного учня (можливість обрати той чи інший тест при оцінюванні ефективності фізичного виховання в закладі освіти, наявність ланки в структурі уроку, метою якої передбачено самооцінки діяльності учня шляхом порівняння власних досягнень із офіційною оцінкою і результатами друзів; аналіз власної поведінки, мотивацію тощо; визначення та оцінка досягнень кожного учня згідно його потенційних можливостей);

– та визначаємо визнання потреби комунікації між вчителем і класом, вчителем і учнем, зокрема шляхом демонстрації знань про персональні данні, успіхи та досягнення, взаємодії усіх зацікавлених сторін – від учнів, вчителів, шкільної адміністрації та викладачів до місцевої влади та батьків;

– відкритість шкільної системи (оприлюднення тестів, обраних як педагогічним колективом, так і учнями, правил їх проведення тощо; досягнень учнів школи, запланованих заходів через дошку об'яв та сайту закладу);

– розвитку навиків демократичної участі під час реалізації позакласних масових заходів спортивного та рекреаційного характеру та у

спільних з місцевою громадою проектах популяризації фізичної активності.

Ще одним із шляхів оптимізації процесу фізичного виховання школярів, що вдало використовують румунські педагоги, стало урізноманітнення змісту уроку за рахунок використання ігор, змагальних та ігрових вправ навіть з учнями старшої школи.

Розвиток посиленої уваги до позаурочної і позашкільної діяльності учнів, популяризація участі у змаганнях різного рівня, традиції відзначення та нагородження переможців змагань, престижність чемпіонства серед дітей і молоді, збережені та реалізовані на всіх етапах Національної шкільної спортивної олімпіади, гнучкість та сучасність її програми, комплексний підхід до організації та проведення всіх етапів НШСО – традиція, що варто повертати у фізичне виховання українського школяра, Нової української школи тощо.

Прагнення власної національної самоідентифікації на тлі європейської та світової глобалізації реалізоване в сучасній Румунії через збереження і зміцнення історико-культурних та тіловиховних традиції, піднесення власних ігор, танців, народних звичаїв та їх домінування у програмовому та методичному забезпеченні фізичного виховання учнівської молоді. Яскравим прикладом стало відродження гри лаптового характеру «ойна», визнання об'єктом нематеріальної культурної спадщини країни, національним видом спорту сучасної Румунії, її впровадження у зміст програми з шкільного фізичного виховання і спорт для школярів початкової школи та виокремлення окремої програми для учнів V-XII класів шкіл «Ойна» (2009 р.), започаткування Національної програми «Відкрий для себе ойну» (2014 р.), урізноманітнення варіацій гри (міні-, у закритих приміщеннях, на пляжі тощо) внаслідок формування нових, сучасних правил гри, згідно яких вона організована і сьогодні, створення 12 тренувальних центрів.

Однією із пріоритетних ідей стала концепція формування на базі

закладу загальної середньої освіти здоров'я збережувального осередку для населення певного мікрорайону – дітей, молоді, осіб зрілого та похилого віку; зокрема створення можливостей для занять спортом у гуртках та секціях, організованих шкільною спортивною федерацією. З однієї сторони, в після урочний час для всіх верств населення на базі школи організовані групи, секції (гуртки) різноманітного рекреаційного спрямування, з другої – у школяра, що займається певним видом спорту, не має потреби відвідувати тренування за межами мікрорайону, в спортивних секціях або школах. Все сконцентровано біля школи – сучасна матеріально-технічна база, тренерські та інструкторські кадри й широкі можливості вибору виду фізичної активності і спорту. Таке рішення дозволить створити середовище здорового способу життя, сконцентрувати зусилля щодо організації та проведення спільних «позитивних фізичних активностей» між батьками та дітьми, здійснювати профілактику девіантної поведінки підлітків, створить додаткові можливості для вчителів, зокрема фізичного виховання щодо додаткового заробітку, створити умови для оренди майданчиків, стадіону, басейнів з перспективою розбудови фізкультурно-оздоровчого комплексу кожної окремо взятої школи та оптимізації наявного спортивного інвентарю та обладнання, а громаді приймати участь у заходах, організованих благодійними організаціями охорони здоров'я, спортивними та дитячими організаціями. Серед перспективних напрямів особливе місце виділено для визнання ваги партнерства між школою та громадою у справі стимулювання фізичної активності, проаналізовано потенціал партнерства між батьками та органами місцевого самоврядування, іншими закладами освіти, місцевими громадськими групами, приватними підприємцями та волонтерами, дитячими організаціями.

Ідея спільного використання матеріально-технічної бази для студентів і викладачів споріднених факультетів варта використання у освітньому процесі сучасних закладів вищої освіти України, зокрема через

збільшення, подвоєння потенціальних можливостей спортивного комплексу, бібліотеки, читацького залу тощо та створення умов для спілкування майбутніх колег-педагогів. Крім того, поява на основі фізкультурно-оздоровчого комплексу закладу доступного майданчику для забезпечення потреб у русі населення [251, с. 3–4; 252] створила би умови для вдосконалення навичок викладання та спілкування викладачів, виробничої практики для студентів, а також їх залучення до волонтерства.

Ще однією ідеєю, що варто проаналізувати, а позитивні фрагменти використати, стало врахування соціально-економічних критеріїв регіонів. Так, Трансільванський університет м. Брашов є єдиним закладом у країні, де навчання студентів спрямоване на опанування бігових та гірських лиж, сноуборду та санів, гірського туризму, скелелазіння тощо, опирається на економіко-рекреаційне розташування, спортивні традиції, «гірську культуру» міста та запит ринку. В університеті м. Яси акредитована програма підготовки магістрів «Рекреація, дозвілля та екстремальні види спорту», поява якої була спричинена підвищенням запиту на фахівців саме цього напрямку: поширення і розгалуження мережі гірсько-лижних та зимових курортів в румунських Карпатах потребували значну кількість інструкторів, технічного та менеджерського персоналу, обізнаного не тільки в класичних, а й новачій них зимових видах спорту – катання на монолижі, буєрний спорт, зимовий триатлон, сноукайтинг, скіджорінг тощо.

Наголошуємо на вдалій трансформації Концепції «Спорт заради розвитку» у власній, модифікованій, румунській варіації. Проєкт розвитку сучасної мережі рекреаційних, оздоровчих, фізкультурно-спортивних закладів, зокрема в курортних зонах, крім проблем трудової еміграції молоді, активізував популяризацію серед учнівської молоді актуальних для даного регіону видів фізичної активності, появу в орбіті закладів загальної середньої освіти гуртків, секцій зимових видів спорту, скелелазіння, пішохідного, кінного, лижного, велосипедного туризму тощо для дітей та

молоді. І відповідно, його реалізація спричинила суттєве збільшення масових заходів місцевого, національного та міжнародного рівнів – проведення офіційних змагань, компанії «Літній актив», зимових карнавалів, ярмарків та фестивалів фізичної активності, майстер-класів, екскурсій та походів тощо. Крім того, створено попит на фахівців сфери фізичної культури і спорту (тренерів, інструкторів, технічного та менеджерського персоналу), зростання їх ціни на регіональному та державному ринку праці, й що важливо, престижності даних професій, здорового способу життя, фізичної активності і спорту.

Висновки до п'ятого розділу

Отже, теорії та практиці фізичного виховання учнів в школах сучасної України притаманний систематичний поступ. Так, ратифіковані документи нормативно-правового регламентування – Закон України «Про освіту» (1991 р.), Закон України «Про фізичну культуру і спорт» (1994 р.), Закон України «Про загальну середню освіту» (1999 р.), постанов КМУ (2000 р., 2011 р., 2018 р., 2020 р.); стратегічного планування – Державна національна програма «Освіта» («Україна ХХІ століття») (1994 р.), Концепція фізичного виховання в системі освіти України» (1994 р.), «Державні тести і нормативи оцінки фізичної підготовленості населення України» (1994 р.), «Державна програма розвитку фізичної культури і спорту в Україні» (1994 р.), Концепція фізичного виховання в системі освіти України (1998 р.), «Цільова комплексна програма «Фізичне виховання – здоров'я нації» (1998 р.). Впроваджено Державний стандарт базової і повної загальної середньої освіти (2004 р.), Національну доктрину розвитку фізичної культури і спорту (2004 р.).

Розроблена низка навчальних програм, зокрема сучасні «Типові освітні програм» для 1-3 та 3-4 класів (О. Савченко, 2018 р.), Модельні

навчальні програми «Фізична культура. 5-6 класи» та «Фізична культура. 7-9 класи» для закладів загальної середньої освіти (2021 р.; 2023 р.), «Типова освітня програма. 1-2 клас», «Типова освітня програма. 3-4 клас» (Р. Шиян, 2022 р.).

Формується власна, українська науково-методична платформа теорії й практики фізичного виховання учнівської молоді – статті Г. Бельського, В. Берзінь, Е. Ясинського, Р. Раєвського, М. Зубалія; методичні посібники К. Віхрова, С. Дятленко, Б. Грейда, В. Завацького, А. Зимовіна, О. Куца, довідниково-методичне видання «Книга вчителя фізичної культури» та ін. Аналіз науково-методичної літератури та практики роботи загальноосвітніх навчальних закладів засвідчує, що в сучасних умовах ведуть активний пошук шляхів удосконалення шкільної фізичної культури, зокрема активізували дослідження проблем фізичного виховання учнів початкової школи та старшого шкільного віку в дисертаційних дослідженнях І. Бакіко, Г. Безверхньої, Ю. Борисової, А. Васильчука, Л. Гнітецького, С. Сембрат, В. Семененко; статтях В. Бабича, М. Булатової та Ю. Усачова, О. Дубогай, М. Дутчака, Б. Мицкана, В. Платонова, Г. Презляти, монографіях Н. Бібік, А. Цьося, навчальних посібниках Л. Волкова, Г. Єдинака, О. Куца, П. Плахтія, Б. Шияна.

Аналіз наукових літературних джерел засвідчує, що в сучасних умовах ведуть активний пошук шляхів удосконалення шкільної фізичної культури. Зокрема пропонують вдосконалити методи й форми проведення занять фізичними вправами, покращити програмно-нормативне забезпечення, санітарно-гігієнічне забезпечення навчального процесу, підвищити рухову активність учнів, застосовувати технічні засоби навчання, удосконалити систему оцінювання.

До характерних тенденцій подальшого розвитку фізичного виховання та спорту в закладах освіти Європи та світу стали загальна імплементація міжнародно-правових стандартів з питань фізичного виховання та спорту, посилення уваги до зростання рівня офіційного

суспільного визнання важливості та актуальності фізичного виховання в шкільних програмах; визнання вкладу спорту і фізичного виховання у економічний та соціальний розвиток, забезпечення будівництва і реконструкції спортивної інфраструктури; впровадження «натуральної» концепції, метою якої визначено збереження здоров'я, формування особистого багажу рухових компетенцій – знань, умінь і навичок діяти ефективно у складних ситуаціях на базі основних рухів впродовж життя, самоідентифікації тощо; зусилля збереження «обов'язкового» статусу академічного предмету, його місця у розкладі й не допущення заміни на більш «актуальні» дисципліни (наприклад, інформатику); перерозподіл уваги з спортивних досягнень на систематичну участь задля покращення стану здоров'я, власного тілесного вдосконалення можливість спілкування, відсторонення від повсякденних проблем й отримання задоволення від занять; подальше впровадження політики гендерної рівності у фізичному вихованні школярів, врахування відповідності обладнання, розширення спектру видів фізичної активності для дівчат, залучення у шкільний спорт; активізації співробітництва і партнерства між школою і родинами, між школою та місцевими громадами, молодіжними й спортивними організаціями, між школою та органами виконавчої та місцевої влади, громадським та приватним сектором задля забезпечення доступності фізичного виховання та занять спортом.

З іншої сторони, визначаємо прагнення збільшити загальний час відведений на фізичну активність, оптимізувати фізичне виховання учнівської молоді за рахунок;

– реалізації концепцій освіти засобами навчання руху й спорту («Спорт заради розвитку»), формування антибулінгової свідомості;

– урізноманітнення програм та їх диференціації, впровадження нових, актуальних для сьогодення видів фітнесу та спорту й активізації традиційних національних форм фізичного виховання (вектор культурного наслідування);

- запровадження альтернативних видів фізичної активності звільнених від занять фізичною культурою за медичними показаннями;
- міжпредметного підходу до організації фізичного виховання учнів (знайомство з правилами дорожнього руху, формування основ орієнтування на місцевості, знань з олімпійської освіти, про цінності й символіку олімпізму);
- використання потенціалу школи для створення доступного, сучасного, адекватного вимогам сьогодення середовища для забезпечення тіло виховних потреб у позаурочний час;
- різноманітних варіацій моніторингу якості фізичного виховання в школах країн світу.

Окреслені перспективні напрями творчого використання історичного досвіду теорії і практики фізичного виховання школярів Румунії в сучасній системі освіти Україні, а саме: створення громадсько-активного простору в умовах школи для населення; посилення престижності участі в Національній шкільній спортивній олімпіаді, комплексний підхід до організації та проведення всіх етапів цієї олімпіади, домінування у програмовому та методичному забезпеченні фізичного виховання учнівської молоді національних ігор, танців, звичаїв; впровадження модифікованої варіації ідей «Спорт заради розвитку» – проєкт розвитку сучасної мережі рекреаційних, оздоровчих, фізкультурно-спортивних закладів; створення попиту на фахівців сфери фізичної культури і спорту, рекреації та реабілітації задля зростання їх ціни на ринку праці та престижності.

Основні результати розділу відображено в наукових публікаціях автора: [198; 206; 208; 211; 213; 215; 744].

ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ

У дисертаційному дослідженні в історико-педагогічній, теоретичній і методологічній площинах здійснено виокремлення й узагальнення досвіду організації фізичного виховання дітей та молоді в закладах освіти Румунії (кінець XIX – початок XXI ст.), обґрунтування напрямів його творчого використання в сучасних умовах, що дає підстави сформулювати такі висновки:

1. Вивчення теорії та практики фізичного виховання школярів у освітньому просторі Румунії в різні історичні періоди є актуальним, оскільки наукове обґрунтування подібної проблематики обумовлено сучасними тенденціями оптимізації та реформування освітнього процесу в закладах загальної середньої освіти. Проведений аналіз статей низки науковців та практиків (Л. Андерсена, Е. Вільчковського, Л. де Врайса, Т. Дереки, В. Іварсона, О. Мозелева, О. Романишин, П. Халлала, А. Цьося, А. Яковенко) підтверджує значення проблеми розвитку фізичного виховання молоді. В роботах румунських науковців, що об'єднались в історіографію наукового дослідження, було виділено особливості фізичного виховання населення румунських земель різних історичних часів: визнання фізичного виховання як основи для формування інтелектуальної, свідомої, патріотичної об'єднаної молоді (Н. Бальческу, С. Барнуціу, Р. Дашкалеску, І. Петреску), роль фізичних вправ у збереженні здоров'я, гармонійного розвитку організму (В. Боргован, С. Велован, В. Гідіонеску, Д. Іонеску, К. Істраті, Ю. Хатеджану), поява і розвиток шкільного фізичного виховання, спорту (І. Борза, О. Гібу, В. Крецу), актуалізація народних тіловиховних традицій (М. Йорга, С. Кірітеску, К. Мокану), потреба фізичної активності для дівчат (Дж. Атанасіу, Д. Родяну). Сучасні дослідники охопили низку актуальних проблем теорії та практики фізичного виховання підростаючого покоління: аспекти формування власної адекватної сучасної термінологічної бази

(М. Аврам, І. Вербонку, В. Майєр, Ф. Теодорашку, Т. Христеа), потребу використання інноваційних методів (А. Барта, П. Драгомір, М. Зопа, М. Логін, М. Станеску, В. Цуркан). Темати наукових напрацювань стали проблеми реформування структури, змісту уроків фізичного виховання та оцінювання рівня досягнень (Т. Домінтяну, Н. Ірмінеску, Д. Крістеа, Ф. Константін, В. Павелку, П. Попеску, В. Сергі).

Проведений аналіз джерельної бази дослідження дозволив констатувати відсутність комплексного історико-педагогічного аналізу теоретичних та практичних засад організації фізичного виховання дітей та молоді в закладах освіти Румунії (кінця ХІХ – початку ХХІ ст.).

2. Визначено та проаналізовано передумови розвитку фізичного виховання учнівської молоді країни у певних хронологічних межах: наявність народної структури тіловиховання із правилами, технікою та методиками опанування; сформована система освіти як адресат впровадження фізичного виховання дітей та молоді; статус «обов'язкових» занять фізичними вправами для учнівської молоді; зростання громадського руху спортивного та гартувального спрямування; активна участь офіційних осіб та громадських діячів; сформованість теоретико-методичних засад фізичного виховання учнів закладів освіти країни.

Саме такі передумови надали підстави для періодизації розвитку теорії і практики фізичного виховання учнів та молоді в Румунії досліджуваного періоду. Перший період (1859–1899 рр.) окреслює формування системи освіти; впровадження обов'язкового фізичного виховання в навчальну програму закладів освіти та у позаурочну діяльність за місцем проживання (1882 р); значну увагу до фізичного виховання дівчат (ігри і танці, гартувальні процедури визначені складовою загальної освіти для дівчат). Другий (1900–1917 рр.) – період нарощування впливу військових на «шкільне» фізичне виховання; формування громадського фізкультурно-спортивного руху (розвиток федерацій та товариств, проведення різноманітних змагань, розробка офіційних правил,

державна реєстрація місць для проведення змагань); офіційного визнання спорту як виду діяльності. Третім (1918–1944 рр.) названий період остаточної милітаризації фізичного виховання учнівської молоді (впровадження прикладних видів спорту в навчання, участь у цій діяльності фізкультурно-спортивних товариств). Протягом четвертого (1945–1989 рр.) фізичне виховання було визнане провідним обов'язковим завданням системи освіти Народної / Соціалістичної республіки Румунія, розділені «до військова» підготовка та фізичне виховання учнів, а відповідальність за стан фізичного виховання перенесена з Міністерства оборони на Національну Раду з питань фізичного виховання і спорту. І п'ятим періодом розвитку фізичного виховання в Румунії визначаємо сучасний – 1990–2022 рр.

3. Формування, розвиток і розширення спортивної термінології в країні досліджуваного періоду пов'язано безпосередньо із генезою термінології з фізичного виховання, але мало власні риси та особливості. На «спортивний лексикон» впливало прискорене поширення та популяризація конкретних спортивних дисциплін в певних регіонах Румунії та його інтернаціоналізація.

Доведено актуальність використання сучасного терміна «шкільне фізичне і спортивне виховання», аргументами щодо нього стали: історичні особливості розвитку цієї системи в Румунії, вплив праць М. Багета, Ж. Марсена, Р. Веранд, наявність ідеї тісного взаємозв'язку фізичного і спортивного виховання й практичне використання цього досвіду в освіті; вимоги сучасного розвиненого суспільства щодо комплексності та взаємозв'язку виховання, тренувальної та змагальної діяльності; визначення основної мети занять спортом в рамках школи формування фізично підготовленої, інтелектуальної, вихованої на основі моралі та естетики, патріотично асоційованої молоді.

4. Нормативно-правове регламентування фізичного виховання і спорту дітей та молоді Румунії періодів королівства та Народної

/ Соціалістичної республіки перебувало у стані активного розвитку і характеризувалось посиленою увагою з боку держави: численні закони та декрети визначали засади системи фізичного виховання населення, контролювали реалізацію впровадження його форм у заклади освіти; корегували громадський фізкультурно-спортивний рух та систему підготовки кваліфікованих кадрів у даній галузі. Ідея єдиного закону, що регламентував би всі аспекти фізичного виховання, зокрема дітей та молоді, вперше запроваджена в королівській Румунії («Закон про будинок культури»), мала реалізацію в законах 1967 та 2000 рр. Нормативно-правове забезпечення шкільного фізичного виховання сучасної Румунії представлено основним законом про фізичне виховання і спорт №69/2000, стратегічними документами «Стратегія розвитку національної системи освіти Румунії», «Стратегії розвитку фізичного і спортивного виховання 2013–2030 рр.», «Стратегії розвитку туризму та туристичної інфраструктури на 2020–2025 рр.», національними програми «Популяризація офіційних видів спорту», «Спорт для всіх», «Технічне обслуговування, експлуатація та розвиток фізкультурно-спортивної бази та спортивного спорядження».

5. Предмет «Фізичне виховання» безпосередньо забезпечує фізичний розвиток, який реалізується через формування рухових умінь і навичок, зростання фізичних якостей, надання переваги інтеграції у природне та соціальне середовище. Згідно з нормативно-правовою базою Румунії та програмовим забезпеченням навчання в школі, сфера «Фізичне виховання, спорт і здоров'я» для початкової школи охоплює два навчальні предмети – «Фізичне виховання» (2 години на тиждень, під керівництвом учителя фізичного виховання) та «Гра і рух» (одна година на тиждень під керівництвом учителя початкових класів або вчителя фізичного виховання); для середньої і старшої – «Фізичне виховання» і «Спортивна підготовка: практична і теоретична» (51 вид спорту). Положення цих програм розроблені за інноваційною моделлю шкільного проектування,

концентрованої на ключових компетенціях. Зміст вищезначених програм не є сталим, його оптимізують щороку, опираючись на результати учнів та рекомендації практиків – вчителів і тренерів цих закладів освіти. Відповідно до мети і завдань в програмах підібрані форми, методи, засоби та прийоми їх досягнення, збережено принципи «від простого до складного», поетапності, індивідуалізації та системності.

6. Визначено еволюцію змісту, форм і методів організації шкільного фізичного виховання. Специфічною особливістю фізичного виховання учнівської молоді сучасної Румунії виокремлена різноманітність методів, методичних прийомів, які використовують на практиці, їх можлива комбінація. Популярні серед румунських теоретиків і практиків методи фізичного виховання та спорту представляють собою наступну систему: методи свідомого навчання; методи виховання; практичний метод; методи перевірки, оцінки й аналізу та методи корекції освітнього та тренувального процесу; визначено їх мету, актуальність та практичне впровадження.

Еволюціонували методи навчання на основі практичної діяльності: навчання рухових дій, удосконалення рухових дій та розвитку функціональних можливостей організму і розвитку рухових якостей (тренування) виокремлені як шляхи, які дають змогу реалізувати мету та виконання завдань фізичного виховання й спорту. Змагальний та ігровий методи проаналізовані як одні із провідних в організації фізичного виховання школярів Румунії.

Розвитку теорії і практики сприяли виділені вимоги, що висувають до підбору методичних прийомів з метою результативного фізичного виховання учнів закладів освіти: забезпечення максимального оздоровчого і виховного ефекту; реалізація найкоротшого шляху до засвоєння знань, умінь і навичок та удосконалення фізичних якостей; відповідність завданням, індивідуальним особливостям учнів, рівню їх розвитку, підготовленості, віку; врахування специфіки та складності навчального матеріалу. Аналіз досліджень румунських науковців В. Шута, Г. Керстя,

I. Циклована дав можливість виділити засоби фізичного виховання школярів: фізичні вправи, гігієнічні та природні фактори; співвідношення між активною діяльністю та відпочинком.

Система форм фізичного виховання в румунських школах, заснована на єдності, взаємодії та взаємообумовлені, представила чотири основні групи: урочні форми – уроки фізичного виховання та спортивної діяльності; щоденні форми фізичного виховання: щоденна гімнастика, організовані перерви, хвилинки фізичного виховання для учнів 1-4 класів; форми фізичної активності у вільний час – змагання (в рамках Національної шкільної спортивної олімпіади / Гімназіади), фізкультурно-спортивні свята, розваги, туристичні заходи (екскурсії, походи, туристичні пришкільні табори, туристичні гуртки); форми спортивної та змагальної діяльності – діяльність в спортивних гуртках та секціях, діяльність в шкільних спортивних асоціаціях (федераціях).

7. Визначено продуктивні тенденції подальшого розвитку фізичного виховання та спорту в закладах освіти Європи та світу, а саме: загальна імплементація міжнародно-правових стандартів з питань фізичного виховання та спорту, що передбачає: посилення уваги до зростання рівня офіційного суспільного визнання важливості та актуальності фізичного виховання в шкільних програмах; визнання внеску спорту і фізичного виховання у економічний та соціальний розвиток, забезпечення будівництва і реконструкції спортивної інфраструктури; впровадження «натуральної» концепції, метою якої визначено збереження здоров'я, формування особистого багажу рухових компетенцій – знань, умінь і навичок діяти ефективно у складних ситуаціях на базі основних рухів впродовж життя, самоідентифікації тощо; зусилля збереження «обов'язкового» статусу академічного предмету, його місця у розкладі й не допущення заміни на більш «актуальні» дисципліни (наприклад, інформатику); перерозподіл уваги з спортивних досягнень на систематичні заняття задля покращення стану здоров'я, власного тілесного

вдосконалення, можливість спілкування, відсторонення від повсякденних проблем й отримання задоволення від занять; подальше впровадження політики гендерної рівності у фізичному вихованні школярів, врахування відповідності обладнання, розширення спектру видів фізичної активності для дівчат, залучення у шкільний спорт; активізації співробітництва і партнерства між школою і родинами, між школою та місцевими громадами, молодіжними й спортивними організаціями, між школою та органами виконавчої та місцевої влади, громадським та приватним сектором задля забезпечення доступності фізичного виховання та занять спортом.

Серед перспективних напрямів творчого використання історичного досвіду теорії і практики фізичного виховання Румунії та в сучасній системі освіти України було виокремлено такі: прагнення збільшити загальний час відведений на фізичну активність; оптимізація фізичного виховання учнівської молоді за рахунок реалізації концепцій освіти засобами навчання руху й спорту («Спорт заради розвитку»); формування анти булінгової свідомості; урізноманітнення програм та їх диференціація; впровадження нових, актуальних для сьогодення видів фітнесу та спорту й активізації традиційних національних форм фізичного виховання (вектор культурного наслідування); використання альтернативних видів фізичної активності звільнених від занять фізичною культурою за медичними показаннями; міжпредметного підходу до організації фізичного виховання учнів (знайомство з правилами дорожнього руху, формуванні основ орієнтування на місцевості, знань з олімпійської освіти, про цінності й символіку олімпійських ігор, їх роль у розвитку людства). А також використання потенціалу школи для створення доступного, сучасного, адекватного вимогам сьогодення середовища для забезпечення тіло виховних потреб у позаурочний час; різноманітних варіацій моніторингу якості фізичного виховання в школах країн світу (включення оцінок до таблиць, формальний підхід до оцінювання).

Окреслені перспективні напрями творчого використання історичного досвіду теорії і практики фізичного виховання школярів Румунії в сучасній системі освіти Україні спрямовані насамперед на: створення громадсько-активної школи, єдиного простору громадського виховання заснованого на цінностях прав людини; заснування демократичної співпраці учасників освітнього процесу, заснованої на участі, рівності та партнерстві; посилення престижності змагальної діяльності в Національній шкільній спортивній олімпіаді, комплексний підхід до організації та проведення всіх їх етапів; домінування у програмовому та методичному забезпеченні фізичного виховання учнівської молоді румунських ігор, танців, народних традицій та звичаїв; формування на базі закладу загальної середньої освіти здоров'язбережувального осередку для населення; впровадження модифікованої варіації ідей концепції «Спорт заради розвитку» – проєкт розвитку сучасної мережі рекреаційних, оздоровчих, фізкультурно-спортивних закладів; створення попиту на фахівців сфери фізичної культури і спорту, рекреації та реабілітації задля зростання їх ціни на ринку праці та престижності.

Проведене дослідження не вичерпує всіх можливостей вирішення окресленої проблеми. Потенціал нашої розвідки розкриває можливості для подальшої наукової діяльності в таких напрямках, як: вивчення досвіду підготовки фахівців галузі фізичного виховання і спорту, організації системи неперервного фахового розвитку, модернізації освітніх програм для реалізації індивідуальних освітніх траєкторій здобувачів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Арделеан Г. І. Реформування системи фізичного виховання школярів Румунії [Текст]: дис...канд. з фізичного виховання і спорту: 24.00.02. Тернопільський держ. педагогічний ун-т ім. Володимира Гнатюка. Т., 2000. 176 с.
2. Бабич В. І. Культура здоров'я як складова частина професійної підготовки майбутніх вчителів освітньої галузі «Фізична культура і здоров'я». *Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту*. 2004. № 1. С. 134–139.
3. Базильчук О. В., Базильчук В. Б. Ізраїльський досвід професійної підготовки майбутніх фахівців з фізичної терапії у вищих навчальних закладах. *Наукові записки Бердянського державного педагогічного університету*. Серія: Педагогічні науки. Вип.3. Бердянськ : БДПУ, 2017. 300 с.
4. Бакіко І. В. Поєднання базової і варіативної частин програми з фізичної культури школярів : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. наук з фіз. вих. і спорту : спец. 24.00.02 «Фізична культура, фізичне виховання різних груп населення». Львів, 2007. 20 с.
5. Барщай Л. С. Індивідуалізація пізнавальної самостійності школярів. *Початкова школа*. 1991. №12. С. 18–20.
6. Безверхня Г. В. Мотивація до занять фізичною культурою і спортом школярів 5–11-х класів : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. наук з фіз. вих. і спорту : спец. 24.00.02 «Фізична культура, фізичне виховання різних груп населення». Львів, 2004. 24 с.
7. Безега Т. М. Українсько-румунські територіальні суперечності: історичний аналіз та сучасний стан. *Науковий вісник Ужгородського університету, серія «Історія»*, вип. 29. Ужгород, 2012. С. 36-42.
8. Бельський Г. В. Вплив Чорнобильської катастрофи на здоров'я дітей. *Концепція підготовки спеціалістів фізичної культури в Україні:*

матеріали першої республіканської науково-практичної конференції. Луцьк: Надстир'я, 1994. С. 439-441.

9. Березівська Л. Д. Реформування шкільної освіти в Україні у ХХ столітті крізь призму джерелознавства: наук.-допом. бібліогр. покажч. Вінниця : ТОВ «ТВОРИ», 2019. 251 с.

10. Бібік Н. М. Формування пізнавальних інтересів молодших школярів: монографія. К. : ВІПОЛ, 1998. 200 с.

11. Бодня В., Зубалій М., Присяжнюк С. Фізичне виховання шкільної молоді України [аналітичний звіт про засідання круглого столу]. *Фізичне виховання в школі*. 1999. №1. С. 51-55.

12. Борисова Ю. Ю. Диференційований підхід у фізичному вихованні школярів на основі використання комп'ютерних технологій : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. наук з фіз. виховання і спорту : 24.00.02. Дніпропетр. держ. ін-т фіз. культури і спорту. Д., 2009. 20 с.

13. Булатова М. М., Усачов Ю. А. Сучасні фізкультурно-оздоровчі технології у фізичному вихованні. *Теорія і методика фізичного виховання*. К. : Олімп. л-ра, 2008. С. 320–354.

14. Ван Сюе Мань. Особенности системы государственного управления физической культурой и спортом в КНР. *Слобожанський науково-спортивний вісник*. 2008. №4. С. 217–221.

15. Ван Сюе Мань. Физкультурное образование в Китае, как компонент массовой физической культуры. 2009. С. 6-8 URL: <https://www.sportedu.org.ua/html/journal/2009-N1/html-ru/09vsmmmpc.html> (дата звернення 1.06.2021).

16. Васильчук А. Г. Технологія навчання футболу школярів у системі фізичного виховання загальноосвітніх шкіл : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. наук з фіз. вих. і спорту : спец. 24.00.02 «Фізична культура, фізичне виховання різних груп населення». Львів, 2007. 20 с.

17. Ващенко О., Свириденко С. Готовність вчителя до використання здоров'язберігаючих технологій у навчально-виховному процесі. *Здоров'я та фізична культура*. 2006. № 8. С. 1–6.

18. Військовий лицей «Штефан чел Маре» в м. Чернівці. Примарія міста Чернівці / Военный лицей города Черновцы. ДАЧО (Державний архів Чернівецької області). Ф. 867.

19. Вільчковський Е. С., Борисенко А. Ф., Зубалій М. Д. Основні вимоги до змісту базового стандарту з фізичного виховання учнів 1-11 класів школи. *Матеріали Всеукраїнської наук.-практич. конф.: «Стандарти загальної середньої освіти. Проблеми, пошуки, перспективи»*. 1996. С. 117-119

20. Вільчковський Е., Пасічник В. Фізичне виховання в школах Греції. *Історичні, філософські, правові й кадрові проблеми фізичної культури. Фізичне виховання, спорт і культура здоров'я у сучасному суспільстві: збірник наукових праць... № 3 (31), 2015. С. 10–14.*

21. Вільчковський Е. С., Шиян Б. М, Цьось А. В., Пасічник В. Р. Система фізичного виховання учнів загальноосвітніх шкіл Польщі та України (XVI – початок XXI століття): порівняльний аналіз : монографія. Луцьк: Вежа-Друк, 2016. 240 с.

22. Віндюк А. В. Основи технології самостійних занять фізичними вправами учнів молодших класів : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. наук з фіз. вих. і спорту : спец. 24.00.02 «Фізична культура, фізичне виховання різних груп населення». Львів, 2002. 18 с.

23. Віхров К. Л. Футбол у школі: навчально-методичний посібник. К.: Комбі ЛТД, 2002. 256 с.

24. Власюк Г. І. Самостійні заняття в системі фізичної підготовки старшокласників. *Фізична культура, спорт і реабілітація в закладах освіти* : зб. наук. пр. Рівне : РДГУ, 2009. Вип. 3. С. 35–40.

25. Войнар Ю., Наварецький Д., Глазирін І. Розвиток та сучасні тенденції системи підготовки фахівців з фізичної культури в умовах Євроінтеграції: монографія. Черкаси : Відлуння-Плюс, 2005. 184 с.
26. Волков Л. Молодший шкільний вік: виховна спрямованість занять фізичною культурою і спортом : навч. посіб. К. : [б. в.], 2008. 120 с.
27. Всеукраїнський конкурс з фізичної культури / М. Д. Зубалій, В. Г. Ареф'єв, Т. М. Ройко та інші; за ред. М. Д. Зубалія. Луцьк, 2008. 73 с.
28. В'юницька О. І. Роль Ради Європи у зміцненні демократії у країнах Центрально-Східної Європи [Текст]: автореф. дис. ... канд. політ. наук : 23.00.04. Київ, 2005. 15 с.
29. Гаврилюк А. П. Організація фізичної культури учнів молодшого шкільного віку в групах продовженого дня : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. наук з фіз. вих. і спорту : спец. 24.00.02 «Фізична культура, фізичне виховання різних груп населення». Луцьк, 2010. 20 с.
30. Глазирін І. Диференційована фізична підготовка юнаків у системі урочних та самостійних занять. *Фізичне виховання в школі*. 1999. №2. С. 28–32.
31. Глобальна стратегія з харчування, фізичної активності і здоров'я URL: <http://www.who.int/dietphysicalactivity/PA-promotionguide-2007.pdf> (дата звернення 1.06.2021).
32. Глобальні рекомендації щодо фізичної активності для здоров'я. Опубліковано Всесвітньою організацією охорони здоров'я 2010 року під назвою «Global recommendations on physical activity for health». 2010. Всесвітня організація охорони здоров'я. 60 с. URL: <https://apps.who.int/iris/bitstream/handle/10665/44399/9789241599979-ukr.pdf?sequence=25&isAllowed=y> (дата звернення 11.06.2021).
33. Гнітецька Т. В. Організаційно-педагогічні умови оптимізації фізичного виховання учнів гімназії : автореф. дис. на здобуття наук.

ступеня канд. з фіз. вих. і спорту : 24.00.02 «Фізична культура, фізичне виховання різних груп населення». Луцьк, 1998. 27 с.

34. Гнітецький Л. В. Формування потреби займатися фізичними вправами у дітей молодшого шкільного віку : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. наук з фіз. вих. і спорту : спец. 24.00.02 «Фізична культура, фізичне виховання різних груп населення». Львів, 2000. 24 с.

35. Головченко Г., Бондаренко Т. Проблеми реорганізації нормативно-програмної основи фізичного виховання. *Теорія і методика фізичного виховання і спорту*. 2002. №2–3. С. 11–13.

36. Граціозі А. Війна і революція в Європі, 1905 – 1956 рр. К.: Вид-во Соломії Павличко «Основи», 2005. 350 с.

37. Гринченко І. Б. Професійна підготовка майбутніх учителів фізичного виховання: досвід європейських країн. *Засоби навчальної та науково-дослідної роботи*. К., 2014. Вип. 42. С. 39–50.

38. Гушлевська І. Поняття компетентності у вітчизняній та зарубіжній педагогіці. *Шлях освіти*, 2004. №3. С. 22–24.

39. Дерка Т. Г. Акмеологічні засади неперервної професійної підготовки фахівців фізичного виховання [Текст]: дис. ...доктора пед наук. Київ, 2017. 549 с.

40. Державні вимоги до навчальних програм з фізичного виховання в системі освіти. *Фізичне виховання в школі*. 1999. №3. С. 32-34.

41. Державні тести і нормативи оцінки фізичної підготовленості населення України; за ред. М. Д. Зубалія. 2-е вид., перероб. і доп. К., 1997. 36 с.

42. Державний стандарт базової і повної загальної середньої освіти (випуск). *Книга вчителя фізичної культури: довідково-методичне видання [упоряд. С. І. Операйло, В. М. Єрмолова, Л. І. Іванова]*. Вид. 2-ге, доповн. Харків: ТОРСІНГ ПЛЮС, 2004. С. 149-158.

43. Державний стандарт базової середньої освіти. 2020. 472 с.
URL: <http://school19.zp.ua/wp-content/uploads/2020/10/derzhstandart-converted.pdf> (дата звернення: 11.05.2023).

44. Державний стандарт освітньої галузі «Фізична культура і здоров'я» (проект) / Е. С. Вільчковський, А. Ф. Борисенко, М. Д. Зубалій та інші. *Фізичне виховання в школі*, 1997. №1. С. 3-12.

45. Добре Н. Правила гри в ойну : навч. метод. посіб. для вчителів і викл. вишів / Сердечний В.В., Полулященко Т.Л. ; за ред. Н. Добре / пер. з рум. І.-Л. Горват. Полтава : Вид-во ТОВ «ТАЛКОМ», 2022. 96 с.

46. Дороніна Т. О. Особливості формування системи фізичного виховання учнів європейських країн міжвоєнного періоду: нормативно-правове забезпечення. *Ricerche scientifiche e metodi della loro realizzazione: esperienza mondiale e realta domestiche: Raccolta di articoli scientifici «ΛΟΓΟΣ» con gli atti della I Conferenza scientifica e pratica internazionale (Bologna, May 14, 2021)*. Bologna-Vinnytsia: Associazione Italiana di Storia Urbana & Piattaforma scientifica europea, 2021. Т. 2. С. 72–73.

47. Дубогай О., Євтушок М. Зміст та результативність шкільної інноваційної діяльності в системі здоров'язберігаючих технологій. *Фізичне виховання, спорт і культура здоров'я у сучасному суспільстві* : зб. наук. пр. Луцьк : РВВ «Вежа» Волин. нац. ун-ту ім. Лесі Українки, 2008. Т. 1. С. 36–40.

48. Добринський В. С. Рейтингова оцінка фізичної підготовленості підлітків як засіб підвищення мотивації до систематичних занять фізичною культурою : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. наук з фіз. вих. і спорту : 24.00.02 «Фізична культура, фізичне виховання різних груп населення». Луцьк, 2000. 21 с.

49. Дутчак М. Організаційні засади проведення Міжнародного року спорту і фізичного виховання в Україні. *Фізичне виховання в школі*. № 1. 2005. С. 2–3.

50. Дутчак М. В. Основні аспекти реформування системи фізичного виховання в Україні. *Концепція розвитку галузі фізичного виховання і спорту в Україні* : зб. наук. пр. Рівне : Ліста, 1999. С. 158–162.

51. Дутчак М. В. Підготовка фахівців з менеджменту і управління спортом для всіх у зарубіжних країнах. *Педагогіка, психологія та медико-біол. проблеми фіз. виховання і спорту* : зб. наук. пр. Харків: ХДАДМ (ХХП), 2009. №3. С. 43–49.

52. Єдинак Г. Фізична культура в школі: молодому спеціалісту : навч.-метод. посіб. Кам'янець-Подільський : [б. в.], 2000. 305 с.

53. Єфімова В. М. Підготовка майбутніх учителів природничих дисциплін до використання здоров'язбережувальних технологій у професійній діяльності: теорія та методика : [монографія]. Сімферополь : Сонат, 2011. 440 с.

54. Жданова О., Чеховська Л., Фляк А. Фізичне виховання в школах країн Європи. *Молода спортивна наука України*. 2015. Т. 2. С. 311–319.

55. Завадський В. І., Грейда Б. П., Зимовін А. І. Соціальні та медико-біологічні особливості життєдіяльності дітей і дорослого населення, які постраждали внаслідок аварії на Чорнобильській АЕС. Луцьк: Надстир'я, 1994. 152 с.

56. Завгородня Т. К. Розвиток теорії і практики навчання в Галичині (1919-1939 роки) [Текст]: автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01. Київ, 2000. 21 с.

57. Завгородня Т. К., Дороніна Т. О., Лясота Т. І. Роль ЮНЕСКО у формуванні сучасної концепції фізичного виховання молодого покоління XXI ст. *Освітні обрії*. №1 (54), 2022. С. 8–12.

58. Закон України «Про загальну середню освіту». Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1999. № 28. С. 230. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/651-14#Text> (дата звернення: 11.05.2023).

59. Закон України «Про освіту». *Освіта*. 1991. 25 червня.
60. Закон України «Про фізичну культуру і спорт». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3808-12#Text> (дата звернення: 10.05.2023).
61. Зубалій М. Розвиток змісту навчального матеріалу з фізичної культури. *Нова Педагогічна думка*. 2013. №4 (76), с. 115-118. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/3608/1/39.pdf> (дата звернення: 10.05.2023).
62. Зубалій М. Д. Підвищення опірності організму школярів проти радіаційної дії засобами фізичної культури. *Актуальні проблеми з оздоровчої фізичної культури в навчальних закладах*. Кіровоград, 1993. С. 17-18.
63. Зубалій М. Д. Словник спортивних термінів. *Початкова школа*. 1995. №2. С. 23-25.
64. Зубалій М. Д. Словник спортивних термінів. *Початкова школа*. 1995. № 3. С.58-59.
65. Зубалій М. Д. Словник спортивних термінів. *Початкова школа*. 1995. № 4. С.50-52.
66. Зубалій М. Д. Словник спортивних термінів. *Початкова школа*. 1995. №10. С.55-57.
67. Зубалій М. Д. Словник спортивних термінів. *Початкова школа*. 1995. №12. С.50-52.
68. Зубалій М. Д. Словник спортивних термінів. *Початкова школа*. 1996. №2. С.46-48.
69. Зубалій М. Д. Словник спортивних термінів. *Початкова школа*. 1996. №3. С.47-49.
70. Зубалій М. Д. Словник спортивних термінів. *Початкова школа*. 1996. №5. С.43.
71. Зубалій М. Д. Словник спортивних термінів. *Початкова школа*. 1996. №6. С.42-45.

72. Зубалій М. Д. Словник спортивних термінів. *Початкова школа*. 1996. №11. С.49-50.
73. Зубалій М. Д. Словник спортивних термінів. *Початкова школа*. 1996. №12. С.45-47.
74. Зубалій М. Д. Становлення і розвиток змісту навчального матеріалу з фізичної культури. *Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді*: зб. наук. праць. Зб. 13. Кн. II. 2009. С. 263-271.
75. Імплементация Глобальной стратегии з харчування, фізичної активності і здоров'я: URL: <http://www.who.int/dietphysicalactivity/whatworks> _____ (дата звернення 1.06.2021).
76. Камінська Н. В., Палюх А. Я. Міжнародно-правові стандарти у сфері фізичної культури та спорту і їх імплементація у національне законодавство України. *Право.ua*. 2018. № 3. С. 10–13.
77. Карачевська Н. В. Навчально-ігрове середовище як важливий чинник виховання емоційно-вольових якостей молодших школярів на уроках фізичної культури : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. наук з фіз. вих. і спорту : спец. 24.00.02 «Фізична культура, фізичне виховання різних груп населення». Львів, 2007. 21 с.
78. Кібальник О. Я. Застосування фітнес-технології для підвищення рухової активності та фізичної підготовленості підлітків : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. наук з фіз. вих. і спорту : 24.00.02. ЛДІФК. Львів, 2008. 20 с.
79. Книга вчителя фізичної культури: довідково-методичне видання; упоряд. С. І. Операйло, В. М. Єрмолова, Л. І. Іванова. Вид. 2-ге, доповн. Харків: ТОРСІНГ ПЛЮС, 2006. 560 с.
80. Коляда Н. М. Педагогічна історіографія як складник історико-педагогічного дослідження. *Науково педагогічні студії*. 2018. № 1. С. 39–46.

81. Комплексні програми середньої загальноосвітньої школи. Фізична культура. 1-11 класи. К.: Освіта, 1993. 54 с.
82. Конвенція ООН про права дитини. URL: https://www.un.org/ru/documents/decl_conv/conventions/childcon.shtml (дата звернення 1.03.2022 р.).
83. Концепція національної системи фізичного виховання дітей, учнівської і студентської молоді України / В. Г. Ареф'єв, М. Д. Зубалій, В. І. Кубасов та інші. *Початкова школа*. 1994. № 4. С. 50-54.
84. Концепція профільного навчання в старшій школі URL: https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v10_1290-03#Text (дата звернення: 11.05.2023).
85. Концепція фізичного виховання в системі освіти України. *Фізичне виховання в школі*. 1998. №2. С. 2-7.
86. Кондрацька Г., Редчиць В., Жукова І. Технологія навчання фізичних вправ в Новій Українській школі. *Науковий вісник Ужгородського університету Серія «Педагогіка. Соціальна робота»*. Вип. 1(42). Ч.2. 2018. С. 308–314.
87. Кравчук Я. І. Методика диференційованого підходу до навчання фізичної культури учнів початкової школи : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.02 «Теорія та методика навчання (фізична культура, основи здоров'я)». Луцьк, 2010. 20 с.
88. Круцевич Т. Ю. Управління фізичним станом підлітків в системі фізичного виховання : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра наук із фіз. вих. і спорту : 24.00.02. Нац. ун-т фіз. вих. і спорту України. К., 2000. 44 с.
89. Куц О. С. Особливості змісту фізичного виховання в умовах підвищеної радіоактивності. К.: Континент, 1994. 144 с.
90. Куц О. С. Фізкультурно-оздоровча робота з учнівською молоддю. Київ ; Вінниця : Континент-Прим, 1995. 208 с.

91. Лоза Т. О., Варламова А. Ю. Аналіз програм з фізичної культури у вітчизняних і зарубіжних школах. *Сучасні проблеми фізичного виховання і спорту школярів та студентів України*: матеріали II Всеукраїнської наукової студентської конференції. Суми, 2002. С. 16-21.
92. Мадзігон В. Підручник нового покоління: яким йому бути. *Підручник XXI століття*. 2003. № 1-4. С. 41-42.
93. Мандюк А. Фізичне виховання в системі середньої освіти США. Спортивний вісник Придніпров'я. 2013. №2. С. 110–113.
94. Методика фізичного виховання учнів 1–11 класів: навчальний посібник / М. Зубалій, Л. Волков, С. Жевага та інші; за редакцією М. Д. Зубалія. К., 2012. 216 с. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/705823/1/%D0%BF%D0%BB%D0%B0%D0%BD%D0%BE%D0%B2%D0%B0%202012.PDF> (дата звернення: 12.05.2023).
95. Мицкан Б., Презлята Г. Оздоровча функція фізичної культури: шляхи реалізації в умовах сучасної школи. *Концепція розвитку галузі фізичного виховання і спорту в Україні* : зб. наук. пр. Міжнар. ун-ту «РЕГІ» ім. акад. С. Дем'янчука. Рівне : [б. в.], 2003. Вип. 3, ч. 2. С. 59–64.
96. Модельна навчальна програма «Фізична культура. 5-6 класи» для закладів загальної середньої освіти / Педан О. С., Коломоєць Г. А., Боляк А. А. та інші. 2021. 206 с. URL: <https://drive.google.com/file/d/1drw8kG38o9ykGH9IA2IY8cvteQ9LjS5E/view> (дата звернення: 11.05.2023).
97. Модельна навчальна програма «Фізична культура. 7-9 класи» для закладів загальної середньої освіти / Баженков Є. В. та інші. 2023. 510 с. URL: https://drive.google.com/file/d/1liRhN5bsyA_vhZJlq27tOkctLLDLZ1bB/view (дата звернення: 11.05.2023).
98. Мозолев О. М. Актуальні проблеми взаємодії органів управління розвитком освіти у сфері фізичної культури і спорту з громадськими організаціями в Україні. *Науковий вісник Миколаївського*

національного університету імені В. О. Сухомлинського. Педагогічні науки. 2017. №1. С. 107–111.

99. Мозолев О. М. Управління розвитком освіти в сфері фізичної культури і спорту Польщі : упровадження передового досвіду в Україні: монографія. Хмельницький: Видавець Цюпак А. А., 2017. 504 с.

100. Мозолев О. М., Кошура А. В. Розвиток фізичного виховання в системі вищої освіти Польщі на рубежі ХХ – ХХІ сторіччя. *Збірник наукових праць Хмельницького інституту соціальних технологій Університету «Україна».* 2015. №11. С. 140–143.

101. Москаленко Н. В. Теоретико-методичні засади інноваційних технологій в системі фізичного виховання молодших школярів : автореф. дис. на здобуття наук. степеня д-ра наук з фіз. вихов. і спорту : спец. 24.00.02 «Фізична культура, фізичне виховання різних груп населення». К., 2009. 42 с.

102. Мудрик В. І. Формування у студентів розуміння гуманістичних ідей у сфері фізичного виховання. *Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді.* Зб. наук. праць. Вип. 13. Кн. 11. 2009. С. 509–517.

103. Мужичок В. О., Завгородня Т. К. Підготовка вчителів Західної України до фізкультурно-спортивної роботи з учнівською молоддю (1920 – 1930 рр.). *Педагогічний альманах.* Збірник наукових праць. Вип. 15. Херсон, РІПО, 2012. С. 252–258.

104. Мушкета Р. Підготовка вчителів фізичного виховання у Польщі до оцінювання навчальних досягнень учнів [Текст]: автореф. докт. дисер. Тернопіль, 2007. 42 с.

105. Навчальна програма з фізичної культури для загальноосвітніх навчальних закладів. 5–9 класи / Т. Круцевич, С. Дятленко, Н. Кравченко та інші. *Здоров'я та фізична культура.* № 26. 2009. 54 с.

106. Наказ Міністерства освіти і науки України №194 від 15.02.2021 р. Про затвердження рекомендацій щодо стратегічного розвитку фізичного

виховання та спортивної підготовки серед учнівської молоді на період до 2025 року. URL: <file:///C:/Users/%D0%90/Downloads/602e6adb3ed95324184309.pdf> (дата звернення: 11.05.2023).

107. Ніколайчук О. Нормативно-правове забезпечення фізичного виховання та масового спорту школярів та студентської молоді сучасної Румунії. *Молодий вчений*. № 3.1 (43.1) березень, 2017. С. 226–229.

108. Оржеховська В. М. Здоров'язбережувальне навчання і виховання: проблеми, пошук. Наук. зап. НДУ ім. М. Гоголя. Психолого-педагогічні науки. 2011. № 4. С. 29–31.

109. Осадча Т. Ю. Професійна підготовка викладачів фізичного виховання в університетах США [Текст]: дис. ...канд. пед. наук: 13.00.04. Луганськ, 2005. 227 с.

110. Основи здоров'я і фізична культура. Навчальна програма для 1-11 класів загальноосвітніх навчальних закладів. К., 2001. 98 с.

111. Основи здоров'я і фізична культура. Програма для загальноосвітніх навчальних закладів 1-11 класів; за ред. М. Д. Зубалія. К.: Початкова школа, 2002. 112 с.

112. Оттавська Хартія URL: [http:// www.sph.ukma.kiev.ua/phb/papers/ottawa-ukr.htm](http://www.sph.ukma.kiev.ua/phb/papers/ottawa-ukr.htm) (дата звернення 19.06.2021).

113. Палюх А. Я. Системний підхід у правовому регулюванні фізкультурно-спортивної сфери. *Філософські та методологічні проблеми права*. 2019. № 2 (18). С. 92–99. URL: <https://philosophy.naia.kiev.ua/index.php/philosophy/article/view/1159> (дата звернення 18.06.2021).

114. Панаготис Н. Обґрунтування оздоровчої ефективності програм фізичного виховання в школах Греції. *Молода спортивна Україна*. Т. 1. Львів, 1998. С. 93–98.

115. Панагіотіс Н. Система оцінки успішності з фізичного виховання у початковій школі Греції : автореф. дис. ... канд. наук з фіз. виховання і спорту. К., 2003. 18 с.

116. Панін І., Зубалій М., Панін А. Рухова активність школярів у пострадіаційний період. *Освіта і управління*. 2006. №1. С. 169-174.

117. Пасічник В. Теоретико-педагогічні передумови розвитку фізичного виховання дітей та молоді на польських землях (друга половина ХІХ – початок ХХ СТ.) *Фізичне виховання, спорт і культура здоров'я у сучасному суспільстві*. № 4(48). 2019. С. 32-37.

118. Платонов В. М. Від спортивної майстерності до здорового способу життя. Концепція розвитку галузі фізичного виховання і спорту в Україні : зб. наук. пр. Рівне : Ліста, 1999. С. 3–7.

119. Попеску І. К. Свято румунського народу. *Вільна Україна*. К., 1967. 31 грудня. б/с.

120. Попеску І. К. Спорт у долях балканських народів. Львів: «Світ», 1991. 184 с.

121. Попеску І. К. Становлення та розвиток фізичної культури і спорту народу Балканського півострову [Текст]: автореф. дис. ... д-ра пед. наук. Київ, 1997. 48 с.

122. Породько-Лях О. В. Шляхи та способи творення україномовних терміносполук у галузі фізичної культури. *Вісник Запорізького національного університету* №1(3), 2010. С. 187–190.

123. Постанова від 15 січня 1996 р. №80 Про державні тести і нормативи оцінки фізичної підготовленості населення України втратила чинність на підставі Постанови КМ № 992 (992-2008-п) від 05.11.2008. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80-96-%D0%BF#Text> (дата звернення: 11.05.2023).

124. Постанова Ради міністрів Української РСР №229 від 9.08.1988 р. «Про схему управління фізичною культурою і спортом» https://ips.ligazakon.net/document/view/kp880229?an=2&ed=1988_08_09

125. Поташнюк Р.З. Фізичний розвиток і захворюваність учнів прогімназійних класів. *Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту* : зб. наук. пр. / за ред. С. С. Єрмакова. Х. : ХХПІ, 2000. № 9. С. 3–7.

126. Практичний посібник для представників сфери освіти та громадських організацій прикординних областей України, Угорщини, Словаччини та Румунії. 2013. URL: <http://europeanschool.org.ua/wp-content/uploads/2018/01/european-exchange-school-guidelines-scan.pdf> (дата звернення 20.10. 2021).

127. Префектура Кіцманського повіту / Префектура Кицманского уезда. ДАЧО (Державний архів Чернівецької області). Ф. 16. Оп. 3. Ед. хр. 25.

128. Примарія міста Чернівці / Примарія города Черновцы. ДАЧО (Державний архів Чернівецької області). Ф. 43. Оп. 1. Ед. хр. 1808.

129. Примарія міста Чернівці / Примарія города Черновцы. ДАЧО (Державний архів Чернівецької області). Ф. 43. Оп. 1. Ед. хр. 8752.

130. Приступа Є.Н., Романчук О.В., Данилевич М.В. Австрійський досвід професійної підготовки педагогічних кадрів з фізичного виховання. Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах: зб. наук. пр. Запоріжжя, 2020, Вип. 70, т. 3. С.14-19.

131. Про деякі питання державних стандартів повної загальної середньої освіти URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/898-2020-%D0%BF#Text> (дата звернення: 11.09.2023).

132. Про затвердження Державного стандарту базової і повної загальної середньої освіти URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/24-2004-%D0%BF#Text> (дата звернення: 11.05.2023).

133. Про затвердження стандарту базової середньої освіти. Постанова КМУ від 20.09.2020 р. № 898. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/898-2020-%D0%BF#Text> (дата звернення: 11.09.2023).

134. Про затвердження стандарту початкової освіти. Постанова КМУ від 21.02. 2018 р. № 87. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/87-2018-%D0%BF#Text> (дата звернення: 11.09.2023).

135. Про затвердження Типової освітньої програми 5-9 класи. Наказ МОНУ від 19.02.2021 р. № 235. URL: <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zatverdzhennya-tipovoyi-osvitnoyi-programi-dlya-5-9-klasiv-zagalnoyi-serednoyi-osviti> (дата звернення: 10.09.2023).

136. Про затвердження методичних рекомендацій щодо оцінювання результатів навчання 1-4 класів закладів загальної середньої освіти. Наказ МОНУ від 13.07.2021 р. №813. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0813729-21> (дата звернення: 11.08.2023).

137. Про затвердження методичних рекомендацій щодо оцінювання навчальних досягнень учнів 5-6 класів, які здобувають освіту відповідно до нового державного стандарту базової середньої освіти. Наказ МОНУ від 01.04.2022 р. №289. URL: <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zatverdzhennya-metodichnih-rekomendacij-shodo-ocinyuvannya-navchalnih-dosyagnen-uchniv-5-6-klasiv-yaki-zdobuvayut-osvitu-vidpovidno-do-novogo-derzhavnogo-standartu-bazovoyi-serednoyi-osviti> (дата звернення: 11.09.2023).

138. Про затвердження Типових навчальних планів для організації профільного навчання у загальноосвітніх навчальних закладах URL: https://osvita.ua/legislation/Ser_osv/2943/ (дата звернення: 11.05.2023)

139. Про інструктивно-методичні рекомендації щодо організації освітнього процесу та викладання навчальних предметів/інтегрованих курсів у закладах загальної середньої освіти у 2022/2023 навчальному році. Лист МОН від 19.08.2022р. № 1/9530-22. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/uploads/public/650/017/7fc/6500177fc5b54679390686.pdf> (дата звернення: 11.05.2023).

140. Про модельні навчальні програми «Фізична культура. 5-6 класи». Для закладів загальної середньої освіти. Наказ МОН від 17.08.2022

p. № 752. URL: <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-modelni-navchalni-programi-fizichna-kultura-5-6-klasi-dlya-zakladiv-zagalnoyi-serednoyi-osviti> (дата звернення: 10.08.2023).

141. Проніков О. К. Методична підготовка майбутніх учителів фізичної культури: історичні аспекти та сучасність. Підготовка фахівців з фізичного виховання: професійно-педагогічні, науково-пошукові, технологічні аспекти : монографія / за наук. ред. М. О. Носка; заг. ред. Н. О. Терентьєвої. Черкаси. Чабаненко Ю. А. 2020. С.93-135.

142. Програма з фізичної культури для учнів загальноосвітніх шкіл / Ареф'єв В.Г. Л.М. Белоус, Г.В. Воробей та ін. К.: РНМК заг. сер. пед. освіти, 1992. 36 с.

143. Рамкова програма політики у сфері освіти, зосереджених на харчуванні і фізичній активності. URL: <http://www.who.int/dietphysicalactivity/schools> (дата звернення 1.09.2021).

144. Резнік А. Б. Самостійна робота учнів у школі. К. : Знання, 1979. 48 с.

145. Резолюція першої конференції Європейської мережі шкіл сприяння здоров'ю «Школа активного зміцнення здоров'я – вклад у справу освіти, охорони здоров'я та демократії». Додаток до наказу МОЗ та МОН України від 20.07.98р. № 206/272. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0206282-98#Text> (дата звернення 1.09.2021).

146. Рекомендації з фізичної активності для дорослих Тихоокеанського регіону: Рамкова програма для пришвидшення розповсюдження Рекомендацій щодо фізичної активності URL: http://www.wpro.who.int/NR/rdonlyres/6BF5EE82-8509-4B2F-83882CE9DBCCA0F8/0/PAG_layout2_22122008.pdf (дата звернення 11.09.2021).

147. Рекомендації Міністерства народної освіти УРСР щодо внесення змін у Комплексну програму фізичного виховання учнів шкіл

республіки, що знаходяться в зонах радіоактивного забруднення. К., 1990. 2 с.

148. Рекомендації Міністерства народної освіти УРСР щодо проведення уроків фізкультури та позакласної фізкультурно-масової роботи в школах, що знаходяться в зоні радіоактивного забруднення. К., 1990. 4 с.

149. Рибковський А. Г. Системна організація рухової активності людини. Донецьк [б. в.], 2003. 436 с.

150. Розман І. Педагогічна біографістика: джерелознавчий аспект. *Освітній простір України*. 2019. № 15. С. 45–51.

151. Романишин О. Співробітництво держав-членів Ради Європи у сфері спорту: міжнародно-правові аспекти. *Вісник Львівського університету*. 2018. Вип. 45. С. 225–232.

152. Рощенко В., Столітенко В. Самостійні заняття учнів фізичними вправами. *Фізичне виховання в школі*. 1998. № 3. С. 15–18.

153. Рудько С. О. Історія Центрально-Східної Європи (кін. XVIII - поч. XXI ст.): Навчально-методичний посібник з курсу. Вид. 2-ге, доповнене. Острог, 2010. 220 с.

154. Савченко О. Нова доба шкільної освіти. Зміст підручників – пріоритет наукової діяльності АПН України. Підручник XXI століття. 2003. № 1- 4. С. 30-40.

155. Сапожников С. В. Становлення та розвиток сучасної системи вищої педагогічної освіти Румунської республіки як країни – члена Чорноморського економічного співтовариства. С.54-60. URL: <file:///C:/Users/User/Downloads/3750-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-6463-1-10-20190507.pdf> (дата звернення 14.10.2021).

156. Секретариат міністерства внутрішніх справ Буковини, м. Чернівці / Секретариат внутренних дел Буковины, г. Черновцы. ДАЧО (Державний архів Чернівецької області). Ф. 12. Оп. 1. Ед. хр. 7449.

157. Семененко В. П. Загартування в фізкультурно-оздоровчій роботі з молодшими школярами : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. наук з фіз. вих. і спорту : спец. 24.00.02 «Фізична культура, фізичне виховання різних груп населення». К., 2005. 20 с.

158. Сембрат С. В. Ігрове спрямування фізичної підготовки дітей молодшого шкільного віку : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. наук з фіз. вих. і спорту : спец. 60 24.00.02 «Фізична культура, фізичне виховання різних груп населення». Львів, 2003. 22 с.

159. Сисоева С. О., Кристопчук Т. Є. Освітні системи країн Європейського Союзу: загальна характеристика: навчальний посібник; Київський університет імені Бориса Грінченка. Рівне: Овід, 2012. 352 с.

160. Скальські Д. Концепції фізкультурної освіти у країнах Європейського Союзу [Текст]: дисер. ... докт. пед. наук. Умань, 2019. 490 с.

161. Сороколіт Н., Чопик Р. Нормативно-програмне забезпечення фізичного виховання в умовах нової української школи. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова*. Серія 15. Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт). 2023. 5К(165). С. 130-133.

162. Статут Ради Європи : міжнар. док. від 5 трав. 1949 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_001. (дата звернення 1.10.2021).

163. Суворова Т. І. Система контролю фізичного стану дівчат 11–17 років у процесі фізичного виховання : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. наук з фіз. вих. і спорту : 24.00.02. ЛДІФК. Львів, 2003. 20 с.

164. Типова освітня програма розроблена під керівництвом Савченко О. Я. 1-2 клас. 68 с. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/programy-1-4->

[klas/2022/08/15/Typova.osvitnya.prohrama.1-4/Typova.osvitnya.prohrama.1-2.Savchenko.pdf](https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/programy-1-4-klas/2022/08/15/Typova.osvitnya.prohrama.1-4/Typova.osvitnya.prohrama.1-2.Savchenko.pdf) (дата звернення 1.10.2022).

165. Типова освітня програма, розроблена під керівництвом Савченко О.Я. 3-4 клас. 107 с. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/programy-1-4-klas/2022/08/15/Typova.osvitnya.prohrama.1-4/Typova.osvitnya.prohrama.3-4.Savchenko.pdf> (дата звернення 1.10.2022).

166. Типова освітня програма, розроблена під керівництвом Шияна Р. Б. 1-2 клас. 66 с. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/programy-1-4-klas/2022/08/15/Typova.osvitnya.prohrama.1-4/Typova.osvitnya.prohrama.1-2.Shyuan.pdf> (дата звернення 1.10.2022).

167. Типова освітня програма, розроблена під керівництвом Шияна Р. Б. 3-4 клас. 73 с. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/programy-1-4-klas/2022/08/15/Typova.osvitnya.prohrama.1-4/Typova.osvitnya.prohrama.3-4.Shyuan.pdf> (дата звернення 11.12.2022).

168. Турчик І. Х., Шиян О. І. Освітня політика Англії з фізичного виховання (Національний курикулум). Львів: редакційно-видавничий відділ Львівського обласного інституту післядипломної освіти, 2008. 104 с.

169. Устав ООН. URL: <https://www.un.org/eng/about-us/un-charter> (дата звернення 1.03.2022 р.)

170. Фізична культура. 1–4 класи. Програми для основної та спеціальної медичних груп загальноосвітніх навчальних закладів / М. Д. Зубалій, В. В. Деревянко, О. М. Лакіза та ін.. Харків: вид-во «Ранок», 2006. 128 с.

171. Фізична культура. 1-11 класи. Програма для загальноосвітніх навчальних закладів. К.: Перун, 1998. 64 с.

172. Фізична культура. 5-12 класи. Програма для загальноосвітніх навчальних закладів./ В. М. Єрмолова, М. Д. Зубалій та інші. О. В. Тимошенко. Київ-Ірпінь: ВТФ «Перун», 2005. 272 с.

173. Фізична культура і здоров'я. Державний стандарт загальної середньої освіти в Україні. Освітня галузь «Фізична культура і здоров'я» (проект) / Вільчковський Е. С. та інші. К.: Генеза, 1997. С. 58.

174. Фролова Н. О. Особистісно зорієнтований підхід у фізичному вихованні молодших школярів : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.07 «Теорія і методика виховання». К., 2003. 21 с.

175. Хоменко І.М., Глазирін І.Д. Спортивна термінологія – основа професійного мовлення фахівця з фізичної культури URL: <https://www.sportpedagogy.org.ua/html/journal/2008-07/08khipts.pdf> (дата звернення 1.11.2021).

176. Цільова комплексна програма «Фізичне виховання – здоров'я нації». К.: Держкомспорт України, 1998. 48 с.

177. Цибанюк О. О. Генезис основних дефініцій галузі фізичного виховання в науково-довідковій літературі Румунії. *Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова*. Сер. 15. *Науково-педагогічні проблеми фізичної культури*. Вип. 4 (149) 2022. Київ: Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова. С. 123-126.

178. Цибанюк О. О. Державне регламентування системи фізичного виховання Румунії (1918-1947 рр.): групи законодавчих актів. *Науковий вісник Чернівецького університету*. Вип. 764. Педагогіка та психологія. Чернівці : Чернівецький національний університет, 2015. С. 206–211.

179. Цибанюк О. О. Загальна характеристика розвитку структури уроку фізичного виховання в школах Румунії. XXIII Міжнародна науково-практична конференція «Сучасні аспекти модернізації науки: стан, проблеми, тенденції розвитку». (07 серпня 2022 р., м. Дікірх, Люксембург). С. 224–230.

180. Цибанюк О. О. Інноваційний підхід до програмового забезпечення фізичного виховання учнів початкової школи Румунії (2014–2020 роки). *Освітні обрії*. 2020. Т. 50 №1. С. 36–40.

181. Цибанюк О. О. Історичні передумови становлення сучасної системи фізичного виховання Румунії. *Молодий вчений* : наук. журн. 2017. № 3.1. (43.1) С. 301–304.

182. Цибанюк О. О. Історико-педагогічні особливості формування національної румунської гри ойна. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова*. Сер. 15. Науково-педагогічні проблеми фізичної культури. Вип. 12 (144) 2021. Київ: Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова. С. 175–178.

183. Цибанюк О. Національна олімпіада шкільного спорту як специфічна форма фізичного виховання учнів сучасної Румунії. *Освітні Обрії*. №1 (52). 2021. С. 33–38.

184. Цибанюк О. О. Національна румунська гра «ойна» як складова навчальної програми «фізична культура і спорт». *Вісник післядипломної освіти. Серія «Педагогічні науки»*. Зб. наук. праць. Київ: Юстон, 2019. Вип. 7(36). С. 174–186.

185. Цибанюк О. О. Національна система оцінювання предмету «фізичне виховання і спорт» в школах сучасної Румунії. *Інноваційна педагогіка*. Вип. 44. 2022. С. 11–15.

186. Цибанюк О. О. Нормативно-правове забезпечення шкільного (студентського) фізичного виховання та масового спорту сучасної Румунії. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія «Педагогіка, соціальна робота». Вип. 37. Ужгород : Видавництво «УжНУ», 2015. С. 193–195.

187. Цибанюк О. Нормативно-правове забезпечення шкільного та студентського спорту сучасної Румунії. *Актуальні проблеми університетської та професійної післядипломної освіти в кризових умовах*: зб. Тез Всеукраїнської інтернет-конференції (Київ, 27 лютого 2015

р.). Київ, 2015. С. 100.

188. Цибанюк О.О. Нормативно-правове регламентування системи фізичного виховання Румунії: періодизація розвитку (XVII – початок ХХ ст.). *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету*. Серія: Педагогічні науки. Фізичне виховання та спорт. 2015. Вип. 129 (1). С. 309–311.

189. Цибанюк О. Організація системи освіти Румунії (XV – XIX ст.): загальна характеристика першого етапу. *Педагогіка і психологія : напрямки та тенденції розвитку в Україні та світі* : зб. наукових робіт учасників Міжнародної науково-практичної конференції (15-16 квітня 2016 р., м. Одеса). Одеса, 2016. С. 98–101.

190. Цибанюк О. О. Організаційно-правові засади визнання фізичного виховання і спорту Румунії пріоритетним напрямком розвитку держави (1948-1989 рр.). *Вісник Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка*. Фізичне виховання, спорт і здоров'я людини. 2019. С. 88–92.

191. Цибанюк О.О. Особливості нормативно-правового регулювання системи фізичного виховання Румунії. *Вісник Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка*. Фізичне виховання, спорт і здоров'я людини. 2016. С. 397–404.

192. Цибанюк О. О. Особливості організації «Гімназиади» для учнівської молоді ліцеїв та професійних закладів освіти Румунії. *Theoretical and empirical scientific research concept and trends: Collection of scientific papers with Proceedings of the II International Scientific and Practical Conference (Oxford, may, 28 2021)*. Oxford-Vinnytsia: P.C. Publishing Hause European Scientific Platform, 2021. С. 88–90.

193. Цибанюк О. О. Особливості організації форм фізичного виховання школярів сучасної Румунії. *Освітні Обрії*. №2(53). 2021. С. 22–25.

194. Цибанюк О. О. Особливості підготовки фахівців галузі

фізичного виховання і спорту в закладах вищої освіти сучасної Румунії. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова*. Сер. 15. Науково-педагогічні проблеми фізичної культури. Вип. 9(140)2021. Київ: Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова. С. 96–100.

195. Цибанюк О. О. Особливості реалізації навчальної програми «Гра і Рух» для школярів сучасної Румунії. *Ricerche scientifiche e metodi della loro realizzazione: esperienza mondiale e realta domestiche: Raccolta di articoli scientifici «ΛΟΓΟΣ» con gli atti della I Conferenza scientifica e pratica internazionale (Bologna, May 14, 2021)*. Bologna-Vinnitsia: Associazione Italiana di Storia Urbana & Piattaforma scientifica europea, 2021. T. 2. С. 67–70.

196. Цибанюк О. Особливості регламентування діяльності установ, що займались фізичним вихованням і спортом Румунії II половини ХХ ст. *Стратегічне управління розвитком фізичної культури і спорту в контексті 25-річчя незалежності України: зб. матеріалів IV регіонал. наук.-практ. інтернет-конф. з міжнар. участю (Харків, 11–13 трав. 2016 р.)*. Харків: ХДАФК, 2016. С. 161–166.

197. Цибанюк О. О. Особливості структурування уроку фізичного виховання учнів початкової і середньої шкіл сучасної Румунії. *Інноваційна педагогіка*. Вип. 49. Т. 2. 2022. С. 16–19.

198. Цибанюк О. О. Особливості функціонування системи фізичного виховання країн світу. Матеріали науково-практичної конференції «*Формування та впровадження інноваційних педагогічних технологій*» (м. Чернігів, 3-4 вересня 2021 р.). Херсон: видавництво «Молодий вчений», 2021. С. 25–29.

199. Цибанюк О. О. Популяризація спорту як чинник розвитку фізичного виховання учнів Румунії (кінець ХІХ – початок ХХ ст.). Матеріали ХХІХ Міжнародної науково-практичної конференції «*Trends in science and practice of today*» (26-29 липня 2022 р., Стокгольм, Швеція). С. 209–212.

200. Цибанюк О. Розвиток педагогічної думки в Румунії: необхідність фізичного виховання школярів (кінець XIX – перша третина XX ст.). *Освітні Обрії*. №1(54). 2022. С. 26–29.

201. Цибанюк О. О. Розвиток фехтування як передумова формування фізичного виховання дітей та молоді Румунії (друга половина XIX – початок XX ст.). *«Інноваційні наукові дослідження у галузі педагогіки»* (м. Одеса, 25-26 березня 2022 р.). Херсон : Видавничий дім «Гельветика», 2022. С. 10–15.

202. Цибанюк О. О. Розвиток фізичного виховання в Румунії : регламентування і засади. *Theory and Methods of Educational Management*. 2016. URL: <http://umo.edu.ua/katalogh-vidanj/electronic-journal-the-theory-and-methods-of-educational-management-edition-1-17-2016>

203. Цибанюк О. О. Роль громадських організацій фізкультурно-спортивної спрямованості у становленні фізичного виховання дітей та молоді (на прикладі «Федерації спортивних товариств Румунії»), початок XX ст. V Міжнародна науково-практична конференція *«Modern research in world science»* (м. Львів, 7-9 серпня 2022 р.). С. 497–502.

204. Цибанюк О. О. Роль педагога у вирішенні завдань фізичного виховання і спорту сучасних учнів Румунії. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова*. Сер. 15. Науково-педагогічні проблеми фізичної культури. Вип. 8 (153) 2022. Київ: Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова. С. 109–112.

205. Цибанюк О. Специфіка регламентування діяльності національної ради з питань фізичного виховання і спорту – спеціалізованого органу управління громадського характеру Румунії (1967-1977 рр.). *Фізична культура і спорт: досвід та перспективи*: мат. міжнародної науково-практичної конференції (м. Чернівці, 6-7 квітня 2017 р.). Чернівці : Чернівецький нац. ун-т, 2017. С. 148–150.

206. Цибанюк О. О. Сучасні світові ініціативи у сфері фізичного виховання і спорту – програми, проєкти, документи. Сер. 15. Науково-

педагогічні проблеми фізичної культури. Вип. 5 (150) 2022. Київ: Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова. С. 116–119.

207. Цибанюк О. О. Сучасні тенденції популяризації фізичного виховання і здорового способу життя школярів Румунії: туризм. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова*. Сер. 15. Науково-педагогічні проблеми фізичної культури. Вип. 11 (157) 2022. Київ: Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова. С. 149–152.

208. Цибанюк О. О. Теоретико-методичні засади впливу на рівень кваліфікації викладача фізичного виховання. Збірник матеріалів всеукраїнської науково-методичної конференції «Сучасні методи та форми організації освітнього процесу у закладах вищої освіти» (м. Одеса, 15 червня 2022 р.). С. 226–229.

209. Цибанюк О. О. Федерація шкільного і студентського спорту сучасної Румунії: засади законодавчого регламентування. *Актуальні проблеми фізичної культури, спорту та здоров'я людини у сучасному суспільстві*: мат. наук.-практ. конференції (Чернівці, 24-25 квітня 2015 р.). Чернівці, 2015. С. 146–148.

210. Цибанюк О. О. Фізичне виховання дітей та молоді, фізичний розвиток та збереження здоров'я людини як тема наукових розвідок (Румунія, кінець XIX – початок XX ст.). Всеукраїнська науково-практична Інтернет – конференція «Тенденції сучасної підготовки майбутніх учителів початкової школи» (Умань, 7-8 жовтня 2021 р.). С. 73–77.

211. Цибанюк О. О. Фізичне виховання та фізична активність як основна тема документів ООН. Матеріали науково-практичної конференції «Теоретичні основи педагогіки й сучасні аспекти виховання» (м. Хмельницький, 13-14 травня 2022 р.). С. 13–17.

212. Цибанюк О. О. Фізичне виховання учнівської молоді в закладах освіти Румунії (кінець XIX – початок XXI ст.) : [моногр.]. Чернівці: Чернівецький нац. ун-т ім. Ю. Федьковича, 2022. 480 с.

213. Цибанюк О. О. Формування системи вищої освіти у галузі фізичного виховання Румунії (60-90 рр. ХХ ст.). *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова*. Сер 15. Науково-педагогічні проблеми фізичної культури. Вип. 8(139)2021. Київ: Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова. С. 123–127.

214. Цибанюк О. О. Характеристика основної ланки уроку фізичного виховання в сучасній румунській школі. Науково-практична конференція «*Концептуальні шляхи розвитку освіти та педагогічної науки*» (м. Чернігів, 16-17 вересня 2022 р.). Одеса, Видавництво «Молодий вчений», 2022. С. 16-20.

215. Цибанюк О.О. Характеристика традиційних форм туристичної роботи з школярами: туристичні фестивалі (європейський погляд, сучасна Румунія). Матеріали IV Міжнародної науково-практичної конференції «*Освіта для ХХІ століття: виклики, проблеми, перспективи*». (28 жовтня 2022 р., Суми). С. 112-114.

216. Цибанюк О., Богданюк А. Генезис та особливості Національної програми Румунії «Відкрий для себе ойну» у фізичному вихованні школярів. *Вісник Прикарпатського університету*. Вип. 33 Серія: Фізична культура. 2019. С. 114–119.

217. Цибанюк О. О., Вілігорський О. М. Генеза розвитку системи фізичного виховання Румунії: реформування нормативно-правової бази (1948–1957 рр.). *Інноваційна педагогіка*. 2020. Вип. 22. Т. 4. С. 38–42.

218. Цибанюк О., Дарійчук С. Організація діяльності першого вищого навчального закладу для підготовки фахівців фізичного виховання і спорту в Румунії. *Фізичне виховання, спорт і культура здоров'я у сучасному суспільстві*. Луцьк, 2021. № 3(55). С. 36-42.

219. Цибанюк О., Завгородня Т. Оптимізація законодавчого регламентування підготовки вчителів фізичної культури на Буковині Австро-Угорського періоду. *Історичні, теоретико-методичні, медико-біологічні аспекти фізичної культури і спорту* : мат. наук.-практ.

конференції (Чернівці, 6-7 квітня 2016 р.). Чернівці : Чернівецький нац. ун-т, 2016. С. 310–312.

220. Цибанюк О., Завгородня Т. Управління системою фізичного виховання і спорту Румунії: нормативні засади (1948–1989). *Педагогічний дискурс*. 2016. Вип. 20. С. 68–72.

221. Цибанюк О. О., Курнишев Ю. А. Диференціація предмету «Фізичне виховання» як один із шляхів реформування програмно-методичного забезпечення системи фізичного виховання і спорту школярів Румунії. *Молодий вчений: наук. журн.* Херсон, 2017. Вип. 11. С. 465–469.

222. Цибанюк О., Мосейчук Ю. «Енциклопедія фізичного виховання й спорту в Румунії» – носій ідей фізичного виховання та спорту. *Фізичне виховання, спорт і культура здоров'я у сучасному суспільстві*. 2020. № 1(49). С. 44–49.

223. Цибанюк О., Музика В. Фізичне виховання на румунських землях (ІХ – початок ХХ ст.). *Історичні, теоретико-методичні, медико-біологічні аспекти фізичної культури і спорту* : мат. наук.-практ. конференції (Чернівці, 6-7 квітня 2016 р.). Чернівці : Чернівецький нац. ун-т, 2016. С. 296–301.

224. Цьось А. В. Планування навчальної роботи з фізичної культури в школах 1–3 ступенів : навч. посіб. Луцьк : Надтир'я, 1998. 364 с.

225. Чернишов О. І. Стратегічні напрямки здоров'язбереження в освіті. *Здоров'я через освіту : матеріали міжгалуз. регіон. наук.-практ. конф.*, 22 квіт. 2009 р. Т. 1. С. 13.

226. Чоловіча індустріальна гімназія м. Хотин Хотинського повіту / Мужская индустриальная гимназия г. Хотин Хотинского уезда. ДАЧО (Державний архів Чернівецької області). Ф. 939.

227. Чоловічий ліцей «Мареле воєвод Михай», м. Хотин / Мужской лицей «Мареле воєвод Михай» г. Хотин Хотинского уезда. ДАЧО (Державний архів Чернівецької області). Ф. 844.

228. Чоловічий ліцей «Мареле Воєвод Михай», м. Чернівці /

Мужской лицей «Мареле воевод Михай» г. Черновцы. ДАЧО (Державний архів Чернівецької області). Ф. 940.

229. Шиян О. Політика забезпечення здорового способу життя молоді засобами освіти в умовах європейської інтеграції. *Фізична активність, здоров'я і спорт*. 2012. №2(8). С. 66–72.

230. Шиян Б. М. Теорія і методика фізичного виховання школярів. Тернопіль : Навч. кн. Богдан, 2001. Ч. 1. 272 с.

231. Яковенко А. В. Організаційно-педагогічні умови трансформації системи фізичного виховання школярів у зарубіжних країнах (XX ст. – початок XXI ст.) [Текст]: автореф. дис. ... канд. наук з фіз. вих. та спорту: 24.00.02. Дніпро, 2019. 23 с.

232. Яковенко А. В. Предмет «фізична культура» у системі середньої освіти зарубіжних країн. *Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова*. Вип. 2 (96) 2018. С. 111–116.

233. XVI-ий окружний шкільний інспекторат /XVI-ый окружной школьный инспекторат. ДАЧО (Державний архів Чернівецької області). Ф. 213. Оп. 1. Ед. хр. 988.

234. A healthy city is an active city: a physical activity planning guide. Copenhagen: WHO Regional Office for Europe; 2008 URL: <http://www.euro.who.int/en/health-topics/disease-prevention/physical-activity/publications/2008/healthy-city-is-an-active-city-a-a-physical-activity-planning-guide> (дата звернення 1.11.2021).

235. Admiterea în învățământul superior, București, 1974, p. 22–29.

236. Agârbiceanu I. «Educația religioasă». *Țara noastră*. anul IX, nr. 26, 24 iunie 1928, p. 827.

237. Agenția Română de Asigurare a Calității în Învățământul Superior. URL: <http://www.aracis.ro> (дата звернення 1.09.2021).

238. Alexe N. (coord.). Terminologia educației fizice și sportului. București: Stadion, 1974. 432 p.

239. Alexe N., Constandache V. (coord.). Enciclopedia educației fizice

și sportului din România. Ediția a II-a, Vol. VIII. București, Târgu Jiu: Măiastra, 2015. 680 p.

240. Almond L. Physical Education in Scoolls. London: Morgan Page, 1997. P. 45–52.

241. Amintiri și date din trecut gimnaziului-liceul «Tudor Vladimiresco» din Targu-Jiului. 1935. p. 5-6.

242. Ander V.Z. Normele deontologice ale psihologului practician. *Revista de psihologie*. nr. 3, 1975. P. 11–16.

243. Ander V.Z. Proiectul codului romanesc de deontologie medicala. Targu Mures, 1968. 168 p.

244. Anexe 2.7. completare HG № 158 2018-2019. 122 p. URL: https://www.edu.ro/sites/default/files/anexe2_7_completare_HG_158_2018_2019_0.pdf. (data звернення 1.11.2021).

245. Anexa 11 la ordinul ministrului educației naționale nr.3035/2012 privind aprobarea Metodologiei – cadru de organizare și desfășurare a competițiilor școlare și a Regulamentului de organizare a activităților cuprinse în calendarul activităților educative, școlare și extrașcolar. 26 p. URL: https://www.edu.ro/sites/default/files/Metodologie%20CM%20-11%2007_fin.pdf (data звернення 22.03. 2021).

246. Annerstedt C. Physical Education and Health in Sweden. *International Comparison of Physical Education*. 2005. P. 604–629.

247. Antonescu G.G. Din problemele pedagogiei moderne, 1923. 273 p.

248. Antonescu G.G. Istoria pedagogiei – doctrinele fundamentale ale pedagogiei, 1972. 540 p.

249. Antonescu G.G. Pedagogia generala, 1930. 595 p.

250. Anuarele statistice ale României din: 1935 și 1936, 1939-1940. Institutul Național de Statistică. Arhiva Med. (Arhiva Ministerul educației). fond Permanent. dosar 220/1946, nenumerotat (не пронумеровано – О.І.).

251. Anul de specializare a fost introdus în învățământul superior cu un an înainte la șase specializări: matematică, fizică, chimie, biologie, muzică și

arte plastice. Arhiva Med. (Arhiva Ministerul educației). fond Permanent. dosar 223/1980, nenumerotat.

252. Athanasia J. Bazele științifice ale educației fizice. Conferința ținută la Sol «Înainte». În ziua de 5 decembrie 1915. *Rev. Gen. a învățământului*. 1916. № 5-6. Fără pagini. (F/p. Без сторінок – О.Ц.).

253. Averescu A. Răspunderile. Editura Albatros, 1999. 120 p.

254. Avram M. Cuvintele limbii române între corect și incorect. Chișinău: Editura Cartier, 2001. 304 p.

255. Bacaloglu C. «Educațiunea fizică și educațiunea intelectuală». *Cele trei Crișuri*. Anul XII, nr. 7-8, Oradea, iulie-august 1931, p. 78.

256. Badiu T. Educația fizică a copiilor și școlărilor (metode și mijloace). Chișinău, 1999. 364 p.

257. Badiu T. Metodica educației fizice a tinerei generații. Galați, 2000. 72 p.

258. Badiu T., Mereuță C. Teoria și metodica educației fizice și sportului (culegere de teste). Brăila, 1998. 244 p.

259. Bailey R. Teaching Physical Education: *Handbook for Primary and Secondary Teachers*. London, Kogan Page, 1997. P. 40–43.

260. Bălan Șt. Dezvoltarea învățământului-veriga principală a revoluției culturale din România. Editura Științifică, București, 1964, P. 28.

261. Balazs I. Istoria educației fizice și a sportului, Târgu-Mureș, 1976, p. 7.

262. Bălcescu N. Manualul bunului roman București, 1903.

263. Balz E., Neumann P., Puhse U., Gerber M. Physical Education in Germany. *International Comparison of Physical Education*. 2005. P. 292–309.

264. Bănciulescu V. Limbajul sportiv. *O investigație sentimentală*. București: SportTurism, 1984. 179 p.

265. Barabaș N. Jocuri de mișcare pregătitoare pentru jocul de handbal. Cluj, 1995. 82 p.

266. Baranyi S. Educația fizică școlară în anii regimului democrat

popular. *Stadion*. București, 1958. №2. fara pagini.

267. Barbu C., Stoica M. Metodica predării exercițiilor de atletism în lecția de educație fizică. București, 2000. URL: <https://pdfcoffee.com/barbu-stoica-atletism-metodica-predarii-exercitiilor-de-atletism-in-lectia-de-ef-3-pdf-free.html> (data звернення 22.03. 2021).

268. Bărnuțiu S. Pedagogia. *Tiparul Tribunei Române*. Iași, 1870, P. 326.

269. Bârsu C. Considerații despre Gheorghe Moceanu și o carte uitată, alcătuită de el. *Palestrica Mileniului III – Civilizație și Sport*. Vol. 15, nr. 3, Iulie-Septembrie 2014. P. 259–262.

270. Bârsu C. O evocare a lui Gheorghe Mocianu, primul profesor român de educație fizică. *Palestrica Mileniului III – Civilizație și Sport*. Vol. 8, Nr. 2 (28), Iunie 2007. P. 75–77.

271. Barta A. Dragomir P. Manual de educație fizică pentru școli normale. Editura Didactică și Pedagogică. București, 1994. 300 p.

272. Bartoszewicz R., Mandyuk A., Prystupa Y. Estimation of indices related to physical activity in Ukraine, Poland, and member countries of active healthy kids global alliance. *Human Movement*. 2019, Vol. 20(4). (Scopus)

273. Benedek F. Echipamente instalații și aparatură în cultura fizică. Editura Universității din Suceava, 2009. F./p.

274. Berejan S. Includerea termenilor științifici și tehnici în dicționarele generale. *Terminologia în România și în Republica Moldova*. Cluj-Napoca: Imprimeria Atlas-Clusium, 2000, P. 69–71.

275. Bocu T., Vidu O. Serbări omagiale la Orman – Gheorghe Moceanu. *Palestrica Mileniului III – Civilizație și Sport* Volumul IX, Nr. 2 (32), Iunie 2008. P. 155–157.

276. Boerescu N. Foloasele sportului și începuturile lui la noi în țară. *Cele trei Crișuri*. Anul XII, nr. 7-8, Oradea, iulie-august 1931, P. 94.

277. Bonifaciu S. Sportul In Literatura. Bucuresti: Sport-Turism, 1990. 202 p.

278. Bornemisa S. Șapte ani se împlinesc. *Cosinzeana*. Anul IV, nr. 1, Cluj, la Anul Nou 1922, P. 2.
279. Borza I. Aberație fatală. *Unirea*. anul XLV. nr. 34. Blaj. 24 august 1935. P. 1-2.
280. Borza I. Religia și sportul. *Unirea*. Anul XLV. Nr. 42. Blaj, 19 octombrie 1935. P. 2.
281. Bota I., Bota M. Handbal – pregătirea și formarea echipelor de performanță. București, 1987. 200 p.
282. Bota I., Bota M. Handbal. 500 de exerciții pentru învățarea jocului. București, 1990. 115 p.
283. Bota I., Macovei B. Handbal – antrenamentul portarului. București, 1983.
284. Brînză I. G. G. Antonescu – principiul școlii formativ-organiciste. *Managementul educațional: realizări și perspective de dezvoltare*. Ed. Ediția a III-a, 8 mai 2020, Bălți. Bălți: Tipografia din Bălți, 2020, Ediția 3-a, pp. 82-86.
285. Broeke A., Van Daltsen G., Klein G., Hardman K. Physical Education and Sport Education in the European Union: The Netherlands. *Physical Education and Sport Education in the European Union*. Editions Revue EP.S., Paris, 2007.
286. Bronikowski M. Zdrowie I Wychowanie Fizyczne – nowy swiatowy consensus (z polskiej perspektywy). *Wychowanie Fizyczne i Sport*. Warszawa. AWF, 2011 №55(2). S. 123–127.
287. Brown S. Assessment a Changing Practice. *Teaching and Learning in the Secondary School*. London Routledge, 1994. P. 110–112.
288. Calendarul ONSS 2018-2019. 26 p. URL: <https://www.edu.ro/sites/default/files/fisiere%20articole/Calendarul%20ONSS%202018-2019.pdf> (data звернення 22.09. 2021).
289. Calendarul ONSS 2019-2020. 6 p. URL: https://www.edu.ro/sites/default/files/_fi%C8%99iere/Minister/2020/inv.preuniv.ersitar/olimpiade%20concursuri/ONSS%202020.pdf (data звернення 22.09.

2021).

290. Calendarul ONSS 2020-2021. 49 p. URL: https://www.edu.ro/sites/default/files/_fi%C8%99iere/Minister/2022/inv.%20preuniversitar/calendare_olimpiade_concursuri_2022/Calendar_Olimpiada_Nationala_Sport_Scolar_2021_2022.pdf (data zverнення 22.09. 2021).

291. Caliman V.C. Sportul și organizarea lui în România. URL: <https://calimanvictorconstantin.wordpress.com/2016/02/18/sportul-si-organizarea-lui-in-romania/> (data zverнення 22.03.2021).

292. Cantemir D. Descrierea Moldove. 2nd ed., C. Negruzzi ed., Iași: Tipografia franțezo-română, 1851; trans. Miron Nicolescu, Bucharest: Editura Librăriei Leon Alcalay, 1909. 434 p.

293. Care este principalul mijloc de educație fizică a copiilor? F/p. URL: <https://olnafu.ru/formare/115912-care-este-principalul-mijloc-de-educa%C8%9Bie-fizic%C4%83-a.html> (data zverнення 21.03.2021).

294. Carreiro da Costa F. Physical Education in Portugal. *International Comparison of Physical Education*. 2005. P. 554–571.

295. Cârstea Gh. Educatia fizică – fundamente teoretice și metodice. Casa de Editură Petru Maior, București, 1999. 233 p.

296. Cârstea Gh. Educația fizică – teoria și bazele metodicii. A.N.E.F.S., București, 1996. 96 p.

297. Cârstea Gh. Educație fizică. Teoria și bazele metodicii. A.N.E.F.S., București, 1997. 220 p.

298. Cârstea Gh. Metodica educației fizice școlare. Editura ANEFS. București, 1999. 163 p.

299. Cârstea Gh. Programarea și planificarea în educația fizică și sportivă școlară. București, 1993. 114 p.

300. Cârstea Gh. Teoria educației fizice și sportului. Editura Universul, București, 1993. 172 p.

301. Cârstea Gh. Teoria și metodică educației fizice și sportului, București, 2000. 173 p.

302. Cendrowski Z. Nowa podstawa programowa wychowania fizycznego i edukacji zdrowotnej na ogólniejszym tle problemów cywilizacyjnych i zdrowotnych. *Kultura fizyczna*. Warszawa. AWF, 2009. № 5-6. S. 1–13.
303. Cercel P. Calitățile motrice în handbal. București, 1975. 98 p.
304. Cercel P. Handbal – antrenamentul echipelor masculine. București, 1983. 354 p.
305. Cerghit I. Metode de învățământ, Editura didactică și Pedagogică R.A. București, 1997. 271 p.
306. Cernovodeanu D. Știința și arta heraldică în România. București: Ed. Științifică și Enciclopedică, 1977. 566 p.
307. Chelcea S. Cunoașterea vieții sociale. București: Editura Institutului Național de Informații, 1995. 268 p.
308. Cherryholmes C. H. Notes on pragmatism and scientific realism. *Educational Researcher*, 1992, August–September. Vol. 14. P. 13–17.
309. Chețianu O. 100 de ani dela nașterea lui Gheorghe Mocianu-primul educator fizic român. Tipo. Cartea Românească, Cluj 1939. Fara pagini.
310. Chiriță G. Optimizarea lectiei de educatie fizică, Editura Stadion. București, 1972. 274 p.
311. Chiriță G. Pedagogie aplicată în domeniul educației fizice. București, Editura Sport Turism, 1977. 382 p.
312. Ciorănescu A. Dicționarul etimologic al limbii române. *Diccionario etimológico rumano*. Universidad de La Laguna, San Cristóbal de La Laguna, 1958; Editura Saeculum, București, 2001, 2002, 2005, 2007, 2017.
313. Ciovică N. Efectele negative ale educației fizice în școală. *Amicul școlii*. anul VII., nr. 13. Cluj. 15 noiembrie 1931. P. 4.
314. Clark V.L., Ekelund U., Hardman K., Bull F.C., Andersen L.B., Haskell W., Azevedo M., & Hallal P.C. *et al. A Look into Physical Education Curriculum Time Requirements around the World*. 2012. Unpublished paper.
315. Clujul, oraș de referință în istoria atletismului românesc. URL:

<https://www.fra.ro/clujul-oras-de-referinta-in-istoria-atletismului-romanesc/>

(дата звернення 22.09. 2021).

316. Cod deontologic. Ansamblu de cerinte, atitudini, obiceiuri specifice, determinate de caracteristicile particulare ale un Poenaru R. profesiunii, ocupajii sau meserii Deontolog Didactica. Timișoara, 1989. 154 p.

317. Cojocaru A.-M. Istoria educației fizice și sportului. *Curs în tehnologia IFR*. București, Editura Fundației România de Măine, 2014. 82 p.

318. Colecția de legi, reguli, programe publicată de C.C. Lascăr și C.I. Biberi. Articolul 116. URL: <https://www.flickr.com/photos/arhivelenationale/collections/72157660371140667/> (дата звернення: 17.08.2023).

319. Colecția Educație fizică și sport în România până în 1945. Educație fizică. National Archive of Romania. URL: <https://www.flickr.com/photos/arhivelenationale/collections/72157660371140667/> (дата звернення: 17.08.2023)/

320. Committee of Experts on Criteria for Preventative Policies and Health Promotion: final report. Strasbourg : EP, 1998. P. 3–5. HTML: https://www.coe.int/t/dg3/health/Source/1998healthpromotionRep_en.doc. (дата звернення 20.03. 2021).

321. Concepția pedagogică a lui Simion Bărnuțiu în legătură cu «Educația corporală». URL: <https://www.tribuna.ro/stiri/actualitate/conceptia-pedagogica-a-lui-simion-barnutiui-in-legatura-cu-educatia-corporala-35109.html> (дата звернення 20.03. 2021).

322. Conferința d[omnu]lui Pamfil Șeicaru despre: Generația de echilibru. *Curentul*. Anul VI. nr. 1859, 5 aprilie 1933, P. 2.

323. Consiliul Național pentru Curriculum. Ghid metodologic de aplicare a programei de educație fizică și sport- învățământ primar. Editura Aramis, București, 2001. 150 p. URL: [Consortiul Universitaria https://profs.info.uaic.ro/~consortiu/about.html](https://profs.info.uaic.ro/~consortiu/about.html) (дата звернення 22.02. 2021).

324. Constitutia Republici populare Romane 1948. *Monitorul Oficial*. P.1.

nr.87 bis din 13 aprilie 1948. URL: <https://legislatie.just.ro/public/detaliidocument/14931> (data zverнення 01.03.2021).

325. Constituția României. URL: <https://www.cdep.ro/pls/dic/site.page?id=339> (data zverнення 01.08.2023).

326. Cooper K. H., Greenberg J. D., Castelli D. M., Barton M., Martin Sc.B., Morrow J. R. Implementing Policies to Enhance Physical Education and Physical Activity in Schools. *Research quarterly for exercise and sport*. Vol. 87. №2. 2016, C. 133–140.

327. Corbu R.S. Oina. Profesor de gimnastică la Liceul Nicolae Bălcescu, Brăila. S.I., 1901. 38 p.

328. Corbu R.S. Oina, joc gimnastic cu mingea. Ed. II. Brăila (Tipo-Lit. Moderna Max Fränkel), 1899. 38 p.

329. Corbul A. Morala sportivă. *Cosinzeana*. Anul II, nr. 27, Orăștie, 7 iulie. 1912. P. 335-336.

330. Crețu V. Drepturile sportului școlar. *Unirea*, anul VXL, numrrul 46, Blaj, 16 noiembrie 1935, P. 3.

331. Crețu V. Școala și sportul. *Unirea*. Anul XLV, nr. 38, Blaj, 21 septembrie 1935, P. 2.

332. Crișan V. Ioan Popescu și organul pedagogic. URL: file:///C:/Users/User/Downloads/28-29-Sargetia-Acta-Musei-Devensis-XXVIII-XXIX-2-1999-2000-2_196.pdf (data zverнення 22.03. 2021).

333. Cristea D. I. Didactica educației fizice. Curs universitatea din Oradea. 116 p. URL: <https://ru.scribd.com/document/367594056/3-Curs-Didactica> (data zverнення 22.03. 2021).

334. Crotty M. The foundations of social research: Meaning and perspective in the research process. Thousand Oaks, CA: Sage, 1998. 256 p.

335. Curricullum National – Programe școlare – Aria curriculara Educatie Fizică și Sport. București, 1999.47 p.

336. Cuvânt introductiv și explicativ la ediția a II-a. Enciclopedia Educației Fizice și Sportului din România. URL: ru.scribd.com/document/371969824/Enciclopedia-Sportului-vol-1.

337. Dallermassl K. Physical Education and Education through Sport in Austria. *Physical Education and Sport Education in the European Union*. Editions Revue EP.S., Paris, 2007. P. 188-201.

338. Damian R.-I. Dicționar de termeni sportivi și de educație fizică. Iași: PIM, 2016. 315 p.

339. Daniello L. Educația fizică considerată ca factor de asanare a mediului rural. *Buletin eugenic și biopolitic*. vol. II, nr. 9-10, septembrie-octombrie. Cluj, 1928 P. 289.

340. Dăscălescu R. Sportul în educația națiunii. *Curierul sportiv*. Anul I, nr. 4, 21 martie 1943, P. 3.

341. Decretul nr. 86 din 7 martie 1949 pentru reglementarea repartizării forțelor de muncă și pentru a stabili tariful de onorar al colaboratorilor ocazionali. *Enciclopedia educației fizice și sportului din România 1952–2012*. Vol. VII. P. 14–16. URL: <https://ru.scribd.com/document/371969184/Enciclopedia-Sportului-Vol-7>. (дата звернення 22.03. 2019).

342. Decretul nr. 175/1948 pentru reforma învățământului 03 august 1948. URL: <https://lege5.ro/Gratuit/g42domzq/decretul-nr-175-1948-pentru-reforma-invatamantului> (дата звернення 22.03. 2021).

343. Decretul nr. 329 pentru înființarea și organizarea comitetului pentru cultură fizică și sport de pe lângă consiliul de miniștri, din 6 august 1949. URL: <https://lege5.ro/Gratuit/g42dmnzw/decretul-nr-329-1949-privind-infiintarea-si-organizarea-comitetului-pentru-cultura-fizica-si-sport-de-pe-linga-consiliul-de-ministri> (дата звернення 19.03. 2020).

344. Decretul-Lege 3.628/29 oct. 1940 privind desființarea Uniunii Federațiilor de Sport din România (U.F.S.R.) și noul regim al sportului românesc – înființarea Organizării Sportului Românesc sub autoritatea

Președinției Consiliului de Miniștri. *Enciclopedia educației fizice și sportului din România 1952–2012*. Vol. VII. P. 14–16. URL: <https://ru.scribd.com/document/371969184/Enciclopedia-Sportului-Vol-7>. (data звернення 22.03. 2019).

345. Decretul Lege 821/1936 privind modificări in organizarea si funcționarea Oficiului Educației Tineretului Român (OETR). *Monitorul oficial*. №81. 1936. F/p.

346. Decretul-lege privind încetarea Federația Asociațiilor turistice din România. 1940. 13 noiembrie. *Enciclopedia educației fizice și sportului din România 1952–2012*. Vol. VII. P. 14–16. URL: <https://ru.scribd.com/document/371969184/Enciclopedia-Sportului-Vol-7>. (data звернення 22.03. 2019).

347. Decretul Regal nr. 3424/7 octombrie 1937 pentru organizarea și funcționarea Străjii Țării și desființarea Oficiului Educației Tineretului Român (OETR). *Monitorul oficial. nr.233 din 8 octombrie 1937*. p. I. P. 8190.

348. Demeter A. Bazele fiziologice si biochimice ale formarii deprinderilor mortice. București, Ed. Sport turism, 1982.135 p.

349. Demeter A. Fiziologia sporturilor. București, Editura Stadion,1972. 353 p.

350. Dicționarul explicativ al limbii române URL: <https://m.dex.ro/> (data звернення 02.04. 2019).

351. Dicționarul sportiv poliglot de Constantin Tudose. București, Editura Stadion, 1973. 799 p.

352. Din istoria feminismului românesc. Antologie de texte (1838-1929), colecția «Studii de gen», Iași, Ed. Polirom, 2002. 376 p.

353. Din istoria federației române de atletism. URL: <https://www.fra.ro/clujul-oras-de-referinta-in-istoria-atletismului-romanesc/> (data звернення 22.09. 2021).

354. Dolata E. Galicyjscy popularyzatorzy zdrowia i higieny przełomu XIX i XX wieku. *Lubelski Rocznik Pedagogiczny*. T. XXXV. Z. 4, 2016. S. 79–95.
355. Dominteanu T. Consiliul Europei și sportului, 1967-1996. Luxembourg. 144 p. URL: <http://www.marathon.ase.ro/pdf/vol3/1/DumitreanuTeodora.pdf> (data звернення 22.03. 2019).
356. Dosar 110/1968 Arhiva Med. (Arhiva Ministerul educației). Fond Permanent. nenumerotat.
357. Dosar 136/1978 Arhiva Med. (Arhiva Ministerul educației). Fond Permanent. nenumerotat.
358. Dosar 235/1970 Arhiva Med. (Arhiva Ministerul educației). Fond Permanent. nenumerotat.
359. Dosar 423/1973 Arhiva Med. (Arhiva Ministerul educației). Fond Permanent. nenumerotat.
360. Dragnea A., Bota A. Teoria activității motrice. Editura Didactică și Pedagogică RA, București, 1999. 309 p.
361. Dragnea A., Bota A., Stănescu M., Teodorescu S., Tudor V. Educație fizică și sport – teoria și didactică. București, «Fest» 2006. 312 p.
362. Dragnea A. și colab. Teoria educației fizice și sportului. Editura Cartea Școlii. București, 2000. 241 p.
363. Dragnea A., Teodorescu S. Teoria sportului. Editura FEST. București, 2000. 304 p.
364. Dragomir P., Scarlat E., Educație fizică școlară – repere noi, mutații necesare. Editura Didactică și Pedagogică, București, 2004. 211 p.
365. Dragu A. Structura personalitatii profesorului, Editura Didactică și Pedagogică, RA. București, 1998. 191 p.
366. Dumitru G., Sănătate prin sport sport pe in țelesul fiecăruia, Federația Română Sportul pentru Toți, București, 1997.

367. Duta D. Metode si procedee metodice utilizate in educatie fizica si sport. URL: <https://ru.scribd.com/document/368831935/metode-si-procedee-metodice-utilizate-in-educatie-fizica-si-sport-docx> (дата звернення 22.03.2019).

368. Dziubinski Z. Studencka kultura fizyczna na przelomie wiekow. Proba diagnozy i propozycje zmian. *Wychowanie fizyczne i zdrowotne*. Warszawa. AWF, 2000. Nr. 2. S. 148–163.

369. Echipă de handbal formată din țărănci muncitoare in perioda interbelică. HTML: https://adevarul.ro/locale/alba-iulia/educatie-fizica-sport-romania-interbelica-s-a-dezvoltat-oina-rol-avut-serviciul-social-infiintat-dimitrie-gusti-1_57556b145ab6550cb8b26ea3/index.html (дата звернення 22.03.2019).

370. Educatia fizica si sportiva componenta fundamentala a educatiei generale. URL: <https://www.rasfoiesc.com/hobby/sport/EDUCATIA-FIZICA-SI-SPORTIVA-CO39.php> (дата звернення 17.03.2019).

371. Eid L., Lovecchio N., Bussetti M. Physical and Sport Education in Italy. *Journal of Physical Education and Health*. Opole, 2012. Vol. 1 (2). P. 37–43.

372. Enciclopedia Educatiei Fizice și Sportului din Romania. Ediția a II. București, măiastra. 2015. Vol. 1. 1176 p. URL: <https://ru.scribd.com/document/371969184/Enciclopedia-Sportului-Vol-1>. (дата звернення 22.03. 2019).

373. Enciclopedia Educației Fizice și Sportului din România. Ediția a II. București, măiastra. 2015. Vol. 2. 894 p. URL: <https://ru.scribd.com/document/371969184/Enciclopedia-Sportului-Vol-2>. (дата звернення 22.04. 2019).

374. Enciclopedia Educației Fizice și Sportului din România. Ediția a II. București, măiastra. 2015. Vol. 3. 892 p. URL: <https://ru.scribd.com/document/371969184/Enciclopedia-Sportului-Vol-3>. (дата звернення 22.05. 2019).

375. Enciclopedia Educației Fizice și Sportului din România. Ediția a II. București, măiastra. 2015. Vol. 4. 792 p. URL: <https://ru.scribd.com/document/371969184/Enciclopedia-Sportului-Vol-4>. (дата звернення 22.06. 2019).

376. Enciclopedia Educației Fizice și Sportului din România. Ediția a II. București, măiastra. 2015. Vol. 5. 834 p. URL: <https://ru.scribd.com/document/371969184/Enciclopedia-Sportului-Vol-5>. (дата звернення 22.07. 2019).

377. Enciclopedia Educației Fizice și Sportului din România. vol. 6. Ediția a II. București, măiastra. 2015. 850 p. URL: <http://193.230.8.159/images/Enciclopedia%20Sportului%20-%20Vol%206.pdf> (дата звернення 13.03. 2021).

378. Enciclopedia Educației Fizice și Sportului din România. Ediția a II. București măiastra. 2015. Vol. 7. 900 p. URL: <https://ru.scribd.com/document/371969184/Enciclopedia-Sportului-Vol-7>. (дата звернення 13.03. 2021).

379. Enciclopedia Educației Fizice și Sportului din România. Ediția a II. București măiastra. 2015. Vol. 8. URL: <https://ru.scribd.com/document/371969184/Enciclopedia-Sportului-Vol-8>. (дата звернення 13.03. 2021).

380. Enciclopedia Educației Fizice și Sportului din România. Ediția a II. București măiastra. 2015. Vol. 9. 792 p. URL: <https://ru.scribd.com/document/371969184/Enciclopedia-Sportului-Vol-9>. (дата звернення 13.03. 2021).

381. Epuran M. Metodologia cercetării activităților corporale (2 volume). Editura Fundației «România de Măine», București, 1995. P. 263-519.

382. EU action plan on childhood obesity 2014–2020. Brussels: European
URL: http://ec.europa.eu/health/nutrition_physical_activity/docs/childhoodobesity_actionplan_2014_2020_e.pdf. (дата звернення 13.03. 2021).

383. EU physical activity guidelines: Recommended policy actions in support of health-enhancing physical activity. Brussels: European Union, 2008. URL: http://ec.europa.eu/sport/library/policy_documents/eu-physical-activityguidelines-2008_en.pdf. (дата звернення 13.03. 2021).

384. EU Working Group Sport & Health, 2008. *EU Physical Activity Guidelines*. 38 p. URL: https://ec.europa.eu/assets/eac/sport/library/policy_documents/eu-physical-activity-guidelines-2008_en.pdf (дата звернення 22.03. 2019).

385. EACEA/Eurydice, 2011. The structure of the European education systems 2011/12: schematic diagrams. Brussels: Eurydice. 8 p. HTML: http://edudoc.ch/record/105417/files/structure_education_systems_EN.pdf.

386. EACEA/Eurydice, 2012a. Recommended annual taught time in full-time compulsory education in Europe, 2011/12. Brussels: Eurydice. HTML: http://edudoc.ch/record/105417/files/structure_education_systems_EN.pdf.

387. EACEA/Eurydice, 2012b. Key Data on Education in Europe 2012. Brussels: Eurydice. URL: https://eurydice-eacea-ec-europa-eu.translate.google.com/x_tr_sl=en&x_tr_tl=ru&x_tr_hl=ru&x_tr_pto=sc (дата звернення 13.03. 2021).

388. European Commission, 2007a. White Paper on Sport. COM (2007) 391 final. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52007DC0391&from=CS> (дата звернення 01.03.2021).

389. European Commission, 2011. Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions, Developing the European Dimension in Sport, 2011. 15 p. URL: <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2011:0012:FIN:en:PDF> (дата звернення 12.03.2021).

390. European Commission/EACEA/Eurydice, 2013. Physical Education and Sport at School in Europe. URL: https://eacea.ec.europa.eu/national-policies/eurydice/content/physical-education-and-sport-school-europe_en (дата звернення 22.03. 2019).
391. European Sport for All Charter (1975/76). URL: https://www.europa.clio-online.de/Portals/_Europa/documents/B2016/Q_Scholl_Charter.pdf.
392. Facultatea de Educație Fizică și Sport. Istoric. URL: <https://www.sport.uaic.ro/istoric/> (дата звернення 22.03. 2019).
393. Facultatea de Educație Fizică și Sport. URL: <https://www.sport.uaic.ro/misiunea-si-obiectivele-facultatii/> (дата звернення 22.04. 2019).
394. Fairclough S., Stratton G. Physical Education Curriculum and Extra Curriculum Time: A Survey of Secondary School in the North-West of England. *British Journal of Physical Education*. 1997. №28. P. 20–24.
395. Fântâneau E. Inscripții pe columna gimnasticii românești. Ediția a-II-a, București, 2021. 1114 p.
396. Farcas V. Sinalitatea colectivului de elevi in activitatea sportiv – recreativa. *Sportul de performanga. Sesiunea de comuniari*. București, 1992. P. 129–139.
397. Federatia Romana de Atletism. URL: <https://www.fra.ro/> (дата звернення 22.03. 2019).
398. Federația Română de Natație și Pentatlon Modern. URL: https://www.frnrm.ro/ (дата звернення 22.05. 2019).
399. Federatia Romana din Oina. URL: <https://froina.ro/> (дата звернення 18.05. 2019).
400. Federația Română de Scrimă. URL: <https://frscrima.ro/> (дата звернення 04.03.2020).
401. Fiedler P. Metodica educației fizice și sportive. Iași : Editura Universității Al.I. Cuza, 1994. 98 p.

402. Filipovici A. Învățământul secundar feminin în România interbelică: tendințe și evoluții. Educația publică și condiționările sale (secolele XIX-XX), Catalina Mihalache-Leonidas Rados (coordonatori), Editura Universității Alexandru Ioan Cuza, Iași, 2015. 18 p.

403. Firea E. Metodica educației fizice școlare. vol. I. I.E.F.S. București, 1985. 248 p.

404. Firea E. Metodica educației fizice școlare. vol. II. I.E.F.S. București, 1985. 258 p.

405. Fise-discipline EFSS-1. Stagiul practic de specialitate URL: https://www.sport.uaic.ro/tmp/files/2020/12/M_Fise-discipline-EFSS-1.pdf (data zverneniia 28.06. 2019).

406. Fise-discipline EFSS-3. Stagiul practic de specialitate URL: https://www.sport.uaic.ro/tmp/files/2020/12/M_Fise-discipline-EFSS-3.pdf (data zverneniia 28.06. 2019).

407. Fise-discipline-EFS-2 86 p. URL: <https://www.sport.uaic.ro/tmp/files/2020/12/Fise-discipline-EFS-2.pdf> (data zverneniia 22.08. 2019).

408. Fise EFS. 78 p. URL: https://www.sport.uaic.ro/tmp/files/2022/01/L_Fise_EFS_an3.pdf (data zverneniia 22.09. 2019).

409. Fortunescu C.D. Idealism sau materialism în școală? *Cele trei Crișuri*. Anul XX, nr. 3-4. martie-aprilie 1939. P. 49.

410. Foto colecția. Foaia Populară, no. 22, 21 iunie 1898 p., c.4.

411. Gagea A. Metodologia cercetării științifice în educație fizică și sport. Editura Fundației «România de Măine», București, 1999. 27 p.

412. Gaj J., Haźdelek K. Dzieje kultury fizycznej w Polsce. Poznań, 1997. S. 61, 293.

413. Georgescu F. Educația fizică și sportul – fenomen social. Editura Stadion, București, 1971. fara pagini.

414. Geneza și evoluția învățământului superior din România în date statistice. Iordan Petrescu, Constantin Anghelache, Emilia Gogu, Mădălina Gabriela Anghel. București : Editura Economică, 2018. 599 p.

415. Ghermănescu I.K., Gogâltan V., Jianu E., Negulescu I. Teoria și metodică handbalului. Editura Didactică și Pedagogică, București, 1983. 135 p.

416. Ghermănescu I.K. Handbal. Editura Didactică și Pedagogică, București, 1993. 135 p.

417. Ghervan P. Jocuri pregătitoare pentru handbal. Universitatea «Ștefan Cel Mare». Suceava, 108 p. HTML: <https://pdfcoffee.com/jocuri-pregatitoare-pentru-handbal-pdf-free.html> (data звернення 30.09. 2020).

418. Ghervan P. Handbal, curs de bază: teorie și metodică. URL: <https://www.slideserve.com/finn/ghervan-petru-handbal-teorie-metodic-i-practic> (data звернення 22.09. 2019).

419. Ghervan P. Handbal. Pregătirea în etapa de inițiere (9-10 ani). Editura Didactică și pedagogică. București, 2014. 142 p. URL: <https://ru.scribd.com/document/412394274/Handbal-pregatirea-in-etapa-de-initiere-final-doc> (data звернення 22.09. 2019).

420. Ghervan P. Metodica handbalului în liceu. Carte, 2014. 25 p.

421. Ghervan P. Handbal. *Repere conceptuale*. București: Didactică și Pedagogică, 2014. p. 5-7.

422. Ghervan P. Selecția și primii pași în handbal. Editura Didactică și Pedagogică. București, 2014. F/p.

423. Ghervan P. Teoria educației fizice și sportului. Editura Universității din Suceava, 2014. 114 p.

424. Ghibu E. Lecția de educație fizică, Editura tineretului, cultură fizică și sport, Buucurești, 1957, p. 34–48. URL: <https://razboipace.blogspot.com/2013/10/educatia-fizica-in-romania-precomunista.html> (data звернення 22.03. 2019).

425. Global recommendations on physical activity for health. Geneva: World Health Organization, 2010. URL:

http://apps.who.int/iris/bitstream/handle/10665/44399/9789241599979_eng.pdf?sequence=1 (data звернення 22.09. 2019).

426. Global strategy on diet, physical activity and health. Geneva: World Health Organization; 2004. URL: <https://www.who.int/publications/i/item/9241592222> (data звернення 22.09. 2019).

427. Grecu V. Institutul Pedagogic Oradea 1963-1973. Monografie, 1973. F/p.

428. Grosu B.-M. Cercetări privind rolul componentelor psihomotricității la vârsta de 8-10 ani în fotbal. Editura Didactică și Pedagogică. București, 2014. 151 p.

429. Grosu B.-M. Metodica fotbalului în liceu – îndrumar practico-metodic. Universitatea «Ștefan Cel Mare». Suceava, 2013. 133 p.

430. Grosu B.-M. Fotbal – Fundamente Științifice. Universitatea «Ștefan Cel Mare». Suceava, 194 p.

431. Grosu B.-M. Fotbal: 120 de antrenamente la copii de 8-10 ani. Editura Didactică și Pedagogică. București, 2014. 508 p.

432. Grosu B.-M. Fotbalul și psihomotricitatea la copii de 8-10 ani. Editura Didactică și Pedagogică. București, 2014. 128 p.

433. Grosu B.-M. Fotbal – Îndrumar practico-metodic. Universitatea «Ștefan Cel Mare». Suceava, 133 p.

434. Haag H. Profesorului de educatie fizica. *Invatimantul Superior de Educatie fizica și sport* .vol. I. Bucuresti, 1991. P. 24–31.

435. Hantău C. Handbal. Editura Alpha, Buzău, 2000. 147 p.

436. Halbert J. Physical Education in Ireland. International Comparison of Physical Education. 2005. P. 380–399.

437. Hamangiu C. Lege pentru casa cultural poporului din 3 noembrie 1921. Codul General al Romaniei. Legu uzuale. Vol. IX-X. Bucuresti, Editura «Universala» Alcalau and Co. P. 1210-1215.

438. Hardman K. Council of Europe Committee for the Development of Sport (CDDS). *Report on School Physical Education in Europe*. Strasbourg, Council of Europe, 2002. 14 p.

439. Hațieganu I. «Vigoare națională prin educație fizică». *Gardianul*. anul I, nr. 2, februarie 1930, P. 14.

440. Health 2020: A European policy framework and strategy for the 21st century. Copenhagen: WHO Regional Office for Europe, 2013. URL: <http://www.euro.who.int/en/publications/abstracts/health-2020.-a-european-policyframework-and-strategy-for-the-21st-century-2013>. (data звернення 22.09. 2019).

441. Hallal P.C., Andersen L.B., Bull F.C., Guthold R., Haskell W., Ekelund U. Global physical activity levels: surveillance progress, pitfalls, and prospects. *Lancet*. 2012. P. 247–257.

442. Herczeg L. Terminologia științei educației fizice și sportului. Ediția a II-a, revăzută și completată. Timișoara: Tipografia Universității din Timișoara, 1994. 96 p.

443. Hristea Th. Schimbările semantice și importanța lor pentru cercetarea etimologică. In: Coteanu Ion, Wald Lucia (red.). *Semantică și semiotică*. București: Editura Științifică și Enciclopedică, 1981. P. 259-274.

444. Hoffmann A. Elemente de legislație sportivă. Curs de formare a instructorilor sportivi Agenția națională pentru sport. 122 p. URL: <https://dokumen.tips/documents/curs-de-formare-a-instructorilor-sportivi-elemente-de-legislatie-sportiva.html?page=1> (data звернення 20.04.2017)

445. Hotărârea CC al PMR și a Consiliului de miniștri al republicii populare Române cu privire la reorganizarea mișcării de cultură fizică și sport din RPR. Înființarea Uniunii pentru cultură fizică și sport (UCFS), 2 iulie 1957. Arhivele Naționale Serviciul Arhive Naționale Istorice. Centrale Biroul Arhive Administrative și Culturale. Nr. inventar: 3136. 582 p. URL: <http://arhivelenationale.ro/site/download/inventare/Presedintia-Consiliului-de->

Ministri.-Consiliul-de-Ministri.-1956-1977.-Inv.-3136.pdf (data звернення 22.09. 2019).

446. Hotărârea de Guvern nr. 21/2007 privind aprobarea Standardelor de autorizare de funcționare provizorie a unităților de învățământ preuniversitar
URL: https://www.dv-consultanta.ro/PDF/HG_21_2007cuAnexe.pdf (data звернення 22.02. 2019).

447. Hotărârea de Guvern nr.22/25.01.2007 pentru aprobarea Metodologiei de evaluare instituțională în vederea autorizării, acreditării și evaluării periodice a organizațiilor furnizoare de educație. URL: <https://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocumentAfis/78940> (data звернення 02.02. 2019).

448. Hotărârea de Guvern nr. 1534/2008 privind aprobarea Standardelor de referință și a indicatorilor de performanță pentru evaluarea și asigurarea calității în învățământul preuniversitar. URL: <https://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocumentAfis/100023> (data звернення 26.11. 2019).

449. Hotărâre de Guvern nr.1252/2012 privind aprobarea Metodologiei de organizare și funcționare a creșelor și a altor unități de educație timpurie antepreșcolară. URL: <https://mmuncii.ro/j33/images/Documente/Legislatie/HG1252-2012.pdf> (data звернення 26.11. 2019).

450. Humberstone B. The National Curricul and Outdoor education: Impications and Dillemmas. *British Journal of Physical Education*. 1990. №21. P. 244–246.

451. Iarna in munți. *Educație fizică. Organ oficiului National de educație fizică*. An.XII. 1933. p.21-26.

452. ICHPER.SD and UNESCO. 2001. *A Global Mission for School Physical Education, International Standards for Physical Education and Sport for School Children, Global Standards for Preparation of Physical Education*. Study commissioned by UNESCO, Contract № 10505.0.

453. Înaltul Decret Regal nr. 1310/8 mai 1933 de promulgare a Legii modificatoare a dispozițiilor de administrare a Legii educației fizice din 1929 și de înființare a Uniunii Federațiilor Sportive din România, UFSR (M.O. nr.104 din 11 mai 1933). URL: <https://present5.com/agentia-nationala-ministerul-internelor-si-pentru-sport/> (data звернення 26.11. 2019).

454. Inceputurile educatiei fizice. URL: <https://www.scribub.com/timp-liber/sport/inceputurile-educatiei-fizice-53735.php> (data звернення 20.12. 2020).

455. Innovative Practices in Physical Education and Sports in Asia. UNESCO Bangkok, 2008. 100 p.

456. Institutele de învățământ superior din R.P.R. Îndrumar pentru absolvenții școlilor medii. 1951-1952, [f.l.]. *International Society for the Advanceometry* [f.a.]. P. 61.

457. Invatamant cu frecventa redusa și la distanta URL: <https://unibuc.ro/studii/invatamant-cu-frecventa-redusa-si-la-distanta-2/> (data звернення 26.11. 2019).

458. Inventarul național al elementelor vii de patrimoniu cultural imaterial (National Inventory of Active Intangible Cultural Heritage Elements). URL: <https://patrimoniu.ro/images/imaterial/Oina/JoculdeOina.pdf> (data звернення 16.01. 2020).

459. Ionescu Adrian N. Femeia și Cultura Fizică. Editura Uniunii de Cultură Fizică și Sport. București, [f.a.]. P. 5.

460. Ionescu A. Probleme de educație fizică. *Educație fizică. Organ oficiului National de educație fizică*. An. XII. 1933. p.1.

461. Ionescu D. Conducator pentru predarea gimnasticii în școlile primare și normale de fete și băieți. București, Stabiliment De Arte Grafice Universală. 1910. 244 p.

462. Ionescu D. Indrumari in munca pionierii. Bucuresti, 1951. 22 p.

463. Ionescu D. Istoricul gimnasticeii si educatiei fizice la noi. București, 1939. 290 p.

464. Ionescu D. Raspuns unui pseudoeducator fizic. Bucuresti: Institut. de Arte Grafice «Universală», 1914. 37 p.

465. Ionescu-Gură N. Stalinizarea României: Republica Populară Română: 1948-1950. *Transformări instituționale*. București, Editura All, 2005. P. 342.

466. Ionescu M. Lecția între proiect și realizare. Cluj-Napoca: Editura Dacia, 1982. 186 p.

467. Ionescu M. Clasic și modern în organizarea lecției. Editura Dacia. Cluj-Napoca, 1972. 148 p.

468. Ionescu R. Enciclopedia fotbalului românesc. Ploiești, 2000. 338 p.

469. Ion-Ene M., Ichim P., Chirilă A. Judo: ghid terminologic multidiscplinar. Galați: Editura Fundației Universitare «Dunărea de Jos», 2012. 409 p.

470. Iorga N. Războiul nostru în note zilnice. Volumul I: 1914-1916, Craiova, Editura «Ramuri». f/a., P. 7.

471. Iran: Women excluded from sports in the name of Islam. *ADNKronos International* (2007-12-19). URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%86%D1%80%D0%B0%D0%BD_%D0%BD%D0%B0_%D0%BB%D1%96%D1%82%D0%BD%D1%96%D1%85_%D0%9E%D0%BB%D1%96%D0%BC%D0%BF%D1%96%D0%B9%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%B8%D1%85_%D1%96%D0%B3%D1%80%D0%B0%D1%85_2016 (дата звернення 26.11. 2019).

472. Iriminescu N. Unitatea scolara cu Clasele a I-VIII-a. Aria curriculara: Sport. Disciplina Educatie fizica. Sapata Jud; Arges. HTML: <https://www.scribub.com/timp-liber/sport/Forme-de-organizare-si-practic125222469.php>

473. Istoria Jocului Federația Romana di oina. URL: <https://froina.ro/istoria-jocului/#top> (дата звернення 06.11. 2019).

474. Istoric Rugby în Romania. URL: <https://rugbyromania.ro/istoric-rugby-in-romania/> (дата звернення 22.09. 2021).

475. Istoria pedagogiei. Noțiuni de istoria psihopedagogiei speciale. HTML: <https://pdfcoffee.com/istoria-pedagogie-si-psihopedagogiei-speciale-1-pdf-free.html> (data zverneniia 26.11. 2019).

476. Istoria sportului românesc: URL: <https://www.facebook.com/213095694549/posts/10157290811589550/> (data zverneniia 22.08. 2020).

477. Istrati I. Constantin URL: <http://193.230.8.159/images/Enciclopedia%20Sportului%20-%20Vol%206.pdf> (data zverneniia 22.08. 2020).

478. Ivarsson V. Best practices in sport and physical activity for health promotion: A comparative study of selected national policies. Lausanne: Swiss Federal Office for Public Health; 2014 URL: https://www.euro.who.int/_data/assets/pdf_file/0003/312762/Physical-activity-strategy-2016-2025-ru.pdf (data zverneniia 26.11. 2019).

479. Jocul de Oina. URL: <https://patrimoni.ro/images/imaterial/Oina/JoculdeOina.pdf> (data zverneniia 04.03.2019).

480. Joint Programme Balance in Sport. Joint Programme Pro Safe Sport. Joint Programme Promoting safety, security and service at sports events. *Council of Europe Official*. URL: <https://pjp-eu.coe.int/en/web/gender-equalityin-sport>; <https://pjp-eu.coe.int/en/web/pss> (data zverneniia 16.01. 2022).

481. Josan E. Odiseea Olimpică. *Mică enciclopedie ilustrată*. Chișinău: Arc, 2012. 48 p.

482. Kajanus A. Physical education in chinese schools. Role Models, Repetition, and Winning. *Education About ASIA*. 2016. Vol.2. №2. P.5–8.

483. Kaminska N. V., Nazarko Y. V. Implementation of the right to health care in the countries of the European Union. *Wiadomości Lekarskie*. 2019. №7. Vol. LXXII. P. 1337–1342.

484. Karitescu C. Sport și cultura. București, 1933. *Спорт у долях балканських народів*. С. 39. URL:

<https://repository.ldufk.edu.ua/bitstream/34606048/10836/1/%D0%9F%D0%BE%D0%BF%D0%B5%D1%81%D0%BA%D1%83%20%D0%86.%20%D0%A1%D0%BF%D0%BE%D1%80%D1%82%20%D1%83%20%D0%B4%D0%BE%D0%BB%D1%8F%D1%85%20%D0%B1%D0%B0%D0%BB%D0%BA%D0%B0%D0%BD%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%B8%D1%85%20%D0%BD%D0%B0%D1%80%D0%BE%D0%B4%D1%96%D0%B2.pdf> (дата

звернення 16.01. 2022).

485. Kemmis S., & Wilkinson M. Participatory action research and the study of practice. *Action research in practice: Partnerships for social justice in education*. New York: Routledge, 1998. P. 21–36.

486. Kenneth H. Cooper, Jayne D. Greenberg, Darla M. Castelli, Mitch Barton, Scott B. Martin, and James R. Morrow Jr. Implementing Policies to Enhance Physical Education and Physical Activity in Schools. *Research quarterly for exercise and sport*. 2016. vol. 87. № 2. P. 13–140.

487. Kirițescu C. «Educația fizică în România». *Educația fizică, parte fundamentală a educației școlare integrale*. București: Ed. «Cartea Românească», 1930. P. 129.

488. Kirițescu C. *Palestrica*. Editura U.C.F.S. București, 1964. 604 p.

489. *Kleine Enzyklopädie, Körperkultur und Sport*. Heraus gegeben von der Deutschen Hochschule für Körperkultur. Leipzig, 1960. 664 s.

490. Kunst-Ghermanescu I. si colab. *Teoria si metodica handbalului*, Ed. Didactica si Pedagogica, Bucuresti, 1983. F/p.

491. Lista Fise_EFS. Anul 1. URL: [L_Fise_EFS_an1.pdf](https://www.sport.uaic.ro/tmp/files/2022/01/L_Fise_EFS_an1.pdf) 69 p. https://www.sport.uaic.ro/tmp/files/2022/01/L_Fise_EFS_an1.pdf (дата звернення 16.01. 2022).

492. Lambrior Alexandru. Jocurile copiilor. *Convorbiri literare*. Vol. 9. 1/1875. P. 5.

493. László Demjén. File din istoria fotbalului orădean și alte ramuri sportive 1945-1960. Editura Imprimeriei de Vest Oradea, Oradea, 1996. 264 p.

494. Lege Nr. 29 din 29 decembrie 1967 Republica ta cuprivirela dezvoltarea activitatii de educatie fizicas i sport. Buletinul Oficial. nr. 114 din 29 decembrie 1967. URL: <https://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocument/183> (дата звернення 18.01. 2022).

495. Legea nr. 69/2000, legea educatiei fizice si sportului, consolidata 2009. Monitorul Oficial. P. I. nr. 200. 9 mai 2000. URL: http://www.dreptonline.ro/legislatie/legea_sportului.php (дата звернення 26.11. 2019).

496. Lege Nr. 87 din 13 aprilie 2006 pentru aprobarea Ordonanței de urgență a Guvernului nr. 75/2005 privind asigurarea calității educației URL: <http://lspvs.ro/ceac/doc/Legea%20calitatii.pdf> (дата звернення 16.11. 2021).

497. Legea nr. 96/2014 pentru completarea Legii educației fizice și sportului nr. 69/2000. *Monitorul Oficial al României*. Partea 496. 03.07.2014. URL: <http://lege5.ro/Gratuit/gqydamzshe/legea-nr-96-2014-pentru-completarea-legii-educatiei-fi-zice-sisportului-nr-69-2000>. (дата звернення 15.01. 2021).

498. Lege nr.23 din 14 ianuarie 2022 pentru completarea Legii educației fizice și sportului nr.69/2000 URL: <https://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocument/250500> (дата звернення: 14.05.2023).

499. Lege nr.194 din 4 iulie 2022 pentru completarea Legii educației fizice și sportului nr.69/2000 URL: <https://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocument/257000> (дата звернення: 14.05.2023).

500. Legea nr. 135 din 9 martie 1946 privind nominalizarea Organizației Sportului Popular (OSP) ca organ de stat ce funcționează pe lângă. Președinția Consiliului de Miniștri și desființarea Uniunii Federațiilor de Sport din România (U.F.S.R). Precedat de Decretul nr. 725 din 7 martie 1946. URL:

<https://present5.com/agentia-nationala-ministerul-internelor-si-pentru-sport/>

(дата звернення 16.12. 2021).

501. Legea nr. 263/2007 privind înființarea și organizarea creșelor, cu modificările și completările ulterioare. URL: <https://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocument/83933> (дата звернення 10.12. 2021).

502. Legea Nr. 288/24.06.2004 privind organizarea studiilor universitare, modificată prin OUG nr. 78/2 005 și Legea nr. 49/2013 URL: <https://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocument/146361> (дата звернення 16.01.2022).

503. Lege nr. 472 din 4 noiembrie 2004 pentru modificarea și completarea Legii educației fizice și sportului nr. 69/2000 URL: <https://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocument/22262> (дата звернення 16.01. 2022).

504. Legea din 7 decembrie 1944 privind desființarea Organizării Sportului Românesc și re-înființarea Uniunii Federațiilor de Sport din România (U.F.S.R). URL: <https://present5.com/agentia-nationala-ministerul-internelor-si-pentru-sport/> (дата звернення 10.12. 2021).

505. Lege calității educației Nr. 87 din 13 aprilie 2006. URL: https://www.edu.ro/sites/default/files/_fi%C8%99iere/Invatamant-Superior/2016/asigurarea%20calitatii/Legea%2087_2006%20pt%20aprob%20UG75_2005%20privind%20asigurarea%20calit%C4%83%C5%A3ii%20educa%C5%A3iei.pdf (дата звернення 16.01. 2022).

506. Legea Educației Naționale august 2018. URL: https://www.edu.ro/sites/default/files/legea-educatiei_actualizata%20august%202018.pdf (дата звернення 16.01. 2022).

507. Legea Educației Fizice și Sportului, proiect adoptat de Camera Deputaților. București, 1999. 44 p. URL: http://www.cdep.ro/pls/proiecte/upl_pck2015.proiect?idp=933 (дата звернення 11.01.2022).

508. Legea Educației Fizice prin care O.S.R. trece din nou sub auspiciile Președinției Consiliului de Miniștrii, iar ministerele «primesc atribuții privind activitatea sportivă». 1943. 122 p. URL: <https://present5.com/agentia-nationala-ministerul-internelor-si-pentru-sport/> (дата звернення 11.01.2018).

509. Legea în temeiul căreia «Societatea Română de Arme, Gimnastică și Dare la Semn» din București obține statut de persoană juridică (promulgată pe data de 9 iulie 1921). URL: <https://present5.com/agentia-nationala-ministerul-internelor-si-pentru-sport/> (дата звернення 11.01.2022).

510. Legea pentru educația fizică din 15 iunie 1923. URL: <http://www.unefs.ro> (дата звернення 12.09.2015).

511. Legea privind organizarea învățământului superior de educație fizică și re-înființarea Academiei Naționale de Educație fizică. 1945. *Geneza și evoluția învățământului superior din România – în date statistice*. URL: https://www.aracis.ro/wp-content/uploads/2019/08/Geneza_si_evolutia_invatamantului_superior_din_Romania_2018.pdf (дата звернення 12.09.2015).

512. Legislație. URL: https://eacea.ec.europa.eu/national-policies/eurydice/content/legislation-56_ro (дата звернення 12.09.2015).

513. Leonard A. de Vries. Overview of Recent Innovative Practices in Physical Education and Sports in Asia. *Innovative Practices in Physical Education and Sports in Asia*. UNESCO Bangkok, 2008. P. 2-19.

514. Leuciuc F.V. Activități indoor și outdoor. Suceava: Absolvent Plus, 2015. 114 p.

515. Leuciuc F.V. Activități de loisir. Suceava: Absolvent Plus, 2015. 92 p.

516. Leuciuc F.V. Activități turistice. Suceava: Editura Universității Ștefan cel Mare, 2009. 76 p.

517. Leuciuc F.V. Fundamentarea științifică și metodologică a pregătirii musculare în handbalul de performanță.

518. Leuciuc F.V. Handbal îndrumar practico-metodic. URL: https://www.usefs.md/PDF_NEW/USEFS_Sport.Olimpism.Sanatate_culegere%20congres.pdf (data zvernennea 11.01.2022).
519. Leuciuc F.V. Istoria Educației Fizice și Sportului. Suceava: Editura Universității Ștefan cel Mare, 2014. 150 p.
520. Leuciuc F.V. Istoria Educației Fizice și Sportului (II). Mișcarea olimpică și Jocurile Olimpice. Suceava: Editura Universității Ștefan cel Mare, 2014. 156 p.
521. Leuciuc F.-V. Musculație. Suceava: Editura Universității Ștefan cel Mare, 2010. P. 84-87.
522. Leuciuc F.V. Pregătire musculară. Suceava: Editura Universității Ștefan cel Mare, 2011. 78 p.
523. Leżańska W. Wychowanie fizyczne w pedagogice Marii Werycho-Radziwiłłowiczowej. *Początki gimnastyki w przedszkolach polskich. Journal of Modern*. T. 1. Nr. 36. 2008. S. 11–26.
524. Lincoln Y. S., Lynham S. A., & Guba E. G. Paradigmatic controversies, contradictions, and emerging confluences revisited. In N. K. Denzin & Y. S. Lincoln, *The SAGE handbook of qualitative research*. Thousand Oaks, CA: Sage, 2011. P. 97–128.
525. Loghin M., Mitra, Gh., Vodă M. Metodica predării educației fizice la clasele I-IV. București: Editura Didactică și Pedagogică, 1977. 143 p.
526. Luca A. Terminologizarea, determinologizarea și reterminologizarea în limba română (în baza lexicului sportiv). Teză de doctor în filologie. 248 c. URL: https://edu.asm.md/sites/default/files/TEZA_A_Luca.pdf (data zvernennea 12.09.2021).
527. Macedon L. Terminologia educație fizice. 2002. 17 p. URL: https://www.academia.edu/40983086/I_Terminologia_educa%C5%A3iei_fizice (data zvernennea 12.09.2021).
528. Magdas A. Totul despre oină. Baia Mare: Editura Maria Montessori, 2005. 27 p.

529. Marcu V. Pentru un cod deontologic al profesorului de educație fizică. Sesiunea de comunicări, Consiliul tiintei Sportului din România. București, 1992. P. 41–51.

530. Marolicaru M. Tratarea diferențiată în educație fizică. București: Sport-Turism, 1986. 122 p.

531. Mihai Eminescu URL: <https://www.mihaieminescu.eu/> (data звернення 12.09.2018).

532. Mitra G. Temele și relația lor cu sistemele de lecții. Revistă de Educație Fizică și Sport. nr. 1. București, 1974. P. 26-29.

533. Mitra G., Mogoș A. Metodica educației fizice școlare. București, 1980. 504 p.

534. Mitra G., Mogoș A. Metodica predării educației fizice. București, 1982. 337 p.

535. Mijloacele educației fizice. URL: <https://www.rasfoiesc.com/hobby/sport/mijloacele-educatiei-fizice13.php> (data звернення 12.09.2019).

536. Misiunea și obiectivele programului de studii universitare de master Educație Fizică și Sportivă Școlară. 1 c. URL: <https://www.sport.uaic.ro/tmp/files/2021/04/MISIUNEA-EFSS.pdf> (data звернення 12.10.2021).

537. Misiunea și obiectivele programului de studii universitare de master Fitness și Estetică Corporală URL: <https://www.sport.uaic.ro/tmp/files/2021/04/MISIUNEA-FEC.pdf> (data звернення 15.10.2021).

538. Mocanu C. On oglinda timpului. Oina de la malul mării, rezultat i parte a străvechiului nostru sport național. Constanța, Editura Muntenia, 2010. p. 8.

539. Moceanu Gheorghe URL: <http://193.230.8.159/images/Enciclopedia%20Sportului%20-%20Vol%206.pdf> (data звернення 22.08. 2020).

540. Moceanu G. Memoriile mele asupra istorii gimnasticii in Romania si asupra calatoriilor mele in intreaga lume. Bucuresti, 1895. 174 p. URL: [document/388180796/Memoriile-mele-asupra-istoriei-gimnasticeii-in-Romania-%C5%9Fi-asupra-c%C4%83l%C4%83toriilor-mele-in-intreaga-lume-1863-1895-pdf](https://www.document/388180796/Memoriile-mele-asupra-istoriei-gimnasticeii-in-Romania-%C5%9Fi-asupra-c%C4%83l%C4%83toriilor-mele-in-intreaga-lume-1863-1895-pdf) (data звернення 12.09.2021).
541. Motroc I. Fotbal la copii și juniori, București, Editura Didactică și Pedagogică, 1996. 287 p.
542. Narly C., Locke J., Conta V., Kerschensteiner F. Patru mari educatori. București, 1933. S. IX-XIII.
543. Narly C. Istoria pedagogiei. Vol. I, Cernăuți: Ed. Cultura românească, 1938, P. 572.
544. National Healthy School Standart. Partnerships. London: DfEE Publication, 2000. 27 p.
545. Negulescu I. Handbal, tehnica jocului. București, 2000. 133 p.
546. Nemoianu I. Educația fizică. *Țara noastră*. Anul IV. nr. 24. 17 iunie 1923. P. 773.
547. Nicolescu O., Verboncu I. Management. Bucuresti, Editura Economica, 1996. 42 p. https://www.academia.edu/7152834/OVIDIU_NICOLESCU_ION_VERBONCU_F_FU_UN_ND_DA_AM_ME_EN_NT_TE_EL_LE_E_M_MA_AN_NA_AG_GE_EM_ME_EN_NT_TU_UL_LU_UI_I_ORGANIZA%C5%A2IEI (data звернення 12.09.2021).
548. Nicolescu O., Alexe N. Istoria exercițiilor fizice. Ed. A 2-a. București: Editura Fundației România de Măine, 2006. 72 p.
549. Niculiță-Voronca E. Datinele și credințele poporului român. *Mihalcea lângă*. Cernăuți, 1903. URL: <https://archive.org/details/elena-niculita-voronca-datinile-si-credintele-poporului-roman-vol.-1-1903-reed.-1998> (data звернення 12.09.2021).
550. Nota cuprinzând unele propuneri de îmbunătățire a Ordinului ministrului nr. 4528/1977 privind școlarizarea prin anul de specializare la

profilul «Educație fizică». URL: http://www.revistadanubius.ro/pdf/rezumat/XXXII/18_pompiliu_nicolae_constantin_valenti_%20maier.pdf (data zverнення 17.09.2021).

551. Oina. Prevederi metodologice și regulamente pentru disciplinele sportive nominalizate în calendarul competițiilor sportive școlare naționale anul școlar 2018-2019. 70 p. URL: https://www.isj.tm.edu.ro/public/data_files/specializari/fisier-1867.doc (data zverнення 10.09.2021).

552. Oina. Sports Festival. URL: www.sportsfestival.com (data zverнення 12.10.2021).

553. Olimpiada națională a sportului școlar O.N.S.S. Regulamentul de organizare și desfășurare a competițiilor Sportive școlare. Anexă la ordinul ministrului educației, cercetării și tineretului Nr. 2880 din 20.12.2007. 23 p. URL: <https://www.edums.ro/2020-2021/Regulament%20ONSS%202020.pdf> (data zverнення 11.11.2021).

554. Onofre M., Marques A., Moreira R., Holzweg M., Repond R-M., & Scheuer C. Physical education and sport in Europe: from individual reality to collective desirability (P. 1). *International Journal of Physical Education*. XLIX (2), 2012. P. 31-35.

555. Onofre M., Marques A., Moreira R., Holzweg M., Repond R-M., & Scheuer C. Physical education and sport in Europe: from individual reality to collective desirability (P. 2). *International Journal of Physical Education*. XLIX (3), 2012. P. 17-30.

556. Oprea M. Sportul național al României, promovat printr-un nou program «Redescopera oina». URL: https://www.avocatnet.ro/articol_37825/Sportul-national-al-Romaniei-promovat-printr-un-nou-program-Redescopera-oina.html (data zverнення 11.11.2021).

557. Ordin nr. 5.098 din 09/09/2009 privind aprobarea de programe școlare pentru discipline de studio din învățământul preuniversitar. Publicat în

Monitorul Oficial nr. 760 din 09/09/2009. URL: <https://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocument/113168> (data звернення 19.09.2021).

558. Ordin nr. 5.099 din 09/09/2009 privind aprobarea de programe școlare pentru discipline de studio din învățământul liceal. Publicat in Monitorul Oficial nr. 764 din 10/11/2009. URL: <https://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocument/113205> (data звернення 27.09.2021).

559. Ordin de Ministru Nr. 5547 / 2011, privind aprobarea Regulamentului de inspecție a unităților de învățământ preuniversitar, cu modificările și completările ulterioare. URL: <https://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocument/132387> (data звернення 21.09.2021).

560. Ordin de Ministru Nr. 6143 / 2011 privind aprobarea Metodologiei de evaluare anuală a activității personalului didactic cu modificările și completările ulterioare. URL: https://www.edu.ro/sites/default/files/_fi%C8%99iere/Invatamant-Preuniversitar/2016/resurse%20umane/evaluarea_activitatii/OM_6143_2011%20METODOLOGIA%20DE%20EVALUARE%20ANUALA%20A%20PERSONALULUI%20DIDACTIC.pdf (data звернення 12.09.2021)

561. Ordinul Ministrului nr. 518 din 21 iunie 1974. Arhiva Med. (Arhiva Ministerul educației). fond Permanent. Nenumerotat.

562. Ordinul Ministrului nr. 1385 din 28 iunie 1978 privind școlarizarea prin anul de specializare în învățământul superior, la profilul «Educație fizică și sport». Arhiva Med. (Arhiva Ministerul educației). fond Permanent. Nenumerotat.

563. Ordin pentru modificarea și completarea anexei nr.1 a Ordinului ministrului educației, cercetării, tineretului și sportului nr. 3035/2012 privind aprobarea Metodologiei – cadru de organizare și desfășurare a competițiilor școlare și a Regulamentului de organizare a activităților cuprinse în calendarul

- activităților educative, școlare și extrașcolare, cu modificările ulterioare.
 Nr. 3015. 8.01.2019 24p.
 URL: https://www.edu.ro/sites/default/files/fisiere%20articole/ordin%20nr.%203015_2019%20modificare%20Metodologie-cadru%20competitii%20scolare_1.pdf (data звернення 12.09.2021).
564. Ordin privind aprobare-calendar-competitii-scolare-2018-2019. 10 p. URL: <http://www.tpopoviciu.ro/wp-content/uploads/2019/09/OMEN-3178-Aprobare-calendar-competitii-scolare-2018-2019.pdf> (data звернення 12.09.2021).
565. Ordonanța de Urgență nr. 64 din 28 iunie 2003 pentru stabilirea unor măsuri privind înființarea, organizarea, reorganizarea sau funcționarea unor structuri din cadrul aparatului de lucru al Guvernului, a ministerelor, a altor organe de specialitate ale administrației publice centrale și a unor instituții publice. Monitorul oficial nr. 464 din 29 iunie 2003 URL: <https://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocumentAfis/44714> (data звернення 12.09.2021).
566. Organizarea sistemului de educație și structura URL: https://eacea.ec.europa.eu/national-policies/eurydice/content/organisation-education-system-and-its-structure-64_ro (data звернення 12.09.2021).
567. Panaitescu P.P. Mircea cel Bătrân, ediția a II-a. București: Editura Corint, 2000. 456 p.
568. Panico V., Țurcan V.. Tipologia și etapele realizării exercițiului didactic. P.132–137. URL: https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/Tipologia%20si%20etapele%20realizarii%20exercitiului%20didactic.pdf (data звернення 23.02.2022).
569. Parlamentul României. Legea educației naționale nr. 1/2011. URL: https://www.edu.ro/sites/default/files/legea-educatiei_actualizata%20august%202018.pdf (data звернення 20.09.2021).
570. Pascu G. Etimologii românești, Iași, 1910. f/p.

571. Patrimoniul sportului. Baze sportive urbane de secol XX. URL: https://www.academia.edu/33273144/Patrimoniul_sportului._Baze_sportive_urbane_de_secol_XX 91 p. (дата звернення 12.12.2021).

572. Pavelcu V. Principii de docimologie. București: Editura Didactica si Pedagogică, 1995. 260 p.

573. Perspective asupra dimensiunii de gen în edicatie. Institutul de Științe ale Educației, UNICEF. Reprezentanta în România. București: MarkLink, 2004. 144 p.

574. Personalități de referință. A. Promotori și profesioniști educației fizice și sportului. *Ministerul Tineretului și Sportului*. accesat în 2 septembrie 2020. P. 99.

575. Petcu M. Istoria jurnalismului din România în date: enciclopedie cronologică. URL: <https://www.polirom.ro/carti/-/carte/4738>. (дата звернення 12.11.2021).

576. Petrescu I. C. Metode pentru studiul individualității. București: Cultura Românească, 1931. 240 p.

577. Petrescu I. C. Școala și viața. București: Editura Casa Școalelor, 1929. 80 p.

578. Physical Education in Lithuania. *International Comparison of Physical Education*. 2005. P. 440-459.

579. Pledoarie pentru educatie fizica si sport.doc URL: <https://www.cdep.ro/presa/Pledoarie%20pentru%20educatie%20fizica%20si%20sport.pdf> (дата звернення 12.11.2021).

580. Plenara CC al PCR din 22-25 aprilie 1968, Editura Politică, București, 1968. P. 23.

581. Pompiliu-Nicolae C., Maier V. Învățământul superior de educație fizică și sport în România (1948-1989). *Danubius, XXXII*. Galați, 2014. P. 345-368.

582. Popescu C. Antrenorul – profilul, personalitatea și munca sa. Editura Sport – Turism. București, 1979. 216 p.

583. Popescu I. Anlăia carte de lectură și învățătură pentru școalele populare române, revidată (revăzută n. n.) ele Dr. P. Șpan, Ed. a XI-a, 1896. 72 p., text pentru exerciții de citire cu cirilice și 3 pagini de deprinderi de compui (s)

584. Popescu L. Începuturile organizate ale sportului ieșean: Societatea de Gimnastică, Sport și Muzică”. Historia Universitatis Iassensis. Editura Universității «Alexandru Ioan Cuza» din Iași, 2011. p. 75-102.

585. Popescu P. Citat de Gh. Cârstea în Educație Fizică – fundamente teoretice și metodice. Casa de Editura Peetru Maior, 1999. 233 p.

586. Postolache N. Fascinația oinei jocul românilor de pretutindeni. București: Editura Profexim, 2009. 302 p.

587. Postolache N. Spiru Haret mai puțin cunoscut, în Studii și coumincări. Comitetul Român pentru Istoria și Filosofia Științei și Tehnicii. 2012. P. 239-245.

588. Pravilniceasca condică, 1780: ediție critică, Editura Academiei Republicii Populare Romîne, 1957. 268 p.

589. Predescu T., Moanță A. Baschetul în școală. *Instruire – învățare*. București: Editura Semne, 2001. 60 p.

590. Pregaterea fizică in Germania de azi. Fotbolul. *Educație fizică. Organ oficiului National de educație fizică*. An.XII. 1933. p.1

591. Prevederi metodologice și regulamente pentru disciplinele sportive nominalizate în calendarul competițiilor sportive școlare naționale anul școlar 2018-2019. 70 p. URL: https://www.isj.tm.edu.ro/public/data_files/specializari/fisier-1867.doc (дата звернення 12.11.2021).

592. Prevederi metodologice și regulamente pentru disciplinele sportive nominalizate în calendarul competițiilor sportive școlare naționale anul școlar 2019-2020. 70 p. URL: https://www.isj.tm.edu.ro/public/data_files/specializari/fisier-1867.doc (дата звернення 22.11.2021).

593. Pricop G. Dezvoltarea capacității motrice în artele marțiale la copii. *Bibliografia națională română. Cărți, albume, hărți*. Anul LXV / nr.6. 2016. 189 p. URL: https://www.bibnat.ro/dyn-doc/publicatii/BN_CAH/CAH%206_2016.pdf (data zverneniya 02.11.2021).

594. Pricop G. Teste și exerciții psihofizice pentru evaluare în artele marțiale. *Bibliografia Cărților În Curs De Apariție Cip*. Anul X , Nr. 5 Mai 2015. P. 184-205.

595. Prodea C., Văidăhăzan R. Instruire asistată de calculator în educație fizică și kinetoterapie. *Support de curs*. Cluj-Napoca 2010. 38 p. URL: http://prodea.ro/wp-content/uploads/2020/11/suport-curs-IAC-_-2010-online.pdf (data zverneniya 12.11.2021).

596. Programa de educație fizică pentru învățământul gimnazial, liceal și profesional. București: Editura Didactica și pedagogică, 1989. 89 p.

597. Programa de perfecționare prin definitivarea in învățământ, acordarea gradelor didactice II, I și periodică (odată la 5 ani), a profesorilor de educatie fizică din învățământul preuniversitar. Ministerul Educației Naționale. București, 2000. 25 p.

598. Programe din 18 decembrie 2020 sportive de utilitate publică destinate finanțării federațiilor sportive naționale în anul 2021. Monitorul Oficial nr. 1.266 bis din 21 decembrie 2020. URL: <https://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocumentAfis/241519> (data zverneniya 12.12.2021).

599. Programa școlară pentru disciplina «Joc și mișcare» clasele a III-a – a IV-a. Anexa nr. 2 la ordinul ministrului educației naționale nr. 5003 / 02.12.2014. Ministerul educației naționale. București, 2014. 24 p. URL: https://www.isjcta.ro/wp-content/uploads/2013/06/27-Joc-si-miscare_clasele-a-III-a-a-IV-a.pdf (data zverneniya 12.12.2021).

600. Programa școlară pentru disciplina «Educație fizică» clasele a III-a – a IV-a. Anexa nr. 2 la ordinul ministrului educației naționale nr. 5003/02.12.2014. Ministerul educației naționale. București 2014. 17 p. URL:

https://media.hotnews.ro/media_server1/document-2014-10-14-18303585-0-programa-educatie-fizica-clasele-iii.pdf (дата звернення 15.12.2021).

601. Programe școlare. Pregătire sportivă practică (începători / avansați / performanță). Atletism. Anexa nr. 2.02 la Ordinul ministrului educației, cercetării și inovării nr. 5098/09.09.2009. București, 2009. 15 p.

602. Programe școlare. Pregătire sportivă practică începători/ avansați/ performanță. Filiera vocațională, profil sportiv, clasele a V-a – a XII-a. Disciplina sportivă de specializare: badminton. Anexa nr. 2.02 la Ordinul ministrului educației, cercetării și inovării nr. 5098/09.09.2009. București, 2009. 17 p.

603. Programe școlare. Pregătire sportivă practică începători/ avansați/ performanță. Filiera vocațională, profil sportiv, clasele a V-a – a XII-a. Disciplina sportivă de specializare: baschet. Anexa nr. 2.02 la Ordinul ministrului educației, cercetării și inovării nr. 5098/09.09.2009. București, 2009. 17 p.

604. Programe școlare. Pregătire sportivă practică începători/ avansați/ performanță. Filiera vocațională, profil sportiv, clasele a V-a – a XII-a. Disciplina sportivă de specializare: baseball. Anexa nr. 2.02 la Ordinul ministrului educației, cercetării și inovării nr. 5098/09.09.2009. București, 2009. 18 p.

605. Programe școlare. Pregătire sportivă practică începători/ avansați/ performanță. Filiera vocațională, profil sportiv, clasele a V-a – a XII-a. Disciplina sportivă de specializare: box. Anexa nr. 2.02 la Ordinul ministrului educației, cercetării și inovării nr. 5098/09.09.2009. București, 2009. 15 p.

606. Programe școlare. Pregătire sportivă practică începători/ avansați/ performanță. Filiera vocațională, profil sportiv, clasele a V-a – a XII-a. Disciplina sportivă de specializare: canotaj. Anexa nr. 2.02 la Ordinul ministrului educației, cercetării și inovării nr. 5098/09.09.2009. București, 2009. 15 p.

607. Programe școlare. Pregătire sportivă practică începători/ avansați/ performanță. Filiera vocațională, profil sportiv, clasele a V-a – a XII-a. Disciplina sportivă de specializare: ciclism. Anexa nr.2.02 la Ordinul ministrului educației, cercetării și inovării nr.5098/09.09.2009. București, 2009. 15 p.

608. Programe școlare. Pregătire sportivă practică începători/ avansați/ performanță. Filiera vocațională, profil sportiv, clasele a V-a – a XII-a. Disciplina sportivă de specializare: culturism. Anexa nr. 2.02 la Ordinul ministrului educației, cercetării și inovării nr. 5098/09.09.2009. București, 2009. 16 p.

609. Programe școlare. Pregătire sportivă practică începători/ avansați/ performanță. Filiera vocațională, profil sportiv, clasele a V-a – a XII-a. Disciplina sportivă de specializare: dans sportiv. Anexa nr.2.02 la Ordinul ministrului educației, cercetării și inovării nr.5098/09.09.2009. București, 2009. 15 p.

610. Programe școlare. Pregătire sportivă practică începători/ avansați/ performanță. Filiera vocațională, profil sportiv, clasele a V-a – a XII-a. Disciplina sportivă de specializare: Fotbal. Anexa nr. 2.02 la Ordinul ministrului educației, cercetării și inovării nr. 5098/09.09.2009. București, 2009. 19 p.

611. Programe școlare. Pregătire sportivă practică începători/ avansați/ performanță. Filiera vocațională, profil sportiv, clasele a V-a – a XII-a. Disciplina sportivă de specializare: gimnastică artistică feminină. Anexa nr. 2.02 la Ordinul ministrului educației, cercetării și inovării nr. 5098/09.09.2009. București, 2009. 18 p.

612. Programe școlare. Pregătire sportivă practică începători/ avansați/ performanță. Filiera vocațională, profil sportiv, clasele a V-a – a XII-a. Disciplina sportivă de specializare: Gimnastică sportivă masculină. Anexa nr. 2.02 la Ordinul ministrului educației, cercetării și inovării nr. 5098/09.09.2009. București, 2009. 18 p.

613. Programe școlare. Pregătire sportivă practică începători/ avansați/ performanță. Filiera vocațională, profil sportiv, clasele a V-a – a XII-a.

Disciplina sportivă de specializare: gimnastică ritmică sportivă. Anexa nr.2.02 la Ordinul ministrului educației, cercetării și inovării nr. 5098/09.09.2009. București, 2009. 18 p.

614. Programe școlare. Pregătire sportivă practică începători/ avansați/ performanță. Filiera vocațională, profil sportiv, clasele a V-a – a XII-a. Disciplina sportivă de specializare: Go. Anexa nr. 2.02 la Ordinul ministrului educației, cercetării și inovării nr. 5098/09.09.2009. București, 2009. 18 p.

615. Programe școlare. Pregătire sportivă practică începători/ avansați/ performanță. Filiera vocațională, profil sportiv, clasele a V-a – a XII-a. Disciplina sportivă de specializare: Haltere. Anexa nr. 2.02 la Ordinul ministrului educației, cercetării și inovării nr. 5098/09.09.2009. București, 2009. 15 p.

616. Programe școlare. Pregătire sportivă practică începători/ avansați/ performanță. Filiera vocațională, profil sportiv, clasele a V-a – a XII-a. Disciplina sportivă de specializare: Handbal. Anexa nr. 2.02 la Ordinul ministrului educației, cercetării și inovării nr. 5098/09.09.2009. București, 2009. 29 p.

617. Programe școlare. Pregătire sportivă practică începători/ avansați/ performanță. Filiera vocațională, profil sportiv, clasele a V-a – a XII-a. Disciplina sportivă de specializare: Hochei pe Iarbă. Anexa nr. 2.02 la Ordinul ministrului educației, cercetării și inovării nr. 5098/09.09.2009. București, 2009. 17 p.

618. Programe școlare. Pregătire sportivă practică începători/ avansați/ performanță. Filiera vocațională, profil sportiv, clasele a V-a – a XII-a. Disciplina sportivă de specializare: Hochei pe gheață. Anexa nr. 2.02 la Ordinul ministrului educației, cercetării și inovării nr. 5098/09.09.2009. București, 2009. 18 p.

619. Programe școlare. Pregătire sportivă practică începători/ avansați/ performanță. Filiera vocațională, profil sportiv, clasele a V-a – a XII-a.

Disciplina sportivă de specializare: înot. Anexa nr. 2.02 la Ordinul ministrului educației, cercetării și inovării nr. 5098/09.09.2009. București, 2009. 15 p.

620. Programe școlare. Pregătire sportivă practică începători/ avansați/ performanță. Filiera vocațională, profil sportiv, clasele a V-a – a XII-a. Disciplina sportivă de specializare: judo. Anexa nr. 2.02 la Ordinul ministrului educației, cercetării și inovării nr. 5098/09.09.2009. București, 2009. 17 p.

621. Programe școlare. Pregătire sportivă practică începători/ avansați/ performanță. Filiera vocațională, profil sportiv, clasele a V-a – a XII-a. Disciplina sportivă de specializare: kaiac-canoe. Anexa nr. 2.02 la Ordinul ministrului educației, cercetării și inovării nr. 5098/09.09.2009. București, 2009. 15 p.

622. Programe școlare. Pregătire sportivă practică începători/ avansați/ performanță. Filiera vocațională, profil sportiv, clasele a V-a – a XII-a. Disciplina sportivă de specializare: karate. Anexa nr. 2.02 la Ordinul ministrului educației, cercetării și inovării nr. 5098/09.09.2009. București, 2009. 18 p.

623. Programe școlare. Pregătire sportivă practică începători/ avansați/ performanță. Filiera vocațională, profil sportiv, clasele a V-a – a XII-a. Disciplina sportivă de specializare: lupte greco-romane. Anexa nr. 2.02 la Ordinul ministrului educației, cercetării și inovării nr. 5098/09.09.2009. București, 2009. 18 p.

624. Programe școlare. Pregătire sportivă practică începători/ avansați/ performanță. Filiera vocațională, profil sportiv, clasele a V-a – a XII-a. Disciplina sportivă de specializare: lupte libere. Anexa nr. 2.02 la Ordinul ministrului educației, cercetării și inovării nr. 5098/09.09.2009. București, 2009. 18 p.

625. Programe școlare. Pregătire sportivă practică (începători / avansați / performanță). Oina. Anexa nr. 2.26 la Ordinul ministrului educației, cercetării și inovării nr. 5098/09.09.2009. București, 2009. 15 p.

626. Programe școlare. Pregătire sportivă practică (începători / avansați / performanță). orientare sportivă. Anexa nr. 2.26 la Ordinul ministrului educației, cercetării și inovării nr. 5098/09.09.2009. București, 2009. 16 p.

627. Programe școlare. Pregătire sportivă practică (începători / avansați / performanță). patinaj artistic. Anexa nr.2.26 la Ordinul ministrului educației, cercetării și inovării nr.5098/09.09.2009. București, 2009. 16 p.

628. Programe școlare. Pregătire sportivă practică (începători / avansați / performanță). Patinaj sincron. Anexa nr.2.26 la Ordinul ministrului educației, cercetării și inovării nr.5098/09.09.2009. București, 2009. 18 p.

629. Programe școlare. Pregătire sportivă practică (începători / avansați / performanță). Patinaj viteză. Anexa nr. 2.26 la Ordinul ministrului educației, cercetării și inovării nr. 5098/09.09.2009. București, 2009. 18 p.

630. Programe școlare. Pregătire sportivă practică (începători / avansați / performanță). Polo pe apă. Anexa nr. 2.26 la Ordinul ministrului educației, cercetării și inovării nr. 5098/09.09.2009. București, 2009. 18 p.

631. Programe școlare. Pregătire sportivă practică (începători / avansați / performanță). Rugby. Anexa nr. 2.26 la Ordinul ministrului educației, cercetării și inovării nr. 5098/09.09.2009. București, 2009. 18 p.

632. Programe școlare. Pregătire sportivă practică (începători / avansați / performanță). Șah. Anexa nr. 2.26 la Ordinul ministrului educației, cercetării și inovării nr. 5098/09.09.2009. București, 2009. 18 p.

633. Programe școlare. Pregătire sportivă practică (începători / avansați / performanță). Sanie. Anexa nr. 2.26 la Ordinul ministrului educației, cercetării și inovării nr. 5098/09.09.2009. București, 2009. 18 p.

634. Programe școlare. Pregătire sportivă practică (începători / avansați / performanță). Sărituri în apă. Anexa nr. 2.26 la Ordinul

ministrului educației, cercetării și inovării nr. 5098/09.09.2009. București, 2009. 18 p.

635. Programe școlare. Pregătire sportivă practică (începători / avansați / performanță). Schi alpin. Anexa nr. 2.26 la Ordinul ministrului educației, cercetării și inovării nr. 5098/09.09.2009. București, 2009. 18 p.

636. Programe școlare. Pregătire sportivă practică (începători / avansați / performanță). Schi biatlon. Anexa nr. 2.26 la Ordinul ministrului educației, cercetării și inovării nr. 5098/09.09.2009. București, 2009. 18 p.

637. Programe școlare. Pregătire sportivă practică (începători / avansați / performanță). Schi-combinata nordică. Anexa nr. 2.26 la Ordinul ministrului educației, cercetării și inovării nr. 5098/09.09.2009. București, 2009. 18 p.

638. Programe școlare. Pregătire sportivă practică (începători / avansați / performanță). Schi fond. Anexa nr. 2.26 la Ordinul ministrului educației, cercetării și inovării nr. 5098/09.09.2009. București, 2009. 18 p.

639. Programe școlare. Pregătire sportivă practică (începători / avansați / performanță). Schi orientare. Anexa nr. 2.26 la Ordinul ministrului educației, cercetării și inovării nr. 5098/09.09.2009. București, 2009. 18 p.

640. Programe școlare. Pregătire sportivă practică (începători / avansați / performanță). Schi sărituri. Anexa nr. 2.26 la Ordinul ministrului educației, cercetării și inovării nr. 5098/09.09.2009. București, 2009. 18 p.

641. Programe școlare. Pregătire sportivă practică (începători / avansați / performanță). Scrimă. Anexa nr. 2.26 la Ordinul ministrului educației, cercetării și inovării nr. 5098/09.09.2009. București, 2009. 21 p.

642. Programe școlare. Pregătire sportivă practică (începători / avansați / performanță). Softball. Anexa nr. 2.26 la Ordinul ministrului educației, cercetării și inovării nr. 5098/09.09.2009. București, 2009. 18 p.

643. Programe școlare. Pregătire sportivă practică (începători / avansați / performanță). Sport aerobic. Anexa nr. 2.26 la Ordinul ministrului educației, cercetării și inovării nr. 5098/09.09.2009. București, 2009. 18 p.

644. Programe școlare. Pregătire sportivă practică (începători / avansați / performanță). Taekwondo WTF. Anexa nr. 2.26 la Ordinul ministrului educației, cercetării și inovării nr. 5098/09.09.2009. București, 2009. 18 p.

645. Programe școlare. Pregătire sportivă practică (începători / avansați / performanță). Tenis de câmp. Anexa nr. 2.26 la Ordinul ministrului educației, cercetării și inovării nr. 5098/09.09.2009. București, 2009. 18 p.

646. Programe școlare. Pregătire sportivă practică (începători / avansați / performanță). Tenis de masă. Anexa nr. 2.26 la Ordinul ministrului educației, cercetării și inovării nr. 5098/09.09.2009. București, 2009. 18 p.

647. Programe școlare. Pregătire sportivă practică (începători / avansați / performanță). Tir cu arcul. Anexa nr. 2.26 la Ordinul ministrului educației, cercetării și inovării nr. 5098/09.09.2009. București, 2009. 17 p.

648. Programe școlare. Pregătire sportivă practică (începători / avansați / performanță). Tir pușcă / pistol. Anexa nr. 2.26 la Ordinul ministrului educației, cercetării și inovării nr. 5098/09.09.2009. București, 2009. 18 p.

649. Programe școlare. Pregătire sportivă practică (începători / avansați / performanță). Volei. Anexa nr. 2.26 la Ordinul ministrului educației, cercetării și inovării nr. 5098/09.09.2009. București, 2009. 18 p.

650. Programe școlare. Pregătire sportivă practică (incepători / avansați / performanță). Yachting. Anexa nr. 2.26 la Ordinul ministrului educației, cercetării și inovării nr. 5098/09.09.2009. București, 2009. 18 p.

651. Programe-de-master. URL: <https://www.sport.uaic.ro/programe-de-studii/programe-de-master/> (data zverнення 12.11.2021).

652. Proiect didactic Disciplina: Educație fizică. Clasa: a VII-a. 4 p. HTML: <https://pdfcoffee.com/proiect-didactic-educatie-fizica-pdf-free.html> (data zverнення 12.12.2021).

653. Proiect pentru acordul de parteneriat 2014-2020. Strategia în domeniul sportului pentru perioada 2013 – 2030. URL: http://media.hotnews.ro/media_server1/document-2013-08-21-15421022-0-strategie-document-final-august-2013.doc (data zverнення 12.11.2021).

654. Radu L. Activitatea fizică la persoanele cu disable. Brașov: Editura Transilvania, 2018. URL: <https://www.sport.uaic.ro/tmp/files/2018/01/Fise-discipline-EFS-3-an-univ-2017-2018.pdf> (data zverнення 12.11.2021).

655. Raport-analiză privind starea învățământului Mureșean în anul școlar județul Mureș. 78 p. HTML: <https://docplayer.fr/78881587-Raport-analiza-privind-starea-invatomantului-muresean-in-anul-scolar-judetul-mures.html> (data zverнення 12.11.2021).

656. Raport asupra activității și rezultatelor liceului tehnologic Regele Mihai I - curtea de argeș sem I - an școlar 2018-2019 HTML: <http://docplayer.ro/194729893-Raport-asupra-activit%C4%83%C5%A3ii-%C5%9Fi-rezultatelor-liceului-tehnologic-regele-mihai-i-curtea-de-arge%C5%9F-sem-i-an-%C5%9Fcolar.html> (data zverнення 12.11.2021).

657. Raport asupra activității desfășurate la Școala Gimnazială Lucian Blaga Bistrița în anul școlar 2018-2019 52 p. HTML: <http://docplayer.ro/180661842-Raport-asupra-activit%C4%83%C8%9Bii-desf%C4%83%C8%99urate-la-%C8%99coala-gimnazial%C4%83-lucian-blaga->

[bistriacraiova-anul-2021-colar.html](https://www.bistriacraiova.ro/ro/2021/12/12/bistriacraiova-anul-2021-colar.html) (data звернення 12.12.2021).

658. Raport asupra calității educației din unitatea de învățământ an școlar 2018-2019. 75 p.
URL: https://www.henricoandacraiova.ro/fisiere/raport_asupra_calitatii_educatie_2018_2019.pdf (data звернення 09.12.2021).

659. Raport asupra calității educației –școala gimnazială Sacoșu Turcesc an școlar 2018-2019. URL: <https://docs.google.com/a/chnu.edu.ua/viewer?a=v&pid=sites&srcid=ZGVmYXVsdGRvbWVpbmhzY29hbGFnc2Fjb3N1dHVyY2VzY3xneDpiODA0NDNmODJjYzA3Mg> (data звернення 10.11.2021).

660. Raport asupra calității educației 2018-2019. Liceului Teoretic «Nicolae Bălcescu», Medgidia. URL: <http://www.nicolaebalcescu.ro/files/Raport%20asupra%20calitatii%20educatiei%202018-2019.pdf> (data звернення 03.01.2022).

661. Raport de autoevaluare a activității manageriale C.J.R.A.E. Mureș an școlar 2020-2021. 78 p. URL: <http://cjraems.ro/RaportCJRAEMuresActivitate2020-2021.pdf> (data звернення 12.11.2021).

662. Raport privind starea învățământului din județul Botoșani an școlar 2019-2020. 127 p. URL: <https://isjbotosani.ro/wp-content/uploads/2021/02/Starea-invatomantului-2019-2020.pdf> (data звернення 03.01.2022).

663. Raport privind starea învățământului preuniversitar din România. [https://www.edu.ro/sites/default/files/_fi%C8%99iere/Minister/2016/Transparen%20ta/2016/Stare%202014%20P\(1\).pdf](https://www.edu.ro/sites/default/files/_fi%C8%99iere/Minister/2016/Transparen%20ta/2016/Stare%202014%20P(1).pdf) (data звернення 03.01.2022).

664. Rață E. Concepte noi privind prognoza în sport. Suceava: Editura Universității Ștefan cel Mare, 2013. 136 p.

665. Rață E. Metodica atletismului în liceu. Suceava: Editura Universității Ștefan cel Mare, 2014. URL:

http://editura.usv.ro/index.php?id_product=238&controller=product&search_query=Rata+E.+&results=6 (data zverнення 03.02.2022).

666. Rață E. Teoria și practica în sporturi de apă: înot. Caiet de lucrari practice. Suceava: Editura Universității Stefan cel Mare, 2013. 96 p.

667. Rață G. Didactica educației fizice și sportului. Bacău: Alma Mater, 2004. 287 p.

668. Redescoperiți și învățați sportul nostru național oina. URL: <http://froina.ro/istoric/istoria-jocului> (data zverнення 12.11.2021).

669. Rodeanu Dendy I. Utilitatea sportului asupra femeii. *Curierul sportiv*. Aaunul I, nr. 1, 1 octombrie 1942. P. 2.

670. Romania Overview. URL: https://eacea.ec.europa.eu/national-policies/eurydice/content/romania_en (data zverнення 03.02.2022).

671. Romanian oina. John Jeansonne/ URL: <http://surl.li/tktqf> (data zverнення 03.02.2022).

672. Ronholt H. Physical Education in Denmark. *International Comparison of Physical Education*. 2005. P. 206–227.

673. Roșală V. Probleme de educație fizică. 1932. O.N.E.F. fara pagini.

674. Roșală V., Băiașu N., Ghișoiu G. Gimnastica. București, 1955. fara pagini.

675. Rychtecky A. Physical Education and Education through Sport in the Czech Republic. G. Klein & K. Hardman. *Physical Education and Sport Education in the European Union*. Paris, Editions Revue EP.S., (in press). 2007.

676. Sadlak J. Higher Education in Romania, 1860-1990: Between Academic Mission, Economic Demands and Political Control. Buffalo, Graduate School of Education Publications. Comparative Education Center, State University of New York, 1990, P. 30.

677. Salcanu M. Studiu comparativ privind nivelul de dezvoltare a calitatii motrice, forya la elevii invajamantului gimnazial prin prisma rezultatelor obtinute la testul Eurofit / I-X-a sesiune jubiliara de comunicare si

referate tiitifice cu titlul «Coordonate actuale de perspectiva ale educatiei fizice si sportului la pragul dintre milenii». București, 2000. P. 55-58.

678. Scarlat E. Educația fizică a copiilor de vârstă școlară. Editura Editis, București, 1993. F/p.

679. Scarlat E. Lectia De Educatie Fizica Metode și Mijloace. București: Sport-Turism, 1981. 195 p.

680. Scurte referiri la această chestiune au fost făcute și în Fănel Teodorașcu. *Pamfil Șeicaru*. București: Ars Docendi, 2014, P. 144-145.

681. Secția Cancelarie. ANIC (Arhive naționale istorice centrale, CC al PCR). Fond 34. dosar 55/1974. 34 v.

682. Secția Cancelarie. ANIC (Arhive naționale istorice centrale). Fond 222. dosar 110/1968. Nenumerotat.

683. Secția Cancelarie. ANIC (Arhive naționale istorice centrale). Statistica învățământului superior 1960/1961. Nenumerotat.

684. Secția Propagandă și Agitație. ANIC (Arhive naționale istorice centrale). Fond 29. CC al PCR. dosar 117/1989. p. 14-29.

685. Serbanoiu S. Metodica educatiei fizice. București: Ed. Cartea Universitara, 2004. 82 p.

686. Serbări omagiale la Orman - Gheorghe Moceanu. *Palestrica Mileniului III – Civilizație și Sport*. Volumul IX, Nr. 2 (32), Iunie 2008, 155–157. URL: <https://pm3.ro/pdfs/RO%2017%20Serbari%20Orman.pdf> (data звернення 03.02.2022).

687. Serghi V. Structura lecției de educație fizică II. 1. Evoluția structurii lecției de educație fizică. 17 p. URL: https://www.academia.edu/34899820/II._Structura_lec%C5%A3iei_de_educa%C5%A3ie_fizic%C4%83_II._1._Evolu%C5%A3ia_structurii_lec%C5%A3iei_d_e_educa%C5%A3ie_fizic%C4%83 (data звернення 03.03.2022).

688. Șiclovan I. Teoria educatiei fizice și sportului. Editura Stadion. București, 1972. 258 p.

689. Şiclovan I. Teoria educației fizice și sportului. Editura INEFS, București, 1985. 320 p.
690. Sistemul național de evaluare la educație fizică și sport. 45 p. URL: http://www.lpsiasi.ro/documente/legislatie/mects/brosura_evaluare.pdf (data звернення 05.01.2022).
691. Sistemul Național Școlar de Evaluare la Disciplina Educație Fizică și Sport. București: Editura Didactica si Pedagogica, 1999. 38 p.
692. Sistemul românesc de educație fizică și sport. URL: <https://www.rasfoiesc.com/hobby/sport/SISTEMUL-ROMANESC-DE-EDUCATIE-92.php> (data звернення 03.02.2022).
693. Smolen A., Zysko J. Prawno-organizacyjne podstawy rozwoju akadtmickiej kultury fizycznej w Polsce. Kultura Wychowanie Fizycznego Warszawa. AWF, 2005. S. 171–180.
694. Şoitu L. Pedagogia comunicării. Editura Didactica si Pedagogica R.A. Bucuresti, 1997. 283 p.
695. Sollerhed A-C. The Status of Physical Education in the Swedish School System. 42nd World Congress. *Developing Strategies of International Co-operation in Promotion of HPERSD for the New Millennium*. Cairo, 1999.
696. Solomon M., Grigore V., Bedo C. Gimnastica. Târgoviște, 1996. URL: https://www.academia.edu/15071158/Programa_Educa%C8%9Bie_Fizic%C4%83_%C8%99i_Sport_Concursul_pentru_ocuparea_posturilor_didactice (data звернення 03.02.2022).
697. Sotiriu R. Handbal. Antrenament. Teorie și metodică. București: Editura Gorald, 1998. P. 99-114; 118; 164-181.
698. Sport and physical activity report. Special Eurobarometer 412. Brussels: European Commission, DirectorateGeneral for Education and Culture 2014. URL: http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/eb_special_419_400_en.htm#412 (data звернення 03.02.2022).

699. Sporturile. Enciclopedia pentru tineri Larousse. București: RAO, 2001. 96 p.

700. Stama T., Alexe C. Universitarii în întrecere, Editura CNEFS, București, 1967, P. 6.

701. Stanciu B. Oina respiră. Declarată sport național prin lege, oina a fost resuscitată în ultimii ani, după ce a fost pe punctul de a dispărea ca sport organizat. *Sinteza. Revistă de cultură și gândire strategică*. 10 octombrie 2016. URL: <https://www.revistasinteza.ro/oina-respira> (data zverнення 03.02.2017).

702. Stanescu M. Educatie fizica pentru prescolari si scolari mici – o abordare psihomotrica, Ed. Semne, Bucuresti 2002, 156 p.

703. Statistica învățământului superior, 1949/1959. Arhiva INS (Institutului Național de Statistică). Fond 1949/1950; 1950/1951; 1951/1952; 1952/1953; 1953/1954; 1954/1955; 1955/1956; 1956/1957; 1957/1958; 1958/1959. Numărul studenților facultăților instituțiilor de învățământ superior. Nenumerate

704. Statistica învățământului superior, 1977/1978. Arhiva INS (Institutului Național de Statistică). Fond 1977/1978; 1978/1979. Numărul studenților facultăților instituțiilor de învățământ superior. 360 p.

705. Statistica învățământului superior, 1988/1989. Arhiva INS (Institutului Național de Statistică). Numărul studenților facultăților instituțiilor de învățământ superior. 340 p.

706. Statistica oficială din România. Institutl Național de Statistică URL: <https://insse.ro/cms/ro/content/statistica-oficial%C4%83-din-rom%C3%A2nia> (data zverнення 03.02.2022).

707. Steps to health: a European framework to promote physical activity for health. Copenhagen: WHO Regional Office for Europe; 2007. URL: https://www.euro.who.int/_data/assets/pdf_file/0020/101684/E90191.pdf (data zverнення 04.02.2022).

708. Stoica M. Psihologia personalitafii, Editura Didactica si Pedagogica R.A. Biscuregti, 1996. 198 p.

709. Strategia de dezvoltare a sportului în România perioada 2016-2032. București 2016. URL: <https://sportsitineretbrasov.ro/wp-content/uploads/2021/03/STRATEGIE-SPORT.pdf> (data звернення 01.08.2023).

710. Strategia Dezvoltării Învățământului Preuniversitar în perioada 2001 – 2004 – reactualizare 2002–2010. URL: https://gov.ro/fisiere/programe_fisiere/strategiepreuniv.pdf (data звернення 21.02.2022).

711. Strategia Națională pentru Sport și Tineret în România (2016-2032), Asociația Politici Noi ale Sportului în România, 2016. 76 p. URL: http://politicisport.ro/wp-content/uploads/2016/07/Strategia-Nationala-pentru-Sport-si-Tineret-in-Romania-pentru-perioada-2016_2032.pdf (data звернення 14.02.2022).

712. Strategia de dezvoltare a educației fizice și a sportului în județul Timiș pe pentru perioada 2018-2023. URL: https://www.cjtimis.ro/wp-content/uploads/2020/07/anexa_Strategia-Ed.-fizica-si-sport-a-jud.-TIMIS-2018-2023.pdf (data звернення 13.02.2022).

713. Strategia de dezvoltare a infrastructurii turistice a ministerului tineretului și sportului pentru perioada 2020–2025. 73 p. URL: <http://mts.ro/wp-content/uploads/2020/09/Strategie-MTS-.pdf> (data звернення 13.02.2022).

714. Strategia națională pentru sport și tineret în România, Ministerul Tineretului și Sportului, disponibil la adresa. 22 p. URL: http://politicisport.ro/wp-content/uploads/2016/07/Strategia-Nationalapentru-Sport-si-Tineret-in-Romania-pentru-perioada-2016_2032.pdf (data звернення 16.05.2019).

715. Strategy and action plan for healthy ageing in Europe, 2012—2020. Copenhagen: WHO Regional Office for Europe; 2012 (EUR/RC62/10 Rev.1. URL: https://www.euro.who.int/_data/assets/pdf_file/0008/175544/RC62wd10Rev1-Eng.pdf (data звернення 13.03.2022).

716. Stratulat I. Amintiri de la ANEFS 1947-1951, Editura Română, Mannheim, 2001, P. 8.

717. Stroie Șt. și colab. Volei îndrumar metodic. București, Editura Omnia, 1996. F/p.

718. Șuță V. Didactica educației fizice și psihomotorii. 105 p. URL: <https://zdocs.ro/download/curs-1-j1jnxood93pe?hash=21adef740d66b893fad3b8dbb33f935> (data звернення 15.03.2022).

719. Szymański L. Higiena i wychowanie fizyczne w szkolnictwie ogólnokształcących w Królestwie Polskim 1815–1915. Wrocław: PWN, 1979. S. 303.

720. Tabloul etapelor de zonă pentru unitățile de învățământ gimnazial, liceal/profesional, primar 2019-2020. 6 p. URL: https://edu.ro/sites/default/files/_fi%C8%99iere/Minister/2020/inv.preuniversitar/olimpiade%20concursuri/ONSS%202020.pdf (data звернення 03.02.2018).

721. Tag_rugby. URL: https://en.wikipedia.org/wiki/Tag_rugby (data звернення 03.02.2019).

722. Tanasă A.-R., Trofin P.F., Puni A.-R. Monitorizarea forței la elevii din ciclul gimnazial în condițiile pandemiei Covid 19. Sport and society. Interdisciplinary Journal of Physical Education and Sports. Vol. 21, Issue 1 (2021). 7 p. URL: <https://sportsisocietate.ro/articol/555> (data звернення 03.04.2021).

723. Tarcovnicu V. Pedagogia generala. Editura Faclam, 1975. 283 p.

724. Teodorașcu F. Scholars have no steel arms. On the «muscles education» in the past romanian newspapers. *Identities in globalisation. Intercultural perspectives. Section: Communication, Journalism, Education Sciences, Psychology and Sociology*. Tîrgu Mureș: «Arhipelag XXI» Press, 2020. 12 p.

725. Teodorescu A. B. Evoluția numerică a cluburilor – societăților sportive cu personalitate juridică 1930-2005. *Anuarul Sportului*. Editura Agenția Națională pentru Sport, București, 2006.

726. Teoderescu L. Probleme de teorie și metodică în jocurile sportive. Editura Sport-Turism, București, 1975. 219 p.

727. Teoderescu L. Metodica generală a jocurilor sportive. Editura INEFS, București, 1972. 156 p.

728. Teodorescu S. A. Legislația educației fizice și sportului. București, Editura Fundației România de Mâine, 2006. 280 p.

729. Teoria și Metodica Educației Fizice. URL: [https://www.usefs.md/PDF/Cursuri%20electronice/TMEF/Teoria%20si%20metodica%20educatiei%20fizice\(Lectia2\).pdf](https://www.usefs.md/PDF/Cursuri%20electronice/TMEF/Teoria%20si%20metodica%20educatiei%20fizice(Lectia2).pdf) (data звернення 03.12.2021).

730. Terminologia Educație Fizică Și Sport. Editura Stadion, 1974. 412 p.

URL: <https://biblioteca.valahia.ro/images/doc/fsu/edf/TerminologiaEducatieiFizice.pdf> (data звернення 03.12.2021).

731. The pältiniș diary a paideic model in humanist culture. Cartea Românească Bucharest, 1983. 250 p.

732. Tibacu V., Scarlat A. Caietul profesorului de educație fizică, Timișoara, Editura Sport – Turism, București, 1975. 383 p.

733. Todan I. O sută de ani de la înființarea Societății centrale române de arme, gimnastică și dăruire la semn în Revista “Educație Fizică și Sport”, București, 1967, P. 56.

734. Toma G. Forme De Practicare A Exercițiilor Fizice Si Utilizarea Lor In Organizarea Activității De Loisir. Editura Universitaria, Craiova, 2013. 276 p.

735. Tomik R., Kudlik W., Nowocien J. Ucniewskie kluby sportowe w procesie przygotowania młodzieży do roli wolontariusza sportowego. *Wolontariat w edukacji, sporcie, w ruchu olimpijskim i paraolimpijskim AWF*,

PAOI. Fundația «Centrum Educației Olimpijskiej». Warszawa, 2011. S. 101–108.

736. Topîrceanu G. A se vedea Cristinel Munteanu, Umor și gândire critică la G. Topîrceanu, în Constantin Dram (coord.), *Pentru o „cultură a râsului”*. *Forme ale comicalui*. Iași, Editura Vasiliana ‘98, 2019, P. 218–219.

737. «Trecut, Prezent, Perspective», disponibil. URL: <http://sport.ubbcluj.ro/articole.php?id=93> (data zverнення 03.02.2022).

738. Trofin E. Handbal la copii și juniori. Editura CNEFS, București, 1967. 215 p.

739. Tsangaridou N. Elementary Students’ Views and Experiences on Sport Education in Cyprus. *Advances in Physical Education*. 03(01) 2013. P. 28–35.

740. Tsybanyuk O., Galan Y., Zavgorodnia T., Strazhnikova I., Kushnir I., Shestobuz O., Yarmak O., Kozhokar M. Correction of the psychophysiological state of young men aged 11–12 years by means of hiking tourism. *Journal of Physical Education and Sport*. 2019. Vol 19 (Supplement issue 6), Art 318. PP. 2120–2126.

741. Tsybanyuk, O., Hnes, N., Strazhnikova, I., & Dariichuk, S. (2023). The innovative structure of physical education lessons for students in romanian educational institutions (late XIX - early XXI Century). *Revista Eduweb*, 17(2), 210-224.

742. Tsybanyuk O., Komisaryk M., Kuznietsova K., Mishkulynets O., Chuyko H. The genesis of the transformation of terminology in the field of physical education and sports in Romania, historical context. *Conhecimento & Diversidade*, Niterói, v. 15, n. 37 Abr./Jun. 2023. 381-403.

743. Tsybanyuk Oleksandra, Komisaryk Mariia, Kuznietsova Kateryna, Mishkulynets Olena, Chuyko Halyna. Using folk game-based and body training technologies in modern education in European countries. *Conhecimento & Diversidade*, Niterói, v. 15, n. 37 Abr./Jun. 2023, 58-72.

744. Tsybanyuk O., Slyvka L., Batiuk A., Liasota T. European experience in organizing physical education and promoting a healthy lifestyle in educational institutions. *SPORT TK-Revista EuroAmericana de Ciencias del Deporte*, 2023. V. 12, S. 2. 21.

745. Tsybanyuk Oleksandra, Zavgorodnia Tetiana, Hnes Nataliia, Doronina Tetiana, Strazhnikova Inna, Dariichuk Sergii. The role of public associations in the Implementation of out-of-school education. *Laplage em Revista (International)*, vol.7, n. 3C, Sept. – Dec. 2021, P. 613–618.

746. Tudor V. Mijloacele educatiei fizice. *Teoria și Metodica Educației Fizice și sportului*. București, 2007. P. 113-120. URL: <https://ru.scribd.com/document/69124619/TMEFS-Serbanoiu-Sorin> (дата звернення 03.01.2022).

747. Tudosoiu S.– N. Educația în sistemul comunist din România (anii 1965-1989). Rezumatul tezei de doctorat Coordonator științific: Acad. Prof. univ. dr. Dinu C. Giurescu. Universitatea București Facultatea de Istorie Școala Doctorală: 2010. 366 p.

748. Turcu D.V. Istoria educației fizice școlare și a asociațiilor sportive în Transilvania, de la începuturi până la mijlocul secolului XX. URL: <https://doctorate.ulbsibiu.ro/wp-content/uploads/rez-ro-Turcu.pdf> (дата звернення 03.02.2022).

749. UNESCO-NWCPEA: world-wide survey of school physical education; final report URL: <https://www.researchgate.net/publication/265250705> (дата звернення 06.02.2022).

750. UNESCO-NWCPEA: World-wide Survey of School Physical Education – Final Report 2013. P. 114 –115.

751. UNESCO Seminar on Quality of Physical Education and Sport, final report. Porto Novo. Republic of Benin, 16–19 May 2005. HTML: <https://docplayer.net/10282929-Unesco-seminar-on-quality-of-physical-education-and-sport.html> (дата звернення 13.02.2022).

752. Ungureanu-Dobre A. Metodica Educatiei Fizice Si Sportului. Craiova : Editura Universitaria, 2013. 232 p.

753. Văduva C. Optimizarea bății cu bastonul în jocul de oină prin analiza biomecanică, teză de doctorat, Cluj-Napoca, 2020. 27 p. URL: <https://rei.gov.ro/?&sm=&ddpN=1837415839&we=7de50869e17bec77664920c1aeae1a47&wf=dGFCall&wtok=&wtkps=S7QytqouBhJKxZkpStbFVqaGVkpGmekG2WYVvuzVVxvmGGWnJOaY5ZVKG5fkZGRnZlcXmSVnJWYk5umbmJkmmppbqmFQYmGcYgrUZWStmFYAbQOCU3XWdHXWMDE3MzfSMDPQNZPSMDIwMlqLryVcVrP+taAA==&wchk=7145bc759d14843a23031d3d08d40921d03e30a1> (дата звернення 03.02.2022).

754. Velini A. Manual de metodică și pedagogie pentru profesorii școlilor primare. Iași: n.p., 1860. 170 p.

755. Vianu T. Valoarea sportului. *Gândirea*. Anul XI, nr. 5. 1 mai 1931, P. 230.

756. Virgil Roșală. URL:
<https://clasapalatina.wordpress.com/profesorii/virgil-rosala/> (дата звернення 03.02.2022).

757. Voitovska O. M. International practices of training and postgraduate education of physical training teachers. Збірник наукових праць [Херсонського державного університету]. Педагогічні науки. 2017. Вип. 79(3). С. 109-114.

758. Wallian N. Physical Education in France. *International Comparison of Physical Education*. 2005. P. 272–291.

759. WHO information series on school health. document twelve. URL: <https://apps.who.int/iris/bitstream/handle/10665/350836/9789240035928-eng.pdf?sequence=1&isAllowed=y> (дата звернення 03.01.2022).

760. WHO Library Cataloguing-in-Publication Data : Promoting physical activity in schools: an important element of a health-promoting school. (WHO information series on school health; document 12). URL: <https://apps.who.int/iris/handle/10665/43733> (дата звернення 03.02.2022).

761. Wijnhoven TM., van Raaij JM., Spinelli A., Starc G., Hassapidou M., Spiroski I. et al. WHO European Childhood Obesity Surveillance Initiative: body mass index and level of overweight among 6–9-year-old children from school year 2007/2008 to school year 2009/2010. *BMC Public Health*. 2014. P. 13–21. URL: <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/23001989/> (дата звернення 13.02.2020).

762. Wick W. și colab. *Pregătirea de handbal în sală*. CCPS, București, 1995. 80 p.

763. Wroczyński R., *Powszechne dzieje wychowania fizycznego i sportu*. Zakład Narodowy imienia Ossolińskich. Wrocław;Warszawa, 1985. URL: <https://docer.pl/doc/n0ce51e> (дата звернення 13.02.2020).

764. Zafiu R. Oina. *Dilema veche*, nr. 503. 3-9 octombrie 2013. P. 17–23.

765. Zopa M. Conspect TMEFS, lectia 2/ 12 p. URL: <https://www.scribd.com/doc/215037652/Conspect-TMEFS-lectia-2> (дата звернення 13.02.2020).

766. 1918 la romani. Vol. 1. P.765–767, 771–774. URL: [22-acta-Musei-Porolissensis-XXII-1998-zala.314.pdf](https://www.musei-porolissensis-xxii-1998-zala.314.pdf) (дата звернення 03.02.2021).

767. 121/1958 (dosar). *Arhiva Med.* (Arhiva Ministerul educației). Fond Permanent. 1958. 124 p.

ДОДАТКИ

Додаток А

Історико-педагогічні матеріали щодо розвитку теорії і практики фізичного виховання учнівської молоді (II половина XIX – початок XXI ст.).

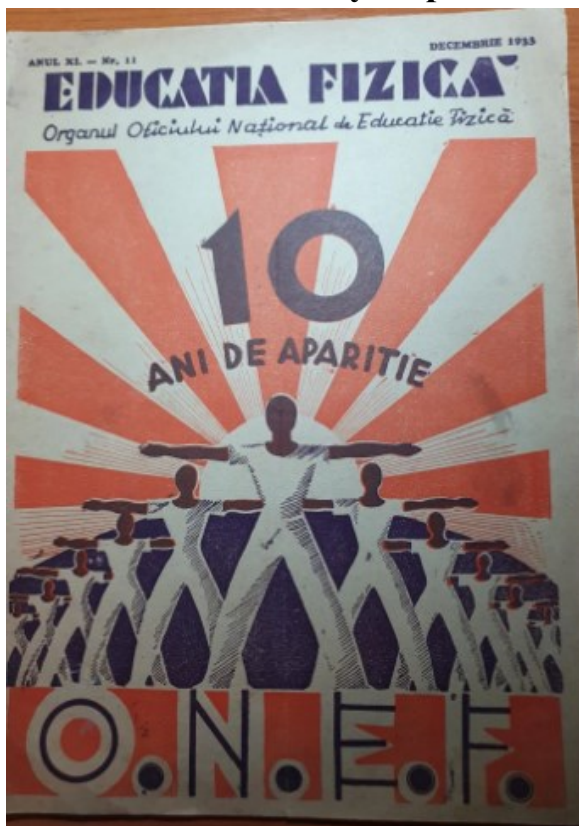
Загальні відомості щодо теми дослідження.

Додаток А.1

Фізкультурно-спортивні видання Румунії досліджуваного періоду

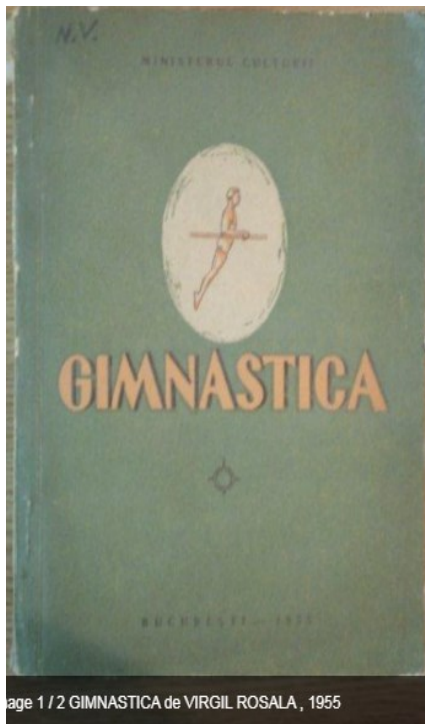
Додаток А.1.1

1. Обкладинки журналу «Фізичне виховання», органу ONEF (1933 р.)
2. Стаття А. Іонеску «Проблеми фізичного виховання» (1933 р.)[461].

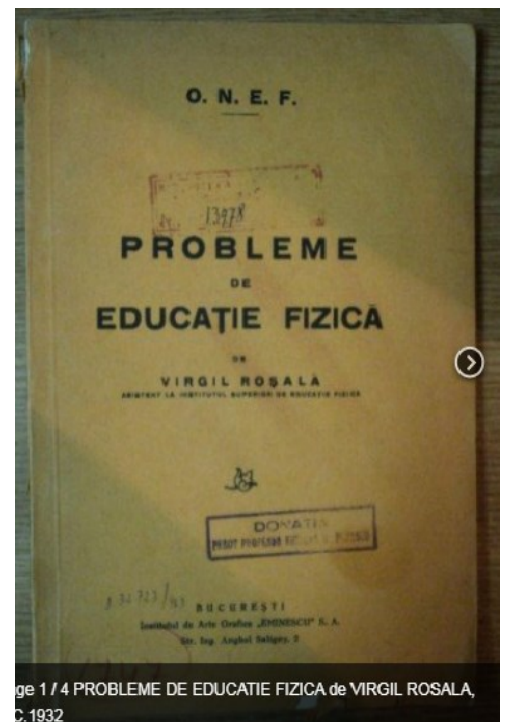
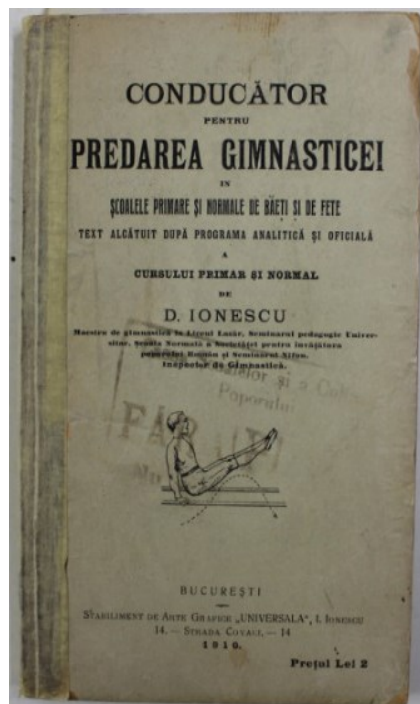
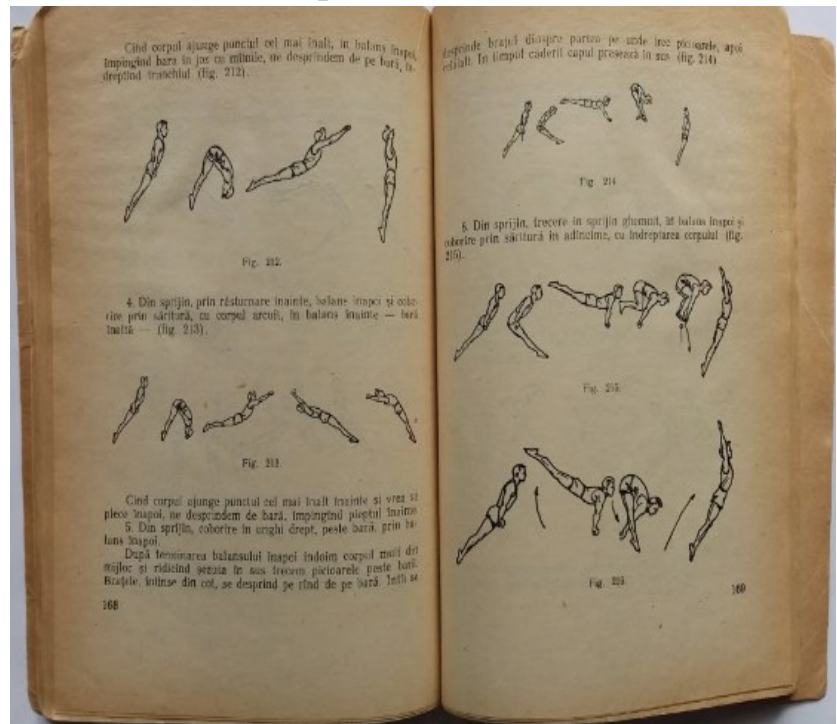

Додаток А.1.2

Обкладинки книг В. Росала «Гімнастика» (1932 р.), «Проблеми фізичного виховання» (1955 р.); Д. Іонеску «Керівник фізичного виховання» (гімнастика) (1918 р.).[461; 462].

Page 1 / 2 GIMNASTICA de VIRGIL ROSALA, 1955

Page 1 / 4 PROBLEME DE EDUCAȚIE FIZICĂ de VIRGIL ROSALA, C.1932

Додаток А.1.3

Статі в журналі «Фізичне виховання» 1933 р. «Фізичне виховання в Німеччині» та «Паління і спорт»

LUCRAREA DEZILTA

... (text) ...

Pregătirea fizică în Germania de azi

I. Footballul

... (text) ...

LUCRAREA DEZILTA

... (text) ...

Fumatul și sportul

... (text) ...

Додаток А.1.4

Стаття «Зимові види спорту» у журналі «Фізичне виховання» 1933 р. [452].

IARNA IN MUNTII

... (text) ...

Додаток А.1.5

Обкладинка випуску «Фізичне виховання в родині» (Пітешті, 1923) [242]

ȘANĂTOSI

LA CORP ȘI MÎNTE

PRIN EDUCAȚIA FIZICĂ ȘI FAMILIE

DE CORIN OPREȘCU

REGENERAREA NEAMULUI

ENERGIE VIGOARE PUTERE TINERETE INTELIGENȚĂ

SUMARUL :

CAP. I.—GIMNASTICĂ SPECIALĂ cu copii de 3—4 ani, în mod distractiv, jucându-se cu pălării.

CAP. II.—GIMNASTICĂ SUEDEZĂ pentru fetițe, fete și băieți.

CAP. III.—GIMNASTICĂ SPECIALĂ RESPIRATORIE, pentru copii debili, ușor predispuși la bronșite și chiar tuberculoză.

CAP. IV.—TAINILE SĂNĂTĂȚII ȘI ALE ADEVĂRATEI FRUMUSEȚII LA DOMNIȘOARE ȘI TINERE DOAMNE.

CAP. V.—CURA DE SLĂBIRE. Mișcare fizică pentru persoanele de cămbre sexu prea grase. Recăpătarea unui corp grațios cu agilitatea dorită.

CAP. VI.—EXERCIȚII SPECIALE recomandate persoanelor care suferă de constipație.

CAP. VII.—NOTUL. Intenșele foloase ale acestui sport.

CAP. VIII.—O COINCIDENȚĂ IMPRESIONABILĂ.

NU NECESITĂ NICI UN FEL DE APARATE SAU COSTUME SPECIALE

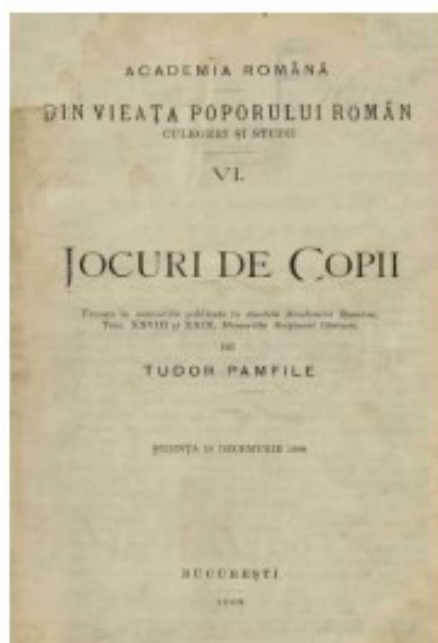
10 Minute de exercițiu pe zi

Додаток А.1.6

Обкладинка журналу «Літературні бесіди», в якому з 1 квітня 1875 р. по 1 березня 1876 р. друкувались статті про фізкультурну термінологію, методику організації ойни, правила гри та основи суддівства [479].

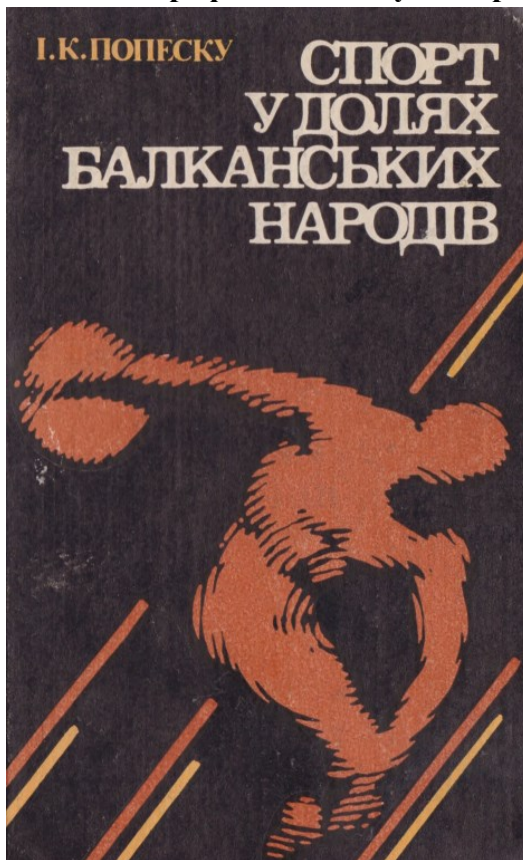
Додаток А.1.7

Тудор Памфіле «Дитячі ігри» (1906 р.) [492, с. 5].

Додаток А.1.8

Монографія І. Попеску «Спорт у долях балканських народів», 1991 р.

З М І С Т	
ПЕРЕДМОВА	3
РОЗДІЛ I.	
ФІЗИЧНА КУЛЬТУРА В ДРЕВНІЙ ГРЕЦІЇ	7
Відоображення фізичних вправ, ігор, змагань в гоме- рських поемах «Іліада» та «Одіссея»	10
Вплив соціально-економічних чинників на розвиток фі- зичного виховання в Греції	13
Виникнення і розвиток спартанської та афінської си- стем фізичного виховання	17
Філософські концепції Платона і Арістотеля	23
Організація шкільної освіти. Фізичне виховання в гім- насіях і палестрах	27
Організація фізичного виховання у Спарті і Афінах	33
РОЗДІЛ II.	
ЗМАГАННЯ І ІГРИ В ДРЕВНІЙ ГРЕЦІЇ	42
Запад фізичного виховання і заборона Олімпійських ігор	50
РОЗДІЛ III.	
ВПЛИВ ГРЕЦІЇ НА ФІЗИЧНЕ ВИХОВАННЯ В ДАВНЬОМУ РИМІ	55
Особливості розвитку фізичного виховання в період Республіки та в імператорський період	56
Криза рабовласницького ладу і запад системи фізичного виховання у римляни. Зруйнування Олімпії	67
РОЗДІЛ IV.	
ФІЗИЧНА КУЛЬТУРА НАРОДІВ БАЛКАНСЬКОГО ПІВОСТРОВА В СЕРЕДНІ ВІКИ	70
Розклад рабовласницького ладу і перехід до феодалі- зму	70
Зародження фізичної культури балканських народів в середні віки	71
Фізичне виховання народів Балканського півострова в епоху феодалізму і візантійського панування	73
Слов'яни і протоболгари	74
Гетто-даки	76
Фізичне виховання і християнська релігія	79

РОЗДІЛ V.	
ФІЗИЧНА КУЛЬТУРА В КРАЇНАХ БАЛКАНСЬКОГО ПІВОСТРОВА В ПЕРШОМУ ПЕРІОДІ НОВОГО ЧАСУ	82
Фізичне виховання народів Балканського півострова в період турецького володарювання	82
Албанія	84
Болгарія	86
Валахія і Молдавія	88
Югославія	91
РОЗДІЛ VI.	
ФІЗИЧНА КУЛЬТУРА В КРАЇНАХ БАЛКАНСЬКОГО ПІВОСТРОВА В ДРУГОМУ ПЕРІОДІ НОВОГО ЧАСУ	97
Албанія	97
Болгарія	98
Греція	104
Румунія	108
Югославія	114
РОЗДІЛ VII.	
ФІЗИЧНА КУЛЬТУРА І СПОРТ У КРАЇНАХ БАЛКАН- СЬКОГО ПІВОСТРОВА В ПЕРІОД МІЖ ПЕРШОЮ І ДРУГОЮ СВІТОВИМИ ВІЙНАМИ	120
Албанія	120
Болгарія	121
Румунія	124
Югославія	127
Греція	131
РОЗДІЛ VIII.	
ФІЗИЧНА КУЛЬТУРА І СПОРТ У КРАЇНАХ БАЛ- КАНСЬКОГО ПІВОСТРОВА ПІСЛЯ ДРУГОЇ СВІ- ТОВОЇ ВІЙНИ	133
Відродження Балканських ігор	133
Албанія	135
Болгарія	137
Румунія	145
Югославія	155
Греція	168
Заключення	175
СПИСОК ОСНОВНОЇ ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУ- РИ ТА НЕОПУБЛІКОВАНИХ ДЖЕРЕЛ	177

Додаток А.2

Персоналії

Додаток А.2.1

Вірджил Росала [757].

Вірджил Росала (Virgil Roșală) – 1903-1988, народився у с. Качулата, повіту Фагараш.

Випускник Національного університету фізичного виховання (1926 р.), був запрошений на посаду асистента кафедри гімнастики. Для підвищення професійної кваліфікації проходив стажування у Центральному Королівському Інституті м. Стокгольм, Вищій школі Гімнастики в Лунді (Швеція), Інституті гімнастики в Копенгагені та Вищій школі гімнастики в Оллернупі (Данія).

Отримав ступінь з філософії та педагогіки в Університеті м. Бухарест (1937 р.) Брав участь у масових гімнастичних виступах, проведених під час Олімпійських ігор 1936 року в Берліні, і на Лінгіаді (змагання на честь Пера Хенріка Лінга, творця шведської гімнастики) в м. Стокгольм 1939 р.

Дидактична та наукова діяльність була реалізована в понад 115 наукових роботах, зокрема: «Система та методики фізичного виховання», «Гімнастика для дітей», «Організація навчання фізичні в міському та сільському середовищі».

Праці:

Virgil Roșală, *Gimnastica pentru copii*, București, Biblioteca Oficiului Național de Educație Fizică

Virgil Roșală, *Programe de gimnastică pentru învățământul secundar (băieți)*, București, 1931, O.N.E.F.

Virgil Roșală, *Probleme de educație fizică*, 1932, O.N.E.F.

traducerea lucrării J.G. Thulin, *Terminologia gimnasticej suedeze*, ed. a II-a, București, 1934, O.N.E.F.

Virgil Roșală, *Gimnastica în cadrul pregătirii premilitare*, Imprimeria Națională, 1934.

Ermil și Virgil Roșală, *Gimnastica pentru copii*, Editura O.N.E.F, 1934

Ermil și Virgil Roșală, *Mișcare și muzică pentru copii (grădinițe și școli primare)*, București, 1936, Institutul Superior de Educație Fizică. Vezi și *Despre lucrul nostru cu cei mici* (revista „Cultură fizică și sport”, nr.8/1958) în Virgil Roșală, *Din însemnările unui profesor de educație fizică*, 1977, pp.59-64.

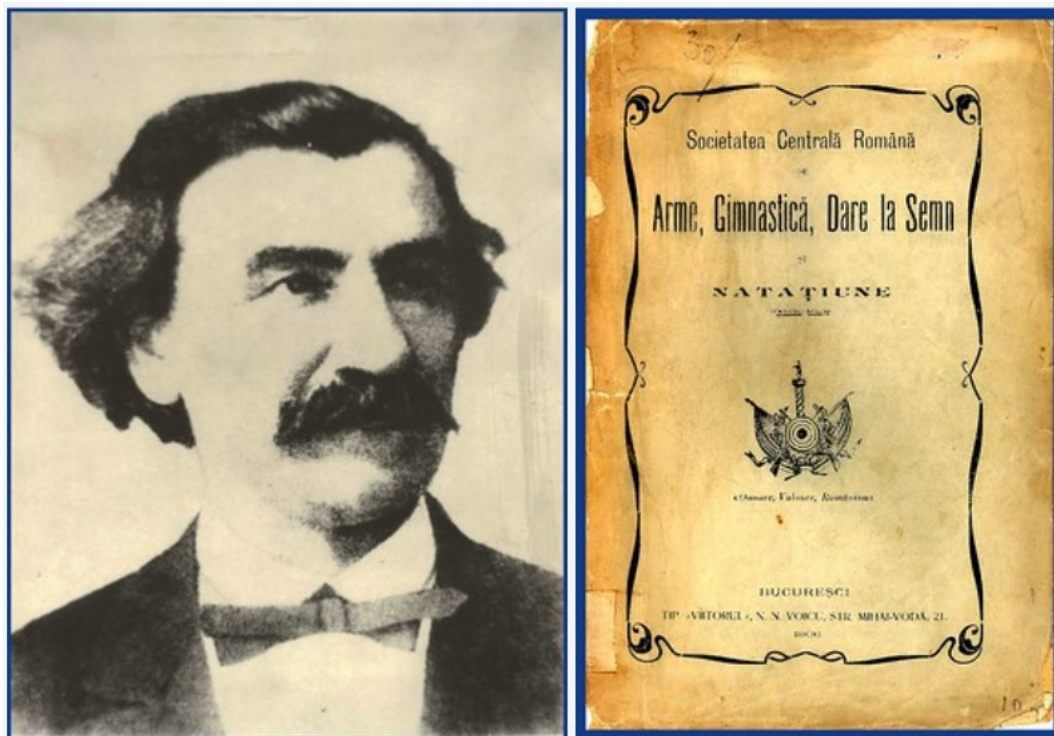
E. Mihăilescu, Virgil Roșală, *RAPORT. Organizarea educației fizice în mediul urban și rural*, extras din *Analele Educației Fizice*, an VII, nr. 3, 1938

Virgil Roșală, *Tehnica atletismului școlar*, 1941 (extras din *Analele educației fizice*)

Nicolae Gh. Băiașu, Gheorghe Ghișoiu, Virgil Roșală, *Gimnastica*, București, 1955, Direcția generală a așezămintelor culturale și Comitetul pentru cultură fizică și sport de pe lângă Consiliul de Miniștri al Republicii Populare Române, Cabinetul central metodic și științific

Virgil Roșală, *Din însemnările unui profesor de educație fizică*, București, Editura Stadion, 1972, ed. a II-a, Editura Sport-Turism, 1977

Додаток А.2.2
Георге Мочану [687]

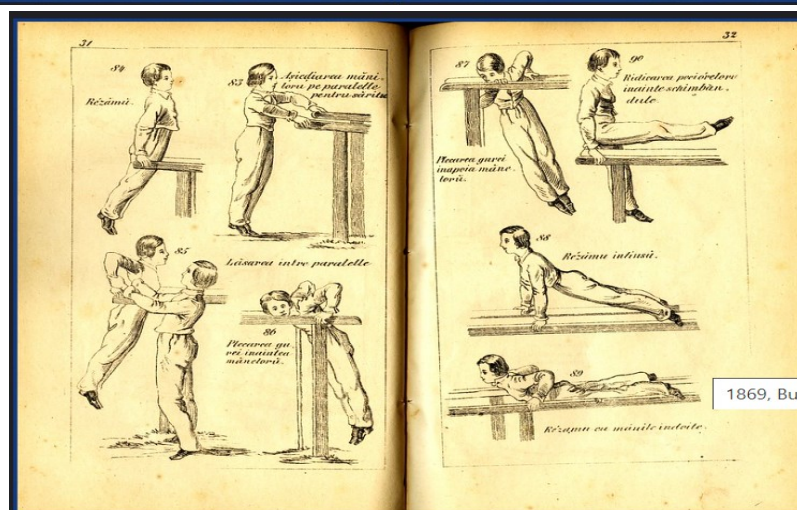
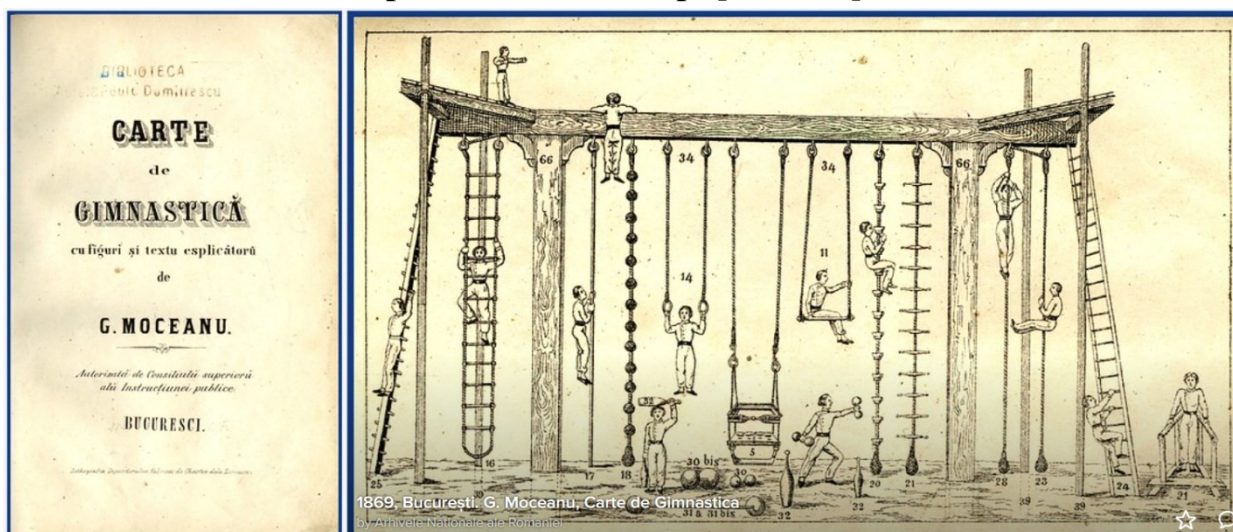
Георге Мочану (1838-1909), вважається першим викладачем гімнастики, фехтування та народних танців, пропагандист фізичного виховання в Румунії.

Після закінчення середньої школи в Герлі та Блажі, навчався на педагогічному факультеті в університеті м. Будапешт. По закінченню якого повертається до Трансільванії практикувати. Наймається вчителем фізкультури до двох відомих тогочасних середніх шкіл: «Святийл Сава» та «Матей Басараб», м. Бухарест. З самого початку своєї карєри він підтримував реформи, спрямовані на модернізацію освіти, які розпочав міністр освіти Спіру Харет.

Великою заслугою Георге Мочану став його внесок до впровадження гімнастики в школах. Розробляв шкільні програми, організовував олімпіади для учнів, займався підготовкою спеціалістів. Гастролював у багатьох великих містах Європи, Америки та Індії з гімнастичними та танцювальними командами. Паралельно з практичною діяльністю здійснював кропітку видавничу діяльність, його перу належать 12 книг на тему фізичного виховання.

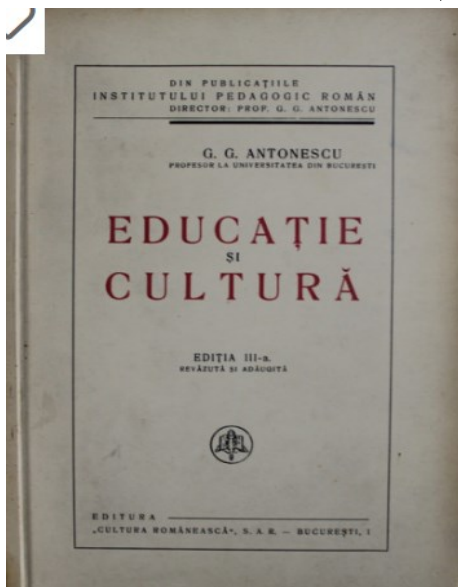
Додаток А.2.2.1

Малюнки із підручника Георге Мочану «Книга з гімнастики з картинками», 1869 р. [320;539].

Додаток А.2.3

Дж.Антонеску [285].

1. ANTONESCU, G. G. Pedagogia generală. București, 1930. 595 p.;
2. ANTONESCU, G. G. Educație și cultură. București: Cultură Românească, 1972;
3. ANTONESCU, G. G. Istoria pedagogiei – doctrinele fundamentale ale pedagogiei moderne. Bucure: Casei Școalelor, 1972;
4. ANTONESCU, G.G. Din problemele pedagogiei moderne. București: Cartea Românească, 1923. 273 ISBN 9975-931-34-0;
5. STANCIU, Stoian. Din istoria pedagogiei românești. Culegere de studii. București: Didactică Pedagogică, 1969;
6. STANCIU, Stoian. Pedagogia modernă și contemporană. București: Didactică și Pedagogică, 1976;
7. ZAHARIAN, Ermona. Pedagogia românească interbelică. O istorie a ideilor educative. Bucure: Didactică și Pedagogică, 1971. 182 p.

Додаток А.2.4

Іон Атанасіу [380].

Атанасіу, Іон (1868-1926), професор фізіології університету м. Бухарест, член кореспондент академії наук Румунії. Став одним із засновників теорії та методики фізичного виховання в країні. Автор наукових праць: Робота м'язів та її фізіологічні умови (1915); Наукові основи фізичного виховання (1916); Наукові основи організації фізичного виховання (1921, у співавторстві з І. Буковіняну).

Розглядав фізичне виховання як комплексну науку на основі анатомії, фізіології, механіки, психології, педагогіки тощо. Рішуче відстоював «обовязковість» та «базовість» фізичного виховання в закладах освіти. Приймав активну участь у створенні Національного університету фізичного виховання.

Додаток А.2.5**Спіру Харет****(1851–1912), n. în Iași.**

Matematician, sociolog, pedagog și om politic.

Pe timpul cât și-a îndeplinit cele trei mandate de ministru al Instrucțiunii Publice (1897-1899; 1901-1904; 1907-1910), s-a remarcat ca un autentic reformator al școlii românești de toate gradele.

Studiile științifice, sociale și didactice, autoritatea sa profesională și morală l-au plasat în conștiința poporului român ca un ctitor de școală și cultură națională.

Aflat aproape 10 ani în fruntea Departamentului Instrucțiunii, a reorganizat toate domeniile învățământului, acordând atenție deosebită problemelor educației fizice „...urmărind cu perseverență, organizarea și îmbunătățirea gimnasticii sub toate formele ei”.

Printre măsurile adoptate și aplicate de Spiru Haret, sunt menționate: revizuirea și organizarea învățământului primar; elaborarea de regulamente, programe, instrucțiuni metodice, manuale.

Încă din 1897 Spiru Haret a numit comisii care să elaboreze programele de gimnastică pentru școlile primare, secundare și normale. Cu toate că aceste programe erau discutabile, ele conținând o serie de elemente de împrumut din diferite școli străine, au constituit totuși un prim pas necesar pentru începerea modernizării acestui domeniu.

Se apreciază că Spiru Haret, a fost cel care „...a stabilit obligativitatea, de fapt a gimnasticii în școală, despărțind-o de instrucția militară și atribuindu-i o oră pe săptămână în fiecare clasă” (sursa - C. Kirițescu, *Palestrica* – 1964, pag.532).

În ce privește oina, Spiru Haret, poate fi considerat unul dintre cei mai de seamă susținători ai dezvoltării și practicării acestui joc național. A inițiat și a participat direct la numeroase acțiuni pentru introducerea oinei în școală. A numit o comisie formată din maeștri de gimnastică (D. Ionescu, R.S. Corbu, T. Berescu), care în 1899 a elaborat un regulament al oinei.

A inițiat și un concurs anual interșcolar – primul desfășurându-se în București în 1899, cu participa-rea a 18 echipe școlare. Tot SH a fost și inițiatorul serbărilor școlare de gimnastică, organizate anual în luna iunie și cu ocazia sărbătorilor naționale

Додаток А.3

Фото фізкультурно-оздоровчих заходів, спортивних змагань та інше

Додаток А.3.1

Королівські принци Міхай та Ніколає – учасники фізкультурно-військового товариства «Стража Церій» [320].

Додаток А.3.2

Спортивний парад: представники федерації ойни

Додаток А.3.3
Фото збірної команди з ойни [672].

Додаток А.3.4
Фото шкільної дівочої команди з гандболу (міжвоєний період) [370].

Echipă de handbal formată din "țărănci muncitoare" în perioada interbelică

Додаток А.3.5**Фрагмент відкриття «Гімназиади» 2000 р.****Додаток А.3.6****Група переможців в змаганнях на урочистому святкуванні 10 травня 1898 р. [411, с.4].**

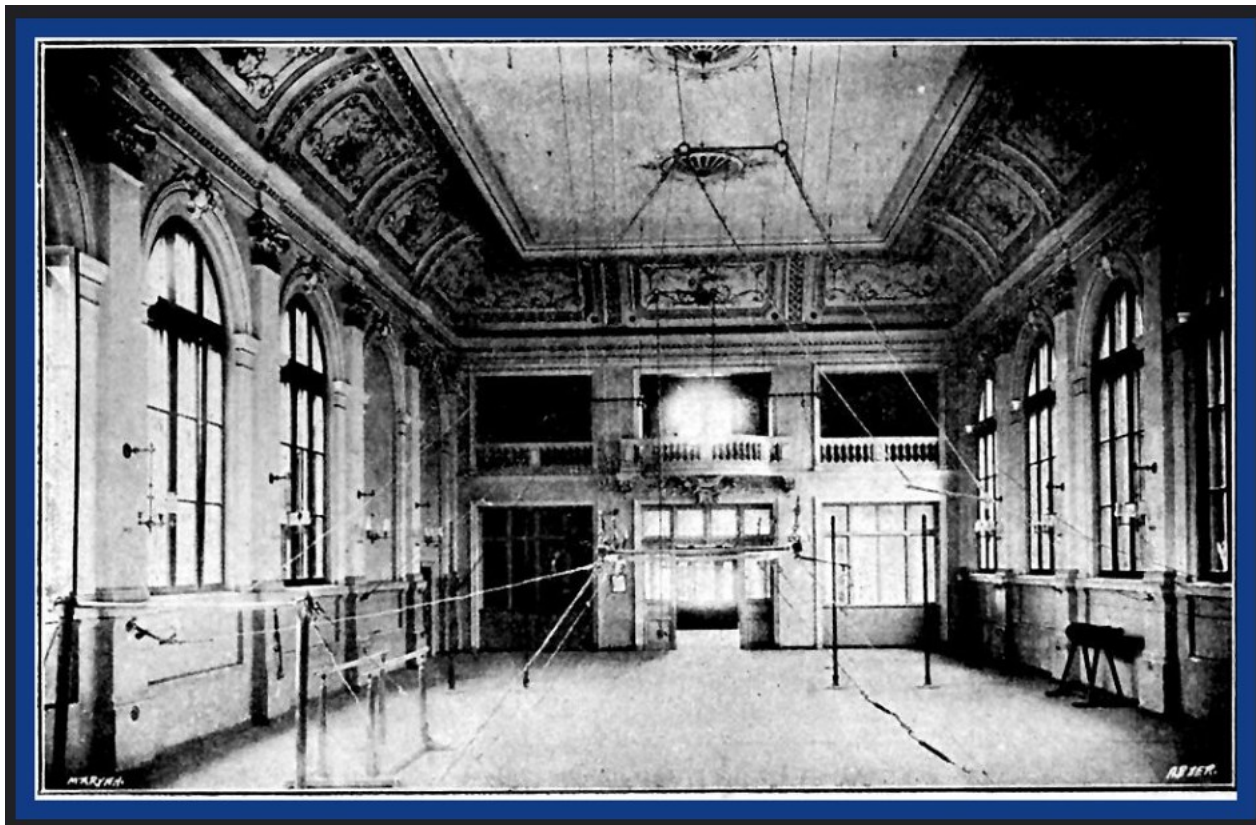
Додаток А.3.7

Команда середньої школи «Ніколае Бальческу» з Браїли, разом із командою народних танців, під час церемонії нагородження трофеєм, завойованого в 1904 р.

Додаток А.3.8

Фестиваль ойни 2018 р.

Додаток А.4**Фото, схеми фізкультурно-спортивних споруд****Додаток А.4.1****Гімнастичний зал « Румунського товариства гімнастики» [320].****Додаток А.4.2****Фото табору товариства «Стража Церій» (Охорона країни) [320].**

Додаток А.4.3

Стадіон парк Федерації спортивних товариств Румунії (1930 р.) [347].

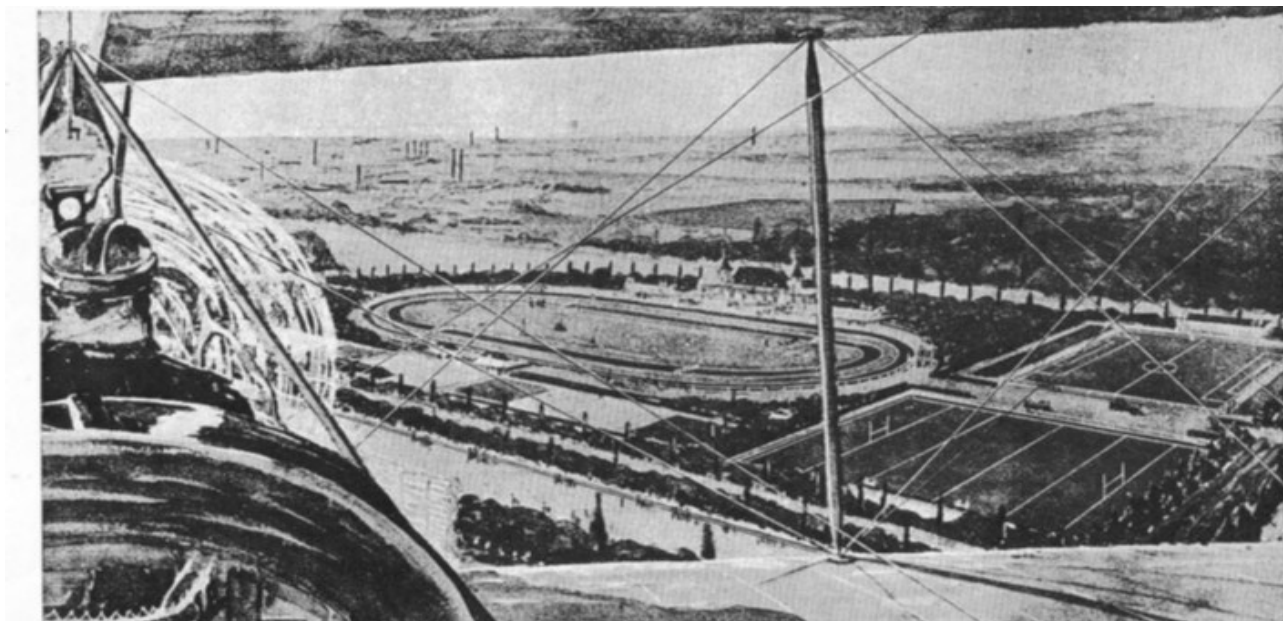

Додаток А.4.4

Плакат «Чемпіонат з легкої атлетики Народної Республіки Румунія.
Бухарест 1953».

Стадіон-парк Федерації спортивних товариств Румунії (фото зверху)

Додаток А.5.1

Гене́за розвитку легкої атлетики в Румунії (початок ХІХ – початок ХХ ст.)

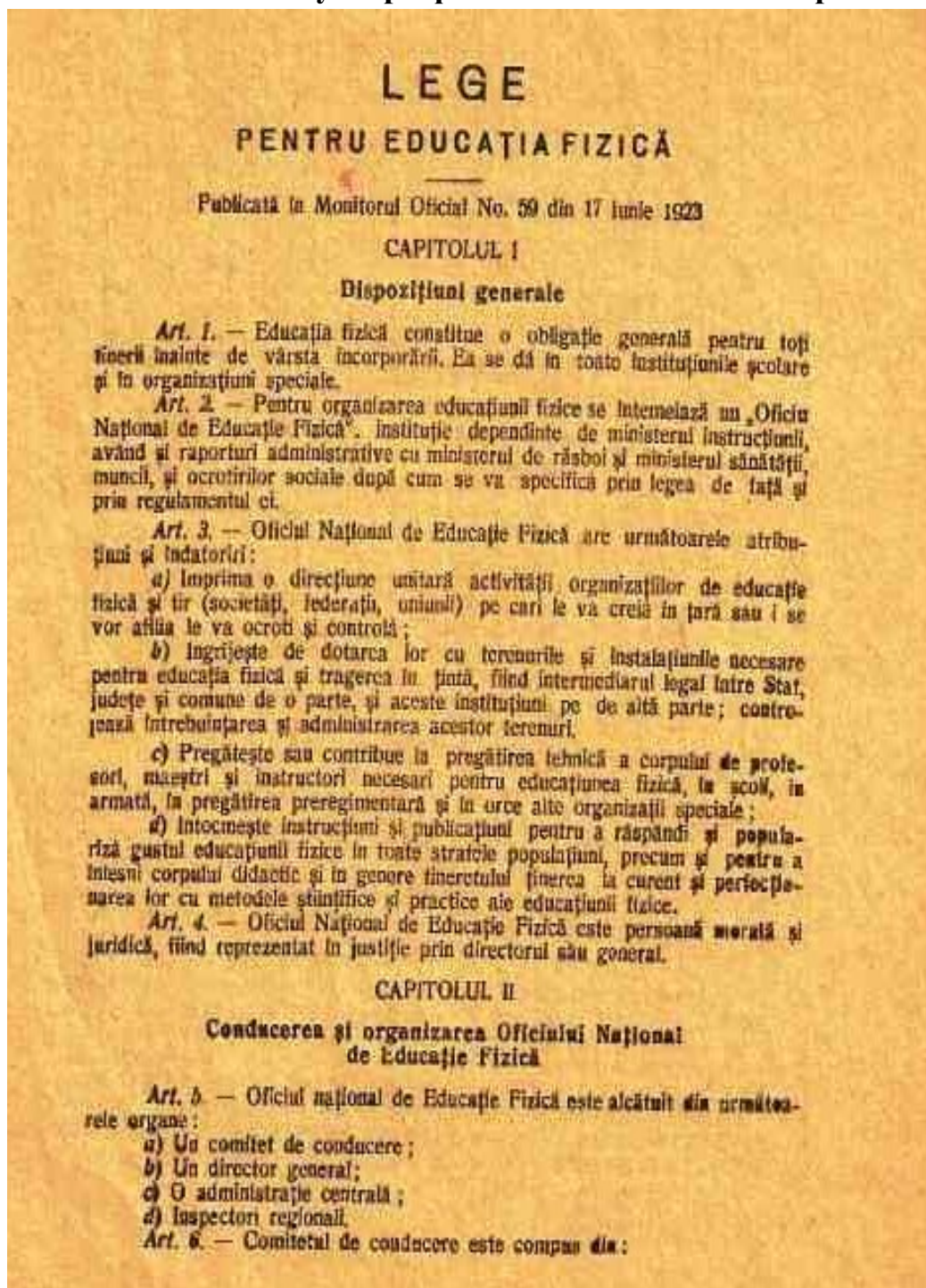
Рік	Подія	Характеристика
1815	Перший легкоатлетичний захід м. Бухарест	Кароліна Паукерт з Відня, бігла близько 35 хв вулицями столиці.
1875	Перші теоретико-методичні праці	Підручники «Атлетика», «Атлетичні вправи»
1879	Організована секція легкої атлетики в «Гімнастичному товаристві» (А.Т.Е.)	м. Арад.
1882	Створено «Товариство бігу» (січень) Відбулись перші легкоатлетичні змагання.	Членами стали учні ліцеїв «Св. Сави» і «Матея Басараба». Л. Шметау став переможцем (100м, 1500м, 350м з бар'єрами).
1883	Організовані перші змагання з ходьби.	Дистанція близько 20 км, Клуж-Флорешти.
1885	Організований л/а клуб. Змагання з л/а в закритому приміщенні	Лютий, м. Клуж.
1903	Підсумкові змагання з легкої атлетики ліцея «Г. Лазар».	Вперше учасники поділені за віковими категоріями.
1908	I чемпіонат з л/а серед школярів.	м. Бухарест.
1912	Чемпіонат між шкільними збірними.	В програмі змагань 8 видів легкої атлетики.
1913	Зроблено першу легкоатлетичну доріжку (нині стадіон І. Балаш Сетер).	На землях переданих мерією м. Бухарест ФСТР (надалі спортивний парк ФСТР)
1916	I чемпіонат з кросу.	м. Бухарест. Серед учасників - 11-14 років.

Додаток А.5.2

**Фото колекція, що ілюструє розвиток легкої атлетики серед дітей та
молоді**

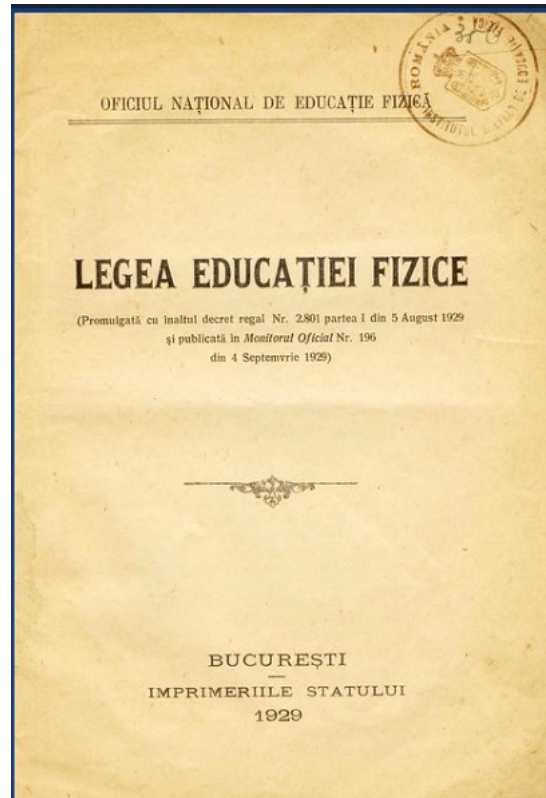

Додаток Б
Нормативно-правове забезпечення та управлінські акти різних
історичних періодів Румунії
Додаток Б.1
Витяг із закону «Про фізичне виховання» 1923 р.

Додаток Б.1

Витяг із закону «Про фізичне виховання» 1929 р.[320].

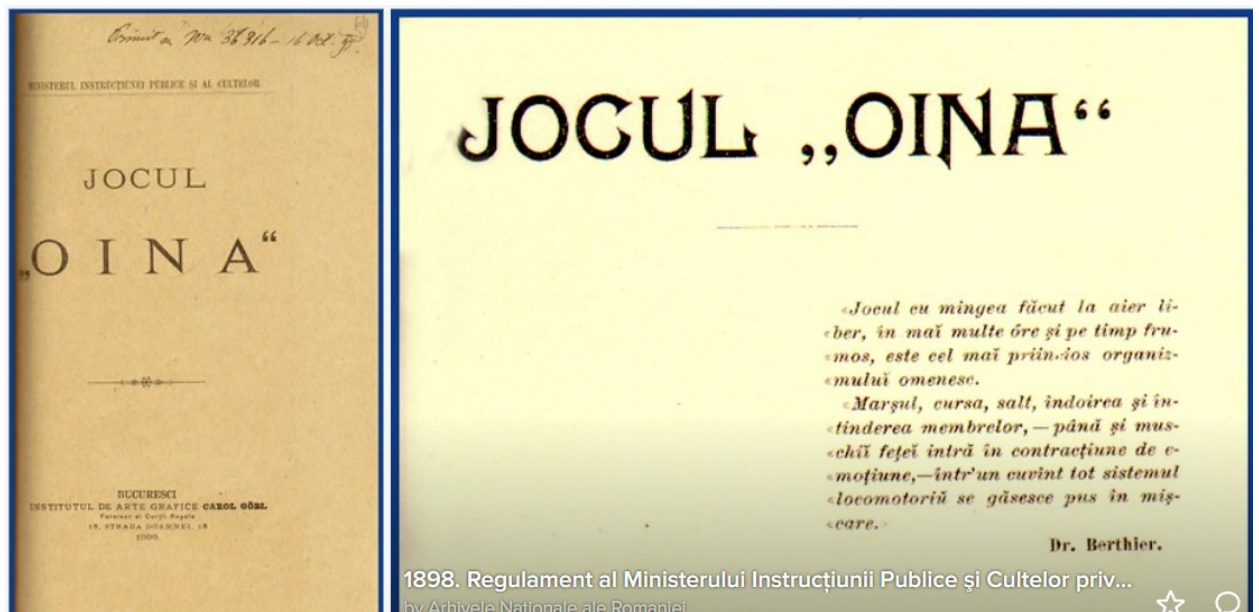

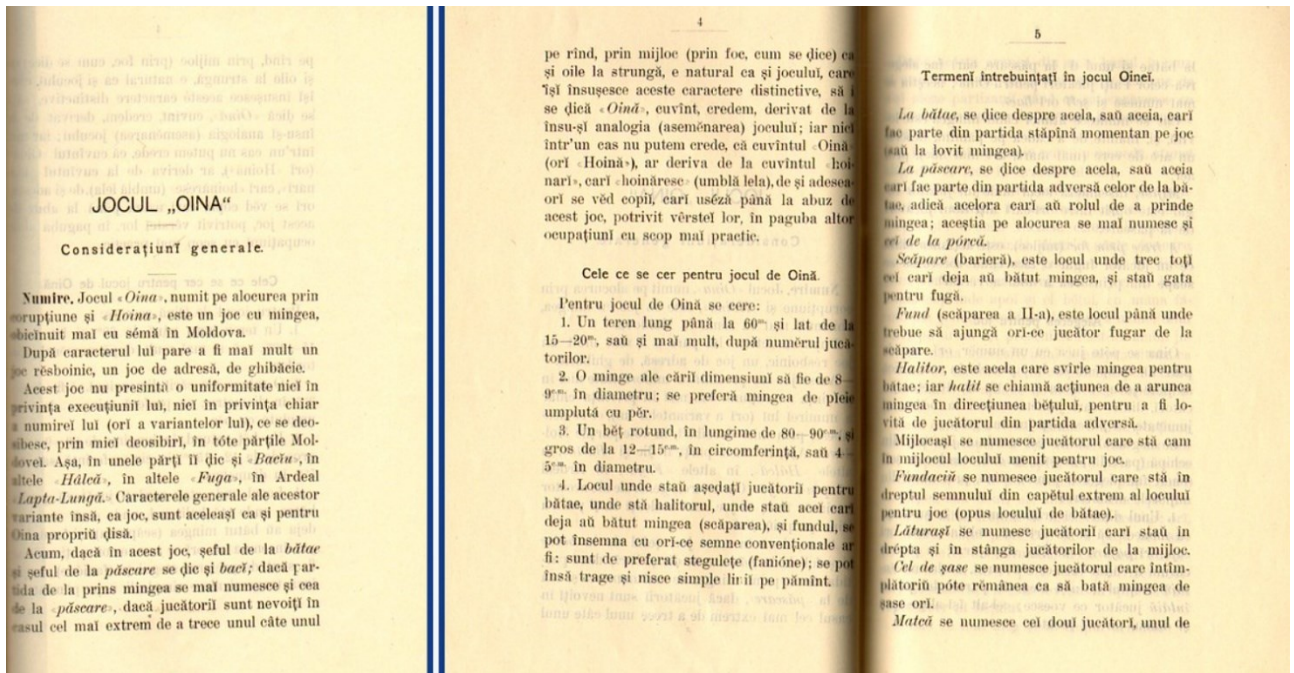
Додаток Б.2

Фото з історії розвитку ойни

Додаток Б.2.1

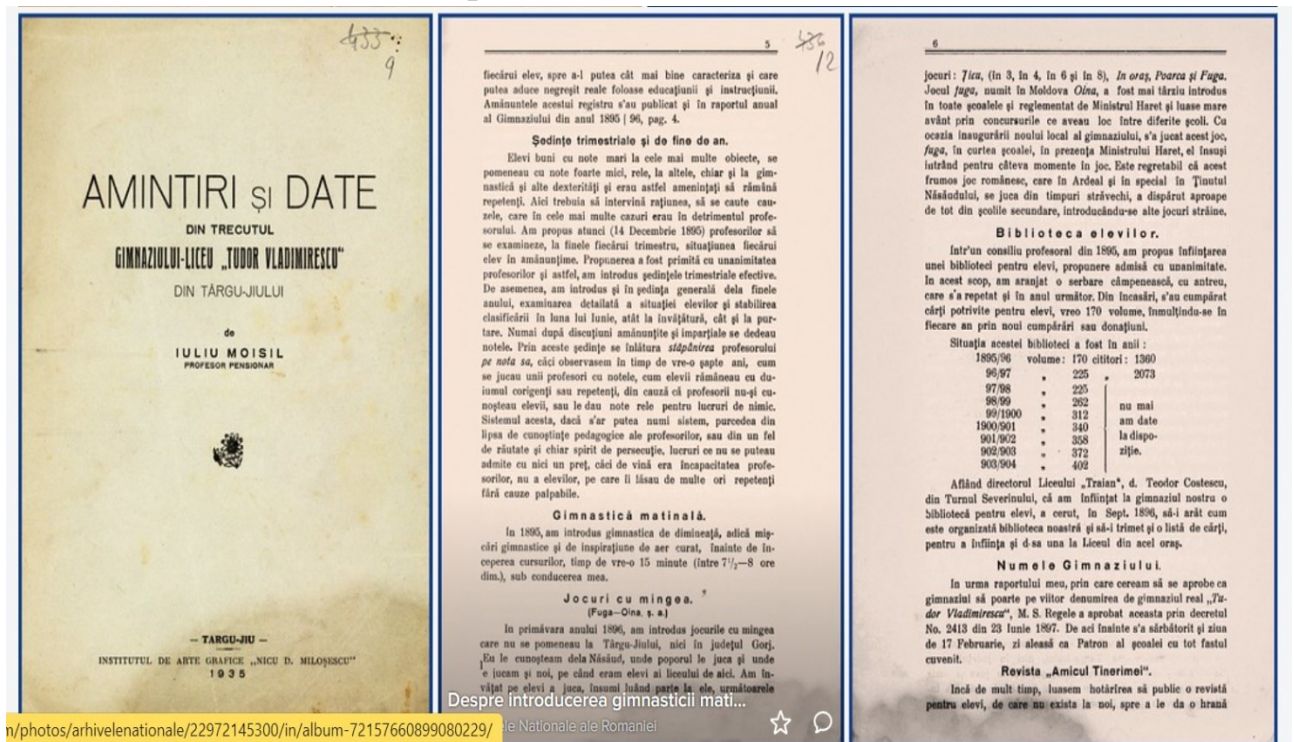
Правила гри «ойна», 1898 [320].

Додаток Б.2.

Звіт про організацію гімнастики, гри «ойна» в гімназії-ліцеї «Тудор Владіміреско», 1935. [242, с. 5-6].

Додаток Б.3

Матеріали із колекції «Фізичне виховання і спорт до 1945 р.»,
Національний архів Румунії

Додаток Б.3.1

Протокол радіо конференції на тему «Спорт, фізичне виховання,
рекреація», що була проведена 21 вересня 1943 [320].

1

Săptămâna Sporturilor
Conferință ținută la radio
21 Septembrie 1943

SPORTUL, EDUCATIA FIZICA, RECREATIA

de Dr. Sabina Ibrulesa

Arh. Ist. Con.
Nr. 224

~~Nr. 342~~

Din capul locului trebuie să precizăm, că noțiunile de sport, de educație fizică și de recreație nu sunt identice, deși adeseori întâlnim persoane, chiar dintre intelectuali, cari le confundă. Confuziunea se explică prin faptul că aceste noțiuni niciodată nu au fost analizate și asimilate în școală.

Astfel, termenii întrebuințați pentru noțiuni cari aveau oarecare puncte de asemănare, luau înțelesuri aproximative, cari cu timpul s'au consolidat. Iar oamenii simpli adoptă ușor termenii întrebuințați de pătura cultă.

Sportul este o noțiune bine definită și implică neapărat ideea de performanță. Performanță în timp și în spațiu, atât în comparație cu recordul altora, cât și cu o performanță standard, Sportul implică deci ideea de creștere de randament, de atingere de record.

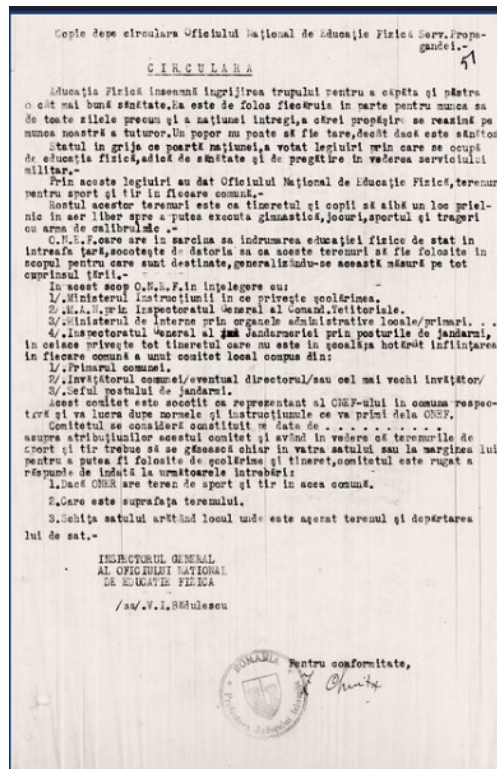
Sportul poate tinde nu numai la recorduri fizice, ci și la recorduri mentale. Există campion mondial la disc, după cum există campion mondial la șah.

Sportul nu se practică decât de un număr relativ redus de persoane și anume de cele dotate cu calități cari permit realizarea unei performanțe superioare.

Performanțele mari atrag luarea aminte a lumii, nu numai asupra persoanelor, ci și asupra popoarelor, cărora spartăg acești indivizi. Unele popoare au sesizat importanța propagandistică a campionatelor sportive și au făcut eforturi pentru câștigarea unor campionate mondiale, aducătoare de celebritate și de excelențe prilejuri pentru propagandă politică. Noi am dovedit această metodă. Rezultatul

Додаток Б.3.2

Розпорядження про виділення ділянок для будівництва спортивних майданчиків [320].

Додаток Б.3.3

Листівка від короля Румунії Фердинанда I з нагоди організації FSSR

Додаток Б.4

Указ № 329 Про створення та організацію Комітету з фізичної культури та спорту при Раді Міністрів, від 6 серпня 1949 р.

DECRETUL NR. 329 PENTRU ÎNFIINȚAREA ȘI ORGANIZAREA
COMITETULUI PENTRU CULTURĂ FIZICĂ ȘI SPORT DE PE LÂNGĂ
CONSILIUL DE MINIȘTRI, ¶

din 6 august 1949 ¶

Cap. I. Dispozițiuni generale ¶

Art. 1. Se înființează pe lângă Consiliul de Miniștri, Comitetul pentru Cultură Fizică și Sport din Republica Populară Română. Comitetul pentru Cultură Fizică și Sport (CCFS) are următoarele sarcini: ¶

a) stabilește normele și ia măsurile necesare dezvoltării culturii fizice și sportului în RPR, în vederea promovării și răspândirii lor (...) în masele muncitorilor, țăranilor muncitori și tineretului studios; ¶

b) conduce și controlează activitatea tuturor organizațiilor de cultură fizică și sport; ¶

c) coordonează activitatea organizațiilor de masă și a instituțiilor publice, privind cultura fizică și sportul; ¶

d) studiază, stabilește și aplică, pe baza cercetărilor științifice, „luând exemplul și folosind experiența sportului sovietic”, metodele noi de predare și practicare a culturii fizice și sportului în vederea însușirii celei mai avansate tehnici sportive și a „realizării culturii fizice înaintate”; ¶

e) în colaborare cu Ministerul Învățământului Public, stabilește programele de cultură fizică și sport și controlează aplicarea lor în toate instituțiile de învățământ, de orice grad; ¶

f) organizează, îndrumă și controlează învățământul tehnic sportiv de toate gradele, luând măsuri pentru recrutarea, formarea și utilizarea rațională a cadrelor necesare culturii fizice și sportului, precum și pentru ridicarea nivelului ideologic al acestor cadre și al sportivilor de frunte; ¶

g) stimulează și supraveghează ridicarea permanentă a noilor cadre sportive în rândurile masei de tineret și se îngrijește îndeaproape de pregătirea lor, pentru a putea face față cu succes întrecerilor la care vor participa echipele reprezentative ale RPR; ¶

h) ia măsuri pentru dezvoltarea rețelei de terenuri, instalații și amenajări sportive, stabilește normele de construire ale lor, controlează și coordonează utilizarea lor; ¶

Додаток В
Данні щодо системи освіти сучасної Румунії

Додаток В.1

Нормативно-правові документи, що регламентують систему освіти сучасної Румунії (витяг) [розроблено автором].

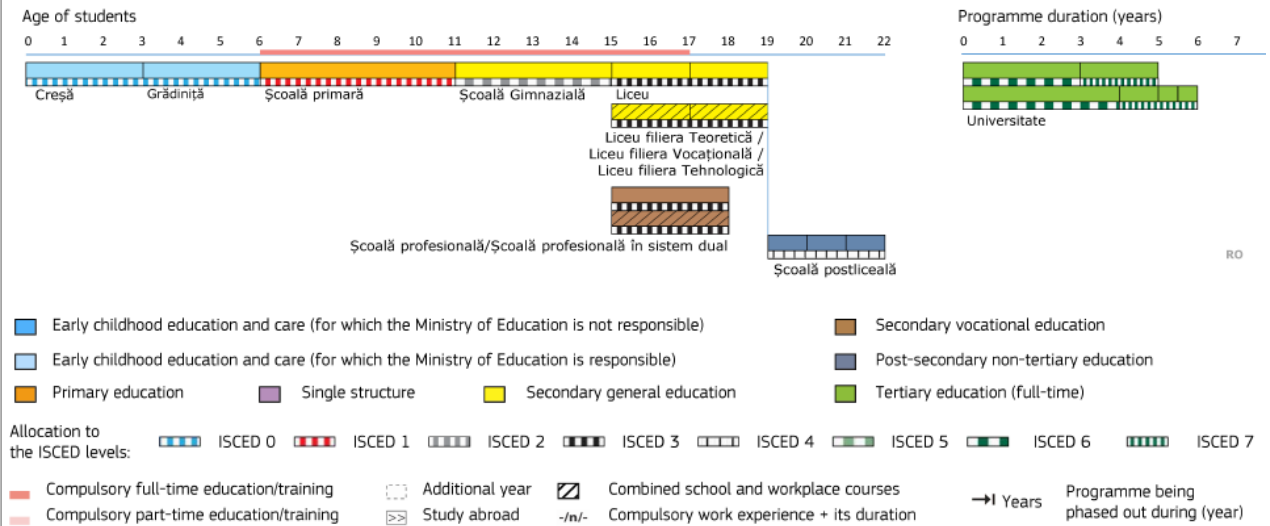
Напрямок документа	Назва українською	Назва румунською
Загальні положення системи освіти	Закон про національну освіту	Legea educației naționale nr. 1/2011
Якість освіти	Закон про якість освіти	Lege calității educației Nr. 87 din 13 aprilie 2006)
Стандарти та процедури зовнішнього оцінювання довузівської освіти	Рішення уряду № 21/2007 про затвердження Стандартів для дозволу на тимчасову діяльність підрозділів довузівської освіти; Рішення уряду № 1534/2008 про затвердження еталонних стандартів та показників ефективності для оцінювання та забезпечення якості довузівської освіти; Рішення уряду № 22/25.01.2007 «Затвердження Методології оцінки освітніх закладів»	<u>Hotărârea de Guvern nr. 21/2007</u> privind aprobarea Standardelor de autorizare de funcționare provizorie a unităților de învățământ preuniversitar <u>Hotărârea de Guvern nr. 1534/2008</u> privind aprobarea Standardelor de referință și a indicatorilor de performanță pentru evaluarea și asigurarea calității în învățământul preuniversitar <u>Hotărârea de Guvern nr. 22/25.01.2007</u> pentru aprobarea Metodologiei de evaluare instituțională în vederea autorizării, acreditării și evaluării periodice a organizațiilor furnizoare de educație.
Оцінка викладацького складу	Міністерський наказ № 6143/2011 щодо затвердження Методології щорічної оцінки діяльності викладацького складу з змінами та доповненнями	<u>Ordin de Ministru Nr. 6143 / 2011</u> privind aprobarea Metodologiei de evaluare anuală a activității personalului didactic cu modificările și completările ulterioare
Шкільна інспекція	Міністерський наказ № 5547/2011, щодо затвердження Положення про перевірку підрозділів довузівської освіти	<u>Ordin de Ministru Nr. 5547 / 2011</u> , privind aprobarea Regulamentului de inspecție a unităților de învățământ preuniversitar, cu modificările și completările ulterioare
Звіти про стан системи освіти	Звіти про стан системи освіти	Rapoarte privind Starea sistemului de învățământ

Додаток А.В.2

Структура національної системи освіти Румунії 2020-2021 рр.

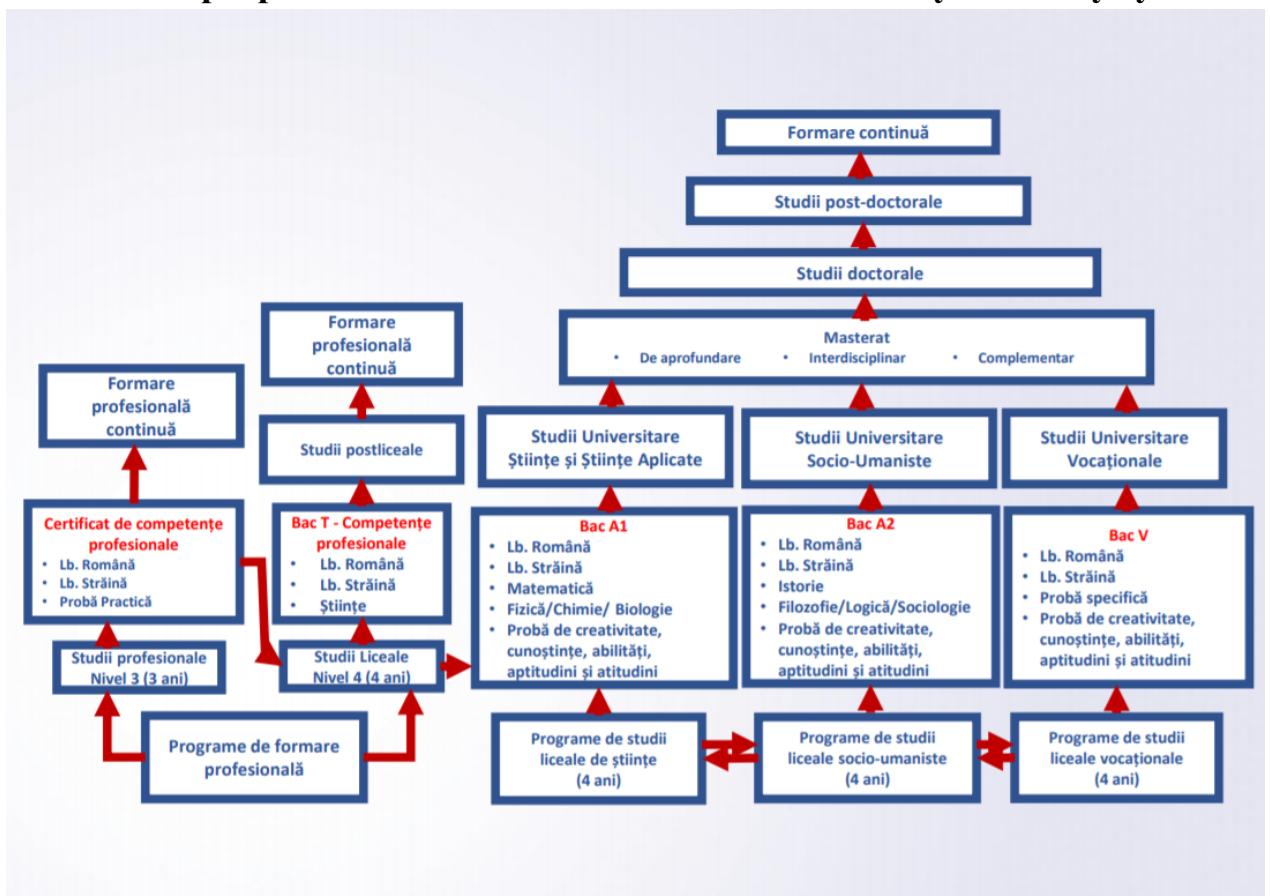
Structure of the National Education System

Romania – 2020/21

Додаток А.В.3

Система програмового забезпечення системи освіти сучасної Румунії

Додаток Г
Витяги з освітніх програм з фізичного виховання і шкільного спорту
сучасної Румунії

Додаток Г.1

ОПИС РУХЛИВИХ ІГОР (Програма «Гра і рух») (збережено
нумерацію програми)

1. «Голка з ниткою». Хід гри: Учні утворюють коло, тримаючись за руки. З однієї точки кола вчителька називає за порядком групу з 5-6 дітей, в якій перший отримує роль «голки», а інші – роль «нитки». Діти, що отримали роль «нитки», беруться обома руками за талію того, що попереду. За сигналом вчителя «голка з ниткою починають шити», бігаючи змійкою під руками дітей, що стоять у колі. За командою «шиття» припиняється, наступні 5-6 дітей виконують ролі «голки» і «нитки».

Якщо «нитка» обірвалася під час руху, група дітей або повертається в коло або зупиняється для відновлення («насилаючи нитку знову в голку») групи для руху. Гра може проводитися і у формі змагання, де перемагає «голка з ниткою», яка швидше усіх прошила визначений об'єкт.

2. «Привіт, друже». Хід гри: Учні утворюють коло, сидячи обличчям до центра кола. Обраний ведучий бігає навколо кола і в один момент торкається рукою плеча одного з дітей, продовжуючи бігти. Дитина, яку торкнулися, починає бігти у протилежному напрямку і, коли учасники зустрічаються, вони подають один одному руки і вітаються румунською або іноземною, яка вивчається. Після цього обидва продовжують бігти, намагаючись зайняти вільне місце в колі. Якщо вільне місце в колі зайняла дитина-ведучий, то вона залишається в колі. А інший учень продовжує гру.

3. «Хустина» (може бути використаний предмет, який можна схопити однією рукою). Хід гри: Учні утворюють коло, стаючи обличчям до центру, обидві руки витягнуті за спиною, долонями ввєрх. Дитина-ведучий, тримаючи в руці предмет, який дав назву грі (хустина, кулька, каштан, ялинкова шишка) бігає навколо кола і в один момент кладе предмет в руку одного з учнів, продовжуючи бігти. Той, хто отримав предмет, починає бігти в протилежному напрямку і намагається першим зайняти вільне місце. Якщо той, хто почав гру, першим займає вільне місце, то він міняється роллю з тією дитиною, яка отримала предмет. Якщо ні, то він забирає знову предмет і продовжує гру.

5. «Хоробра миша і небезпечна кішка». Хід гри: Учні утворюють коло, тримаючись за руки. Двоє учасників отримують ролі «миши» і «кішки». По довжині кола «відкриваються» 4 «проходи» розривом рук двох учнів. «Миші»

можна входити і виходити з кола через будь-які «отвори», створені руками інших дітей. «Кішка», яка залишається за межами кола, має дозвіл входити в коло лише через «проходи». Гра починається переслідуванням «миші» «кішкою», намагаючись її спіймати (торкнутися). Якщо «миша» спіймана, то або ця пара міняється ролями або призначається нова пара.

7. «Кошик з двома ручками». Хід гри: Учні розділені у пари, стають один біля одного, формують «кошик з двома ручками», тримаючи одну руку на стегні, а іншу проведену за зігнуту руку партнера. «Кошки» розташовуються по обидві сторони майданчика. В дній парі гравці розділені переслідувача і тікаючого. Той, хто тікає, бігає між «кошиками», щоб його не спіймав переслідувач, сідає на одну з «ручок» «кошиків». В цей момент друга частина «кошика», яка стала третьою, повина почати тікати. Якщо переслідувачу вдається спіймати (торкнутися) того, кого тікає, вони міняються ролями.

11. «Кучер і кінь». Хід гри: Утворюються 2 або 3 команди по 8, 10 або 12 учнів. Кожна команда шикується в колону по двоє за лінією старту/фінішу. Перед кожною командою на відстані 10/15/20 м встановлюється перешкода, яку можна обійти. Кожна команда отримує коло або мотузку. За сигналом один учень з першої пари «запрягається» колом або мотузкою, а інший береться двома руками за «вожжі», і вони починають бігти до перешкоди, обминають її і повертаються до своєї команди, передаючи коло або мотузку наступній парі і стають в кінці колони. Перемагає та команда, яка першою виконає завдання.

13. «Румунський віз» або «Трійця». Хід гри: Утворюються 2 команди по 12 учнів, розташованих в 3 лінії по 4. Перед кожною командою ставляться по два кола і дві мотузки, а на відстані 15-20 м встановлюється позначка, яку можна обійти. За сигналом, двоє дітей «запрягаються» і беруться руками із середини за край кола. Третя дитина, становиться між ними і береться кожною рукою за края двох кіл. Четверта дитина береться кожною рукою за кінцівки мотузки коней з боків і екіпаж починає рухатися. Умови визначення переможців ідентичні до описаних в попередній грі.

17. «Вівчар захищає вівці». Хід гри: Учні розділені на дві команди, одна розташовується у формі кола, інша формує колону по одному в середині кола, учні знаходяться дуже близько один до одного, тримаючись руками за талію. Діти в колі стають «вовками» і отримують м'яч, яким полюють.

Одна дитина,

яка знаходиться в колі стає «вівчарем» і повинен захищати «вівці», які за його спиною, відбиваючи кинутий «вовками» м'яч. «Вовки» пасами намагаються вдарити м'ячем «овець», які рухаються в залежності від руху м'яча, ховаючись за «вівчарем». Команди змінюються ролями кожні три хвилини. «Вівця» в яку попали, стає на початок колони і приймає роль «вівчара». Перемагає та команда, якій вдалося за три хвилини «уполовати» найбільше «овець».

34. «Букетики». Хід гри: Учні вільно пересуваються (ходять, бігають) на майданчику. Вони представляють квіти, з яких необхідно зібрати букети. За оголошенням або показом однієї цифри (з тих, що знають діти), діти групуються в букети (тримаючись за руки; обнімаючись за плечі або талію). Для дітей, що лишилися поза букетами, лунає командаліки: «Рухався повільно, ти не в букеті. Давай швидше!» Після цього «букети» розпадаються і гра розпочинається знову.

35. «Літаючі кола». Хід гри: Учні розділені на дві команди, кожна з яких стає в коло, обличчям в центр. Кожна команда визначає одного учня, який стає в центрі кола, де знаходить довгий мотузок, на кінцях якого, обов'язково, прикріплений легкий предмет (наприклад, м'яч для ойни). За сигналом, учень, який знаходиться в центрі кола, береться за вільний кінець мотузки і починає крутити її під ногами членів команди. Коло (команда), якому вдається більше часу бути у повітрі, отримує одне очко. Дитина, якої торкнулася мотузка і прервала політ своєї команди, міняється роллю з учнем, який крутив мотузку.

52. «Тобоган» («Гірка для ковзання»). Хід гри: Учні розділені на 2-3 команди, розташовані в колону по одному за лінією старту / фінішу, накресленої на відстані 10 м від стінки з фіксованими драбинами. Перед кожною командою до драбини прикріплюється похила гімнастична лавка. За сигналом, перші учні біжуть, піднімаються по драбині, потім охоплюють її ногами і тримаючись за краї лавки, сидячи спускаються по ній поки ноги не дістають підлоги. Повертаються і передають естафету. Перемагає та команда, яка першою перетне лінію фінішу.

64. «Простий човник». Хід гри: Учні розділяться на дві команди, вишикованих в дві колони по одному, з однаковою кількістю учнів, розташованих одна навпроти одної на лініях, проведеними на відстані 2-3 м.

Кожна команда отримує м'яч, який тримають «капітани». За сигналом, «капітан» передає (пасує) м'яч члену своєї команди з протилежної колони і стає в кінці колони. Учень, який отримав м'яч, передає, в свою чергу, першому члену своєї команди і стає в кінці своєї колони. Перемагає та команда, «капітан» якої першим приходить на початкову позицію. Під час гри, після того як учень передав м'яч і направляє в кінець колони, інші діти роблять крок вперед для того, щоб наступний пасуючий підійшов до лінії, проведеної на підлозі.

74. «Листоноша йде». Хід гри: Учні шикуються в коло. Обрана дитина отримує роль «листоноші і присідає в центрі кола. «Листоноша» кричить: «Пошта йде від Тудора до Фелічії» (називає імена двох учасників на вибір). Названі діти намагаються швидко помінятися місцями між собою. В цей час «листоноша» намагається зайняти місце когось із них. Якщо дітям вдалося помінятися місцями, то «листоноша» продовжує гру. Якщо йому вдалося зайняти місце, учень, який залишався без місця, стає «листоношею» і продовжує гру.

Додаток Г.2.1
**Титульні аркуші навчальних програм для шкіл «Спортивна
 підготовка. Бадмінтон»**

Anexa nr.2.03. la Ordinul ministrului educației, cercetării și inovării nr. 5098/09.09.2009

MINISTERUL EDUCAȚIEI, CERCETĂRII ȘI INOVĂRII

PROGRAME ȘCOLARE

PREGĂTIRE SPORTIVĂ PRACTICĂ
 ÎNCEPĂTORI/ AVANSAȚI/ PERFORMANȚĂ

Filiera vocațională, profil sportiv, clasele a V-a – a XII-a
 Disciplina sportivă de specializare: BADMINTON

BUCUREȘTI - 2009

PREGĂTIRE SPORTIVĂ PRACTICĂ – clasele a V-a – a XII-a, filiera vocațională, profil sportiv, disciplina sportivă de specializare BADMINTON, niveluri valorice: începători, avansați, performanță

Додаток Г.2.2
**Титульні аркуші навчальних програм для шкіл «Спортивна
 підготовка». Спортивні танці**

MINISTERUL EDUCAȚIEI, CERCETĂRII ȘI INOVĂRII

PROGRAME ȘCOLARE

CLASELE I – a IV-a

PREGĂTIRE SPORTIVĂ PRACTICĂ

Filiera vocațională, profil sportiv
 Disciplina sportivă de specializare: DANS SPORTIV

BUCUREȘTI - 2009

Додаток Г.3

Навчальна програма для учнів V-XII класів шкіл «Спортивна підготовка. Футбол» (ВИТЯГ).

Anexa nr.2.11. la Ordinul ministrului educației, cercetării și inovării nr. 5098/09.09.2009

MINISTERUL EDUCAȚIEI, CERCETĂRII ȘI INOVĂRII

PROGRAME ȘCOLARE

PREGĂTIRE SPORTIVĂ PRACTICĂ
ÎNCEPĂTORI/ AVANSAȚI/ PERFORMANȚĂ

Filiera vocațională, profil sportiv, clasele a V-a - a XII-a

Disciplina sportivă de specializare: FOTBAL

BUCUREȘTI - 2009

- inițiere și întreținere de relații interpersonale, autocontrolul relațiilor personale în concordanță cu comportamentele acceptate și interzise în disciplina sportivă practică, medierea situațiilor conflictuale care pot să apară pe parcursul antrenamentelor și al concursurilor;
- conștientizarea a relației dintre drepturi și obligații, a implicațiilor legitimării sportive, ale unui angajament sau contract, a corelației dintre performanțele realizate și susținerea materială de care beneficiază, înțelegerea statutului de sportiv profesionist;
- utilizare a unor categorii de metode și mijloace eficiente de perfecționare a componentelor pregătirii sportive, precum și a instrumentelor de evaluare ale acestora, care pot fi folosite independent, corespunzător evoluției personale a parametrilor pregătirii sportive.

Intrucât practica avansată, națională și internațională, în domeniul pregătirii sportive de performanță, a confirmat ca formație eficientă de instruire grupa de nivel valoric, programa de Pregătire sportivă practică a fost concepută pe cele trei grupe de nivel valoric, respectiv de începători, de avansați și de performanță, precizându-se, pentru fiecare grupă, competențele specifice și conținuturile aferente, corespunzător vârstei optime a elevilor și stadiului de pregătire în aceeași grupă, specific fiecărei discipline sportive.

Programa de Pregătire sportivă practică stabilește și permite fiecărui cadru didactic formarea competențelor specifice, utilizând, ca mijloace, categoriile de conținuturi pe care le consideră eficiente, corespunzător particularităților grupei de elevi.

În învățământul sportiv integrat și suplimentar, grupele se constituie din elevi din aceeași clasă sau din clase diferite, având un caracter deschis, promovările la grupele de nivel superior realizându-se corespunzător capacității de performanță manifestată obiectiv (în concursuri) de către fiecare elev.

NOTĂ DE PREZENTARE

Ca parte a învățământului preuniversitar, învățământul sportiv trebuie să asigure pregătirea elevilor pe linia competențelor cheie europene, stabilite ca finalități ale sistemelor educaționale și de formare profesională din țările Comunității Europene, fiecare disciplină de învățământ fiind chemată să-și aducă contribuția specifică la realizarea acestora.

Disciplina Pregătire sportivă practică este prevăzută, conform planului de învățământ, în aria curriculară Educație fizică și sport și are menirea să-și aducă contribuția specifică la realizarea dezvoltării complexe a personalității autonome și creative a elevilor - finalitate prevăzută în Legea învățământului.

Prezentul document conține programele școlare pentru disciplina de învățământ Pregătire sportivă practică, unități de învățământ cu program sportiv integrat - clasele a V-a - a XII-a, filiera vocațională, profil sportiv și unități de învățământ cu program sportiv suplimentar, disciplina sportivă FOTBAL, nivelurile de pregătire: ÎNCEPĂTORI, AVANSAȚI, PERFORMANȚĂ.

Obiectivul general al disciplinei Pregătire sportivă practică constă în dezvoltarea aptitudinilor bio-psiho-motrice și formarea capacității elevilor de a acționa asupra acestora în vederea valorificării lor la nivel maxim în activitatea sportivă competițională, specifică categoriei de vârstă și nivelului de instruire, pe fondul menținerii permanente a stării optime de sănătate, asigurării unei dezvoltări fizice armonioase și manifestării unei capacități motrice favorabile inserției profesionale și sociale.

Disciplina Pregătire sportivă practică contribuie, prin exersarea cunoștințelor, abilităților și atitudinilor pe care le dezvoltă, la pregătirea elevilor în domeniile de competențe cheie, definite la nivel european.

Programele școlare, pentru fiecare disciplină sportivă, au următoarea structură:

- **Nota de prezentare**, în care se detaliază rolul disciplinei de învățământ și statutul specific al acesteia în cazul curriculum-ului național, precum și contribuția disciplinei de învățământ la cele opt domenii de competențe-cheie stabilite la nivel european;
- **Competențe generale**, cu un nivel accentuat de complexitate, definite pentru a evidenția achizițiile finale de învățare ale elevilor la sfârșitul etapei de școlarizare;
- **Valori și atitudini**, probovate prin învățare, pe întreg parcursul etapei de școlarizare;
- **Competențe specifice**, cărora le sunt asociate conținuturi - reprezentând nucleul funcțional al programei școlare - definite pentru fiecare grupă de nivel de instruire: începători, avansați, performanță;
- **Sugestii metodologice**, elaborate pentru a orienta proiectarea demersului didactic adecvat competențelor, valorilor și atitudinilor prevăzute în programele școlare.

Pregătirea sportivă practică într-o disciplină sportivă și participarea în concursuri pun elevul în situații concrete de:

- comunicare în termeni specifici disciplinei sportive, în limba română și în limbi străine cu profesorul antrenor, cu colegii de antrenament/ echipă, cu adversarii și cu arbitrii;
- sesizare a modificărilor de natură morfologică, funcțională și psihică, generate de procesul de antrenament, precum și a substratului biochimic și fiziologic al reacțiilor organismului în efort;
- analizare a aspectelor biomecanice ale procedeele tehnice specifice disciplinei sportive de specializare și acționarea, după caz, pentru ameliorarea unor componente ale acestora;
- căutare, stocare și comunicare, prin mijloacele tehnologii informației și a comunicațiilor, de date vizând: componentele și metodologia pregătirii de specialitate în disciplina sportivă practică, performanțele actuale realizate pe plan național și mondial, tehnologii eficiente ale instalațiilor și echipamentelor din domeniul specialității etc.;

PREGĂTIRE SPORTIVĂ PRACTICĂ - clasele a V-a - a XII-a, filiera vocațională, profil sportiv, disciplina sportivă de specializare FOTBAL, niveluri valorice: începători, avansați, performanță

COMPETENȚE GENERALE

1. Utilizarea limbajului de specialitate în relațiile de comunicare
2. Valorificarea informațiilor, mijloacelor și metodelor specifice și nespecifice, pentru dezvoltarea capacității motrice generale și specifice disciplinei sportive, în concordanță cu particularitățile de vârstă, de sex și de nivel de pregătire
3. Adoptarea unui comportament adecvat în relațiile interpersonale și de grup, bazat pe respect și fair-play
4. Valorificarea la nivel maxim, în concursuri și competiții sportive, a potențialelor fizice, tehnico-tactice, psihologice și teoretice
5. Manifestarea unei atitudini pozitive pentru cultivarea simțului estetic și a sensibilității la cultură

VALORI ȘI ATITUDINI

- Dorința de autoperfecționare și perseverență în atingerea și depășirea obiectivelor de instruire și de performanță prestabilite
- Manifestarea spiritului competitiv în activitățile de antrenament și competiționale
- Simțul datoriei și responsabilitatea în pregătire și concurs
- Respect față de reguli, parteneri, adversari, arbitri, spectatori
- Manifestarea spiritului de fair-play, atât în activitatea sportivă cât și în viața socială
- Disponibilitate pentru colaborare cu partenerii, pentru inițierea și menținerea relațiilor inter-umane
- Obiectivitate în aprecierea randamentului propriu, al coechipierilor și al adversarilor
- Optiunea pentru o viață sănătoasă și echilibrată, pentru adoptarea unui regim de activitate care să îmbine armonios efortul fizic cu cel intelectual, solicitarea cu refacerea, timpul ocupat cu cel liber
- Interes constant pentru fenomenul sportiv
- Simț estetic, deschidere pentru frumos

PREGĂTIRE SPORTIVĂ PRACTICĂ - clasele a V-a - a XII-a, filiera vocațională, profil sportiv, disciplina sportivă de specializare FOTBAL, niveluri valorice: începători, avansați, performanță

Додаток Г.4**Програма для I – II класів школи «Фізичне виховання» (2003 р.)**

Programa a fost aprobată prin Ordin al Ministrului Educației nr. 4686 / 05.08.2003
(Anexa 5).

MINISTERUL EDUCAȚIEI, CERCETĂRII ȘI TINERETULUI
CONSILIUL NAȚIONAL PENTRU CURRICULUM

PROGRAME ȘCOLARE REVIZUITE

EDUCAȚIE FIZICĂ

CLASELE I – A II-A

București, 2003

Додаток Г.5.1

Витяг із програми для I – II класів школи «Фізичне виховання»
(2003 р.)

INTRODUCERE

Curriculum-ul școlară de *Educație fizică* pentru învățământul primar reflectă concepția care stă la baza reformei sistemului românesc de învățământ, urmărind realizarea finalităților prezentate în *Legea Învățământului*, referitoare la dezvoltarea complexă a personalității copiilor. Prin obiectivele specifice stabilite, sunt urmărite cu precizie: înțelegerea stării de sănătate a copiilor, dezvoltarea fizică armonioasă a acestora, dezvoltarea capacităților psihomotorice și educarea unor trăsături de comportament favorabile activităților desfășurate în echipe.

De asemenea, prin educația fizică se realizează echilibrarea solicitărilor de natură intelectuală cu cele psihomotorice și ludice, aspect deosebit de important pentru organizarea activităților didactice cu elevii cu vârste cuprinse între 6-10 ani.

Din conținutul programei școlare sunt obligatorii obiectivele cadru, obiectivele de referință și standardele curriculare de performanță. Conținuturile învățării prezentate asigură realizarea tuturor obiectivelor, solicitând cadrulul didactic să le selecteze pe cele care pot fi utilizate în condițiile concrete în care își desfășoară activitatea. Aceste conținuturi oferă posibilitatea de a proiecta trasee individuale de instruire, concordante cu oportunitățile și cu posibilitățile elevilor.

Activitățile de învățare pot fi înlocuite, completate sau diversificate, potrivit condițiilor concrete, experienței cadrului didactic și potențialului elevilor.

Curriculum-ul de *Educație fizică* se adresează cadrelor didactice (învățători, instituitori, profesori de specialitate), directorilor de școli, elevilor, părinților, specialiștilor în evaluarea performanțelor elevilor, precum și autorităților locale interesate de procesul educațional.

Obiective de referință	Exemple de activități de învățare
4.1. să conștientizeze eficacitatea pozitivă ale activităților fizice	- dialog euritic; - exerciții de argumentare; - exemplificări de conștienturi și din activitatea proprie.
5. Manifestarea spiritului de echipă și de încredere, în funcție de un sistem de reguli acceptate	
5.1. să respecte regulile simple de organizare și de desfășurare a activităților practice	- jocuri și tarococi cu reguli simple, individuale și în echipe; - activități practice de exerciții și de tarococi, cu respectarea regulilor stabilite.

B. CONȚINUTURILE ÎNVĂȚĂRII

1. Elemente de organizare a activităților practice sportive

- Formații de adunare (la linie pe un ritm și pe două ritmuri); formațiile de deplasare în coloană câte unu și câte doi;
- Posturile drepte și pe loc regim;
- Intonații prin strigăte, la ritm și la deșpagă.

2. Elemente ale dezvoltării fizice armonioase

- Postura corectă;
- Posturile ritmice, ritm de deplasare, ritm de gimnastică, postură și culcat;
- Mășuri: dincoace ale brațelor (brațele, sim, lateral), dincoace ale unui picior înainte, înainte, lateral, dincoace ale mâinilor pe jos, pe nasul, la ceafă, flexii și extensiuni ale brațelor și ale picioarelor; torsiuni, aplicări ale trunchiului: ritmuri ale gâtului, ale trunchiului; rotări ale capului și ale brațelor;
- Exerciții de prelucrare selectivă a segmentelor corpului;
- Complexuri de dezvoltare fizică liberă;
- Exerciții corective pentru statură deficitară, principalele statură deficitară.

3. Calități motorice de bază

- Viteza (viteză de reacție la stimuli vizuali, auditivi și tactili, viteză de execuție în acțiuni motorice simple, viteză de deplasare pe direcție rectilinie);
- Industriația (coordonarea acțiunilor motorice realizate individual);
- Forță (forță dinamică segmentară);
- Resistență (resistență generală la eforturi aerobice);
- Mobilitate și stabilitate articulară.

4. Deprinderi motorice de bază

- Mări și micșorare de masă (pe vîrfuri, pe cîlcioși, ghemuit);
- Alargare și micșorare de alargare (alargare peștiguit, cu ocolire de obstacol, peste obstacol);
- Chermit (chermit pe loc și cu deplasare, cu deșpagă de pe ambele picioare);
- Aruncare și prindere de pe loc (aruncări lanosă, aruncări, la înalt, la paravoz, la distanță, prindere cu două mâini);

5. Deprinderi motorice utilizare-aplicative

- Edificarea (menținerea posturilor ritmice pe vîrfuri, pe un ghemuit, tar-un picior pe sol și pe suprafațe înguste și înalte);
- Chermit (chermit pe scara fixă, prin pîșure și apucări succesive);
- Escaladare (escaladare cu spăcare, sprijin și pîșure pe peste obstacol);
- Tracțiune-împingere (deplasarea propriului corp, prin împingeri realizate cu brațele și cu picioarele);
- Târre (pe pîșure și pe ghemuit, pe antebraț și ghemuit);
- Transport de greutate (transport de obiecte ușoare, apucate cu una/tombale mâini, individual și în perechi);
- Ștafetă și parcursuri applicative.

Educație fizică – Clasa I – a II-a

CLASA I

A. OBIECTIVE DE REFERINȚĂ ȘI EXEMPLE DE ACTIVITĂȚI DE ÎNVĂȚARE

1. Menținerea stării optime de sănătate a elevilor și creșterea capacității de adaptare a acestora la factorii de mediu

Obiective de referință	Exemple de activități de învățare
La sfîrșitul clasei I elevul va fi capabil:	Pe parcursul clasei I se recomandă următoarele activități:
1.1. să recunoască principalele caracteristici ale stării de sănătate	- compararea principalelor indicatori ai stării de sănătate cu abaterile de la accepția; - urmărirea evoluției stării de sănătate individuale;
1.2. să respecte regulile de igienă personală și pe cele specifice sfîrșului	- aplicarea practice ale regulilor de igienă personală; - practicarea exercițiilor de relaxare a respirației; - practicarea exercițiilor de pregătire a organismului pentru efort; - practicarea exercițiilor de relaxare și de refacere după efort;
1.3. să acționeze, în activitatea practică, în condiții de siguranță, respectând regulile de evitare a accidentelor	- dialog timpori de exemplificări și de recomandări; - identificarea celor mai frecvente accidente și modalități de evitare.

2. Armonizarea propriei dezvoltări fizice și prevenirea insultrii abaterilor posibile de la accepția

Obiective de referință	Exemple de activități de învățare
2.1. să recunoască principalele caracteristici ale posturii corecte, în poziții statice	- observarea posturilor corecte și a celor incorecte și compararea acestora; - autocorecții și corecții reciproce de postură;
2.2. să adopte pozițiile corecte ale coloanei vertebrale și ale segmentelor corpului în raport cu accepția, în situații statice	- adoptări de poziții pe baza prezentării și a exemplificării; - practicarea exercițiilor de corectare și de autocorectare; - practicarea exercițiilor și a jocurilor pentru adoptarea posturii corecte;
2.3. să execute principalele exerciții de dezvoltare fizică timporie, potrivit posibilităților individuale, după demonstrație	- identificarea elementelor exercițiilor în demonstrație; - practicarea exercițiilor selective pentru dezvoltarea fiecărui segment al corpului; - practicarea exercițiilor de corectare și de autocorectare;
2.4. să-și determine înălțimea și greutatea corporală	- determinări și autodeterminări ale înălțimii și ale greutății corporale.

3. Extinderea fondului propriu de deprinderi motorice de bază, aplicarea-utilizarea și sporirea elementelor și dezvoltarea calităților motorice aferente

Obiective de referință	Exemple de activități de învățare
3.1. să-și însușească deprinderile motorice de bază și aplicarea-utilizarea, în conținutul activităților motorice	- identificarea elementelor componente ale deprinderilor motorice de bază și utilizare-aplicative; - exerciții parțiale și globale;
3.2. să-și însușească maximumul de bază al deprinderilor motorice sportive elementare	- identificarea elementelor deprinderilor în demonstrație și în explicație; - exerciții parțiale și globale; - exerciții de corectare și de autocorectare; - ștafetă, jocuri dinamice și pregătitoare.

4. Practicarea independentă a exercițiilor fizice, a jocurilor și a diferitelor sporturi

Educație fizică – Clasa I – a II-a

6. Deprinderi motorice sportive elementare

- specifice atletismului (alargarea de rezistență, alargarea de viteză cu start din picioare, aruncarea mingii de oină de pe loc, la distanță);
- specifice gimnasticii:
 - acrobatică (cumpănat pe un ghemuit, semisfîra, podul de jos, rulări, rotogolire taxate din ghemuit în ghemuit);
 - ritmice-sportive (balanștri de brațe, variații de pași, întoarceri pe loc);
 - arobice (pași arobici de bază);
- specifice jocurilor sportive – jocuri dinamice și pregătitoare specifice fiecărui joc sportiv predat (mini-baschet, mini-fotbal, mini-handbal, badminton, tenis de masă și de câmp);
- specifice sporturilor sezoniere (schii, patină) role ghemuit, inot, sanie);
- Regulile de bază ale sporturilor predate.

7. Informații sportive

Додаток Г.5.2

Система оцінювання фізичного розвитку та підготовленості учнів

XI-X класів ліцеїв

Фізична якість	Запропоновані тести	Мінімальна оцінка 5 9 клас		Мінімальна оцінка 5 10 клас	
		Х	Д	Х	Д
1. Сила	Підтягування на перекладині	4	-	5	-
	Віджимання, ноги на лавці	6	-	8	-
	Віджимання, руки опираються на лавку	-	5	-	5
	Віджимання з відривом від підлоги і удар долонями	-	-	2	-
	Підняття лавки двома руками до грудей	-	4	-	5
	Одночасне підняття тіла і ніг	3	-	-	-
	Підняття колін до грудей	-	4	-	-
	Підйом тулуба з в.п. лежачи на спині у сід	-	-	-	8
	Підйом тулуба з в.п. лежачи на спині у сід з важким предметом	-	-	8	6
	Випади в сторони	8(4+4)	-	-	-
	Потрійний стрибок з місця	4,50	-	-	-
	Стрибки через гімнастичну лавку	-	8	-	10
	Відштовхування вгору на одній нозі	-	6 (3+3)	-	8 (4+4)
	Відштовхування на одній нозі, опираючись на гімн. Лавку	-	-	8 (4+4)	4 (2+2)
	Стрибок вгору із в.п. зігнувшись	-	-	3	4
	Кидання м'яча лежачи обличчям вниз на лавці	-	-	-	5
2. Швидкість	Пробіжки 5x10 м (сек)	20,2	22,0	20,0	21,5
3. Витривалість	Пробіжки дівчата 16x50м (д), 20x50м (х)	5,0	5,0		
4. Легка атлетика	Біг з низького старту, 50 м (сек)	8,2	9,2	8,1	9,1
	Біг 800 м (д), 1000м (х) (хв.)	4,50	4,50	4,45	4,45
	Стрибок в довжину з розбігу (м)	2,80	2,50	2,90	2,60
	Стрибок у висоту (м)	0,70	0,60	0,80	0,65
	Метання важких предметів (м)	-	-	6	4
5. Гімнастика	Окремі акробатичні елементи	3	3	-	-
6. Спортивні ігри	Окремі технічні дії	3	3	Х	Х
	Техніко-тактичні структури	Х	х	Х	Х
	Двостороння гра	Х	х	Х	Х

Додаток Г.5.3

**Витяг із медичної шкали, що включала умови, за яких можливе
звільнення від занять фізкультурою та спортом**

<p>Afectiunea sau grupa de afectiuni. Tipul de scutire (totala sau partiala) si perioada scutirii (anuala, semestriala sau temporara) -----</p> <p>I. Boli infectioase si parazitare-----</p> <p>1. Tuberculoza primara sau secundara stabilizata. Totala-anuala -----</p> <p>-----</p> <p>2. Primoinfectie TBC nemanifestata clinic, oculta Partiala - anuala sau fara scutire, la aprecierea medicului de specialitate pneumologie -----</p> <p>-----</p> <p>3. Scarlatina necomplicata Totala - o luna de la debut -----</p> <p>-----</p>
<p>Умова або група умов. Тип звільнення (повне чи часткове) та період звільнення (рік, півроку чи тимчасово) -----</p> <p>I. Інфекційні та паразитарні хвороби-----</p> <p>-----</p> <p>1. Стабілізований первинний або вторинний туберкульоз. Усього за рік -----</p> <p>-----</p> <p>2. Клінічно невиражений первинний туберкульоз, прихований Часткова - щорічна або без винятку, на розсуд лікаря-пульмонолога -----</p> <p>-----</p> <p>3. Тотальна неускладнена скарлатина - через місяць від початку -----</p> <p>-----</p>

Додаток Г.5.4

**Титульна сторінка шкільної програми «Підготовка теоретична.
Спорт»**

<p><small>ANEXA 2 la Ordinul ministrului educației și cercetării nr. 5959 / 21.12.2006</small></p> <p align="center">MINISTERUL EDUCAȚIEI ȘI CERCETĂRII CONSILIUL NAȚIONAL PENTRU CURRICULUM</p> <p align="center">PROGRAMA ȘCOLARĂ PENTRU CICLUL INFERIOR AL LICEULUI</p> <p align="center">PREGĂTIRE SPORTIVĂ TEORETICĂ</p> <p align="center">CLASA A XII-A</p> <p align="center">Filiera vocațională, profil sportiv, toate specializările</p> <p align="right"><small>Aprobat prin ordinul ministrului Nr. 5959 / 22.12.2006</small></p> <p align="center">București, 2006</p>	<p align="center">NOTĂ DE PREZENTARE</p> <p>Curriculumul pentru disciplina PREGĂTIRE SPORTIVĂ TEORETICĂ (P.T.S.) se adresează claselor cu program sportiv din filiera vocațională, profilul sportiv, toate specializările, din învățământul liceal.</p> <p>Prin studierea acestei discipline, se urmărește însușirea de către elevi a unui sistem de cunoștințe teoretice și metodice, pe care să-și fundamenteze pregătirea sportivă proprie, cât și dobândirea unor competențelor metodice și organizatorice specifice rolului de instructor sportiv.</p> <p>Programa este structurată în competențe specifice fiecărui an de studiu, derivate din competențele generale, proprii învățământului liceal – ciclului inferior și superior. Fiecărei competențe specifice îi sunt asociate conținuturi care contribuie la realizarea acesteia, conform logicii specifice domeniului teoriei și metodicii antrenamentului sportiv. De asemenea, în programă se regăsesc o serie de sugestii metodologice considerate eficiente în practica didactică. Valorile și atitudinile accentuează potențialul acestui domeniu care trebuie valorificat pentru structurarea complexă a personalității elevului sportiv de performanță.</p> <p>Activitatea didactică la această disciplină se desfășoară cu întreaga clasă, în cadrul celor două ore alocate în planul-cadru de învățământ.</p> <p>Disciplina PREGĂTIRE SPORTIVĂ TEORETICĂ se regăsește în catalog cu rubrică proprie, evaluarea curentă a elevilor realizându-se prin probe orale și/sau scrise, iar la finalul fiecărui semestru fiind prevăzută teza.</p> <p align="right"><small>Pregătire sportivă teoretică – clasă a XII-a, ciclul superior al liceului, filiera vocațională, profil sportiv, toate specializările</small></p>
---	--

Додаток Г.6

Регламент організації та проведення Національної Олімпіади шкільного спорту

ROMÂNIA
MINISTERUL EDUCAȚIEI, CERCETĂRII ȘI TINERETULUI
DIRECȚIA GENERALĂ MANAGEMENT ÎNVĂȚĂMÂNT PREUNIVERSITAR

OLIMPIADA NAȚIONALĂ A SPORTULUI ȘCOLAR

**REGULAMENTUL
 DE ORGANIZARE ȘI
 DESFĂȘURARE A
 COMPETIȚIILOR
 SPORTIVE ȘCOLARE**

Anexă la Ordinul Ministrului Educației, Cercetării și Tineretului

nr. 2880 din data de 20.12.2007

2007

Додаток Г.7

Результати Національної Олімпіади шкільного спорту

Додаток Г.7.1

Таблиця результатів Національної Олімпіади шкільного спорту

за 2013 – 2014 н.р. [289].

OLIMPIADA NAȚIONALĂ A SPORTULUI ȘCOLAR

AN ȘCOLAR 2013 - 2014

Nr. crt.	Denumirea competiției	Nivelul de învățământ	Mediul	Numele și prenumele elevului	Unitatea de învățământ	Locul ocupat	Profesor	Data / locul desfășurării
1	BASCHET - fete	liceal + profesional	urban + rural	CHIȚA IULIANA	Liceul cu Program Sportiv Botoșani	II	Chirilă Cătălin	28.02 - 02.03.2014, VASLUI
				CIOTIR ANAMARIA				
				DĂNILĂ DIANA				
				ROTARIU IOANA				
				SIMIONESEI ALEXANDRA				
				TROIAN PETRONELA				
				MIHALACHE IOANA				
				AFRĂȘINEI ALEXANDRA				
2	HANDBAL - fete	liceal + profesional	urban + rural	AMIHĂLĂCHIOAE CLAUDIA	Liceul cu Program Sportiv Botoșani	III	Suruciu Anca	28.02 - 02.03.2014, NEAMȚ
				CONSTANTIN MIHAELA				
				AGAVRILIOAE IONELA				
				GURALIUC IOANA				
				ARCU IOANA				
				VOINICIUC MĂDĂLINA				
				HUȘOSCHI ANCUȚA				
				LĂBUȘCĂ PETRONELA				
				VIERU ANAMARIA				
				MATEI DANIELA				
				LUCA GEORGIANA				
3	FOTBAL - fete	gimnazial	urban + rural	BÎZGAN ELENA	Școala Gimnazială nr. 1 Ungureni	V	Brumă Mircea	07 - 09.03.2014, BACĂU
				TODIRIȘCĂ IONELA				
				ISAC MĂDĂLINA				
				BUCHER MĂDĂLINA				
				ISACHI IASMINA				
				UNGUREANU IONELA				
				BATĂR ANA MARIA				
				CHICĂ-ROȘĂ MĂDĂLINA				
				DUMITRAȘ ECATERINA				
				MURARU ADELINA				
				SAUCIUC ADELINA				
BUGA LOREDANA								

4	BASCHET - fete	gimnazial	urban + rural	CUCU MĂDĂLINA	Școala Gimnazială "Grigorie Antipa" Botoșani	II	Drescanu Mihai	07 - 09.03.2014, BACĂU
				IRICIUC VASILICA				
				BULBOACĂ TEODORA				
				MUSCALIUC CRISTINA				
				MAXIM MĂDĂLINA				
				VORONEANU ALEXANDRA				
				ȘTIRBU ANDRA				
				RUSU IONELA				
5	HANDBAL - băieți	liceal + profesional	urban + rural	ARAMĂ LARISA	Liceul cu Program Sportiv Botoșani	III	Ungureanu Cătălin	07 - 09.03.2014, BACĂU
				ACHIHĂEI ALIN				
				VIERU VALENTIN				
				ABALAȘEI ALEXANDRU				
				CUMPĂTĂ RĂZVAN				
				PUIU IONEL				
				BOMPA VLAD				
				LEONTE VLAD				
				SIRETEANU BOGDAN				
				AUNGURENCI CIPRIAN				
				IONICĂ MARIUS				
CEPOI PETRU								
MACOVEI CEZAR								

Додаток Г.7.2

Результати Національної олімпіади шкільного спорту серед дівчат

(Ботошанський повіт) 2013-2014 н.р.

№	Вид спорту / стать	Заклад освіти	Місцевість	Прізвище Учнів	Заклад освіти	Місце	Викладач / Дата і місце проведення
1	Baschet Fete	liceal	urban + rural	Chița I.	Liceul cu Program Sportiv Botoșani	II	Chirilă C. 28.02 - 02.03.2014, Vaslui
				Ciotir A.			
				Dănilă D.			
				Rotariu I.			
				Simionesei A.			
				Troian P.			
				Mihalache I.			
				Afrăsinei A.			
Amihălăchioae C.							
2	Handbal fete	liceal	urban + rural	Constantin M.	Liceul cu Program Sportiv Botoșani	III	Suruciuc A. 28.02 - 02.03.2014, Neamț
				Agavriloae I.			
				Guraliuc I.			
				Arcu I.			
				Voiniciuc M.			
				Hușoschi A.			
				Lăbușcă P.			
				Vieru A.			
				Matei D.			
				Luca G.			
				Bîzgan E.			
Todirișcă I.							
3	Fotbal Fete	Gimnaz ial	urban +rural	Isac M.	Școala Gimnazială nr. 1 Ungureni	V	Brumă M. 07- 09.03.2014, Bacău
				Bucher M.			
				Isachi I.			
				Ungureanu I.			
				Batâr A.			
				Chică-Roșă M.			
				Dumitraș E.			
				Muraru A.			
				Sauciuc A.			
Buga L.							

[535].

Додаток Г.7.3

Порівняльна характеристика і вимоги організації змагань з міні-футболу серед дівчат і хлопців (Національна олімпіада / Гімназіада)

Характеристики і вимоги	Школи	Гімназії та ліцеї
Ігрове поле	Довжина – 40 м.; ширина – 20 м.	Довжина – 40 м.; ширина – 20 м.
Ігри організовуються	на відкритому повітрі або в приміщенні	на відкритому повітрі або в приміщенні
Розмір воріт	Висота – 2 м.; ширина – 3 м.	Висота – 2 м.; ширина – 3 м.
Ігровий м'яч	м'яч № 4	м'яч №5
Штрафний удар виконується з	7 м	7 м
Тривалість гри	2 періоди по 10 хв.	2 періоди по 20 хв
Перерва	10 хв.	10 хв
Склад команди	10 (5 польових + 1 воротар)	10 (5 польових + 1 воротар)

Додаток Д

Різноманітні показники (статистичні дані щодо кількості абітурієнтів, контрольних зрізів, наповнення силабусів), що характеризують діяльність закладів вищої освіти в напрямі фізичного виховання і спорту Румунії

Додаток Д.1

Кількість викладачів, студентів та випускників Вищого інституту фізичного виховання (м. Бухарест) протягом 1933-1937 рр.

Рік	Допоміжн и Персонал	Професорсько -викладацький склад	Всього педагогі в	денн а	заочн а	Всього Студенті в	Випускник и
1933/193 4	8	14	22	91	110	201+1*	54
1934/193 5	8	14	22	99	103	202	46
1937/193 8	8	23	31	79	148	148+1*	41

Примітка: *Іноземні студенти [134].

Додаток 1.1

Дані конкурсів на вступному іспиті в інституті фізичного виховання і спорту, м. Бухарест та факультеті фізичного виховання, м. Тімішоара (денна форма навчання) (1969-1979 рр.)

Заклад	Інститут фізичного виховання і спорту (м. Бухарест)			Педагогічний інститут м. Тімішоара		
	1969/1970	1973/1974	1978/1979	1969/1970	1973/1974	1978/1979
Навчальний рік						
Заплановані місця	210	210	120	120	-	90
Кандидати	1019	1236	1169	260	-	200
Прийнято	210	211	130	121	-	90
Кіл-ть кандидатів на 1 місце	4,85	5,88	9,74	2,16	-	2,22

Додаток Д.1.2

**Організаційні зміни у діяльності факультету фізичного
виховання і спорту (на прикладі факультету Яського університету,
1960-1989 рр.)**

	Період	Зміст організаційних змін
1	1960-1967 рр.	Протягом 3 років факультет функціонував у складі педагогічного інституту.
2	1967-1971 рр.	Педагогічний інститут переходить до структури університету «Олександру Іоан Куза».
3	1971-1974 рр.	Факультет функціонував як незалежна структура в складі університету.
4	1974-1977 рр.	Факультет реорганізований як секція фізичного виховання в структурі факультету педагогічної освіти.
5	1977-1983 рр.	Секція фізичного виховання була переведена на історико-філософський факультет університету.
6	1983-1989 рр.	Секція фізичного виховання трансформована в кафедру фізичного виховання історико-філософського факультету університету.

[265].

Додаток Д.1.3

**Кількість студентів, які навчались на факультетах фізичного
виховання і спорту (1949-1989 рр.) [704; 705, с. 17, 19, 40, 77; 706; 707].**

Рік	Кіл- сть студ	Денна форма	Заочна форма	Рік	Кіл- сть студ	Денна Форма	Заочна форма	Рік	Кіл- сть студ	Денна форма	Заочна форма
1949	218	218	-	1962	2076	1688	388	1976	2824	2444	380
1950	339	339	-	1963	1717	1717	-	1977	2324	1994	330
1951	467	467	-	1964	1655	1655	-	1978	1891	1622	330
1952	587	587	-	1965	1668	1668	-	1979	1519	1258	269
1953	664	664	-	1966	1681	1681	-	1980	1439	1196	261
1954	716	716	-	1967	3511	1737	1774	1981	1111	872	243
1954	660	660	-	1968	3595	1718	1877	1982	911	672	239
1955	573	573	-	1969	1991	833	1158	1983	841	611	230
1956	459	459	-	1970	1982	831	1151	1984	829	574	255
1957	636	377	259	1971	2001	856	1145	1985	1056	787	269
1958	328	328	-	1972	2252	940	1312	1986	976	711	265
1959	558	366	192	1973	2415	940	1475	1987	744	532	212
1960	751	519	232	1974	3665	2635	1030	1988	762	569	193
1961	1509	1238	271	1975	3102	2544	558	1989	677	529	148

Додаток Д.2
Навчальний план / силабус 1 року навчання (2019–2020 н.р.)
факультет фізичного виховання і спорту університету «Александру
Іон Куза» м. Ясси

Universitatea "Alexandru Ioan Cuza" din Iași
 FACULTATEA DE EDUCAȚIE FIZICĂ ȘI SPORT
 Domeniul: ȘTIINȚA SPORTULUI ȘI EDUCAȚIEI FIZICE
 Area of Study: Science of Sports and Physical Education
 Programul: ȘCOALA DOCTORALĂ (Programme: Doctoral School)
 CICLUL III: Studii universitare de doctorat / Cycle 3 – Doctoral Studies
 Durata programului de studiu: 3 ani / Length of Study: 3 years
 Forma de învățământ: CU FRECVENȚĂ / Type of Education: Full-time
 Seria : 2019 – 2022 / Class 2019-2022

PLAN DE ÎNVĂȚĂMÂNT / SYLLABUS
Anul de studiu: I / YEAR 1
2019 / 2020

Nr. crt.	Denumirea disciplinei / Subjects	Codul disciplinei	Corespondență (ore)	Semestrul: I				
				Nr. ore/săpt.			FV	Cr.
				C	S	L		
1.	Psihomotricitate aplicată în Știința Sportului și Educației Fizice <i>Psychomotor Education applied to Science of Sports and Physical Education</i>	31060010010PD1111101	DOB	1	1	-	E	8
2.	Optimizarea potențialului biologic în Educație Fizică și Sport <i>Optimization of Biological Potential in Sports and Physical Education</i>	31060010010PD1111102	DOB	1	1	-	E	8
3.	Metodologia și practica esteticii corporale <i>Methodology of the Practice of Body Aesthetics</i>	31060010010PD1111103	DOB	1	1	-	E	8
4.	Etică și integritate academică <i>Academic Ethics and Integrity</i>	31060010010PD1111104	DOB	1	-	-	E	6
Total		ore fizice		4	3	-	4E	30
		ore convenționale		10	4,5	-		
Total ore fizice obligatorii				7				
Total ore fizice convenționale				14,5				

RECTOR
 Prof. Univ. Dr. Tudorel TOADER

DECAN,
 Prof. Univ. Dr. Beatrice-Aurelia ABALĂȘEI

**Навчальний план / силабус 1 року навчання (2020–2023 н.р.)
 Спеціальність «Фізичне виховання і спорт» (бакалавр)
 факультет фізичного виховання і спорту університету «Александру
 Іон Куза» м. Ясси**

Universitatea "Alexandru Ioan Cuza" din Iași
 FACULTATEA DE EDUCAȚIE FIZICĂ ȘI SPORT

PLAN de ÎNVĂȚĂMÂNT / SYLLABUS

Valabil pentru seria 2020 – 2023 / Applicable to Class 2020-2023

Domeniul fundamental /Core Subject:	ȘTIINȚA SPORTULUI ȘI EDUCAȚIEI FIZICE <i>Science of Sports and Physical Education</i>
Domeniul de licență /Area of Study for Bachelor Studies:	EDUCAȚIE FIZICĂ ȘI SPORT <i>Sports and Physical Education</i>
Specializarea / Programul de studii universitare de licență //Specialisation/ Programme for Bachelor Studies :	EDUCAȚIE FIZICĂ ȘI SPORTIVĂ <i>Sports and Physical Education</i>
Titlul obținut /Title Awarded :	Licențiat în educație fizică și sport <i>Bachelor's degree in Sports and Physical Education</i>
CICLUL I /Cycle 1:	Studii universitare de licență / Bachelor Studies
Durata programului de studiu /Length of Study:	3 ani (180 credite) /3 years (180 credits)
Forma de învățământ /Type of Education:	CU FRECVENȚĂ (I.F.) /Full-time

Acreditare (A) / Autorizare de funcționare provizorie (AP) // Accredited (A)/ Temporary License (AP)

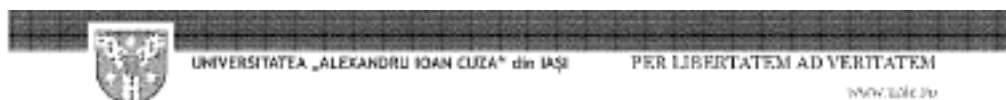
Acreditată (A) /Accredited

conform Hotărârii Guvernului nr. 299 din 11 mai 2020 privind aprobarea Nomenclatorului domeniilor și al specializărilor/ programelor de studii universitare și a structurii instituțiilor de învățământ superior pentru anul universitar 2020-2021

in compliance with Government Decision no. 299 of 11-MAY-2020 with regard to the Formal List of Areas of Study and Specialisations for Bachelor studies and of the structure of higher education institutions for the academic year 2020-2021.

Додаток Д.2

Паспорт дисципліни «Теорія і практика зимових видів спорту – гірські лижі»

FIȘA DISCIPLINEI

1. Date despre program

1.1 Instituția de învățământ superior	Universitatea "Alexandru Ioan Cuza" din Iași
1.2 Facultatea	Facultatea de Educație Fizică și Sport
1.3 Departamentul	Educație Fizică și Sport
1.4 Domeniul de studii	Educație Fizică și Sport
1.5 Ciclu de studii	Studii universitare de licență
1.6 Programul de studii	EDUCAȚIE FIZICĂ ȘI SPORTIVĂ

2. Date despre disciplină

2.1 Denumirea disciplinei	Teoria și practica în sporturile de iarnă: schi alpin						
2.2 Titularul activităților de curs	Lector Univ. Dr. Bogdan-Constantin UNGUREAN						
2.3 Titularul activităților de seminar	Lector Univ. Dr. Bogdan-Constantin UNGUREAN						
2.4 An de studiu	1	2.5 Semestru	2	2.6 Tip de evaluare	E	2.7 Regimul disciplinei*	OB

* OB – Obligatoriu / OP – Opțional

3. Timpul total estimat (ore pe semestru și activități didactice)

3.1 Număr de ore pe săptămână	4	din care: 3.2 curs	2	3.3 lucrări practice	2
3.4 Total ore din planul de învățământ	56	din care: 3.5 curs	28	3.6 lucrări practice	28
Distribuția fondului de timp					ore
Studiu după manual, suport de curs, bibliografie și altele					10
Documentare suplimentară în bibliotecă, pe platformele electronice de specialitate și pe teren					10
Pregătire seminarii/lucrări practice, teme, referate, portofolii și eseuri					10
Tutoriat					10
Examinări					2
Alte activități					2
3.7 Total ore studiu individual					44
3.8 Total ore pe semestru					100
3.9 Număr de credite					4

4. Precondiții (dacă este cazul)

4.1 De curriculum	Nu este cazul
4.2 De competențe	Nu este cazul

5.a. Condiții (dacă este cazul) – față în față

5.1 de desfășurare a cursului	Sală de curs cu minimum 100 de locuri dotată cu videoprojector.
5.2 de desfășurare a lucrărilor practice	Echipament specific schiului alpin : clăpări, bețe, schiuri, cască, ochelari, mănuși.

5.b. Condiții (dacă este cazul) – online

5.1 de desfășurare a cursului	Cursurile se vor desfășura pe platforma ZOOM
5.2 de desfășurare a lucrărilor practice	Lucrările practice se vor desfășura pe platforma ZOOM

6. Competențe specifice acumulate

Competențe profesionale	CP1. Proiectarea modulară (Educație fizică și sportivă, Sport și performanță motrică, Kinetoterapie și motricitate specială) și planificarea conținuturilor de bază ale domeniului cu orientare interdisciplinară
	CP2. Evaluarea creșterii și dezvoltării fizice și a calității motricității potrivit cerințelor obiectivelor specifice educației fizice și sportive, a atitudinii față de practicarea independentă a exercițiului fizic
	CP3. Evaluarea nivelului de pregătire a practicanților activităților de educație fizică și sport
Competențe transversale	CT1. Organizarea de activități de educație fizică și sportive pentru persoane de diferite vârste și niveluri de pregătire în condiții de asistență calificată, cu respectarea normelor de etică și deontologie profesională
	CT2. Îndeplinirea în condiții de eficiență și eficacitate a sarcinilor de lucru pentru organizarea și desfășurarea activităților sportive

7. Obiectivele disciplinei (din grila competențelor specifice acumulate)

7.1 Obiectivul general	<ul style="list-style-type: none"> Implementarea unui sistem de cunoștințe teoretice și aplicative specifice sporturilor de iarnă cu scopul de a fi utilizate ulterior în activitatea profesională a studenților.
7.2 Obiectivele specifice	<ul style="list-style-type: none"> Acumularea unor cunoștințe teoretice și practice specifice schiului alpin. Capacitate de a organiza și desfășura activități sportive specifice sporturilor de iarnă

8. Conținut

8.1	Curs	Metode de predare	Observații
1.	Scurt istoric al schiului	Expunere, prezentare PPT	2 ore
2.	Echipamentul	Expunere, prezentare PPT	2 ore
3.	Lecția de schi	Expunere, prezentare PPT	2 ore
4.	Bazele generale ale metodicii schiului	Expunere, prezentare PPT	2 ore
5.	Factorii care favorizează procesul de instruire în schi	Expunere, prezentare PPT	2 ore
6.	Particularități metodice în învățarea schiului	Expunere, prezentare PPT	2 ore
7.	Acomodarea și deplasarea cu schiurile	Expunere, prezentare PPT	2 ore
8.	Schimbările de direcție pe teren plat	Expunere, prezentare PPT	2 ore

9.	Coborârea obică	Expunere, prezentare PPT	2 ore
10.	Frânările	Expunere, prezentare PPT	2 ore
11.	Frânarea în plug	Expunere, prezentare PPT	2 ore
12.	Ocolirile prin pășire	Expunere, prezentare PPT	2 ore
13.	Ocolirile cu schiurile paralele	Expunere, prezentare PPT	2 ore
14.	Activitate de recapitulare	Expunere, prezentare PPT	2 ore
Bibliografie:			
Referințe principale:			
<ul style="list-style-type: none"> • Balint G., Bazele teoretice și metodice ale predării schiului, Editura Tehnopress, Iași, 2005. • Cârstocea V., Stroe S., Peli F., L. Kacsó, Schi – Teorie și metodică, Editura Printech, București, 2001. • Matei I., Schiul pentru copii, Editura Sport-Turism, Întreprinderea Poligrafică Oltenia, 1977. • Ungurean B. C. "SCHI ALPIN – teorie și metodica", Editura Risoprint, Cluj-Napoca, 2018 • Ungurean B. C. "Schi alpin", Editura Pim, Iași, 2013. 			
Referințe suplimentare:			
<ul style="list-style-type: none"> • Grigoraș P., Schi alpin snowboard carving, Editura Accent, Cluj-Napoca, 2002 			
8.2	Lucrări practice	Metode de predare	Observații
1.	Preluarea echipamentului	Explicația, demonstrația	2 ore
2.	Acomodarea cu echipamentul	Explicația, demonstrația	2 ore
3.	Acomodarea și deplasarea cu schiurile	Explicația, demonstrația	2 ore
4.	Alunecarea	Explicația, demonstrația	2 ore
5.	Căderea și ridicarea din coborâre pe plat și în pantă	Explicația, demonstrația	2 ore
6.	Mersul	Explicația, demonstrația	2 ore
7.	Alunecarea prin împingere simultană	Explicația, demonstrația	2 ore
8.	Schimbările de direcție pe teren plat	Explicația, demonstrația	2 ore
9.	Întoarcerile. Urcarea pantei	Explicația, demonstrația	2 ore
10.	Coborârea directă. Coborârea obică	Explicația, demonstrația	2 ore
11.	Frânarea în plug. Frânarea prin derapaj	Explicația, demonstrația	2 ore
12.	Ocolirile. Ocolirea prin pășire	Explicația, demonstrația	2 ore

Додаток Д.3

Тематика самостійної роботи з академічної дисципліни «Теорія і методика фізичного виховання та спорту».

1. Основи фізичного виховання та спорту (фізичне виховання, спорт, спортивна підготовка, фізичний розвиток, рухові уміння і навички, психомоторика, фізичні вправи, рух людини, фізична культура).
2. Ідеал та функції фізичного виховання та спорту.
3. Румунська система фізичного виховання та спорту.
4. Сучасні концепції щодо фізичного виховання та шкільного спорту.
5. Цілі фізичного виховання та спорту.
6. Підсистеми фізичного виховання.
7. Форми організації фізичного виховання та шкільного спорту.
8. Характеристика рухових навичок у шкільному віці.
9. Рухове навчання.
10. Спеціалізовані знання.
11. Рухові навички та вміння (визначення, характеристики, класифікація, етапи навчання).
12. Передача даних та перешкоди
13. Рухові навички / якості (визначення, форми прояву, фактори обумовленості, методологічні вказівки щодо їх підходу в різному віці).
14. Фізичні вправи та інші засоби шкільного фізичного виховання.
15. Зусилля на уроці фізичної культури. Динаміка та управління зусиллями на уроці фізичної культури.
16. Щільність уроку фізичного виховання та спорту: визначення, види, характеристика.
17. Статус та роль вчителя фізичного виховання та спорту.
18. Урок фізичної культури – теоретичні аспекти.
19. Рухові ігри у фізичному вихованні та спорті (визначення, характеристики, типологія).
20. Принципи навчання.
21. Методи навчання.
22. Проектування дидактичної діяльності з дисципліни Фізичне виховання
23. Планування у фізичному вихованні та спорті (річний план, календарний план, план уроків).
24. Докази у галузі шкільного фізичного виховання.
25. Концепція викладання, стилі викладання.
26. Спілкування у фізичному вихованні та спорті.
27. Відносини спеціаліста – предмет у фізичному вихованні та спортивній діяльності.
28. Оцінювання з дисципліни «Фізичне виховання» (характеристики, зміст, критерії, методи, Національна система оцінювання).
29. Складові Національної навчальної програми.

Додаток Д.4

**Приклади методичних та практичних посібників в галузі фізичного
виховання та шкільного спорту**

Додаток Д.4.1

**Методичні посібники в галузі фізичного виховання та шкільного
спорту**

[418–424; 429–434; 515–523].

	Прізвище автора, назва	Коротка анотація
	Ghervan P. / Герван П.	
1	Handbal. Pregătirea în etapa de inițiere (9-10 ani)	Методичний посібник, в якому розглядається особливості підготовки гандболістів на етапі початкової підготовки (9-10 років).
2	Selecția și primii pași în handbal	Розробка, прив'язана відбору в гандболі.
3	Handbal. Repere conceptuale.	Посібник, в якому проаналізовані загальні основи гандболу.
4	Handbal, curs de bază: teorie și metodică.	Робота щодо теорії та методики гандболу.
5	Jocuri pregătitoare pentru handbal.	Презентація підготовчих ігор для гри гандбол.
6	Teoria educației fizice și sportului.	Посібник з питань теорії та методики фізичного виховання і спорту.
	Leuciuc F.-V. / Леусіч Ф.В.	
7	Handbal îndrumar practico-metodic.	В посібнику описана специфіка методики навчання гандболу.

8	Activități turistice.	Методчна розробка щодо основних знань, умінь і навичок.
9	Musculație.	Виокремлені особливості розвитку сили.
10	Pregătire musculară.	В роботі розкриті особливості силової підготовки.
11	Fundamentarea științifică și metodologică a pregătirii musculare în handbalul de performanță.	В дослідженні визначено наукові засади розвитку фізичних якостей, зокрема сили у спортивних іграх.
12	Istoria Educației Fizice și Sportului.	Підручник з історії фізичного виховання і спорту.
13	Istoria Educației Fizice și Sportului (II). Mișcarea olimpică și Jocurile Olimpice	Підручник з історії фізичного виховання і спорту, присвячений олімпійському руху стародавності та сучасності.
14	Activități recreative și extracurriculare în educație fizică și sport.	Робота присвячена рекреації та позашкільним формам фізичного виховання і спорту.
15	Activități indoor și outdoor.	Фізична активність у приміщенні та просто неба.
	Grosu B.-M. / Гросу В.М.	

16	Fotbal – Îndrumar practico-metodic	Практично-методичні засади футболу.
17	Fotbalul și psihomotricitatea la copii de 8-10 ani.	Футбол для дітей 8-10 років.
18	Fotbal: 120 de antrenamente la copii de 8-10 ani	Футбол – 120 ігрових вправ для дітей 8-10 років.
19	Metodica fotbalului în liceu - îndrumar practico-metodic.	Методика навчання футболу в ліцеях.
20	Fotbal –Fundamente Științifice	Засади вивчення футболу.
21	Cercetări privind rolul componentelor psihomotricității la vârsta de 8-10 ani în fotbal	Наукові дослідження у футболі – можливості використання у заняттях футболом дітьми 8-10 років.

Додаток Д.4.2

Роботи румунських теоретиків та практиків в галузі фізичного виховання та шкільного спорту

Загальні теоретичні та методичні аспекти фізичного виховання	Методика і практика різних видів спорту, спортивна діяльність	Ігрова діяльність дітей та молоді
1. Terminologia educației fizice și sportului. București: Stadion, 1974.	1. Barbu C., Stoica M. Metodica predării exercițiilor de atletism în lecția de educație fizică, București, 2000.	1. Barabaș N. Jocuri de mișcare pregătitoare pentru jocul de handbal. Cluj, 1995.
2. Badiu T. Educația fizică a copiilor și școlărilor (metode și mijloace). Chișinău, 1999.	2. Cârstea Gh. Teoria educației fizice și sportului. Editura Universul, București, 1993.	2. Bota I., Bota M. Handbal. 500 de exerciții pentru învățarea jocului. București, 1990.
3. Badiu T. Metodica educației fizice a tinerei generații. Galați, 2000.	3. Cârstea Gh. Metodica educației fizice școlare, București, A.N.E.F.S.	3. Bota I., Macovei B. Handbal – antrenamentul portarului. București, 1983.
4. Badiu T. Teoria și metodica educației fizice și sportului (culegere de teste). Brăila, 1998.	4. Cârstea Gh. Teoria și metodica educației fizice și sportului, București, 2000.	4. Bota I., Bota M. Handbal - pregătirea și formarea echipelor de performanță. București, 1987.
5. Mitra G., Mogoș A. Metodica educației fizice școlare. București, 1980.	5. Cârstea Gh. Educație fizică. Teoria și bazele metodicii. A.N.E.F.S., București, 1996.	5. Cercel P. Calitățile motrice în handbal. București, 1975.
6. Mitra G., Mogoș A. Metodica predării educației fizice, București, 1982.	6. Cârstea Gh. Programarea și planificarea în educația fizică și sportivă școlară. București, 1993.	6. Cercel P. Handbal - antrenamentul echipelor masculine. București, 1983.
	7. Solomon M., Grigore V., Bedo C. Gimnastica, Târgoviște, 1996.	

Додаток Д.5

**Наявність заочної та дистанційної форми навчання на
факультетах фізичного виховання і спорту румунських університетів
державної та приватної форми власності (2018-2019 н.р.)**

	Назва університету	Форма власності	Назва освітньої програми	Форма навчання	Кіл-ть кредитів	Кіл-ть студентів
1	Університет Бабеса-Боля м. Клуж-Напока	Держ	Фізичне виховання і спорт	IFR	180	75
2	Трансильванський університет м. Брашов	Держ	Фізичне виховання і спорт	IFR	180	30
			Спорт та рухова активність	IFR	180	60
3	Западний університет м. Тімішоара	Держ	Фізичне виховання і спорт	IFR	180	75
4	Університет «Васіле Александрі» м. Бекеу	Приват	Кінетотерапія	IFR	180	60
5	Університет «Спіру Хароу» м. Бухарест	Приват	Кінетотерапія	IFR	180	50
6	Університет екології м. Бухарест	Приват	Фізичне виховання і спорт	IFR	180	100

[128].

Додаток Ж

Ойна: правила гри, рекомендації щодо організації змагань, амплуа гравців

Додаток Ж.1

Титульні сторінки навчально-методичного посібника «Правила гри в ойну» [46].

Додаток Ж.2

Витяг із правил гри: зміст, термінологічний апарат

ЗМІСТ	
PREAMBUL	7
ВСТУП	9
ПРАВИЛА ГРИ В ОЙНУ 11 НА 11 ГРАВЦІВ	12
Стаття 1 Термінологічний апарат	12
Стаття 2 Поле для гри	13
Стаття 3 Інвентар для гри	17
Стаття 4 Команда	19
Стаття 5 Правила гри	20
Стаття 6 Командна гра в «нападі»	22
Стаття 7 Командна гра в «захисті»	28
Стаття 8 Нарахування очок	31
Стаття 9 «Перебіжчик у пастці»	35
Стаття 10 Судді	45
ПРАВИЛА ГРИ В ОЙНУ 6 НА 6 ГРАВЦІВ	54
Стаття 1 Термінологічний апарат	54
Стаття 2 Поле для гри	54
Стаття 3 Інвентар для гри	55
Стаття 4 Команда	55
Стаття 5 Правила гри	55
ПРАВИЛА ГРИ В ОЙНУ 8 НА 8 ГРАВЦІВ (ОДИН КОРИДОР)	61
Стаття 1 Термінологічний апарат	61
Стаття 2 Поле для гри	61
Стаття 3 Інвентар для гри	62
Стаття 4 Команда	62
Стаття 5 Правила гри	62
ПРАВИЛА ГРИ В ОЙНУ 8 НА 8 ГРАВЦІВ (ДВА КОРИДОРИ)	68
Стаття 1 Термінологічний апарат	68
Стаття 2 Поле для гри	68
Стаття 3 Інвентар для гри	68
Стаття 4 Команда	69
Стаття 5 Правила гри	69
ІСТОРІЯ ПРАВИЛ ГРИ В ОЙНУ	75

ПРАВИЛА ГРИ В ОЙНУ 11 НА 11 ГРАВЦІВ

Стаття 1 ТЕРМІНОЛОГІЧНИЙ АПАРАТ**1.1 Ойна 11 на 11 гравців**

Для цієї гри потрібно поле, дві команди по 11 гравців у кожній, м'яч і битка. Мета кожної команди – здобути більше за суперника очок для перемоги в матчі.

Рис. 1. Вихідне розташування команд для гри 11 на 11 гравців

1.2 Команда

Залежно від місця, яке займає на полі команда, вона грає або в «нападі», або в «захисті».

1.2.1 Команда в «нападі»

Команда перебуває в «нападі», коли її гравці б'ють по м'ячу биткою (биткари), а потім перетинають ігрове поле (перебіжчики), захищаючись, щоб не попасти під удар гравців команди «захисту», які намагаються влучити («квцання») у них м'ячем.

1.2.2 Команда в «захисті»

Команда в «захисті», коли її гравці намагаються влучити в гравців «нападу» м'ячем – «квцання», щоб здобути очки.

1.3 Очки

У грі ойна очки можуть здобути і гравці команди «нападу», і гравці команди «захисту».

1.3.1 Очки команди «нападу»

Команда «нападу» може здобувати очки (одне або два за кожен удар) залежно від відстані, яку подолає відбитий биткою м'яч.

1.3.2 Очки команди «захисту»

Команда «захисту» здобуває два очки за кожне правильне влучання м'ячем у противника (перебіжчика).

1.4 Тайм

Тайм це одна половина гри в ойну, у першому таймі одна команда «нападає» – відбиває м'яч, а друга «захищається» – ловить м'яч, у другому таймі команди міняються ролями.

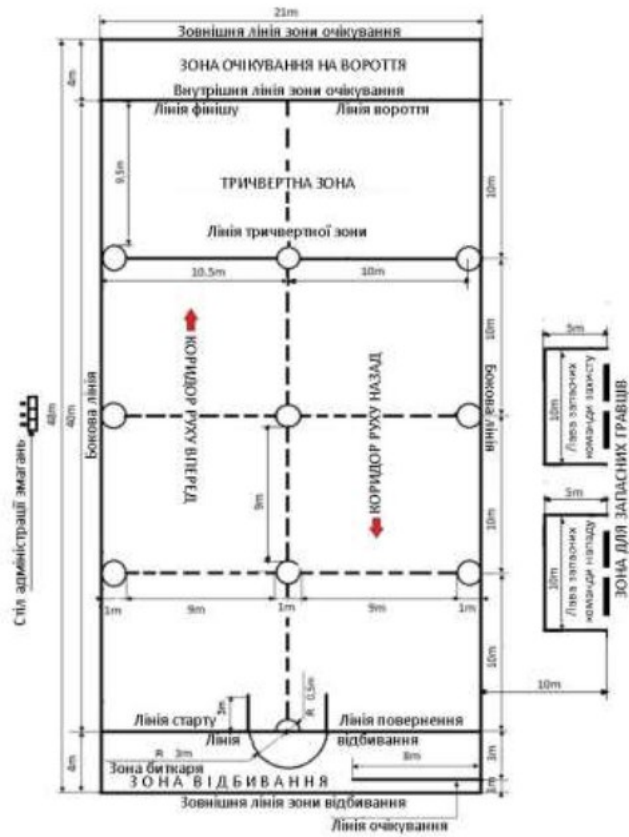
Перерва між таймами 5 хв.

1.5 Перемога в грі

Очки, здобуті кожною командою у двох таймах, у «нападі» й у «захисті», складають. Команду, яка здобула найбільшу кількість очок, оголошують переможницею.

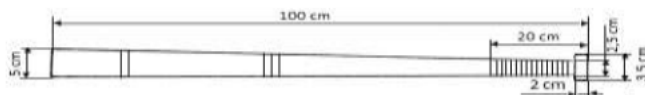
Додаток Ж.3

Поле для ойни 11 на 11 гравців (юніори IV і діти)

Додаток Ж.4

Інвентар для гри: бита, м'ячі

М'ячі для різних вікових груп

Додаток Ж.5**Дії гравців залежно від від амплуа (фото)****Додаток Ж.5.1****Дії у захисті. 1) Капітанка (нарукавна пов'язка з літерою «С») команди****«захисту» кидає м'яч зі складного в. п.****2) Перебіжчиця захищається долонями від «квацання».****Додаток Ж.5.2****Дії у нападі. 1) Гравчиня команди нападу – биткарка.****2) Підгилювачка (№ 4) і биткарка, підготовчі дії до відбивання м'яча.**

Додаток Ж.6

Список джерел, що присвячені ойні, представлені в методичному посібнику «Правила гри в ойну» [Добре]

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бейсбол [Електронний ресурс] // Вікіпедія. – Режим доступу : <https://uk.wikipedia.org/wiki/Бейсбол>
2. Гилка [Електронний ресурс] // Вікіпедія. – Режим доступу : <https://uk.wikipedia.org/wiki/Гилка>
3. Крикет [Електронний ресурс] // Вікіпедія. – Режим доступу : <https://uk.wikipedia.org/wiki/Крикет>
4. Методичні вказівки з використання вправ з м'ячем для навчання гри в софтбол у захисті / Укладач В. В. Сердечний. – Луганськ: Вид-во Східно-укр. нац. ун-ту ім. В. Даля. – 2001. – 56 с.
5. Народна топка [Електронний ресурс] // Вікіпедія. – Режим доступу : https://bg.wikipedia.org/wiki/Народна_топка
6. НАЦІОНАЛЬНА РУМУНСЬКА ГРА «ОЙНА» ЯК СКЛАДОВА НАВЧАЛЬНОЇ ПРОГРАМИ «ФІЗИЧНА КУЛЬТУРА І СПОРТ» Цибанюк Олександра Олександрівна кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри теорії та методики фізичної культури і спорту Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича, Чернівці, Україна.
7. Раундерз [Електронний ресурс] // Вікіпедія. – Режим доступу : <https://uk.wikipedia.org/wiki/Раундерз>
8. Софтбол [Електронний ресурс] // Вікіпедія. – Режим доступу : <https://uk.wikipedia.org/wiki/Софтбол>
9. Цибанюк, О. (2021). ІСТОРИКО-ПЕДАГОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ РУМУНСЬКОЇ ГРИ ОЙНА. Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 15. Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт), (12)(144), 175-178 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://spccc.com.ua/index.php/journal/article/view/651>
10. A. Eugene Coleman, Gene Coleman, Nolan Ryan. 52-week Baseball. – Training Human Kinetics, 2000. – 272 p. ISBN 0-7360-0322-3 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://books.google.com.ua/books?id=4iPdJcM3J8UC&printsec=copyright&redir_esc=y#v=onepage&q&f=false
11. Alexander Cartwright // Олександр Джой Картрайт-молодший [Електронний ресурс] // Wikipedia. – Режим доступу : https://en.wikipedia.org/wiki/Alexander_Cartwright
12. A. Magdas, Totul despre oina, editura Maria Montessori, Baia Mare, 2005.
13. A. Rafăilescu, C. Iancu, Oina trecut si prezent, 1965.
14. A. Rafăilescu si C. Oprătescu, Oina, editura Stadion, Bucuresti, 1970.
15. Banatske šore // Pravila igre // Правила гри [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://banatskesore.com/pravila-igre-2/>
16. Bat and trap // Битка і пастка [Електронний ресурс] // Wikipedia. – Режим доступу : https://en.wikipedia.org/wiki/Bat_and_trap
17. Baseball // Бейсбол [Електронний ресурс] // Wikipedia. – Режим доступу : <https://en.wikipedia.org/wiki/Baseball>
18. Baseball Before We Knew It // Бейсбол до того, як ми про нього дізналися [Електронний ресурс] // Wikipedia. – Режим доступу : https://en.wikipedia.org/wiki/Baseball_Before_We_Knew_It
19. Baseball5 // Бейсбол5 [Електронний ресурс] // Wikipedia. – Режим доступу : <https://en.wikipedia.org/wiki/Baseball5>
20. Block, David (2005). Baseball Before We Knew It: A Search for the Roots of the Game. University of Nebraska Press. ISBN 978-0-8032-6255-3. OCLC 70261798.
21. Brännboll // Бреннбол [Електронний ресурс] // Wikipedia. – Режим доступу : <https://en.wikipedia.org/wiki/Brännboll>
22. BUCUREȘTI - OINA - CUPA REGELUI SI CUPA REGINEI - 7 MAI 2022 // Кубок Королеви з ойни, 2022: фотогалерея [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://www.inquamphotos.com/album/195417?fbclid=IwAR3qCk3YG6PXGDV64uFFdt9hBsLewXb7H5EMY3Ov_8CjKbVURyCVUQIR38
23. Caileanu, Mic dictionar al sporturilor, editura Albatros, Bucuresti, 1984.
24. Colectia de Buletine informative ale FRO.
25. Comparison of baseball and cricket // Порівняння бейсболу і крикету [Електронний ресурс] // Wikipedia. – Режим доступу : https://en.wikipedia.org/wiki/Comparison_of_baseball_and_cricket
26. Corkball // Коркбол [Електронний ресурс] // Wikipedia. – Режим доступу : <https://en.wikipedia.org/wiki/Corkball>
27. Cricket // Крикет [Електронний ресурс] // Wikipedia. – Режим доступу : <https://en.wikipedia.org/wiki/Cricket>
28. Cupa Regelui la Oina, 2021, meci integral: Tomis Constanța - Biruința Gherăești 24-18 // Кубок Королеви з ойни, 2021, повний матч: Томіс Констанца – Біруінца Герешті 24 – 18 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.youtube.com/watch?v=5YfOX6fL1CE>
29. Cupa Reginei la oina, 2022: Progresul Băilești - Dacia Mioveni 5-2. Meci integral / Кубок Королеви з ойни серед дівчат, 2022: Progresul Băilești - Dacia Mioveni 5 – 2. Фінал, повний матч [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.youtube.com/watch?v=vzWwx6Z3t8&fbclid=IwAR2WBzJ1YeL2k2nDz5S28Yz4ok21BGCOLB0efOpdnuP G86AXGik2YSVut-0>
30. Cupa Regelui la oina, 2022: Tomis Constanța - Biruința Gherăești 16-12. Meci integral / Кубок Королеви з ойни серед чоловіків, 2022: Tomis Constanța - Biruința Gherăești 16 – 12. Фінал, повний матч [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://www.youtube.com/watch?v=Nx_GnK7jQ2w&list=TLPQMTIwNTIwMjko-oLUNSRPCA&index=2
31. Danish longball // Данський лонгбол [Електронний ресурс] // Wikipedia. – Режим доступу : https://en.wikipedia.org/wiki/Danish_longball
32. Dodgeball [Електронний ресурс] // Wikipedia. – Режим доступу : <https://hmn.wiki/uk/Dodgeball>
33. Elle (sport) // Ель (вид спорту) [Електронний ресурс] // Wikipedia. – Режим доступу : [https://en.wikipedia.org/wiki/Elle_\(sport\)](https://en.wikipedia.org/wiki/Elle_(sport))
34. Federația de Oină din Republica Moldova // Федерація ойни Республіки Молдова [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://oina.md>
35. Federatia Romana de Oina // Федерація ойни Румунії [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://froina.ro>
36. Fuzzball (sport) // Фузбол (вид спорту) [Електронний ресурс] // Wikipedia. – Режим доступу : [https://en.wikipedia.org/wiki/Fuzzball_\(sport\)](https://en.wikipedia.org/wiki/Fuzzball_(sport))
37. G. Mitra, A. Mogos, Metodica Educației fizice, editura Sport Turism, Bucuresti, 1975.
38. Indian Ball // Індійський м'яч [Електронний ресурс] // Wikipedia. – Режим доступу : https://en.wikipedia.org/wiki/Indian_Ball
39. Ionescu D. Answer to a physical pseudo-educator. Bucharest, 1914.
40. Ionescu D. The history of gymnastics and physical education in our country. Bucharest, 1939.
41. Invatati si practicati sportul preferat oina, Bucuresti
42. Invatati si raspaniditi sportul nostru national oina, Bucuresti
43. Instructaj oina. Redescoperă oina - Partea 1 // Тренування з ойни. Знайомство з грою – Частина 1 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.youtube.com/watch?v=kLEHT0Hv13M&list=PL67-fUpKvws-nSijgMIda0UNzNB-xUXQK>
44. Instructaj oina. Generalități despre jocul și echipamentul de oină - Partea 2 // Тренування з ойни. Загальні відомості про ойну та інвентар для неї – Частина 2 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.youtube.com/watch?v=iJfBoJqTqVQ&list=PL67-fUpKvws-nSijgMIda0UNzNB-xUXQK&index=2>
45. Instructaj oina. Desfășurarea jocului de oină - Partea 3 // Тренування з ойни. Проведення гри з ойни – Частина 3 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.youtube.com/watch?v=ydXX3PHWTfI&list=PL67-fUpKvws-nSijgMIda0UNzNB-xUXQK&index=3>
46. Instructaj oina. Antrenamentul pentru jocul la bătaie - Partea 4 // Тренування з ойни. Вправи для биткарів – Частина 4 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.youtube.com/watch?v=jQ1CYIXcrYY>
47. Instructaj oina. Antrenamentul pentru jocul la prindere - Partea 5 // Тренування з ойни. Тренування захисників: ловлення і

- передача м'яча – Частина 5 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.youtube.com/watch?v=5EqX9XiI06M&list=PL67-fUpKvws-nSijgMIda0UNzNB-xUXQK&index=5>
49. Instructaj oină. Educație prin jocuri și sporturi tradiționale - Partea 6 // Тренувания з оїни. Виховне значення національних ігор та спорту – Частина 6 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.youtube.com/watch?v=630fbATNK98&list=PL67-fUpKvws-nSijgMIda0UNzNB-xUXQK&index=6>
50. I. Savescu, Educatia fizica si sportiva scolara, Craiova, 2007.
51. Jedinstvena igra na ovim prostorima: Banatske šore 2020 još pod znakom pitanja // Унікальна гра цього регіону: Banatske šore 2020 усе ще під знаком питання [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.youtube.com/watch?v=T8TfkyXdpFo>
52. Karitescu C. Sport and culture. Bucharest, 1933.
53. Karitescu C. Kleine Enzyklopädie, Körperkultur und Sport. Heraus gegeben von der Deutschen Hochschule für Körperkultur. Leipzig, 1960.
54. Kiritescu C. Physical education, the fundamental art of integral school education. Bucharest, 1930.
55. Knurr and spell // Дерев'яна куля і битка [Електронний ресурс] // Wikipedia. – Режим доступу : https://en.wikipedia.org/wiki/Knurr_and_spell
56. Law no. 69/2000, law on physical education and sports, consolidated 2009. Official Gazette. Part I. no. 200. May 9,
57. Legea nr. 69/2000, legea educatiei fizice si sportului, consolidata, 2009. Monitorul Oficial. Partea I. nr. 200. 9 mai 2000.
58. Margareta de Roumanie remet la Coupe du Roi aux champions d'oină / Маргарета Румунська вручає Королівський кубок чемпіонам з оїни [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://histoiresroyales.fr/margareta-de-roumanie-remet-coupe-du-roi-champions-oina/?fbclid=IwAR3SP-b33Pr52vnDj0cfACTPcuoVIWBqPy2pDf7v7o8eAk1yNpiEz5E4X8>
- <https://www.youtube.com/watch?v=Mr4Mfzrc5dw&list=TLPQMjAwNzIwMjKwQpb0OMZbUw&index=6>
72. Oina bătaie 3 // Оїна: техніка биткаря 3 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.youtube.com/watch?v=EwrTjSxTfWs&list=TLPQMjAwNzIwMjKwQpb0OMZbUw&index=3>
73. Oina bătaie 4 // Оїна: техніка биткаря 4 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.youtube.com/watch?v=EzgVp8PR-Fo&list=TLPQMjAwNzIwMjKwQpb0OMZbUw&index=4>
74. Oina, sportul național al românilor - Film documentar // Оїна, національний вид спорту румунів – Документальний фільм [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.youtube.com/watch?v=hbY371svm0Y&list=TLPQMjAwNzIwMjKwQpb0OMZbUw&index=5>
75. Oina, the ancestor of baseball // Оїна, предкиня бейсболу [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://vimeo.com/83579570>
76. Oina in sala (6 jucatori) // Вівці в залі (6 на 6 гравців) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://www.youtube.com/watch?v=tx9ff0jZgw&list=TLPQMTQwODIwMjJ0fA_MzOQLYA&index=29
77. Oina, un sport national // Оїна, національний вид спорту [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zeulfootball.blogspot.com/2010/12/oina-un-sport-national.html>
78. Old cat // Старий кіт [Електронний ресурс] // Wikipedia. – Режим доступу : https://en.wikipedia.org/wiki/Old_cat
79. Over-the-line // Поза межами лінії [Електронний ресурс] // Wikipedia. – Режим доступу : <https://en.wikipedia.org/wiki/Over-the-line>
80. Palant // Палант [Електронний ресурс] // Wikipedia. – Режим доступу : <https://en.wikipedia.org/wiki/Palant>
81. Part1 Oina Secvente-Sequences (OINA - jocul care ne uneste!) // Частина 1 Оїна фази гри (Оїна – гра, що нас об'єднує!) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://www.youtube.com/watch?v=cWivP4rNvxw&list=TLPQMTQwODIwMjJ0fA_MzOQLYA&index=31
59. Moje, C., Frangulea, S., Roată, R., Șiclovian, L. (2011). Redescoperiți și învațați sportul nostru național oina. Editura Muntenia, Constanța
60. N. G. Baiasu, Gimnastica, editura Stadion, Bucuresti, 1972.
61. N. Postolache, Fascinatia oinei jocul romanilor de pretutindenii, editura Profexim, Bucuresti, 2009.
62. Nicolae Postolache: The fascination of the horse the game of Romanians everywhere, Profexim Publishing House, Bucharest, 2009 The Game of Sheep <https://patrimoniul.ro/images/imaterial/Oina/JoculdeOina.pdf>
63. Nicolae Postolach, Fascinatia oinei jocul romanilor de pretutindenii. București, Romania: Editura Profexim, 2009.
64. Oină // Оїна [Електронний ресурс] // Wikipedia. – Режим доступу : <https://ro.wikipedia.org/wiki/Oină>
65. Oină // Оїна [Електронний ресурс] // Wikipedia. – Режим доступу : <https://en.wikipedia.org/wiki/Oină>
66. Oina // Оїна [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://www.youtube.com/watch?v=494r1BgaD-0&list=TLPQMjAwNzIwMjJL2_JuUla0A&index=1
67. Oina and the Origins of American Baseball // Оїна та походження американського бейсболу [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://julietelandresen.com/oina-and-the-origins-of-american-baseball/>
68. Oina Gheraesti Cupa Satelor 2018 prezentare // Оїна Кубок села Герешть 2018 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.youtube.com/watch?v=3UUYG-YpGpk>
69. Oina in sala (6 jucatori) // Оїна в залі (6 на 6 гравців) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.youtube.com/watch?v=tx9ff0jZgw>
70. Oina bătaie 1 // Оїна: техніка биткаря 1 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://www.youtube.com/watch?v=оТгеХеQn_4Q&list=TLPQMjAwNzIwMjKwQpb0OMZbUw&index=2
71. Oina bătaie 2 // Оїна: техніка биткаря 2 [Електронний ресурс]. – Режим доступу :
82. Part2 Oina Secvente-Sequences (OINA - jocul care ne uneste!) // Частина 2 Оїна фази гри (Оїна – гра, що нас об'єднує!) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://www.youtube.com/watch?v=YVqHeJpbHPc&list=TLPQMTQwODIwMjJ0fA_MzOQLYA&index=32
83. Part2 Reguli Oina - Rules (OINA - jocul care ne uneste!) // Частина 2 Правила оїни – Правила (Оїна – гра, що нас об'єднує!) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://www.youtube.com/watch?v=9aqFpgUkAU&list=TLPQMTQwODIwMjJ0fA_MzOQLYA&index=33
84. Pascu, Teoria si metodicla antrenamentului sportiv, Cluj Napoca, 1988.
85. Pesăpallo // Песапалло [Електронний ресурс] // Wikipedia. – Режим доступу : <https://en.wikipedia.org/wiki/Pesăpallo>
86. Postolache, N., Postolache, M. (1969). Tradiții sportive ale românilor. Editura Consiliul Național pentru educație Fizică și Sport
87. Prezentarea jocului de Oina // Презентація гри оїна [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.youtube.com/watch?v=w6gzU3vH4XA>
88. PREZENTARE SI ISTORIC JOC DE OINA // Презентація та історія гри в оїну [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.youtube.com/watch?v=zOSIMacLz8>
89. Programe școlare. Pregătire sportivă practică (incepători / avansați / performanță). Oina. Anexa nr.2.26, la Ordinul ministrului educației, cercetării și inovării nr.5098/09.09.2009. București, 2009, 15 p., p. 2.
90. Promo Oina // Оїна промо [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.youtube.com/watch?v=JZA3bk2G688&list=TLPQMTQwODIwMjJZNoWGN864tA&index=1>
91. Răfăilescu, A. (1984). Buletinul informativ al Federației Române de Oină
92. Răfăilescu, Al., și Oprețescu, C. (1974). Oină. Editura Stadion București
93. Răfăilescu, Al., și Iancu, C. (1976). Oina trecut și prezent. Editura Sport turism București

Додаток Ж.7

Основні правила гри: витяг

Ойна – динамічна гра, зазвичай, її тривалість близько 40 хвилин, а кожному гравцеві випадає по одному разу побувати в ролі підгилювача, биткаря, перебіжчика та захисника. За своїм сюжетом вона нагадує шашки, де бити фігуру суперника обов'язково, тобто кожна команда неодмінно має відповідати на дію свого противника. Такий часовий формат гри дозволяє використовувати її на уроках фізичної культури, під час спортивних свят, на дозвіллі. Ще одна перевага ойни це те, що починати грати в неї можна майже в будь-якому віці, або, наприклад, продовжити в ній свою спортивну кар'єру, яка була закінчена в іншому виді спорту. Доволі часто ойну використовують волейболісти, гандболісти, футболісти, легкоатлети, щоб урізноманітнити свої тренування, а більшість вправ з неї легко підійдуть для тренувань софтболісток і бейсболістів. До речі, в ойну можна грати і просто неба, і в спортивний залі. До «Правил гри в ойну» ввійшли чинні правила гри в ойну 11 на 11 гравців, правила гри в ойну 6 на 6 гравців, правила гри в ойну 8 на 8 гравців (один коридор), правила гри в ойну 8 на 8 гравців (два коридори); нумерація статей і пунктів правил українською і румунською мовами ідентична.

ПРАВИЛА ГРИ В ОЙНУ 11 НА 11 ГРАВЦІВ

5.1 Тривалість гри Гра з ойни – це дві невизначені за часом половини (тайми) гри з 5-хвилинною перервою між ними. Кожна з двох команд грає половину в «нападі» і половину в «захисті».

5.1.1 Початок і кінець половини гри Тайм (одна з половин гри) починається після свитка судді, подачею м'яча першому гравцеві для вдару биткою по ньому – відбитого ним або спробою вдарити м'яч биткою – і закінчується моментом, коли всі 11 гравців команди нападу перетнуть лінію повернення.

5.2 Процедура жеребкування Процедура жеребкування починають з того, що суддя кидає вертикально битку товстим кінцем донизу капітану команди, яка перша розташована в суддівському протоколі, він ловить її однією рукою ближче до нижньої її третини. Капітан другої команди накладає свою кисть на битку вище за кисть, упритул до неї, капітана першої команди, і так по чергово вони, повторюючи процедуру, просуваючись угору, доходять до верхнього кінця битки. Капітан, який першим дійшов до краю (так, щоб битка була захоплена всіма чотирма пальцями по окружності – без великого пальця) має право вибрати гру в «захисті» (ловлення) або гру в «нападі» (відбивання).

5.3 Розташування команд для гри Після жеребкування 2 команди розташовуються відповідно до його підсумків.

5.3.1 Розташування команди «нападу» Команда «нападу» йде колоною до лінії очікування, де вишиковується відповідно до черговості відбивання

5.3.2 Розташування команди «захисту» Команда «захисту» переходить шеренгою по пунктирній середній лінії до внутрішньої лінії зони очікування, розвертаються кругом, гравці групуються (1, 3, 3, 3, 1) відповідно до місць, які вони займатимуть на полі. За свистом судді вони повільно біжать пунктирною середньою лінією вперед, залишаючи кожену групу гравців з 4, 3, 4 у колах півзахисників (крайні захисники стають лицем до бокових ліній); після другого свистка крайні захисники, захисник зони відбивання і захисник зони вороття виходять на свої позиції.

5.3.3 Розташування перед грою Після цього розташування на ігровій площі суддя надає команді 3 хвилини, щоб випробувати м'яч і поле, а потім запрошує перших двох гравців команди нападу в зону биткаря для першого вдару по м'ячу, що знаменує собою початок гри.

5.3.4 Визначення переможців у разі нічиєї Якщо змагання відбуваються за турнірною системою, то матч з ойни може закінчитися внічию, але якщо це поєдинок на вибування, то переможця визначають після додаткових ударів биткою.

Додаток И**Список публікацій здобувача за темою дисертації та відомості про апробацію результатів дисертації**

Наукові праці, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації

1. Цибанюк О. О. Фізичне виховання учнівської молоді в закладах освіти Румунії (кінець XIX – початок XXI ст.): [моногр.]. Чернівці: Чернівець. нац.ун-т ім. Ю. Федьковича, 2022. 480 с.

2. Tsybanyuk O., Galan Y., Zavgorodnia T., Strazhnikova I., Kushnir I., Shestobuz O., Yarmak O., Kozhokar M. Correction of the psychophysiological state of young men aged 11–12 years by means of hiking tourism. *Journal of Physical Education and Sport*. 2019. Vol 19 (Supplement issue 6), Art. 318. pp. 2120–2126. <https://doi.org/10.7752/jpes.2019.s6318> **(Scopus)**

3. Tsybanyuk O., Hnes N., Strazhnikova I., Dariichuk S. The innovative structure of physical education lessons for students in romanian educational institutions (late XIX – early XXI Century). *Revista Eduweb*. 2023. Vol. 17 (2). pp. 210–224. <https://doi.org/10.46502/issn.1856-7576/2023.17.02.18> **(Web of Science)**

4. Tsybanyuk O., Slyvka L., Batiuk A., Liasota T. (2023). European experience in organizing physical education and promoting a healthy lifestyle in educational institutions. *SPORT TK-Revista EuroAmericana de Ciencias del Deporte*. 2023. Vol. 12, Sup. 2. Art. 21. <https://doi.org/10.6018/sportk.566141> **(Web of Science)**

5. Tsybanyuk O., Komisaryk M., Kuznietsova K., Mishkulynets O., Chuyko H. Using folk game-based and body training technologies in modern education in European countries. *Conhecimento & Diversidade*, Niterói, v. 15, n. 37 Abr./Jun. 2023, 58–72. <https://doi.org/10.18316/rcd.v15i37.10922> **(Scopus)**

6. Tsybanyuk O., Komisaryk M., Kuznietsova K., Mishkulynets O., Chuyko H. The genesis of the transformation of terminology in the field of physical education and sports in Romania, historical context. *Conhecimento & Diversidade*, Niterói, v. 15, n. 37 Abr./Jun. 2023. 381–403. <https://doi.org/10.18316/rcd.v15i37.10966> (Scopus)

7. Цибанюк О. О. Державне регламентування системи фізичного виховання Румунії (1918-1947 рр.): групи законодавчих актів. *Науковий вісник Чернівецького університету*. Сер. Педагогіка та психологія. Чернівці: Чернівецький національний університет, 2015. Вип. 764. С. 206–211.

8. Цибанюк О. О. Нормативно-правове забезпечення шкільного (студентського) фізичного виховання та масового спорту сучасної Румунії. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія «Педагогіка, соціальна робота». Ужгород: Видавництво «УЖНУ», 2015. Вип. 37. С. 193–195.

9. Цибанюк О. О. Нормативно-правове регламентування системи фізичного виховання Румунії: періодизація розвитку (XVII – початок XX ст.). *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету*. Серія: Педагогічні науки. Фізичне виховання та спорт. 2015. Вип. 129 (1). С. 309–311.

10. Цибанюк О. О. Особливості нормативно-правового регулювання системи фізичного виховання Румунії. *Вісник Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка*. Фізичне виховання, спорт і здоров'я людини. 2016. Вип. 9. С. 397–404.

11. Цибанюк О. О. Розвиток фізичного виховання в Румунії: регламентування і засади. *Theory and Methods of Educational Management*. 2016. [Електронний ресурс] Режим доступу : <http://umo.edu.ua/katalogh-vidanj/electronic-journal-the-theory-and-methods-of-educational-management-edition-1-17-2016>

12. Цибанюк О., Завгородня Т. Управління системою фізичного виховання і спорту Румунії: нормативні засади (1948–1989). *Педагогічний дискурс*. Хмельницький, 2016. Вип. 20. С. 68–72.
13. Цибанюк О. О. Організаційно-правові засади визнання фізичного виховання і спорту Румунії пріоритетним напрямком розвитку держави (1948–1989 рр.). *Вісник Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Фізичне виховання, спорт і здоров'я людини*. 2019. Вип. 12. С. 88–92. <https://doi.org/10.32626/2309-8082.2019-12.88-92>
14. Цибанюк О., Богданюк А. Генезис та особливості Національної програми Румунії «Відкрий для себе ойну» у фізичному вихованні школярів. *Вісник Прикарпатського університету. Серія: Фізична культура*. 2019. Вип. 33. С. 114–119. <https://doi.org/10.15330/fcult.33.114-119>
15. Цибанюк О. О. Національна румунська гра «ойна» як складова навчальної програми «фізична культура і спорт». *Вісник післядипломної освіти. Серія «Педагогічні науки»*. Київ: Юстон, 2019. Вип. 7 (36). С. 174–186.
16. Цибанюк О., Мосейчук Ю. «Енциклопедія фізичного виховання й спорту в Румунії» – носій ідей фізичного виховання та спорту. *Фізичне виховання, спорт і культура здоров'я у сучасному суспільстві*. Луцьк, 2020. № 1 (49). С. 44–49. <https://doi.org/10.29038/2220-7481-2020-01-44-49>
17. Цибанюк О. О. Інноваційний підхід до програмового забезпечення фізичного виховання учнів початкової школи Румунії (2014–2020 роки). *Освітні обрії*. 2020. № 1(50). С. 36–40. <https://doi.org/10.15330/obrii.50.1.36-40>

18. Цибанюк О. О., Вілігорський О. М. Генеза розвитку системи фізичного виховання Румунії: реформування нормативно-правової бази (1948–1957 рр.). *Інноваційна педагогіка*. 2020. Вип. 22. Т. 4. С. 38–42. <https://doi.org/10.32843/2663-6085/2020/22-4.7>
19. Цибанюк О. Національна олімпіада шкільного спорту як специфічна форма фізичного виховання учнів сучасної Румунії. *Освітні Обрії*. № 1 (52). 2021. С. 33–38. <https://doi.org/10.15330/obrii.52.1.33-37>
20. Цибанюк О. О. Формування системи вищої освіти у галузі фізичного виховання Румунії (60-90 рр. ХХ ст.). *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова*. Сер 15. *Науково-педагогічні проблеми фізичної культури*. Київ: Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2021. Вип. 8 (139). С. 123–127. [https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series15.2021.8\(139\).22](https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series15.2021.8(139).22)
21. Цибанюк О. О. Особливості підготовки фахівців галузі фізичного виховання і спорту в закладах вищої освіти сучасної Румунії. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова*. Сер. 15. *Науково-педагогічні проблеми фізичної культури*. Київ: Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2021. Вип. 9 (140). С. 96–100. [https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series15.2021.9\(140\).22](https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series15.2021.9(140).22)
22. Tsybanyuk O., Zavgorodnia T., Hnes N., Doronina T., Strazhnikova I., Dariichuk S. The role of public associations in the Implementation of out-of-school education. *Laplage em Revista (International)*, vol.7, n. 3С, Sept. – Dec. 2021, P. 613–618. <https://doi.org/10.24115/S2446-6220202173C1668p.613-618>
23. Цибанюк О. О. Історико-педагогічні особливості формування національної румунської гри ойна. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова*. Сер. 15. *Науково-педагогічні проблеми фізичної культури*. Київ: Вид-во НПУ імені М. П.

Драгоманова, 2021. Вип. 12 (144). С. 175–178. [https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series15.2021.12\(144\).35](https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series15.2021.12(144).35)

24. Цибанюк О., Дарійчук С. Організація діяльності першого вищого навчального закладу для підготовки фахівців фізичного виховання і спорту в Румунії. *Фізичне виховання, спорт і культура здоров'я у сучасному суспільстві*. Луцьк, 2021. № 3 (55). С. 36–42. <https://doi.org/10.29038/2220-7481-2021-03-36-41>

25. Цибанюк О. О. Особливості організації форм фізичного виховання школярів сучасної Румунії. *Освітні Обрії*. 2021. № 2 (53). С. 26–29. <https://doi.org/10.15330/obrii.53.2.26-29>

26. Цибанюк О. О. Генезис основних дефініцій галузі фізичного виховання в науково-довідковій літературі Румунії. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Сер. 15. Науково-педагогічні проблеми фізичної культури*. Київ: Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2022. Вип. 4 (149). С. 123–126. [https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series15.2022.4\(149\).27](https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series15.2022.4(149).27)

27. Цибанюк О. О. Національна система оцінювання предмету «фізичне виховання і спорт» в школах сучасної Румунії. *Інноваційна педагогіка*. 2022. Вип. 44, т. 3. С. 11–15. <https://doi.org/10.32843/2663-6085/2022/44/3.2>

28. Цибанюк О. Розвиток педагогічної думки в Румунії: необхідність фізичного виховання школярів (кінець ХІХ – перша третина ХХ ст.). *Освітні Обрії*. 2022. № 1 (54). С. 26–29. <https://doi.org/10.15330/obrii.54.1.26-29>

29. Цибанюк О. О. Роль педагога у вирішенні завдань фізичного виховання і спорту сучасних учнів Румунії. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Сер. 15. Науково-педагогічні проблеми фізичної культури*. Київ: Вид-во

НПУ імені М. П. Драгоманова, 2022. Вип. 8 (153). С. 109–112.
[https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series15.2022.8\(153\).25](https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series15.2022.8(153).25)

30. Цибанюк О. О. Особливості структурування уроку фізичного виховання учнів початкової і середньої шкіл сучасної Румунії. *Інноваційна педагогіка*. 2022. Вип. 49, т. 2. С. 16–19. <https://doi.org/10.32843/2663-6085/2022/49.2.3>

31. Цибанюк О. О. Сучасні світові ініціативи у сфері фізичного виховання і спорту – програми, проекти, документи. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Сер. 15. Науково-педагогічні проблеми фізичної культури*. Київ: Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2022. Вип. 5 (150). С. 116–119. [https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series15.2022.5\(150\).25](https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series15.2022.5(150).25)

32. Цибанюк О. О. Сучасні тенденції популяризації фізичного виховання і здорового способу життя школярів Румунії: туризм. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Сер. 15. Науково-педагогічні проблеми фізичної культури*. Київ: Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2022. Вип. 11 (157). С. 149–152. [https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series15.2022.11\(157\).34](https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series15.2022.11(157).34)

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації

33. Цибанюк О. О. Федерація шкільного і студентського спорту сучасної Румунії: засади законодавчого регламентування. *Актуальні проблеми фізичної культури, спорту та здоров'я людини у сучасному суспільстві: матеріали наук.-практ. конф. (Чернівці, 24–25 квіт. 2015 р.)*. Чернівці, 2015. С. 146–148.

34. Цибанюк О. Нормативно-правове забезпечення шкільного та студентського спорту сучасної Румунії. *Актуальні проблеми університетської та професійної післядипломної освіти в кризових умовах: зб. тез всеукр. інтернет-конф. (Київ, 27 лютого 2015 р.)*. Київ, 2015. С. 100.

35. Цибанюк О. Організація системи освіти Румунії (XV – XIX ст.): загальна характеристика першого етапу. *Педагогіка і психологія: напрямки та тенденції розвитку в Україні та світі*: зб. наук. робіт учасників міжнар. наук.-практ. конф. (Одеса, 15–16 квіт. 2016 р.). Одеса, 2016. С. 98–101.

36. Цибанюк О. Особливості регламентування діяльності установ, що займались фізичним вихованням і спортом Румунії II половини XX ст. *Стратегічне управління розвитком фізичної культури і спорту в контексті 25-річчя незалежності України*: зб. матеріалів IV регіонал. наук.-практ. інтернет-конф. з міжнар. участю (Харків, 11–13 трав. 2016 р.). Харків: ХДАФК, 2016. С. 161–166.

37. Цибанюк О., Музика В. Фізичне виховання на румунських землях (IX – початок XX ст.). *Історичні, теоретико-методичні, медико-біологічні аспекти фізичної культури і спорту*: матеріали наук.-практ. конф. (Чернівці, 6–7 квіт. 2016 р.). Чернівці: Чернівецький нац. ун-т, 2016. С. 296–301.

38. Цибанюк О. Специфіка регламентування діяльності національної ради з питань фізичного виховання і спорту – спеціалізованого органу управління громадського характеру Румунії (1967–1977 рр.). *Фізична культура і спорт: досвід та перспективи*: матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (Чернівці, 6–7 квіт. 2017 р.). Чернівці: Чернівецький нац. ун-т, 2017. С. 148–150.

39. Цибанюк О. О. Особливості реалізації навчальної програми «Гра і Рух» для школярів сучасної Румунії. *Ricerche scientifiche e metodi della loro realizzazione: esperienza mondiale e realta domestiche*: Raccolta di articoli scientifici «ΛΟΓΟΣ» con gli atti della I Conferenza scientifica e pratica internazionale (Bologna, May 14, 2021). Bologna-Vinnytsia: Associazione Italiana di Storia Urbana & Piattaforma scientifica europea, 2021. T. 2. С. 67–70.

40. Цибанюк О. О. Особливості організації «Гімназиади» для учнівської молоді ліцеїв та професійних закладів освіти Румунії. *Theoretical and empirical scientific research concept and trends: Collection of scientific papers with Proceedings of the II International Scientific and Practical Conference (Oxford, may, 28 2021)*. Oxford-Vinnytsia: P.C. Publishing Hause European Scientific Platform, 2021. С. 88–90.

41. Цибанюк О. О. Особливості функціонування системи фізичного виховання країн світу. *Формування та впровадження інноваційних педагогічних технологій: матеріали наук.-практ. конф. (Чернігів, 3–4 верес. 2021 р.)*. Херсон: видавництво «Молодий вчений», 2021. С. 25–29.

42. Цибанюк О. О. Фізичне виховання дітей та молоді, фізичний розвиток та збереження здоров'я людини як тема наукових розвідок (Румунія, кінець XIX – початок XX ст.). *Тенденції сучасної підготовки майбутніх учителів початкової школи: матеріали всеукр. наук.-практ. Інтернет–конф. (Умань, 7–8 жовт. 2021 р.)*. С. 73–77.

43. Цибанюк О. О. Загальна характеристика розвитку структури уроку фізичного виховання в школах Румунії. *Сучасні аспекти модернізації науки: стан, проблеми, тенденції розвитку: матеріали XXIII міжнар. наук.-практ. конф. (Diekirch (Luxembourg), 07 серп. 2022 р.)*. С. 224–230.

44. Цибанюк О. О. Популяризація спорту як чинник розвитку фізичного виховання учнів Румунії (кінець XIX – початок XXст.). *Trends in science and practice of today: proceedings of XXIX international scientific and practical conference (Stockholm, 26–29 July 2022)*. С. 209–212.

45. Цибанюк О. О. Розвиток фехтування як передумова формування фізичного виховання дітей та молоді Румунії (друга половина XIX – початок XX ст.). *Інноваційні наукові дослідження у галузі*

педагогіки: тези всеукр. наук.-практ. конф. (Одеса, 25–26 берез. 2022 р.). Херсон: Видавничий дім «Гельветика», 2022. С. 10–15.

46. Цибанюк О. О. Роль громадських організацій фізкультурно-спортивної спрямованості у становленні фізичного виховання дітей та молоді (на прикладі «Федерації спортивних товариств Румунії»), початок ХХ ст. *Modern research in world science: V* міжнар. наук.-практ. конф. (Львів, 7–9 серп. 2022 р.). Львів, 2022. С. 497–502.

47. Цибанюк О. О. Теоретико-методичні засади впливу на рівень кваліфікації викладача фізичного виховання. *Сучасні методи та форми організації освітнього процесу у закладах вищої освіти*: зб. матеріалів всеукр. наук.-метод. конф. (Одеса, 15 черв. 2022 р.). Одеса, 2022. С. 226–229.

48. Цибанюк О. О. Фізичне виховання та фізична активність як основна тема документів ООН. *Теоретичні основи педагогіки й сучасні аспекти виховання*: матеріали наук.-практ. конф. (Хмельницький, 13–14 трав. 2022 р.). Херсон: Видавничий дім «Гельветика», 2022. С. 13–16.

49. Цибанюк О. О. Характеристика основної ланки уроку фізичного виховання в сучасній румунській школі. *Концептуальні шляхи розвитку освіти та педагогічної науки*: матеріали наук.-практ. конф. (Чернігів, 16–17 верес. 2022 р.). Одеса: Видавництво «Молодий вчений», 2022. С. 16–20.

50. Цибанюк О. О. Характеристика традиційних форм туристичної роботи з школярами: туристичні фестивалі (європейський погляд, сучасна Румунія). *Освіта для ХХІ століття: виклики, проблеми, перспективи*: матеріали ІV міжнар. наук.-практ. конф. (Суми, 28 жовт. 2022 р.). Суми, 2022. С. 112–114.

Опубліковані праці, які додатково відображають наукові результати дисертації

51. Цибанюк О. О., Курнишев Ю. А. Диференціація предмету «Фізичне виховання» як один із шляхів реформування програмно-методичного забезпечення системи фізичного виховання і спорту школярів Румунії. *Молодий вчений: наук. журн.* Херсон, 2017. Вип. 11. С. 465–469.

52. Цибанюк О. О. Історичні передумови становлення сучасної системи фізичного виховання Румунії. *Молодий вчений: наук. журн.* 2017. № 3.1. (43.1) С. 301–304.

Апробація результатів дисертації. Основні результати дослідження, концептуальні положення та узагальнені висновки подано в доповідях на наукових і науково-практичних конференціях різного рівня, серед яких: *міжнародні*: «Педагогіка і психологія : напрямки та тенденції розвитку в Україні та світі» (Одеса, 2016), «Вплив досягнень психологічних і педагогічних наук на розвиток сучасного суспільства» (Харків, 2016), «Фізична культура і спорт: досвід та перспективи» (Чернівці, 2017), «Ricerche scientifiche e metodi della loro realizzazione: esperienza mondiale e realta domestiche» (Bologna, 2021), «Theoretical and empirical scientific research concept and trends» (Oxford, 2021), «Trends in science and practice of today» (Stockholm, 2022), «Сучасні аспекти модернізації науки: стан, проблеми, тенденції розвитку» (Diekirch (Luxembourg), 2022), «Modern research in world science» (Львів, 2022), «Освіта для ХХІ століття: виклики, проблеми, перспективи» (Суми, 2022); *всеукраїнські*: «Актуальні проблеми університетської та професійної післядипломної освіти в кризових умовах» (Київ, 2015), «Фізична культура і спорт: досвід та перспективи» (Чернівці, 2017), «Інноваційні підходи до формування професійних компетентностей фахівців з фізичної культури,

спорту і фізичної терапії та ерготерапії» (Чернівці, 2018), «Тенденції сучасної підготовки майбутніх учителів початкової школи» (Умань, 2021), «Сучасні методи та форми організації освітнього процесу у закладах вищої освіти» (Одеса, 2022); *регіональні*: «Актуальні проблеми фізичної культури, спорту та здоров'я людини у сучасному суспільстві» (Чернівці, 2015), «Історичні, теоретико-методичні, медико-біологічні аспекти фізичної культури і спорту» (Чернівці, 2016), «Стратегічне управління розвитком фізичної культури і спорту в контексті 25-річчя незалежності України» (Харків, 2016), «Формування та впровадження інноваційних педагогічних технологій» (Чернігів, 2021), «Інноваційні наукові дослідження у галузі педагогіки» (Одеса, 2022), «Теоретичні основи педагогіки й сучасні аспекти виховання» (Хмельницький, 2022), «Концептуальні шляхи розвитку освіти та педагогічної науки» (Чернігів, 2022).

Додаток К
Довідки про впровадження результатів дисертації

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КАМ'ЯНЕЦЬ-ПОДІЛЬСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ІВАНА ОГІЄНКА
вул. Огієнка, 61, м. Кам'янець-Подільський, 32300; тел.: (03849) 3-05-13, факс: (03849) 3-07-83, E-mail: post@kpnu.edu.ua
Web: <http://www.kpnu.edu.ua> код ЄДРПОУ 02125616

Від 01.09.2023 № 86/23 На _____ від _____

ДОВІДКА

**про впровадження результатів дисертаційного дослідження
«Теорія та практика фізичного виховання учнівської молоді в
навчальних закладах Румунії (кінець XIX – початок XXI ст.)»
на здобуття наукового ступеня доктора наук
у галузі знань 01 – Освіта / Педагогіка,
спеціальність 011 – Освітні, педагогічні науки
ЦИБАНЮК ОЛЕКСАНДРИ ОЛЕКСАНДРІВНИ**

Упродовж 2019-2022 рр. результати дисертаційного дослідження О.О. Цибанюк апробовано і впроваджено в освітній процес Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка.

Основні теоретичні і практичні результати дисертаційного дослідження знайшли відображення в тезах, статтях та доповідях, впроваджених на платформах міжнародних та всеукраїнських науково-практичних конференцій і у матеріалах фахових періодичних видань в галузі педагогіки. Зміст дослідження використовувався у процесі проведення лекційних і практичних занять з навчальних дисциплін «Історія педагогіки», «Історія фізичної культури», «Актуальні проблеми сфери фізичної культури і спорту» тощо. Це дало змогу систематизувати провідні європейські тенденції розвитку фізичного виховання дітей та молоді, виокремити ідеї творчого використання тіло виховної системи Румунії досліджуваного періоду, при цьому детально означивши модернізаційні перетворення в урочній, позаурочній та позашкільній фізкультурно-оздоровчій роботі в закладах освіти.

Вагому роль у вивченні досліджуваної проблеми зіграло стажування О.О. Цибанюк в Університеті О.І. Кузи, м. Ясси, Румунія, під час якого здобувачка мала можливість особисто прийняти участь у практичному впровадженні інноваційних форматів у шкільне фізичне виховання країни – змін у структурі уроку, організації шкільних спортивних федерацій тощо, дослідила досвід підготовки фахівців даної сфери.

Теоретичний і фактологічний матеріал посилив висновки про актуальність роботи, доводять можливість використання отриманих

відомостей освітньо-науковою спільнотою, експертами якості освіти, слухачами курсів підвищення кваліфікації при використанні навчальних програм, розробці та впровадженні інноваційних технологій у зміст шкільного фізичного виховання.

Результати впровадження обговорено та схвалено на засіданні кафедри теорії і методики фізичного виховання Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка (протокол № 9 від 28 серпня 2023 року).

Проректор з наукової роботи,
доктор педагогічних наук, професор

Світлана МИРОНОВА

Міністерство освіти і науки України
Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника

вул. Шевченка, 57, м. Івано-Франківськ, 76018, тел. (0342) 75-23-51, факс (0342) 53-15-74
 e-mail inst@pu.if.ua Код ЄДРПОУ 02125266

26.07.2023 № 01-23/123

На № _____ від _____

ДОВІДКА

про впровадження результатів дисертаційного дослідження

ЦИБАНЮК ОЛЕКСАНДРИ ОЛЕКСАНДРІВНИ на тему

«Теорія та практика фізичного виховання учнівської молоді в навчальних закладах Румунії (кінець XIX – початок XXI ст.)» на здобуття наукового ступеня доктора педагогічних наук зі спеціальності 13.00.01 – загальна педагогіка та історія педагогіки

Матеріали дисертаційного дослідження О.О.Цибанюк на тему «Теорія та практика фізичного виховання учнівської молоді в навчальних закладах Румунії (кінець XIX – початок XXI ст.)» впроваджувалися у навчальний процес кафедри педагогіки та освітнього менеджменту імені Богдана Ступарика Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника, дотримуючись вивчення досвіду європейських країн щодо формування здоров'язбережувального середовища не тільки безпосередньо в закладах освіти, а й його створення локального, місцевого та регіонального характеру.

Протягом 2019-2023 рр. матеріали дисертації О.О.Цибанюк використовувалися з ОК «Педагогіка», «Психологія і педагогіка вищої школи», «Педагогіка вищої школи та педагогічна майстерність викладача», «Теорія та практика вищої професійної освіти», «Історія вищої освіти», «Європейська політика забезпечення якості освіти» та інших, що дало змогу посилити теоретичний і фактологічний матеріал, вивчення студентами основних понять, закономірностей, принципів фізичного виховання, узагальнити досвід досліджуваного періоду, визначити шляхи їх впровадження у практику закладів освіти. Результати дисертаційного дослідження доводять можливість використання при розробці навчальних програм і методичних рекомендацій для підготовки майбутніх учителів, фахівців фізичної культури та спорту, спортивних журналістів, а також для слухачів курсів підвищення кваліфікації; застосовуватись для підготовки наукових історико-педагогічних досліджень, навчальної літератури з історії педагогіки, історії фізичної культури, туризму і краєзнавства. Вивченню особливостей організації фізичного виховання учнівської молоді, пошуку та активізації ефективних та результативних форм і методів посприяв досвід національної освіти досліджуваної країни, що засвідчило доцільність упровадження результатів дослідження О.О.Цибанюк у практику освітнього процесу сучасних закладів освіти різного рівня.

Результати впровадження обговорено та схвалено на засіданні кафедри педагогіки та освітнього менеджменту імені Богдана Ступарика Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника (протокол № 18 від 16.06.2023).

Проректор з науково-педагогічної роботи,
кандидат медичних наук, професор

Завідувачка кафедри, кандидат
педагогічних наук, професор

Едуард ЛІПКОВСЬКИЙ

Любов ПРОКОПІВ

008309

УКРАЇНА

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
 ЧЕРНІВЕЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
 ІМЕНІ ЮРІЯ ФЕДЬКОВИЧА

58012, м. Чернівці, вул. М.Козацького, 2, тел. (0372) 584810, 584811, факс (0372) 552914, e-mail: rector@chnu.edu.ua

24.07.2023 № 10/А-1299

На № _____

Довідка

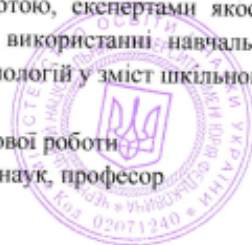
про впровадження результатів дисертаційного дослідження
 Цибанюк Олександри Олександрівни на тему «**Теорія та практика фізичного
 виховання учнівської молоді в навчальних закладах Румунії (кінець XIX –
 початок XXI ст.)**» на здобуття наукового ступеня доктора наук
 у галузі знань 01 – освіта / педагогіка,
 спеціальність 011 – освітні, педагогічні науки

Упродовж 2019-2022 рр. результати дисертаційного дослідження
 О.О. Цибанюк апробовано і впроваджено в освітній процес Чернівецького
 національного університету імені Юрія Федьковича.

Основні теоретичні і практичні результати дисертаційного дослідження
 знайшли відображення в тезах, статтях та доповідях, впроваджених на платформах
 міжнародних та всеукраїнських науково-практичних конференцій і у матеріалах
 фахових періодичних видань в галузі педагогіки. Зміст дослідження
 використовувався у процесі проведення лекційних і практичних занять з
 навчальних дисциплін «Історія педагогіки», «Історія фізичної культури»,
 «Актуальні проблеми сфери фізичної культури і спорту» тощо. Це дало змогу
 систематизувати провідні європейські тенденції розвитку фізичного виховання
 дітей та молоді, виокремити ідеї творчого використання тіла виховної системи
 Румунії досліджуваного періоду, при цьому детально означивши модернізаційні
 перетворення в урочній, позаурочній та позашкільній фізкультурно-оздоровчій
 роботі в закладах освіти.

Теоретичний і фактологічний матеріал посилив висновки про актуальність
 роботи, доводять можливість використання отриманих відомостей освітньо-
 науковою спільнотою, експертами якості освіти, слухачами курсів підвищення
 кваліфікації при використанні навчальних програм, розробці та впровадженні
 інноваційних технологій у зміст шкільного фізичного виховання.

Проректор з наукової роботи
 доктор технічних наук, професор

Андрій САМЛІЯ

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КРИВОРІЗЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
(КДПУ)

пр. Гагаріна, 54, м. Кривий Ріг, Дніпропетровська область, 50086, тел. (056) 470-13-34
E-mail : kdpu@kdpu.edu.ua, Код ЄДРПОУ 40787802

17 червня 2021 року № 09/1 - 379/3

На № _____

ДОВІДКА ПРО ВПРОВАДЖЕННЯ
результатів дисертаційного дослідження на тему
«ТЕОРІЯ ТА ПРАКТИКА ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ
УЧНІВСЬКОЇ МОЛОДІ В НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ
РУМУНІЇ (кінець ХІХ – початок ХХІ ст.)»

на здобуття наукового ступеня доктора педагогічних наук зі спеціальності 13.00.01 -
загальна педагогіка та історія педагогіки

ЦИБАНЮК ОЛЕКСАНДРИ ОЛЕКСАНДРІВНИ

Представлена довідка засвідчує, що матеріали дисертаційного дослідження, здійсненого Олександрією Олександрівною Цибанюк на тему «Теорія та практика фізичного виховання учнівської молоді в навчальних закладах Румунії (кінець ХІХ – початок ХХІ ст.)», впроваджувалися у навчальний процес Криворізького державного педагогічного університету.

Матеріали дисертації, малюнки та таблиці, додатки до дослідження використовувалися у процесі проведення лекційних і практичних занять з навчальних дисциплін «Педагогіка», «Історія педагогіки», «Загальна педагогіка», «Історія фізичної культури», а також при підготовці курсових, дипломних та магістерських робіт студентами університету.

Науковий пошук здійснювався на принципах об'єктивності, історизму, системності, що сприяло результативній науково-дослідницькій роботі студентів.

Результати впровадження дозволяють зробити висновок про ефективність застосування історичного досвіду презентації проблем і успіхів фізичного виховання дітей та молоді на сторінках української преси в умовах сьогодення.

Схвалення отримало дослідження закордонного досвіду, яке сприяло вивченню особливостей організації фізичного виховання учнівської молоді, пошуку та активізації ефективних та результативних форм і методів з метою впровадження кращих традицій світової та національної освіти. Це свідчить про доцільність упровадження результатів дослідження Цибанюк О.О. у практику освітнього процесу сучасної школи.

Результати впровадження обговорено та схвалено на засіданні кафедри педагогіки Криворізького державного педагогічного університету (протокол №10 від 31 травня 2021р.).

000458

РЕКТОР

Ярослав ШРАМКО

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ МУКАЧІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

вул. Ужгородська, 26, м. Мукачеве, 89600, телефон/факс (03131) 2-11-09
E-mail: www.msu.edu.ua, info@msu.edu.ua, код ЄДРПОУ 36246368

Від 02.04.21р. № 929

ДОВІДКА

про впровадження результатів дисертаційного дослідження
Цибанюк Олександрі Олександрівни
на тему «Теорія та практика фізичного виховання учнівської молоді в навчальних
закладах Румунії (кінець XIX – початок XXI ст.)»
на здобуття наукового ступеня доктора педагогічних наук
зі спеціальності 13.00.01 – загальна педагогіка та історія педагогіки

Протягом 2018-2021 рр. на базі Мукачівського державного університету впроваджувалися результати наукового дослідження Цибанюк О.О.. Матеріали дисертації, малюнки та таблиці, додатки до дослідження використовувалися у процесі проведення лекційних і практичних занять з дисциплін «Педагогіка І», «Педагогіка ІІ», «Дидактика», «Теорія та методика виховання», «Фізична культура з методикою навчання», а також при підготовці курсових та магістерських робіт студентами університету.

Наукову працю Цибанюк Олександрі Олександрівни визначаємо як ґрунтовне дослідження проблем фізичного виховання. Актуальність проблеми, недостатня наукова розробленість зумовили вибір теми дослідження. За безпосередньої участі дослідниці визначено основні напрями розвитку системи фізичного виховання дітей та молоді Румунії в різні історичні періоди, проаналізовано генезу нормативно-правових актів, що регламентували засадничі положення діяльності даної системи, зміст специфічних форм урочної та позаурочної діяльності, проблеми реалізації державних програм розвитку спорту, фізичної активності, рекреації тощо.

Матеріали дисертаційного дослідження Цибанюк О. О., зокрема навчально-методичний посібник «Основи організації фізкультурно-спортивної анімації», використовувались у науково-дослідницькій роботі студентів, у діяльності наукових гуртків закладу освіти. Аналіз його результатів підтверджує високий науково-педагогічний рівень та практичну значущість, дозволяє обґрунтувати впровадження результатів у практику навчально-виховного процесу вищих навчальних закладів.

Результати впровадження обговорено та схвалено на засіданні кафедри теорії та методики початкової освіти Мукачівського державного університету (протокол №18 від 22 червня 2021 р.)

Перший проректор
доктор економічних наук, професор

 В. В. Гоблік